CATALOGUS

CODICUM HEBRAEORUM

BIBLIOTHECAE ACADEMIAE LUGDUNO-BATAVAE.

CATALOGUS

CODICUM HEBRAEORUM

BIBLIOTHECAE ACADEMIAE LUGDUNO-BATAVAE,

AUCTORE

M. STEINSCHNEIDER.

LUGDUNI-BATAVORUM,
Apud E. J. BRILL,
Academiae Typographum.
MDCCCLVIII.

PRAEFATIO.

Quae de hoc MSS.torum Catalogo sollenni more praemonenda habeo, ad duo potissimum referri possunt: ad *formam*, quâ in eo conscribendo usus sum, seu ad ipsius dispositionem et methodum, et ad *materiem* sive generales quasdam, totam collectionem spectantes observationes, in primis historicas.

Quae optima sit hebr. Codd.um describendorum *methodus*, quaestio est, quae amplam disputationem requirit, atque a nemine hoc loco exspectabitur [1]). Nec de ipsâ ratione, quam in *hoc* secutus sum Catalogo, in summae brevitatis studio, quod mihi nunc proposui, agere possim; quare ea tantum indicaturus sum, quae ad Catalogum bene adhibendum necessaria sunt.

Descriptio Cod.um ut *accurata*, *plena* et *lucida*, et ipsis typorum generibus *manifesta* sit, externam eorum, ut ita dicam, conditionem (*volumen*, *characterem*, qui est diversissimus, ac *scribam*, *aetatem*, *possessores*) in notâ indicavi, et supplementi instar additis scripturae speciminibus, ex omnibus fere Codd. Karaiticis sumtis, illustravi. Neglectâ nullâ particulâ, ipsorum Operum *titulum* hebraice et latine versum ubique in fronte posuî, addito, ubi e Cod. ipso vel aliunde innotuit,

---

1) De Catalogis nonnullis disserui in § ultimâ (p. 469) dissertationis, inscriptae *Jüdische Literatur*, in vol. 27 sect. II magnae Encycl. ed.ae ab *Ersch*.

nomine *auctoris* [1]) cet., ita ut jam primo obtutu omnia in oculos cadant, quae ab iis, qui Librum vel obiter evolvant, quaeri solent.

Volumen hujus Libri cum Codicum (non Operum) numero comparantibus descriptio et ampla de rebus nonnullis disputatio fusiores forsan videbuntur. Quod si quis improbet, quin imo suspicetur, lucri causa me Librum ampliorem reddidisse, huic observasse sufficiat, Amplissimos Academiae Lugduno-Batavae Curatores, hunc Catalogum mihi conscribendum committentes, honorarium simul statuisse, nec de Libri ambitu quidquam mandavisse, hoc tantum optantes, ut Catalogus conderetur, qui nostri temporis votis responderet. Cui consilio ergo si paucioribus scribendis voluissem satisfacere, potuissem sane, sed rei non meo commodo consulendum esse censebam. Nec dubito, quin harum rerum periti, qui dicta non leviter perlustrent, haec probaturi sint, facile concedentes, vestigiis me non institisse eorum, qui rebus futilibus accumulatis, ac notissimis repetitis, imo sine religione sublectis, necessariis vero neglectis, Catalogos hujus generis conflarunt. Animadvertent etiam me, ubi argumentum permitteret, brevitati studuisse. In iis nempe, quae aliunde satis jam innotuerunt, ad Auctores tantum, qui de iis egerunt, revocavi [2]), vel locum attuli *Catalogi* mei *librorum hebraeorum in Bibl. Bodlejanâ*, A. 1848 incepti, et partim simul cum hoc Catalogo typis expressi [3]), ubi auctores locupletissime indicavi; passim dissertationem meam adduxi *Jüdische*

---

[1]) Nomina eorum, qui non sunt Judaei, literis *cursivis*, quae dicuntur, significavi.

[2]) Operis *De Rossi* c. t. Diz. stor. nonnisi versionem Germ. possideo (quam significavi »Wb.", seu »Wrtb." i. e. *Wörterbuch* cet.). De *Wolfio* v. infra p. XI.

[3]) Ejus Sectio I (Anonyma) et S. II (Auctores) finitae sunt mense Septemb. A. 1857, v. notitiam in Repertorio inde ab A. 1858 a me edito c. t. המזכיר, Hebr. Bibliographie N. 1 et 2 pp. 14, 38.

Literatur, cujus versio Anglica mihi A. 1853 tradebatur, prorsus vero a me revisa atque valde aucta typis expressa est [1]) iisdem annis, quibus elaboravi hunc Catalogum, cujus partes, ut excuderentur, deinceps Leydam misi; quare in his Operibus quoque jam passim Cod.[es] Leydenses in usum meum convertere, vel ad hunc Catalogum inspiciendum lectorem invitare potui. Praeterea de Codd. nonnullis in hoc Catalogo vel ob loci angustiam, vel deficiente ad dubia removenda Librorum et Codd.[um] copiâ, lubentius brevissime disserui [2]), quia de iisdem Operibus agendi locus erit in Catalogo MSS.[torum] Bibliothecae Bodlejanae, qui Catal.[um] Librorum impressorum, Deo volente, statim excipiet, et circiter 2000 Codd. complectetur. Ubi vero Opus inveni in Cod. Leyd.[i] unicum, aut omnino fere ignotum, magnive momenti, vel ubi quaestio de aetate Operis et Auctoris e Cod. illo potissimum definienda erat, de eo fusius agendum esse existimavi. Quamvis enim cum cl. *Dozy*[i] observationibus [3]) de finibus Catalogi universe consentio, fatendum tamen, non omnes Catalogos uno modo confici posse. Literae enim hebraicae sua habent fata priva et peculiaria, Codicibus sane minime propitia. Sunt vel hodie magnae Bibliothecae, quarum Codices Orientales cujusvis generis describendos curant, hebrai-

---

1) C. tit. *Jewish Literature* from the eighth to the eighteenth cent. with an introduction on Talmud and Midrash cet. 8. *London*, Logman, 1857 (cf. Hebr. Bibl. N. 2 p. 29 n. 70). Vid. hujus lib. praef. p. VII.

2) Collectio Librorum impressorum hebraeorum Bibliothecae Leydensis nonnulla quidem exhibet κειμήλια, v. c. Ed. Princ. Precum ritûs Hisp. (v. citata p. 269 sub 59, 7), Jakobi b. Asher Turim ex ed. rarissimâ Soncinatis (circ. 1490), quam detexi in codice, qui in Catal. ed. 1716 p. 314 n. 39 ac בית יוסף ed. Ven. 1522 recensetur! (v. *Catal.* meum p. 1182); ac Bibliorum ed. rarissima Brixiae 1494 (v. Hebr. Bibl. p. 42 n. 2), — haec tamen collectio cum MSS.[torum] thesauro minime comparari potest. Desideratur e. g. ipsius libri Traditionis Abrahami b. David editio quaevis.

3) Praef. ad Catal. Codd. Orient. Bibl. Acad. L. B. P. I, p. XXXIII.

eos vero, quos servant, solos oblivioni prorsus tradunt. Aliarum Manuscripti a Viris sponte descripti sunt, ad opus hocce difficillimum peragendum universâ Literarum eruditione haud instructis, et cognitione ipsius Linguae hebraicae prorsus carentibus; nec deficiunt praecones, qui istiusmodi opera commendant! [1]). De iis, qui in Codicibus studium ponunt eosque edunt, paucis exceptis, vix meliora dici possunt, quare Catalogus Codd. hebr. non, ut in aliis Literarum partibus, januam aperit ingredienti, sed potius claudit, ita ut saepissime ea, quae non exhibet Catalogus, cum ipso Codice tandem evanescant et intereant. Quae cum ita sint, si nonnulla ad Catalogum non stricte necessaria invenies, dicta examina, et si quid boni continent, benevole accipe. Equidem antequam Codices evolvi, opus multo citius expediri posse putabam, sed iis inspectis, graves labores mihi exantlandos esse vidi. Quibus aliquando susceptis, quo Catalogum conscribere inceperam, eodem modo ipsum non ad finem perducere non potui. Prae ceteris autem Codicibus in *Karaiticis* potissimum, et in iis, quorum argumentum cum Literis *Arabicis* cohaeret, multum operae posui, et quidem quia hicce Catalogus pars est *Catalogi Codd. orient. Acad. L. B.*, et quia ob Karaiticos Cod.[es] ea collectio magnopere jam diu, ac merito sane, celebrata est [2]).

---

[1]) Exempli instar sufficiant quae in laudem Catalogi Vindobonensis suo tempore proferre non haesitavit relator quidam in *Journal Asiatique.*

[2]) *Wolfius* in praef. ad T. III (v. infra), *De Rossi*, Wörtb. p. 247; cf. etiam *Geiger*, Zeitschr. II, 124, *Dukes*, Beiträge p. 24, *Judische Lit.* § 14 p. 407, *Juynboll*, Oratio de Codd. orient. cet. 8[o] Lugd. Bat. 1854 p. 9. De raritate universâ Codd. Karait. vid. in primis *De Rossi* ad Cod. 173, et de collect. Oppenheim. *Wolf.* [1] p. 120. — Antea mihi proposueram plura huic Catalogo adjicere, rerum Karait. studiosis certe gratissima, tum *indicem* v. c. *auctorum* libri ארח צדיקים (literis „א״צ“ citati), quem A. 1846 in usum exemplaris mei confeci, tum etiam fontium de Karaeis enumerationem quam maxime consum-

Pauca observanda sunt de externâ Catalogi formâ. In transscribendis *nominibus* hebr. regulas secutus sum, de quibus in introductione Catalogi Oxoniensis disputabo. Solummodo pro *sch* hîc scripsi *sh;* ceterum quantum potui, et argumentorum varietas sivit, eandem in Opere utroque normam adhibui, ita ut in introductione Libri majoris quaeras, quae hîc desiderantur. Locos majores e Cod.bus excerptos in *Appendicibus* collegi.

Ordo Cod.um idem fere est, quo in Catal. Leydensi ed. 1716 iidem enumerati, atque nunc in ipsâ Bibliothecâ collocati sunt; primo tantum loco posui *Warnerianos* 1-64; Codd.bus porro 65-79, e variis locis recens congestis, »Sect.em IIam" inscripsi; sub »Sect.e IIIa" (N. 80-94) omnes descripsi postea (potissimum Saec. XVIII. medio) et nuper emtos. Deinde Codd. *Scaligerianos* 20 posui (in Catal. vet. primo loco positos), agmenque claudunt duo *Arabici.*

Duobus eis nominibus illustrissimis *tota* fere *historia* Bibliothecae hebraicae Leydensis absolvitur, SCALIGERUM puto et WARNERUM, qui Viri, liberalitate non minus quam Literarum hebraicarum studio et amore vere sunt insignes. De his post DOZYUM [1]), pauca mihi dicenda supersunt.

LEVINUS WARNERUS (ob. A. 1665) [2]) eo vixit tempore, quo studia hebraica in Belgio ita florebant, ut ipsae feminae eis va-

---

matam (quam pollicitus sum: *Jew. Lit.* p. 309 p. 14 n. 1); sed videns hujus Libri volumen praeter exspectationem in majus crevisse, ac praeterea necesse esse, ut *Bibliotheca Karaitica* (quam *De Rossi* jam aggressus est) conscriberetur, huic brevi quidem parandae ét ea, ét alia quae jam diu congessi, seposui. — Opus *Schuparti* (v. p. 81) nuperrime demum felici casu nactus sum; Catalogum librorum Triglandii, c. t. *Bibliotheca Triglandiana* cet. 8⁰ Lugd. Bat. 1706, quem, mirabile dictu, frustra quaesivi in Bibl. Leydensi, mox Oxonii, ubi duo exstant exempll. (v. Catal. libr. impr. III, 667), consulam.

1) In praef. ad Catal. I (A. 1851), p. II et XV seq.

2) Annum hunc fatalem, quem mihi indicavit cl. *Juynboll* (collato

carent [1]), atque amicum inter doctos Christianos et Judaeos esset commercium [2]). Warnerus autem non modo Codicum Orientalium multas centurias collegit, sed in Hebraicis etiam quam maxime et speciatim in Karaiticis Libris versatus erat. Quod sane non temere contendo. Testes mihi sunt ipsi Codices, quorum locos in proprios usus stilo cerussato significavit [3]); testes sunt excerpta et adversaria (Codd. 72-79); in his sciagraphia operis maximi de Karaeis eorumque controversiâ cum Rabbinis cet., quod »*Triglandium* excitasse et praesidiis quoque instruxisse videtur ad suam de Karaeis Commentationem concinnandam [4])." Sic saltem judicat Wolfius

---

M. Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoogeschool* II, p. 19), adde in *Catal. libr. hebr.* p. 2714. — Opera Warneri edita (nescio an omnia) enumerantur in Catal. impr. libr. in Bibl. Bodl. III, 783.

1) Ut celeberrima *Anna Maria a Schurmann*, cujus exemplari Gramm. hebr. Kimchii ed. 1631 nomen *Manasse b. Israel* [ob. A. 1657] inscriptum erat (v. *Catal. libr. hebr.* p. 2374). »La princesse de Boheme", cui Anna A. 1639 et 1644 epistolas scripsit, est *Elisabetha* filia Friderici V (nata A. 1618), celebris Cartesii discipula, quae cum opus Jakobi Leon de templo Salomonis ipsa interpretari vellet, Hebraicam potius versionem quam Hispanicam aut Belgicam adhibendam et eligendam putavit" (*Saubertus*).

2) Commercium e. g. *Beverovicii* cum *Zacuto Lusitano* (ob. A. 1642), et *Leusdenii* cum Bibliorum editoribus Amstel.bus. Opera *Manassae b. Israel* Latina »a Christianis potius, quos sibi familiares habuit, repetenda esse" videntur (v. citata in *Catal.* p. 1645). Jamque pro *Golio* Leydae lib.um Moreh, qui nunc in Bibl. Bodl. servatur, descripsit *Saadia b. Levi Azankot* (de quo fusius disserui in *Catal.* p. 2226, unde suppl. quoque *Dozy* l. c. p. xii). — Floruerunt etiam eo tempore *Erpenius* et l'*Empereur*.

3) Hae notae occurrunt in omnibus fere Codd. Karaiticis, quorum specimina huic Catalogo sunt addita; cf. eorum descriptionem suis locis.

4) »De *Jacobo Triglandio*, vulgo dicto III°, vid. Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hoogesch.* II, p. 156 et seq., et H. Bouman, *Gesch. d. Gel-*

(IV, 1086), qui ipsam hanc adumbrationem dignam censuit, quae (omissis tamen pluribus excerptis majoribus, ut ipse indicat p. 1096), celeberrimae suae *Bibliothecae Hebraicae* insereretur. Neque hîc omittantur verba *J. J. Reiske*i de Warnero, quae paucis certo innotuerunt, et huc quodammodo pertinent [1]).

De loco, tempore et modo, quibus Warnerus majorem vel saltem magnam Codicum *Hebraicorum* partem acquisiverit, vel excerpta sibi paraverit, non tanta, quanta in reliquis, quos collegit, est obscuritas indiciorumque defectus [2]); imo ex his

---

dersche Hoogesch. I, p. 208 et seq. Sic is vocatur, ut distinguatur a Patre, *Jacobo* etiam dicto, V. d. M. Amstelodamensi, in aetatis flore abrepto, et ab Avo, item *Jacobo* appellato, Prof. Theol. L. B., mortuo A. 1654, scriptore *Hist. Eccl.*" Haec mihi notavit cl. *Juynboll.*

1) *J. J. Reiske* et *J. E. Fabri* Opuscula medica ex monumentis Arabum et Ebraeorum, *Halae* 1776 p. 32 (de Cod. 1108): »Levinus Warnerus, cujus in literis orientalibus peritiam admiror, laborem et diligentiam stupeo; tot enim ille libros Arabicos, Persicos, Turcicos, perlegit, descripsit, excerpsit, interpretatus est, quod perlegendis alius quisquam vix sufficiat; et si contigisset ipsi edere sua adversaria, commodum attulisset hisce studiis, et reportasset gloriam, qualem nullus alius eorum, qui Arabica tractarunt: Hic tantus vir, quem Leida non minus atque numen venerari debet, ut qui munere mactavit eam, cui par Christianus orbis non habet, legatum intelligo Codd. MSS. orientalium, inter alia curaverat ab *aliquo scriba* librum »*de medicina Prophetae,*" sibi describi, cujus ipse magnam partem latine interpretatus est. . . . . Posterior (pars) simplicia recenset, de quibus judicia *Mohammadis* feruntur in traditionibus [cf. Catal. hunc p. 321 infra de *pisce Mosis*, de quo nugae nuper in periodicis jactatae sunt; cf. *Jewish Chronicle* 1858 N. 176 p. 157 n. 1] secundum ordinem alphab., eumque, quod mirum, non Arabicum, sed *ebraicum.* Sic fortasse jusserat Warnerus. Ipse enim non scripsit arabica."

2) Cf. *Dozy*, l. c. p. XVI: »nihil hac de re annotatum reperi; emisse illos videtur a bibliopolis Constantinopolitanis."

fortasse lux *illorum* fatis adspergi poterit. Tertiam nempe fere partem Codicum hebr. Sectionis I (viginti circiter) olim possidebat *Jo. van Hill* [1]); in his sunt 10 Karaitici, qui, ut alii 20 circ.

---

1) [Inter *Warnerianos* sunt 19 Codices (N. 12, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 38, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 52, 53, 56 et 60), qui nomen *J. van Hill* in fronte gerunt. Praeter nomen nihil de eo sive in iis Codicibus, sive in alio Libro MS. aut typis expresso notatum vidi. Graviter sane dolendum est adeo pauca de Codicum fatis innotuisse! Eorum ergo Codicum ac dicti Viri historiam, quantum fieri possit, quodammodo illustrare conatus sum. Cui consilio nonnullos Libros percurri, et Viros ex Nostratibus adii, qui in historiâ Patriae literariâ multum operae posuerunt, quibus pro auxilio, humanissime mihi praestito, gratias quam maximas ago.

Quae tamen tradenda habeo non multa sunt, nec talia eheu! ut meo desiderio satisfaciant. Lubens vero ea cum Lectore communicabo, sperans fore ut alii deinde, aliis subsidiis repertis, quaestionem melius ac plenius solvant.

Primum videamus quid, collatis ipsis *Codicibus*, de eo effici possit, deinde quid de eo aliunde innotuerit.

Verisimile est, *omnes* Codices, notam *J. van Hill* gerentes, et inter Warnerianos solos occurrentes, a Warnero ex ejus Bibliothecâ emtos esse. Constat enim *van Hill* eos *ante* Warnerum possedisse, et hunc eos deinde acquisitos in suos usus convertisse. Vidd. modo dicta de Cod. 12 et 16 (in hocce Catal. p. 32 et 47).

Ex his tuto efficere possumus, Warnerum et van Hill fuisse *aequales.* Ille obiit anno 1665. Hic quando mortuus sit, non significatur. Sed fortasse ante illum, nisi statuas eum vivum Bibliothecam vendidisse.

Seculo 17° medio circiter van Hill vixisse, praeterea non modo videmus ex *scripturae ratione*, quâ nomen suum omnibus iis Codicibus ipse inscripsit, quae manifesto notam gerit manûs *ejus* temporis, sed ex aliis etiam indiciis apparet, in *priorem* saltem ejus seculi partem ipsius aetatem incidisse. Codicem v. c. 22 (Cat. p. 84) ante eum possedit *Josef Maroli* s. *Moruli*, qui Saec.° XVII° vixisse videtur, aequalis vel paulo recentior quam *Moses Mi-zurudi* (v. p. XIV), qui certe floruit A. 1602; etiam Codex 45 (Cat. p. 216) ad *van Hill* pervenit post annum 1596, qui annus in notâ fol. 181 inscriptâ, memoratur.

Codd. Karaitici certo Constantinopoli acquisiti sunt; Cod.[em] 41 A. 1646 vendidit *Jehuda Gur Arjeh b. Menachem*, qui et alios Codd. possedit, isque Cod. A.1660 adhuc in manibus erat emto-

---

Ubi v. Hill eos Codices acquisiverit ex nullo etiam Codice diserte liquet. In *Oriente* tamen eos collectos esse, exinde conjiciendum, quod ex 19 iis Codicibus, 10 sunt *Karaitici;* Karaeorum nempe coetus in Oriente, ut nunc praesertim supersunt, ita olim florebant. *Locum* porro Orientis si accuratius definire velis, nullus alius vix cogitari posse videtur praeter Constantinopolin, ubi Warnerus, ut Doct. *Steinschneider* supra indicavit, suos Codices nactus est, ibique plurimos pristinos eorum possessores vixisse, aliunde constat.

Splendidam Codicum OO. Bibliothecam van Hill' habuisse, non dubitandum. Non modo ex *literis* id novimus, ejus nomini passim appositis, quae ad *U U U* adscendunt, unde efficere licet Codices *Hebraeos* solos numerum jam explevisse literarum Alphabeti *ter* fere saltem enumeratarum, — sed ex »N. 1293" idem quoque patet, quo N. 64 *U U U* etiam notatus est (Cat. p. 274). Nec mirum! non modo enim *Hebraeos*, sed etiam *Arabicos* Codices v. Hill sibi comparaverat, cujusmodi, ipsius etiam nomine notati, nonnulli inter Warnerianos inveniuntur, et qui eâdem opportunitate a Warnero videntur esse coemti.

Haec sunt, quae de nostro v. Hill ipsi *Codices* docent. Quae aliunde conquisivi, sunt pauca, et parum certa.

Nostrum enim invenisse mihi videbar in *tertio Catalogo Studiosorum Acad. L. B.*, p. 164, ubi cl. Adolphus Vorstius, Medic. Professor, et a. 1636 Acad. Rector, die 3º Novembr. sequentia suâ manu scripsit »Johannes *t* Hilt, Harlemensis, a. [i. e. anno aetatis] 18, primae classis Auditor."

Nihil huic opinioni obstare putabam, si statuerem *Vorstium*, literis in schedulâ, quam secutus sit, raptim et sordide scriptis, deceptum, nomen corrupisse. Nunc tamen haec scribens, et casu incidens in Librum Siegenbeekii (*Gesch. der L. Hoogeschool* I, p. 186 et II, in Supplementis p. 15) animadverti, probabile esse eo nomine alium designari, qui vocatur ibid. »Mr. Johannes *van Thilt*," Consulem (Burgemeester) *Harlemensem*, et ab a. 1662-1679 Curatorem Academiae L. B. Nihilominus, hac opinione receptâ, et levi nominis discrimine omisso, necesse est ad omnem tollendam difficulta-

ris, ut videtur, postremi, *Mos. Jerushalmi*. Codices, quos *Moses Mi-Zurudi* tenebat, vix ante mortem ejus venditi sunt; is autem A. 1602 opus composuit, quod Cod.e 52, [17] continetur (v. p. 244). In comparandis forsitan, certe in excerpendis, Operibus Karaiti-

---

tem, ut ponamus eum *Doctoris titulum* alibi nactum esse, quia in *Albo Doctorum* ipsius nomen frustra quaeritur.

Dictam ergo notam, ex Studiosorum Catalogo sumtam, in medio potius relinquentibus, non aliud nobis superest, quam ut sumamus Nostrum *van Hill* aut alibi, aut hic privatim ducibus *Constantino l'Empereur* et *Jacobo Golio* literis Orientalibus operam dedisse, et posteriore suadente, iter in Orientem suscepisse, ac Bibliothecam, quam vidimus, ibidem sibi comparasse.

Quando vero in Orientem abierit, et quo *munere* (si eo ibi deinde ornaretur) functus sit, prorsus etiam latet.

Me quidem subiit cogitatio, eum fortasse aut *Consulem* fuisse Smyrnensem v. c., vel Alexandrinum, vel *Legatum* Constantinopolitanum, vel etiam *Verbi divini Ministrum* in urbe Smyrnae, aut in aliâ urbe Orientis, sed irriti erant omnes conatus, quos Viri in historiâ Patriae diplomaticâ peritissimi, in meam gratiam instituerunt, ut Consulem, Legatum, Ministrumve reperirent. A nostro enim sine dubio diversus est, ut in actis diplomaticis, in Bibliothecâ Diplomaticâ Haganâ (Rijksarchief) servatis, nuncupatur, »*Jan Jansen 't Heyls*, ab Ordinibus Generalibus die 4° Martii a.i 1662 Consul creatus Cahirae magnae (ut dicitur), Alexandriae, Rosettae et Damiatae." Noster enim, ut nominis discrimen transeam, filius fuisse videtur aut *Cornelii Jodoci filii Hillenii*, V. D. M. Roterodamensis ab a. 1589-1598, aut potius *Cornelii van Hil*, qui etiam *van Hille* et *Hillenius* appellatur. Hic clarus sui temporis Theologus, Auctor fertur Libelli, Libris Symbolicis in Ecclesiâ Reformatâ Patriae nostrae receptis additi, cui nomen est *de Sieken-Troost*. Primum is V. D. M. erat in pago Uitgeest et Akersloot, deinde a. 1591 in pago Hillegersberg, et a. 1596 in urbe Alcmariae, unde, turbis ecclesiasticis ejus temporis immixtus, a. 1612 Groningam abiit, ubi in eum, favore utentem Guilielmi Friderici, Comitis Nassaviae, Frisiaeque et prov. Groninganae ac Drenthinae Gubernatoris, cura suprema Ecclesiae (Superintendentschap) Drenthinae collata est. Groningae is a. 1632 diem supremum obiit. (De his vid. Ypeij et Dermout,

cis Warnerus auxilio usus esse videtur cujusdam *Simcha[e] Ashkenasi*, mihi huc usque ignoti; praeterea commercium ille habuit quoque cum *Abraham Jachini* (v. Cod. 73 p. 290), qui benignitatis Warnerianae erga Judaeum interpretem *Saulum* mentionem facit, adeo ut ab hac etiam parte Viri eximii laudes celebrari mereantur.

Si horum Codicum *numerum* consideras, Bibliotheca Leydensis quidem aliis multis, quarum Catalogi typis exscripti sunt, est inferior; Codicum vero antiquissimorum, gravissimorum et rarissimorum praestantiâ et varietate, a nullâ aliâ superatur. Cuique Indices inspicienti primo obtutu hoc manifestum erit, nec solis *Warnerianis* hae laudes tribuantur, sed et Codicibus *Scaligeri*, cujus Codices *Hebraici* ergo *Arabicis* sunt praestantiores [1]).

Inter Codices 30 circiter *Karaiticos*, qui primum locum tenent, et de quibus jam satis dictum est, hîc tantum memoretur *Grammatica* Ahronis b. Josef, cujus duo exemplaria habentur. Secundum locum obtinent, si numerum spectas, *Philosophici*, partim ex auctoribus Arabicis (*Gazzali[o]*, *Averroe* cet.) versi, vel Commentarii in eos conscripti (6, 7, 9, 12 Aegydii, unicum; 12, 15 Averrois dissertt. rarissimae; 18, 20 Samuelis Ibn Tibbon Encyklop., liber quam rarissimus, hactenus vix notus; 33, 35, 36, 42, 44, 45, 48; 56, [8] ipsum fragm. lib. editi non spernendum; 58, 62, 85, 86-90; Scal. 6, 9, 10 Mos. de Rieti, unicum; 12). Praeterea nulla fere disciplina est, quae in aliquo hîc obvio Codice non tractatur, ne dicam vix ullam esse, in quam ex hujus Bibliothecae subsidiis nihil boni redundet.

Gesch. v. d. Herv. Kerk in Nederl. I, in ann. 310 p. 165, et in ann. 547 p. 256 et seq., et II in ann. 142 p. 55).

Filius ergo Noster fuit eo Patre dignus. Libros filius non scripsisse videtur. Nullus certe ad meam notitiam pervenit. *Juynboll*].

1) Cf. *Dozy* l. c. p. II.

Inter Codd. *textum sacrum* exhibentes (v. Indicem II), est praestantissimus 71, antiquus Scal. 20; exstat porro *apocryphus* 83, et, — quo, juvante docto Juvene Leo de Hartog, in Acad. L. B. Litt. Hum. Candidato, ad novam editionem hisce diebus paratam, usus sum, — Pseudo-Ben-Syra (59). Inter sacri textûs Commentarios, s. Libros *exegeticos* (23, 27, 29, 65, 80, 91, 92, Scal. 1, 13) unici sunt Pseudo-Bechor Shor (27), Menachem Tamar (29), Alphonsus de Zamora (65), unicus fere et ineditus Ibn Esrae Comment. in Danielem (Sc. 13); duo deinde sunt, qui ad *Lexicographiam* hebr. pertinent, alter praestans (Sc. 5), alter Synonymicus Penini[i], isque etiam unicus (10). *Homiletici* Cod.[is] 56 et *Ethici* 59 nullus innotuit par. Inter *Polemicos*, qui omnes rariores sunt (28, 51, 64, 90, [3]; Sc. 10), Opus est hactenus fere ignotum Chisdai (64), cui consimilem nuperrime detexi. Ad *Poësin sacram* pertinet Hymnus cum Comm. (unico in Cod. 34), Codex ritum in urbe Fâs observatum exhibens, unicus (94), precum poenit.[ium] Cod. insignis (Sc. 4), quibus addenda est precatio Maimonidis (41, [11]). Nec desunt *Talmudici*, qui dicuntur *Halachici;* praeter Talmud Hiërosol. nempe, qui editionum fons est supremus (Sc. 3), Responsa hîc in censum veniunt Isak Ibn Sheshet inedita (50), ritûs Jakob Levi ab editis diversi (84), Zidkijjae nonnulla inedita (Scal. 13, [3]); atque *Haggadicus* unicus fere, qui Scal. 7 [1]) continetur. Inter *Mysticos* seu *Kabbalisticos* (24, [16], 32, 55, 93, Sc. 13), praeter rarum et insigne Opus, me suadente recens acquisitum, Isaki Akko (93), et antiqua »Templa" (Sc. 13), digna sunt quae hîc memorentur: Opusculum fere unicum, quod Mosi de Leon vindicavi (24, [16]), et fundamenta Josefi Ibn Wakkar (Sc. 13, [13]).

Neque his inferiores sunt Codices, qui ad scientias, ut dicunt, *exactas* et *reales* pertinent. Inter *Astronomicos* seu *Chro-*

---

[1]) Dicta probant quam parum nota esset collectio nostra *Frankelio*, suum de eâ judicium proferenti; vidd. quae dixi p. 342.

nologicos (37, 43, 66, 68, Sc. 19) Opus est perrarum Abrahami b. Chijja (37), cujus nominis celebritatem, jam dudum propagatam, haud parum auget, quod nuper detexi, eum esse Judaeum »Savasordam," cujus librum Embadorum vertit coaevus Plato Tiburtinus [1]); exstat unica fere dissertatio Immanuëlis (43), unicus fere Comm. in Al-Ferganium (68). *Astrologiam* superstitiosam tractant, praeter Opera Ibn Esrae vulgaria, unicum forsan Abu Maashar[i], et Jo. Bianchini, cujus ne nomen quidem hactenus cognoverant Bibliographi. De *Mathesi* invenies, praeter rarum Opusculum (47), principem Euclidem ex versione minus vulgari (66, [3]).

In Codicibus *Medicis* (30, [7], 39, 40, 53, 69, 72 A.; Sc. 2, 11, 15) insignis est Cod. Scal. 2 [2]), quo non minus quam 20, et Cod. Warn. 40, quo 12 Opera continentur; atque omnino in hac classe tanta sunt Opera rariora et vix nota, ut vereor, ne in eligendis exemplis praestantiora et memoratu digna omittam; quare casû potius ductus, in medium profero tripertitum Opus Mesuae (53), Comment. Rieti (72 A), fragmenta Asafi, quibus apponi meretur ex *historiâ naturali* versio Operis de gemmis Marbodii, hactenus non recognita (25, [10]), atque Berachjae pariter ignotum Opus ex Arabico versum (Sc. 15, [10]), quod historiae literariae majoris est momenti, quam primo obtutu conjicias.

Linguam denique quod attinet, inter Codd. literis hebr.[is] exaratos, in hoc Catalogo descriptos, occurrit Opus *Italicum* (Sc. 10); *Turcicum* auctore Moslimo (72, v. Append. XV); *Arabicum*, quod in 2 Codd., p. 380-382 descriptis, exstat; Codices denique nonnulli *Latini* recentes, ob argumentum et nexum cum literis hebraicis, cum hebr. Codd. juncti sunt (Sect. III).

---

[1]) Vid. citata p. 369 n. 3.

[2]) De hoc Cod. disseruisse Doct. *Israels* in Repertorio *Janus*, Bresl. 1847, T. II p. 813, nonnisi finitâ hac praefatione intellexi.

Quaerentibus jam, quid de tot et tantis literarum hebraicarum monumentis gravissimis hodie usque in medium prolatum fuerit, paucis respondebo, ex quibus appareat, quam felix sors mihi contigerit, insignes thesauros, aut parum ante cognitos, accuratius explorandi, aut prorsus latentes, nunc demum in lucem proferendi.

Scaligeriani, ex legato JOSEPHI JUSTI SCALIGERI, anno 1609 mortui, oriundi, et a quibus Codicum OO. collectio Leydensis initium ducit, in Catalogo DANIELIS HEINSII anni 1623 primum enumerati, et ab ERPENIO, ut videtur, descripti sunt. In *secundo* Catalogo anni 1630 haec descriptio repetita, in *tertio* vero Catalogo anni 1640, GOLIO auctore revisa est [1]). *Quartus* Catalogus FREDERICI SPANHEMII anni 1674 primus *Warnerianos* complectitur, descriptos a BOOTSIO, cui labori *Indicis* nomen jure competit [2]), quique, postquam 6 menses in eo perficiendo transegerat, summam accepit 315 florenorum. In eo Catalogo recensentur Scalig. p. 276-8, Warner. (n.1-36) p. 283-5 et in Appendice (n. 37-64) p. 286-9. Ex hoc fonte (et forsitan non sine collaboratore) sua hausit SABBATAI, notissimus auctor Operis bibliographici, quod »Labia Dormientium" inscripsit, primum 4° Amstel. 1680 editi, deinde pessime recusi 4° Zolkow. 1806 [3]). Eundem fontem adiit, de his referens, WOLFIUS in voll. I et II (A. 1715 et 1721) Bibliothecae hebr^{ae}. Index ille diu suffecisse

---

1) Verbotenus fere hic secutus sum verba cl. JUYNBOLLII in *Orat. de Codicum Orientt., qui in Acad. L. B. servantur, Bibliothecá*, p. 6 et 34.

2) Vid. de his DOZY l. l. p. XXIV.

3) Cf. *Zunz* in Repert. »Israel. Annalen" 1839 p. 336; *Wolfius* in praef. I p. 15 Sabbataeum ex MSS. Karaiticis Leyd. nonnulla attulisse dicit, quod certe de Catalogo intelligi debet; semel (s. v. אבן בוחן) me apud eum nonnulla legisse memini, quae quidem non e Catal. ad Cod. 28 describere potuit, sed ipsum unquam evolvisse Codicem, graviter dubitandum. E Sabb. tantum hausit *Schupartus* in diss. III de libris Kar.

videtur. Cum enim novus conficeretur Cod.um orient. omnium Catalogus a *Jo. Heymanno*, hebraicorum tituli, in Bootsii Indice obvii, iterum inserti sunt huic Catalogo (»Catal. libr. Bibl. publ. Univers." cet. fol. Lugd. Bat. 1716) et quidem p. 404-8, mutato partim numerorum ordine, et prorsus omissis tum Codice pretioso Warn. nunc 64 (v. p. 274), tum etiam Scal. olim 11, qui ubi sit, vel quo fato perierit, frustra quaesivi (v. p. 355) [1]. Ad Catalogi supplementum A.° 1741 editum nullus Codex hebraicus accessit. Omnia ergo, quae Academia L. B. ad cognoscendos Codices hebr. per spatium fere unius saeculi et dimidii (1674-1820) praestitit, uno hoc Indice absolvebantur.

At non defuerunt extranei literarum hebr.um cultores, qui iis Codicibus utebantur, eosque, Leydam adeuntes, ibi conferebant, aut Bibliothecae Praefectorum liberalitate fruentes, domi evolvebant, studiorumque fructus publici juris faciebant. Quidquid ex eorum laboribus ad meam notitiam perlatum est (partim diu postquam ipse Codices inspexi, eorumque descriptionem jam paraveram) suo loco additis auctorum nominibus exhibui; hîc de duobus tantum Viris loquar, qui de pluribus Codd., quos ipsi contulerant, disseruerunt. — Optime de his Codd. meritus est Wolfius, qui honeste, more suo, confitetur [2]: »Non »parum mihi profuit Bibliotheca, qua Academia inter Batavos »Lugdunensis jure suo superbit. Ad eam scilicet profectus [3]) »et celeberrimi Petri Burmanni, qui illam hodie dextre et di»ligenter curat, benevolentia adjutus, tum editos tum manu

---

1) *Conspectum* numerorum duplicem indicibus adjeci, ita ut facile e Catalogo vetere et Wolfii Tomo I numerus in Catalogo ed. 1716, apud Wolfium in T. III et apud nos inveniri possit, et vice versâ.

2) Bibl. hebr. T. III (1727) praef. pag. penult.

3) Annum non indicat, nec aliunde mihi innotuit; eum 1724 fuisse conjeci (in *Catal.* p. 2730) e loco, ubi ex ore Proopsii, eo ut videtur Anno, nonnulla accepisse dicit.

»exaratos Codd. Hebraicos curatius (sic) inspexi, nec pauca »deprehendisse me puto, quae in Catalogo Biblioth. Leydensis, »an. 1716 in fol. edito, vel omissa sunt, vel per instituti ra»tionem copiosius exponi non potuerunt. Facile per te intel»ligis haec de Codd. MSS. *Scalig.* et *Warner.* in primis accipi »debere. Et quemadmodum Warneriani illi insignem, et alibi, »ni fallor, frustra quaerendam scriptorum *Karaiticorum ἀνεκ»δότου*, copiam suppeditant, ita non solum in iis enarrandis »majorem operam collocavi, sed et opuscula nonnulla, alibi »forte tecum communicanda, descripsi" [1]). Wolfius vero has observationes, ut instituti ratio postulabat, per totum volumen tertium (plus quam 1200 pagg. complectens) disjecit sub variis auctoribus et titulis; laborem tamen non fugi perquirendorum totius voluminis locorum, ubi sermo de Codd. nostris exspectandus erat, ne dicta et nota sine causâ repeterem, adeo ut sperem fore ut perpaucos tantum omiserim; quos inveni, sub unoquoque Codice religiose indicavi [2]). Quo modo Wolfius Codices descripserit, in Catalogo saepissime ostendi, sed quantum temporis ei concessum fuerit ad eos inspiciendos, nescimus; et si Vir ille de literis hebr. tam praeclare meritus, et prae omnibus fere Bibliographis hebraicis honestus, qui neque ambitione et ostentatione, neque praejudiciis et superstitione abreptus, vera sectabatur, errorum gravium non immunis fuit, hos tamen in unum hîc colligere nolim.

Nostris diebus eruditus Bibliothecarum visitator L. Dukes Codd. plures Leydenses evolvit, et ex iis excerpta non accuratissima dispersit tum in Repertorio c. t. *Literaturblatt des Orients* (in primis A. 1844), tum in Libro (A. 1844) unâ cum

---

[1]) Sunt quantum scio ea quae volumini IV° p. 1069—1115 inseruit (v. nos p. 270 N. 60 et supra).

[2]) Wolfii Bibl.[am] hebr. designavi literâ *W*; numerus parvus, insuper positus, volumen significat.

Ewaldio edito c. t. *Beiträge* cet. (p. 26, 29) [1]; is generalem quoque »notitiam" de collectione Leydensi pollicitus est (Litbl. 1847 p. 345), sed quantum scio promissum non praestitit. Utinam vir doctus et de literis hebr. bene meritus, qui Linguae hebraicae cognitione, ut Judaeus, Wolfium sane superat, hujus aemulatus fuisset gravitatem seu circumspectionem, et quae ex his profluit atque in rebus literariis omnis auctoritatis fons est, *accurationem!*

Si tandem haec praefatio, et cum eâ opus quatuor annorum, concluditur paucis verbis ipsum auctorem spectantibus, id in primis ei concessum sit, ut iis Viris gratias agat, qui de hoc Opere et Auctore bene meruerunt.

Suaserat jam cl. *Weijers*ius, utilissimum fore, si, absoluto reliquorum Codicum OO. Catalogo, Codices Hebraei docto Judaeo conscribendi demandarentur [2]. Haec vota ergo non brevi expletum iri, praeco aliquis praedicatus est [3], sed Libri fata aliter decreverunt, ita ut Catalogi pars Hebraea prima sit, quae post alterum Volumen in lucem prodit. Quomodo res evenerit, narrabo.

Quae cl. *Weijers* suaserat, amicus ejus integerrimus et successor, cl. Juynboll, Legati Warneriani Interpres, quam primum ad eventum perducere studebat, idque consilium communicabat cum doct.o *W. Wright* (nunc Professori Dublinensi), quocum ego, anno 1853 Oxonii degens, studiorum cognatorum amicitiaeque vinculis conjungebar. Ac jam brevi, ut paucis dicam, Juynbollii interventu Amplissimis Academiae Lugd. Bat.ae Curatoribus commendato, hujus Catalogi conscribendi provincia mihi committebatur.

Leydam ergo me converti, ibique totum mensem Julium

---

1) Vid. *Zunz*. zur Gesch. p. 343 a.

2) Sic cl. *Dozy* scripsit in Praef. Catalogi (p. I et II).

3) Vid. Orient. XII, 305.

anni 1854, Codices Hebraicos perlustrans et excerpens, transegi, exceptis tantum Codicibus insignibus, 20, 41, 52 et 64, quos Berolini in meos usus convertere benevole mihi concedebatur. Ut Leydae versantem cujusvis generis beneficia in me contulerunt, làboremque levarunt et peregrinationis taedium depellerunt cl. Juynboll, ejusque tunc adjunctus et Catalogi continuator (nunc Theol. Prof.) Kuenen, atque liberalissimus Dozy, — quorum Collegam in eo perficiendo opere me vocari posse non pauci duco: — ita ad hunc usque diem in nullo discrimine me reliquit humanissimus, studiorum et Studiosorum acerrimus et alacer promotor, Juynboll, quem amicum potius quam benefactorem expertus sum. Si quid igitur boni in opere meo in lucem profertur, non mihi soli id tribuatur, sed et ejus indefesso studio et patrocinio, quo omnia curari et exsequi jussit, quae ad id perficiendum et excolendum exoptarem, animumque meum, pressum interdum studiisque defatigatum, erexit et firmavit. Neque exiguum auxilium mihi praestitit doct. P. de Jong, inde ab A. 1856 cl. *Kuenenii* successor, qui in speciminibus typographicis corrigendis meâ vice egregie functus est, et ubi de excerptis meis dubitabam, semper erat paratus ad ipsos Codices conferendos et genuinam lectionem restituendam.

Patientiâ tuâ, Lector benevole, abuti nolim longâ narratione casuum et causarum, quibus Libri editio in medium fere tempus, quod Horatius premendis libris praescripsit, protracta est. Leidâ enim reversus prima animadverti indicia morbi, qui Anno 1855 me, in mediis laboribus occupatissimum, Oxonium relinquere coegit, ita ut Codices nonnulli Bodleiani, qui in usum hujus Catalogi speciatim inquirere mihi proposueram, intacti remanserint. Neque mireris, in perquirendis Libris et Manuscriptis, et in arte criticâ religiose exercendâ, animum simul et corpus tandem frangi; est nimirum haec ars veluti cultus horti, cujus flores jam exarescunt in manibus *legentis*, spinarum acu saepe laesis. Sub finem igitur A. 1855 (quo in-

eunte Catalogus Bodl. ad Mos. Maimonidem usque excusus erat) hunc Catalogum elaborare incepi, et absolutis praeparationibus typographicis, specimen editionis mihi mittebatur. Duo Opera de Literaturâ Karaiticâ Odessae et Wilnae tunc quidem proelo parari annunciabatur [1]), quae consulere quam maxime gestiebam, sed animadvertente Juynboll[io], agnovi rem me non diutius differre posse, quod me fecisse nunc etiam laetor, quia ad hunc usque diem neuter eorum Librorum lucem vidit. Tertiâ ergo parte Catalogi fere finitâ, mense Augusto A. 1856 prima folia Leydam misi, tunc vero difficultates nonnullae typographicae impediebant, quominus editio procederet; ita ut nonnisi ineunte A. 1857 ea incepta et sine ullâ fere intermissione ad finem perducta sit. Clausulâ itaque scribarum antiquâ utor: ב׳נ׳ל׳כ׳ע׳א׳׳ (Jes. 40, 29).

Perbrevîs sit mea captatio benevolentiae lectoris (quâ colophon imponere solent praefatores), quia una eademque errorum causa est primaria, natura humana; vel, ut sancto utor verbo: »Nullus est homo qui bonum faciat et non peccet" (Koh. 7, 20, 1 Reg. 8, 46). Ipse vero mihi conscius sum, cogitata me non inconsulto aut festinantius scripsisse, ac verum nullibi ob causam a scientiâ alienam detorsisse et pervertisse, neque meam opinionem, auctoritate virorum qui doctorum famâ gaudent, deterritum, suppressisse. Me ipsum in dies de nonnullis melius edoctum esse, nemo dubitabit; *Additamenta* vero non adjeci, quia in hujusmodi rebus fines non facile constitui possunt, *Corrigenda*, ubi potui, locis posterioribus idoneis ipsius hujus Catalogi, vel Catalogi Bodleiani, inserui. Paucos qui mihi, librum fortuito evolventi, in oculos cadebant, errores graviores et typographicos ad calcem hujus praefationis emendabo.

Ac jam votum binum nuncupans dicendi finem facio, nempe

---

[1]) Vid. *Jew. Lit.* p. 309. Alterum, auctore *Pinsker* subsidiis partim Academiae Petropolit. nunc tandem editum iri modo intellexi.

ut Catalogus in manus veniat eorum, qui scientiam colunt »coelestem", et aliquam inde utilitatem percipiant, neque incidat in manus profani vulgi, eorum nimirum, quibus Libri Literaeque hodie sunt merx proba et esculenta, quam sub hastâ venditant, quibus sapientia est, ut Rabbini dicunt (Abot »IV, 10): corona ad gloriandum vel ascia ad effodiendum!"

Tua vero, a quo omnia incipiunt, et quo omnia ad finem perducuntur, »laus tua est silentium!" (Ps. 68, 3).

Scripsi, iter Oxonium parans, Berolini exeunte mense Majo A. 1858.

EMENDANDA *).

Pag. VI. not. 2 pro »XI” leg. XIX.
» 9. lin. ult. f. 632 leg. 63.
» 11. » 10 a fine, post: »librarius”, adde: *Cod[i] prototyp*
» 12. » 11 a f. ומשא leg. תושא?
» 14. » 3 a f. הסתרה corrupt. ex המקרא.
» 19. » 18: Vult, leg. *Addit.*
» 21. יחואן leg. חיואן.
» 25. lin. 7 a f. adde: *Munk*, Notice sur Aboulw. p. 61.
» 49. » 9 a f. locus jam excerptus est a *Mardochai* p. 139.
» 52. » 1, v. ad Cod. 58 p. 264 n. 2.
» 52. n. 2. leg. *Catal. p.* 981, *cf. p.* 79.

*) Plura in *carminibus* e metro emendanda esse mihi observavit cl. *Geigerus*, qui, quae tunc excusa erant, perlustravit, cum Vratislaviae essem mense Oct. A. 1857. Sed hujusmodi emendationes conjecturatas ad Editoris, non Catalogi Auctoris, provinciam pertinere puto; ea saltem, quae omnino corrupta sunt, emendare conatus sum. — Scripsi *Oxonii* mense Augusto 1858.

Pag. 54. lin. 7 a f. leg. *altero mystico de literis agente*, altero ubi loci.

» 58. n. 1. lin. pen. מהנוצרים leg. מאחד הנוצרים, et in lin. seq. leg. נצורים.

» 63. n. 1. Jewisch leg. Jewish.

» 74. lin. ult. הנסש leg. הנפש.

» 75. » 13 שהוא alterum delendum est.

» 83. » 12 pro capp. 6 leg. *tractt.*, v. p. 222.

» 86. » 5 a f. לבאו l. לבאר

» 92. op. 8 idem videtur opusculum atque in Cod. *Paris.* laudato p. 99.

» 96. op. 16 חמרכבה leg. המרכבה.

» 103. lin. 5 a f. והמכיל leg. והמשכיל.

» 104. n. 1 v. *Append.* p. 387.

» 105. lin. 11 : A. 1385, in Cod. *Saraval* solo, quantum scio, legitur: 1383.

» 118. « 11 : . . . אחרי desideratur in Cod. nostro.

» 118. » 4 a f. post 1 . 2 , 3 adde: *et de* הגרות.

» 119. » 4 a f. . . . עיל leg. בתולים . הוא . . . . עין.

» 119. n. 1, vid. f. 181 n. 2.

» 125. lin. 17 נתפלפלו leg. נתפלפלו.

» 126. » 5 a f. Cod. 47 leg. 41.

» 133. « 17 vid. p. 289 n. 1.

» 141. « 8 שקילים leg. שקולים.

» 146. » 13 A. 1321 leg. 1359 (cf. *Hebr. Bibliogr.* p. 19 n. 3.)

» 158. » ult. p. 32 leg. p. 82 ; vid. p. 252.

» 160. » 9 a f. 1362, leg. 1326 et dele vocem «Eodem" lin. 4 a f..

Pag. 161. n. 2 lin. 2 Sarachja leg. *Serachja.*

» 165. n. 2 (cf. praef. p. IX in nota). Ante oculos mihi est exempl. Bodleianum utrumque Catalogi *Trigland.*, cujus Appendix specialis inscribitur: *Biblioth. Triglandianae libri hebr. aliique orientales cum Typis expressi tum MSS.*, scil. p. 1-26 (p. 27-9 accedunt »libri prohibiti"), ubi libri secundum formam triplicem enumerantur, p. 22 recensentur MSS. Exempl. alterum *pretia* ut videtur venditionis manu adscripta exhibet, sed sub Cod. Qu. I (p. 24) et L loco pretii legitur: *Ex Bibliotheca Leydensi*, unde maxime suspicor Triglandium ipsum nunquam hos Codd. possedisse, quos ipsissimos nostros 41 et 52 esse puto!

» 192. lin. 5 Cod. W. 32 leg. 52.

» 200. » 2, vid. *Append.* XVI p. 403.

» 211. » 4 post Elia dele comma.

» 226. De nomine רכיצי seu רביצי vid. Indicem possessorum p. 420.

» 238. n. 1 אסרר leg. אסור.

» 240. » 1, vid. supra p. 181.

» 267 in fine, locum emendatum legas in editione meâ (laudatâ supra p. XVI) f. 36 v.

» 340. n. 1 cf. p. 374.

» 342. lin. penult. et p. 344 lin. ult. *Huraltii*, leg. *Huraultii*, ut ubique praeterea.

» 350. Cod. 10 op. 1. Hujus particulae (usque ad p. 352) 10 exempll. seorsim simul edidi c. t. »*Operis Italici auctore Mose di Gaggio cet. Cod. unicus cet.*" ubi per errorem nota ad Cod. praeced. pertinens excusa est; eadem ibidem corrigenda sunt, scil.: p. 351 (ibid. p. 4) lin. 12 leg. *Epiù* (; — l. 8 a f. leg. *filosofia;* —

n. 1 leg. Litbl. IX; — n. 2 cf. notata in libello period. *Hebr. Bibliogr.* p. 81 n. 231; — p. 353 l. 9 a f. leg. (*officj*).

Pag: 367 in fine notae 1, notae diversae in adversariis meis confusae sunt. In libro novem Judices (p. 110 N. 1140 Catal. Asher laudati, qui numerum LXI fert) non Gaphar sed *Zergis* occurrit; at Gaphar, de mutatione temporis, annexum est libri *Alkindi*, de pluviis Ven. 1507 (v. Catal. laud. p. 102 N. 1322).

» 408. col. 1 lin. 1 pro S. 2, ^{6}. leg. S. 2, ^{5}.

Warn. 1.

[Cod. chart. 4°; ff. 248, charact. nitidissimo (v. Specimen). Loci Chald. ex Esra etc. punctis vocalium instructi sunt.

Eum a patre hereditate acceperunt *Salomo* (?) *Pozzi* et *Moses Mizurudi*, posterior vero solus evasisse videtur possessor; f. 248 b enim, ubi legitur: את הספר שלנו שלמה (?) פצי ומשה מצרורי שלקחנו מאבינו ירושה, verba שלנו שלמה פצי inducta sunt. Nomen suum f. 1 ante praef. et f. 247 b inscripsit possessor *Josef Maroli* (מרולי), forsan b. Moses ap. א"צ 21 b. [1]). Loci nonnulli unaquaque fere pagina indicati sunt, ut puto, a *Warnero*. Exaratus est Cod. spatio 6 annorum a nepote (non filio, ut א"צ l. c.) auctoris, Jehuda b. Elia Tishbi (תשבי) b. Abraham (auctor.), cujus notae prolixiores vel breviores variis leguntur locis; ut f. 77 v. in fine Pentat., ubi datur feria V. 26. Kislew 5271 (ואחר, in chronost. אני צאני ארעה lit. ה millia denotat) sub Bajazet „urbe alba" (פה בעיר לבן ממלכת מלכנו), fortasse Alba Graeca (Belgrad); f. 106 in fine Regum: fer. IV hebdomadis mense Schebat (dies non indicatur) 5271 (ארעה), f. 157 (Malachi) et f. 162 (Psalm.). Ad calc. f. 247 v. se opus avi ad finem perduxisse dicit fer. VI. 10. Elul 5278 (1518) sub Selim extra urbem in aedibus judicum juxta mare et coemeteria propter pestilentiam: ברוך ה' שעזרני והשלמתי הספר הזה והוא פירוש לכל הארבע ועשרים שחברו זקני החכם הר' אברהם בהחר' יהודה בהחר' אברהם יעמ"ש אחר עיון דק ושקידה רבה מאד להיותו נק' למלמדים ללמד התלמידים בלי

---

[1]) Moses מרולי (פוצי) פצי vixit A. 1582, v. W[1·3] n. 1627, et pater Mosis nostri est Iehuda מרולי, v. ad Codd. W. 52 et 54.

שום טורח וצער · כי קבצו כל הפירושים והעניינים ודקדוקם אשר היו מפוזרים ומפורדים לדרכם ועשאם קובץ אחד והיו לבשר אחד ולעצם מיוחד · ושם מפרשו זכר לכל ענין ולקצת מהבנין לבל יחשדוהו אנשי העיר · הרב והצעיר לאמר כי גנוב הוא אתו ··· ולכן כראותי אני יהודה נינו בכר' אליאו תשבי בנו איך זה הפירוש הוא יחיד לו ואין שני אמרתי עת לעשות ליוי ·· ולא אמנע עד שאכתוב הפי' ·· להיות חבר לו וריע ··· כאמור טובים השנים מן האחד ··· והשלמתיו היום יום ששי לשבוע בעשרה לחרש אלול בשנת חמשת אלפים ושמנה ושבעים ליצירה רעלמא בממשלת מלכנו הארון שלטן שלים י״ל והשלמתיו פה חוץ מהעיר ר״ל בבתי הריינים שהיינו יושבים מסבת הדבר אשר היה בעיר ··· ולכן אנחנו דרים פה בבתי הריינים על הים ובגגי בתי החיים ודכים (sic) · והשם למען רחמיו יצילנו מזו המגפת וכו׳

W[3] p. 36 (et hinc *De Rossi*, Wb. p. 24) perperam A. 5287 (1527) ponit, atque epigr. miro errore ipsi tribuit libri auctori].

יסוד מקרא *Fundamentum lectionis* (i. e. S. Scripturae), Comm. in Biblia, auctore Karaeo ABRAHAM B. JEHUDA B. ABRAHAM. Forsan Noster homonymus est qui Cod. MS. *Mich.* 71 possidebat A. 1438—49; sed vix fuerit medicus, auctor compendii [ex Is. Israeli] de Urina in Cod. *Vindob.* CLIX ap. Deutsch, p. 168 (cf. *Catal.* meum p. 1121), ut suspicatur *W*[1] p. 59 n. 82 (= 44?), qui Nostrum facit medicum Constantin. A. 1520—30 duplici ut puto errore; in נובלות חכמה f. 56 enim Abr. medicus praecedit, qui est *Abraham b. Jakob Chassan* (A. 1488).

Orditur opus a carmine duplici; primum, incipiens אפתחה במשל פי אבישה חידה מני קדם אמורה, Dei sapientiam laudat, alterum, incipiens אמנם אני אדרוש לאל נורא, ejus auxilium implorat ad componendum opus, quod (אברהם בן מר יהודה ז״ל) יסוד מקרא nuncupaverit, quia omnia fundamenta fidei ejus expositionibus comprehendantur (כי כל יסודי האמונה בם). Sequitur praefatiuncula, cujus initium legas apud *W*[3] l. c., ubi post ונשבר 2 verba מלגיו ומלבר (i. e. interne et externe) per וכו׳ expressa sunt. Fatetur auctor, se omnem operam dedisse, ut in unum conferat locum ea, quae a praestantissimis interpretibus Pentateuchi et »verborum Prophetarum” (quibus Hagiogr. includuntur) prolata sint, ad percipiendum sensum genuinum expositione literali

seu grammaticali (של דרך עניני המלות והקדוקם כפי פשוטי הכתובים וכפי הקם, quod in carmine 2 ita exprimit: ברצות לפרש נא בביאור זה אמרי דברי תורה והמקרא ואשית והתחלה בענינים גם לערוך דקדוק להישרה). — Ipse Comm. in Genes. incipiens (f. 1 v.) בראשית ברא אלהים אמר החכם רבנו אהרן ז"ל כי מלת בראשית בשקל שארית, desinit in Esra (f. 247v.): אמנם ר' יונה כתב בשר הקרבן בתוספת הקוף ורפיות הבית וכבר משיבו ר' דוד בספר מכלול תשובה נצחת ואין צריך להאריך בזה. — Libri singuli, qui in lectoris gratiam in marg. superiore ab ipso scriba notati sunt, (desideratur vero maxime numerus capp., exceptis Psalmis, quibus adjectus quoque Index f. 198v.), disticho vel tetrasticho disjunguntur, quo scriba, vel potius auctor, Deo pro finito libro gratias agit, passim ejus ad componendum alterum implorat auxilium. Pericopae Pentateuchi carmine clauduntur acrosticho (אני אברהם seu אברהם חזק), argumentum vel pericopes inscriptionem spectante. In fine pericopes Iethro (f. 35) tria leguntur carmina, quorum 1 et 2 nuncupantur הקמה (= وقوف?) *in Decalogum.* In priore ad mysterium decadis (רמיזתו לסוד מספר יעורר) alluditur, in posteriore praecepta singula ad 10 sphaeras eorumque stellas referuntur. Ordo Hagiogr. est: Chron., Psalm., Job., Prov., Ruth, Cant., Eccles., Thren., מגלת אחשורוש, Dan., Esra. Postremorum duorum versiculi *Chald.* singuli integri hebraice versi sunt, ut initio lib. Dan. (f. 236): לעלם תחיה [תחיה] אמור החלום לעבדיך. והפתרון נגיד [cum *Leusdenii* Versione (de qua v. *Catal.* meum p. 1606) nostram conferre neglexi]. Versiculorum hebr. Comm. unam duntaxat implet paginam in Dan. (f. 243 v.), 1½ in Esr. (f. 247 r.—v.); generatim enim Comm. est concisus (in pericop. מצורע f. 46 mediâ absolvitur pagina), grammaticus potissimum, passim philosophicus. Locos *polemicos*, apud Karaeos frequentissimos, nullos, Codicem cursim perlustrans, offendi, imo ne nomina quidem sectarum adversariarum [1]). Inter au-

[1]) Re vera tempore auctoris Nostri et in regione, qua vivebat, sedatae erant quodammodo inimicitiae et lites; cf. ad Cod. 30, [3].

ctores nominatim citatos, quibus Noster non abundat (Karaei sunt Ahron, Jefet et Jeschua) frequentissimus est ר׳ אברהם ז״ל i. e. Ibn Esra. Praeterea offenduntur Rabbanitae: ר׳ דוד קמחי ר׳ יוסף קמחי, ר׳ יונה המדקדק ז״ל (f. 112 in Jes.), seu ר׳ יונה (f. 2 b). Inter citationes generales, ut חכמי פילוסופים, יש מפרשים התבונה cet., tritissima formula »sapientum" (החכמים), locis non paucis obvia, ut apud Rabbinitas, veteres doctores *Talmudis* seu *Midrash* (cf. דורשים החכמים de morte Mosis et Ahronis per נשיקה in Comm. in Cant., et ובעלי הדרש אמרו שהשיתו במים ורגם ית׳ במים f. 6, cf. Ahron b. Elia עץ p. 166 lin. 10 a fine) spectat, e. g. וכן אמרו החכמים כל מעשה בראשית בקומתן נבראו ואת מורה וכן אמרו בעבור שלמות הפועל כי בראם מאפס תגמור והבינהו (f. 2 v.) — אמרו החכמים כל החכמים שבינה במשיב (f. 8 init. pericop. לך לך) — הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שכלו יראת שמים וקבול של מלכות ואהבתו (f. 222). Etiam (לכן אמרו החכמים כי תנהכם וכו׳) sententia de libro Proverb. a viro (באמצעות ימיו בטוב טעמו) Salomone composito (f. 213), nullo laudato auctore ad eundem pertinet fontem [1], cui tamen opposita est Nostri de Cantico a Salomone *sene* (בתכלית ימיו) composito opinio, quam libro praemittit et paullo post repetit nomine »sapientum"; huncque librum »totum speculativum" (שכלי כלו) dicit Noster et de conjunctione inter emanantem [Deum] et emanatam [animam] exponit: [2]) בתכלת ירצה ישקני להורות בענין הדבוק שיש בין המשפיע והמושפע בזמן שיתבודדו שניהם

---

[1]) Cf. Comm. in Canticum in Cod. Uri 168 [quem *Saadia*num suspicor, v. Catal. p. 2188] f. 2: וקיל אנה אול כתיה [כתבה] פי חין אלשבאב ואנתמאע אלעקל וקוה אלחזם ובעדה משלי וענד אלהרם כתאב אלוחד והו קהלת., Kohelet nuncupatur quoque כתאב אלזהד in Comm. Arab. *Tanchumi*, Cod. Uri 83 f. 56 v.

[2]) Primum, qui Canticum de conjunctione inter intelligentiam activam (العقل الفاعل) et animum exposuerit, sese praedicat celeber *postea* discipulus Maimonidis *Josef Ibn Aknin* (ante A. 1185), quem alii dein secuti sunt interpretes allegorici; vidd. quae scripsi in ERSCHII Encykl. II, vol. 31 p. 54.

יתר כלומר בעת שתתעסק הנפש בחכמת התורה הקדושה ··· כי כבר המונע המבדיל בין השופע לנשפעת הוא החומר החשוך אשר הוא מתבטל בימי הזקנה וכו׳. Inter locos qui simul discrepantis exegeseos et doctrinae Karaiticae (a Rabbinis nonnullis hodiernis non siue studio et amore perquisitae) specimina ostendunt, unum exhibebimus exemplum notatu dignum (ad Prov. XIV, 34 f. 216): וחסד לאומים חטאת י״ל [ירצה לומר] אם יתן אדם מישראל צדקה לאומה אחרת היא חטאת כי הצדקה ראויה ליתנה לאיש עמיתו אמנם לאומה אחרת אם יתנה הוא חטאת ואשם ויש [וישמפרשים] אותו וחסד של אומים חטאת כלומר שיקח ישראלי מאומה אחרת צדקה כי אפשר בעת לקחו ממנו הצדקה שישבחנו או לו או באמונתו ולכן הוא עון ופשע שיקבל ממנו הצדקה; quibuscum compara, quae de »*gentilibus*" Talmudis insidiator *Eisenmenger* (II, 616 sq.) ex auctoribus recentioribus affert, omissis exemplis Biblicis et aliis *ipsi* minus convenientibus, quae jam ex fontibus collegit Simon Darshan (Jalkut §. 952). Vocem צדקה in textu Biblico praecedentem Karaeus quoque sensu interpretatur recentiore (ut Arab. صدقة opp. زكوة, v. *Jüd. Lit.* p. 383). Jam hic, ut alibi, theoria auctorum nonnullorum rigida a praxi negatur.

WARN. 2.

[Cod. chart. fol., ff. 183, charact. Karait. Hisp. (v. Specimen), A. 1582 exaratus, sec. epigr.: השם יזכנו להעתיק ספרים ··· הנעתק שנת וקנמון בשׂם לפרט הקטן. Initio nomen suum inscripsit possessor *Gur*... [Jehuda?] b. *Menachem* רביצי. Locos indicavit *Warnerus*].

[מבחר *Selectus*] Commentarius in Pentateuchum auctore Karaeo AHRON B. JOSEF (medico Constantinop.) compositus A. 1294, ut apparet ex carmine praemisso, incipiente בני אל חי בני אבות ברורים, ubi ומחשב אהרן הרל נתנו בנו יוסף שנת הנ״ר ספורים, et post finem (sine commate in hoc Cod.) ברוך שהורנו נפלאות מתורתו ראשית התורה בי״ת ותכליתה למ״ד סימן לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום ל״ב נתיבות החכמת בשנת הר״ן (!) סימן דן ידין עמו, ubi leg. הר״ן. Opus sub tit. a

nobis suppleto excusum, in nostris regionibus rarum (de quo, ut de auctore v. citata in *Catal.* meo p. 721 N. 4358), neque cum Cod. (laudato a *W*³ p. 74) comparare potui, neque nunc ad manus habeo. Cod. MS. olim possedit celeberrimus *Asarja de Rossi* (cf. *Zunz*, Ker. Chem. V, 138), qui eum frequenter, sed exsecrationibus hoc viro minime dignis (fortasse non ex animi sententia prolatis) ad partes vocat in opusculo, modo Londini edito מצרף לכסף.

WARN. 3.

[Cod. splendidus bombyc. fol., ff. 435, charact. nitidissimo Hispan. (v. Specim.), verbis textûs a Comm. separatis, cum multis tamen lacunis in ipso opere. Loci indicati sunt a *Warnero*.]

Commentarii seu *Expositionum in Pentat.* fragm., scil. in Exod. et Levit., quorum tamen initium (אלה לפי שהזכיר למעלה בני יוסף מנשה ואפרים) et finis (in Levit. XXVII, 14) mutila sunt (cf. *W*³ p. 534). Auctor fertur JEFET HA-LEVI, Karaeus celeberrimus Saec. X. med. (de quo v. *W*¹·³ n. 1129 et ¹·³ n. 1482; *De Rossi*, Wb. p. 137, *Geiger*, Melo Chofn. p. 77 et Zeitschr. V, 271, 276, 278; *Munk* ap. Jost, Isr. Annalen 1841 p. 76, 83, 93 et ad Tanchum p. 104 et nuperrime in Notice sur Aboulw. p. 16 separatim edita ex Journ. Asiat. 1850 T. XV p. 247 [1]), *Delitzsch* ad Ahron b. Elia p. 314 et III; *Dukes*, Beiträge etc. p. 28; *Rapoport* ap. Busch, Jahrbuch III, 259; *Pinsker*, Litbl. XII, 740; v. de quibus ad Cod. *W* 12 et *Opp.* 255 fol. [*W*¹ n. 1570] disseremus). Jefet scriptorem fuisse, improbat Munk, l. c., qui opus nostrum ex hujus Comm. *Arabico* aliisque adhibitis auctoribus concinnatum censet (cf. infra ad Cod. 12), ac jure,

---

[1]) Munk nomen exprimit plenum »*Abu Ali* Hassan *ben Ali* al-Baçri," sed nominis Hassan (حسن = יפת ac si a יפה derivandum esset) comitem vel Abu vel Ibn Ali puto; cf. *Jüd. Lit.* §. 21 n. 30.

ut ex indole cursim describenda apparebit, ne dicam de loco (f. 446) ubi diserte regni Edom. (Christiani) A. 1000 [scil. pro 990], Ismaelitici 380 laudatur [1]): ואמר תרשו חורשים הוא ד׳ מלכיות בבל וכשדים ומדי פרס ויון ומקדון וישמעאל ואדום · ואמר האריכו למעניתם כי האריכו ישראל בעבודתם שנים הרבה ממלכות למלכות· כי נבוכדנצר מלך שבעים שנה ופרסיים נ״ח ואחריהם יונים אשר קמו ארומיים מהם · ועליהם אמר אכלה מדקה ושארה ברגלה רפסה · ומולכים עד עתה אלף שנים לכן אמר האריכו למעניתם · ומלכות ישמעאל מלכה עד עתה ש״פ ואנחנו תחת ידיהם כמו הבהמות אשר יחרשו והוא [והיא] מתעטפת בעני עד שיקים מה · שאמר ה׳ צדיק קצץ עבות רשעים ··· הושלם ענין הברכות אשר תם ז׳ ז׳. Expositio nostra non modo, ut omnes Hebraeorum Commentarii, secundum pericopas (פרשה) divisa et inscripta est, sed sectionibus, quae Conciones seu *Homiliae* dici potuerint, constat, usui liturgico adaptatis [2]). Cuique enim sectioni praemittitur contemplatio seu dissertatio generalis, vel *exordium*, in textus Psalm. et Proph., ubi ars Rhetorica non prorsus desideratur. Non ubique id פתיחה inscribitur, ut פתיחת (sic) רפרשת ואלה המשפטים, quod unam implet paginam, et sic incipit יתי׳ שמו שהוא עושה נפלאות ליודעי בינה ומתחלתה הזהיר לאדם הראשון וכו׳; ad peric. תצוה (f. 160) homilia praemittitur in textum הנה מה טוב ומה נעים שבת וכו׳ (Ps. 133, 1), ut et alibi in Psalmos nonnullos; alibi homiletica illa condimenta breviter tantum indicantur, ut f. 226: פתיחת צו את אהרן תאמר שבח ומזמור יענך ה׳ ביום צרה [eundem praemittit Psalmum Jakob b. Reuben in Cod. *W.* 8]; in fine peric. מצורע (f. 286 v.): ותפתור המזמור יוי׳ אל באפך תוכ׳ וענין·לכו נא ונוכחה יאמר ה; pericop. אחרי מות mox incipit המזמור לזאת הפרשה הוא ברכי נפשי ·· וענין הנבואה מחיתי כעב. In fine lib. Exod. (f. 196) adjicitur supplementum: זה ביאור לשלשת ארבעים שנה שצם משה, proprie de consecutione legum (אלה החקים והמשפטים והתורות) comprehensarum locis libri utriusque Exod. et Levit., prout et alibi saepius et

---

1) Cf. locum similem ex *Jefet b. Zair* excerptum a *Pinsker*, l. c. ubi vero numeri corrupti videntur.

2) Cf. *Zunz*, die Gottesd. Vortr. p. 426.

prolixius de connexione et consecutione argumentorum in textu disserit, provocans f. 318 ad *Abu Jaakub* (ואמר אבו יעקב [1] נסמך) א[!]התפרשה). Ipsi Commentario inseruntur dissertatiunculae seu observationes formâ quaestionis et responsi (תשובה, חשאלה). Voces singulae passim *Graecis*, rarius *Arabicis* (בלי ישמעאל f. 152 b) vocibus exponuntur, cujus specimen, ceterum quoque notabile f. 231: ד״א תפני לשון מבריח בלי ישמעאל תופעיא כמו קרמידין. — Auctores nominatim citatos Codicem cursim evolvens paucos offendi et minus frequentes, frequentius occurrit (המלמד) אבו סרי (ut f. 123, 212, 223 v., 224 v., 231); inter Karaeos laudantur praeterea e. g. מן פתרון אדוננו הנשיא דוד בן בועז (f. 21 v., cf. ad Cod. 52, [13]), יוסף (f. 240) forsan idem ac אבו יעקב, de quo supra, nimirum Josef b. Jakob (v. ad Cod. W. 41); inter Rabbin. unum vidi סעדיה הפיומי (f. 126, 142 v., 343: ואמר פיומי כי אני מקיש בכל דבר ומצאנו י״ח דברים מבוארים בתורה; cf. Hedessi, Alphab. 174; cf. *Catal.* p. 2163); generatim laudantur חכמי הפותרים (f. 148), הראשונים (f. 410) oppositi Rabbinis (f. 116): ויתיצבו בתחתית ההר לא כמו שאמרו הראשונים אלא כמו שאמרו הרבנים כי י״ב מילין נרתע לאחור. Si auctoris sententias criticas attendis, notatu dignus est locus, ubi »scriptor in Deuteronomio" nonnulla in compendium redegisse fertur: ויאמר משה אל תיראו זה הדבר קיצר אותו הסופר במשנה תורה (f. 116). Locum artem poeticam spectantem in אז ישיר (Exod. XV) edidit *Dukes*, Litbl. IV, 519. Cum Cod. nostro (quem *Geiger*, Ztschr. V. 276, 318 etc. tamquam genuinum citat, cf. *Catal.* p. 2197) sine dubio congruit Cod. Krim. 15, qui ex Arab. »in usum nostrum" versus esse dicitur et unicus supponitur, idem Comm., qui Arabice in Biblia omnia Hierosol. exstare fertur. Quibus argumentis motus *Jellinek* (Monatschr. II, 246) Nostri dixerit Codd. Arabicos Tischendorfii, re vera anonymos, ne verbo quidem innuit!

---

[1]) Notissima est vox apud Rabbinos technica סמיכות, derivata a formula ... למה נסמך, qua in Talmud et Midrash ratio consecutionis exponitur.

Warn. 4.

[Cod. bombyc. fol., ff. 119, charact. Hisp. (v. Specim.); in possessorum inscriptis nominibus est *Chanukka* (חנוכה) *b. Menachem*, נ"ע, cujus filius forsan *Menachem b. Chanukka* (f. 72), et *Sacharja* מחלי].

Comment. in Proph. priores [editus s. t. מבחר ישרים *Delectus proborum*] et in *Jesaiam* f. 34 v., incipiens עיקר הנבואה ושרשיה, desinens f. 72 v. לא יבא עוד שמשך כנהג השמש והירח. Deinde פירוש תהלות *Comm. in Psalmos*, sed imperfectus (desinens f. 119 v. in Ps. LXXI [cf. *W³* p. 75] כ"ל גו"ים שהם ברשותו ומבואר בזמן ·· כי הגוי והממלכה אשר לא יעברוך יאבדו), auctore Karaeo Ahron b. Josef, qui in brevi postremi Psalmi Introductione, incipiente אחרי אשר נשמת האדם נקראת צלם אלהים צריכה היא שתדבק, septem (שבעה) obvia esse observat auctorum nomina, nempe Mosen, איש האלהים, Davidem, Salomonem, Asafum, Hemanem, Jedutunum, se vero existimare, ait, totum Psalmorum librum a Davide per spiritum sanctum (ברו"הק) fuisse compositum. Comm. in Ps. I incip. f. 77: אשרי מלה זו אינה נזכרת כי אם במין האדם.

Warn. 5.

[Cod. bombyc. fol., ff. 80, charact. medio pulcherrimo et distinctissimo Hispan. (v. Specim.), exaratus ab Anonymo Constantinopoli A. 1575 jussu juvenis *Eliae b. Salomo* et fratris ejus *Baruch* secundum epigr. f. 42 v.:

אל הסופר תן מנוח   רבו צריו מני ארבה
אל נותן ליעף כח   ולאין עתים עצמה ירבה
השלמתי אלו העריות לבחור נחמד ·· אליהו בכ"ר שלמה יצ"ו כאשר צוני הוא ואחיו ר' ברוך יצ"ו ··· יום ה' ז' לאדר שנת השל"ה ליצירה פה קושטנד' העירה.]

1) בראשית רבה, auctore Karaeo Jeshua, ut in Cod. 41 f. 632 v.

2) (f. 35) אגרת, auctore Karaeo SALOMO NASI cum epithetis in fine, ut in Cod. 52 f. 99 v.

3) (f. 41) Carmen diaeteticum, quod Arabice appellatur ארגוזה (i. e. ارجوزة) [1] secundum inscriptionem: ואת הארגוזה שמה בלשון ערב כן והיא בענין כל הרפואות שאם יעשה אותן האדם יחי' ברם, incip. שמע מני רפואת גויה, desinit כמספרם לשמות הספורות. Est ergo notissimum, manu saepe descriptum, et semel atque iterum typis exaratum, et a verbis initialibus nuncupatum carmen רפואת גויה *Medicina corporis*, auctore JEHUDA CHARISI, de quo vide *Catal.* meum p. 1315 op. 18 et Zeitschr. der d. m. Gesellsch. IX, 842. *W*[2] p. 1177 n. 66 male nostrum combinat cum Cod. Vindob., de quo v. ad Cod. *Scal.* 2.

4) ספר עריות שחבר פלפלא חריפא החי' הכולל כהר' משה בשייצי נ"ע שנקטף בלא יומו ועתו »Lib. *de consanguineitatis gradibus prohibitis* auctore sagacissimo cet. MOSE BASHIATSHI [2]) [B. ELIA B. MOSES B. ELIA], qui decerptus est ante diem et tempus suum;" A. 1572, 26. Ijjar nimirum, anno 18 aetatis peracto, auctor 275 (?!) operum (sec. Mard. b. Nisan ap. *W*[1] n. 1519, ex quo *De Rossi*, Wb. p. 58). Inscriptionem hanc sequitur alia triplex, scilicet מטה אלהים *Baculus Dei*, et paullo inferius ad dextram ספר יהודה *Lib. Jehuda*, ad sinistram הלכות עריות. Statim sequitur introductio rhetorica, non ubique expedita et fluens, sic incipiens: אמר משה בן אליה בשייצי יצ"ו החולך בין

---

[1]) I. e. carmen ad normam Metri الرَّجَز compositum. Ita quoque carmen, quod Hai Gaon tribuitur (Cod. *W.* 21, [6]), inscribitur in Cod. *Mich.* 16 sec. emendationem meam in Registro p. 326 (non in ipso Cod., ut Dukes Litbl. XI, 505); cf. quoque הלכות שחיטה מרגזות, auctore *Elia b. Isak* (ap. Uri 126 f. 161 v. omisso). Cf. *Catal.* p. 2161.

[2]) Nomen hoc nondum satis explicatum est. Fortasse a »*Byzantinus*" derivandum est, ut conjeci in *Catal.* meo p. 927 N. 4943, ubi, ut soleo, vulgarem secutus sum scriptionem: *Beschitzi*, quam reprobat Jod duplex.

העומדים, כמלקט שבלים אחרי הקוצרים, וכמאסף עוללות אחרי הבוצרים; ibique opus hoc diserte »pars" dicitur »*Jehuda*" nuncupata: ובחיות שאינו שקודים (?) כעת בענין העריות אשר הם פרישות ובחיות שהם יחוד והפרשה קראתי זה החלק שהוא סדר נשים יהודה,; ergo עריות potius est argumentum, et מטה אלהים titulus totius operis gravissimi, de dissensione inter Karaeos et Rabbanitas cet. tractantis, (unde corrig. *De Rossi* l. c., qui verba *Wfii* in T. I et III p. 750 minus accurata, male in concordiam redigere conatus est), quod opus forsitan ab auctore omnino non absolutum fuerit? *Mardochai* p. 126 unico se usum fuisse fatetur Codice imperfecto in regno Poloniae, integrum vero in Litthuania exstare se audivisse testatur. Conditionem non cognovi Codicis sive *Paris.* a. f. 61 (citati a *Munk*, in Isr. Annal. III, 93 et Notice sur Aboulw. p. 6. 11); sive illius, quem possidet *Geiger.*

Tractatus nostri quidem fragmentum tantum exhibet Codex noster, scil. Cap. I: בידיעת דרכי האסור בענין העריות (incip. רע שכבר אמרי חכמים), II (f. 47 v.) de graduum nominibus: שקרים, פרחים, ענפים, dein (f. 49 b., Cap. III sec. *W.* l. c.) de praecipuis de materiâ inter auctores dissensionibus, et quidem primum de Rabbanitis (בעלי הקבלה), qui statuunt: אין מקילין בעריות. Testes sub examen vocantur: רשי, פסיקתא, ר׳יצחק בר אבא, ספר מצות גדול, postea אבן עזרא. Tractatus, ut librarius addit, non ad finem perducti ultima sunt verba: וכן שתף את שניהם כאחת בפרשת קדושים באמ׳ וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה כי שארו הערה · ע״כ מצאתי.

De superioribus auctoribus Kar. nostri ducibus, quibus se ditissimum praedicat, apponam locum ex introductione (f. 43 b.): לכן אשים פעמי רעיוני בין ההרים הררי אל הרמים והנשואים אדוננו הנשיא הגדול חלי פנינו ותלינו וקשתינו רב סעדיה הנשיא ז״ל ותלמידו הרב הגדול המאיר אפלתינו אדונינו ר׳ יוסף בן אברהם הרואה ותלמידו הרב רבינו ישועה והרב רבי׳ אהרן בן יוסף והרב רבינו אהרן בן אליהו זצ״ל ואל מקום אשר היה שמה הרוח רוח אלהין קדישין

ללכת נלך וכאשר ישו רוכם גם אנכי הצעיר אפסוק הלכה כמותם ׳ ואם נצטרך להכריע ליותר נכון בעיני אזכרנהו בלתי הכרעה וגם אזכיר סברת רוב החכמינו (sic) המפורסמים בתוך דברי החכמים הנזכרים ע״ה כי יש אתנו רב מאשר הגיע לידי זולתי והם כולם ברורים גאוני עולם תחכמוני שלישים וכו׳. In cap. I, ubi materiae a Karaeis saepius retractatae historiam veluti sistit, classicus est locus de *Ahron b. Elia* (f. 43 v. -44) והיות שהח׳ ר׳ אהרן בעל ע״ח סדר דרכי האסור בעקר השאר על פי דעת הח׳ רבי׳ שלמה הנשיא ז״ל כמשמעותם מבלי להוסיף ולא לגרוע וזה מפני שלא רצה לגלות דעתו בס׳ המצוות בענין השיות מה שלא עשה כן בשאר המצות כי בכל המצות גלה סברתו זולת סדר העריות שסדרם אך כדעת הרב ר׳ ישועה ז״ל אולם דעתו גלהו על עבריו בס׳ כתר תורה ··· בעבור שלא הספיק לו הזמן להשלים את ס׳ המצות כי הלך לו לעולמו ··· ובס׳ העריות שחבר.לפי דעת רבי׳ ישועה ז״ל שהם (sic) בס׳ המצות כתב ··· אך חפצי ורצוני לסדר עקרי האסור ·· ע״פ רבי׳ ישועה ·· אחיה כמעתיק הדברים כפי התלמוד שקבלתי מרבותי עכ״ל החכם[1]). Etiam *Eliam Bashiatshi* [hunc proavum suum breviter זקני atque מורי זקני nuncupat, v. e. g. f. 45 v., 62 v., 73 cet.] secutum fuisse ait Ahronem b. Elia, adversus objectiones Ahronis b. Josef; pergit (f. 44) גם התבוננתי בספרי החכמים הבאים אחר ר׳ ישועה נ״ע שסמכו על הרוב ע״פ סברת הראשונים ולא הסכימו כלל את דעת ר׳ ישועה ואדרבה חולק ומשא עליו רבי׳ ישראל המערבי ז״ל והסכימו אחריו תלמידי רבי׳ יפת ורבי׳ שמואל הרופא נ״ע וע״פ אלו הנ׳ חכמים הסומכים ע״פ דעת רב אבי סעיר הנשיא ז״ל ורב יוסף סומכים בהם תושבי ארץ הצבי ירושלים ודמשק ומצרים עד היום הזה מבלי נטות ימין ושמאל. Rursus refert Ahronem et Eliam B. secutos fuisse (סמך) sententiam Josefi. Secundum opinionem sapientum תושבי רומיים quidem, Jeshuam solum vicisse (נצח) scholam, quae מרבבים nuncupatur, jam vero idem fecisse *Abu Said* [i. e. sine dubio Saadja Nasi]. *Salomonem Nasi* (cf. Cod. 52) modos prohibendi 9 exponere secundum Jeshuam.

---

1) Cf. Jeh. Poki, שער יהודה f. 11 ap. W^3 p. 622.

5) (f. 51) זבח פסח *Sacrificium Pashatis*, de mactatione diebus festis licita cet. Opus non absolutum ab eodem auctore MOSE BASHIATSHI. Praemisso carmine acrost. (אמשה בשייצי i. e. אני משה ב׳) 10 lineis artificiosissimis constante, paranomasiâ nimirum quam »Echo" dicunt continuatâ:

אלהי חי באמת מת תהלות   מהלל ליל ואיום יום תפלות

משיח אח לנכאב אב קהלות   . . . .

orditur nomine pleniore ((!) נאם משה בן אליהו בן משה בן לארוני אבי התכם רבינו אליהו בשייצי ישיעים, משה חבל קשת זמן תנועם [1], שלו הייתי ויפרפרני, אחז בערפי ויפצפצנו), ab introductione prolixiore oratoricâ, sed stylo multo praestantiore, ubi f. 51 v. occasionem fingit, quâ opus sit compositum: ויהי היום ואני בתוך הגולה לפני זקני עמי ואומר אשאלה מכם שאלה, אם עצם השחיטה במועדי ה׳ מותרת, ויתנו בתף סוררת. Sequitur Dialogus inter auctorem et »patrem" (i. e. proavum?) [2], qui operi titulum זבח פסח tribuit (f. 52 v.), qui titulus revera legitur in fine carminis secundi duorum acrost. sequentium. Haec denique (f. 53 v.) excipit initium ipsius operis: אמת כי חכמי ישראל ע״ה נחלקו בענין השחיטה במועד אם היא מותרת במוחלט או אם היא על דרך מצוה וחוב ואם לא כן והיא אסורה לג׳ תורות (sic) גדולות. Tres illae sententiae seu theoriae (תורות legendum puto, quamquam תורות scribitur quoque f. 77, et תורה f. 53) sigillatim absolvuntur. Auctores qui ad primam tuendam afferuntur, sunt: *Anan*, *Josef Kirkisani*, *Israel b. Daniel* הקומסי, *David ha-Nasi*, *Abraham al-We-*

---

[1]) Consonans cum ישיעים, de qua abbreviatura v. *Zunz*, zur Gesch. p. 358; ubi adde *Jakob b. Sheshet* in fine epistolae laudandae sub Cod. 93.

[2]) ארוני אבי ad proavum referri debet in loco f. 54 (ואמר החכם א״א [ארוני אבי] רבינו אליהו בשייצי ז״ל משם החי׳ רבי׳ טוביה שאמר בספרו אדרת אליהו סדר קה״ת פרק ט״ו) tum propter librum citatum, tum propter eulogiam ז״ל; auctoris patrem, exarato Codice nostro, adhuc vixisse, patet ex epigraphe, cf. f. 57: אני כסותר סברת ארוני אבי ז״ל.

zir (אלחיר); ad secundam deinde (f. 54): *Saadja ha-Levi b. Jefet ha-Levi* cet. Deinde sententias secundum textum ושמחת בחגך (Deut. XVI, 14.) exponit 3 »januis" (דלתות), scil. 1) ראית, 2) חגיגה (unde locum de voce חג dabimus in *Appd.*), 3) שמחה, quae rursus in capp. subdividuntur; דלת ג׳ incip. f. 68 v., sed f. 75 legitur שער השלישי בו יבאו כל ראיות אסרי השחיטה. Haec »porta tertia" in 2 subdividitur דלתות, earumque secundae caput 1 cadit (f. 80) in verba: ענין הטלטול במועד מצאנותו מפירש בתורה, quae excipit epigraphe scribae: ע״כ מצאתי כתוב כי לא הספיק המחבר להשלימו כי נפטר לבית עולמו, והניח אש תמיד בלב אביו וקרוביו רך ויחיד שלם מכל בני גילו ·· כה״ר משה בן המר ותנאנח כל ימי חייו העולה על כל מכאוב ·· כה״ר אליהו בשייצי יצ״ו. Sequitur f. 80 v. carmen acrost. (משה בשייצי חזק), quod scriba inter scripta auctoris se reperisse dicit, incipiens: מלך משיחני, et cujus ultima linea librum nostrum spectat: קרבן שליל פסח נזכר בתוך נוסח ספר זבח פסח זה מפסחינו. Liber citationibus abundat, quarum nonnullae sunt *Arabicae*, quibus suam versionem hebr. addidit auctor. Historiae literariae hi loci maximi sunt pretii, ut ex sequentibus, cursorie excerptis speciminibus, manifestum erit. F. 56 v. citatur epitomator, ceterum mihi ignotus: וכן כתב הח׳ רבי׳ משה בן שלמה הלוי המכונה צבני במה שקצר מספר המאורות וקראו מכתצר אלאנואר [= مختصر الانوار] משם הרב רבי׳ יוסף הקרקסני ז״ל וזה לשונו אך ביום הראשון. Sequitur locus arab. et hebr., quem excipit idem bilinguis ex ipso Josef (ut etiam f. 60 v.); — f. 63: ובמצור [ובמצר ?] מצאתי דפים ישני׳ מדברי סגולת ראש הגולה בת גאון עוזת ה׳ יא׳ רב ענן וכתב קא אמאנא דדינא דפסחא וכו׳; citatio haec *Chaldaica* totam implet paginam (solus locus ex Anan verbotenus allatus, innotuit *Jost*, ap. Busch, Jahrb. V, 158, v. ad Cod. 41,[16], f. 234); — f. 63 v. והרב ר׳ישראל בן הח׳ רבי׳ דניאל הקמסי מחכמי הסתרה (?) ז״ל כתב בס׳ המצוות אשר לו בקצור הנקראים (sic) מצות ה׳ ברה, sequitur locus arab. et hebr., et sic etiam f. 74. Nominatur ergo hîc auctor

libri מצות ה׳ ברה (anon. apud Simcha), scil. *Israel*, cujus pater forsan *Daniel b. Moses* הקומסי ($W^{1.3}$ n. 534), saepe a Jeh. Hedessi allatus nomine Daniel vel Dan. b. Moses, semel vero, quoad scio (אשכול Alphab. 256), אלמקומס additur [1]); citatio ergo f. 75: דוד בן בועז הנשיא בס׳ מצות ה׳ ברה mutila et decurtata, ita intelligatur, Davidem b. Boas in libro illo adduci; — ex *Josef Kirkisani* Comm. in Legem (פירושו בתורה) loci arab. et hebr. exstant ff. 64, 73 v., 74, 75 v., 76; — f. 65 v. citantur auctores ordine sequente: *Benjamin b. Moses*, *Daniel* הקומסי, *Jefet ha-Levi* cogn. *Abu Ali*, *David ha-Nasi b. Boas*, *Samuel* medicus (הרופא), et *Jakob* [b. Reuben] auctor lib. העושר. — Imprimis vero attendantur loci arab. et hebr., allati e *Jeshua b. Jehuda*, scil. f. 74 v. ex introd. in libr. הישר (באופני הקדמת ספרו הישר); item f. 74 v.: והר׳ ישועה הזקן בן יהודה נ״ע כתב בפסוק ולא יזבחו עוד, forsan e *Comm. in Pentat.*; e tali vero auctore, *Jeshua Ahron* disertis verbis adducitur locus arab. et hebr. f. 55: וכתב החכם רבי׳ ישועה אהרן נ״ע המכונה אבואלפרג הרון בפי׳ התורה ואמר חג המצות יורה על הנעשית בכל יום; (cf. *Jewish Lit.* p. 120).

WARN. 6.

[Cod. chart. fol., ff. 326; charact. medio composito sed atramento pallido exaratus; fol. 195 v. nomen inductum quidem legi potest possessoris *Elia Josef* מריאנו (*Mariano?*).]

1) [פירוש כוונות הפילוסופים] *Commentarius* in lib. *Intentiones* (proposita) *Philosophorum* (مقاصد الفلاسفة) GAZZALII, auctore MOSE NARBONI, ut in Cod. *W.* 45 (q. v.), sed primo,

---

[1]) Forma haec versio quasi hebr. videtur nominis Arab. nondum satis explicati אלמקמץ, de quo v. *Catal.* meum sub David al-Mokammaz p. 880; quamquam radix קמץ non exstat.

ut videtur, folio destitutus. Inscriptio prima est המאמר בהגיון, P. II seu Metaph. f. 15, P. III seu Phys. f. 57. Ap. *W*[3] p. 1 male Cod. »36 in 4°" expressum est.

2) (f. 79 v.) **תיקון הדעות** *Institutio notionum*, id est, Versio libri praecedentis *GAZZALII* ex Arabico hebr., sed Metaphysica tantum Interprete ISAK ALBALAG (אלבלג). Interpres librum (cujus titulum minus presse reddit **דעות הפילוסופים**, *Notiones Philos.*) [1]) tradit se vertisse, et animadversionibus instruxisse, ut fideles cum philosophiâ conciliaret, quare librum ab eo novo titulo instructum, non versionem sed potius compositionem propriam dicit. De his et aliis fusius exponit in introductione, quae desinit verbis: ולפיכך אין הספר העתקה בלבד אלא חיבור בפני עצמו וע״כ קראתי שמו תקון הדעות וזה החלי לעשות. Hanc introductionem in Cod. nostro (omissionibus laborante, et falsis lectionibus scatente) statim excipit nota interpretis: א״ה [= אמר המעתיק] מכאן אתה למד שלא הביאו לספר דעות הפילוסופ׳, ubi ergo praemittenda erant verba Gazzalii, introductionis loco toti operi praefixa, quae nempe nota illa spectat. Fol. 81 v. incipit pars metaph. (אלהיות), cui inter notas insertus est excursus: פירוש פרשת בראשית, *Expositio in Genes.* I, digna quae attendatur (f. 85, cf. Zarzah, מקור חיים f. 8, [1]) tract. II. incip.: f. 9, tract. V. f. 101, clausula f. 102 v.: תם מעתיקי אלהיות ש״ל ית׳. Reliquit scriba post verba: ולפיכך אמר אריסטו שהאויר כבר במקומו (f. 103), spatium vacuum ad f. 104 a. usque. — Gravissimum opus nostrum laudant quidem Bibliographi nonnulli, sed de eo dicentes, ut praeterea in aliis item ac variis de opere Gazzalii versionibus, multos commiserunt errores (v. interim *Catal.* meum p. 1000, et cf. ad Cod. *W.* 15,[5] et 35, 45). Nec plures omnino innotuerunt Codd. (quorum duos assecutus sum), qui sine dubio no-

---

[1]) De aliis hujus tit. operibus v. ad Cod. *W.* 20.

stram versionem exhibent. Codices intelligo, in quibus 3 partes sunt integrae; Codicem nempe *Canon.* 17 in Bibl. Bodl., suo loco fusius delineandum, alterum olim apud J. S. Reggio, nunc *Schorrianum.* Nec dubito, quin ex opere nostro petitae sint »observationes philosophicae" in Cod. *De Rossi* 145,[8], qui nomen רלבלג »Ralblag" corrumpit! Ex quo nescio Codice (forsan *Par.* 249?) clausulam interpretis ad finem Metaph. (sed parum accurate) edidit *Carmoly* (Itineraires p. 281)[1]). Illius vero notae finalis, quae etiam in Codice utroque laudato exstat, auctoritas mihi dubia est. Interpres enim in eâ ad קבלה (traditionem) remittit eum, qui in metaphysicis argumentationibus non acquiescit, ac tres laudat (aequales, ut videtur) auctores Hispanos *Kabbalistas*, (qui saec. XIII. vergente floruerunt), postquam paullo ante (f. 74 Cod. Canon.) cum Mysticis (בעלי הנסתר) disceptavit; idem vero Albalag jam a Schemtob Ibn Schemtob paullo post A. 1390 philosophi *non* fidelis nomine notatus, atque talis usque ad tempus nostrum habitus est (v. auctores citandos). Si vero nota illa genuina est, confirmatur inde mea de aetate Albalagii opinio; quam nimirum ab A. 1307 paullo removendam esse censeo. Hunc annum nempe sumentes omnes Bibliographi *Bartoloccium* secuti sunt (*W.* n. 1158 et 1169: «Alkalag"; *Geiger*, Melo Chofn. p. 65, 92, *Carmoly* ap. Jost, Israel. Annalen 1840 p. 394 [ubi 1387 error est typ. et Schemtob f. 67 v., non 62, citandus], *Stein-*

1) Si credis verbis *Carm.*, verba illa exstant »à la fin de son Commentaire (!) sur les opinions etc." In Cod. Canon. quidem scriba, ut monet diserte, ordinem restituit disciplinarum apud philosophos, a Gazzalio mutatum, unde nota illa opus claudit. Occasione datâ observo, ordinem disciplinarum, quo *Schahristani* philosophiam Avicennae tractat, eundem esse atque ap. Gazzalium, ex quo fortasse hauserit.

schneider, Jüd. Lit. 397 n. 6, *B. Beer*, Philosophie p. 77 [1]) et *Carmoly*, Itiner. l. c.). Utitur autem Bartoloccius teste, nisi fallor, unico Cod. *Vatic.* (cf. *W*[1] p. 3), scil. 346, ubi A. 1305 exhibet Assemanus. Quaeritur vero uter hîc spectetur, Noster, an potius *Isak Ibn Polkar*, qui secundum epigr. ad Physic. (Cod. *Mich.* 332 et apud Schorr) versionem ab interprete (non nominato quidem, sed ita descripto, ut de Albalag dubitari nequeat) non absolutam, ad finem perduxit; unde etiam citatum in postremi שר הדת (apud B. *Beer* in Frankelii Monatschr. 1855 p. 312) speciale scriptum Albalagii vix spectaverit. Cf. quoque ad Cod. *W.* 45 dicenda.

3) [פירוש אגרת (מאמר) אפשרות הדבקות בשכל הפועל] *Commentarius in Epistolam de possibilitate conjunctionis* [intellectus materialis] *cum separato* seu abstracto *Averrois* (*Ibn Roschd*) una cum Appendice, compositus a Mose Narboni Perpignani A. 1344, mense Tammus. Omittitur vero dies 7, [i. e. 19 Junii], quae legitur in Codd. aliis nonnullis, ut *Uri* 392,[3] (v. Add. mea et quae ad Cod. *Mich.* 10 dicentur, ubi scriba ante lineam ultimam stylum deposuit!); sed dies illa in Sabbatum incidit, monente] *Munk* (ap. Beer, Philosophie p. 115 n. 28, ubi »in omnibus Codd.!" Cf. Delitzsch p. 308, qui epistolam minus recte *partem* lib. *de intell. mater.* dicit, quam Narboni excerpsit, unde *Carmoly*, ap. Jost. Israel. Annal. II, 594 (sic) שכל היולי et באפשרות הדבקות recenset!) [2]) Praeterea quoque Codex noster

---

[1]) Opus Menachem Lonsano non saec. XVII, sed circa 1572 excusum est, v. *Catal.* meum p. 1728. Ad auctores, de Albalagii haeresiâ loquentes, adde *Mos. Alaschkar*, contra Schemtob f. 8 v., et *Abraham Schalom*, נוה שלום f. 29 ed. Ven., ubi הכופר; cf. *Mos. Rieti* מקדש מעט f. 103.

[2]) W[3] p. 16 tract. de possibil. conjunct. cum Deo (cf. Delitzsch l. c.) »supra sub אבן וקט" (i. e. p. 10 n. 34 c) recte eundem habet.

passim meliores habet lectiones. Nomen v.c. *Tofeil* utroque loco recte אלטפיל scribitur, non צף (seu אלצף), ut in Cod. Lips. XLIII (ap. *Delitzsch* p. 308) et alibi [1]).

Comm., cujus inscriptionem e Codd. aliis et auctoris citationibus (in Moreh I, 7 integerrima) supplevi, sic incipit: אמר משה בן יהושע יש״י שמהין בן מר דוד הנרבוני למה שהיתה ההצלחה הנצחית וכו׳, ubi dissertatio Averrois, quae exponetur, nuncupatur מאמר אחד הנרשם במאמר השכל ההיולאני [2]), »*Tractatus de intellectu materiali.*" Porro promittitur Comm. in Ibn Tofeil (infra op. [5]). Averrois *textus* ex versione hebr. *Anonymi* [3]) incipit: אמר השופט המיוחד אבואלוליד אבן רשד הכונה בזה המאמר שנחקור האם אפשר בשכל אשר בנו והוא הנקרא בהיולאני שישכיל הצורות הנבדלות. »Dixit judex singularis (i. e. excellens) A. I. R.: Propositum [nostrum] hoc tractatu (scribendo) est, ut inquiramus, utrum fieri possit, ut intellectus, qui est in nobis, quique nuncupatur materialis, intelligat formas abstractas." Vult enim illam inquisitionem promisisse Aristotelem in libro de anima. Finis est (f. 121): וכבר היה אבובכר בן אלצאיג חתר להגיע סדור בהנהגת המתיחד באלו המדינות אלא שהספר בלתי שלם וכונתו ג״כ קשה להבין והנה נרמוז אנחנו אל כונתו בזולת זה המקום כי הוא דבר נפרד בו ולא קדמוהו בזה אחד מאשר לפניו; ubi Aver-

---

Ibid. enim tractatus in Bibl. *Orat.* in 4° una cum (non idem ac) compend. Phil. resensetur. Nulla ergo confusio (ut *De Rossi* ad Cod. 415), nisi אבן וקט ex בן יקטאן corruptum censeas; cf. *W*[4] n. 512 b cum *Pasino* ad Cod. 140.

[1]) Cf. »Ebn Alzaf" ap. *Asseman.* ad Cod. 260, *W*[4] p. 924 lin. 3. Erroris originem habeo nomen אלצאיג alterius *Abubekri*, cum altero saepius (ut passim Ibn Tofeil cum Abu Bekr al-*Razi*) confusi, quod alibi speciatim demonstrabitur; cf. quoque ad hujus Cod. op. 5.

[2]) Titulus ergo Arab., si illum vertis, est, مقالة فى العقل الهيولانى.

[3]) Narbonium ipsum nullum transtulisse ex Arabico librum, recte suspicatus est *Renan*, Averroes p. 153, cujus verba tamen »laisserent à d'autres les soins de traduire etc." non stricte sumenda. Eo enim tempore Averrois opera jam diu versa fuerunt. Cf. *Catal.* p. 1969.

roes forsan ad Comm. in librum Ibn al-Çaig (de quo infra ad [5]) alludit, quem ex Indice Esc. recenset *Renan* p. 50 n. 6, (fortasse non alius exstat fons superior). Narbonius vero (in fine Comm.), neque Averrois, neque ipsius Ibn Bage opus ad eum pervenisse observat. *Appendicis* instar sequitur dissertatiuncula, seu capitulum Averrois cum Comm., incip. (f. 121 b): אמר משה אחר המאמר הנכבר הזה הביא ב״ר פרק אחד קטן מתיחס לזה ע״כ ראיתי להביאו הנה והוא זה; אמרתי ראוי שתדע שהוא אין משכל (sic) מהשכלים הנמצאים בזאת החכמה אלא והוא ישכיל כל מה שבמציאות מן השכלים. Finis Averrois: וכבר דברנו בזה האפשרות זולת זה המקום. Sequitur Comm. (in Cod. nostro minus accurate scriptus), cujus initium est: הפי׳ אמרו צורת זה השכל ירמוז בזה אל השכל הפועל. Finis est: שר הפנים אמנם הענין בשבחי הציור כבר פי׳ בפי׳ על זה המאמר וכבר חברנו בזה הענין אגרת בנויה על שיעור קומה כמפרש לפ׳ שיר השירים [1]) וכו׳ עם הנאמר הנה. והאל הוא יאר לנו באורו הטוב אמן והשלמתי פי׳ זה המאמר הנכבר שנת מאה . . . Cf. *W*[1] p. 20, [3] p. 15. *Renan* p. 50—51 et 347 varios confundit Averrois tractatus de intellectu, Latine versos, quorum fontem hebr. (vers. *Samuelis Ibn Tibbon* ad calcem Comm. in Kohelet) significavi in *Catal.* p. 1015 (cf. ad Cod. *W*. 20). *Wüstenfeld*, p. 107 op. 20, male Narbonium interpretem habet.

4) מאמר אלאסכנדר עם [על פי] פי׳ בן רשד בשכל. *In Tractatum* ALEXANDRI [APHRODISII] *de intellectu Comm.* AVERROIS excerptus [ex Versione *Anonymi*] cum Comm. per MOSEN NARBONIUM, supplementi instar ad tractatum praeced., ut videbis ex initio: אמר משה ראיתי לחבר אל זה מה שיערנו מהביא מאמר אלאסכנדר עם (!) פי׳ בן רשד בשכל מה שנראה נאות אל הכונה מועיל בהבנת המאמר הקודם ומשלים מה שיצטרף אל ההשלמה ונביא

---

[1]) I. e. *ad instar* Comm. in Cantic. (non »collato Cant.", ut *Delitzsch* p. 308) idque diserte dicit ad Hai p. VII. Libellum ipsum, scriptum exeunte A. 1342 Deo juvante editurus sum; cf. *Catal.* p. 1974.

ג״כ פרושנו עליו במה שיצטרך אל הרחבה אחר שאלת העבר מהאל ית׳ ותאמר. אמר בן רשד נרצה לבאר מאמר לאלסכנדר (sic) הפרדוסי בשכל על דעת ארסטו ותאמר השכל אצל ארסטו כמו שבארו אלסכנ״דר שלשה ענינים הענין הראשון השכל ההיולאני והוא הכנה מצואה לנפש ר״ל שהוא משכיל בכח אפשר כי (dele) שיקבל כל המושכלות · · · אבל הוא הכנה אמתית · אמר משה אמרו כי כל מה שהוא מתחזק על שום דבר ירצה שכל מה שהוא כתני לדבר מה ׳ואמרו והאת ההכנה אין לה מתת, רצה שאין לו צורה; desinit (f. 124) לפי ששני אלה הם אשר יתנו לו הכלי אשר בו יפעל ובו יפעלו ·אמר משה ואמרו השכל ההיולי · · · מפני היות יציאתו אל הפועל . . . ומאמרו מובן בעצמו . וזה שיעור מה שראינו להביא ממאמרו. Inscriptio Cod. Lips. XLIII (ap. *Delitzsch* p. 308): מאמר אלסכ׳ בשכל ביאור בן רשד ועליו פי׳ הנרבוני paullo accuratior est. Textus enim Alexandri nonnisi paraphrasi Averrois immixtus esse videtur. Tractatum hunc non speciatim recenset *Munk* l. c. *Renan* p. 53 n. 26 versionem hebr. et Commentarium Narbonii, (ut etiam Josef ben Schemtob, de quo cf. *Catal.* meum p. 1529) alto praeterit silentio! Huc spectat fortasse tractatus »de ratione" apud *Wüstenfeld* p. 107 op. 23?

5) (f. 124) [אגרת יחואן בן יקטאן] *Hai ben Joktan* opus notissimum Arab. auctore *Abu-Bekr Ibn Tofeil*, hebr. per *Anonymum* [1]) cum Comm. Mosis Narbonii, finito in urbe Cervera (סירבירה) pridie festi Pentec. (22 Maji) anni 1349,

---

[1]) *Versio hebr.* (quam Commentatori tribuit Catal. Codd. MSS. Vindob. p. 145, et, ubi textus genuinus in compendium redactus est, Ersch, Encykl. T. II vol. 31 p. 91) in omnibus Commentarii Codd. tota inserta videtur (praeter verba initialia ipsius Comm.), paucis tantum omissis; e. g. loco Masudii in initio libri seu P. II vers. hebr. — Singularis formula *Arabica* רחמה אללה post nomen auctoris, Ibn Tofeil, quae initio textus exstat (f. 125 b), occurrit quoque ad calcem אגרת הפטירה ejusdem auctoris ex versione *Chajjim ben Vivas* (Cod. Vat. 297, 12), quem tamen eo solo argumento interpretem non conjiciam.

qui diserte legitur in fine totius operis (f. 195 v., verbis תשע ומאה) in Cod. nostro et *Mich.* 386, atque numeris (קט) in Cod. *Uri* 392. Introductio sic incipit: אמר משה ··· יתכן לנו אחר שהשלמנו פירוש המאמר אשר חברו החכם בן רשד באפשרות הדבקות עם הנפרד שנשתדל ג״כ שנרמוז רמז מה באגרת הדבקות עם הנפרד אשר השיג החכם השלם המחבר זאת האגרת. Commentator in introductione ait librum »duo" comprehendere argumenta (ענינים), scil. expositionem *regiminis solitarii* (تدبير المتوحد = הנהגת המתיחד), et expositionem essentiae comprehensionis conjuncti (hominis cum intellectu activo: ביאור אמתת השגת המתדבק מה היא, unde liber passim inscribitur: אגרת הדבקות, *Epistola conjunctionis*). Additur vero deinde argumentum tertium et quartum. Opus dividit ipse Comm. in 8 partes (חלקים), rursus subdivisas. In octavâ circa finem (f.190) medio Commentario inseritur Analysis operis (Arabice deperditi) *Abu Bekr Ibn al-Çaig de regimine solitarii in civitate* [1]) (ביאור כוונת אבו בכר בן אלצאיג בהנהגת המתבודד והוא חלק מדינה), eaque constat 8 capitibus. Hinc confusio orta apud Bibliographos omnes (excepto Munk) [2]) et Catalogorum auctores. (In omnibus enim splendidis Bibliothecis hoc opus non desideratur, exceptâ *Oppenheim*erianâ, ubi Cod., a *W.* allatus, reverâ non exstat). In Catalogo MSS. Angliae, citato apud *W*[1] p. 14, et apud Uri 392 duo finguntur opera, quod ipsum vexavit *Zunzium* (Add. p. 326 n. 6). Nec rem lucide exposuit *De Rossi* ad Cod. 415 (qui ad Cod.

---

[1]) מתבודד hoc loco scribitur pro המתיחד (supra), forsan non sine respectu ad conditionem diversam solitarii, in utroque opere suppositam, unde etiam inscriptionis verba ultima necessaria habeo. Tit.: De *meditatione* solitarii apud *Wüstenfeld* § 163 n. 9 non videtur accuratus, ac parum abest, quin n. 11 a n. 9 non diversum habeam.

[2]) Vide ejusdem notitias ex Hebraeo haustas in Dict. des sciences philos. s. v. Ibn Badja. — Citantur etiam *Poëtae* nonnulli Arabes., e. g. cap. 7; cf. quoque *Dukes*, Nahal p. 54.

835 ne nostrum quidem agnovit auctorem). *Delitzsch* porro (ad Cod. XLIII p. 309) in recensione prolixiore excursum hunc prorsus neglexit, ut taceam *Krafft* et *Deutsch* p. 145. Cf. item *Dukes*, Litbl. IX, 363 (XI, 174 n. 42). *Pasinus* denique ad Cod. 101 (*W*[1] n. 1645 b!) opus חי בן מקיץ cum Comm. *Avicennae* memorat, idque in initio imperfectum dicit. Ibi ergo inscriptio e loco petita est, ubi Ibn Tofeil de Avicennae opere homonymo loquitur[1]). Homonymo scripto *Abrahami Ibn Esrae* cum nostro praeter titulum nihil est commune (ut monui in *Catal.* p. 683 op. 37). — Commentarium eruditi Judaei philosophiae Arabicae studiosis maxime commendant Delitzsch et Munk l. c., unde Casparius A. 1840 hunc edendi consilium iniit, non vero exsecutus est. Inter auctores a nostro citatos anonymus est Hispanus, auctor Epistolae de conjunctione [intellectus humani] cum abstracto (P. VII).

6) (f. 197 v. — 245) הפלת הפילוסופים, *Destructio* (seu *Prostratio*) *Philosophorum*, auctore *GAZZALIO*, ex Versione eâdem SERACHJAE cet. atque in Cod. 35, sed in initio, ubi Cod. lacer est, ante הספר הזה מלשון הגרי verba אמר המעתיק tantum desiderari videntur.

7) (f. 247 v.) הפלת ההפלה, vulgo *Destructio destructionis*, auctore *AVERROE*, interprete incerto, ut in Cod. 15. Desinit (f. 326): בטובו וחסדו · ובהשלמת זה נשלם ספר הפלת ההפלה לאבן רשד הקרטבי תהלה לאל.

---

1) V. p. 56 ed. Germ. per Eichhorn (quam solam ad manus habeo). Recensetur quidem Avicennae opus ff. 22 in Cod. Arab. ap. *Uri*, 456, [3], sed tantum ex indice, initio Codicis praefixo, ut comperi. Secundum Narbonium ad l. c. (ap. Delitzsch p. 309 col. 1) alluditur ad Avicennae *Philosophiam orientalem* (cujus pars, scil. natur., in Cod. Arab. lit. hebr. ap. *Uri* 400[4], *bis* enumeratur ap. *Wüstenfeld*, §. 128 sub n. 18 et 63, ut Hai op. 62). Eam diserte laudat Ibn Tofeil in praef. p. 25 et 46 (cf. Eichhorn p. 13 de Cod. Escur. 693, [3], quem Wüstenf. §. 194 simpliciter sub op. 1 recenset); cf. quoque Simon Duran קשת ומגן f. 21 b; *Jüd. Lit.* §. 13 n. 6; *Catal.* p. 1970 et 1973.

Warn. 7.

[Cod. membr. vetus, fol., ff. 169, charact. Hisp. magno eleganti perspicuo. Fol. 1 v.: possessor *Isak Jafeh* (saec. XVI ?).]

מורה הנבוכים, *Doctor perplexorum*, ex Arabico Mosis Maimonidis hebr. per *Samuel Ibn Tibbon*, cujus praef. verbis אמר שמואל orditur. Desinit Codex f. 169 sic: אור נגה עליהם, sine Indice, aut interpretis glossario. Ad marginem paucae notantur variae lectiones.

Warn. 8.

[Cod. chart. fol., ff. 338, charact. ad Germ.-Ital. accedit, atramentum flavum (v. Specimen). Nomen inscriptum *Elia* (אליאו = אליהו) possessoris esse videtur, ceterum non accuratius designati.]

ס' העושר, *L. Divitiarum*, auctore Jakob b. Reuben. Est Comm. in Biblia selectus, ita nuncupatus, quia lectorem divitem reddit (v. praef. in *Appd.* 2). Stylus aridus est et asper, atque antiquitatem prae se fert. Auctoris aetatem quidem saec.° XIII° sistit *W*1.3 n. 1105, saec.° XII° *De Rossi* Wrtb. p. 139; annum vero 1098—9, e dictis de loco Dan. XI, 40, ubi Antiochia et Tortosa (Orthosia) expugnatae dicuntur, conjecit *Munk* (Isr. Annal. III, 93, cf. ad Tanchum p. 109). *Geiger* contra (Proben jüd. Vertheidigung, in Bresslauer's Jahrbuch, I, 61, II, 51, III, 56) saec.m XIIm cogitat, argumentis potissimum e silentio auctorum saec.i XIIi petitis, auctores tamen a nostro citatos saec.m Xm non excedere, fatetur. Mihi vero jam ante aliquot annos persuasum erat, nostrum diversum esse ab homonymo auctore (A. 1170) libri rabbinici antichristiani מלחמות ה' (cf. ad Cod. W. 28). Ab utroque discernendus, ut puto, interpres homonymus libri homonymi in Cod. W. 27, quem cum nostro con-

fundere videtur א״צ; postremi verba tamen minus accurate reddit *Dukes*, Beiträge p. 42, unde facile crederes secundum א״צ Commentarium nostrum comprehendere expositionem de lapidibus cet. Idem tamen specimen ignorantiae auctoris א״צ adducit ipse *Jost* ap. Busch, Jahrb. V, 151!

Commentarius in *Pentateuchum*, ut Pseudo-Jefet (Cod. *W.* 3), in homiliarum formam fere est redactus. Orditur a disticho: בזו הפרשה: כח ואלילות בהתחילי ס׳ בראשית, יי׳ אלהי בך חסיתי לי להשית, dein: גאה עין הלא תרש הלא תשמע ואהיה אצלו אמון כה אמר האל יי׳ לך הגדולה ··· או אתה הוא ה׳ לבדך או כה אמר ה׳ בורא שמים ··· ותתימתו מה ידידות משכנותיך ···. Sic incipit ipse Comm.: בראשית דע כי לשון הקודש תסובב על כ״ב אותיות י״א מורכבות והם שמלאכת״י בנ״ה וי״א אינם מורכבות דור מדור יגדילה ··· חפץ למען; desinit f. 104: והם ספ״ר ח״ט גו״ע צד״ק צדקו יגדיל תורה ויאדיר. In pericope תרומה (f, 30 b.) figura exhibetur candelabri. Hanc pericopen et sequentem bis exponit (אשיב לשנות הפרשה מפת[מפתרון] מלמד אחר). Multa *Graecis* explicantur vocibus. Loci laudati sunt rariores et breviores. Inter auctores adducuntur e. c. הנשיא והמלמד יפת ז״ל.. והזקן ר׳יוסף בן אבו עלי (f. 25 a); וספרתם וכבר (ib.); ורבנו הקרקסאני׳ (f. 39); אברהם יר״א [ירחמהו. אל] דבר הפיתומי׳ על השבת וחלק אותו כמו שאמר בספרו הידוע ספר תמיז [תמייז] ולא שמעתי כי א׳ מהאומה י״א בעת הקציר אם יוקצר קודם הפסח שיספרו הימים כי אם איש אחד ושמו בכתאן (sic) ולא יכשר שתהיה האמת עמו כי הוא יחיד על זו הדת (f. 55 b ad Levit. XXIII, 15; cf. *Catal.* p. 2105). Eadem de בכתאן nomine Jeshuae ex libro אוצר נחמד [Tobiae; cf. Cod. Opp. 255 F.] citat Bashiatshi (de pentec. cap. 6 in fine). Ibn »Bakhtewi" (בכתוי, sed in op. excuso בבתוי) apud Nostrum et Jefet offendit Geiger (l. c. II, 52); Ibn בחכאל citat Jefet junior ap. *Munk*, Isr. Annal. 1841 p. 93.

Josua (f. 104 b) incipit post distichon: משרת משה בו ב׳ דברים הא׳ כי הקיש לישראל תלמיד משה. — In exordio *Proph. min.* (f. 200), qui excipiunt majores, et ita in exordio *Chron.* (f. 230), de ordine et nexu horum librorum in Canone tractat (cf. ad Cod. W. 3); in opere tamen excuso Chron. sub finem posuerunt! *Psalmi* (f. 241)

ordiuntur a brevi introductione de auctore אשרי האיש אם אמ׳ למי זה הספר מן הנביאים ומי כתבו נאמר ··· מצאנו זכר ז׳ נביאים; ita ad *Jobum* (f. 217 v.) de patria disserit א״א [אם אומר] מאי זה עם היה איוב נא׳ אמ׳ מבני ישראל ככתוב ··; ad *Proverb.* (f. 301) de 14 nominibus sapientiae: עשה בראש הספר הזה יד שמות והם כנוי לחכמה, חכמה מוסר השכל צדק ומשפט ··. *Ruth* (f. 310) sic incipit: שפוט השופטים אין הם השופטים רזנים אבל נכתבו לנו הגדות של שופטים המלחמה עתניאל ···; *Cantic.* (f. 311v.) ita: שה״ש מעין שיר אשר יקבוץ שירים הרבה ואם תספרם תמצאם ל׳ (30) והם כנגד ל׳ מזמורים בספר תהלות. שיר השירים כמו אלהי אלהים גדול מכל אלהים. ישקני זה דבר משכילי עם מצדיקי רבים ויבקשו מיי׳ ל׳ בקשות. Brevis deinde sequitur expositio de relatione inter Deum et gentem Israeliticam. Sequuntur mox *Kohelet* (f. 516 v.), *Threni* (f. 321 v.), פתרון אחשורוש (f. 324 v.) et *Daniel* (f. 327). Nehemiae finis (f. 338): זכרה יי׳ אלהי לטובה ומע׳ בזה הפסוק ובמקום הזה כי בקשתי בכל מה שעליתי רצונך. והשלום והשכר מעמך ·. Alii Codd. praeter nostrum sunt rarissimi. Prophetae et Hagiogr. in Cod. exstant W. 31. Integer est liber (monente Munk l. c.) in Cod. *Paris.* a. f. 61. *Jerem. Ezech.*, *Proph. minores* et *Hagiogr.*, exceptis Psalmis, supplem.i instar ad Ahron b. Josef excusa sunt in urbe Kosloff (Eupator.) 1835 (v. Geiger l. c. II, 51), sed apud nos ita rarus est liber, ut exemplar nuper acquisitum vix raptim oculis perlustrare mihi licuerit, antequam haec scripsi. Specimina pauca ex Comm. in Psalmos dedit *Dukes*, Litbl. X, 12.

WARN. 9.

[Cod. chart. fol., ff. 138; charact. Hisp. majore rudiore et antiquiore conscriptus, sed manu paullo elegantiore suppletus f. 88—91 et 113 sq.; ubique vero scriptura est perspicua. Totus cum alio collatus videtur (initio v. c. vox ארסטו, de quâ cf. Cod. *Vat.* 336, insuper adscripta est); attamen jam lin. tertiâ שני העינים לו pro אלו non emendatum remansit, imo vox בשיעור male השיעור corrigitur etc. Vide quae de versione dicentur].

ספר **מה שאחר הטבע** לאבן רשד, L. *Metaphysices Averrois* hebraice per Kalonymos b. Kalonymos, et quidem ex Cod. Arabico non accurate scripto, sec. notam interpretis (f. 137 v. —138): התנצל המעתיק וכה אמר והעתקתיו בטרדות גדולות ומספר לא מדויק לכן לא יאשימני המעיין אבל יראה במה שחלק מן הפנאי ישתבח שמו . . In fine libri 2 et 3 f. 18 et 26 v. pauca desiderari dicuntur. Comm. est »*medius*", cujus libb. I—VII, Latine editi interprete *Elia* Hebraeo (*del Medigo*), e nostrâ videntur fluxisse versione (v. Catal. meum sub interprete hebr. p. 1577 infra) [1]), quamquam versio hebr. Serachjae Levi occurrit in Cod. *Taur.* 142 (*W*[4] p. 791) et 42? Opus Arabicum conscriptum esse fertur die 25° Rabiae posterioris A. 570 H. (1174); in notâ vero interpretis tempus plane omissum est, quod secundum alios Codd. anno 1311 vel 1317 ponitur (v. ad Cod. *Mich.* 72). Libri numerantur 13 (v. *Munk* in Dictionaire des sciences philos. III, 162, et quae notabimus ad Codd. W. 18,[2], 20,[1.2] et 33). Initium אמר (אריסטו) מציאת האמת קשה מצד, seu שהעיון באמת (Cod. *Vat.* 336), seu השגת מציאות (*Mich.* 74), respondet p. 19 Aristotelis ed. Brandis (Munk, l. c.). Cod. nostrum una cum Cod. 18 (ubi vero reperitur Comm. *magnus*) e Catalogo Leyd. vetere laudat *W*[1] p. 20.

Warn. 10.

[Cod. chart. fol. ff. 201, charact. Hisp. crasso et minus elegante, sed satis perspicuo, saeculo XVI° sine dubio antiquiore. — ff. 1, 4 et 9 possessor vocatur: *Ahron b. Samuel Kohen* (מפרחי כהונה forsan Perachja?), qui charact. Hisp. complicato in fronte libri nonnulla scripsit, e. g. לשמועת פטירת · · · הח׳ השלם משה בן אברהם הכהן [2]), atque *Indicem* (f. 3 v.) supplevit.]

[1]) *Renan* p. 76 »Paraphrasin" memorat (sed v. p. 47!). Vocari saltem potest »summa"; inscribuntur enim libri: כללי מאמר הא׳ cet.

[2]) Fortasse Mos. Kohen *Corcyrensis*, cujus patris nomen hucusque ignotum erat; v. *Catal.* p. 1845.

חותם תכנית, *Sigillum formae imponens* (Ezech. 28:12). Synonyma hebr. auctore ABRAHAM BEDARSCHI (i. e. *Biterrensis* saec. XIII). Orditur a carmine 8 beit, sic incipiente: לבנות בית אל חכמי ידי שנית (sic) לב תני יוסיף, ac desinente: ותתהפך כחומר חותם של כן נקרא חותם תכנית. Sequitur distichon aliud, porro praefatiuncula 6 lineas implens, cujus hoc est initium: תהלה לאל יוצר היצורים ראשון בטרם הרים. Sequens f. 2 ut et 3 r. charta est alba diversa; f. 3 v. incipit Index: חלק האלף ארבעים ושתים שערים, scil. השער הא׳ אדם, אנוש, איש, גבר; porta 2 est אמץ, חזק cet. Portae ergo seu sectiones non secundum vocis literam secundam cet. alphabetice dispositae sunt, nec secundum voces synon. secundas cet. (ut supra גבר). Enumerantur in literâ א 42, ב 12, ג 15, ד 15, ה 15 (ו non exstat), ז 12, ח 26, ט 8, י 13, כ 14, ל 8, מ 20, נ 12, ס 24, ע 26, פ 23, צ 24, ק 13, ר 20, ש 28, ת 10 (sed v. infra), ubi voces derivatas sub literis praefixis quaeras. Finem his imponit carmen 4 beit (f. 8). Sequitur mox exordium (פתח השער), nempe Kassida, 35 beit constans, sic incipiens:

אשורר אמרי || תצחות בשירי || בפתח דברי || לתבין פתאים.

Noster laudibus Dei celebrandis, non, auctorum orientalium more, hocce exordium incipit, sed absolvit (f. 8 v.). Liber ipse incipit: השער הראשון אדם איש אנוש גבר. גדר האדם ויתר השמות האלה חי מדבר מת מדבר ר״ל בעל שכל כי הדבור תחלה בלב טרם שיגלהו הלשון. Ultima porta secundum Indicem est n. 10 תשר, מורא, sed Codex formâ finali (lineis decrescentibus) desinit n. 9 (תחת, מקום): ואפשר שירמה לו בשום ענין במקומות נמצאים והוא מעט. נשלם חותם תכנית להר״ר אברהם בדרשי ז״ל חזק. Expositio est scientifica, prolixa, etymologica et realis, exemplis quam maxime referta (Biblicis locis tamen, ut solent Judaei, non indicatis). Citantur saepissime Rabbini veteres (רבותינו ז״ל), passim *Onkelos*, *Salomo Isaki* (רש״י) e. g. s. v. שבר, ש 6 f. 191, *Jehuda* [*Chajjug*] ut s. v. הלל, ה 7 f. 94 v.; *Ibn G'annach*, ut s. v. דרש, ד 7, השקיף, ה 2 passim, אבן ג׳נא[ח] פי׳ בשם ר׳ יהודה s. v. הוד, ה 8 f. 95. Ex eodem citat vocem Talmudis a *Scherira Gaon* explicatam: רבי׳ שרירא גאון ז״ל שפי׳ במס׳ שבת

ומלובנות נקיות כבונות בענין בהמה במה בפרק [דף נ״ח]. Historiae literariae gravissimus est locus, s. v. קדם, ק 13 f. 182 v.: זה לשון ההעתקה שהעתיק החכם הגדול הרופא המומחה ר׳שלמה י״א מן ההגיון שחבר אבונצר אלפארבי [l. אלפראבי] והוא השיב הספר ללשוננו להאיר עיננו ברוך שהספיק בידו ללמוד וללמד להבין ולהורות . הפרק הרביעי אמר שדבר קודם דבר אחר על חמשה דרכים אם בזמן או בטבע או בסדר ובמדרגה או בחשיבות ומעלה ויתרון ושלמות או בשהוא סבת מציאות הדבר . והקודם בזמן אמנם בעבור הוא מה שאמרו [l. שזמנו] יותר רחוק מעתה . . . *Salomo* medicus ille, interpres, quod hucusque nondum innotuit, lib. Logices *Alfarabii* [1]), Nostri, ut videtur, aequalis [2]), idem etiam esse videtur, qui *Ben Josef Ibn Ajub*, Granadâ oriundus, sed qui Biterri (1259—65) alios libros ex Arabico sermone vertit, quem ergo non praeter rem eundem suspicatus sum ac medicum Sal., citatum a Gerson b. Salomo (de quo vid. Catal. meum p. 1014 [cf. infra ad Cod. Scal. 2, [4]], ac de aetate libri שער השמים; cf. ib. p. 1608). Idem fortasse auctor est libri שר המשקים in Cod. Scalig. 2, [20]. — Specimina ex Cod. nostro edidit *Dukes* (Mittheilungen p. 190), sed parum accurate [3]); locos Biblicos non curo, quos in compendium redegit; ii enim ex inserto Indice facile suppleri possunt. — Paucissimi sunt auctores, qui de

---

1) Lib. Logices hic non diversus est a 5 Capp. introductoriis, quae *Assemanus* ad Cod. 49 a *Samuel Ibn Tibbon* versa suspicatur; qui error cum aliis erroribus cohaeret. De his fusius disserui in *Catal.* p. 1892, 2001, unde supple *Wüstenfeld* sub Alfarab. p. 55.

2) De abbreviatura י״א de vivis v. *Zunz*, zur Gesch. p. 311.

3) Ita s. v. להב (MS. f. 127) p. 191 l. 6, ubi pro ענין leg. עינינו; post שבבים sequitur והיה רבים מהרה, et rursus והראיה כי, ut vid. errore repetitum; שכרה in MS. legitur distincte; sub v. מליצה (MS. f. 134) lin. 2 בלשונו l. בלשוננו, l. 9 a fine תחת l. תמורת, l. 8 a f. כאשר l. באשר, l. 6 a f. post מה adde שהוא, l. 5 באמרו l. כאמרו, אשירה l. שירו, l. penult. המנגנים l. הנוגנים, l. ult. הפייטנים l. הפייטים et ובעלי, p. 192 lin. 2 desideratur השיר יהיה לכם; sub v. מלאך שנאן (est ש. 23 f. 196 v.) lin. 7

synonymis agunt hebr. [1]). Primus ex iis, qui innotuit, et egregie de hoc argumento meruit, est Noster. Codex *unicus* est (nam Cod. *Opp.*, a *W*³ 57 praeter nostrum allatus, non exstat; v. *Catal.* meum sub auctore p. 669), dignissimus sane, qui brevi edatur.

WARN. 11.

[Cod. chart. fol. ff. 202; charact. Hisp. majore minus elegante, sed perspicuo.]

ספר הנהגת המלכים חברו חכם אחד מן הנוצרים למלך פראנסיא (*sic* ubique פראנסיא) »*L. Regiminis* [2]) *regum*, (quem) composuit sapiens quidam Christianorum regi Galliae.” Ex sequentibus (ap. *W*³ p. 1206) apparet, auctorem esse *Gilles* (ג׳יל) i. e. *AEGIDIUM* (*DE COLUMNA*) Romanum (1247—1316), qui *Librum de regimine* (seu de informatione) *principum* dedicavit *Philippo* (פֿיליפו) filio regis Philippi. Liber »ex scriptis Philosophorum, praecipue *Aristotelis*” concinnatus esse dicitur; unde non mireris, Judaeum (anonymum) hujusmodi opus ex Latino sermone vertisse; prout et aliae ejusdem auctoris dissertatiunculae hebr.ᵉ verteban-

---

כעין l. בעין; l. 8 pro על השליח ex conjecturâ quidem legitur בהחוט, sed ut vid. corrupt.; lin. 4 articuli post ועקרו adde להיות, pro בהבינו (seu בפתרונו) rursus legitur בהחוט. — De *carminibus* in opere nostro citatis v. *Dukes*, נחל קדומים p. 46.

[1]) *Jüdische Lit.* p. 417, ubi adde: *Salomo di Piera* (ca. 1400), v. *Catal.* p. 2386.

[2]) *W*³ p. 1206 vertit: de »institutione”, sed הנהגה est Arabicum تدبير; vidd. quae de titulo diaetetices Maimonidis disserui in *Oesterreich. Blätter* 1845 p. 124. Verba חברו חכם eorumque versionem omisit Wf., et post פראנסיא vocem למואל. Nostrum male nuncupari »Germanum” ap. *W*² p. 1375, et אשכנזי ap. *Biscionium* I, p. 15, non sine causâ monui jam abhinc 10 annos (v. Frankel, Zeitschr. III, 275 in notâ; cf. ipsum *Zunz*, l. ib. citato p. 329). Ap. Biscion. enim cum Aegidio confusus est *Albertus*, ut alio loco fusius demonstrabo.

tur ineunte saec.º XIVº a *Jehuda b. Mose Romano.* Noster interpres Italus item cognoscitur ex formâ vocum exoticarum, praeter multas textûs voces quas retinuit, adjectâ tantum significatione hebraicâ. Libri Latini multae sunt editiones [1], quarum nullam tamen in ipsâ Bibliothecâ Leyd. conferre potui; Cod. vero MS. *Voss.* 82 (Catal. Bibl. Leyd. p. 371) cum versione hebr. non convenit [2]. Ea in libro Iº 4 Partes exhibet; Pars I (חלק ראשון hîc et in initio lib. III suppl.) cap. 1: במעלת
זה הספר הנקרא הנהגת המלכים ואיך ראוי שיתנהגו בו, cap. 15: בגודל שכר
חכות המלך שינהיג בטוב המלכות והעם שצוה ית׳ (sic); P. 2 (f. 17 v.) כמה
הם מנין המעלות וכו׳, cap. 1: איך ישתנו כחות הנפש וכו׳, cap. 34: באיזה
אופן קצת הדישפוזיציוניש הטובות וכו׳; P. 3 (f. 61 v.) וכו יחקור ויבאר

[1]) *Baur* in Erschii Encykl. I vol. 18 p. 340 (Columna) edd. recenset: f. s. l. 1473, *Rom.* 1482, ab Hier. Samarit. recogn. una cum vitâ auctoris ab Angelo Rochu, 8º *ib.* 1607, denique sub nomine *Th. d'Aquinas* 12. *Lugd. Bat.* 1643, quae ipsa in Bibl. Leyd. desideratur [neque confundendum est Thomae opus de rebus publicis et Principum institutione libb. IV. 12. *Lugd. Bat.* ex off. Jo. Maire 1602, quod reperitur quoque in Thomae opusc. ed. 1587 p. 285; librorum capp. sunt 15 + 16 + 22 + 28]. Sectio de re militari cet. exstat in S. T. *Hahnii* collect. monum. vet. et rec. T. I p. 1. Adde ed. *Ven.* 1498 (*W*[4] p. 774), quae est in Bibl. *Bodl.*, sec. Catalogum I, 19. *Versiones* recenset Baur: Gall. fol. Par. 1497, Hisp. 4. Madr. 1625, Ital. 8. Flor. 1577; sed hebr. nostram ignorat. — Notam de ed. 1482 (ff. 134), in Bibl. Bodl. exstante, nuper accepi a Rev. Dr. *Bandinel.* Initium est: »Incipit lib. de reg. princip., editus a patre Egidio cet.; *Liber I.* Ex regia ac sanctissima prosapia oriundo suo dno. speciali Dno. Philippo cet. Quis modus procedendi sit in regim. principum. *Ca. primum* opportet ut latitudo sermonis in unaquaque re cet." Cf. specimen hebr. in *Appd.* III.

[2]) Introd. incipit: Regnabit rex et sapiens. *Partes* (sic) continent Capp. 33 + 33 + 41, finis: Ideo omnia temporalia amans indigna est de Dei amore. Explicit tract. de *informatione* principum. In fine partis I scribitur: »inferius in parte *quarta!*" P. II cap. 3 »quomodo debet regere uxorem" respondent in hebr.is capp. 7—24 partis I lib.i II.i

איכות ההבעלות שראוי למלכים ולשרים לרדוף, capp. 11; P. 4 (f. 75 v.) נדבר בו במדות שיאותו למלכים ולשרים שיתנהגו באותם המדות, capp. 7; ultimum (f. 85) במדות בעלי היכולת ובאי זה אופן ראוי למלכים ולשרים שיתנהגו בהם, »qui sunt mores potentum et quomodo ad mores illos reges et principes debeant se habere” (in ed. Lat.); secundum clausulam (f. 83 v.) hucusque regimen sui ipsius (הנהגת האדם את עצמו) tractabatur. Lib. II (f. 84) Partibus 3 (sed 3ᵃᵉ inscribitur מאמר *Tractatus*, non חלק); P. 1 בהנהגת הבית capp. 24, P. 2 (f. 111): ובו יתבאר באי זו הנהגה ינהגו בני המלכים והשרים ובני המדינים, capp. 21; P. 3 (f. 134): המאמר השלישי מספר הנהגת המלכים והשרים עריין בהנהגת העבדים ושאר דברים אל החיים האנשים, capp. 19; Lib. III (f. 153 v.) nullam habens inscriptionem generalem, sed de regimine civitatis (הנהגת המדינה) tractans, P. I capp. 19 (? ed. Lat. 20); P. 2 (f. 170): ובו ידובר באיזה אופן תנהג המדינה והמלכות בזמן השלום, capp. 36, sed usque ad finem cap. 31 tantum procedit Codex noster *unicus*, ubi finis (f. 202) זולתי אם נרצה לומר שמנגד הנימוס הטבעי הוא אותו הדבר שלא מפאת הטבע אבל הוא נוסף ומיוחס אל הטבע . תם וכו׳, quocum non convenit finis hujus cap. in ed. Latinâ: »et non innovare patrias leges, nisi fuerunt rectae rationi contrariae.” Sequens cap. 32 inscribitur: Quid est civitas et quid est regnum cet.; P. III vero capp. 23 exhibet, quorum ultimum: »qualiter construenda est navis” cet. desinit: »in quâ est suprema requies, quam Deus ipse suis promisit fidelibus. Qui est benedictus in saecula saeculorum. Amen.” Fortasse materiam partis ultimae a proposito suo et Judaeorum animo magis alienam habuit interpres, unde finem deditâ operà omiserit, quamquam similia linguâ Judaeo-Germ. in Cod. *Monach.* 235 habentur (cf. *Jüd. Lit.* p. 357 n. 7).

WARN. 12.

[Cod. bomb. fol. ff. 214; charact. medio non inelegante atque distincto (V. Specimen). Possessor significatur *J. van Hill* Lit. E. E. Loci nonnulli a *Warnero*, ut hos in suos usus converteret, notati sunt.]

1) *Commentarius in Prophetas priores et minores*, in quo multae sunt lacunae, et qui in fine tribuitur ABU ALI*o*, unde in Catal. et ap. *W*[3] n. 1129 memoratur JEFET HA-LEVI, sed v. supra ad Cod. W. 3. p. 6, et quae mox monebimus. Cod. noster, si literas consideras hebr., quibus paginae notatae sunt, primis octo foliis caret. Fol. 1 (sec. numeros recentiores), spectat *Jud.* XIII, et f. 3 jam incipit a. *Samuele:* ויהי איש אחד מן הרמתים הוא שם ב׳ מקומות כל אחד מהם רמה. Comment. in *Reges* (f. 14 v.) incipit: והמלך דוד זקן ולא יחם לו מפני כי נבעת מפני חרב, et desinit (f. 22): כל ימי חייו, קרוב כי ידמה אל חיי יהויכין, וארוחתו אמר הוא אוכל ומתנות לאנשיו ולעבדיו ולילדיו. Sequitur lacuna, ubi de *Hosea* sermo erat instituendus. *Joel* incipit (f. 58): דבר ה׳ . . זה הנביא נתנבא זמן מעט; f. 159 rursus lacuna offenditur; finis (f. 194 v.): ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו׳ וכתוב ישראל נושע ביי וגו׳ תם . והפת׳ (והפתרון!) תרי עשר אשר פתר אותו אבועלי המלמד החכם . . . אשר האיר רבים בדברים והשיב על התורה אנשים זרים . . . ואשרי קוראי בספריו ותופשים אמריו . . . Sequitur f. album. Comm. genuinus esse nequit, nam f. 6 v. citatur *Jona*, quo sine dubio intelligitur *Ibn Gannah* (יצא נא אבי, פי׳ ר׳ יונה ישב וכן בדבור חכמים פלוני לא הוציא שבתו), at tempus compositionis accuratissime definitur in loco, ut videtur, e genuino Jefet petito, f. 178: והנה היום אלף ותק״ט ממלכות בבל אשר לא ראינו טובה וסגלה מעת שנפסקה הנבואה יש לנו אלף ומאתים ושבעים שנה (1270 contract. = 959 Chr., unde confirmatur A. 952—73 in Pentat. ap. Munk, Tanhoum p. 104) [1]. Praeterea occurrunt antiquiores Karaei, ut *Anan* et *Benjamin* [Nehawendi] in loco historico-chronologico et polemico notabili f. 162a [2]), *Abu-Sari* (f. 176: נועם הוא ישמעאל ואדום וחבלים הם הרבנים אשר הם מחבלים ומשחיתים לישראל וכאשר יוגדע ישמעאל ואדום אז יראו ס׳ גבורים).

---

1) Comm. in Threnos compos. A. 953 a Pinsker (l. c. supra p. 6) tributur *Salmoni b. Jerucham*, sed v. ad Cod. *W.* 41.

2) Adde excerpta ap. *Dukes*, Beitr. p. 26, 30.

Alii loci quoque polemici contra Muhammedanos fortasse genuini sunt, ut f. 170: ,ואולם ישכן בה ממזר חה הממזר הוא מן ישראל ר״א הוא ישמעאל; f. 172 a: ר״א ואכלו ושתו המה כי יצא אליהו עם המתנות בנ׳ רועים אל ארץ אדום להלחם בם וכאשר יקרבו אל קושטנדינא אז ישבו שם ישראל. Commentarius universe stylo scriptus est perspicuo, brevibusque sententiis insigni. Commentarius in Prophetas minores, si librum cursim perlustranti judicium ferre licet, a priore non multum est diversus. Rarius tamen hîc offenditur opinio, ut ajunt, secundaria (ר״א = דבר אחר, וי״א = ויש אומרים), quam in Prophetis prioribus (fortasse quia de his plures exposuerunt auctores); hîc enim vocibus explicandis tantum praemitti solet מש׳ (i. e. משנה, Arab. معنى). Rariores porro in posteriore parte sunt explicationes *Graecae* (ut e. g. f. 77 in Amos, 78 v. cet.). Adagiis deinde utitur passim Rabbinorum, ut de 9 Ab (f. 169): כי זה עשו של ברי [בראי] שאפי׳ אמת אם יאמר אין שומען לו (cf. Dukes, Rabb. Blumenl. p. 175 n. 358).

2) (f. 196) דרשה (זאת היא). (Haec est) *Concio;* pergitur: כתוב ויצא חוטר מגזע ישי ... בישעיה וכתוב צאינה וראינה בנות ציון או תאמר עין בס׳ משלי כתו׳ שתה מים .... Concio ipsa, seu potius sciagraphia, sic orditur: יתברך וישתבח ויתפאר ... שם הגדול הגבור ... שם הטוב והנעים; dein f. 202: ותחבר הנה פרש׳ של שבת של יומו ועוד תשוב אל פסוק אם אשכחן וגו׳; — f. 204: דרשה על אבל ועל מת *Concio* in luctum et mortuum, incipiens: כתו׳ היתה עלי יד ה׳ עד ונתתי רוחי, desinit f. 213 v.: שמחו את ירושלים וגילו בה וגו׳; denique ביחזקאל בסדר חרקתי עליכם, vel incepta tantum est, vel est appendiculus. *W*[3] l. c. minus exacte: »duae conciones funebres et ejusdem fortasse auctoris"; posterius certe negandum, etiam si ad retractatorem operis 1[i] id retuleris.

WARN. 13.

[Codd. II compacti, chart. fol., ff. 115. Cod. I fol. 1—59 (postremo albo) opp. 4, charact. Hisp. majore distincto; sed a scribâ ignorantissimo exaratus, qui ne abbrev. אשב"ת et שב"ת quidem intellexit, unde eam non distinguit, vel cum praecedentibus conjungit! Cod. II charact. Hisp. complicato jam evanescente; ff. 70—76 (incl.) suppleta, ut vid., sunt manu Italo-Germ.; in fine f. 114 post epigr. auctoris op. postremi (v. sub 5) sic lego: כתבתיו אני לעצמי משה קרבידה בחדש טבת שנת קנז פה קנדיאה השם יזכני להגות בו ולהוציא לאור תעלומותיו ולהשכילם ע"ד תקון הנפש »scripsi ego mihi ipsi (in usum meum) *Moses Caravida* mense Tebet A. 157 (1396—7) hîc *Candiae* (Cretae) cet." Ergo op. 5 auctoris Mos. Narb. *autographon* in urbe Narbonne exaratum ex nominibus illis, non recte redditis, exsculpsit *Dukes*, Litbl. VIII, 404! — קרבידה idem videtur nomen ac קראבידא (»*Kraveda*" ap. *Zunz*, zur Gesch. p. 472), קרוויטה (»*Krovetha* vel *Karvetha*" ap. *De Rossi*, Annal. Saec.[i] XV[i] p. 25 col. 2 infra; cf. *Erschii* Encykl. S. II vol. 28, p. 34 n. 9), קראויטה (Jehuda b. Josef [praecedentis filius?] A. 1504, testis subscribens Cod. Par. 3, sec. excerptum B. Goldberg). Mos. *Caravite* A. 1171 ex urbe Carcassonne e fontibus non hebr. laudatur a S. *Cassel* ap. Ersch. S. II vol. 27 p. 108 n. 77; auctorem Christianum Prosp. »*Caravita*" v. in Catal. Bibl. Bodl. universali I, 424 b.]

1) **אותות השמים**, *signa coeli*, i. e. *Meteorologia*, auctore seu interprete SAMUEL IBN TIBBON, quem »nusquam invenit" *W*³ p. 1175, quia ejus praefatio (incipiens in hoc Cod. הספר הזה בשם אותות השמים) initio truncata. Disseritur in eâ de titulo hujus libri, seu denominatione hebr., אותות השמים vel אותות העליונים, secundum Biblia et dicta Rabbinorum. Samuel noster in postscripto epistolae interrogatoriae ad Maimonidem A. 1199 (v. *Catal.* meum p. 1900) ab hoc quaerit, utra sit versio idonea Arabici الآثار العلوية. In fine praef. nostrae

diserte אותו׳ השמים praefert; et hinc in versione libri *Moreh* locis, ubi occurrit, pro א׳ שליתות se substituisse א׳ השמים ait. Opus nostrum inter compositionem et *versionem* ex Arabico medium tenet locum. Sequitur enim auctor potissimum *Aristotelem*, ut patet ex initio ipsius libri (prout nimirum orditur Cod. *Mich.* 38, paullo a nostro discrepans): אמר שבת [שמואל בן תבון] אמר הפילוסוף בעבור שהקדמנו לזכור הסבות הטבעיות הראשונות; suis vero notis librum auxit, per אשב״ת vel שב״ת distinctis (excepto, ut puto, libro IV, quem cursim evolvens, signo illo destitutum vidi), potissimum ex *Alexandro* [Aphrodisio], *Avicennâ* et *Averroe* petitis, ita ut passim postremi Comm. *medius*, e. g. lib. I cap. II (f. 184 v. ed. 1550), verbotenus fere congruat cum libro nostro (f. 4 v., ubi vero locus desideratur, quo in Cod. Mich. f. 60 אמטמה pro »Italia" legitur). Notae illae observationes continent criticas, ad historiam versionum Arabicarum et Commentationum in Aristotelem utiles, ut e. g. f. 2 v. de versionibus *Al-Batrik* (v. ad Cod. W. 20), et *Honein b. Ishak* cet. [1]). Cod. noster sic absolvitur: הרוכה להם מן ההויות בג׳ השי״ הטובה וכו׳ תם תם תשלם ס׳ האותות. In aliis Codd. (v. *Catal.* s. v.) exstat epigr., ubi »versio tractatus IV" finita dicitur feriâ II, die 12° mensis Tammus A. 970 (i. e. 1210; v. *Catal.* p. 1895), non 909 (תתקט pro תתקע), ut miro errore legit *De Rossi* ad Cod. 423,⁶. In Codd. pluribus liber jam initio »versus" dicitur in gratiam *Josef b. Israel* cet. (v. *Catal.* sub Samuel Ibn Tibbon).

2) (f. 20) **אחר הטבע** (המאמר הראשון מחכמת אלהית תקרא), *Meta-*

---

[1]) Judicium de his interpretibus ex Ibn Abi Oseibia (cap. 27) allatum a *Wenrich*, de auctor. graecor. p. 33, jam paullo antea offenditur ap. *Maimonidem*, Aphorism. cap. 24 (v. quae scripsi in period. Oesterreichische Blätter 1845 p. 92); cf. quoque *Herbelot*, s. v. Batric (I, 604 ed. Germ. 1785).

physica ARISTOTELIS ex versione hebr. per JEHUDA B. SALOMO KOHEN, cujus epigraphen (f. 35) neglexit *W.* (l. c. sub op. 1), ubi memorabilis est scriptio אבירואס »*Averroes*", Codici nostro peculiaris; nullibi enim hucusque apud veteres Judaeos aliud offendi nomen praeter genuinum אבן רשד [1]). Totus liber vero pars est libri מדרש החכמה (de quo fusius agemus sub Cod. W. 20), quod omnino non animadvertit *Dukes*, Litbl. VIII, 404; IX, 197 (Cod. *Paris.*, a. f. 305); tandem (IX, 358) identitatem quasi suspicatur (»vielleicht").

3) (f. 37) ספר היסודות, Lib. *de Elementis*, auctore Arabico ISAK ISRAELI (ob. A. 942—52), hebr. per ABRAHAM IBN CHISDAI B. SAMUEL (cf. *W*[3] p. 583) jussu *David Kimchi* (sec. praef.). Orditur a carmine (exstante e. g. in Cod. *De Rossi* 423), quod auctorem, interpretem et titulum indicat, incipiente: קחו ספר לכסות בא בחירות ושם עדות וחוקים לתעודות, ubi in eâdem lineâ sic pergitur: בלי נרות חפש לב מזמות (vox מזמות vero superius addita). Carmen ita exaratum est, ut quaevis linea 3 contineat hemist. [2]), lin. 3 et 4 melius dispositae, sunt:

ואברהם בן שמואל העתיקו ללשון משכנותיו מה ידידות
והפשיט לבושי מחלצותיו והלבישו בגדיו התמורות
ועבד בו עבודת אהבה כי מאד ערבו ומתקו העבודות.

Exstat f. 37 v. praefatio interpretis, (minus correcta quam in Cod. *Mich.* 408), e quâ locus de vitâ auctoris excerptus a *Dukes* editus est in Litbl. IV, 231, auctis erroribus non mere typographicis, ut: lin. 11 pro בהגדה ובמצותיו למלא legitur in Cod. nostro בתורה ובמצוה מצותיו ומלאת. Nomen etiam

---

1) De »*Avenroistis*" (אבנרואישטי) eorumque adversariis loquitur *Hillel b. Samuel* Romanus (תגמולי הנפש ms.) eodem fere tempore, quo contra eos scripserunt Albertus et Thomas (cf. *Renan* p. 190, 214).

2) Carmen finale in Cod. *Mich.* incipit: ראו ספר; cf. de hujusmodi carminibus *Catal.* p. 2282, ubi addendus Serachja Levi.

auctoris Arab., cujus notam biogr. de Isak Israeli inserit interpres, non צאנת, sed צאנר legitur, pro צאער (v. *Catal.* meum p. 1114 et sub Cod. W. 56,[8]). Annus fatalis תקק, certe quidem corruptus, ex merâ conjecturâ תתק excusus [1]). Liber ipse in Codd. hebr. raro integer cum edito Latino convenit (v. *Catal.* meum p. 1119 op. 2), sed carminis interpretis finalis 4 tantum lineae exstant, ad תם שלים ויורדים בו usque. Obiter monebo, Cod. Uri 408 in fine imperfectum esse; 11 ff. ultima enim fragmenta exhibent Comm. magni *Averrois* in lib. de plantis, hucusque desiderati.

4) (f. 52 v.) ס׳ משרת משה, *Servus Mosis*, cujus auctor a scribâ recentiore ignorante in epigr. (ap. *Dukes* Litbl. VIII, 405, et male Latine verso ap. *W*[3] p. 969) »Moses" dicitur. Est vero KALONYMOS quidam, de quo, ut de opere etiam apologetico in Mosen Maimonidem satis disserui in *Catal.* p. 1572-4.

5) *Commentarius* in lib. מורה נבוכים Mosis Maimonidis, auctore MOSE NARBONI, quem nuper (A. 1852) ex Cod. uno non integro Vindob. quam pessime edidit *Goldenthal* (v. *Catal.* p. 1975-7). Sed neque librum editum ad manus habui in Biblioth. Leyd., neque Codicis nostri species (quae procul dubio *Wfium*[3] p. 802 impedivit, quominus ipsum argumentum recognosceret!) lectiones cito eligere permittit; unam tamen quaesivi ad I cap. 28 (f. 62): רין יוסף ן׳ אבקאר; hîc ergo etiam nomen corruptum est! (cf. Ersch, Encykl. S. II vol. 31 p. 100). Exstat in fine (f. 114) epilogus et epigraphe auctoris scripta feriâ III. 1. Ijjar 5122 (1362) Soriae cet., quae frustra in edito quaesiveris, eaque excipit epigr. scribae (v. supra).

---

1) Ex Litbl. rursus errores repetit et auxit *Edelmann* (praef. ad גדולת שאול Lond. 1854 p. VIII), qui Oxonii correctiora describere potuerit. Nomen בכם שעה jam a *Lebrecht* recte emendatum, in קוסם שעה (!) emendare vult scriptor linguae hebr. ac literaturae pariter ignarus.

6) (f. 115) הפרק העשירי מהחלק השני מהמאמר בחדוש העולם לספר מלחמת ה׳, Cap. 10 partis II tractatus de creatione mundi ex lib. *Bella Dei*, auctore LEVI B. GERSON, edito (v. *Catal.* p. 1609).

WARN. 14.

[Cod. chart. fol., ff. 245, charact. ad f. 232 usque majore robusto (v. Specimen ex f. 106), forsan inter Karaiticos hujus Bibliothecae *antiquissimus*, quem suum dicit *Jehuda*, seu *Gur Arje b. Menachem* רכיצו (v. ad Cod. 30, [4]), cujus monogramma complicatum (f. 1), paullo lucidius in Cod. *W.* 41, et in sigillo in Cod. *W.* 52 legi potest. Lineae ultimae passim in lineolas obliquas dissolutae et disjectae sunt.].

1) [גן עדן] Hortus Eden, auctore Karaeo AHRON B. ELIA; incip.: שויתי ה׳ לנגדי, i. e. sectio טמאה, ut Cod. W. 21 f. 129, et, ut in eo, desinens f. 233 v.

2) (f. 234 a) אגרת, *Epistola* auctore SALOMO NASI ad *Ahron b. Jehuda.* Genealogia, subscripto auctoris nomini subjuncta (f. 242), usque ad Anan tantum adscendit, ita ut post והאיר עיני בני המקרא claudetur: וכלל הנשיאים הגדולים ראשי הגליות לברכה ולתהלה ולכבוד אמן סלה, atque nominibus enumeratis unum tantum epitheton נשיא addatur, omissis aliis appositis in Cod. *W* 52, [12], ubi vide notanda.

3) (f. 242 v.) [חידה] *Aenigma:*

הקבצו נא מתי בינה ראות (sic) פלאי ותתמהו
אשר היו בעיר אחד (!) מתי מספר בארבעה
וגם אחד מבניהם וקבץ מחנות שבעים
והכניסם בכור ברזל והוציאו אשה יפה
ושמוה בצר צדיק וקראו את שמה שרה
ואם תמצא בחידתי אני אקנה לך . . .

Vox ultima, lacerata partim, forsan est *עשרה*, quae aenigmatis solutio videtur, quamquam, si id recte suspicamur, metrum non accurate observatum est.

4) (ib.) כ״י יח׳ס׳ד׳י׳ וו **האגרת** אשר שלח אותה החכם משכילנו רבינו ישראל המערבי מאור עינינו אודות הסכה אשר בקהל אחד שאיש אחד נשא אשה ונתן לה בתוך ערים רבים טבעת אחד כרוך קנין . . ., *Epistola* ISRAEL HA-MAARABI (v. Cod. W. 60, [2]), inquirens utrum uxor, quae a marito repudiata annulum retinuerit sponsorium, postquam alii nupserit viro, etiam secundo illicita sit. Reponsi fragmentum (quod jam f. 244 v. excipit aliud fragm. mihi ignotum) incipit: הקשיבו אחי ורעי בני ישראל יראי יי׳ חושקים בתורתו ושכבים ושוקדים בעבודתו; citatur in medio fragmento *Jeschua b. Jehuda*, ejusque liber הערות.

WARN. 15.

[Cod. chart. fol., ff. 147, ubique *eodem* charact. Hisp. majore magreb. sed lucido; quem vero saec.º XVº non superiorem esse existimo. Epigr. enim *Mosis Narbonii* ad opus ultimum, scriptum in urbe Cervera (sic) 25 Tebet 5108 (i. e. 28 Decembr. 1347) [1]) e Cod. prototypo descriptum esse videtur. Huic nempe eâdem manu et ductu eodem nota medica adjungitur, 3 lineis: הוראה עצם התורה והמורה פועל גרעני מרבילה מבושלים סרטן או ארצמירה, quam Narbonium ita, nullo interposito signo, scripsisse non putem, neque etiam hujus Cod. errores doctissimo auctori tribuam. Possessoris nomen non distincte scriptum (f. 1) *Abraham* .. פוליאסט legendum censeo: פוליאסטרו *Poliastro* (i. e. Policastro ?).]

1) ס׳ **הפלת ההפלה** תקומה למפלתן של פילוסופים, L. cui titulus: *Destructio destructionis* (ut vulgo vertitur), «erectio (liberatio)

---

[1]) Hebr. editum est a *Dukes* Litbl. IV, 140, erroribus refertum ex oscitantiâ descriptoris oriundis (praeter leviores forsan typogr., ut להישיר pro והישיר, עים pro עמהן, עללני pro הגלני); scribit nimirum 24 Ab, et urbem סיווילא (!), neque in Cod. ipso legitur ושמנים, quod שמנה emendat, sed diserte ושמונה, atque in fine ישמרהו האל, non וצורו; initio bis scripta videtur vox אשר, sed secundam potius חבר legam.

prostratione Philosophorum." In epigraphe [1]) traditur, librum a nonnullis ס׳ התקומה nominari [cf. de Arab. כתאב אלקיאם in Cod. Vat. 426, [2], *Catal.* meum sub Gazzali p. 1001], se [scribam?] vero eum ס׳ הברית *L. Foederis* nuncupavisse, quia auctor *AVERROES* in eo foedus iniverit cum veritate ejusque amicis, nimirum Philosophis. Interpretis nomen neque in hoc, neque in Cod. 6, cum nostro potissimum consentiente, affertur; neque ex locis nonnullis inter se collatis mihi omnino constat, utrum versio in Codicibus his duobus primitus eadem sit atque versio obvia in Cod. *W.* 18 (= 36), ad quem fusius de interprete agam. Incipit opus in Cod. nostro (et Cod. 6), sine praef. interpr., a verbis: אחרי שבח האל ית׳ הנה הכונה בזה המאמר שנבאר סדרי המאמרים המקוימים. Vox המקוימים desideratur in Cod. 6 f. 247 v. Desinit noster; גאלינוס איש אחד והרמת ראש אל שרבר ... ולהסיר המכשלה בטובו וחסדו . נשלם הספר והאל המשובח לנצח . נשלם הספר הנפלא cet. Cod. 6 post וחסדו pergit: ובהשלמת זה נשלם ספר הפלת ההפלה לאבן רשד הקרטבי תהלה לאל.

2) (f. 104) ס׳ הבדל הנאמר במה שבין התורה והחכמה מן הדבקות חבור החכם בן רשד, *Distinctio* [2]) *dicti de conjunctione inter legem* (theologiam) *et scientiam* (philosophiam), ex Arabico *AVERROIS* (v. op. sequ.) hebr. per *Anonymum.* Incipit: [in Cod. Mich. הסבה] אולם אחר שבח האל בכל שבחיו הנה הכונה בזה המאמר שנחקור על צד העיון התוריי אם העיון בפילוסופיאה וידיעת ההגיון מותר בתורה אם נמנע ואם מצוה אם וצד ההבאה אליו או צד החוב ונאמר אם היה פועל הפילוסופיאה אינו דבר יותר וכו׳. Finis (f. 110 v.): נשאו משפל

---

[1]) Apud *Dukes* l. c., ubi pro שיחדו הוא l. ש׳ האל, nomen auctoris non בן רשד, sed corruptum בן דרד legitur in Codice.

[2]) *Wüstenfeld* sub Averroe p. 107 n. 22 «Distinctio sententiae cet." vertit; vide *Gayangos* ap. *Renan* p. 54 (et *Munk* in Dict. des sciences phil. s. v. III, 163), ubi »Critique"; tit. Arab. in Cod. Paris. (ex apogr. cl. *Dozy*) est فصل المقال فى الموافقه بين السنة (!) والشريعة.

המקבלים והשפילו מרום המדברים והעיר הסגולות על רחב העיון והתמים כשרש התורה והאל המסכים והמישיר ברחמיו ועימותו . תם שבח למי שראוי לו על הכל.
Alii hujus operis, digni quod edatur (deperdito ut videtur Arabico textu), Codices sunt sequentes: alter noster W. 56, ubi auctor השופט, Iudex, nuncupatur (v. ad op. 3), *Mich.* 176 (in fine trunc.) et *Paris.* a. f. 345. Conferatur quoque ejusdem thematis solutio apud Judaeos *Schemtob Palquera* et *Josef b. Schemtob* (v. s. v. in Erschii Encykl. S. II. vol. 31 p. 91). Prior (Saec. XIII. medio) titulum nostrum fortasse imitatus est in libello suo: אגרת הויכוח בביאור ההסכמה, אשר בין התורה והחכמה (v. מבקש f. 2b et *Catal.* meum s. v.).

3) (f. 110 v.) דרכי הראיות בסברות הדת לשופט בן רשד, *Viae demonstrationum quoad opiniones religionis* ex Arabico *judicis* AVERROIS, hebr. per *Anonymum*. Incipit: אמר בן רשד אחר שבח האל אשר ייחד מי שרצה בחכמתו והסכים מהם להבנת הישרתו ולהמשך לחקיו והשפיעם מאמתת ידישתו ומוכן (sic) נבואתו ומכוון ספרו השלוח כפי אשר התבאר בו אצלם מנטיית הנוטים מאנשי דתו ונטית המבטלים מאמתתו וגלה להם מהבאור מה שלא השיב האל אליו · הנה אחר שבארנו קודם זה במאמר הפרדנוהו הסכמת החכמה לתורה ומצות התורה בו ואמרנו שם שהתורה שני חלקים נגלה ומתבאר [תנסתר glossa] ושהנגלה ממנה הוא הנחת ההמון ושהמבואר הוא הנחת החכמים ואולם ההמון בו לקיחתו על נגלהו ועזיבת באורו ושלא יותר לחכמים שיגלה באורו להמון וכמו שאמר עלי בן אבי טלאב (sic) ספרו לאנשים מה שיבינו התרצו שיכזב האל ושלוחו כבר ראיתי שאחקור בזה הספר מהנגלה מהסברות אשר כונה התורה שיקחו ההמון אותם ונדקדק בזה מכוון התורי׳ כפי ההשתדלות והיכלת כי האנשים כבר התבלבלו בזה הענין בלבול רב בזאת התורה עד [ש]נתחדשו כתות טועות וחלוקות חולקות כל אחד מהם יראה שהוא על התורה היותר ראוי וכו׳. Opusculum constat capp. 5, quorum 3. (f. 117), de praedicamentis Dei, et de hypostasiâ *Christianorum* agit, cap. 5 בידיעת הפעולות (f. 124) quaestiones 5 absolvit: 1) הידוש העולם, 2) (f. 127) בשליחות השלוחים, 3) (f. 130) במשפט והיושר, 4) (f. 132) בעול והיושר, 5) (f. 133 v.) בישוד, finis (f. 135 v.) כלם אלה החלקים הארבעה . והחפץ אשר כוונו בזה הספר כבר נשלם ואמנם הקדמנוהו כי ראינוהו יותר נחשב שבכונות

הנתלות בתורה והאל המסכים לנכון והמשיב גמול בטובו וחסדו . נשלם וכו׳ בסברות הדת שבח לאל... Tit. ergo bis legitur diserte סברות (non חברות vel הכרות, ut ap. *Dukes*, l. c.). Hunc librum »Commentatoris" Averr. verbis בסברות הדת אשר עשה putem citari ab Abravanelio (מפעלות אלהים IX, 7 f. 67r. ed. 1592, ap. del Medigo, נובלות חכמה f. 101), qui Gersonidem nonnulla ex eo petivisse contendit. Etiam si postremus versione hebr. nondum usus fuerit, interpretem hebr. ignotum virum habeam Saec. XIV medio superiorem. Hebraico titulo respondet tit. Arab. (ut puto, a scribâ quodam auctus): كتاب الكشف فى مناهج الادلة فى عقايد الملة, in Cod. Escur. 629, [2]. Hunc *Wüstenfeld* p. 107 sub num. 18 laudat, non diversus tamen est a praeced. sub 17 (ex Ibn Abi Osaib.; cf. *Munk* et *Renan* ll. modo citatis): »Via recta argum. de scientià fundamentorum" (suppl. »fidei"). Addenda est ap. Wüst. versio nostra, exstans quoque in Cod. *Orat.* 111. De auctore hujus tractatûs, Averroe celeberrimo, ut etiam tractatûs praecedentis (cujus continuatio noster tractatus diserte fertur in initio, excerpto supra p. 42), minime dubitant auctores citati hodierni. Diserte contra *Simon Duran* (A. 1423) in op. קשת ומגן [1]) auctorem fert *Averroem judicem, avum* Commentatoris, seu junioris (הבחור) [2]), qui inde »prior" (הראשון = הא׳), seu senis, i. e. senior (הזקן) nuncupatur; v. speciatim קשת ומגן f. 19: מדרכי הראיות באמונות, et 23 v., atque מגן אבות f. 5 infra et f. 28 v.: וראיתי לבן רשד בספרו שחזר להשוות התורה עם הפילוס׳; denique בי״ר הזקן apud ipsum Abrav. l. c. f. 67 col. 4! Obstat tamen A. H. 575 in Cod. Arab.

---

[1]) Locos ex tractatu nostro citatos, in lib. edito et in MS. Bodl. (Uri 321) corruptos, emendaturus sum in ed. novâ (cum Vers. Germ.), jam abhinc 10 annis promissâ, sed, his subsidiis deficientibus, hactenus procrastinatâ.

[2]) Cf. *Renan* p. 11, ubi »le neveu," pro »grand-fils" (حفيد).

Escur.; forsitan origo fabulae de Averrois *filiis* ex op. nostro et tractatu de intellectu (v. ad Codd. W. 6,[3] et 20,[3]) ducenda est?

4) (f. 135 v. Lib. sine tit., sic incip. אמר הזקן החכם הנכבר הפילוס׳ אבו אלחגאגי (sic) יוסף בן יחיי הישראלי המערבי נאמר אחר שבח מי שראוי לו השבח על מה שהשפיע מאור השכל אשר הוא יותר נכבר מברואיו ויותר משלה מיצוריו והעזר בו שהוא עזר והתהלה על כל נביאיו יחד שמי שנתן לו האל מן השכל וכו׳ וכו׳ ולמה שקרה על ארותנו סדור התורה עדות המעלות מקבץ הפרדתם באחריות והראשיות תשובת אל הידיעה על שאלת מי ששאלו ממחויב המציאות ואכות [1] סדור הדברים ממנו וחדוש העולם על דעת השכלים בדרכם והתוריים בדרכם והקפידה שיעשה בראיותנו תיבת הקדמון בהסכמת השכלים והמחודש בהסכמת התוריים [2] או בהיפך חקרתי עתה התשובה וראיותיה בלתי מספקת במכון ושלמה בביאור השאלה המוגבלת וכו׳. Est ergo refutatio *critica* (replicatio, ut ajunt) *Responsi ad Quaestiones 3 de necessarie existente et qualitate* (seu *modo*) *ordinationis* (i. e. *derivationis*) *rerum ab eo et de creatione mundi* secundum Philosophos et Theologos. Auctor opusculi, sine dubio ex Arabico, ab *Anonymo* antiquiore, et idiomatis philosophici nondum perito, versi, ABU 'L HAGG'AG JUSSUF B. JAHJA Israëlita Mauritanus, idem est atque JOSEF B. JEHUDA IBN AKNIN, discipulus *Maimonidis*. Postremi esse responsum ab auctore examinatum, non praeter rem suspicatur *Munk*, qui opus nostrum in Cod. *Orat.* 111 detexit et delineavit in Dissertatione ex J. A.

---

[1]) F. 139 initio quaest. 2 et in fine, ut in Cod. Lips. etiam hoc loco, diserte איכות, ut jam ex conjecturâ legi in Zeitschr. a Frankel editâ A. 1845 p. 119, contra *Munk*, qui אבות legit et »principia" vertit, nullo exemplo adjutus.

[2]) Hujus formae, pro formâ nunc vulgari תורניים, v. exempla ex variis interpretibus et auctoribus ap. *Dukes*, נחל קדומים p. 4, 31, ubi adde nostrum et Jedaja Penini, לשון הזהב f. 13 v., Mosen Narboni in Chai, lib. 7, Jos. b. Schemtob Comm. in epist. P. Duran, ubi הפילוסופיים האלהיים והתוריים, i. e. Philosophi, Metaphysici et Dogmatici.

1842 separatim excusâ p. 56. Cod. nostri inscriptionem dedit *Dukes* (Litbl. IV, 139). Idem opusculum exstare in Cod. *Lips.* XLg (valde manco) et *Monach.* 35, [10], et quidem inter quaestt. philoss. (unde fortasse etiam in aliis Codd.) monui sub Josef Ibn Aknin in Erschii Encykl. S. II vol. 31 p. 57 (ubi quae contra Munk de nomine et opp. auctoris disserui, novo probavi testimonio in *Catal.* p. 1442, et sub Samuel Nagid) [1]. Dissertatio non modo responsum criticae subjicit disquisitioni, sed ipsa materias retractat; in his de creatione agit, disputatione (f. 140) institutâ inter Philosophum et בעל החידוש. Finis est (f. 141 v.) הנה כבר הבאנו תשובת הדרושים השלשה והם קיום מחויב המציאות על דעת החכמים והתוריים ואיכות סדור הדברים ממנו וקיום חדוש העולם וקראנו תיבת הקדמון בלתי מותחל המציאות ותיבת המחודש ההוה אחר שלא היה להמלט מן השתוף הנעשה במאמרי החכמים בקדמון והמחודש כפי בקיאות השואל . וכבר ראוי שנפסיק המאמר הנה . והאל המסכים לנכון ית׳ שמו אמן.

5) (f. 142) מאמר אבו חאמר אלגזלי בתשובת שאלות נשאל מהם, *Tractatus Abu Hamid al-Gazzali*, seu *responsio ad quaestiones ei datas.* Sic incipit: אמר דע ראשונה שמספר הגלגלים המקיפים בכל תנועות הככבים שמנה; finis (f. 147 v.) והבורא ית׳ אינו מחודש בנפש ולא הוא גשם כאשר יפול בדמיון ואין לו דמות ולא המשל ושלא יושג בכמו אלה הבטולים אבל אין כמהו דבר כללו יתעלה עלוי רב. Sequitur monitum: ואנחנו אומרים למי שהגיעו אליו דברינו אלה שלא יוציאם אלא למי שיהיה ישר בהבנתו ויהיה בו מחשבה טובה וכבר אמר [2] עליו השלום ספרו לאנשים כאשר ידעו . ולאל ית׳ אשאל שיגיענו להצלחה היותר טובה והיותר שלימה וילבישנו לבוש היותר צבוע ממנה ויעדנו עדי היותר זך ממנה בחסדו

---

[1]) Quod attinet opusculum nostrum, ad Ersch. p. 50 n. 30a et p. 57 n. 94 adde *Mos. Narbonium* in עצם הגלגל, ubi accuratius אבו חמד ויוסף בן יחיי, atque ad Comm. in כוונות revocatur. Is ergo fuerit fons Abravanelii et aliorum.

[2]) Supplendum est nomen *Ibn Abbas*, qui nominatur ab Averroe in Cod. W. 18, vel *Ali b. Abi Thalib*, de quo vid. supra p. 42.

ודקות מלאכתו שהוא חיל טוב תעים · נשלם הספר והעיון (sic) ברמז אל הידיעה האמתית מדברי הח׳ אבוחאמד אלגאזלי (sic) שבח לאל. Agmen claudit nota scribae (Cod. archetypi?) Mosis Narbonii, qui interpretem ex Arab. nominat tunc adhuc viventem ISAK B. NATAN (cf. *Catal.* meum p. 1143, ubi A. 1348 minus accurate repetitur ex Dukes, et p. 1973). Idem Narbonius opus ab auctore compositum dicit, ut revelet verum suum consilium in scribendo opere Destruct. Philosophorum (idem refert Narbonius in initio Comm. sui in lib. Intentiones Phil., Cod. W. 6 et 45; cf. excerptum hebr. ap. *Dukes*, Litbl. XI, 458, et Lat. apud *Delitzsch*, Catal. p. 291; cf. *Renan* p. 74; ex Narb. forsan *Elia Bashiatshi*, אדרת de novil. cap. 6 f. 6 col. 3). Hinc non dubito, quin dissertatiuncula (קנטריס seu כונת הכונות) ff. 6 in Cod. Paris. a. f. 345 (ap. Dukes l. c.) non alia sit ac nostra. Eam suspicor exstare quoque in Cod. *Monach.* 35,[11] (»Abu Matromet (sic) Algazali über Astronomie" ap. *Lilienthal*), ubi praecedit idem opus atque in Cod. nostro, et in Cod. Lips. XL, g f. 197 b (*Delitzsch* p. 305 ne titulum quidem specialem dedit). Titulus vero ס׳ העיון, quem ex Cod. amicissimi *Almanzi* olim tradidi (in epigr. ad Rapoportii epistol., in limine Maimonidis tract. de Unitate), petitus fuit ex loco in fine libri obvio, supra excerpto, ubi in Cod. illo legitur (ut modo cl. Luzzatto mecum communicavit): נשלם זה העיון. Alius vero quasi-titulus eodem loco occurrens, recurrit quoque in loco citato a Narbonio, in Comm. in Hai (Cod. W. 6) in initio fere, ubi: וכבר הביא המאמרים ההם בעצמם אבו חאמד כשאמר בסוף האגרת ברמז אל הידיעה האמתית אשר כלל בה כל מה שזכר בס׳ הכונות והחזיק בשרשים לבלתי המשך אחר ספרו המכונה ההפלה אשר הוכרח לחברו כאשר אי אפשר לו ההגדלה והכבוד בזולת זה האופן זה לשונו : ואולם בעלי השתדלות וכו׳ וכו׳ (ad finem usque libri nostri: עלוי רב, ut desinit quoque Cod. Lips.). Librum nostrum hebr. et interpretem frustra quaeris apud Bibliographos

hebr., et apud auctores de Gazzalio recentiores: *Wüstenfeld*, *v. Hammer*, *Schmölders*, et nisi fallor, etiam *Munk* (Dict. des sciences phil. II, 509). Arabicum vero exstare suspicor in Cod. (initio manco) *Escur.* 937 (ap. *Wüstenf.*, die Acad. p. 19 n. 71 »de astrorum motu cet."), ubi sec. *Casirium* p. 377 tractatus tripartitus: de astrorum naturâ et motu, 2) de Dei existentiâ ejusque attributis, 3) de verâ religione. Titulum Arabicum nescio, nisi idem fuerit opus quod vocatur: الجوابة المسكتة عن الاسائلة المبهتة ap. H. Ch. n. 99, ap. Wüstenf. p. 15 op. 5??

WARN. 16.

[Cod. chart. fol., ff. 412, charact. Hisp. medio (v. Specimen), inscriptus *J. van Hill* Lit. M.; loci nonnulli a *Warnero* notati sunt.]

(Sic) כתר תורה למורינו ר׳ אהרן בר אליאו ניקומידאו, *Corona legis*, i. e. Comm. in Pentat., auctore Karaeo AHRON B. ELIA *Nicomedensi*, compositus A. 1362 (v. carm. et finem). Specimina edidit *J. G. L. Kosegarten:* Libri Corona legis cet. ab Aharone b. Elihu (sic!) conscripti aliquot particulas, ex binis codd., altero Jenensi, altero Lugd., primus edid. lat. vertit atque illustravit. 4°. Jenae 1824 (cf. *Delitzsch* ad auctoris עץ חיים p. VI). Ibi p. 6 *Jenensis* describitur Cod. 396, et p. 9 Cod. noster, qui jure, si lectiones spectes, inferior et minus perfectus censetur; ita e. g. initio (ubi שארית in marg. corrigitur שרית) desiderantur verba: ואפשר ... אחרית; pro כי טעם עם ap. Koseg. p. 53, hîc legitur אם! Alios de Ahrone auctores v. ap. Koseg. p. 9 (cf. *Catal.* meum p. 720). Orditur Liber, praemissis formulis nonnullis, a carmine [1]) incipiente אמתי לב (sic) מיחדו אל קדואים, cujus 4 lineae primae acrost. אהרן exhibent. Koseg., id non animadvertens, ordinem invertit; praeterea excerpta (neglectis

---

[1]) E Cod. *Vindob.* XXXV rursus editum est in Catal. p. 40, ac dein-

tantum spatiis, in Cod. nostro observatis) optime edidit. In praefatione (p. 19) id unum offendi monendum: lin. 8 הרכבות pro הרכבת, (et haec forsan forma est rarior, legenda הרכבות). Versio Latina non ubique est accurata (v. *Jost*, Israel. Annal. III, 296). Partem de differentiâ inter Kar. et Rabb. Germanice tractavit *Delitzsch*, Litbl. I, 500 sq. — Commentarius ipse universe brevior, in dogmaticis atque philosophicis uberior est. Ita f. 203 v. (ad Exod. 31, 3 בחכמה בתבונה ובדעת) excursus inseritur psychologico-cosmologicus. Passim revocatur ad auctoris opera (sic) עץ החיים e. g. f. 65 (פ׳ ויצא), f. 106 v. (פ׳ שמות), f. 155 (פ׳ יתרו), et ס׳ המצות e. g. f. 167 (פ׳ משפטים). *Masorethas* (אנשי המזרח ואנשי המערב, בעל המסורת) citat (f. 67 v. יששכר), quos Karaeos generatim sequi monet Munk (Not. sur Aboulw. p. 39). Praeter Codd. laudatos (p. 47 n. 1) exstat fragmentum ff. 5 Odessae (v. *Pinner*, Prospectus p. 79; cf. Litbl. VIII, 25). E Cod. Vindob. plura promisit *Gugenheimer* (Litbl. XII, 510); nonnulla ex Cod. ca. A. 1575 acquisito affert *Asarja de Rossi* (cf. Ker. Chem. V, 138) in opusculo utroque recens edito Lond. 1854. Karaei (ante A. 1845) editionem hujus libri una cum מבחר Ahronis b. Josef, et supercomm. מאמר מרדכי [auctore *Mardochai b. Nisan*] Vindob. aggressi sunt, cujus specimen (fol. 1) additum est Codici Vindobonensi.

WARN. 17.

[Cod. chart. 4⁰, ff. 415; charact. potissimum minore ad Italo-Germ. accedente (v. Specimen), partim majore. Scriba SABBATAI B. ELIA B. JOSEF B. ISRAEL [1] (29 Octobr. A. 1482) nomen

---

de e Cod. *Bislichis.* 51 (nunc in Bibl. Bodl., suo loco describendo) in additt. ad Catal. p. 37 (in utroque Cod. incip. אמוי אל); cf. emendationem in Ker. Chem. VIII, 24.

[1]) מפרוטו (non מפרווטו, ut inter alios errores in Catal. Vindob. p. 65) apud Kaleb Afend. in praemonito ad indicem editum נחל אשכול.

suum carmine indicat acrost. duplici שבתי, et pergit: בירוך נותן איילות לעבדו ידידו העבדו ומיחדו בלב נאמן יישר ותמים סובב פלכים בגזרת נואמו יהב שכל רוח אלף להבין טעמי מצות תורתו הנאמנה אשר הם מפורשים בספר הזה וכו׳ תצטשרתי לילות וימים להוציא לאור מה שיכולתי כי היה ההעתק מחוי ומעפש וישתבח האל שזכני והשלמתיו והיה זה ביום ג׳ לשבוע י״ו לחדש מרחשון של שנת הרמ״ג ליצירה והתהלה לאל העוזר אמן. Idem ergo videtur Cod. noster atque is quem *Kaleb Afendopolo* ad perficiendum indicem solum adhibuit. Ubi vero nomen מפרוטי indicatum viderit nescio! Inscriptus est Codex *J. van Hill*, Lit. Q.].

אשכול הכופר, *Botrys cypri*, opus theolog. notissimum, auctore Jehuda Hedessi (A. 1148), initio imperf. (quod non animadvertit W[3] p. 292); desiderantur enim 22 alphabeta; exstant vero f. 69, 70 alphabb. 99, 100, quae in op. edito (f. 42) »ubique exstincta” (נתבטלו) dicuntur. En locus (ex Alph. 99) de *Jesu* (v. *Jüd. Lit.* p. 409 n. 19, et *Catal.* p. 1527, et ad Cod. *Mich.* 70) יודעי התורה המקרא אומרים, כי ישוע איש מתוקן וחכם וצדיק בדבריו מתחלה היה לפני ישרים, ומדרך צדוקים וביתוסים היה בלבו לגמדים, ואסר גם הגירוש באשה במי (כמה ?) שאסרוך צדוקין. כתרוהו בני בירב על כי הוה מחליף דבריהם, והרגוהו והלך לו כאשר הרגו כמה צדיקים מוכיחים על דבריהם, בשמתא ובנידוי והרגו בתוכחת מלולו (sic) ובקשו להרוג גם לענן הנשיא. In cap. 100 lit. zain citantur libri veteres ס׳ נעימות אלמחטוי, מאירת־עינים, מחכימת פתי, הרתות, אוצר הנחמד, חכמת גבולים, מתוק לנפש, מרפא לעצם (cf. alph. 33 et 98 in fine). Carmina ultima, quorum initia Leydae notavi, congruere nunc video omnino cum op. edito. Clausula vero scribae est: תם ונחתם, עי אש תם, תבנית חותם.

Warn. 18.

[Cod. bomb. fol. ff. 200; charact. Hisp. non eleganti, sed distinctissimo, inscriptus *J. van Hill*, Lit. R.]

1) הפלת ההפלה, *Destructio destructionis* [1]) (seu *Prostratio Prostrationis*), i. e. *Refutatio* »refutationis Philosophorum" *Gazzalii* (Cod. W. 35) [2]), auctore Arabe *AVERROE*, interprete hebr. KALONYMOS B. DAVID B. TODROS, cujus praef. sic incipit: אמר המתרגם עד בשחק נאמן. Finis libri in Cod. W. 36, et *Mich.* 212: כי הוא חונן ומטיב לכל, cui in Cod. nostro additur ב״ה (ברוך הוא), et clausula scribae ובכאן נשלם ספר הפלת ההפלה לאבן רשד הקרטבי תהלה לאל. Insertae sunt particulae libri refutati, unde et hic laudatur in fronte Codd. et apud Bibliogr. (e. g. *Michael* ap. Zunz in Geigeri Zeitschr. IV, 201). Imo si interpreti credimus, jurejurando id confirmanti, ne verbum quidem is ex Averroe verterit, si opere Gazzalii uti potuerit, vel si id totum ab Averroe insertum fuisset. Minus accurate opus nostrum Gazzalio tribuitur a *Dukes* (Kobez al Jad p. V), qui excerptum exhibet ex praef. interpretis (e Cod. nostro). In eâ hic nomen suum se non celasse dicit, ne ipsius errores docto tribuantur et magno *Isak* רנונה (sic in utroque Cod., atque asson. vocis רונה), qui ante annos nonnullos librum hunc vertisse feratur, antequam terram relinqueret; neque ipse confundatur cum homonymo »Nasi" (i. e. *Kalonymos b. Kalonymos b. Meir;* v. *Catal.* p. 1577), qui librum *Latine* vertere »inceperit." Latinam hanc versionem, factam A. 1328 (quem male ad interpretem hebr. transfert *Renan*, p. 150) [3]) exhibere videtur Cod.

---

[1]) Tit. ita vertitur, sed minus apte (v. *Hammer*, O Kind p. XIV, *Schmölders*, Essay p. 215), ab interprete Latino, unde eum, vulgarem nunc apud Bibliogr., in fronte posuimus.

[2]) Male »quinquies" lib. *noster* ex Cat. vet. Leyd. ap. *W*[1] p. 21; pristinus n. 24 enim est nunc 35.

[3]) Idem p. 151: »En attendant que des recherches plus exactes aient donné quelque précision à l'histoire literaire des Juifs cet." Disquisitiones illas non desiderasset vir doctus, si literaturae hebr. fontes recentiores adiisset.

Vatic., ex quo fortasse lucem vidit editio imperfecta A.[i] 1495-6, quam tamen nondum vidi (v. *Catal.* p. 766). Recentior vero latina versio ex hebraeo textu orta, et perfecta, cum hebr. textu nostro ita congruit, ut de fonte dubitare nequeas [1]). Ea sine dubio a *Kalonymo b. David* »medico Neapolitano" scripta est, qui A. 1523 Venetiis floruit (v. *Catal.* p. 1574, ubi adde Mishne Torah Maimonidis ed. Ven. 1524 »desiderio Kalonymos de domo Kalonymos, medici"). Interpretis hebraei aetas ex nullo effici potest diserto testimonio (de A. 1337, ut puto ex confusione orto, v. *Catal.* p. 1576); de Latino tamen homonymo ita loquitur, ut utrumque fere aequalem habeam; ac liber Gazzalii, quem Noster desiderat, jam Saec.° XV° ineunte seorsim versus exstabat (Cod. W. 35). A. 1349 quidem Mos. Narboni in Comm. ad Hai (Cod. W. 6 f. 189) finem libri nostri ex vers. hebr. citat, quae verba vero non cum Cod. nostro (f. 101-2, Cod. 36 f. 146), sed cum Cod. W. 6 (f. 325 = Cod. 15 f. 103) conspirant, ubi forsan *aliam* prorsus conservari versionem monuimus (p. 41).

2) (f. 106) פירוש .. ממה שאחר הטבע, *Comm.* [magnus] *in Metaphysicam*, auctore *AVERROE*, inde a tract. (מאמר), seu lib., VII-X, sic incipiens: זה המאמר הוא מאמר ראשון שיחקור בו ממיני הנמצא המכוון בחקירה ממנו ראשונה בזאת החכמה; in Lat. minus accurate: »In isto tractatu perscrutatur de speciebus entis, de quibus intendit perscrutari in hac scientiâ," pro »hic tractatus est primus in quo perscr.;" unde intelligitur cur Commentator vel Interpres hebraeus forsan hîc inceperit. (Lib. VII citant e. g. Levi b. Gerson מלחמות f. 36

---

1) Corruptionis tamen specimen habes sub finem, ubi Lat.: »dixit *Hauhas ben nega* non est in fine, cet.;" pro hebr. ואמר בן עבס אין באחרית (Cod. W. 6 f. 225 v., Cod. 15 f. 103 v.), seu ואמר בן עבאס אין בגן (Cod. W. 36 f. 147 v., עדם in Cod. W. 18 f. 102 v., cf. ad Cod. 5, [5] et קשת ומגן f. 23 a, ubi וכן עבאס, et lectio varia השמים in Codd. 6, 15).

col. 4 sq., Saul Kohen *שאלות* f. 10 col. 2). Lib. X desinit (f. 200 v.) לא ישתתפו בטבע אחד כלל לעלה אשר קדמה (et clausula: ובכאן נשלם זה המאמר תהלה לאל ית׳), ut Lat. »non conveniunt in unâ naturâ omnino propter causam praedictam." Textus *Aristotelis* (quem recenset Catal.ap. *W*¹ p. 20), ubique in hujusmodi Commentariis insertus, incipiens שתמצא יאמר (ואמר) על מינים רבים כפי מה שבדלנו, est idem Latinus, qui secundus seu Commentario Averrois insertus, incipiens: »Ens dicitur multis modis;" quamquam hic pergit: »ut prius diximus," textus 1us vero ad hebraeum propius accedens, sic pergit: »quoties prius *divisimus*." Lib. VII desinit (f. 109 v.) ואולם זה הנה הוא יסוד כאשר יותך הדבר אמנם יותך אליו, Lat. »cum res resolvitur, *non* (!) resolvitur in ipsum." In subscriptione hebr. ad hunc tractatum non omnia sunt perspicua, unde eam ex uno Codice exhibere non audeo. Commentator dicit se hunc librum *primum* interpretatum esse; ex dictis enim antiquiorum ad se nihil pervenisse testatur nisi *Alexandri* [i. e. *Aphrodisii*] in libri למ״ד [1]), et *Themistii* (תמאשיוס, leg. תמסטיוס) [2]) in hunc librum Commentarios. Hinc errorem derivandum esse puto Codicum, qui eundem librum ipsi tribuunt *Alexandro*, ut Cod. *Mich.* 74 (unde jam in Indice ad Catal. Mich. p. 351 sub Averroe ad eum revocavi) et *Urbin.* 46, ubi Alexander הישמעאלי (!) nuncupatur, et quinque recensentur ab Assemano libri scil. VII-XI [3]). In-

---

1) *Renan* (p. 47) ergo ex ipso Averroe hebraeo accuratiora discere potuisset.

2) Hujus versio Latina *Mos. Finzii* (cf. Fabricium II, 257-9, VI, 814) ex vers. hebr. *Mosis Ibn Tibbon* fluxit (cf. *Catal.* p. 891 N. 5059).

3) Novum esset hoc testimonium de libro XI, quem in *Comm. medio* (v. Cod. W. 9) exstare monet *Munk*, ap. *Renan* p. 47, si numerationi illae fides haberi posset. Averrois Comm. in lib. Alpha magn. (בי׳ לאות האלף הגדולה) citat *Mos. Narboni* (A. 1349) in Comm. ad דרושים Averrois; lib. XIII (sed non diserte ביאור) *Abravanel* שמים חדשים

terpres ubique, si Cod. nostrum excipis, vocatur *Moses b. Salomo* ex שלון seu שילון (W¹⁻³ n. 1655), quod »Sicalonia," »San Seloni", »Xilon", »Salon", exponunt auctores, quos alibi adducam; pessimam vero interpretationem Catalogi MSS. Paris. »Toulon" (quod טלון scribitur) repetit *Renan* p. 151. Interpres doctissimus laudatur in inscriptione Codicum, ejusque versio, si eam a Levi b. Gerson (מלחמות 36 b) citatam esse recte suspicor, jam exstitit A. 1324.

WARN. 19.

[Cod. chart. fol. ff. 194, initio laesus, in marginibus humiditate affectus, triplici manu exaratus, charact. majoribus et minor. (v. Specimen). F. 194 infra possessor sese nominat *Moses Mizurudi* (מצורודי sic). Inscribitur praeterea *J. van Hill*, Lit. A. A.]

Comm. in Pentat. [מבחר], auctore AHRON B. JOSEF Karaeo, incipiens a carmine, desinente in verbis רן ירין עמו תאל, ut Cod. W. 2.

WARN. 20.

[Cod. chart. fol. ff. 353, columnis binis, characteribus Hispan. mediis robustis compositis; in margine superiore humiditate maxime affectus; ff. 6 priora defectibus laborant; pars postrema, quae attramento corrosa est, nonnisi tegumento (transparente) ab interitu servari poterit. F. I legitur *J. van Hill*, Lit. P.]

1) Pars Libri מדרש החכמה, *Disquisitio Sapientiae*, auctore

---

f. 29; בארוך במאמר הלמ״ד *Crescas*, Comm. Moreh. II, 4 bis. — In librum nostrum *Epitome* Averrois ex vers. hebr. *Mosis Ibn Tibbon* a *Jac. Mantino* Latine versum esse alio loco demonstrabo.

JEHUDA B. SALOMO KOHEN (1247), ex familiâ מתקה [1]) Toletano, discipulo (quod hucusque ignotum erat) celeberrimi *Meir Levi Abulafia* (ob. A. 1244) [2]), postea degente in Hetruriâ (*W*[1.3] 736, ubi »*Niugath*" ex abbrev. נגו״את, ut legitur f. 1 v., fictum est [v. *Zunz*, zur Gesch. p. 453], *W*[3] 777 c et [3] p. 1366; *De Rossi* ad Cod. 421 et Wb. p. 83, ubi falsum est 1245; vid. *Zunz* in Geigeri Zeitschrift IV, 189, et cf. *Geiger* ib. V, 100, Melo Chofn. p. 74, n. 83 et p. 92, *Steinschneider* in Registro ad Catal. Mich. p. 331 et XIII, in lib. הית׳ p. 32, in collectione אוצר נחמד II, 234; prorsus omissus est Noster a *Munk*, in libro Philosophie cet.; de confusione apud *Goldenthal*, in Catal. suo p. 69 n. XXXVIII v. *Catal.* meum sub Jeh. Charisi p. 1308). — Liber encyclopaedicus dividitur (sec. praef. f. 4 col. 2) in II partes (חלקים) et 3 tractatûs speciales (מאמרים); scil. pars I Logicam, Physicam et Metaphysicam secundum *Aristotelem* exhibet, adjecto tractatu, quo loci selecti ex lib. *Genes. Psalm.* et *Proverb.* exponuntur; Pars II Mathesin, adjectis 2 tractt., altero mystico, altero de literis agente, ubi loci haggadici simpliciter colliguntur, qui theologiam seu mysteria legis (סתרי תורה, חכמת היחוד) spectant, quorum expositiones vero nonnisi vivâ voce tradenda sint. — Hujus libri insignis paucissimi innotuerunt Codd., qui omnes comprehendunt partes, ut vetustissimus (non tamen omnino integer) Cod. Mich. 414, et *Vatic.* 338

---

1) Ita nominatur quoque a Josef Jewani (Litbl. X, 750); cf. quae scripsi in *Serapeo* 1851 p. 61, et notam 13 p. XIII Testam[i] Jeh. Ibn Tibbon a me editi, ubi A. 1147 error est typogr.; cf. *Jewish Lit.* § 21 n. 49 et 94, *Catal.* p. 1359; cf. Abu Omar Ibn מאתקה in Diwano Jehudae Levi ap. *Luzzatto*, Virgo p. 19, cujus loco מתקה in Cod. Bodl.

2) Ejus nomine monet initio lib. XIV. de animalib. (f. 46 col. 2) Aristotelem inter animalia felle destituta neglexisse columbam, de quâ id asserit Talmud Hierosol. Cf. quoque *Jewish Lit.* p. 305 § 13. n. 20.

(ubi varia apud *Assemanium* non accurate traduntur); frequentiora sunt disjecta membra, a Bibliographis non ubique recognita (v. infra) [1]). Cod. noster I^am^ exhibet partem; II^am^ inchoatam non continuavit scriba (f. 100 v). Initio folium tantum primum praefationis (incip. תודיעני ארח חיים, unde corr. *Assem*. l. c.) deperditum puto, jamque prima, quae in nostro Codice exstant, verba: בעלות (?) הקשתות הנעשות על שטח הכדור צורת התצב (sic) והן בס׳ תאודוסיוס ואח״כ בידיעת העג״לות מילאוש, in Cod. Mich. sic se habent: העגלות הנעשות על שטח הכדור והן בס׳ תאודוסיוס ואח״כ בידיעת המשולשות בעלות הקשתות מצורת התצב והן בס׳ מיליאוס. — Auctor in praef. librum ex operibus *Aristotelis* (quae quatenus ipsi nota erant, omnia sigillatim recenset) aliisque theologicis subsidiis se concinnasse ait, ut Judaei, qui ponant, scientiam nonnisi in scriptis offendi ex graeco versis, ad studium reducantur superioris sapientiae revelatae et traditionalis Judaicae, cujus servatae reliquiae reverà paucissimae sint. Hinc textum non exhibet integrum in *primâ* parte (quam solam hîc speciatim delineaturi sumus) *Aristotelis*, imo integros omisit libros ad propositum non necessarios. Ipsos libros selectos in compendium redactos esse manifestum est; singulis enim locis diserte ait se deditâ operâ omisisse Aristotelis demonstrationes prolixiores cet. [Praeterea Cod. noster *lacunis* laborat, Codici archetypo tribuendis, ut levi obtutu cernitur; e. g. in lib. 2° de Animâ f. 58, lib. 10. Metaph. f. 75 v., 6 lineae tantum exstant.] Passim *ipsum* Aristotelem nominat, passim *ipsa verba* Aristotelis citare videtur formulâ: זה נוסח דברי (e. g. Metaph. lib. 4 f. 71, [3], lib. 11 seu למ״ד f. 78, [2]). Eademque formula passim locis citatis (non raris) ex

---

[1]) Cod. Hunt. nunc 57 (olim 207) *spuriam* exhibet introductionem, ubi *Tanchum* Hierosolymitanus auctor fingitur, qui error e Catal. MSS. Angliae ap. W[1] p. 1160 repetitur.

Averroe [1]) praemittitur, (e.g. de Anima 3, f. 62, [4]; de Sens. 2 f. 65, [4]; Metaph. 11, f. 76, [2]), cujus religiosam sententiarum Aristotelis defensionem is irridet (Phys. 1 f. 34, [2]; de Animalibus 13 f. 44, [4]; cf. locum citatum ex ipso Averroe, Metaph. 13 f. 82, [4]) [2]). Quaestio ergo *quâ* Noster potissimum usus sit *versione, seu interpretatione Aristotelis Arabicâ*, si quando solvi possit, a nemine certo nisi summo cum labore magnoque cum apparatu, explicari poterit. Hujus enim rei, quam alibi speciatim persecuturus sum, nullum hîc offendi indicium. Si librorum ordinem spectas et divisionem, tantum observatu digna est *Logica*, a quâ opus ipsum orditur. Ex organi 8 libris, ut numerat Noster in praef. (Porphyr. enim cum categ. jungit), postremos 4 omisit (v. epilog. f. 25), priores [3] conjunctim in 30 portas dividit, quarum 1ª est introductoria de nomine logices (הגיון), incip. (f. 4, [3]): שם הגיון [הוא] מגזרת הגה והוא מורה עלג׳ ענינים; porta 2 de nominibus (בשמות), (respondens Isagogae *Porphyrii*) sic incipit: הפילוסוף התחיל ספרו בספר השמות והן חמשה חלקים א׳ מוסכמין בשם נחלקין בגבול והן השמות השותפין; portâ 4ª (f. 6, [3]) בעצם ובמקרא respondet lib. *Categor.* (מאמרות), qui absolutus esse dicitur in fine portae 6ªᵉ, (f. 8, [1]); portae 7-13 continent librum de *Interpretatione* (המבטא), reliquae 14-30 (f. 10, [4]) librum de *Syllogismo* (הסברא); agmen logices claudit (f. 19, [2]) liber *Demonstra-*

---

[1]) Nomen in Cod. nostro ubique רושד cum matre lectionis scribitur (cf. supra p. 37 ad Cod. 13), quod antiquitatem prae se fert.

[2]) Averrois dissertt.ᵉˢ supplementarias de *intellectu* (v. ad Cod. W. 6 supra p. 19) Nostro non innotuisse, efficiam e verbis lib. 3 de Animâ, f. 63, [3]: אבל אם אפשר בו להשכיל הנבדלות והוא בנו אריסטו יעד לחפש בעבורי ולא מצאתיו; sed nescio, utrum verba illa ad praecedens citatum ex Averroe pertineant, an statim post ea lacuna forsan punctis indicata sit. Ap. *Renàn* in cap. de Averroe apud Judaeos (p. 148) Noster dignus fuisset, qui memoraretur.

tionis (תמופת) incip.: כל תלמוד וכל לימוד מחשבי יהא נמצאת מידיעה קודם, וראוי בהכרח להיות מה שיוקדם, ויודע על שני צדדין יש מקצת דרכים שצריך בהכרח לקבל כי הן מצואין כלומר הצידוק ומקצתן שצריך להבין בהם על מה זה יורה המאמר כלומר הציור, ויש מקצת דברים שנצטרך לידע בהן שני המינין כלומר הציור והצדוק. המשל בדברים שנעשה בהם הצידוק בלבד אמרנו כי בכל דבר תצדק ההינית והשללית; cadit liber, qui in tractatûs non subdivisus est, ita (f. 25, [1]): השכל עדיף מהדעת לפי שהוא מחפש יותר ויותר אמתי ממנו והתחלות ידועות יותר מהמופתים וכל מדע הוא השכל מושכל. Logicam excipit post epilogum brevem *Scientia naturalis*, et quidem *Physica* (השמע) VIII tractt. (מאמרים), seu libris; *de Coelo* (ס' השמים) libb. IV (f. 30, [4]); *de Generatione* (ס' ההווי seu ההויה) libb. II (f. 33, [4]); *Meteor.* (ס' האוירי i. e. *de Aëre*) [1]) libb. IV (f. 36, [2]), ubi in lib. III de »arcû Noae" (קשת נח), causam finalem, ab Aristotele et Philosophis non indicatam, ex S. Scripturâ petendam dicit, arcumque creatum esse, non naturalem »ועצת רשעים רחקה מני!" *de Animalibus* (ס' החי) [2]) libb. XI-XIX (f. 41, [4]), ubi in fine lib. 18 (f. 54, [4]) nonnulla adjicit, quae de animalibus apud *Rabbinos* (in Talmude) sibi innotuerunt; *de Anima* (הנפש) libb. III (f. 56, [1]); *de Sensu* (proprie: *sentiente*) *et sensibili* (המרגיש והמוחש, in Cod. *Mich.* והמורגש), (f. 64, [2]), cujus lib. II: בזכר והזכרון, lib. III באורך הימים. Denique *Theologia* seu *Metaphysica* (חכמה אלהית ונקראת אחר הטבע), cujus XIII tantum conservatos libros in praef. sigillatim recenset, incip. (f. 68, [1]): העיון באמת הוא קשה מדרך אחת ונקל מדרך אחרת, הוא קשה מפני שהמתחיל לעיין כדי להגיע אליו צריך שישותף [עמו] אחר זולתו, והוא נקל מפני שלא נעדר מכל בני אדם, לפי שישיג

---

[1]) Male »de *respiratione*" ap. W[1] p. 220 n. 14 (cf. p. 219 n. 5, ubi Noster est »Anonymus") in recensione opp. Aristotelis, reverâ secundum *Sabbatai*, lit. א, 200!

[2]) In praef. מיני החי »de generibus (partibus) animal."; vid. infra ad hujus Cod. op. 3.

אחד מבני אדם מה שלא השיג זולתו וכשיקבץ כל מה שישיג כל אחד יהא למקובץ ממנו שישר גדול (cf. Versionem discrepantem ap. Sam. Ibn Tibbon in Cod. hujus op. sequ. f. 334), diserteque f. 75, 4: מאמר י״א והוא מאמר לפ״ר [1]), »tract. XI. seu λ"; finis lib. XIII (f. 83): כמה רחוק זה העיון מעיון בן סינא שדעתו שיש כאן דרך לבאר מציאות המניע הראשון זולתי דרך אריסטו . וממה שנתבאר, כי המניע לגופי השמים הוא צורה נוספת על הגוף יראה כי הם מתנפשים בהכרח . חזק . אמר המחבר כבר ראית דעת אריסטו ודעת המפרשים דבריו כמו בן רושד חולתו בענין המופת על מציאות הבורא יתברך וייחודו ושאינו גוף מפני הקדמות . וכן אי אפשר להיות שובת ואח״כ פועל . ולא באלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא כמו שנבאר לפנים בפירוש הפסוקים בעז׳ שדי ית׳ . ובתחלה חברתי זה הספר בלשון ערבי וכו׳. In hac subscriptione (quam ex Cod. W. 15 minus accurate exhibet *Dukes*, Litbl. VIII, 404) [2]) auctor testatur se »hunc librum" primitus linguâ *Arabicâ* composuisse, tunc vero, postquam in Hetruriam (טוסקנא, »et terram romanam", וארץ רומי, addunt Codd. nonnulli) descenderat, ex collegarum voto in linguam vertisse Hebraeam; veniam vero sibi precatur a lectore pro erroribus, in reddendis sensu et vocibus commissis, quas ob linguae Hebr. inopiam nonnisi magno negotio ita vertisset, ut argumenti ratione

---

[1]) Notandum est hoc testimonium, A. 1247 neque in Italiâ nec Toleti vulgarem fuisse lib. 1 metaph. (quem jam citat Guilielmus Parisiensis, mort. A. 1249), si consideramus necessitudinem, quae auctori nostro cum Frederici II[i] »philosopho" intercessit. De 11 libris additis ab Aristotele, Arabice versis, quos expugnatâ Granatâ rex Hisp. invenit, loquitur *Jochanan Allemanno* (שער החשק 55 v.); cf. Catal. sub Schemtob Palquera, et infra ad Cod. W. 95. — Fol. 78, 1 inseritur nota brevis Jesaiam 40, 25 spectans, quam primo obtutu ad simulacra *Christianorum* alludere putavi; sed מהנוצרים verti debet »e creatis" (rebus), idem atque יצורים.

[2]) Verba וכשנת גלגל – וכשנת··· גלגל in duabus exstant lineis, atque etiam in Cod. *Mich.* divisa esse videntur, sed jungenda וכשנתגלגל; ante בלהי״ק desideratur להעתיקו cet.; cf. אוצר נחמד l. c.

habitâ, intelligi possint. Reverâ liber noster iis, qui in Hebraicam et *Arabicam* terminologiam inquirunt, egregia subsidia praebet. Refertus est nempe vocibus Arabicis technicis (ubi auctor versionem Hebr. non satis idoneam habuerit); terminologia vero Hebr., ut jam ex ipsis inscriptionibus allatis partim apparet, multa sibi priva habet, ab eâ quippe, quam stabilem et fixam sive stereotypam, ut ita dicam, fecerunt Tibbonides, valde diversa. Conferatur modo ejusdem Codicis opus 3um, partim eosdem continens libros Aristotelis a Samuel Ibn Tibbon, Nostro paullo antiquiore, versos [1]). — Sequitur *Expositio versiculorum*, incip. verbis Genes. I (f. 88, [4]): בראשית ברא וגו׳ יש תולת לטעמים של ניקוד בהבנת הפסוק; f. 89, [2] citatur *Abraham Ibn Esra*. Initium *Proverb*. (f. 90, [4] חכמה, מוסר, בינה) systematicum sequi dicit trium scientiarum (Metaph., Ethic., Mathem.) ordinem, non paedagogicum, postea (f. 93) *Praesumptiones et Fundamenta* (ההקדמות והיסודות) demonstrationum et argumentationum *Aristotelis* recenset ex omnibus operibus deducta. Miratur Noster, eum difficiliora ac fundamenta sine explicatione praemisisse, dum alias levissimas notiones et fere primarias (מושכל ראשון) stricte explicat.

---

1) Linguae »Rabbinicae" (potius Hebraicae recentioris) necessitatem ad historiam philosophiae Arabicae explicandam optime ex R. Simon repetit *Renan* p. 146, sed quae de versionibus Hebr. addit emendanda sunt. Auctorem secutus est *Goldenthalium*, cujus in rebus hebr. ignorantiam superat tantum arrogantia et astutia, quâ in dissert. citatâ a Renan (Denkschr. der Wien. Acad. I, 423) statuere audet, inde a Samuel Ibn Tibbon *neminem*, donec ipse prodisset, rem tractavisse. Quod ut probet, loco utitur citato e Litbl. 1842, p. 382, quem artificiose excerpsit e *dissertatione speciali*, jam diu ante notas exiguas in praef. ipsius ad Averroem inchoatâ! Alios ejus praecessores vide Litbl. XI, 419. Ad rem ipsam vide *Delitzschii* observationes (contra *Dukes*) in Litbl. I n. 14 p. 209.

Sunt numero 48, nimirum 1: מציאות התנועה, 48: הפריה תמצא לגופים הפשוטים בבשר והעצמות ולא תמצא למורכבים כמו היד והרגל אלא בבנינית הפשוטים [1]). Finem hujus tractatûs: כי השווי הוא פרט מיוחד במאמר הכמות הילכן אין מקבל חילוק כלל excipit epilogus, ubi auctor se a libro מורה *Maimonidis* ad studium philosophiae excitatum esse fatetur, neque hunc auctorem aliud sibi proposuisse contendit, nisi conversionem eorum, qui verbis Aristotelis errarint, ad legem Judaicam cet. Ille vero epilogus, maximam partem lacer, continebatur folio (99), ut et sequentia de proportione circuli et diametri, et de nummorum nonnullorum pondere; ultima nota, 11 lineas implens, diserte auctori nostro tribuitur (שר מן המחבר). Sequitur (f. 100) expositio figurae astronomicae et demonstratio theorematis, וכל משלש זוית אחת מזויותיו החיצניות שוה לשתי זויות הפנימיות, quae forsan ex parte II[a] (Euclid.) excerpta sunt; f. 101 scriba stylum posuit.

2) Annotationes duae exegeticae (fol. 102-3), in fronte אדם inscriptae, quod alibi (Cod. *Reggio* 21) auctorem DAVID DE ROCCA designat (abbrev. (א׳מר ד׳וד מ׳רוקא) [2]), earumque ratio ab aliis ejus dissertationibus non discrepat. A) incipit: ב״ש כ״ם (ברוך שם כבוד מלכותו) ומשה בן מאה ועשרים שנה ... ענו כלומר עצמו, ubi de anthropomorphismo Biblico exponitur; sermones vero homileticos (ענינים האמרים לענין דרשה), ut famosum illud ר״ישמעאל הכהן ראה אכתריאל (cf. *Catal.* meum p. 640) metaphorice explicandos esse monetur. Desinit his verbis:

---

1) Eadem, sed numero 47, *anon.* recenset *Delitzsch* in Cod. Lips. XXVI sub [3], ubi ultima verba שרבן שרבא צריך leguntur in Cod. nostro f. 93, [4], sed statim pergit: ועדין יש בין המתפלספין הבאים אחריו מחלוקות גדולות בזה הענין של קדמות וכו׳ ולמה נניח תורתנו התמימה ללכת אחר התוהו אשר לא יועילו וכו׳ למען תלך בדרך טובים כלומר בשיתחזק בלבך תחלה מציאות הבורא וכו׳ ותחפש אחר כן בחכמה האלהית שהיא קבלה בידינו איש מפי איש מפי הגבורה וכו׳

2) V. *Catal.* p. 1958.

ודרש שלא יתכן לומר כן ואין הדעת מקבלת אותו הרי הוא כדברי בית שמאי וכדברי היחידים שאין הלכה כמותן ואין דבריהן נשמעין ולא נסברים ולא נכתבו אלא לבטלה. Citatur *Ibn G'annah* ad locum יען כי נגש העם (Jes. 29, 13). — B) בפירוש מלת נגב, incipit: מלת הנגב צפונה תגבה פי' פאת תימן שהוא הדרום שנכח הצפון. Animadvertit scriba, se hanc non ultra verba ואותו בתוך הנקודה יושבים שני' כל הגוים continuatam invenisse (ע"כ מצאתי) כאין נגדו.

3) (f. 104) דעות הפילוסופים, *Opiniones Philosophorum* auctore (Saec. XIII. flor.) SAMUEL IBN TIBBON. Est pars longe maxima (passim vero lacunosa, ut f. 160,[3.4]) operis ingentis, quod fere neglexit *Wolfius*, qui [1] p. 1098 MS. *Oppenh.* affert non exstans (cf. *Zunz*, zur Gesch. p. 236); [3] p. 289 ad locum alium revocat, ubi (p. 1099) titulum tantum emendat. Apud *De Rossium* ad Cod. 164 (exaratum A. 1416) omnia, quae de opere ipso tradit, his verbis comprehenduntur: »Praecedit fusum carmen morale," imo in Dizionario id non speciatim nominat, unde Cod. ipsius nostro minus perfectum suspicor. Hunc ergo fusius, ut meretur, delineaturus sum [1]).

Carmen (Kassida) introductorium (sit venia verbo, »carminis" enim nonnisi formam ea habent) constat versibus binis (Beit) 107 (scil. 2 + 105), quorum primi (partim deleti) sunt:

אבין בבני איש ובסודם ואדע כי כל משברם
הבל אין בם מועיל בלתי .. שכל כי זה כל האדם
לאיש שמחה במענה פיו ואמרו ותכפל פי מרוצו ושירו

Primum de destinatione hominum agit, et vanitatem demonstrat voluptatem terrestrium; neque hominis praestan-

---

[1]) Si ulla fides habenda sit scriptori oscitantissimo *De Castro* (I, 71, ubi confunduntur Iehuda, Samuel et Moses; sed v. Indicem MSS. in limine), Nostri versio opp. Arab. Averrois exstat in Cod. A. 1250 exarato, quae ad opus nostrum referri potuerit??

tiam derivandam esse putat ex facultate colendae sive artis oratoriae et poëticae, sive disciplinae grammaticae, aut juridico-*talmudicae*, quam sequentibus describit versibus (47 sq., f. 104 v.):

אם אין זה הרשת חק ומשפט   שלמות זה ומותרו ואסורו
אם נברא להתחכם ולעסוק   בדין ממון וקלו וחמורו
להבין איך יהי משפט מריבים   עלי דבר נזק שור ובורו
וקרבן שגגת איש או זדונו   ולדעת טמאו מטהרו
ואיך יתיר שבועתו לנשבע   ואיך יפיר לנדרו ואסרו
ואם גדול מאד זה השלמות   ובו תלוי תמימות איש וברו
והוא דת אל נתנה משחקים   לציר הנאמן משה בחירו
הכי יש בלעדי כל זה שלמות   יהי עמו אנוש רצוי לצורו
ובו ימצא עמוק תורה לעמו   לבדו יהיה קרוב ליוצרו
בהסתכל גבורות אל במעשיו   ופלאי סוד פעלות בתורו
וישינו במופת הוא אמתי   צרפהו באש שכלו תורו

Porro postquam praecipuos Philosophiae locos percurrit, ita pergit (v. 97, f. 150):

וזה סולם אשר האיש בראשו   יהיה תְוֶה לאל שדי יצרו
אזי יראה לאל יוצר בראשית   וידבק בארון עולם ושרו

Ultima denique linea (ut mos est) ad hemistichium primum (scil. post 2 versûs, qui carminis inscriptio, seu »Motto" dici possunt) recurrit:

וישבע מרדכיו גיל אשר בם   לאיש שמחה במענה פיו ואמרו

Sequitur *Index* VII partium (seu Tractatuum) *Partis primae:* החלק הראשון מרעות הפילוסופים והוא שבעה חלקים . החלק הא' בחומר הראשון והדברים הכוללים לכל הנמצאים הטבעים . ב' ביסודות . ג' ברומם . ד' בצומח . ה' בטבע גופות החיונים . ו' בכחות החיונים . ז' בגלגלים.

Praefatio sic incipit: [فامّا بعد] יתברך ויתעלה האלוה וכו' ואחר תהלתו אומר כי מהידוע והמפורסם והמוסכם עליו מן התורה והחכמים כי הצלחת האדם האמתית היא השגת הבורא ית' וידיעתו אותו כפי כח השכל האנושי וכו'

Cognitionem Dei per opera ipsius, teste Maimonide, necessariam censet omnibus hominibus (exceptis prophetis מי ששפע עליו השפע השכלי כמו הנביא ישיג האמת מאין חקירה). His

enim, ut observat, incumbit in praecedentium sapientum studia et labores operam ponere; praesertim quia doctores Judaici (חכמים pro חכמינו) eâ de re scripta aut non reliquerunt, aut relicta perierunt; ומה שימצא מדברי חכמי המחקר [1]) שהוא אמת ומסכים עם אמונתינו יקבל אותו וישבח אותם עליו ומה שאינו אמת ישוש אותו וירחיקהו. Antiquiores vero, qui disquisitionem nobis faciliorem reddiderint, laudandos esse, teste *Aristotele;* nec vera repudianda esse ex eo quod a Sapiente ex gentibus ad nos perveniant (ואין ראוי למשכיל המבקש לדעת האמת להרחיק דברים רבים שנגלו לחכמי המחקר ובארום במופת אמתי והם בלי ספק כמו שאמרו בעבור שאינם מאומתנו אלא ישמע האמת מהאמרו ולא יביט האומר רק לאמתת דבריו) [2]). At nonnulla, certe vera, improbabilia tamen (זרים) videri hominibus vel minus intelligentibus, vel minus in his rebus versatis, vel consuetudini addictis, cet.; unde, teste *Porphyrio* (פורפיריאוס הצוריי), omnes opiniones primum bene examinandae sint. Quam ob causam *Philosophorum de omnibus, quae existunt, opiniones* in hoc libro exponere sibi proposuit (ע״כ ראיתי אני שמואל ... לבאר בזה החבור דעות אנשי המחקר בכל הנמצאים והם החכמים הנקראים פילוסופים האמתיים והם דעות הפילוסוף האמתי אצלם, כי מלת פלוסוף עניינית אהבת החכמה, הוא מורה על שני מינים מהשלמיות, האחד מן השלמיות הישרים והשני מן השלמיות השכליים וע״כ הפלוסוף האמתי אצלם מי שכוונתו להשיג ידיעת האמת ולעשות מעשה החסר רע והאמת ... ועל זה העניין מורה שם פלוסוף אצלם, ועל זה מורה שם חסיר בלשוננו, והוא מי שקנה המעלות היצירית והשכליות ומפני שחסר עם הארץ המעלות השכליות אע״פ שקנה היצירית אמרו ר״זל לא עם הארץ חסיר). *Causas* deinde componendi libri indicat duas: 1) ut Judaeorum Sapientes ea, quae a Philosophis demonstrata sunt, ab iis discernant, quae dubia sunt.

---

[1]) Cf. paullo post, et *Jewisch Lit.* p. 296.

[2]) Similia jam protulerunt: *Hai Gaon*, *Abulwalid*, *Samuel Nagid*, *Josef Ibn Aknin*, (v. Ersch II vol. 31, p. 56) et *Moses Ibn Esra*, ante *Maimonidem* et sectatores ejus.

Multi enim homines probata, sed a se non bene intellecta, negant, vel omnia dubia esse contendunt. Jam eorum [Philosophorum] posteriores dixerunt, in scientiâ physicâ nonnulla, in metaphysicâ multa esse dubia. In hoc ergo libro se indicasse, quas opiniones Philosophi ope argumentationis (מופת) demonstratas, quasve veri similes esse, statuerint. Se ideo operam dedisse ut *has opiniones ex Arabico sermone verteret*, *easque ex libris, ubi dispersae sint*, commoditatis causâ *in unum colligeret*; ita ut *omnes opiniones physicas et metaphysicas* in genere et specie (כלל ומינים) *comprehenderet*. 2) Quia harum opinionum plurimae *Hebraicâ versione corruptae sint*, nec satis expositae, ita ut lector eorum librorum conversorum verum sensum non percipere possit. Porro plures opiniones, quae ad philosophiam antiquam (הקדומה, in marg. הראשונה) [1]) pertineant, a posterioribus Philosophis rejectas esse; imo non modo hebr., sed *Arabice etiam conversi libri exstent*, qui Philosophis tribuant opiniones, quae reverâ eorum non sint. Se inquit, hunc librum sibi ipsi composuisse, *memorialem* (ספר זכרון = تذكرة), ut *senectuti, si hanc assequeretur*, succurreret (לזקנה שהוא עת השכחה אם אגיע אליו). — Opiniones autem veras *τῶν* חכמי המחקר, secundum hos ipsos, comprehendi opinionibus (נכללות ברשות) *Aristotelis*, Philosophi graeci, teste *Abu-Nassar* [al-Farabi]. Hinc se sua petivisse ex Aristotelis *Commentatoribus*, quia ipsa ejus verba (ופטם דבריו) ab ipsis Philosophis non facile ubique intelligantur, ac plurima, quae Arist. adhuc dubia fuissent, a sequentibus (quamquam per magnum temporis spatium, secundum *Averroem*) soluta sint. *Se ergo in toto hoc opere nihil ex se ipso scripsisse, sed omnia verba esse Aristotelis secundum expositionem* AVERROIS, qui postremus fuerit Commentatorum, et

---

[1]) Haec dicendi ratio vulgo philosophiam ante Aristotelem designat, cf. paullo inferius.

qui ex aliis ea petiverit, quae cum sententiâ Aristotelis maxime conspirent, (ואין בכל זה החבור דבר שאומר אותו מעצמי, אלא כל מה שאכתוב בו הם דברי אריסטו המפורשים בדברי החכם ן רשד וכי היה אחרון המפרשים ולקח הנבחר שבפרושיהם והנאות לדעת אריסטו, f. 107, ²). Opiniones vero antiquiores, quae nonnisi ex Aristotelis scriptis innotuerint, et jam fere e memoriâ exciderint, se tantum commemoraturum esse, quantum necesse esset. Sententias hîc affert *Aristotelis* de opinionibus illis, deinde *Averrois* (qui inde ab Arist. ad suam usque aetatem 1500 Annos fere elapsos esse dicit), et *Maimonidis* de Aristotele sententias, quas ipse nimias censet; putat vero recte observasse *Alexandrum* [Aphrod.], Aristotelis opiniones minus dubias esse quam aliorum. Denique *heterodoxiae* suspicionem a se removere studet (ואני מתנצל ואומר שלא יחשדני חושד בכתבי אלו הדעות שאני מאמין בהם דבר שיסתור דבר מאמונתינו כי יהיה חושד כשרים (sic) כי אני לא אכתוב בזה החבור דבר מעצמי, אלא כל מה שאזכור כן הוא דעת הפילוסופים, ואני איני מדבר בחכמה המושגת בהתעוררות אלהי או בנבואה, אלא בחכמה המושגת מצד החקירה והחקש; cff. excerpta infra ex praemonito ad Tract. VIII). Sequitur (f. 108, ¹) libri *divisio* in II Partes: P. I de rebus physicis; P. II de metaphys.; P. I rursus in 7 dividitur partes (ut supra) — quas nos *tractatûs* nuncupabimus; ¹) -- ita ut 1us respondeat libro [Aristotelis] *de phys. auscult.*, 2us libris *de Coelo et mundo*, *de generatione et corrupt.*, et de *Meteoris* ²), (de 3° et 4° v. infra), 5us lib° *de Animâ* et de

¹) Prout מאמר inscribitur tract. VI f. 273, et tract. IX; v. infra.

²) הרשומים העליונים (v. infra p. 68). In opere Nostri (Cod. W. 13) occurrit nomen אתֿאר אלעלויה = אותות העליונים in Cod. *Vat.* 378 (cf. Ersch S. II v. 31 p. 93 n. 8 p., cf. Cod. Vat. 195) e versione *Jahja b. al-Batric* (cf. *Wenrich* p. 134, *Wüstenf.* §. 40). Ab eodem interprete Arabico (cf. supra ad Cod. 13 p. 36) versus est libellus pseudo-*Aristotelicus* سرّ الاسرار „ex Latino" sec. *Lee* (Catal. of oriental MSS. Arab.

Sensu et Sensibili (de 6° v. infra), 7us lib° תכונת השמים, reverâ *de Coelo* (v. infra). Ipsi operi denique praemittendam putat *Expositionem vocum technicarum* (וראיתי לזכור בתחלה מקצת מהמלות שאפשר שישתמש [שישתבש ?] בהן הקורא), cui brevem praemittit observationem (f. 108). Voces ipsae sunt (insertis passim Arabicis, ab auctore citatis) כללי ופרטי, — גדר, — רסום (ubi והמעתיקים העתיקו במקום רמיון והוא טעות), — דרך (Arab. שאן), — הנחה, — הפך (Arab. תצאד), — השנה (f. 109, Arab. לאחק), — העדר, — חיוני (ubi *se* Nun finale adjecisse ait ad instar חיואן, sed ורוב המעתיקים העתיקוה (?) במקום חיואן בעלי חיים), — חשב (Arab. עכרה, leg. פכרה, فكرة, ظن et תוהם), — יחס, — מה (Arab. מא), — עצם (Arab. ג׳והאר, ראת), — מוחלט (Arab. מטלאק sic), — משתלם (Arab. אסתכמאל), — נקודה וקו ושטח, — נגוד (f. 110, Arab. תקבאל sic!), — סגולה, — ענין (Arab. אלחאל), — צירוף (ubi יש מעתיקים במקום קיום תקון וענינו אחד וענין קום בערבי שלמות ותמות), — רגע (Arab.

---

n. 30). In versione hebr. *Jehudae Charisi* (MS.) legitur להעתיק מלשון יוני ללשון רומי ומלשון רומי לערבי, et in Vers. ex Arab. editâ *Philippi Clerici:* »de Graeco in *romanam*;" unde suspicor, Arabice رومى legi, quod *Syriacam* designat linguam, ut e Neandro (nescio quâ auctoritate) affert *Wenrich* p. 142, ubi de lib. *eodem* p. 136, ut ap. *Nicoll* p. 578 Cod. 341,², et *Wüstenf.* l. l. varia sunt corrigenda et supplenda; v. interim citata in lib. *Jewish Lit.* p. 353 n. 10, ubi adde *Munk*, Notice sur Aboulw. p. 167, et de voce אשורי, atque interprete *Ibn Zeraah*, quae modo scripsi in Collect. אוצר נחמד II, 242. Vide quoque notam ad Cod. W. 26,⁴. — Accepi modo a *Schorrio* apographum praefatiunculae Samuelis ad Meteorologiam, e quo plura hactenus ignota didici, quae in *Catal.* s. v. mox publici juris faciam, hîc specialia nonnulla tantum supplebo: 1) Initium Codicis 13 jam non ad ipsam praef. pertinet, sed ad articulum specialem, eam excipientem, qui solus e *terminologiâ libri alphabeticâ*, in praef. promissâ, relictus videtur (fortasse exstet tota seorsim in Cod. *Taurinensi* 41?) 2) Interpres Noster diserte librum se vertisse dicit e solâ, quae ipsi innotuit, textûs Aristotelis Versione Arabicâ interprete *BATRIK*, valde corruptâ, teste Maimonide »in epistolâ primâ." Reverâ אלבטריק legitur eodem loco, quem de אלטיב afferam p. 70.

(אן), — תכלה (Arab. נהייא leg. נהאיה), — תכלית, — חמר, — צורה, — תמנע — אפשרי והכרחי, — כזב ושוא (Arab. מחאל), — קימון — כתה — הכח הפועל והכנה — בעצם, במקרה — ציור — (f. 111) חדש הראשונה והשנית. Specimen hoc terminologicum antiquius habeo opusculo majori, quod sub vocibus in utroque occurrentibus [cf. e. g. תכלית, צורה et hîc כזב ושוא cum בטל ibid.] prolixius, a Nostro versioni lib. *Moreh* additum est (v. ad Cod. W. 62); ac notandum est, nullam in op. nostro occurrere vocem exoticam ex linguâ vernaculâ (בלש). Absolutis ita rebus introductoriis, sequitur *opus ipsum* ingens.

Tract. I (f. 111 col. [2]) בחומר הראשון והדברים הפרטים הכוללים לכל הנמצאים הטבעיים, rursus in 8 dividitur partes [prout lib. phys. acroas. in 8 libros], scil. 1. בסבה החמרית הראשונה וכו׳, 2. בדברים שהם לעיון הטבעי במעלת השרשים וההתחלות וכו׳, 3. בהשגות הכוללות לדברים הטבעים, כתנועה וכו׳, 4. במקום והזמן והריקות, 5. בההשגות העצמיות הנמצאות לתנועה והמתנועע, 6. בטבע המדובק ומה שישיגהו מצד שהוא מרובק, 7. במניע ומתנועע, 8. אם התנועה הראשונה וכו׳ נצחית אם לא. Partes hae rursus in capp. dividuntur, ut p. 1 in 4 capp.
1. יתבאר בו כי ההתחלות הפכים וכו׳, 2. בכונת העיון הטבעי ומופתיו וסדר למודו, 3. יתבאר בו מציאות החומר הראשון, 4. יתבאר בו עצם החומר הראשון וכו׳.

Cap. 1 incipit: אמר וצריך שנבאר כונת העיון הטבעי והמופתים הנתונים בו וסדר לימודו. ונאמר כי מאחר שכונתינו לדבר בזה החלק הראשון בנמצאים המתנועעים והיתה המלאכה המעיינת בנמצאים המתנועעים מלאכה עיונית והיתה כוונת המלאכה העיונית להוריע סבת הדבר שתעיין בו אותה המלאכה ותהיה ידיעתנו ידיעה שלמה ...; atque in fine hujus paragraphi (f. 111, [4]) revocatur ad P. II: אבל הצורה והתכלית אין בחכמת הטבע מוקדמות להגיע עמהן לידיעתם, אלא יתבארו בחלק השני בע״ה שהוא חכמת האלהות. Pars (seu lib.) 8 (f. 145, [4]) constat 8 capp.: א׳ יתבאר בו לפי דעת אריסטו מציאות תנועה נצחית ח׳ יתבאר בו מה שישיג המניע הראשון — אליה תעלינה התנועות כלן והמתנועע הראשון. Finis (f. 148, [4]): ועי״ב הסכימו בעלי הדתות שהאל ית׳ בשמים. והנה התבאר כי המניע הראשון אינו גוף ולא כח בגוף, ושאינו משתנה במין ממיני השנויים. וזה מה שרצינו לבארו.

Tract. II. ביסודות cet. 3 complectitur partes (f. 149), scil. א׳ בצורות היסודות והחשנות הכוללות להם . ב׳ התבאר בו הויית היסודות והפסדם והיאך הויית הגופים מורכבים מהם והיאך הפסדם . ג׳ יתבארו בו הדברים אשר ליסודות , כמו המקרים , והחשנות הם נקראים הרשומים העליונים ונקראים אותות השמום [1]. Pars 1, capp. 8, incip.: וצריך שנבאר כי כל הגופים המורכבים ראשונים ויסודות מהם הורכבו . ונאמר בתחלה כי מאחר שדברנו במאמר הראשון בדברים הכוללים . . . ; desinit (f. 156, [1]): וע״כ אם היה הגוף כבר מרדכו שיצוף על המים כמו העץ ויהיה כמו כן רחב ומקוער התבנית תקשה שקיעתו במים וע״כ ישאו הספינות משואות גדולות.

P. 2 capp. 10, incip.: וצריך שנבאר כי ההויה אי אפשר שתמצא לכל הגופים הטבעיים ואמנם אפשר שתמצא למקצתם ושהוית היסודות בחלקיהן לא בכולם . ונאמר כי מהנראה לחוש כי ההויה (cap. 8 f. 60,[3-4] scriba non offendit); desinit (f. 164, [3]): א״כ כבר התבאר מניעות שישוב האיש מכל צד . ומ״של.

P. 3 capp. 15, incip.: וצריך ושנבאר ברשומים והעליונים . ואמר אלכסנדר כי זה השם כלומר הרשומים העליונים לא חדש אותו ארסטו אלא נמשך אחר הקדמונים [2]; desinit (f. 182, [2]): וע״ב נקראו בשמות זולתי שמות האברים המתדמים . ובמאמר הרומם והצמח ואברי החיונים נדבר בכל. מין ומין . . . ומאין התחלת התנועה בכל מקומות בכל אחד מהם ותכליתן בג״ה ובישועתו

Tract. III. ברומם 3 complectitur partes (f. 182 v.) seu potius capp., scil. א׳ בהויית הרומם בכללו . ב׳ נבאר בו הסבה שלא קבל הרומם החיים כשאר הנמצאים הטבעיים . ג׳ נדבר בו בכלל בפעלות האבנים והצמח הנקרא סגולות. Initio observat auctor, librum Aristotelis de *Mineralibus* omnino non exstare, saltem non Arabice versum, et libri de *Plantis* tantum excerpta (seu compendium Alexandrinorum, ut infra) [3], hinc se in his partibus brevio-

---

[1]) Vid. supra p. 65 n. 2.

[2]) Vid. ibid.

[3]) Vide tamen de Comm. magni Averrois specimine supra p. 38 sub 13, [3].

rem fuisse (אמר המחבר והספר אשר חבר ארסטו בדומם אינו נמצא אצלינו, ויש אומרים שלא הועתק אל הערבי, וכן מספר הצמח לא נמצאו אצלינו אלא לקוטים, ומפני זה לא הארכתי בזה החלק וכחלק הצמח כשאר החלקים. ואלה דברים שאני כותב הם מדברי הפילוסופים שהיו אחריו שהם על דעתו, ועוד כי רוב האבנים אין להם שם בלשוננו ואין נכרות לנו ולא מצויות אצלינו. וע״כ נדבר בהם בכלל כי זה יספיק בכוונתינו. ומלת דומם מורה על כל דבר שהוא עומד...). Finis (f. 185, [4]) כמו שמדרך הפעלים שמצד החומר שלא יבוארו במאמר, זה ענין הסגולה, ומה שזכרנו בכאן מהדומם יספיק בכוונתינו.

Tract. IV. בצמח, 4 capp.: א׳ כללים מהצמח, ב׳ בהויית מהצמח וכחותיו, ג׳ בפרקי הצמח, ד׳ בדברים המורים על טבע הצמח; cap. 1 incip.: נזכור בזה הפרק כללים מהצמח לקטתים מספר ארסטו בצמח אשר קצרו אותו האסכנדריים. אמר כי החיים נמצאים בבעלי חיים ובצמח אלא שחיי בעלי חיים מבוארים ונגלים וחיי הצמח נעלמים ונסתרים. Desinit (f. 194, [2]) sic: אבל הגונים האדומים כלם הם מורים על החום מפני הראות החלק האשיים (sic) בהם והירוקים ממוצעים ביניהם וטבע הגונים הממוצעים הם מורכבים מטבע הקצוות.

Tract. V. בטבע נפשות החיותים, constat 2 partibus, quibus praemittitur observatio praeliminaris: *Aristotelem* de *animalium naturâ* locutum fuisse in libro de animal. (בספרו הידוע בספר החיותים), et quidem in tractt. (מאמרות = مقالات, seu libr.) decem prioribus de *divisione* animalium cet. cet., in quibus rebus ut plurimum ea retulerit, quae e scriptis doctorum vel ex ore aliorum didicerit. Hos X tractt. *Averroem commentatum non fuisse* [1]) (sicut alios exposuerit), quia res complectantur traditas (על דרך ספור והגדה i. e. empiricas), speculativa vero eum inseruisse speculativis in tractt. reliquis (אבל מה שנאמר על דרך .·. באלו המאמרות זכר אותו בבאורו לשאר המאמרות שדבר בהם ארסטו על דרך ההקש כאלו המאמרות והסברא; tria puncta vocem omissam designant, quam ex contextu facile supples). Hinc se ex iis (X) tractt. excerpsisse ea

---

1) Attamen versio hebr. MS. *Averroi* tribuitur, quam e Latino Mich. *Scoti* versam esse alibi ostendi.

quae hujus operis consilio inserviant, ea vero omisisse, quae ad animalia spectent, quorum nomina ignota sint, vel in hac regione (אצלינו) non existant; itaque librum in 2 partes se divisisse, quarum prior ea complectatur, quae in iis X tractt. tradantur, capitibus 10. Incipit: אמר ארסטו ומקצת החיות מימיי ומקצת גידולו ביבשה, והמימיי שני מינים ממנו מה שיקבל המים. Alia recensio affertur e. g. cap. 5 f. 199,[2], in fine vero interpres nominatur *ABU'L FARAG* [1]), cui tribuit locum finalem (f. 209,[1]: ויחשבו שהיא עלת הרחם. והמפרש ביניהם כי הרחם בזה החולי קשה ומשושו קר. ונראה לי כי סוף זה הענין הוא מדברי המפרש זה הספר או המעתיק והוא הנקרא אבי אלפרג. כי אני לקטתי אלה הענינים שזכרתי למעלה מלקוטין שמצאתי מאלו המאמרות העשר שהן טופס דברי ארסטו ומהעתקת אבי אלפראגי). — P. 2. בטבע נפשות החיות de *naturâ animalium* 33 constat capp., 1. במספר הסבות שצריך לחקור אותם המעיין בנמצאים הטבעיים והיאך יחס קצתן לקצתן; cap. 33: במקרים והרשומים שיקרו מצד החומר. Cap. 1 incip.: הצריך שנבאר [הדברים?] שצריך לחקור אותן המעיין בנמצאים הטבעיים, ונאמר כי המעיין בטבע הנמצאים צריך שיהיו מונחים אצלו הדברים הנראים לחוש. In fine hujus cap. rationem indicat, cur de animae facultatibus tractaverit in hac parte priore, cui inest »speculatio physica" (שהוא

---

[1]) Abu'l F. hunc eundem esse puto atque *Abd Allah Ibn et-Tajjib* (apud *Wenrich* p. 137 [cf. Indicem p. XXVII], ap. *Wüstenfeld* p. 78 §. 132) alias Tabib, qui obiit A. 1043-4 (ap. *Casirium* I, 300 A. H. 453, inversus pro 435); eundemque atque »אלטיב", qui laudatur et vituperatur a Maimonide in versione alterâ MS. epistolae ad Sam. Ibn Tibbon (v. *Catal.* p. 1900, ubi jam nomen recte suspicatus sum, antequam locum nostrum cognovi). — Apud Wüstenfeld op. 4 ipsum non exstat in Bibl. Bodl., sed laudatur tantum in Cod. (v. *Nicoll* p. 42, 500, 657), et ad op. 9 addendus est Cod. 42,[23] (in Indice ap. Pusey p. 656). — Ex eo, confuso quidem cum viro homonymo notissimo *Bar-Hebraeo* (W^3 457 c), prodiit »*Pharao* Judaeus (!)" ap. Hotting., Le Long, W^1 1855; [v. *Jewish Lit.* p. 293 n. 5, et *Catal.* p. 2259, ubi errorem *H. A. Schultensii* (in notâ ad Herbelot. I, 50) de Cod. Arab. *Leyd.* 39 (454) etiam correxi.

העיון הטבעי). Inter nomina animalium occurrit (cap. 5, f. 221,^{3}) זרעפא, quod hebraice זמר reddit [1]). Alia recensio (נסחא אחרת בתופס דברי ארסטו) citatur in cap. 6 f. 22,^{3}, cap. 23 f. 255,^{3}; in cap. 27 f. 260,^{2} legitur: אמר המחבר ומצאתי כתוב בספר הנזכר שהיה [leg. שהוא ?] ספר ארסטו ומפורש בפי' החכם הנקרא אבי אל פרג'. Formula ergo: אמר המחבר מצאתי כתוב בספר הנזכר aliis locis (e. g. cap. 29 f. 261,^{1}, cap. 30 f. 262 cet.) ad eandem referenda editionem Abu-l Faragii. Finis f. 267,^{2}: ואומר בכלל כי מה שיעתק מהחדור אל הכבדות ומהכבדות אל החדוד סבתו כי אין תוספת כח המניע בו והמתנועע על יחס אחד בגודל וישתנה בזמני גדולו יחס המניע אל המתנועע, והחיוני המסורס ידמה קולו כקול הנקבה. — [Quae in foliis proxime sequentibus inseruntur v. infra sub 5] — —

Tract. VI (f. 273) בטבע כחות החיונים 5 complectitur partes, א' בחושים החמשה וחוש המשתתף וכח הדמוי, ב' בנפש המדברת והכח המתעורר, ג' בחוש והמוחש; pars 1 dividitur in 12 capp., quorum 1) commemorat opiniones veterum de animâ, 2) propaedeutica de animâ, 12) de imaginatione (הדמוי); cap. 1) orditur a praemonito: כבר דברנו בחלק החמישי בטבע אברי החיונים, ונשאר שנדבר עתה בכחותיהם, ומפני שחכמת הנפש מעולה מצד כמו שאזכור הארכתי בזה החלק כי זה הענין לארכות (sic) וצריך האדם שישתדל בזה הידיעה יותר משאר הידיעות כי עמה ידע נפשו ובוראו וכו' [2]) ונמצא כתוב בהיכל אחד מהקדמונים [3]) דע נפשך בן אדם ותדע יוצרך . אמר אריסטו וכל.

---

1) Cf. *Saadia Gaon* (sec. Litbl. V, 693). De camelopardali apud *Averroem* v. *Renan* p. 17.

2) Similibus argumentis excusat repetitionem f. 299; cff. dicenda in fine descriptionis nostrae.

3) Vide Apophthegm. Honeini I, 13; cf. Litbl. VIII, 121. — Sensus sententiae non est negativus tantum (ut secundum *Dukes*, Litbl. VIII, 121; cf. quoque *Palquera*, Comm. Moreh p. 111) sed positivus: hominem nimirum cognitione sui ipsius Deum cognoscere (cff. Commentatores philosoph. ad Job. XIX, 26). Diserte id exprimit *Bathliusi*, citatus ab ipso *Dukes*, Litbl. IX, 622 cet.

חכמה מפוארה ומעלה אלא שמקצת החכמות נכברות ממקצתן, וחכמת הנפש קודמת (!) שאר החכמות. Inter veteres illos auctores de animâ unus diserte nominatur *Plato.* Initio cap. [2] (f. 276, [1]) observat, ex iis, quae in eo dicturus sit, plurima jam comprehendi capite 1, sed hîc ea proferenda, quae *Commentator* (החכם המפרש, i. e. *Averroes*) initio libri exposuerit. Incip.: אמר וקודם שנתחיל לדבר בנפש נקדים דברים התבארו במה שקדם, ונאמר כי כבר התבאר במאמר הראשון [1] כי כל הגופים ההוים הנפסדים מורכבים. — Pars 2 (f. 289, [3]) capp. 4: א׳ במציאות כח המדבר וכו׳, ב׳ במהות הכח המעשי, ג׳ במהות הכח העיוני, ד׳ בכח המתשורר; incip.: ונאמר כי מאחר שהידיעה השלמה הגיע לאדם שיקדם תחלה וידע מציאות הדבר. Cap. 3 ff. 291-300 implet, quia materiam prolixius tractat, et locos ex *Commentario* (magno) inserit (ואמר בפירושו לס׳ הנפש e. g. f. 295, [1], 296, [2], 297, [1], 298, [3,4]); cap. 4 clauditur observatione, hucusque de animâ generatim actum esse, nunc ad facultates singulas esse transeundum. — Pars 3 (f. 301, [2]) capp. 8, scil. 1) בכלי החושים, 5) בכח הזכרון וההזכרה, 6) בתנומה וההקצה, 7) במהות החלום וההשגות האלהיות, 8) בסבת ארך החיים וקצורם; respondet ergo »parvis naturalibus” (الحس والمحسوس). Incip.: (sic) וצריך שנדבר בתחלה בכלי החושים, ונאמר בכלל כי הכחות החשים יש מהם שמציאותם הכרחי לחיותי כחוש המשוש וחוש הטעימה; cap. 5) (f. 305, [1]) וצריך שנדבר בכח הזכרון וההזכרה ונאמר כי הדברים שנשיגם או שנשיגם בזמן העומד כמושגי החושים; desin.: (f. 307, [2]) ועי״כ הוא מעיין בהם היטב, ומפני זה לא ישכח אותו אלא בקושי; cap. [6]) incip.: וצריך שנדבר בתנומה וההקצה ונעיין בהם אם הם מסגולות (sic) בנפש או בגוף; cap. 7) (f. 309) de somniis, quod ut cum Averroe compararetur operae pretium esset. Noster Judaica nulla ibi immiscet, exceptâ animadversione f. 512, [2], ubi Rabbinicum citat: כאן ע״י מלאך כאן ע״י שד; cap. [8]) (f. 513, [1]) incip.: וצריך שנבאר סבת ארך החיים וקצורם, ונאמר כי מהידוע שיש בכאן סבות טבעיות

---

[1]) Suppl. liber, scil. שמע הטבעי, cf. Exordium Averrois et Compend. in Cod. Warn. 85.

ועיב רבוי הרם כמ׳ כן הוא סבה במקרה : finis (f. 314,[4]) ; הן סבות ארך כי רבוי הרם יקרה לחיוב מתוספת החמימות והרטיבות.

Tract. VII בגופים הגלגליים 3 partes comprehendit, א׳ אם העולם הוא אחד או הוא יותר או אם יש תכלה לגדלו, ב׳ בגלגלים, ג׳ בכוכבים. Monet auctor, quamquam de sphaeris et stellis sermo fuerit una cum elementis inter libros physicos, scil. in lib. speciali *de Coelo et Mundo*, se iis, quia simplices sint cet., librum dedicasse specialem. — P. 1[ae] capita 10; ultimum: יתבאר בו שאי אפשר במה שהוא נצחי שיפסד ולא במה שהוא הוה שלא יפסד; [1]) incip.: וצריך שנגדור הגוף הטבעי ונבאר שהעולם שלם ואין בו חסרון, ונאמר כי אריסטו התחיל להודיע בתחלת ס׳ השמים והעולם מה מונת החכמה הטבעית ואמר כי רוב ידיעת זו המלאכה מהמונת תהיה בגופים ובגדלים [l. ובגדולים] וברשמים המשיגים להם ובתנועותיהם; partis finis (f. 324,[2]): ומזה הצד יתאמת כי כל גוף יש לכחו תכלה, ומה שנמנע בכאן שיהיה הנצחי בו כח בעצם לא כח באין, וזו השאלה היא עמוקה כמו שתראה. והנה התבארה בתכלית הביאור בעה האלוה ית׳ ויתע׳. — P. 2 (f. 324,[3]) capita 6; ultimum: יתבאר בו למה היתה התנועה היומית מצד אחד ולא מצד אחר; cap. [1] incip.: וצריך שנבאר כי הגוף הגלגלי עגול, ונאמר כי תבנית הגלגל כמו שבארנו חלק הראשון בפרק השני ממנו מהחיוב שיהיה עגול, כי הוא התבנית הנאות לטבעו ועצמו; partis finis (f. 328,[4]): שבשתי הפאות שהם תהיה התנועה. — Pars 3 capita 5; ultim.: נבאר בו שתים (sic) שאלות קשות; cap. [1] incip.: וצריך שנדבר בעצמי הכוכבים, ונאמר כי מהחיוב שיהיה עצם הכוכבים מטבע הגוף החמישי; partis finis (f. 333,[1]): וב״ש שלא יהיה רחוק התנועות שאר הגלגלים כתנועת הגוף המקיף, וכולם משתתפים בהתחלה אחת, וזה מה שרצינו לבארו.

Sequitur (f. 333,[2]) *praemonitum* sine inscriptione speciali (incip.: אמר המחבר כבר זכרתי בתחלת זה החבור בחלק הראשון ממנו שהוא חכמת הטבע), ubi, respiciens ad introd. in Partem I, ejus summam repetit de proposito et indole libri, brevissime sed distinctius. Ex opinionibus Philosophorum ei, qui Legem agnoscat, eas tantum accipiendas dicit, quae cum Lege et Rabbinis concordent (וזכרתי עוד שם כי אין צריך המאמין בתורה שיאמין באלה הדעות אלא המוסכם עם תורתינו האלהית ודעת חכמינו ז״ל), discre-

pare vero nonnullas in physicis, ut de aeternitate mundi cet., plures in metaphysicis (חכמת האלהות), tractatis in parte *secundâ*, ubi plurima tantum ex conjecturâ, seu opinatione (אמור) dicta esse, ipsi confessi sint posteriores. Hinc maxime differre sententias in hac scientiâ; attamen probata plura ad radices Legis (עקרי התורה) pertinere, ut existentiam Dei et Angelorum cet., alia vero, quae conjiciendo statuta sint v. c. de providentiâ cet., removenda esse a sectatore Legis, qui dicta Prophetarum recipiat vera. Se vero jam initio partis I. sibi proposuisse) [1]) *componendi librum secundum*, juvante Deo, ubi commemoretur quid ex opinionibus illis conveniat cum (הנאות עם) Lege et Sapientibus (חז״ל), vel non conveniat [2]). Ipsos Philosophos confiteri, multa in hac scientiâ dubia esse. Sequitur citatum ex *Aristotele* »ex initio libri ipsius de hac scientiâ" [3]), quod excipit monitum, praemittendam esse partem I^am^ physicam et hinc secundam *Metaphysicam* (מה שאחר הטבע) nuncupari.

Pars secunda orditur a formulâ brevi sine inscriptione, imo sine divisionis notâ, ita ut numerus incertus sit tractatuum, quorum enumeratio continuatur.

Tract. VIII (f. 334, [2]) בשכל. הפועל *de intellectu activo* tantum 2 capita continet: א׳ יתבאר בו מציאות השכל הפועל, ב׳ יתבאר בו מעלתו ופעלתו; incip.: וצריך שנבאר מציאות השכל הפועל ואע״פ שכבר מציאותו במאמר הששי בענין הנפש ואמנם ראינו לזכרו במאמר נפרד

---

1) התנתי, i. e. conditionem stiti, quam tamen verbis non significavit; locum enim, ubi id distincte indicet, frustra quaesivi in introductione.

2) Forsan in mente habuit נר החופש, librum de secretis Pentateuchi, de quo vid. יקוו המים p. 9? — Analogia videtur aliqua inter *Gazzalii* opera de opinionibus Philosophorum, quas ita exposuit, ut ipsas in genere refutet, et inter nostrum, quod eas in genere probat.

3) Locus, incip.: והעמידה על האמת, est idem, quem in specimine XXXV° ex versione Arabico-Lat. adjecit *Jourdain*; de hoc initio v. notata supra sub op. [1] hujus Cod. p. 58.

בזה החלק השני מפני שהוא מהנמצאים הנבדלים והוא במעלה אחר השניים . אמר ׳ן סינא ו״ש [וצריך שנבאר] מציאות שכלי נבדל מהגופים והוא לנפש הנכבדת כמו המקור , ונאמר כי העצם השכלי נמצא בקטנים ריקם מכל צורה שכלית. Tractatulus bicce nulli respondere videtur tractatui speciali *Averrois* (cf. infra); cap. 1 praeter citatum ex *Avicennâ* tantum brevem de opinione *Averrois* aliorumque Commentatorum notam seu ablegationem continet; cap. 2 (f. 335, [1]) ex *Alfarabio* excerptum est; incip.: אמר אבונצר והשכל הפועל פועלו ההשגחה בבעלי חיים המדברים ויבקש להגיעם לסוף המעלות השלמות אשר בכח האדם שיגיע לו והיא ההצלחה הקצויית , והוא שיהיה האדם במעלת השכל הפועל ואמנם יהיה כן כשיהיה נבדל מהגופים ולא יצטרך בקיומו אל דבר אחר ממה שהוא תחתיו מגוף או חומר או מקרה , ושישאר על זה השלמות לעד , וזה השכל עצמו אחד והוא אשר צריך שיאמר שהוא שהוא הרוח הנאמר רוח הקדש ומה שדומה לאלה השמות ומעלתו נקראת המלכות [الملكوت] והדומה לזה מהשמות. Liber al-Farabii est notissimus ההתחלות, ubi locum hunc legas in initio [1]). Locus statim sequens (וזה השכל ישכיל הראשון והשניים כלם וישכיל עצמו . . . הדברים אשר בעצמם בכח) legitur ib. p. 4 (omissis enim iis, quae non ad argumentum speciale spectant) ad p. 5 l. 18 usque. Quae sequuntur (f. 335, [2] lin. 8 a fine והשכל הפועל הוא ממין השכל הנאצל) jam ad locum citatum non pertinere videntur; f. 335, [3] revocatur ad Aristot. in lib. de Animâ; finis (f. 336, [1]) post

---

[1]) P. 2 ed. Londin. (in האסיף 1849-50), ubi interpres noster Samuel fertur, filium *Mosen* rectius haberi in MSS. pluribus, putavi in *Catal.* p. 2001, quod nunc ex discrepantiâ versionis (unde specimen exhibui) aliquantulum confirmatum habeo. Confirmatur etiam alia mea conjectura (Ersch, S. II vol. 31 p. 53 n. 68), voces אישים ר״ל in lib. edito verba esse interpretis vel glossae non ipsius Alfarabii, ut perperam *Jellinek*, Beitr. I, 61! Contra voces »Spiritus sanctus" (روح القدس; cf. *Geiger*, Was hat Muham. p. 82, et *Jüd. Lit.* 418 n. 38, cum Ersch, vol. 27 p. 168 n. 7), neutiquam suspectae sunt, quas tamen ap. Averroem »sine dubio" interpolatas censet *Renan* p. 117, non curans observationem suam de methodo »criticorum Germ."; p. 97.

ablegationem ad tract. II: ן רשד אמר כי אין צריך בדברים הטבעיים להכנים שכל נבדל בדבר מדברים ההוים אלא בשכל האנושי בלבד, ואמר שזו דעת אריסטו כמו שהתבאר במקומות בזה החבור.

Tract. IX, inscriptus: המאמר הט׳ מן הח׳ (sic) [1]) מרשת הפילוסופים בהתחלות השניות, i. e. de principiis secundis [2]), continetur 2 partibus, scil. האחר בעצם המוחש ובדברים שהם כמו הצעה לזה החלק והחלק הי׳, החלק השני בהתחלות השניות. P. 1 ergo de substantiâ (rei) sensibilis, et de iis agit, quae introductionis loco inserviunt ad hanc partem et ad *decimam* [i. e. *tractatum* X]; pars 2 de principiis secundis. Pars 1^{or} capita complectitur 10, quorum ultimum יתבאר בו כי יש לכל הדברים סבה אחת והיא התכלית הפועל והצורה. Cap. I (f. 336, 2) incip.: ר״ש [וצריך שנדבר] בדברים שראוי להקדימם קודם שנדבר בזה המאמר. ונאמר כי כבר התבאר כי המלאכות והחכמות ג׳ מינים או מלאכיות עיוניות, והן אשר תכליתן אחד. Respondet ergo initio *Epitomes* Averrois. Cap. 2 (f. 337) *terminologiam* (utilissimam) exhibet, scil. vocum הנמצא, העצם, היסוד (f. 337); המקרא, (f. 338) התחלה, הצורה, החמר, הסבה והעלה, הטבע, ההכרח, (f. 339) האחד, התכלה, הדבר, מאמר העצם, מאמר הצירוף, האיכות, הכמות, (f. 340) האפס, המתנגדים, ההפכים, המתחלפים, הרומה, (הוא הוא seu) הוא, הקודם והמאחר (f. 341); הכל והחלק, השלם והחסר, הכח והפעל, זולת, מה (f. 342); sed proh dolor! ipsae inscriptiones in hac Codicis parte, evanescente ipsâ chartâ, jam partim nonnisi ex hiatûs et fissurae formis conjici possunt, neque opus ultra cap. 4 procedit, ubi ex custode constat, Codicem olim pleniorem fuisse. Ex allatis vero efficiam, tractatum X. (qui fortasse de causâ primâ, seu de Deo tractaverit) operis ultimum fuisse.

Absolutâ itaque delineatione operis encyclopaedici insignis et hucusque fere ignoti, nonnulla ipsius indolem spectantia breviter adjiciamus. Totius operis fons praecipuus

---

1) Vel החבור, vel החלק, suppl. השני?

2) De iisdem tractat al-Farabi l. c. p. 18 et seq.

est *Averroes* 1), cujus opera, (quantum innotuerunt) speciatim cum nostro conferre operae pretium est ad singula citata definienda. Generatim tamen *ex eo* petitos puto locos, ubi occurrunt auctores antiquiores, e. g. *Galenus* (f. 212,[1], 285,[3] cet.), *Alexander* [Aphrod.] et *Themistius* de Animâ (f. 286,[3]), *al-Farabi* (passim), *Avicenna* (saepissime, ut 183,[4], 184,[4], 236,[2], 241,[1], 286,[2], 293[4], 297,[3], 312,[2,3], 323,[2], 324,[2], 331,[2]) *Ibn al-Ssaig* (בן אלצאיג) »in libro de Animâ" (f. 246,[2] cf. 286,[3], ad hunc librum ipse refert passim Ibn Bagé in lib. אגרת הפטירה, de quo cf. quae scripsi in Erschii Encycl. S. II vol. 51 p. 52 n. 53), ut *Aristotelem* transeam. Citationem tamen passim allatam ex ipsis auctoribus (Arabice versis, quod Graecos attinet), vel saltem ex Averroe in libro diverso ab illo, ubi locus citatus occurrit, petitam existimem ex formulâ nomini auctoris praepositâ: ... אמר המחבר אמר, vel המעתיק cet. Ita citantur *Avicenna* (f. 150), *Aristoteles* שאומר (!) בס׳ הצמח מצאת (f. 169, 172,[3]); ויראה מדברי אריסטו בס׳ החיוני (285,[4]). An huc pertineat locus insertus (אעפ שלא נזכר זה בס׳ אריסטו f. 213,[3]) nescio; etiam anonyma eâdem formulâ citantur, e. g. f. 217,[2] אמר המחבר ואני מצאתי כתוב; *Averroem* Noster passim diserte nominat (e.g. 185,[3], 193,[3], במקום אחר 326,[4]), isque sine dubio jam a nostro »*Commentator*" 2) vocatur (החכם המפרש f. 286,[2], החכם המפ׳ בפירושו 286,[3] scil. de Animâ). Sententia *Socratis* (f. 310,[2]: וע״כ השיב סקרט לאנשים שהיה מתוכח עמם איני אומר שחכמתכם זו האלהית בטלה ....), quamquam non verbo-

1) Cl. *Renan*, qui in capite de Averroe apud Judaeos praeter observationes cl. Munkii, ex Bibliographis et Catalogis potissimum sua congerere coactus erat, Samueli nostro recte abnegat versionem libri Physicorum (p. 148), operis vero nostri mentionem non facit, quae *prima* forsan versio est omnium librorum physic. et metaph.

2) Cf. *Renan* p. 188, 210, 213, et 174 n. 6, ubi ex hoc indicio opus Seculo XIV° tribuit.

tenus, jam A. 1140 occurrit ap. *Jehudam Levi* (Cusari IV, 13, V, 12 p. 333, 405 ed. Lips. 1853, W[1] 1747), et in eodem capite de somniis ap. *Jehudam b. Salomo* in Cod. nostro f. 67,[2], e quo verbotenus ap. *Ahronem b. Elia* in Ez Chajjim, ubi p. 268 nomen אבוקרט e solâ auctoritate Jeh. Levi emendavi [1]). Nescio an Nostri sit glossa ad locum notissimum, ubi Averroes monet, Aristotelem in libro de Animâ promisisse disquisitionem de intellectu, eam vero non exstare, »scil. in libris Arabice versis" cet. (ואריסטו יעד לחקור זו השאלה בספרו בנפש אבל לא נמצא . (sic) אמרו זה בספרים שהועתקו ללשון הערבי, אבל נמצא במאמר אלכסנדר המפרש בשכל דרך מופת בזה הענין וחושב כי הוא אשר הגיע לאריסטו לומר בשכל הנאצל) [2]).

Opus nostrum denique non modo maxime se commendat si argumentum spectas, sed etiam si *terminologiam* Hebraicam, ubicunque librum evolvis. Hebraica passim redduntur Arabicis, e. g. מחשבה per ظن (f. 288,[2]), catarrhus narium (כשיגר מהאף רטיבות) per נזלא (ex quo hebr. נזלים, e. g. ap. Maimonidem, Aphor. f. 9 d.; vidd. citata in libello meo: Die fremdspr. Elemente cet. p. 16, cf. Zeitschr. d. d. m. Gesellsch. X, 508-9). Alia redduntur linguâ »barbarâ" i. e. vernaculâ (בלע״ז); e. g. פיאדרא שנגינינא »piedra sanguinina" (f. 175), בוראגיש (i. e. voraces f. 265,[3]), vel utroque sermone; e. g. כראכי ובלע״ז גרואש, i. e. كراكى grues (cf. Cusari IV, 3 p. 319 ed. Lips.). In rebus naturalibus passim Arabicâ utitur voce nullo modo expositâ; e. g. תמסח (f. 194, cf. Ibn Esra in Exod.

---

[1]) Vocem הראשון nemo praeter Jehudam Levi exhibet. Jehudae b. Salomo opus Karaeis, speciatim Ahroni b. Elia fontem fuisse, jam alibi suspicatus sum (v. Cod. W. 21) — De precatione Socratis ex Arab., ut vid., versâ a *Serachja b. Isak*, v. *Catal.* s. v.

[2]) Cf. *Renan* p. 347, ubi versio Latina ex *Hebraicâ* MS.[a], interprete Samuele nostro, petita et emendanda est; vide notam mox sequentem. Cf. quoque de »conjunctione" et scriptoribus de eâ *Mosis Chabib* Comm. in Jed. Penini f. 8 v., 10 r.

VIII, 27, et Gerson b. Salomo IV, 1 et VII) cet. Passim *Interpretes* laudat, vel potius vituperat, e. g. f. 284 tradit plurimos eorum voce טעם (sapor) pro טעימה (gustatus, חוש הלשון) usos fuisse; כח המתאוה pro Arab. נזוע ponit; interpretes nonnullos vero המתשרר vertere dicit, prout Interpretes Arab. ex Graeco vel אלשוק = תאוה, vel נזוע = התשררות. — Opus nostrum recentioribus integrioribusque operum Averrois versionibus (Saec. XIII[i] potissimum) deinde cessisse videtur; locum enim diserte ex nostro citatum me offendisse non memini; in Collectaneis Jochanan Allemanno quidem רשות הפילוסופים excerpitur, sed hoc est homonymum opus *Isak Albalag* (supra Cod. 6, [2]). *Schemtob Palquera* quoque operis homonymi auctor esse fertur, sed argumentum apud Bibliographos ex ipso opere nostro petitum esse censeo (v. *Catal.* s. v.) Introductionem ante oculos ipsi fuisse suspicor *Palquerae* (Comm. in Moreh, II, cap. 22; cf. praef. p. 8) [1]). Tacite vero e nostro hausisse videtur *Gerson b. Salomo* in libro שער השמים, ubi etiam alia ex Samuelis operibus excerpsit, imo *Epistolas de conjunctione* ex versione ejusdem integras inseruit [2]). Hinc Doct.[m] D. Cassel, qui nuper articulum »Gerson b. Salomo" pro Erschii Encycl. scripsit, incitavi, ut utrumque opus speciatim conferret.

4) (f. 345, [1]) שער הלמד ממה שאחר הטבע, *Porta* (*tract.* seu *liber*) *Lamda Metaphysicae* ex Arabico hebr. per MOSEN IBN TIBBON B. SAMUEL. Incipit: אמר אריסטו הנה הנמצא יאמר על מינים רבים; liber vero a librario ad finem non perductus est (desinit f. 353, [1]). In fine Cod. *Canoniciani* 7 (ut lege in *Catal.* meo

---

[1]) Palquera *Maimonidem* ab *Averroe* citatum putat, secundum lectionem meliorem Cod. *Schorrii;* vid. Catal. s. v. Schemtob Palquera.

[2]) Vid. supra ad Cod. 6. Conjecturam meam de Cod. Laurent. 51 Plut. II confirmavit hujus Biblioth. custos eruditus *Fausto Lasinio* in epistolâ, quam mense Nov. 1855 accepi.

p. 2003 pro 63), ut in initio Cod. Lips. XL cet., titulus est המאמר תרשם, et auctor hujus Comm. nominatur *Themistius*, incertus vero est Interpres Arabs; ex versione nostrâ Latina sine dubio oriunda est, Interprete *Mose Finzi* (v. *Catal.* p. 981). — Restat ut de iis, quae mediis foliis inserta sunt paucis disseramus.

5) *a*) (f. 268, [3]) *Aenigmata* in censum veniunt (non textui inscripta) cum solutione (תשובה), quorum numerus est 21, primum: אמור מה זאת ואי זו היא אשר אמה כנעה היא כהולדה ליולדתה תתן על ילדתה, ראה כסף בתוך קרבה וגם זהב על לב לבה הלא תראה כתובה היא במסכתא בראשיתה מלובשת כסות לבן ואחות אחותה לבן והוא שתכרות את ראשה או המספר יהי מקשה .·. תשובה, היא הביצה וכו׳ וכתובה בראש מסכת יום טוב וכמנין רבקה בהסרה (sic) הריש; n. 20 est notum (e. g. in limine Cod. Uri 182) ארבעה הלכו אל הים צר וציר, de Pharaone cet. Occurrit quoque aenigma de *Schachiludio*, quod ex Cod. *Sorb.* 112 affert *Dukes*, Litbl. VIII, 230, ubi שאך שפיעל cum orthogr. antiquâ non congruit; in Cod. nostro צחוק האשקקי vocatur. Germanica similia e Cod. Uffenb. exhibet *Maius* p. 171. *b*) (f. 269 v. et 270) varia; notae, tum medici argumenti quae partim ex *Galeno* sumtae, tum physici, chemici, tum etiam quae superstitionem spectant, cet.; nomina porro medicamentorum, aut literis Arabicis et Hebr., aut (f. 272 a) solis literis Arabicis exarata.

WARN. 21.

[Cod. chart. fol., ff. 255; charact. ad Hispan. accedente (v. Specimen) inaequali, modo majore, modo minore (in margine passim lineolis obliquis), plurimis locis manu recentiore, non venustâ, suppletus. Scriba hic recentior non animadvertisse videtur, folium tunc primum, (nunc 3 signatum), ubi custodem לבלר posuit, perverse compactum esse; eo verso enim pars eorum exstat (scil. inde a verbis שהקבלה תנצח), quae

refector f. 2a supplevit! In medio quoque libro nonnulla utrâque exstant manu, ut f. 26, 38, post lacunam: חָסר בזה המקום זה הדף. In fine A[i] 1396 25[us] Tammus et scriba JEHUDA B. SHEMARJA his indicantur verbis: נשלם זה ספר מצות ששמו גן עדן של מורי ורבי מתא ורבנא הרב אהרן תנצב״ה אמן ע״י יהודה כ׳כ׳ר׳ שמריא נ׳ב׳ת׳ ט׳ע׳מ׳ [1]) בשנת חמשת אלפים וק׳נ׳ו׳ ליצירה בחדש תמוז בכ׳ה׳ יום בו וסימן כי אלהים יושיע צ״יון ויושיע שרי י׳ה׳ו׳ד׳ה׳ [2]) במרובע יר׳ שבימינו תושע ציון. Loci a *Warnero* notati sunt, cf. *W*[3] p. 71.]

גן עדן, *Hortus Eden*, seu ס׳ המצות, *Lib. Praeceptorum*, Karaei AHRON B. ELIA, compositus A. 1354; v. locum (f. 76) [3]). Ejus pars posterior exstat in Cod. W. 14; ex Cod. *Jenensi* (olim Danzii) indicem tractatuum dedit *Schupartus*, de sectâ Kar. p. 63 (quod ex *W*[1] p. 115, et excerpto in Litbl. I, 634, non antea mihi obvio, didici; librum Schuparti enim in Bibl. Leyd. et Oxon. frustra quaesivi). Cod. *De Rossi* 173 A. 1407 a propinquo auctoris exaratus est; alium Codicem A. 1527 ff. 314 in 4°. maj. exaratum, sed (ut noster!) initio et in fine a manu recentiore suppletum, possidet *Jost* (v. Israel. Annal. 1839 p. 82) [4]). Postremus analysin exhibuit *Introductionis* (ib. p. 129), — quae eandem fere prodit cogitationum seriem quam aliorum auctoris librorum praefationes, — atque particularum ex initio (ib. 137); aliorum excerptorum auctores v. ap. *W*[1] p. 115 et Delitzsch, l. c.

---

1) Formula haec sine dubio טל של מלונו designat, sed potius praecedens ת (תשל) jungendum est; cf. *Zunz*, zur Gesch. p. 362.

2) Vocis יהודה literae י׳ד׳, seu ה׳ד׳ה׳, 14 efficiunt, cujus quadratum est 196, non 156! Fortasse במרובע ad יהוה alludit?

3) Annum ex sect. de annis jubil. jam notat *De Rossi*, Wörterb. p. 247; locum *Constant.* ap. *Jost* l. c. non ex ipso libro petitum puto. Cf. אורח אליה f. 10 col. 3 infra ed. 1835.

4) *Delitzsch* ad Ez Chajjim p. v, vi, Cod.[em] Jostii cum *Leydensi* confundit (cf. Isr. Annalen III, 296). Cod.[em] De Rossi antiquissimum putat, quia nostri aetas hucusque ignota erat.

Cod. noster post versiculum: הריעו ורך ז וגו׳, a carmine ordi-tur 10 distichorum, sic incipiente: אמת תורת ה׳ נאמנה || בסוד חיי נשמות היא נתונה; vers. 4: וגן עדן עצי חיי נשמות להשכיל בכל חכמה ובינה. Introd. incipit: נאום אהרן בן אליאו אמנם שמתי כוונתי ומחשבת רעתי לעיין בציור שכלי שרתו בימו חבלי לתור במחקר החכמה.

Finem introd.[is] statim excipit (cf. Jost l. c. p. 130 infra) sectio prima (מצוות התלויות בזמן), inscriptione carens. Capita (פרק) passim manu recentiore numerata sunt. De novilunio traduntur sententiae *Saadiae Gaon*, *Abr. Ibn Esra* et *Maimonidis* (f. 6. 13 v.), et Karaeorum *Jeshua* (f. 24 v., ubi notatu dignae formulae technicae נמלים et רחוים), et *Israel Maarabi* (אמר החו׳ ר׳ ישׁ׳ המערבי נ״ע (sic) כי תיקן המחזור הוא תקן תאנים הטובות שהיו משלי בבל, f. 29 v.), quem ergo A. 1354 jam mortuum fuisse constat [1]); praeterea diserte nominat *Batrugium* (f. 24: חכמי התכונה ביארו כי יש לשמים שתי תנועות . . . ואם חכם אחר רוצה לכוון תכונות אחרות זולתי זאת התכונה לבר שתשוינה התנועות דבריו היו מקבלים (sic) והנה בטרוגי אמר שאין לגלגל שתי תנועות וכון תנועה אשר תשוינה התנועות ואמר שכל הגלגלים מתנועעים ממזרח למערב ונתן לכל גלגל שני סרנים זולת סרני העליון בחוק שזה לא יתקרב ולא יתרחק אל סרן העליון; cf. *Catal.* meum p. 1610, Kerem Chemed IX, 37, et infra ad Cod. W. 38). Novilunium excipit Sabbath, dein סדר המועדים (Passah cet., י״כ includens תעניות, f. 50 v.), סדר שמטה ויובל (f. 86 v.), ענין התפלה (f. 89 v.), פרשת ציצית (f. 104 v.) שחיטה (sine inscriptione, in fine, f. 127, impf.; v. ad Cod. W. 49). Post vacuum locum legitur (f. 129) introd.[o], sic incipiens: מה יקרה תורת אלהינו (ubi ad lib. עץ חיים revocatur), quae ad sectionem de *munditie* (סדר טהרה f. 152) spectat (v. Cod. W. 14); אסורי עריות (f. 167, cf. locum de hoc tractatu

---

[1]) Cf. *Catal.* meum p. 1168, ubi adde Cod. Warn. 41 f. 324, et cf. *Schlesinger* ad Albo p. 621. 642. — Ad vocem singularem תאנים cf. infra ex Cod. W. 25 f. 86 v. et Cod. 30,[5]; cf. תאנות הטובות in period. ציון I, 56 et תאנים הטובות ap. Hedessi, Alphab. 62; cf. תנאים de doctis in genere, Litbl. X, 508.

ex Cod. W. 5 excerptum supra p. 12, tit. צפנת פענח, quem e Cod. suo attulit De Rossi, in nostro non offendi), מצות המילה (f. 208), ירושות (f. 214), דין הנדרים (f. 223), ענייני הנזיקים (f. 228 v., huc pertinet pars de donis sacerdotum cet.); finis (f. 255): וכל הגורם לאחרים ליתן צדקה שכרו גדול משכר הנותן ועל כל כיוצא בהם נאמר ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד . ברוך . . לעולם אמן ואמן, ut in Cod. W. 14; ultima verba, et quae hîc (f. 255 v.) adduntur ברוך נותן ליעף..., scribae esse videntur. Sufficiat hic conspectus, non sine labore excerptus, quamquam non integer. Constat enim, Cod.[em] nostrum ea exhibere, quae a *Mardochai b. Nisan* (p. 145) ex initio et fine (cf. quoque *De Rossi* ad Cod. 173) laudantur (cf. quoque Cod. W. 22); XXV Capp. numeraverit Schupartus, ut puto e Cod. Danzii, ubi cap. XXIV de uxoribus agit, quod laudat *W*[4] p. 874 n. 1129. — Mardochai (l. c.) opus ineditum laudibus jam celebravit, nec immerito. De Rossi Cod.[em] suum inter praecipua suae suppellectilis numeravit *κειμήλια*; nostrum, nonnisi 40 annos compositione recentiorem, non negliget libri editor. — Locos adducemus nonnullos notatu dignos, quos librum cursim evolventes animadvertimus.

Inter viros laudatos (cff. quae ad Cod. W. 22 monebimus) occurrit propinquus et magister *Jehuda* (הה' ר' יהודה דודי ורבי נ"ע f. 87; cf. Ez Chaj. editum p. 66. 312 et IV), et ר' אהרן בעל ספר הדרשות באגרת ששלח לר' שלמה הנשיא נ"ע והנשיא ביאר לו מקום המשנה (f. 173, v. Cod. W. 52, [13]). Locus de hymnis, quem excerpsit *Dukes* Litbl. IV, 718) exstat in Cod. nostro f. 92 v. (non Cod. 50 f. 52), et ita pergit: אבן רצתי להתל על שוטים קטנים מחבלים פורצים הגדר בהשמיעם באזנם שבות צפצוף לשונם ושולחים פיהם בפיוטיהם במה שאין בהם השגה וידיעה תלכרים ברשת חטא עצום ושגגתם עולה זדון מקוצר השגתם ומשוש הבנתם וחושך ומנהג טוב לסדר הפרקים; cf. f. 100 v.: שפתיו משכיל גם אויל מחריש חכם יחשב לכל ימי השבועה גם ר' אהרן חבר פסוקים נאותים לכל פרקי יום ויום ואומר המזמורים עם הקדמותיהם והשירה עם תוספותיה עד בא בפרק כה אמר ה' גאלך, לעיין תוכחה ווידוי שמע שמעתי וכו'. Denique f. 172 v. (in Cod. W. 14 f. 83 v.) locus est, ad quem alludit Elia Bashiat. (ארוח de שריות

cap. 5, f. 85 d. ed. II), ubi textus Jeshuae (vid. Cod. W. 41) vindicatur a corruptione apud Ahronem priorem: אמר ר׳ אהרן נ״ע שהחכם ר׳ יהושע (sic) אמר כי אסור לאשה בעל בת אשת אביה . . . נראה לי שהח׳ רבי׳ יהושע שאמר אסור נקבה על נקבה שיצער על בעלה במקומות חוזר ממנו . ואני התוקק (sic) לא נראה לי שאפשר להיות המאמר שסדר ר׳ אהרן עיפ כותת החי ר׳ יהושע על זה הקצור בלי אסור ולאסר על בת אשת הזוב בעל בת בעל אמה עד שעיינתי בח׳ ר׳ יהושע ממקום שלקח ר׳ אהרן זו הלשון ומצאתי כן ויאסר על בת אשת האב בעל בת בעל אמה ונסתפק לי הענין במאמר החכם עד שסברתי לעיין בס׳ עריות שיהיה סומך בו ר׳ אהרן וראיתיו כן כמו שכתבו ר׳ אהרן בלי אסור בעל בת ובאותו הס׳ עצמו היה עוסק רבי וחותני ר׳ משה נ״ע והגיה בחוץ בת בעל והנה מפני טעות הספר סבר ר׳ אהרן כי החי׳ ר׳ יהושע בלבל דבריו ולא כן הענין. Magister et socer *Moses* citatur quoque in עץ חיים, et in regul. mactat. (v. Litbl. I, 275, 490, et Onomasticon ad עץ חיים p. 323).

WARN. 22.

[Cod. partim membr. fol., ff. 340; charact. medio ad Germ. accedente (v. Specimen) scriptus, pars inferior et ipse finis lin. 1 f. 173 lineolis obliquis. Eum scripsit KALEB B. ELIA Adrianopoli Anno mihi dubio: נשלם הספר הזה ע״י אני כלב בר אליה והיתה נ׳א׳צ׳ב׳ה׳א׳י׳ (Sam. XXV, 29) בשנת הצ״ו (sic) ליצירה בח׳ לחדש אב במדינת אדריאנופוליש . . . וגם יזכני להגות בו . . . , ubi A. 1336, nisi centuriae omissae sint, et nomen docti scribae (v. infra) idem ac notissimi *Afendopolo*, qui vero neque A. 1436 (קצ״ו) jam scribam egerit, neque ad A. 1536 vixit, forsan רנ״ו 1496 legendum? — Possedit Codicem *Josef Maroli* seu *Maruli* (מרולי). Inscriptus est *J. van Hill* Lit. E.]

1) ספר מצוות, *Lib. Praeceptorum*, auctore Karaeo *Abu Said* LEVI B. JEFET *ha-Levi* (circa A. 970). In carmine tamen scribae acrost. (אני כלב בן אליה חזק אמן סלה כלב אא) lin. 1 legitur:

אל חי סמוך ידי אשר נרפת   לכתוב כתב סעיר בן יפת

et lin. ultima:

אלי שור גם לי להבין דברי לוי   שמו שך בו סעיד בן יפת,

unde Catalogus Leyd. et ipse *Wolfius* [1, 3] n. 1351 et 1759 (ubi [3] p. 864 male Cod. XXIV) duplicem fingunt auctorem. Nomen בו סעיד = אבו סעיד recte explicat *Delitzsch* ad Ez Chajjim p. 319, at loco cit. ex Jeh. Hedessi Alphab. 257 non בו editum est, sed male בן, ut שך בן סעיד alphab. 187, 201, atque סעיד בן יפת, omisso אבו, alphab. 168 (בן יפת tantum, alphab. 240), ut ap. Elia b. Abraham (Cod. W. 25), unde de Nostri nomine proprio Arab. (forsan ipsum לאוי?) nihil constat; אבו סעיד enim est cognomen. [1]). אבו סעיד הנשיא

---

[1]) De Rossi (l. c.) Jefeti filium *Levi* citatum dicit in opere גן עדן Ahronis b. Elia (cf. Cod. W. 21); quod reverâ repetit e *W*[4] p. 874, qui id e Cod. Danzii refert, et quidem litt. hebr. בן יפת ר׳ לוי. Attamen L. *Bargés*, in lib. suo »R. Japheth ben Heli in Psalmos cet." Paris. 1846 p. VIII (quem modo a doct. auctore accepi, et qui addatur supra p. 6), conjecturam suam de nominibus Jefeti, *ben* Ali et *Abu* Ali, derivandis a Jefeti patre et filio [scil. auctore Nostro] »confirmatam" dicit »auctoritate" Ahronis b. Elia, citato nimirum De Rossio! Collatis locis in textu nostro, et (de Jefet) apud *W*[1] p. 622, et ap. Bargés p. IV-VIII, meam potius confirmatam video conjecturam (supra p. 6 n. 1), nomen Ali neque a patre nec a filio (Levi, qui nullibi Ali nominatur) petitum, sed cognomen esse, et quidem primitus *Abu* A., cujus loco hebraei minus accurati *ben* substituerunt, ut alibi saepissime (cf. *Wüstenfeld*, Gesch. d. arab. Aerzte praef. p. X-XV, et *Catal.* meum p. 1053 s. v. *Ibn*). Hinc quoque *Jeshua* (= *Isa*) *Abu Ali* cognominari videtur, ut infra videbis, et cf. Eli b., seu Abu Ali, Jehuda (*Jüd. Lit.* p. 414 n. 27, ubi jam ea suspicatus sum, quae nuper proposuit *Geiger* in אוצר נחמד II p. 158; cf. quoque p. 160 cum *Jüd. Lit.* p. 416 n. 46, *Catal.* p. 1811, infra; cf. *Jew.* Lit. p. 345. Suum nempe cuique!) Neque nomen Arab. علي pro Hebr. עלי (quae quidem, si etymologiam spectas, cognata sunt), sive hoc pro illo vicissim, umquam occurrit inter Judaeos linguae Arabicae peritos. Imo Hamza al-Isfahani sacerdotem Eli غالي الكاهن nominat (cf. Frankelii Zeitschr. 1845 p. 324). Unde nescio cur Bar-

vero ap. Mos. Bashiatski (supra Cod. W. 5 p. 12) idem videtur atque סעדיה הנשיא, qui magister Josefi b. Abraham dicitur (l. c.); idem fortasse atque סעדיה בני בן אברהם הבצרי ap. Mardoch. p. 115; certe ab illo non discernendus auctor Comm. in Pentat., laudatus ap. Schnurrer, et forsan (nisi hic est Noster) cit. a *Jefet juniore* (ap. *Munk*, Ann. 1841 p. 93), qui ipse בן סעיד vocatur in א״צ f. 21. Nostrum auctorem »variorum operum" laudat *De Rossi*, Wörterb. (p. 137 sub patre, sed omissus est in Indice Germ. seorsim edito), quorum nullum tamen speciale significat. Nec aliud unquam commemoratum vides, nisi huc referas librum »ben Soleiman *Abu Said el-Levi* [Abu, seu ben?] *al-Hassan al-Bassri*" [ut pater Levii], cujus lexicon (אגרון) exstat in Cod. *Krim.* 1, qui vero citat Jehudam Chajjug (sec. *Pinsker*, Litbl. XII, 742, ubi vocatur *Ali b. Soleiman*; cf. *Jew. Lit.* p. 327).

Liber noster primitus hebraïce conscriptus esse videtur, ut liber homonymus patris, tunc adhuc viventis (f. 160: ואני אראה לבאת דרך אבי יר״א בירושת ... אמר יחייהו אל וישמרהו), sed vocibus Arabicis est refertus. Sectiones (דברים seu אמרות) ita numerantur: 1. ירח ואביב, 2. שבת ומועד, 3. מאכלות, 4. טומאה, 5. ערוות, 6. ירושות; numerum ulteriorem non inveni (cf. Cod. 21). Incipit Cod. noster (הדבור בחלוקי העתים אשר בהם עלינו תורות), ut

---

gesio (p. VII) »Karaitae promiscue *Aly* et *Ely* pronuntiavisse" videantur. Ubi vero nomen עלי, apud Judaeos occurrens, Arabicum sit, vel hebraeum (re vera rarissimum, in *Catal.* meo inter 3000 et quod excurrit auctores, unum habeo Eli b. Josef Habillo Saec. XV exeunte, quem *Ali* pronunciaverunt nonnulli, prout *Uri* 122 scribam A. 1485 Josef b. Ali pronunciat pro Eli), speciatim ubique inquirendum est et criteriis decernendum, petitis ex historiâ generali nominum Judaeorum. De quo capite, ut jam e specimine vides, gravissimo, in sectione speciali agam, Deo juvante, Introductionis in Catal. Bibl. Bodl.

alter, qui solus mihi innotuit, et nostro minus integer, nunc Bodleianus, olim apud *Reggio* 5 [1]), idem, ex cujus f. 12 v. (in nostro 15 r) excerptum exhibet *Schorr* in כרם חמד VIII, 57 (ubi *Hai* citatur »caput captivitatis," qui celeber Gaon, mortuus A. 1037, esse nequit, nisi locus ille recentior seu interpolatus sit) [2]), de quo suo loco fusius disseram. In parte de votis et juramentis (f. 150-158 v.) *lacunae* notantur (הנה חסר), et quae f. 159-161 (in Cod. R. f. 109 v. - 111) leguntur, sine dubio ad eam sectionem proprie pertinent, cujus initium tantum exstat in Cod. R. (f. 184-5). Neque haec in Cod. nostro omnino perfecta est, si sequentia ad eandem pertinent; finis nimirum Codicis nostri (f. 323 v.) ורב החסר לאהביו ולשומרי מצותיו וזה יורה על כי אמר עד הנה מצאתי זה הספר וכתבתיו גם אני כלב וברוך שזכני ומי יתן ידעתי ואמצאהו לבוא עד תכלית וכו׳. Haec sectio 6ª accommodata est textui Numer. XXVII, 8 seq.; particulae inscribuntur: הדבור בא׳ פי שנים (f. 294), הדבור אח״כ בירושת הבת (f. 295 v.), הדבור באחי האם (f. 298), וזה פרק אחר (f. 299); alicubi hîc inseritur particula laudata (f. 158 v.) incipiens: ... כי חוב לדעת דרכיה נשוב עכשיו אל מקומנו אמר ונתתם את נחלתו לאחיו ... הדבור בדודים. .... Clausula sectionis videtur: וכי תהיה לזולתו וימות אישה שהוא אביו תהיה מותרת לו, וזה אשר נראה לי לדבר עליו בירושת והק״בה יורנו וכו׳; attamen quae proxime sequuntur appendicis instar adjecta esse, vel ad eandem pertinere possunt sectionem, nempe: הדבור בכבור אב ואם (501 v.), בפסוק לא תרצח (304 v.), במומים (f. 307 v.), quorum clausula (f. 511 v.): עד הנה תכלית הרבור בריני נפשות ובמומי ב״א ובמומי החיות וכל זה תלוי במאמר לא תרצח והדבור בלא תנאף כבר חלף בענין השרות,

---

1) Cf. Collectionem epistolarum אוצר נחמד I, Wien 1856, p. 152, 156.

2) Cf. *Jeh. Hedessi*, alphab. 184, et *Abr. b. Chijja* העבור porta 7 (דברי חכמים p. 35).

ואמיץ נרכר בגנבה ובריני ממנות ותחל כמי גנב איש והוא אמרו וגנב איש ומכרו; sequuntur mox: בנזקין (f. 314 v.), בנשך ותרבית (f. 319 v.); f. 322 est lacuna; f. 323 agitur de פוקר ען אבות.

2) (f. 324) ס׳ דינים, auctore Karaeo BENJAMIN, ut in Cod. W. 41 f. 261 v.

3) (f. 337 v.) תשובת העקר, auctore JESCHUA (male יהושע), ut in Cod. W. 52 f. 42, sed desinit f. 340 v. ita: והמבקש יבין וישכיל.

WARN. 23.

[Cod. bomb. 4°. min., ff. 306; charact. Hisp. medio venustissimo et distinctissimo.]

Comm. in Psalmos anon., a verbis incipiens: למה שהיה האושר והטוב, in tres partes divisus, scil. p. 2 (f. 114-226) in Ps. 42-72, sic desinens: ... בזמן ובחוק כאשר בארנו בחבריו. ושם זה נשלם ב׳ המאמר הזה ובו נשלם החלק השלישי מזה הספר ולבעל השלמיות הודות והלל ית׳ וית׳ על כל ברכה ותהלה אמן ואמן. Ex citato jam in praef. libro suo עולת שבת, auctor mihi innotuit JOEL IBN SCHOEIB Tudelensis (A. 1489). Partem Comm. nostri 2am inde a Ps. 73 exhibet quoque Cod. *De Rossi* 289. Editus est Comm. in 5 partes divisus, sub titulo נורא תהלות, *Venerabilis laudibus*, quem titulum non genuinum esse suspicatus sum in *Catal.* p. 1401. Codicem ne inter anonymos quidem ap. *W*[2] p. 1400, [3] p. 1211 inveni.

WARN. 24.

[Cod. bomb. 4°. ff. 246 (quorum plura alba) charact. Hisp. mixto et inaequali, usque f. 115 maxime pingui, postea partim minore, totus, ut vid., Saec.° XVI° ad medium usque exaratus; pars inferior passim lineolis obliquis scripta est. A. 1537 notatur f. 114, scil. תם ונשלם ס׳ אורה כ״א לשבט שנת הרצ״ז.

f. 158 legitur יום ו' ו' לאדר שנת ו'האר'ץ' האירה מכבוד, sed primus mensis Adar nunquam in feriam I[am]; A.° vero 1542 in VI[am], et A.° 1537 (5297) 30 Schebat (i. e. novil. I. Adar) in fer. I incidit, itaque feria VI. fuit 5 Adar (6 Febr.); forsitan ergo alterum ו erroneum est? — Possessores erant *Menachem b. Josef*, *Jechiel* quidam (f. 1), *Abraham* צרדין (vix צרבנן??) *b. Isak*, et *Moses* quidam, cujus monogramma solvere non potui, forsan אבודרהם, seu אבודנה, seu אבוקרט (f. 2 et in fine).]

1) שערי אורה, *Portae lucis*, op. kabbal., cujus initio: שאלת ממני ידידי להאיר נתיב לפניך בעין שמותיו, jam habemus formulam peculiarem auctori JOSEF GIKATILIA (*Chiquitilla*), quem librarius male קנטילא in fronte scripsit (cf. *W*[3] p. 591). Finis (f. 114): ואתה בני התבונן בחבור זה . והשם למען שמו ... ורב שלום בניך ... ושלום על ישראל; Cod. W. 55 post זה pergit אם יזכך השם ... הרי הוא כבית שער להכנס ..., sed desinit ורב שלום בניך. Opus editum, olim compactum cum Cod. MS. *Scalig.* 11, frustra in bibliothecâ quaesivimus. Versio Lat. Arch. *Putei a Burgonovo*, quam non exstare putavit *W*[1] p. 525, servatur in Cod. *Canonic.* misc. 193 (ap. *Coxe*, Catal. p. 570). De auctore fusius disserui in *Catal.* p. 1461, ubi soli auctori satis suspecto *Carmoly* [1]) fidem negare debui, qui nativitatis Annum 1248 in opere גנת אגוז, A. 1274 (qui desideratur in libro edito), aetatis 26° composito, indicatum esse dixit. Postquam vero (initio A. 1855) hanc Catalogi partem cum *Jellinek*io communicaveram, is excerptum ex Cod. MS. mihi indicavit, quod nuper (בית המדרש III p. XL) publici juris fecit; idem vero Annum et lib. מגלת חמודות non ad גנת אגוז, sed ad *Comm. in Cantic.* (MS. Paris.) refert.

Arbor kabbalistica (f. 115); forsan nostra eidem tribuitur auctori a *Sabb.* s. v. לוח או אילן (v. *Catal.* p. 1466).

---

[1]) Nova impudentis inventionis testimonia afferunt *Geiger*, et scriptor hujus catalogi in Collect. אוצר נחמד, II p. 95 et 236.

2) (f. 121) שערי צדק, *Portae justitiae*, auctore *Anonymo*; sic incip.: זה הספר אבא לחלקו ששים ששרים מפחרים כוללים ענינים עיונים ומקובלים מהם מתנהגים ע״פ סדר האותיות כהנהגת ס׳ יצירה בגימטריא וחלוף וצירוף וחלוק ראשי תיבות וגופי תיבות וסופי תיבות ושאר דרכי ס׳ יצירה ומהם מתנהגים ע״פ העיון המושכל המתפשט ומתגלה ומתלבש בצורה המרומה להישיר שכל עיפי הרעת. Duplicem ob causam se id fecisse auctor ait; nempe quia res ipsae nullum habent ordinem materialem (internum), et כפי ההמשכה הנמשכת אלי מן השופע ההוא העליון אשר איננה מסודרת ע״פ רצוני רק על רצונו ית׳ וית׳ שמו וכו׳. Sequitur distichon:

אזכיר לשם אל מחזיק ברק   שכלי ואודה יה בלב צודק
והוא יעזור לי על פתיחת דל [= דלת]   יפתחו בו שערי צדק

שער הי״וד התחלתי להעיר על היוד מורה על אמתת מציאת האדם בנגלה ובנסתר; f. 125 v. הקדמה ponit, omnia nonnisi משל וחידה esse, וע״כ אין ראוי למשכיל לתפוש על דברי בראותו כי אני לפעמים מגשים וממציא חמרים מבלתי חמרים וצורות מבלתי צורות וכמה מן המעיינים המתפלספים ... טעו באמונת הקדמות וחשדו הרב ז״ל [= רמב״ם] הכשר והשלם בכל מיני השלמות במושכל המוגבל ובמושכל האלהיי וזה דברם אמרו הרי ה״זל אמר שאלו היה לנו מופת על הקדמות לא היתה מונעת אותנו שום תורה שלא היינו מעמידים אותה עליו כאשר עשינו בשלילת הגשמות; f. 126 *Mosis b. Nachman* Comm. in Pentat. citat; f. 128: וזאת היא צורת האלף בספירות אשר ראיתיה בספרי המקובלים; f. 129 v.: ואני מעוררים על מציאות הנטיעות הצעיר פלוני אלמוני הרורך בעקבי הסוסים ומחפש בחדרי חורי השביסים תרתי בלבי למצוא דברי חפץ בהפשטה וצורת ההבטה ואמצא מיני ההתפשטות שלשה המונית פילוסופית וקבלית . המין האחת ההמונית היא אשר שמעתי שדרכו בה פרושי הישמעאלים שהם מסירים מצורת נפשם כל הצורות הטבעיות בכל מיני הסרה ... ושאלתי בענין זה ר״ל איכות פעולתו ושמעתי שזוכרים השם בל׳ ישמעאל אללה [الله] ... והנה הסרת כל הצורות הטבעיות נקרא אצלם מחיקה ... [ad 2] וכן מצאתי בדברי אחד מן הפילוסופים גדול בדורו ושמו אבן סינא שהיה מתבודד כשחבר אותם החבורים הגדולים; f. 131 שער האותיות incip.: דע שהאותיות האלה אשר הם אותיות הקודש תוכל לקרותם סימנן ומסורות שנצייר צורתם התוארית בהם; etiam hic praemittitur הקדמה עיונית משותפת עם קבלית; f. 132

exponitur locus lib. Jezira שלוש אמות אמש, sequuntur f. 132 v.: דרך הצירוף, f. 133 דרך החלוק, dein דרך המבטא, דרך המשקל cum exemplis, f. 134 opus fere tantum לבעלי תבונה ולהתפשט בו compositum dicitur; desinit f. 135 v.: ארוכה שבה רחבה ... הנה נשלמה הכונה, בחכמת הקבלה הנכונה, המעוררת חכמה ותבונה, בשנת ה״ן במרחשון בחבר״ון, נחברו אותיות השפה והחיך ולשון ושנים וגרון, ע״ד אמונת דת משה ואהרן, החרותה בלוחות הברות תגנזת בארון, יזכה כל מעין בו, לחזות בטוב ה׳ בנועמו, הנשפע על חסידיו ... שכתוב ואתם הדבקים בה׳ היום..; ubi Annus ergo exiens 1294 vel 1289 et locus fortasse *Hebron* indicantur, quod utrumque mihi quodammodo in suspicionem venit. Cave autem confundas opus hocce cum opere homonymo auctoris *Josef Gikatilia*, v. W³ p. 1221 n. 721 et *Catal.* p. 1467. Alium operis nostri Codicem ignoro. Cod. enim *Opp.* 1067 Q. continet מאירת עינים, auctore *Isak b. Samuel* Acconensi; cf. infra sub Cod. 93.

3) (f. 136) פירוש מעשה בראשית ע״ד הקבלה מבואר יפה, *Expositio operis Creationis* kabbalistica imperf., auctore *Anonymo*, incip.: בראשית ברא.. הב׳ כתר עליון וראשית הי״א הספירה השנית הנקראת חכמה נמצאת למר שבתיבה אחת נכללות ב׳ הספירות. Desinit (f. 137): והחרב היסוד וזהו מאמר רז״ל את להט החרב המתהפכת פעמים נשים פעמים אנשים עד כאן מצאתי.

4) (f. 137 v.) *Fragm. Kabbal.* ובתחלת בראשית גבי (sic) דברים רבים נמצאו שנקראו ראשית החכמה הראשונה נקראת ראשית; f. 138 a: ועתה הנה לך כי המדות אזכור לך שמותיהן האחת תפארת; desinit (f. 138): אשר הש״י מנהיג בהם העליון והתחתון ובאלו כלולות עשר מדות והם יסוד הכל ועיקר הכל והשם יראנו נפלאות מתורתו . נשלמו פירושי המדות העשר בעזר מוציא אסירים בכושר.

5) (f. 160 v.) ספר יצירה, *Liber Creationis*, est recensio 2ª ed. Mant., sed permutationes literarum exstant integerrimae.

6) (f. 142 v.) פירוש, *Comm.* in lib. יצירה, cujus auctor esse fertur Moses b. Nachman (ואחל לכתוב פירושו מבואר יפה ע״ד הקבלה מפי ...), incip.: בל״ב ... פי׳ בל״ב רמוז אין סוף, sed in initio tantum cum edito Libro convenit. Finis est (f. 146 v.): שבע

כפולות בג״ר כפ״רת ומתנהגות בשתי לשונות ב״ת ב״ת ... ת״ז ת״ז רך וקשה ותבנית וכו׳ (sic) נשלם זו הפרישה.

7) (f. 146 v.) Comm. alter, eidem auctori tributus (ועתה אכתוב פירוש ע״ד הקבלה מבואר יפה והוא ג״כ ל... בל״ב נתיבות כו׳), incip.: הן עשר ספירות וכ״ב אותיות ומנצפך צופים אמרום ע״כ אינם בחשבון; finis est (f. 149): תקנן כמין שונה כלומר כמין משובה מלמעלה כאוהל נטוי עליהם, והו מעשה בראשית שמים וארץ שיסדם בבינה תם ונשלם.

8) (ib.) In eundem librum *dissertatio generalis* (מאמר נכבר על כלל ס׳ יצירה), eidem adscripta auctori, incip.: ... סוד ידי׳ לראיו קבלה בידינו מרבותינו ז״ל ששם המפורש שהוא הנקרא יהו״ה נקרא על שם ד׳ אותיות רמז הוא לד׳ קצוות ועל כל קצב וקצב ספירה אחת; jamque in initio כמו שפירשתי בפי׳ י״ג מדות על שבחיו של מרע״ה שאמר האל הגדול הגבור. Finis (f. 158): וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק שדרשו בו ר״זל מאי בתוך העמק שמקה של הלכה ... האל הגדול ... יזכנו שנעסוק בה לשמו ולחיי העוה״ב. Sequitur epigr. scribae: השלמתי פרושי ס׳ יצירה וכו׳ יום ו׳ ... De auctore cf. infra sub. op. 17.

9) (f. 158 v.) In locum ejusdem libri expositio (ועוד אפרש שבע כפולות בגר ... רך וקשה ית׳ שמו הבורא שהוא חי וקים לעדי עד והוא ברחמיו יאור עינינו ....; et sic continuatur formula prolixior). Finis f, 160: שהוא ציון הכחות.

10) (f. 160) ביאור אחר יפה מן הקבלה, *Expositio* alia, incip.: אמשול לך משל מענין הספירות שהם אדוקות בלי שום פירוד; jungitur סוד בלעם lineis paucis.

11) (f. 165 v.) *Precationes* variae Kabbal., ut

a) (!) תפלה קדושה מתוקנת לבעלי תשובה שנשאלה מן השמים מן החכם ר׳יוסף גבאי דידע דילה ריינה ז״ל והיא תפלה מסוגלת לישר ההרהור ... ותאמר ברמשות שליש זאת התפלה: לך לבדך חטאתי ... עד סוף הפסוק וכו׳. Tota precatio versiculis Biblicis tantum composita est, quorum acrost. nomina kabbal. exhibent. JOSEFI GABBAI (ut hîc vocatur) cogn. DELLA REINA Zafatensis historia miraculosa per discipulum *Jehuda Meir* scripta esse fertur, et ex apographo *Salomonis Navaro* (נאוארו) edita est in libro ליקוטי הש״ם (Livorno A. המשר״ה לפק)

f. 55, [1]). Precatio ea, quam Jos. ille a coelo petivisse fingitur in Cod. nostro, in cap. 3 lib. שערי ציון editi a Natan b. Mos. Hannover, ex terrâ sanctâ allata esse dicitur, nullo nominato auctore.

b) (f. 166) *anon.*, incip.: רבון כל העולמים ארון כל הסליחות ובעל הרחמים ארך אפים ור״ח ואמר למען שמך הזה הנכבר.

c) (f. 166 v.) SIMONIS B. JOCHAI תפלה לרשב״י, incip.: אנא ה׳ אלהים אמצני האל הגדול דרשני ופקדני; desinit: צעקתי יודע תעלומות.

d) (f. 167 v.) ואח״ב יאמר זאת הבקשה ויכון בשם ... יהי רצון מלפניך יהו״ה או״א למען שמך הנכבר והנורא היוצא מן המזמור הזה שהוא כן וכן...; finis: בא״י שומע תפלה.

e) (f. 168) תפלת הייחוד, *Precatio unitatis*, NECHONIAE B. HA-KANA (supposititia), excusa, (v. *Catal.* s. v. p. 2057) [2]).

f) (f. 169) תפלת ר׳ המנונא, *Precatio* R. HAMENUNA, quam ille a סַנְגְּזְנָאֵל, angelo sapientiae (סנן גנזי החכמה) [3]), accepisse fertur, cujus longa instructio praemittitur. Prec. ipsa incipit: ברוך א״י אח״ה צור כל העולמים ארון כל הדורות האל הנאמן האומר ועושה גוזר ומקיים חי החיים תתהדר תתחכם, et nominibus superstitiosis est referta. Desideratur illa apud *Dukes*, Zur Kentniss etc. p. 155. *De Rossi*, Cod. 1138,[16] (ubi addita precatio de unitate, eadem forsan est atque praecedens in Cod. nostro) *Menuna* male nomen auctoris pronunciat, qui ex homonymo doctore Talmudico fictus est (*W*[1,2] n. 555; cf. *Zunz*, Gott. Vortr. p. 407 n. *b*, et *Catal.* n. 3337) [4]).

g) (f. 171 v.) תפלה דאליהו הנביא ז״ל *Precatio* ELIAE PRO-

---

[1]) Possideo eandem fabulam multo breviorem ex apographo (Amst. A. 1812) *Salomonis Dubno* A.[i] 1786, ex apogr. F. ad M. 1765. Germanice exstat in Cod. MS. *Mich.* 495.

[2]) De alia בקשה in nomen 42 lit. adde p. 2270, et Shemtob b. Isak פרדס רמונים f. 56 a. — Aliam prec. unit. v. in *Catal.* n. 3363.

[3]) Cf. *Zunz*, Die synag. Poesie, p. 476, de formâ aliâ זנגנאל.

[4]) Preces pseudepigr. MSS. v. ap. Geiger, Zeitschr. III, 448.

. PHETAE tributa, incip.: בשם ה׳ אלהי ישראל בשם יה אלהים אלהי משרכות ישראל, diversa ergo ab editâ chald. (*Catal.* p. 935 N. 4936).

h) (f. 171-3) Hymnus notus nomine פרק שירה, *Caput cantici* (*Catal.* N. 5285, et vidd. quae ibid. addentur sub Vidal Benveniste).

12) (f. 174) (!) תפלת ר׳ יהודה החסיד מכונת שד״ה est revera notissimus *Hymnus unitatis* (שיר היחוד), de cujus auctore vel auctoribus sub judice lis est (v. *Catal.* pp. 504, 796, 2173 et 2417).

b) (f. 178) (!) בקשה עליונה ואמתית בזכרון השם בה״א, *Petitio* sublimis in nomen 72 (sic) literarum, incip.: ותיק הגבור והנורא ישרנו ליראת ישותך סערנו יחיד טהור.

13) (f. 185) צרור החיים, *Fasciculus vitae*, lib. kabbal. auctore SCHEMAJA B. ISAK HA LEVI [1]) ut patet ex initio, ubi carmen introductorium 12 hemistichiorum, sic incipit:

מבחר דברי ספר מורה חים עליו—נים שכליים
ישמע חכם יוסיף לקח מאור כחות רוחניים
גם נבון תח—כולות יקנה לצרור נפשו בצרור החיים [חיים]

Ultimae strophae:

אנא אל—הינו ארון עלם ישב כרובים במרום שחק
תכן קטורת מר תפלת ה — לוי שמעיה בנו יצחק

---

[1]) W³ 622 Cod. nostrum recenset sub *Chajjim b. Samuel b. David* Tudelensi, sub quo in Parte I[a] quaerit, unde *Sabbatai* argumentum kabbalisticum hauserit. Revera Sabb. opera confudit homonyma, Chajjimi opus talmudicum exstat in Cod. *Tischendorfii* 1 (v. *Jellinek* in Frankelii Monatschr. II, 245, 286, qui ad Asulaium tantum obiter ablegat; cf. quoque Conforte f. 22 b). Sabbatai Opus nostrum forsan in Cod., qui non absolutus fuerit (ut Cod. *Mich.* 732, qui hinc anon. ferebatur), viderit. Wolfius vero nomen auctoris non detexit. Librum homonymum *Abrahami Saba*, Comm.[um] in Canticum habuit *Bartol.* (apud W¹ p. 94, cf. *Jellinek* l. c. p. 246), sed ejusdem tit.[i] libri argumentum Thalmud. (על דינים), quod ex *Asulai* sine dubio repetit *De Rossi* Wb. p. 291, constat ex citationibus in lib. צרור המור, peric. ויצא f. 31 col. 2 et ויגש fol. 55 col. 4 infra ed. 1567.

Praefatio incipit: נאם המחבר נפשי יעצתני לחבר ספר פליאות לאדון הנוראות ומבחר התושבחות לאלהי הרוחות; titulus צרור החיים legitur ibi et in fine portae I^{ae}, ubi librum 5^{bus} fundamentis (עמודי עולם) superstructum esse dicit: על גמטריא ועל נוטריקון ועל תמורה. Cuilibet portae praecedit carmen, quae carmina pars totius libri melior dici possunt.

Portae inscribuntur: 1) שער הפנה, 2) הגנה, sequentes non numerantur in Cod. nostro (in Cod. Mich. numerus est 19). Citatur saepius lib. זוהר; etiam Abr. Ibn Esra. Desinit (f. 208 v.): ומאתו נתהווה הכל והוא ית׳ וית׳ סובל הכל . בשכמ״לו.

Sequitur פתיחת הלב, *Apertura cordis*, R. AKIBAE supposita, et aliud excerptum.

14) (f. 213) פירוש צורת האותיות, *Expositio formarum literarum*, auctore *Anonymo*, incipiens: ועשיתי כלל אשר (sic) צורות האותיות אשר היא חכמה מפוארה ושכל טוב לכל היודעים דברי חפץ וחן בעיני תמים דעת והנני מתחיל בציור האלף ומדבר בצורת שיבות ונוסיף טובי׳ (sic) מאלפי זהב וכסף . וזה היא צורת האלף . א״ הבט אל מראה האלף בעינך והבט אותה בלבבך ותמצא דבר אמת כי על (sic) כל צורות האותיות מצוירות ונכללות באלף; et sic quaelibet lit. incipit: הבט אל צורת, vel a phrasi simili. Expositio est ethica et midrashica, etiam per גמטריא, sed nihil occurrit de Sefirot earumque nominibus, ne sub lit. Jod quidem, ubi de Decalogo loquitur; nullus etiam citatur liber kabbal., praeter lib. יצירה. Desinit (f. 221 v.): ת״ו והתיו היא כרמות נו״ן ורי״ש והסימן נר . . . רי״ל הקב״ה ששמו שד״י הוא ת״ו בצבאות שלו ואלף אלפין ישמשונה (sic!) ורבו רבבין קדמוהי יקומון . נשלם פי׳ וכו׳. Tot sunt ejusdem argumenti tractatûs in MSS.^{is} nondum pervestigatis, ut noster forsan quoque alibi cum auctoris nomine detegi possit.

15) (f. 221 v.) פירוש יצירה, *Comment. in l. Jezira*, qui »coeco" ISAK B. ABRAHAM B. DAVID ex Posquieres [1]) (circiter A. 1200)

---

[1]) Vid. *Catal.* p. 1074 ibique citata; attamen »*Beaucaire*" male (e Litbl. V, 481) repetit *Jellinek*, Auswahl p. 5 (cf. Jewish Lit. p. 306).

inscribitur (זה ספר אשר פירש החסיד רבי יצחק סגינהור בן הרב הגדול ר' אברהם בר דוד זלה"ה מפושקארש (sic)); incip.: בל"ב נתיבות חכמה היה רמז החכמה והשכל ורמז בה כל מה שהשגת המחשבה משגת עד אין סוף וכ"ש מה שנכלל בעצמת (sic). Multa exhibet de nominibus Sefirarum, quarum theoriam kabbal. novam a Nostro derivat *Landauer*. Cap. 2 incip.: כ"ב אותיות לא הוצרך להזכיר אלא כ"ב אותיות בלבד; f. 225 v. legitur כי כל אות ואות יש לה גוף רוח נשמה. Desinit (f. 227): שבעה חלוקין חפ"ת ולמטה נה"ץ מכריע המכריע בנתים הקו מלמעלה למטה שלשה על שלשה אחד מכריע בנתים מז' כפולות והוא אומ' (sic) נשלם פירוש יצירה. Nostrum commentarium sine dubio possedit *Plantavitius* (n. 547), qui auctorem male scribit ר' יצחק די פסקראס, seu פסקארה ap. Bart.; quod nomen male ex Abraham b. David (i. e. patre, cui tribuitur Comm. typis expressus) fictum putat W^1 n. 1260 (ergo = [1, 2] n. 1149 = [1] n. 1248!); alter Codex exstat nunc apud *Reifmann* (Litbl. V, 481), qui librum a Chajjim Vital (praef. ad עץ חיים) citatum esse observat. De his omnibus nihil ap. *Jellinek* in recensione Commentatorum libri Jezira [1]). Attamen Codicem nostrum continere opus genuinum, ab auctoribus Saec. XIII[i] citatum, sine perquisitione ejus speciali non statuere ausim.

16) (f. 231) שער יסוד המרכבה, *Porta fundamenti Currus* (divini). Expositio Kabbal. in Ezech. I, anon. (ap. W^2 p. 1221 n. 705), auctor vero famosus Moses de Leon

---

Isak noster nomine החסיד passim citari videtur in supercomm. in Nachmanidem MS. [cujus auctorem *Josuam Ibn Schoeib* esse, alibi ostendi], ubi in fine pericop. Pinhas (f. 71 col. 4): סברת החכם [ר' עזרא ?] בענין האישים בשם החסיד הוא בענין אחר [אחר] אינו בכוונת הרב ז"ל.

1) Beiträge I, 9 (v. emendationem in *Catal.* p. 678 N. 4214, et Addenda ad Uri 380), et in suppl. II, 75, ubi neglexit dicta *Jüd. Lit.* §. 13 p. 402, 404, imprimis de *Ibn Esra* p. 403 n. 29; cf. versionem Angl. p. 307 n. 29 (et p. 375 infra), ubi adde: *Samuel Motot*, תהלות ה', MS. (Uri 385) f. 4: בפירושו שפירש לקצת פרקים מס' יצירה.

(Saec. XIII exeunte) nominatur in fronte (f. 119) in Cod. MS. meo (de quo ut de opere v. interim *Catal.* meum p. 1850 op. 13), cujus introductiunculae initium cum Cod. nostro non omnino congruit, ut ex illius variâ lectione uncinis unclusâ, videbis: בשם אל נערץ בסוד קדושים רבה. השער [והשער] הזה הוא סתום במחקרי החכם [יגלה כל מצפני הספר ועיניו להאיר אל עבר פניו וגם] כי סוד המרכבה היא עלומה. Congruit vero initium ipsius opusculi: ויהי בשלשים שנה ... יש לדעת כי אין להכנס לתוך עמק החכמה הזאת כל אדם אע״פ שהוא חכם; et finis (f. 237, in Cod. altero f. 125 v.): ואל יקשה בעיניך שלא הארכתי בזה יותר כי בע״ה בסודו אפרש דברים אחרים מופלאים במקום אחר אבל די בזה למבין מדעתו כי הכל פירשתי לחכם לב וחוקר בסוד החכמה. עד כאן סודות המרכבה שראה יחזקאל וכו׳ בסוד קדושים רבה. Jam l. c. monui, e nostro, hucusque ignoto, opusculo, quamquam non omnino verbotenus, citari locos a *Meiro Ibn Gabbai* (עבודת הקודש IV, 19), non ex simili dissertatione, insertâ libro משכן העדות, ut putavit *Jellinek* (Moses de Leon p. 53); locus 2us (ad ענן גדול), qui suo loco legitur in Cod. meo (f. 119 v.), in nostro (f. 232) ad marg. suppletur.

17) (f. 237) ספר השם, *Lib. Nominis*, auctore *Anonymo*. Particula nostra docet praecipue, quo modo Magister Kabbalae discipulum ad studium praeparet per lotionem (טבילה), preces cet. Initium est: יהוה שמו המיוחד הנכבד והנורא נבאר משמושתו כפי היכולת לדבר לדעת שם כבוד יו״י עליון; finis (f. 237 v.): ע״כ תבן בחכמה וחכם בבינה; sequitur triangulus magicus; f. 237 infra legitur: (!) לפי משמעות השם יסד הפ י״ט באין כל אתה היית כי יושך בראשית וכחותך באחרית. W³ p. 1220 n. 691 auctorem suspicatur CHAMMAI [1]), eundem atque operis sequentis, cui ס׳ השם

[1]) Puto חמאי formam esse intensivam a rad. chald. חמא vidit (contemplatus est); quaecunque vero sit derivatio, cum Jellin. minime scribendum est „Chamai" (*uno* m).

tribuatur, scil. ס׳ על אחדות השם, sec. *Bartol.* ap. W¹ p. 377 [1]), seu ס׳ השם (!) in Cod. *Urb.* 31, ap. W³ p. 263. Cod. hic A. 1405 exaratus, secundum *Assemanium* sub op. 7: סוד האחדות השם (!) (incip. סוד יהוה ליראיו סוד גדול ומופלא אדני) ff. 2 tantum exhibet, porro sub 8 notat: פי׳ שם של ארבע אותיות »Ejusdem" (Chammai); sed Assem. non raro scribit »ejusdem" auctoris de sequentibus operibus, nullâ tamen auctoritate fretus.

Sunt quidem tractatuli plures kabbalistici de Tetragrammato, de Sefirot, cet. agentes, qui vel a versiculo inscriptorio maxime vulgari סוד יהוה וגו׳ ita nuncupari solent, vel ab argumento סוד השם, vel etiam ס׳ היחוד, cet., de quibus ex iis, quae passim notavi, nonnulla, ad hoc in primis et op. sequens spectantia, adjiciam. Vidi A. 1853 Cod.ᵉᵐ MS.ᵘᵐ apud bibliopolam Coronel, qui cum Cod. Urb. laudato magnâ ex parte convenire videtur, ubi tractatus 5ᵘˢ sine inscriptione respondet tractatui 7º laudato; is vero incipit (sine inscriptione) sic: אדני האיל. וחפצך לבא בדרכי החכמה דע והבן והשכל ייחוד השם יתעלה אדיעך אור יצרנו ואל תאמין בדברים אחרים כי זה העקר והיסוד מהיצירה. — סוד ה׳ ליראיו סוד גדול ומופלא, אדני דע באמת כי הקב״ה אחד והוא שכל ואין עין שולט בו. Auctor anthropomorphismos rejicit. Inter observationes sequentes, seu excerpta, locus occurrit: אמר ר׳ חמאי ראש המדברים על ענין פנימיות החכמה הבריתני ר׳ חמאי הגדול (!) שא״א לומר עקר כל מציאות הדבור תנסתר .... ואין המאציל חסר כלום זהו מחבור שחברתי אני (!) רב חמאי, ubi ergo auctor spurius ipse loquens, et majorem (antiquiorem) Chammai citans, fingitur. Sequitur tract. (6) inscriptus: פירוש שם של ארבע אותיות, incipiens: סוד יהוה ליראיו וגו׳ מי שהוא ירא י״י ויש בריתו שלם, paucas continens paginas, ibique libri הבטחון et מעין החכמה

---

[1]) Hunc unum locum inspexit *Jellinek*, Auswahl p. 9 (ubi tacite ad ס׳ היחוד refertur), quare etiam Cod. nostrum neglexit.

laudantur. Postremis aliqua necessitudo intercedit cum Codd. *Pariss.* a f. 242 et 270, quorum (secundum excerpta B. *Goldbergii* mecum communicata) hoc est initium: סוד ה׳, זה ספר הייחוד וראוי לכל החכמים לחזקו ולאמצו וכו׳ וזה ביאורם עשר ספירות וכ״ב אותיות וכולם נקראים אומן אורחות חיים; lib. בטחון ibi tribuitur *Jehudae b. Bathyra* [1]) et fabulae narrantur de *Ben Syra.* A postremis (cf. *W*[2] p. 1382 n. 503 סוד יהוה MS. sine fonte) non differre videtur Cod. *Mich.* 192, cujus initium mecum communicatum (sine inscriptione סוד ה׳) omnino idem est, זה ס׳ היחוד וכו׳, ut supra. Tractatus alius, incipiens: סוד ה׳ ליראיו וגו׳ קבלה בידינו מרביתינו ששם המפורש שהוא נקרא יהו״ה נקרא על שם ד׳ אותיות, exstat in Codd. *Pariss.* a. f. 255 et 269 (v. *Dukes*, Litbl. IX, 811 n. 4). Spectat huc quoque Cod. *De Rossi* 1220,[6]: »Sod lireav" [ejectâ voce Adonai, quae per unam literam ה׳ significari solet]. סוד השם המיוחד ap. Hottingerum a *W*[2] p. 1383 n. 509 combinatur cum libro, quem praeter rem auctori supposititio *Nechunja b. ha-Kana* tribuerat [1] p. 908 (ut ostendi in *Catal.* p. 2057). In Cod. *Bodl.*, A. 1851 acquisito, dissertationem *Mosis b. Salomo b. Simon* e Burgos, de nomine 42 literarum excipit (f. 110): פירוש עשר ספירות, incipiens: אשכילך ואורך בדרך זולתך להודיעך סוד הייחוד האמתי אשר בו מתיחד הבורא; et in calce ejus (f. 118 v.) legitur סוד הייחוד mediâ paginâ absolutum, היחוד seu סוד היחוד, פירוש היחוד, denique inscriptum occurrit opusculis kabbalisticis, quorum nonnulla tribuuntur auctoribus *Elasar Worms* [2]), *Ascher*

---

[1]) Addendus ille ad auctores fictitios laudatos: *Jüd. Lit.* p. 403.

[2]) Titulus operis majoris est שער הסוד והיחוד והאמונה; in eo citatur סוד היחוד, mysterium unitatis, de quo *Elasarem Spirensem* interrogavit *Jehuda Spirensis*, secundum *Jellinek*; Kerem Chemed VIII, 160, ubi Cod. Monach. »42" (leg. 92) apud Lilienthal 91 (cf. *Catal.* p. 2267, Kerem Chem. VII, 69, *Zunz* zur Gesch. p. 104); cf. apud eundem 325,[2]: »de mysterio unitatis *Jehudae Chasid*;" cf. *Lan-*

[*b. David*] *b. Abraham b. David* (v. *Jew. Lit.* p. 305; forsitan huic tribuendum est opus 8 Cod.^is nostri (?); v. supra p. 92), aliisque viris dubiis vel supposititiis, ut *Schemtob de Faro* (de quo v. *Catal.* sub Schemtob Ibn Gaon), *Menachem Recanati* (v. *Catal.* p. 1734) cet. Vid. quoque sub seq. opere.

18) (f. 338) מספר העיון שחבר ר׳ חמאי ז״ל. Ex *Lib. Intuitionis* CHAMMAI, i. e. Pseudonymi (v. citata in *Catal.* p. 629 N. 3994 et p. 836, ac vide ad op. praeced.). Initium cum Libro excuso, sed magis cum excerpto ap. Schemtob, אמונות f. 31, conspirat, et rectius והוצאתי שם ספרו של ר׳ נחוניא, ut in ed. 1798, atque pro וכתוב legitur ומצאתי כתוב בתחלת הספר כך. Post verba והתמצע בין שניהם, ubi ed. 1798 f. 37 v. pergit: הוי׳ המאורות, nullo quidem cum praecedentibus consensu, recte Cod. noster: והוא דבר דבור על אפניו, ut tractatus inscriptus שערי השמים in ed. 1798 f. 12 b (quae editio ergo e Cod. male compacto, vel jam ita male exarato, oriunda est); conspirat quoque finis, praeter varias lectiones (f. 239 v.): ידריכנו בדרך אחדותו ליחד שמו בכל מפעלינו ודרך תבונות יורנו . אמר ר׳ ישמעאל קריתי ושניתי זה הענין לפני ר׳ נחוניא בן הקנה ואמר לי כל היודע רז זה ... ותמימים ינחלו טוב . נשלם ספר העיון [1]). Ex citato *bis* in Cod. MS. lib. מכלול יופי (f. 239 a, b, forsan *Samuelis Ibn Zarzah? ?*) constat, Cod. nostrum congruere cum Cod. *De Rossi* 1220,6, ubi tamen accedit *Commentarius*, ut in Codd. *Opp.* 912 fol., 964, 989 Q. (ut textus

---

dauer, Litbl. VI, 181 (ap. *Jellinek*, Auswahl p. 14, et Philosophie cet. p. I; cf. *Catal.* p. 2168, 2173). In Codd. *Laurent.* II, 15 (p. 74 ap. Biscion. ed. in fol.) et 18 (p. 78) exstat ס׳ הייחוד האמתי, ff. 2, incipiens: הקב״ה הנקרא בשם הגדול; desinens: והוא הסדר להת׳ ר׳ אליעזר מגרמייזא, quod forsan e libro laudato excerptum est, vel e libro רוקח, prout simile quid e Cod. *Uri* 268 notavi in *Catal.* p. 916.

1) »*Editionem* perveterem" non exstare puto, et ap. *Reifmann* פשר דבר p. 64 ודפוס falsum suspicor. Cf. *Catal.* p. 2167.

solus in Codd. Opp. 965 et 1704 Q.), quos nondum satis perquisivi [1]).

»Librum" (ספר) R. Chammai saepissime citant auctores veteres, ut jam *Isak b. Samuel* Acconensis (Cod. W. 93 f. 15 v., peric. Noah, ubi והא בפרק היכלות וכס׳ ר׳ חמאי איתפריש טובא), et jam paullo antea *Isak Kohen b. Jakob* [2]), qui in op. MS. sine tit. (f. 138 v. Codicis mei laudati supra ad op. [16]) ספר ר׳ חמאי per totam Galliae Provinciam nonnisi apud tres se vidisse ait pios, unum Narbonnensem, duos Arelatenses [3]); unus ergo liber tunc notus videtur. Libri nostri editionem A.[i] 1798 »lacunosam" (lückenhaft) esse et imperfectam jam agnovit *Jellinek* (p. 10), hanc tamen nihilominus repetivit in lib. suo »Auswahl" cet. 1853, nullo adhibito MS., neque Catal.[um] de Rossii (ab eo citatum) ita attendit, ut eâdem ed. continuationem ejusdem libri contineri observaret, quam antea (Beiträge II, 61) ad Josefi Gikatilia סוד המרכבה pertinere opinabatur (v. *Catal.* p. 1468). Ex tali autem editione suas de opere et auctore conjecturas

[1]) Auctorem Commentarii *Ahronem* nominat Moses Cordovero (seu David Ibn Abi Simra) in lib. laudando infra in notâ 3. In domo Ahronis cujusdam A. 1415 exaratus est פירוש היחוד A. 1415; v. *Uri* p. 70 sub Cod. 372, et quae de eo Cod. disseram in Addendis ad Urii Catal. — Quid sit »introd. de existentia Dei" auctore Chammai ap. *Lilienthal* sub 408, [2], nescio.

[2]) Eum Gironensem, patrem Perezi, omnino fingit *Jellinek* (Beitr. II, 64); v. *Catal.* p. 2092. *Jew. Lit.* p. 144.

[3]) Vid. *Jew. Lit.* p. 307 n. 28 a. — Ex ס׳ היחוד Chammaii (cf. supra p. 98) *Jellinek*, Ausw. p. 8 locum citat e Mose Cordovero [f. 75 ed. Crac.]. Hic ipse quidem in cap. 3 praecedente fontem diserte citat librum מגן דוד auctore *David* [Ibn Abi Simra], quem non ad manus habeo. Idem ipse vero locus jam legitur ap. *Schemtob*, אמונות f. 34 e 47 e Responsi spurii fragmento (de quo v. *Ersch*, S. II vol. 31 p. 101 n. 3), ubi loco ס׳ היחוד tantum legitur בטופסי ר׳ חמאי!

tunc hausit! Errorem deinde quidem e MS. perspexit (v. Bet ha-Midrasch III, 1855 p. xxxix), attamen dicit: »das ס׳ העין steht in meiner Auswahl I, 9". Sunt duae tantum paginae, quare has »fragmentum" dixi in *Catal.* p. 692. — Cum Chammai a Jell. (p. 10) combinatur חנונאי (e Mos. Alaschkar, resp. 18, ap. Asulai, cf. *Bloch*, Vita Raschi f. 31), qui alias חנינאי, seu חכינאי dictus, auctor fingitur figurae notissimae nominis tetragramm. (ex Mos. Cordovero פרדס ap. Natan b. Moses Hannover שערי ציון porta 2) in Respons. spur., quod accedit ad aliud modo laudatum, ubi in Codd. nonnullis pro ומגדולי ירושלים legitur ומגדולי ישראל (cf. *Catal.* p. 2058).

19) (f. 239 v.) זה ספר **מעין החכמה** שנתן מיכאל לפלאי (sic) ופלאי למשה; finis (f. 242 v.): ועל זה נקרא רוח הקודש. Lib. *Fons sapientiae*, Mosi Prophetae adscriptus, bis editus est (v. W³ p. 796, *Catal.* p. 605 N. 3864 (cf. p. 1337) et p. 1464 op. 4; cf. *Jellinek*, l. c. ad op. 18 et Bet ha-Midrasch III. p. xxxix).

20) (f. 242 v.) **תפלת** ר״י בעל התוספות (!) בלשון תלמוד, *Precatio*, incipiens a verbis תא שמע, charact. quadr. maj. punctato cum *Expositione* brevi (דבר עשו וחברא exponit: וחברו שהם ישמעאל ויון), desinens (f. 244 v.) אף מעיני לקצירא. Nomen auctoris (a librario perverse inscriptum) EFRAIM B. JAKOB (1171-98) in ipsâ exstat hac »Selichâ" notissimâ, in collectionibus et seorsim cum Comm. saepissime edita (v. *Catal.* p. 903).

WARN. 25.

[Cod. chart. 4⁰ ff. 120, charact. ad Germ. accedente minore aequali, sed parum composito (v. Specimen) etiam in fol. praefixo, ubi inter varias notas legitur חסרים מיאיר נתיב, i. e. desiderata ex Concordant. excusis. Ex versibus unum exhibuit

Dukes, Litbl. V, 42; aliud addere mihi liceat, specimen tetrastichi minus ingeniosi quam obscoeni, generis inter Karaeos rarissimi:

אִם הדרכים לך ואם ירחקו   דדי בתולה קח ואם יצמקו
מימי באר תשתה ואם יתלאו   גם תוך עיירות ואם ירחקו

F. 120 quoque versiculi nonnulli eâdem leguntur manu. F. 1 legitur שלי אליאו רבנו; idem sese scribam dicit f. 119 et f. 85 pleniore nomine אליאו רבנו בכ״ר יהודה תשבי ז״ל in urbe קוסנדינא A. של״ה, i. e. ELIA RABBENU (seu *Rabbino?*) B. JEHUDA TISCHBI (v. Cod. W. 54) Constantinop. A. 1575. Possessor Codicis nominatur f. 1 et 113: *Moses Mi-Zorodi* (מצורודו). Locos notavit *Warnerus*.]

1) JESCHUA B. JEHUDA ס׳ עריות, ut in Cod. W. 41 f. 155.

2) (f. 68 v.) ejusdem תשובת העקר, ut in eodem Cod. f. 258. F. 72 exstat carmen (a scribâ in indice f. 85 non commemoratum), paronomasiis refertum, 14 lineis constans; initium:

יסוד גלד הלא גדל לדגל   יגדל הפתילים בעבותות
ידלג עד גדוד עליון וקדש   קרואי חן וכל זקני עתות
וגם אמר לדג יונה להקיא   לכל גלדי הבצלים הצמותות

Lin. 9:

ואם הצפין חליפת הזמנים   פני שר אהרן ולהב החניתות

Lin. 11-12:

ידי כהן שאלתיאל ועטו   וילדיהם שנים עשר חרותות
אבל אלה בני יוסף מאלמים   אלומות העומדים כלסתות

et sic pergit: . . . מפני שנודף שכלו, הכיר עטי פתילו, להודיע קושט דברי והמכיל ירון והנה אהרן. Forsan in Ahronem ben Josef compositum est?

3) (f. 72 v.) ס׳ דינים BENJAMIN B. MOSES, ut in Cod. 41 f. 261.

4) (f. 86 v.) חשבון עבור חדשי השנה בשם אלהי . . . אחל להעתיק אשר חברוה חכמי הבחינה, חכמי המקרא טובות ותאנה, [1] תלמידי הנביאים

---

1) Cf. supra ad Cod. W. 21 p. 82 not. 1.

בעלי הבינה, ולכתוב אתחיל, ואליו ית' אקוה ואוחיל . דע כי אנחנו וכו'.
Est dissertatio eadem *chronologica*, auctore Karaeo *Anonymo*, quam *Wolfius* IV p. 1077 ex Cod. W. 60 (q. v.) exhibuit, neglecto Cod. nostro (quem ³ p. 1187 n. 228 b. a Karaeo conscriptum esse tantum suspicatur!). Non ubique cum illo Cod. noster congruit, e. g. f. 88 (ap. *W* p. 1083) ante comma ועתה אלמדך מאין עץ recensio nostra est brevior; finis (f. 89) ותמצא היום באמת שאתה שמר בו (*W* p. 1085 infra).

5) (f. 91 v. — 93 v.) סדר תקון הקראים, ut in Cod. 60 q. v.

6) (f. 94 v. — 95 r.) Fragmentum de *hereditatibus*, incipiens: הדבור בירושות . אמר הכתוב איש כי ימות ובן אין לו . . . זכר שלשה עינים בענין איש כי ימות; desinens: וכן הוא מבואר בספר מצות ובספר דינין כי שמה בארתי אותם. Auctor lib. דינין, alius quam BENJAMIN B. MOSES, mihi est ignotus, quem vero auctorem lib. *Praeceptorum* a nemine citari video.

7) (f. 98 v. — 107 r.) כליל יופי auctore AHRON B. JOSEF, ut in Cod. 52 f. 81.

8) (f. 108 v.) חלוק הקראים עם הרבנים (ut in fine et apud Bibliogr.), *Controversia Karaeorum cum Rabbanitis*, auctore Karaeo ELIA B. ABRAHAM, qui *Misrachi* (Orientalis) vocatur a Jos. b. Mose (Cod. W. 30, et hinc ab א״צ f. 20 et s. v. חלוקת), et a postremo »ex sapientibus antiquioribus" (מח' הקדמונים) fuisse dicitur. Neque *Triglandius* (qui Cod. possedit, v. locos in Indice, et ap. W² p. 1303 n. 220) [1], nec *W* (³ p. 1303 et vide infra), qui nostrum inspexit, auctorem cognoverunt, isque etiam *Mardochaium* latuisse videtur, quare hunc item frustra in *De Rossii* Diz. quaeras. Ipsius nomen tamen carmen introd. jam declarat in hemistich. אליה בן אברהם חזק. Ita carmen incipit:

אתן צדק לפועלי אשר כל למעניהו פעל לחכמתו אין חקר ובתבונתו הן כל אלה יפעל

---

[1]) Etiam *Geiger*, Zeitschr. II, 100 »anon." citat ex Triglandio; cujus Codex ubi nunc sit, nescio, nisi forte sit ipse Geigeri?

ubi, postquam Dei auxilium oppressae sectae suae promisit, pergit rhetorice (כי הוא שומע תפלה ומקבל שועה, קרוב לקוראיו ומשיב זעקה, יחיד בעולמו ואין כמוהו בשמים וארקא) in laudibus Domini celebrandis ad verba usque: קדוש שמו שוכן עד בלי קץ ותכלית. Ex proxime sequentibus nonnulla excerpsimus in *Append.* IV. Finis (f. 113): ועם כל זה אפילו שהוא שגג אסור הוא בשבת כאשר בארנו למעלה: נשלם חלוק הקראים עם הרבנים, בשרת שוכן מעונים, ומשגיח לעליונים ותחתונים. Opus dignum est, ut edatur. Specimina jam dedit *Triglandius*, praecipue p. 242 locum longiorem de historiâ Ananis, ubi vero (f. 110 v.) nomen auctoris, a Nostro citati, erasum videtur post vocem וכתב [nulla vero lacuna est in Cod. *Geigeri*], quam »scripserunt" vertit Tr. Praeterea emendanda sunt ib.: lin. 12 pro מפני leg. משום ויתור פריצות שהיה למוד זה וחסרון, lin. 14 מתקנא leg. נתקנא, lin. 10 a fine אחר (ולתת) leg. אחד, lin. 8 pro תומר l. תאמר, lin. 7 ביראי l. בוראי, l. 5 pro יאמר l. ואמר, lin. 3 ומכחדו l. ומפחדו, penult. ממיתה adde משונה, ult. החשבן l. חשבון. Locum historicum de doctis Karaeis, mutuatum a Jos. Bagi (Cod. W. 50 f. 190 v., et hinc inde in Cod. W. 75 f. 62, q. v.) [1]) cum notis exhibebimus in *Append.* V. Locorum singulorum specimen (f. 110): והנה בידכם מצוות חדשות כמו תורת שבעל פה וחשבון מעונים דת אלבדאל והדחיות ושני ימים ר"ח, et (f. 110 v.): וכן מסורת הרבה אחד למערבאי ואחד למדנחאי מע' (= מענה) לבן אשר ולבן נפתלי.

9) (f. 114) מצאתי טעמי שמות אבני החשן, *Ratio nominum lapidum pectoralis*, excerptum incip.: אודם לראובן על שם שאדמו פניו שהודה על שבלבל יצועי אביו ... טוב הוא להריון כדוראים ... ולכן נמצאת אבן רובין מעורבת בפלייש; finis (f. 114 v.) ישפה לבנימין כמשמעו ישפה וכל מיני גוונים תמצאנה ירוקה ... ישפה כלומר ישפה לגלות ולא גלה ולפי

1) W^3 p. 93 Collectanea in Cod. Warner. 13 seu 1127 (i. e. nunc 75) ex *Elia b. Abraham* petita dicit eodem, cui 1 p. 148 tribuit Comm. in מבחר ex נובלות f. 566, sed v. ad Cod. 54.

שהיה מעצר לרוחו נתן לו כח לעצור הדם ישפה בגימטריא בנימין בן יעקב. ת״ם ל״ה מספ״ר הרק״ח. Petitum ergo videtur ex lib. רקח ELASAR WORMS (quem non possideo). Ex nomine in fine *Benjamin b. Jakob* auctorem ipsius libri sequentis finxit Catal. Leyd. a. 1716, p. 406 a, neque errorem detexit *W*s n. 399. Cf. Ged. Ibn Jahja f. 4 ed. Amst.

10) (f. 115) ספר העשר, *L. Divitiarum*, stylo rhetorico (assonantibus vocibus (*Reim*), sine metro), hebr.° versus a JAKOB B. REUBEN (v. *Append.* VI), in fine truncatus, de 66 lapidibus pretiosis tractans; 1us est Adamas, 4tus איקטר (f. 116), ubi מחכמת אנשי שיציליאה נמצאה, 5tus ירגנתסי *Arabice* tribus nuncupatur nominibus: גרנטי, טיטרי, ביניסאה; sub 6to בעלי חכמי גרומנסיאה laudantur; 13us שרדי, a שרדינש derivatur; sub 14 גרשוליט vox אטיופים (et forsan עפתשי sub n. 8?) »aethiopicus" videtur; sub 19° אמטישטי legitur: פרח עשב הנקרא ויאולה (viola); 23us est קורל (Corall), 66 (f. 121 v.); desinit שרופג לזאת לא ידעו כח רפואות, אך אוכלת בשר הבריאות, ואם על בשר (sic) מת תשימנה, לסוף ארבעים יום העצמות [תחינה?]. תמו סגולות האבנים. אמנם עוד יש בהם סגולות אשר אין אנו מבינים. Nec stylus nec argumentum Karaeum prodit auctorem, sed propter tit. op.is homonymi (Cod. W. 8, 31) auctorem homonymum male conjecerunt, cet. (v. supra p. 25, ubi adde quoque *Geiger*, Melo Chofn. p. 86). Jam inde ab A. 1854, quo opusculum nostrum inspexi, opera hujus argumenti Arabica, Latina, cet. notavi, ut nostri archetypon detegerem (cf. *Jewish Lit.* p. 201). Nuper tandem id assecutus sum (v. l. c. p. 369). Est enim *poëma* Latinum, quod nomine *MARBODAEI* (seu Marbodii) Coenomanensis, Episcopi Rhedonensis (ob. A. 1123) s. t.: *De lapidibus praetiosis enchiridion* editum est A. 1531, 1539 (Catal. Bibl. Leyd. ed. 1716 p. 148) 1555 cet. (Catal. Bibl. Bodl. II, 653 b), atque in pluribus exstat Codd. MSS., ut in Cod. *Voss.* 16 (Catal. Leyd. p. 369), Colleg. *Baliol.* 285,³ Saec. XIIIi

(p. 94 ap. *Coxe*, Catal., P. I. Oxon. 1853 p. 94, ubi *sexaginta* capp.), *Merton.* 324, 21 (p. 129 ib., ubi »versus septingentos XXX") [1]). Initium poëmatis est: *Evax* rex Arabum legitur scripsisse *Neroni*", unde non dubito quin huc spectet Codex, qui in *Catal. MSS. Angliae* sub n. 2060 (C. 1, 4, 8) ita describitur: »Liber de lapidibus praetiosis carmine ex *Evace* Rege Arabum excerptus"! Versionem nostram cum op. Latino conferre non potui, quia hoc mihi nondum innotuit, cum illud inspexerim, identitas mihi constitit ex initio laudato (v. *Append.* V), versio certe non est pressa.

WARN. 26.

[Cod. chart. 8° maj. ex duobus antiquissimis compactus, I) charact. minor. ad German.-Ital. accedente (v. Specimen e f. 46), initio chartâ opertus, et partim depravatus. II) charact. Hisp., cujus possessor fuit .... תנכבר השר הטפסר ר׳ אברהם, f. 210 memorari videtur, quantum ex literis evanidis conjici possit, A. אגילה (1288?) fer. III ult. Tebet: אני יכול מרוב הקרירות בטליטלה. Initio nomen inscripsit *Jehuda Gur.* [*b. Menachem*]. Appositus est quoque nomen *J. van Hill* Lit. F. In fol. praefixo *Indicem* scripsit quidam: ס׳מצות חסר לאחר מחכמי המחקר ומוסרי הפילוסופים וס׳ התפוח ומשקל אחד. Fol. 2 legitur: בטשה הב׳ מהמאמר הג׳ שכתו׳ ותמה ההשגחה בשלמות וכו׳ יחובר היקש עשאו ר׳ שאול הכהן חהו ..., ubi SAUL KOHEN notus videtur auctor Saec. XVI. ineunte, cujus opera et notas (הגהות) inter Karaeos exstare dicit Del Medigo (מצרף f. 4). Idemque versiculus in fine lib. שאלות ed. Ven. 1574 f. 26 legitur quo-

---

1) Coxe refert ad: *Leyser*, Poett. med. aet. p. 369, quem librum non contuli. Diversus videtur Marbodii »liber de *sculpturâ* gemmarum", ff. 2 in Cod. *Colleg. Corp. Christi* 221, 2 (ib. p. 88), ubi sequitur »liber de lapidis filiorum *Israel*" ff. 2. De nexu inter talia scripta et pectorale sacerdotis v. *Jew. Lit.* p. 201, et cf. supra p. 113.

רבינו תניאל בן משה שהיה מקוסמי (sic) האיש יר״א בפרק איש כי ימות et (sic) בנימין האתרי. Scriba opus non ultra f. 158 continuavit.

4) (f. 170) שער מליצת הפילוסופים וחידותם ומוסרם [1]), est lib. notissimus מוסרי הפילוסופים (اداب الفلاسفة), *Apophthegmata Philosophorum*, auctore, seu compilatore, ***Honein b. Ishak*** (quem Christianum [הנוצרי] jam agnitum esse in Catal. Leydensi, tamen neglecto a *W*¹ *p.* 386 et aliis, observavi in *Catal.* p. 1046), ex vers. hebr. Jehudae Charisi. Ordo et inscriptiones Codicis ab op. typis expresso differunt, sed Codicis conditio, atramento humiditate jamjam evanescente, diligentiorem impedivit inquisitionem. Desinit f. 203 fabulâ Salomonis cum daemonibus (i. e. II, 21 lib. editi); itaque desideratur tota P. III, de Alexandro M. tractans [2]). De lectione חקץ מגלה, in Cod. nostro f. 171, cf. *Dukes*, Litbl. VIII, 422 (ubi error typ.), XI, 202 (447).

5) (f. 203 v.) ס׳ התפוח, Lib. *de Pomo*, Pseudo-***Aristotelicus***, ex versione Abrahami Ibn Chisdai, orditur a carmine (quan-

---

[1]) In Codd. nonnullis titulo additur: מעשה אניקס המשורר, v. *Dukes*, Litbl. XI, 202; cf. Cod. ap. *Geiger*, Zeitschr. III, 447 n. 47 c, ubi leg. פתיחת משלי. Cod. *Vatic.* 435,⁵ nostrum opus minime exhibet, ut putavit Assem., sed lib. סוד הסודות! In P. II lib. ארחות חיים *Ahronis Kohen* MS. apud Luzzatto exstant ליקוטים ממשלי הפילוסופים, quae utrum e libro nostro excerpta sint, nescio.

[2]) Cf. quae scripsi in Zeitschr. d. d. m. Gesellsch. IX, 838. Fragmentum textûs Arab. exstare in Cod. Bodl. apud *Nicoll* p. 369, suspicatus sum in *Catal.* p. 2302, quod confirmatum video ex apographo, A. 1856 accepto ab amic. Prof. *Wright*, ubi vero locus desideratur, de cujus versione hebr. apud nos sermo est. — Occasione datâ observabo, lib. Aethiop. *Massahafa Falasfa* MS. 6 ap. *Ewald*, Zeitschr. f. d. Kunde des Morgenl. V, 199 forsan versionem esse libri ejusdem? Nomen »Hoqar" est forsan حقان, חוקל (!) ap. Hebraeum (v. lib. meum »Manna" p. 109, *Catal.* p. 1318); nomen Barzalnasar arabicam vel persicam prae se fert originem.

tum scio, *ignoto*): חרל משוש בימים וארמות (v. *Catal.* p. 674; cf. *Zunz*, zur Gesch. p. 383?)

6) (f. 208 v.) Carmen sine inscriptione, quod vero excusum est sub tit. מוסר השכל, *Institutio intelligentiae*, et tribuitur HAI GAON (v. *Catal.* p. 1028; cf. citata supra p. 10 n. 1).

WARN. 27.

[Cod. membr. 8° lat., seu 4° min., ff. 117; charact. minore gracili et composito, exaratus 15 Adar I[i] A. 1400 in proprios usus per ELIESER B. ELIA, sec. epigr. (f. 117 v.): נשלמי חידושי
התורה להר׳ יוסף בכור שור ז״ל בט״ו ימים לירח אדר ראשון שנת הקס [1])
ע׳ אליעזר בכ״ר אליהו ז״ל השם יזכני להבין בו אני חרעי אחרי אנ״ם .
ברי״ר מו״כ. Inter *notas marginales* plurimas variâ manu exaratas plures, quamquam charact. minimo, profectae sunt ab ipso scribâ, quem tamen vix eundem habere possum atque Elieser Germanum, cujus שרוגת הבושם A. 1384 in membr. possedit *Ghirondi* (תולדות ג״י p. 47; cf. *Catal.* p. 913 lin. 3, ubi vitio typogr. A. 1349); alius est certe Elies. »*b. Mos.*" (*Zunz*, zur Gesch. p. 105), cujus filius Moses forsan scriba est Cod. Orat. 187, quem se ignorare dicit *Dukes*, Litbl. VIII, 172 (cf. Issachar b. Mordochai, עיבור שנים f. 123 v.). Notulae marginales, vel ipsi textui insertae, גילין (sic) inscriptae sunt, cf. *Jüd. Lit.* p. 420 et W[4] p. 445, *Zunz*, zur Gesch. p. 44, *Catal.* p. 275, N. 1946].

חידושי התורה, *Novellae in Pentateuch.*, quarum auctor fertur JOSEF BECHOR-SCHOR (Gallus Saec. XII), cujus tamen Comm. in libro nostro plane retractatus videtur (v. auctores citatos in *Catal.* p. 1446, et *Geiger* in lib. Parschandata p. 30, ubi lo-

---

[1]) Ita recte *W*[3] p. 869 (ap. *Zunz*, zur Gesch. p. 210), et *Dukes*, Beitr. p. 102 (qui omnes vero nomen scribae *Elasar* male afferunt), quamquam Samech et Mem finale nullo modo distinctae sunt, A. 1380 enim intercalaris non fuit.

cus citatus in notâ 1 non omnino congruit cum textu). Incipit: בראשית ברא אלהים וגו׳ לא מצי למימר שברא אלהים תחלה שמים וארץ שהרי השמים נבראו מאש ומים; desinit (f. 117 v.): . על כל הרשות אשר עשה האזינו וכו׳; desiderantur ergo duae pericopae ultimae. Citantur auctores: רש״י saepissime, e. g. f. 25 v., 67 v. et 68 (פי׳ יתרו, ubi *lacunas* relinquit scriba ad f. 74 v.), 105 (ubi etiam פי׳ הקונטרים), 112 v. (כך פי׳ רשי וצריך פי לפי׳ ויגל הכי), רשב״ם (f. 23 v.), ותירץ הר׳ משה הרב י׳פורת ז״ל (f. 111, qui videtur *Josef Porat*) [1]), ספר׳ ר׳ יהודה החסיד (nescio דסוגיא דכתובות אתי כר״א (f. 111 v.), et ubi, sed v. *Dukes*, Litbl. VII, 485 n. 6). Expositio est potissimum Talmudica et Midraschica, raro grammatica pura; ad vocem צפנת פענח nonnisi expositio s. d. נוטריקון exhibetur; occurrunt passim *antichristiana*, et voces exoticae (בלע״ז), e. g. f. 5: גם תשובה למינים לכך לא נאמר כי טוב בשני לכי שרוב העולם אבודים ע״י טבילת מים שקוראין בטשמא (baptêsme) לכך לא נאמר וכן הוא נרמז בכלים [!בתלים] שנאמר רק לשטף מים רבים; f. 72 (in Decal.): (gélos = zelus) ע״א קנא כמו גלוש בלע״ז. Deut. XVIII, 10: וקוסמים קסמים de augurio exponit per folium projectum, quod adhuc faciant in »Sclavoniâ" (באשקלבוניאה, cujus loco male באשקלוניא in Cod. *Opp.* 260 Fol. op. 1, ubi passim laudatur Josef Bechor Schor); rationes exponit legum rationales, ut f. 112: . . . לא תחרוש בשור וחמור לכי שהשור מעלה גרה וסבור החמור שהשור אוכל . . . ויש צער ב״ח ולכך אסור . . . ועל זה מתפאר איוב . . . ויחד תלמיה יבכיון כי משלם לא חרשתי בשור וחמור.

Comm. genuinum, quem e Cod. Monach. edere aggressus est *Jellinek*, nondum vidi.

---

[1]) Cf. *Zunz*, zur Gesch. p. 32. הר״ר פורת ex הגהות מימוני in הלכות ק״ש [cap. 1] citatur a *Gedalja*, שלשלת f. 39 v. ed. Amst., qui vero f. 40 a etiam ר״י patrem בן פורת esse contendit. In notâ *Casselii* ad Conforte f. 14 v. res confunduntur; cf. *Asulai* I p. 154 ed. Wilna. — Fortasse huc spectat הר״ר פרת in יוחסין ed. Cracau f. 164?

WARN. 28.

[Cod. chart. 4° pagg. 1-402 et 413-463, charact. Hisp. medio in parte anteriore minus elegante sed distincto, in parte postremâ minori et tenui. P. 387-8 exstat carmen in opus אבן בוחן et epigr. (hebr. apud *Dukes*, Litbl. VI, 149) scribae MENACHEM MUSCATO (מוסקאטו) B. MOSES ex urbe Forojuliensi (פריאולי) *Porto Gruaro* (גרוירי, non גיויה ut l. c.) feriâ III. 5° Sivan A. 1584. Propinquus videtur notissimi Jehudae Muscato, tunc viventis, de quo v. *Catal.* p. 1362].

אבן בוחן, *Lapis lydius*, opus antichristianum auctore SHEM-TOB B. ISAK SHAPRUT (seu Schafrut [1]) Tudelensi, finitum mense Ijjar 1385 in »urbe Turiasone (טארסונה), et partim [compositum?] in urbe אלינשה" [? nullam novi urbem juxta Tutel. et Turias. nisi *Placentiam* seu *Eljas?*]. Posteriorem nemo commemorat Bibliographorum, qui de auctore (v. *Catal.* s. v.) et opere nostro fuse (et partim confuse) egerunt. Locos e *Bartol.* et *Wolfio* repetit *Biscionius* p. 76; correctiora nonnulla, at eadem fere *bis* legas ap. *De Rossi*, Bibl. jud. antichr. p. 103 et ad Cod. 760; cf. Catal. ejus p. 74 ad Cod. 533, unde p. 154 lin. 11 pro »antichr." leg. »antijud.", cf. Ejusd. Wrtb. s. v. »Sporta" p. 301, et Registrum ad Catal. Mich. p. 333; Codd. Mich. 3, 4 ipsos rursus non perquisivi [2]). Neque pauca eaque non levia praeterea monenda sunt. Plurima enim opera antichristiana, inde a prototypo מלחמת ה', ut quoque opus כלימת הגוים,

---

[1]) Nomen idem videtur atque antiquioris celeberrimi Chisdai b. Isak; cf. Zeitschr. der d. m. Gesellsch. VIII, 552.

[2]) *W*[1] p. 1126* Cod. *Opp.* recenset, quia Cod. 1168 Q. ita inscriptus est; reverâ continet ipsum opus מלחמות ה', non auctore *Josef Kimchi* (ut *W*[3] p. 423 et inde *De Rossi;* v. *Catal.* p. 1497 op. 1), sed *Jakob b. Reuben*. Ex eodem Cod. effictum habeo ס' המיחד *Gazzalii* (ap. *W*[3] p. 1), cujus versio perperam tribuitur *Mosi Narboni;* v. *Catal.* pp. 1969, 2167.

nostrum, et Farissolii מגן אברהם, varias passa sunt dispositiones, seu recensiones, vel retractationes, unde nonnisi collatis autopsiâ Codd. variis, disquisitionem omni numero absolvere possit. Operis nostri Codd.[ti] noti Saec.[o] XV[o] recentiores sunt (v. enumerationem in *Catal.* s. v.). En quae e nostro, collatis notitiis Bibliographorum, ego effeci, quae, si cui alia praesto sint subsidia, corrigat vel augeat. — — Cod. noster orditur a praefatione, cujus initium exhibet W^3 p. 1135 (sed תפלה recte in ipso legitur Cod., non קפלה, ut propter ductum literae Hisp. legit W.). In eâ (quam alibi integram editurus sum) diserte dicit (quod nemo tamen hucusque monuit!) librum suum *compendium* exhibere libri admodum acerbi מלחמות ה׳, quem nonnulli tribuant *Josef Kimchi* [est vero *Jakob b. Reuben*], unde se ipsum »abbreviatorem" (המקצר), disputantes המיחד et המשלש [loco המכחד] nuncupaverit. Expositionem locorum haggadicorum in usum disputationum, sine respectu ad opinionem Sapientum [1]) se addidisse (i. e. porta X), atque portam generalem (שער לה׳) praemisisse de fundamentis legis Judaicae. Imo praeterea quoque passim in ipso libro, ubi »auctor" (המחבר) adversario non respondit, abbreviator Noster responsum supplevit (e. g. P. V cap. 2 p. 241, P. VI cap. 9). *Versio Euangelii* [cum animadvv.] promissa in praefatione, ultra *Matthaeum* (§§ 114) [2]) non multum progressa videtur. In fine Cod. nostri (p. 461, ut ap. Biscion. p. 77 infra) evang. *Marci* initium tantum sequitur. Opus forsan primitus XII portis absolvendum erat, ut diserte legitur (ושערי שנים עשר) in Cod. nostro (p. 387, in epigr. portae XVI, ubi formula ex initio lib. כוונת הפלוסופי׳

---

[1]) Unde huc ablegat in lib. *suo* edito פרדס רימונים (*Zunz* Add. p. 319), prout hic (p. 313) ablegat ad lib. צפנת פענח.

[2]) De ed. *Paris.* 1555 cet. anon., ap. *Maseh.* II, 1, p. 11 (neglecto W^3 p. 1136), et ap. ipsum *De Rossi* (Bibl. antichr. p. 102 n. 145: שאלות) v. *Catal.* s. v. Schemtob.

auctore *Gazzali* petita est, et quidem e versione, quae occurrit in Comm. Narbonii, v. sub Cod. 45), unde versio Matthaei a scribâ secundo suppleta (p. 413 sq.) recte inscripta esset השער הי״ב באונגיליש. Patet enim collatis XII portis libri מלחמות ה׳ (v. *W*[4] p. 871 et Registr. ad Catal. *Mich.* p. 373, ubi in cap. 9 דיויניטא »divinita" legitur in Cod. *Mich.* 229 f. 82), ejusdem portis II-X respondere nostri II-X, quia ibid. lib. Proverb. vel in portâ X tractatur unâ cum Kohelet cet., vel unâ cum Psalmis in portâ III, apud nostrum in III et IV (ap. W[1] p. 1126*), vel VII-VIII (in Cod. nostro, qui congruit cum Cod. 760 De Rossii »qui non ex sui defectu a sect. V ad VIII transilit, sed ex scribae oscitantiâ vel instituto)", praemissis nempe libris Propheticis (III-VI) [1]). In fine autem praefationis nostrae, post divisionem argumenti scientificam in 2 partes, theoreticam et practicam cet., liber omnino XVI portis constare dicitur, et in indice sequente porta XII *de articulis fidei christianae* inscribitur. Haec vero porta (p. 314 sq.) est tractatus reverâ specialis *omnino non pertinens ad librum nostrum*, ad quem in eo diserte revocatur, (וכבר ביארתי באבן בוחן שער ב׳ פ״ט, p. 324). Sub initio eum omnino ad instar tractatûs »Sapientis magni" se composuisse dicit Noster, ejusque locis citatis ex libris Christianorum se usum fuisse (ואסתייע ממנו). In fine Versionem hebr. *Missae* (מישׂה) exhibet. Prototypus tractatus ille procul dubio est lib. כלימת הגוים, auctore *Prophiat Duran*, compositus A. 1397 (ergo 2 annos post אבן בוחן), cujus sunt e. g. citationes (p. 316-7) *Nicolai de Lyra* et »auctoris (magistri) sententiarum" (i. e. *Petri Lombardi*) [2]). Unde non dubito, quin idem noster sit

---

[1]) Etiam in lib. retractato מלחמות ה׳ in Cod. *Opp.* 1168 Q. (ubi portae non indicantur), et *Mich.* 229 (ubi inscriptio portae X ejecta), desideratur omnino porta XI de Euangelio.

[2]) Vid. *Saenger* in Frankelii Monatschr. 1854, p. 325-6, quem latuit quae A. 1847 scripsi in Registro ad Catal. Mich. p. 364, v. infra ad Cod. W. 64.

tractatus »contra articulos fidei" MS. olim ap. Greg. de Scharintiis [1]), ubi in fundam. III citatur Nic. Lyranus (Bartol. ap. *W*[1] p. 1127* sub [2]), quem ubique alto silentio praeterit De Rossi! Hinc Index noster Evangelio assignat portam XIII. Porta nostra XIV sec. indicem (in lib. ipso rectius XIII p. 329) contra magistrum *Alfonsum* [*Vallisoletanum*] [2]) scripta est, qui lib. מלחמות ה׳ refutavit [in libro homonymo]. Jam *Bartol.* IV p. 408 hanc portam »post multum temporis" operi antea »non absoluto" [idque minus recte] additam dicit, quod non repetit *W*[1] p. 1126, unde id rursus notavi (in Registro, l. c.), ex initio recensionis genuinae: אחרי ימים רבים (ut quoque ap. *Biscion.* p. 78) [3]). Argumentum quoque peterem ex formulâ נב״ת post nomen patris etiam in Cod. nostro (p. 329) et in initio versionis Evangelii (p. 413). Porta illa XIV constat 3 capp., quae in Indice ita recensentur: 1) Disputationes de Evangelio et quod Deus precari fertur cet., 2) de Resurrectione mortuorum, 3) de adventu Messiae. In recensione genuinâ (Biscion. p. 78, Cod. *Mich.* 3 f. 87 b) 8 capp. enumerantur, scil. 1) in Proverb., 2) Jobum, 3) Jesaiam, 4) Ezechielem, 5) Prophetas minores, 6, 7, 8) ut laudata 1, 2, 3. Quae ergo contra Alfonsum, eâdem fere inscriptione (.. נאצות אשר חבר), in prioribus libri nostri partibus apponuntur [ut P. III, ubi p. 149 citatur *Isak b. Polkar* (פלקאר), qui ipse cum Alfonso discepta-

---

[1]) Ex ejusdem Bibliothecâ libellum שבועים שבעים afferunt *Bartol.* II, p. 323 et *Imbonatus* p. 62 ap. *De Rossi*, Bibl. antichr. p. 105 n. 148, quem apud *Wolfium* frustra quaesivi.

[2]) Nomen מאישטרו אלפונסו passim per abbrev. למא״ם, לא״מם et סמא״ל indicatur, v. P. XIV p. 362, 367, P. XVI p. 371: שמעתי למאישטרו אלפונסו המומר השיב עליהם, haec ergo scripta sunt, *antequam Noster ipsum vidit librum.*

[3]) *Geiger*, Proben cet. I, 49, minus exacte sectionem libri ipsius »magni" refutationi Alfonsi dedicatam dicit.

vit [1]) et P. V], fortasse a retractatore (vel in retractatione ab ipso auctore facta?) e tractatu nostro illuc transposita sunt. Portas denique XV et XVI (vel in recensione alterâ XIII et XIV), jam ante refutationem illam separatam (cf. p. 371 l. c. supra p. 118 not. 2) compositas, ad librum אבן בוחן pertinere puto. Respondet enim non modo materies tractata in libri מלחמות ה׳ portâ XII [2]), sed etiam citationes ex Saadia Gaon ad eandem pertinent libri אמונות versionem antiquiorem (v. *Catal.* p. 2178, 2181, 2224), ergo ex מלחמות petitae sunt.

2) *Additamenta* exhibentur in Cod. nostro (ut et Cod. *De Rossii*) scribae (אמר הכותב p. 167), nescio an Codicis nostri, qui ergo auctor seu excerptor fuerit, et forsan ipse retractator, vel praecedentis cujusdam; et quidem notae marginales ex Is. ABRAVANELIS (ר״יא) Comm. in Proph. p. 146, 156, 170, 172, 194-211, ex מעיני הישועה p. 277-92; ex *David Kimchi* in Psalm. P. VII p. 260, 262, 264, 267, 270, 273. Praeterea ad calcem Codicis prioris varia seorsim scripta sunt, nempe:

a) (p. 324) ראיות ועדות בענין קדושת השבת, index tantum Biblicus;

b) Quaesita nonnulla, incip.: שאלה אני שואל איזה קדושה יותר גדולה הקב״ה או תורתו.

c) (p. 391) עניל על אשר הם אומרים שעלמה היא לשון בתולה והוא לשון בחרות.

d) (p. 394) in versic. Ezech. XX, 25 sec. Is. ABRAVANEL, ut in fine notatur.

---

1) Cf. quoque *B. Beer* in Frankelii Monatschr. 1855 p. 310.

2) Ea exstat in Cod. Paris. 245, e quo edita videtur (*Catal.* p. 2032), prout ex eo Codice *Carmoly*, more suo, Comm. in Genesin (in period. Zion I, 47) et citatum Josef ben »*Zebad*" Saec. XI amicum *Ibn Zuhri* finxit (hist. des medecins p. 37). Postremum cum Josef Ibn Sabara jam ante annos combinavi. Combinatio cum זאב ap. *Geiger*, אוצר נחמד II, p. 8, nullum habet fundamentum, ne nominis quidem, quod male זאבארא scribit, nec aetatis; cf. *Catal.* p. 2488.

e) (p. 395) in Jes. XI, 1, ex eodem non nominato.

f) (p. 401) in Jes. XLII, 1.

g) (p. 402): בעל העקדה על ברכת הלבנה, i. e. ISAK ARAMA.

h) (p. 404) ex Is. ABRAVANEL in fine lib. Ezech.

WARN. 29.

[Cod. chart. 8° lat., ff. 320 charact. Hisp. minore, Karaitico in Cod. 25 simillimo, sed v. ad Cod. 34; f. 315 v. errore פ׳ וילך pro הברכה inscribitur].

Supercommentarius in Abraham Ibn Esra in Pentateuchum auctore MENACHEM TAMAR, cujus carmen finale (f. 320 v.), incipiens: מהולל אקראה שם רב עלילה, inde a lin. 9 sic pergit:

ופרשתי דבריו הסתומים וכל לשון מבוארת תגלה
למען ילמדו גם כן הקטנים אשר דעתם להבין לא יכולה
והודעתי מקום פרשו באמרו אפרשנו ופרשתיו והפלה
ופרושי אחרים לא ישרים זכרתים והשיבותים לכסלה
ומבטחי עלי גוחי לטרחי מצוא רוח ומשכורת גדולה
ושברי להיות זכרי בספרי כמו נזרי ואל בני סגולה
בשם אל בטחה נעשי בהחל ולשמו שבחה עת תם וכלה
בחדש אב בעיר פולי ב״הר ע״ד שנת רצון שנת בוא הגאלה

sed neque urbem »Poli'' [1]), neque annum ex verbis בוא הגאלה punctis diacriticis destitutis, nec sensum vocum ב״הר ע״ד mihi constare confiteor; vide de auctore omnino ad Cod. W. 34.

Liber, praemisso duplice Beit, orditur a praef. (f. 1 v.): א׳ מנחם תמאר כבר כתב הרמ״בם ז״ל בפירושו לדברי אבוקרט ז״ל [זה לשונו] איני חושב שאחד מן החכמים [cf. Cod. W. 30, [7]]. Vituperat statim

---

[1]) Idem פולי (sic in Cod. 30, cf. Resp. Elia Misrachi 57, ubi initio male שולי) ad synagogam *Apuliensem* in ipsâ urbe Constant. refert cl. *Zunz* (cf. zur Gesch. p. 530), sed quae hoc loco »urbs'' dicitur, fortasse est *Adrianopolis?* seu *Pola* (Julia Pietas)?

praecessorem, quem solum inter 2-3, raptim perlectos supercommentatores, ad manus habuit, *Leonem Mosconi* (ליאון מושקוני), eumque se passim objurgaturum esse promittit; ac promissis stetit reverâ. Ut jam f. 2 ר' מושקוני (sic) linguam hebraeam non intellexisse ostendit, f. 4 ex הח' המושקוני refert, libri לקח טוב auctorem esse R. Tobia »ex terrâ Graecâ" (v. *Catal.* s. v.); libri אור עינים, cujus sectiones singulae a voce אור, seu אורה, incipiant, R. *Meir*um quemdam ex eâdem provinciâ, prioris discipulum, secundum traditionem »terrarum nostrarum" [1]). Noster vero non verisimile judicat, Ibn Esram ad libros tantum duos alludisse, quod tamen non prorsus negat. — Nemo reverâ, si Nostrum audimus, auctorem ab eo explicatum, admodum subtilem licet, ex omni parte intellexit inter Commentatores, qui eum vel secundum 1) Talmud, 2) Midrash, 3) Mathesin, et 4) Grammaticam praecipue exponunt, neglectis ab unoquoque eorum aliis disciplinis. Hujus rei causam habet deficientem traditionem, i. e. instructionem magistri, unde etiam ii, eruditione (בקיאות) carentes, locos, ad quos ablegat Ibn Esra, indicare nequeunt. Se vero non impudenter sibi plura tribuere, quippe qui a puero inde praecipue studium posuit in hujus auctoris Comm.° et disciplinis (שמושי דרכי חכמותיו), ac magistrum audivit *Sabbatai Kohen*, tunc jam mortuum [2]), qui ipse discipulus fuerit *Sacharjae Kohen*, avi sui materni (v. sub Cod. 34).

---

[1]) Sub nomine ejusdem, sine dubio, Mosconi (Jehuda b. Mos.) mira nonnulla de Pseudo-Josepho refert Carmoly, alienis, ut videtur, adjectis, v. *Catal.* p. 1548 cet. — Quod lib. אור עינים attinet, nullum video argumentum, cur *Geiger* (l. c. supra p. 85) eum combinaverit cum מאור עינים, auctoris grammatici! Cf. Josefi b. Elasar supercomm. ad locum, et *Zunz*, zur Gesch. p. 62.

[2]) Ex ejus Cod. MS. emendationem marginalem צלם או כוכב pro צלם כוכב citat f. 219 infra. Cf. ad Cod. W. 45.

Ipse Comm. incip. (f. 2): ואומר בעזר המלמד לאדם דעת בהיות שמנהג המחברים להודיע הקדמות [בהקדמת] חבורם ה׳ דברים כמו שזכר זה ן׳ רשד לבאורו [כבאורו] לס׳ השמע שמהם היא הודעת שם הס׳ ושם מחברו נמשך זה הח׳ אחר מנהגם. Paullo post (ad ובעבותות הדקדוק) observat, I. E. nunquam grammatices regulam in interpretando neglexisse, ut fecerit *Maimonides*, Moreh I, 67 (וינח), et III, 24 (עתה ידעתי); miratur denique (f. 4 v.), auctorem hîc et in pericope האזינו (sub וטעם זה סיני) ad Comm. in Psalmos revocasse, cum initio ברכי נפשו ad פי׳ בראשית ablegaverit, »וקשה«! Variam adducit passim lectionem ex Cod. (recens.?) suo altero (ובנוסחאתי האחרת מצאתי בס׳ אחר). I. E. Comm.um in *Proph.es prior.es* jam suo tempore non exstare (אין נמצא אתנו בזמננו) observat (cf. citata in *Catal.* p. 681 ad op. 17). — Citationibus non abundat opus, ceteroquin doctum. Laudantur *Alexander* (Aphrod.), *Themistius*, *Abu Nassar*, et *Abu Ali Ibn Sina* (פ׳ יתרו f. 126), quos forsan omnes Noster ex *Averroe* novit (v. supra, cf. ס׳ הנפש et ס׳ החוש והמוחש f. 126 v.); ex Judaeis nominantur: *Scharbit hasahab* [1]) (f. 5 a): בראשית חכמ״נו אמ״רו וגו׳ כתב שרב״יט הזהב החכם נ״ע ולא ידענו מי הם חכמים שאמרו כי לא מצאנו ר״ול אנה אמרו זה וגו׳ ע״כ ואמת כי היא שאלה טובה אם אמר זה השואל [sed hoc loco lacuna videtur, pergit:] שלא אמר זה אלא על דרך לעג, allusionem ostendit Noster in Talmud [חגיגה אין דורשין, et in תמיד quaestionem חכמי הנגב] et pergit: ובזאת ידע הח׳ שרביט הזהב מי הם חכמיז הואיל ולא ידעם; praeterea יסוד עולם (*Isak Israeli*, f. 8); *Levi b. Gerson* בפי׳ שה״ש, et post eum *Mardochai Comtino* »noster" (שלנו), qui I. E. secundum fundamenta *Mosis Narboni* (in Moreh. II, 30) [2]) exposuit [sine dubio in Comm., A. 1460 composito sec. Bibliogr., cf.

---

[1]) Nomen ex Graeco (alias occurrente) »Chrysococca" versum suspicatus sum: *Jüd. Lit.* p. 440 n. 63; *Zunz*, Synag. Poesie p. 107, Chrysostephanos conjicit.

[2]) Hic vero l. c. lectorem mandat ad dissertationem specialem in locum illum classicum ומאור השכל, omnibus tamen Bibliographis ignotam.

sub Cod. 41, [22]; »ipse [Mard.] quoque aliam dedit et amplam expositionem in Comm. suo in lib. יסוד מורא cap. 8” (ואני לא ראיתי להעתיק דבריהם גם לא להתקשט בתכשיטי אחרים ומי שרוצה לעמוד על זה הנה הח׳ ר׳ יוחנן ז״ל פי׳ ז״ל כבר הודעתיו במקומות וכו׳ f. 14 v.); R. *Jochanan* (כתבתי בספרי אמר זה על ספר אחד קראו ס׳ היסוד ע״כ וכבר הזכרתי שזה ס׳ היסוד לשמע אזן ועינינו לא ראתה כי אינו נמצא במקומות אלה; Noster vero contra omnes auctores ספרי in plur. legit, quia eadem in מאזנים dicantur) [1]). Desinit liber (f. 320) captatione benevolentiae: וכן כתוב כי יראתם באתתנן . והספר שלם ויתן ואל השם אתחנן שיזכנו להגיעו ולהשלימו אמן אחלי אל אצילי ב״י . . . המיוחד לת׳ לבדו. — Cod. *Opp.* laudatus ap. *W*[3] n. 1431, et *de Rossi*, Wb. p. 307, fictus videtur, ut centuriae aliorum.

WARN. 30.

[Cod. bomb. 4° ff. 314; charact. Hisp. eâdem manu partim majore, partim minore (v. Specimen utrumque ex f. 248 v. et 249), finitus a JOSEF ZADDIK feriâ II. 15 Ijjar 5383 (1623), et quidem mense Kislew exaratus ad f. 203 v., ubi monogramma (ut f. 266 v., 267), quod f. 216 v. paullo distinctius legi potest: צדיק. *W*[5] n. 959 b. male ad Cod. XXV hunc scribam notat, qui idem videtur atque Jos. ZADDIK B. ELASAR, scriba A. 1619 (v. *Catal.* p. 1542, ubi A. 1523 error typ., et cf. *Catal.* s. v. Zaddik), diversus ergo ab eo, qui in op. 4 defunctus laudatur. Codicem, ut videtur, ex inventario (cf. Cod. W. 52) emit filius scribae *Abischai* (v. Cod. W. 41), qui post epigr. scripsit: שלי אני אבישי בהכ״ר יוסף צדיק נ״ע שקניתי אותו ממציאותו מאה ועשרים . . . צישעים (?); in quibus puncta loco vocum duarum, atramento obductarum, posui, quae forsan ששים צמרים legendae sunt.]

---

1) Hujusmodi testimonia auctorum Saec.[i] XIV et XV nos cogunt, librum יסוד MS., qui *Ibn Esrae* inscriptus Odessae servatur, suspectum habere, donec genuinum eum esse probatum sit.

1) (f. 1-86) *Comm.* in Proph. prior., et

2) (f. 92 a - 188 v.) in Jesaiam, auctore Karaeo AHRON B. JOSEF.

3) (f. 190) **אגרת קריה נאמנה**, Epistola: *Urbs fidelis*, auctore Karaeo JOSEF BAGI (בגי ?) B. MOSES BAGI, ex stirpe sacerdotum (מגזע כהנים) [1]), quem Simcha Isak (f. 16 v. inter fontes, et 21 b in serie doctorum) ante Mos. Bashiatshi nominat, et qui init. vel medio Saec. XVI floruisse videtur (cf. infra sub op. 4). Auctor in exordio rhetorico rogatu amici quaestionem se tractare dicit, in dissertatiunculâ hac speciali: *an Karaei a sectâ Sadducaeorum derivandi sint:* (אמר המחבר יב״מ בני נ״ע ביעתי לחצותי דברי החכמים, המה מאתי נעלמים, ואף אמריהם הפנימיים, אשר לתלפיות בנויים, ואתה האח ההדור והמשכיל, אשר לבך החכמה יכיל, בקשת ממני להודיעך דבריהם, אשר הזכירו בספריהם, האם אנו מכת צדוק וביתוס, תלמידי אנטיגנוס .... אני בן משה ... לכתוב קצת שורות, אמרות טהורות, פניתי לעשות לך זה כצורת אגרת קטנה, ולשאר בני השכל והתבונה, קראנוה אגרת קריה נאמנת, וזה שמה בפי כל בלי חכמה, וזה החלי רע שמכלל החכמים מחז״ל ובאלהים אעזור). Initio ipsius libelli (הראשונים לא סרו [2]) להכיר הסבה אשר בשבילה נחלקו כל ישורן [ישרא׳? ישורון?] לשני כתים (sic) קראים ורבנים עד שלא נמצא מי ידבר בזה. אמנם מהחכמים האחרונים כגון החי׳ ר׳ אליה ... מצאתי שהעירו דברים בזה והראו האמת כראוי. ולכן אראה גם אני הצעיר לבא אחריהם למלאות את דבריהם ולהאריך בזה כראוי) auctores, rem apte tractantes, recentiores laudat *Elia Bashiatshi*, et discipulum ejus *Kaleb* אבא [3]), se vero rem fusius tractaturum esse. Primum

---

[1]) *W*[3] n. 927 Codicem oculo nimis veloce percurrit, fortasse excerpta sua confudit, omittit omnino nomen בגי cet., initium operis nostri cum sequente contraxit, et v. ad op. 4 et 5, et sub Cod. W. 41, [4].

[2]) I. e., ut puto, non »cessabant memmorare"; verbnm סור hoc sensû generatim ad instar verborum quae dicuntur اخوات كان, construi solet; cf. איננו זז מגיע Emunot ve-Deoth f. 15 v. med. ed. Amst. Cf. notam meam ad *Maimonid.* de unitate p. 11 et praef.

[3]) I. c. אפנדופולו בין אליה (v. *Catal.* p. 1571); v. infra op. 5.

invehitur in sententiae impugnatae auctorem, inter omnes praecellentem (היותר חשוב), *Abraham*** *Ibn Esra* (in praef. in Pentat.), quem scripta *Jeschuae* et *Jefet* assidue studuisse, et ex iis plurima sua ab exegesi simplice non recedentia (אשר לא יצאו משכיל [l. משכיל?] הפשט) hausisse Noster contendit [1], qui tamen in operibus Karaeorum nullibi Sadducaeos honorifice appellatos offenderit. Objectioni, Karaeos quoque nomina *Samaritanorum* silentio praeteriisse, quaerens respondet, cur id fecerint? Karaeos veteres reverâ innotuisse, ut ..., sequitur series doctorum (insuper numeris א usque ad נ"ג signatorum), sine dubio repetita ex *Eliâ b. Abraham Misrachi* (v. Cod. W. 25), qui postea diserte nominatur (f. 191 v.), ubi idem locus: ושר שאין הקראים, quem citat Simcha (f. 20, cf. infra), eandemque formulam prolixam, quam Elia adjungit nomini ultimo suo, exhibet Noster (f. 192), ubi unum »ex sapientibus laudatis" citat: רבי נסי בן נח ... חייבנו ללמוד המשנה והתלמוד ובמצות ובמשפטים שלא נתפלפלו בינינו שנלך אחריהם בלתי לנטות ימין או שמאל. *Eliam Misrachi* tamen judicare Karaeos ex Sadducaeis oriundos esse, Noster miratur. Sequitur locus (v. *Append.* VII), ubi inter alios laudantur *Capuzatto* (קפוצטו, cf. *Zunz*, Synag. Poes. p. 324), *Scharbit hasahab* (cf. supra p. 122), et *Josef* רכצי [רכיצי? v. ad Cod. W. 52]. Locum denique, antea laudatum apud Ibn Esra, e causis disceptationis enumeratis a Maimonide (מורה I, 31) derivandum censet, quarum quarta (אהבת השררה) jam tempore Ibn Esra exstitisse putat [2]. Absoluto Ibn Esra, alii examinantur auctores: *Jehuda Levi* (f. 193 v.), *Josephus* (יוסף הכהן f. 194), ubi diserte introd. generalis *Kalebi*

---

[1]) Cf. *Geiger*, Melo Chofn. p. 77. *Jehuda Poki* (שער יהודה f. 65, cf. Geiger, Zeitschr. I, 321, cf. II, 118) Jeschuam magistrum I. E. facit!

[2]) Cf. idem de Gazzalio ap. *Mos. Narboni*, Comm. in כוונות (Cod. W. 45,[1]) sub initio.

אבא citatur, ex quâ etiam sequentia petita sunt, ut phrasis מציאת האמת קשה מצד (f. 195, cf. Kaleb ap. Mard. p. 81 ed. Wolf) sumta ex Aristotelis Metaph. (v. Cod. W. 33); denique (f. 198 a) locus ex *Levi b. Abraham*, quem ex introd. Kalebi ad serm. IV citat Mardochai (cf. Geiger החלוץ II, 24), et quem ex nostro, (cf. supra) repetit Simcha. — Notatu digna praeterea vidi alia nonnulla; e. g. f. 199 v. dicitur juvenis quidam *Schemarja Mejuchas* in exemplo suo lib. מורה I, 71 צדוקים habuisse pro קראים, id vero, collatis, innuente auctore, aliis exemplis, emendasse. F. 200 Karaeis praecepta erga Rabbanitas humaniora vindicat ex Eliâ Bashiatshi (cf. Cod. 52, [8]). Narrat quoque Noster litem non incruentam et anathema in synagogâ פולי (v. supra p. 120) propter servos et magistros Karaeorum (f. 200 v.: הלא תראה מה שהוגד בזמננו זה לקצת אחינו ובפרט להרב הזקן המנהיג את כל קהלות הרבנים בשביל הרבנים והרבניות שהיו משרתים לקראים) [1]), de quibus *Elia Misrachi* [2]) epistolam (אגרת א׳ טובה) pro Karaeis scripsit. Magistros antiquiores Karaeorum laudat R. *Chanoch* (sine dubio צפורטא Sporta, magister Comtini ap. Misrachi l. c.) (f. 93 c), R. *Jaabez*, R. *Mardochai* [Comtino], R. *Sabbatai* (v. ad Cod. 47, [21]), et R. *Mazliach*. Clauditur dissertatio, digna quae edatur, post corollarium, Karaeos non esse Sadducaeos (f. 203 v.) verbis: ובכאן ראינו לחתום האגרת הזאת אשר קראנוה קריה נאמנה מסבה שהיא עיר חזק .. מונעת כל משליך אבן .... שהוא נעם (sic) נכבר בעיני המשכילים כלם משתה ועד עלם. ברוך ה׳ לעלם.

---

1) Auctor noster tamen liturgiam non optime novisse videtur Rabbanitarum, quos pro חלולים חלולים (in precatione matutinâ אשר יצר) per ironiam חללים חללים recitantes adducit »in precatione מנחה ומעריב"!

2) Vid. hujus Quaest. 57; cf. *Conforte* f. 31 a, infra, vid. *Zunz* in Buschii, Jahrbuch V, 170, et in lib. zur Gesch. p. 531. Etiam Noster Zelotarum caput nominat *Jesaiam* מישני, cf. *Catal.* p. 1505. — Nescio an huc pertineat notitia f. 208 in limine aliâ manu exarata: שנהרג ראוד פצא ע״י הרבנים.

4) (f. 208) *Epistola* de lite privatâ, in cujus limine legitur: »Die 27 Schebat 5383 inveni hunc librum (הספר) scriptum manu הכ״ר *Josef Bagi*, cujus requies sit in Eden (Paradiso) (נ״ע) [1]), quem mihi attulit gener meus (חתני) *Samuel Bagi* יצ״ו filius דודתי dominae מנקה filiae כר׳ *Josef Zaddik* תנצבה נ״ע." Sequitur inscriptio et initium: אגרת כלולה במכלולים. אמר אחר ההוראה לאל והדרישת (!) החיים מאתו ית׳ עלוי רב: יש לרעת כל בעלי דעת שבענין ארוסי מרת שחי הבחורה בת כ״ר מרדכי נ״ע שנארשה לבחור היקר כר׳ שלמה יצ״ו בכ״ר יוסף בשייצ׳ ע״פ וההלכה... קם הבחור ר׳ משה כר׳ אליאו מושולא נ״ע ותבע שקודם זמן רב היתה מרת שחי תנזכרה לו לאשה ששלח לה טבעת מזהב...; desinit (f. 209 v.) sic: וה׳ אלהים יחקור זאת כי הוא יורע תעלומות לב. ברוך ה׳ לעולם. — מאמרי כהר׳ יוסף בגי נ״ע ואחרי כן היה פסק הח׳ כהר׳ משה מרלי יצ״ו להתרס בית גור רכיצי [2]). Josef Bagi in ipso libello ut vivens et testis in lite adducitur a quodam שלמה כורלה; qui ipse ex terris et insulis remotis advenit, in foro non Judaico (בערכאות) falsa testatus esse, et in urbe מותנו puellam gentilem (בת אל נכר) compressisse fertur. Multos exstare observat auctor nomine Mos. b. Elia, ut משה בן אפרופולו שהיה שם כבוד אביו אליאו הוא אליאו בשייצ׳ המאור הגדול.

5) (f. 210) עשרה מאמרות, *Decem sermones*, ut argumenti ratione habitâ, nuncupatur a Bibliographis, auctore Karaeo KALEB AFENDOPOLO, qui initio literis initialibus אכאבא (אמר כלב...)

---

1) W³ p. 1170 n. 19 sub אגרת תומות »Epistola de perfectionibus" (ut W² p. 1251 e Catal. Leyd. vetere) Codicem se inspexisse dicit, sed pauca quae de eo profert, minime accurata sunt. Titulum אג׳ כללה scribit pro כלולה, verba »Die 27 Schebat 5383" prorsus neglexit, legitque: ביד הר׳ יוסף בני ענן שהביאו, quod vertit »manu Josephi *ex* (!) *filiis Anan* (i. e. Karaei), quem" cet. Ergo voces בגי נ״ע legit בני ענן, vertitque מבני, nuncupationem Karaei fingit »ex filiis Anan"! Auctorem denique male dicit Josefum.

2) De hoc nomine vidd. quae sub initio Codd. W. 52 et 60 observabimus.

indicatus est. *W.* tamen l. c. hunc Codicem tribuit Josefo Bagi, alterum (Cod. W. 52, cujus ff. 68-80 exstat introd.) sub Kaleb affert! Ex Cod. nostro excerptus est Cod. W. 74. Dispositionem totius operis discas ex initio seu praefatione: כתתנו ברבור הזה לרבר במזמור אשרי תמימי דרך הנאמר בכל שבת ושבת משבע שבתות שבמה שבין מחרת השבת שתוך שבעת ימי מצה ובין יום מועד חג השבועות הנקרא אצל קצתם ז״ל יום מתן תורה, ולחלקו לשבעת חלקים להיות כל חלק ממנו נאמר בשבת א׳ ובראש כל חלק וחלק אצ״ע הצעה כוללת לענין החלק ההוא, וכן בתתימתו, ובאותם ההצעות יתבארו ענינים הם שרשי התורה האלהית ועקרי הדת הנאמנה . . . ע׳ היות הדבור נחלק בשוה . . . ועל ראש כולם אקרים הקרמה כללית יתבאר בה טעם הנות זה המזמור באלו השבתות והסבה אשר הניחוהו קרמונינו ע״ה על סדור זה . ולהיות שאותיות הא״ב כ״ב שמתי בחלק הא׳ אותיות ד׳ ובשאר החלקים הו׳ ג׳ אותיות בכל חלק, תמשכתי בזה אחרי תקון מסדרי התפלה התאנים (¹ הטובות ע״ה בחלקם זה המזמור . . . ולהיות שמחרת השבת השביעית הוא חג השבועות כל תפלות היום ההוא מורות על יום מתן תורה וכבר נמשך המנהג וקוראים לעת נטות השמש ספר רות לסבה נזכירה, לכן אמרתי לשים חלק א׳ שמיני אצ״ע בו הצעה כמנהגינו נבאר בה ענינים הם בני גילים (!) ליום מתן תורה ממה שהורונו החכמים ע״ה מעניני התורות והמצוות ושם נבאר עלת נתינת התורה אז ותועלתה עם ענינים אחרים רבי התועלת לכל מבין וחוקר מבעלי הדת אי״ה . ולהיות שיום שביעי עצרת יום מועד י״י קודם מכל אלו שמתי מאמר א׳ קודם מכלם לומר אותו אז אחרי נטות השמש ידבר בו מענין שיר השירים שנמשך המנהג לאומרו אז ושם יתבאר עלת הסכמת המנהג הזה והנחתו . ולהיות שלעשרה שלמות גרול כמו שהתבאר בזולת זה המקום כרי להשלים מספר העשרה שמתי מאמר א׳ קודם מכולם נאמ׳ אותו ביום ראשון של חג המצות הוא מחרת הפסח בעת נטות השמש או ביום שבת שתוך שבעת ימי מצה נרבר בו מענין אלו הימים קצת משרשי התורה . Sequuntur 3 observationes: 1) se omnia collegisse ex ספרי החזון ומדברי החכמים בחבוריהם גם מדברי הפילוסופים הראשונים והאחרונים ומשאר חבורים הרבה מבני ארם גרולים וקטנים, sed auctorum nomina se brevitatis causâ omisisse; 2) *textûs* sermonum recenset

---

¹) Verba התאנים הטובות etiam exstant f. 221 v., ubi in Cod. W. 52 f. 76 הסאנים scriptum, sed emendatum est; cf. supra p. 82.

secundum ordinem libri, scil. I. Exod. XII, 14 (simul lectio diei), II. Lib. Cantic., praecipue vers. primus, III-IX particulae Psalm. XIX, scil. א-ד, et 3 literae seqq. pro diebus singulis (ut supra), X. Exod. XIX, 1 (simul lectio diei); 3) nonnulla in singulis sermonibus repetita esse rei inculcandae causâ observat.

Hujus libri insignis, apud Karaeos aestimatissimi, *Introd. generalem* et sermones I. II (infra op. 6) exhibet Cod. noster. Introd. incipit: כבר ידעת שסבת, eamque fere totam, scil. partem historicam de dissensione inter Kar. et Rabb., repetit *Mardochai* in cap. VIII (p. 64-81, ubi vero post יתעלה legitur למכתנו in Cod. 52 f. 75 v.) [1]), sed omisso (post תנאי הארבלי p. 81 infra) loco notatu dignissimo de *Jesu*, quem breviter Germanice exhibuit *L. Mises* (ap. Jost, Gesch. IX, Ind. p. 97), et ex eo locus anon. ap. *Warnerum* (*W*[4] p. 1086; cf. *Jüd. Lit.* § 15 n. 19). Hebraice locum integrum (ex Cod. W. 52 correctiore f. 72 v., in nostro f. 216) addam in *Append.* VII. Pergit (f. 220, Cod. 52 f. 75 v.: וכבר ידעת החלוף אשר בינם לביניי במצות והשרש מהם בקדוש החדש) disserens de differentiâ computandi 50 dies inter Pascha et Pentec., quam spectent nonnulla (חבורים ופסוקים) in liturgiâ Karaiticâ pro 7 Sabbatis intermediis cet. Antiquiores quoque constituisse legenda illis diebus vergente sole (נטות השמש) *Capitula* (פרקים) [2]), seu Psalm. CXIX, rationibus infra exponendis, et hunc usum inde ab *Anan* [3]) servatum esse, ita ut nonnulli opus in hunc Psalmum expositorium quaererent inter scri-

---

[1]) Eundem locum inserere voluit L. *Warnerus*, ap. *W*[4] p. 1092, qui »auctorem libelli אשרי תמימי דרך" non recognovit!

[2]) Nomen et omen! Capp. patrum (seu tract. Abot) iisdem Sabbatis primitus legebantur a Rabbanitis.

[3]) Formula addita stereotypa: אשר פתח דרך התורה והאיר עיני בני מקרא ורבים השיב מעון ועברה.

pta veterum auctorum et recentiorum, sed frustra; »manibus hinc suis” huic desiderio se suffecisse. Sequitur (f. 221 v., Cod. 52 f. 76, incip. נתחיל ונאמר התאנים השבות) expositio rationum instituti, scil. 1) Psalmum illum confirmare veritatem legis unicae, falsitatem legis secundae, a Rabbanitis inventae cet.; 2) eum comprehendere 12 partes legis, in quocunque versiculorum 176 (praeter vers. 122) scilicet: משפט, דבור, אמירה, מצוה, פקודים, עדות, תורה, דרך, חקים, אמונה, צדק, quae voces breviter explicantur; 3) Psalmum hunc compositum esse numeri 8 ratione habitâ, nullibi praeterea spectati apud Prophetas aliosque, ut 10 et 7, cujus mysterium in *alio libro* auctor exposuit, et quidem duplici ratione *a*) quia sapientia acquiratur per 8 vias (החכמה נקנית בשמנה דרכים [1]), nempe 5 sensus, 6 הספור וההגדה, 7 השגת השכל, 8 ההעתקה המשלשלת, seu סכל הירושה, ut creatio mundi e nihilo; *b*) quia species demonstrationum (מיני ההקישים) ad derivanda praecepta legis sint 8, scil. 1) פשט, 2) פירוש ממקום אחר, 3) מדין הפרט יודע הכלל, 4) הקש הערך seu גזרה שוה, 5) קל וחמר, 6) מטעם הלשון seu כח הדבור, 7) הגברת השכל והמדע, 8) דין משפט הראוי שהאסור על חברו גם חברו אסור עליו. Praeterea numeri 8 virtutes breviter praedicat geometricas, astronomicas, physicas. His absolvitur Introductio generalis (ההצעה הכוללת in Cod. 52 f. 80). Noster deinde ad ipsum serm. I revertitur (f. 226): ומעתה נשיב ידינו לחרות מה שיעתו מהעשרה המאמרות שזכרנו בעזרת האל מושיענו — הסדר האמור ביום א׳ של חג המצות או בשבת שתוכו. השרש פסוק: והיה היום הזה. *Introd. specialis* (ההצעה f. 230 v., incip. כלל ב״א מאז שנברא ועד עתה חוץ מאפיקורוס יודו שיש שם [2]) נמצא אחד ראשון) theologice et philoso-

---

1) Cf. התורה נקנית במ״ח דברים Abot VI, 6; Noster quoque addit postea שכתן נקנית החכמה וכ״ש התורה.

2) Cf. Initium Mishnae Torah *Maimonidis*; de voce שם = هاهنا v. notam ad Ahron b. Elia p. 258 ad 67, 10.

phice de existentiâ Dei, religione et ratione cet. tractat; sequitur (f. 232 v.) expositio realis festi Paschatis (»מעני חיים" f. 240), quam excipit *Conclusio* (חתימה), ubi 7 opiniones de providentiâ (השגחה) proferuntur, ultima (f. 242 v.) *Ahronis b. Elia;* fit denique applicatio ad Pharaonem; agmen claudit precatio: יהי רצון מלפני אלהי שמים, השם נפשנו בחיים, ומעברות לחרות הוציאנו . . . ולזרעו עד עולם ברוך ה׳ לעולם אמן. וכאן ראיתי לחתום זה המאמר — נשלם המאמר הראשון, בעזרת על כל ראשון ראשון. תושלב״ע.

6) (f. 247 v.). Op. praeced. *Sermo* II inscriptus: המאמר השני הנאמר ביום השביעי עצרת לחג המצות המיוסד במגלת שיר השירים והיא שרשו [1]). Incipit אחרי תאות [suppl. הלך] אע״פ שמצאנו ששלמה ע״ה נשים ואהבתן שני המלך שלמה אהב, consilium tamen Cantici voluptuosum esse negat (rationibus notissimis), וראש הפילוסופים רבו של (sic) אמר שוה החוש הוא חרפה לנו ר״ל חוש המשוש ([2] ואמר שותף אריסטו מי שירצה להתחזק על דרישת החכמה ימעיט מחשלים הנפשים [!הרגשים?] על נפשו); librum allegoricum ergo sensum habere mysticum (מורה לענין נסתר), quem nonnulli hinc retulerunt explicantes ad סדר שלם (quid sibi velit mihi non constat); alii ibi cogitarunt de conjunctione animae et corporis, donec haec perveniat ad destinatam salutem aeternam; alii denique de praeteritis et futuris rebus, inter Israel et Deum exspectandis. Se ex postremis duabus ait priorem expositionem brevius absoluturum, fusius posteriorem, sapientum (Karait.), congruentium cum plurimis et maximis inter Rabbanitas: ונאמר ואולם האומר שזו המגלה רומזת על התחברות הנפש עם הגוף והשתדלותה בלמוד החכמות כדי להשיג אל השלימות והיא הרבקות

---

[1]) Hinc »Explicatio Cantici" in Catal. Leyd. p. 406; eam vero cum ceteris omnibus Karaiticis excludere debuit *Zunz*, Introd. Germ. ad Cantic. p. IV.

[2]) Cf. contra Moreh Neb. libellum שערי צדק MS. cap. 2; locus omissus est in lib. edito sub nomine Mos. Nachmanidis (cf. *Catal.* p. 1952).

בנבדל שהיא תכליתה האחרון אשר בעבורו באה בתוך ארמון החמר . הנה כונתו היא שלמה שהיתה שלמות הנפש ודרכה קשה להודיע אצל ב״א כי כל פועל מכוון אל תכלית מה ראוי שיכוון תכליתו קודם ראשיתו [1] ... ולזה לא יתאוו בה רוב המון העם לכן בא שלמה ע״ה להרמיז לנו אל זה השלמות ... וחבר ספרו זה ע״ד השיר ורמז על הענינים אשר בשלמות, עד שהמשיל את האדם לעיר ירושלים. Hominem esse ait mundum parvum, — ubi ablegat ad פירושנו בארתימיטיקא (sic); — animae facultates sunt בנות ירושלים, scil., כח המתאוה, הכעסני, המתעורר המשיג וממנו הה׳ שליטים החצונים חוש המשוש ... והה׳ הפנימיים חוש המשותף, הכולל, המצייר, הדמיוני, המחשבי, הזוכר; intellectus (שכל f. 249) est rex Salomo = שלמות; arbores Libani sunt דרכים והסדרים אשר ראוי ששיינו בחכמה הלימודית cet.; והמשיל השפעת המדמה לשכל היולאני להנקה משרים (f. 249 v.). Librum integrum vero hac methodo explicare, inquit, non opus est, id enim jam expositum est »in libro nostro אבינר בן נר, et si Deus dies nostros protraxerit, expositionem fusiorem dedicaturi sumus huic materiae'' (נפריד באור רחב על זה כי יש בו אריכות גדול אין מקום זה נאה לענינו והמשכילים יבינו הענין כי אין זה להמון ולכן נקצר בו, וראוי להאריך בענין שיגיע תועלת לכלל האומה ...). Sequitur (f. 250 infra) modus exponendi alter ואומר בתחלה שזה השיר נחלק לד׳ חלקים [2] .. עד משכנות הרועים מדבר על הגאולה ... ע״י המשיח, ומן לסוסתי ברכבי פרעה עד ישכרו דודים רמז על גאולת מצרים, ומאני ישנה עד ויהללוה רמז על גאולת בבל עד חרבן בית שני, ומן מי זאת הנשקפה עד קולך תשמיעני מדבר על בריתת גאולתנו והשלמותה, והחתימה שב על הדרוש הראשון שהתחיל כמשפט השירים הנבחרים והוא לו יתע׳ תתנת ישראל להעלותם מכור הגלות ... ואחר נתחיל בביאור המגלה כפי מה שלקטתי מדברי החכמים ממה שהכשרו בעיני בדבורים קצרים . ונאמר כלל החכמים ע״ה ורוב בעלי חכמי הקבלה וגדוליהם הסכימו בדעת אחת; clauditur haec introductio

---

[1]) Cf. Jos. Ibn Aknin, Ersch S. II vol. XXXI p. 54 n. 74 (cf. supra p. 4 n. 2).

[2]) Cf. *Elia di Pesaro* (Cod. *Paris.* a. f. 124) apud *Carmoly*, Revue orient. I, 92.

observatione, se in libro exponendo in locis ex libris aliis Biblicis citandis speciatim brevitati studuisse. Expositio haec specialis de Israel et Deo tantummodo incipit (f. 251): שיר השירים .. כבר נגלה דעת לדעת החכמים שזו המגלה חברה שהע״ה על גליות ישראל וגאולתם ... שה״ש ר״ל המיוחד שבשירים ... ולכן אמרו שכל השירים קדש ושה״ש קדש קדשים; desinit (f. 261): שזה הוא ענין השיר הנבחר שבשירים להיות ענין השלמתו כהתחלתו והוא מלוכת ישראל והצלתו מכור הגלות הוא אלהים יגאלנו אמן ויקיים עלינו פסוק בנה ... ימלוך ה׳ לעולם אמן ואמן.

7) (f. 266) [פירוש פרקי אבוקרט], *Comment. in Aphorismos* *HIPPOCRATIS*, auctore MAIMONIDE, seu »*Mose b. Ebed Elohim* (in Codd. aliis *Obeid-Allah*) *Cordubensi* (הקרטבי, non הקורדובי, ut *W*[3] p. 788). Orditur a praef. Commentatoris, (incip.: אמר השר משה ... לא אחשוב ששום אחד מן החכמים), quae de Commentariis in genere, more consueto auctoris celeberrimi, agit [1]), et in Cod., a me primum recognito, unico Arab. (Uri 420,[2]; v. *Catal.* p. 1919 op. VIII), ut in aliis quoque Codd. hebr. nonnullis desideratur. Jam ipsius nostri Cod.[is] recentioris varia lectio non contemnenda, ubi nimirum Noster Commentatores objurgat, qui eorum placita ex textu explicando derivant, e. g. nominat »plurimos Commentarios in *Euclidem* auctore התורי'', ubi in Codd. aliis legitur ללגרזי, quod ergo ex נירזי corruptum haberi potest; itaque lectionis النيريزى (pro التبريزى) testimonium fieret antiquius eo, quod affert *Wenrich* (de auctor. Graec. p. 186 cf. p. xxx sub Fadhl, et *Casirius* I, p. 340, 348; el-Kifti discipuli Maimonidis amicus erat). Interpres hebraeus ex aliis Codd. innotuit MOSES IBN TIBBON (A. 1268 seu 1258), qui etiam textum Hippocratis (in Cod. laudato Arab., conspirante cum Vers. Arab. *HONEINI B. ISHAQ* a Tytlero editâ Calcut. 1832) vertit (ut fecit *Natan* Interpres Comm.

---

1) Eadem compendiose repetit Menachem Tamar in Cod. W. 34.

Galeni in Cod. *Scal.* 2,[8]), textus noster vero (incip. f. 268 אמר אבוקרט) minus correctus, et passim alius est, e. g. I, 1: המשפט קשה וכבר צריך לך שלא תכון על הזהרת פעלת מה שצריך לבר זולת שתזהיר מה שצריך שיעשהו החולה ומי שלפניו כמו כן והדברים אשר מחוץ. Locis nonnullis textus magis paraphrasticus videtur. Numerantur in tract. I° Aphorismi 24, in II° 54, III° 31, IV° 82, V° 73, VI° 60, VII° 62, sed n. 60 neglectus, rectius ergo ultimi duo sunt 60 et 61 (f. 314), ubi finis Comm. אמרו כי הרטיבות ינוקה מן החזק בקיא ומן החלוש בשלשול לא יתנג זה תמיד וכבר ידעת דרכי האיש הלזה, וכבר נסתפק גאלינוס בזה הפרק האם הוא מאמר אבוקרט או זולתו. נשלמו פרקי אבוקרט ... Ex diversis, quae praeterea exstant, versionibus hebraicis Hippocratis (v. interim *Catal.* p. 1041) specimina alio loco appositurus sum. Hagi Chalfam (IV, 438 n. 9084) opus magistri, ut videtur, discipulo Josef (Ibn Iknin) tribuisse, monui in *Ersch*, Encykl. S. II, vol. 31 p. 58.

WARN. 31.

[Cod. chart. 8 maj. ff. 330; charact. ad German.-Ital. accedente medio (v. Specimen ex f. 132). Fol. 1 est Fragm. Cod.[is] alius cujusdam, initium *Comm. in Pentat.* exhibens; ff. 2 et 3 varia exhibent aliâ manu; f. 308 v. nonnulla, calendarium A.[i] 1407-12 spectantia, notata sunt; f. 45 in mediâ paginâ lineolae sunt obliquae; locis nonnullis imperfectus est, ut e. g. f. 47].

1) Lib. *Divitiarum* Karaei JAKOB B. REUBEN, Comm. in *Josua* cet. (f. 3 v., ad amussim respondet, si Comm. in Pentateuchum omittis, Codici W. 8; hîc vero pro ב׳ דברים, male ד scriptum, et vox לו omissa suppleta est); *Jesaia* inde a Cap. 6 (f. 48), *Jeremias* (f. 80), *Ezechiel* (f. 96), *Proph. minores* (f. 124 v.), *Chronicon* (f. 165), *Psalmos* (f. 181), *Job* (f. 230), *Proverb.* (f. 261), *Cantic.* cet. (f. 275), *Daniel* (f. 294) cet.

f. 308 epigr. scribae נשלם ע״י החושא יוסלח. Sequuntur (f. 109-11) notitiae variae in loca Biblica aliâ manu.

2) (f. 312) דרשה, *Concio;* ita inscribuntur collectanea, ut videtur, ex operibus Rabbaniticis, forsan collectore Anonymo Karaeo (minime eodem auctore, qui praecedit, ut suspicatur *W*[3] p. 527); incip.: ויקרא יעקב לבניו לאחר שבירך את יוסף קרא לשאר בניו האחים ויאמר האספו ואני אגיד לכם מהו האספו השהרו כ״מ ותסגר מרים, ita f. 312 v. infra: דרשה מאברהם עד שלמה ט״ו דורות, f. 317 דרשה ויהי בשלח פרשה כת׳ טוב וישר ה׳; passim פרשה (ut diserte f. 322 v.) per פ׳ vel פרע׳ (i. e. abbreviata lit. ש) designatur. Occurrunt et *Kabbalistica* ut f. 321 v.: ויט משה את ידו כל אחד ואחד מהם יש בו שבעים ב׳ אותיות כנגר ע״ב שמות [1]) ומהם אתה למד סוד שם המפורש, אות מן הראשון ואות מן השני ואות מן האמצעי ואות מן האחרון... ותמצא זה השם בס׳ הישר והוא הנקרא | והו | ילי | סיט | עלם | כו׳; f. 326 infra citatur בממכת ע״ז פוקד עון אבות; finis f. 329 v. מדרש לא תעלה במעלות . . רבותי אמרו במסכ׳ סנהדרין מנא הוא מלתא . . . מכאן לדיין שישא ויתן ויצדק אותו אתו (!) ואח״כ יחתוך הדין שנ׳ צדק צדק תרדוף . נשלמה פרשה . ושלום על ישראל; etiam f. 315 legitur אמרו רבותינו ז״ל על נפתלי.

F. 330 Excerptum de חושן incip.: ששה משמותם בתולדותם ת״ר [תני רבנן =] שתי אבנים היו לו לכה״ג.

WARN. 32.

[Cod. bomb. 8 maj. ff. 163; charact. potissimum Hisp. (Karaei?) tendente versus sinistram, manu inhabili (v. Specimen); locis nonnullis vero, e. g. ff. 40-5 manu Hisp. paullo expertiore, sed non elegante exaratus; f. 35 finitum est fer. IV. 28. Tammus הרצ״ה וסימנ׳ והי״ה או״ר הלב״נה (!) כאור החמה, quod sec.

---

1) Cf. quae de numero 72 disserui in Zeitschr. der d. m. Gesellsch. IV, 160, ubi ad n. 62 b notandum est, citata non legi in *Pesikta* antiquâ in Cod. ap. *Uri* 119.

calendarium A. 1535, prout f. 107 v. »finitum fer. I. 27 (ך) Nisan A. צרד״ה", sec. calendarium A. 1534 esse debet. Possessorem sese inscripsisse videtur f. 1: *Moses b. Kisch*: למשה בן קיש החפץ].

1) פירוש שיר השירים של הרך האמת, *Comment. in Canticum* mysticus, auctore R. ESRA, incip.: אמר להקדים ג׳ הקדמות והם הא׳ לומר כי שלמה המלך עשה זה הספר לעת זקנותו בשלימות חכמתו ע״ד החכמה ואמרו ז״ל שקרא שמו של הקב״ה שלמה; est ergo compendium seu recensio truncata praef.[is] editae unâ cum Comm. sub nomine *Mosis Nachmanidis*, cujus praeceptor Esra A. 1138 obiisse fertur (v. *Catal.* p. 973) [1]. Incipit: שיר השירים אמר כאלו כסא הכבוד יזמר, ויום ליום יביע אומר, ועומד בתפלה סדורה, בשפה ברורה, ערוכה ובכל שמורה; finis f. 35: ויהיו כל מלחמות ... חמשת אלפים קס״ג לב״ע ואור החמה יהיה שבעתים כדכתיב והיה אור הלבנה ... ואור החמה יהיה שבעתים. Opus editum ad manus non habui, sed libri volumen attendenti, nostra recensio mihi brevior videtur eâ, quae in Cod. *Bislichis* 65 circa 60 ff. implet. Apud *Wolfium* opus et ipsum auctorem Esra frustra quaesivi! — Exstat MS. in urbe Brody, exaratum a *Jehuda Toledano* e Cod. antiquo amici in urbe Fâs, ubi auctor quoque Mos. Nachmanides inscriptus est; ibique in introd. desideratur ablegatio ad Comm. in Pentat., quam notitiam *O. H. Schorrio* debeo.

2) (f. 40 v.) ס׳ הבאיר (sic! leg. הבהיר), initium v. ap. W[3] p. 825, ubi ante בשחקים suppl. הוא, exstat f. 48 nomen 72 literarum והו ילי; finis (f. 59 v.): וקצץ רגליו של נחש ... ואוהביו כצאת השמש בגבורתו תשמיע׳ ששון ושמחה וגומ׳. ע״כ נמצא. Editionem (v. *Catal.* N. 3423) ad manus non habui, auctorem

---

[1]) Supercomm. ibid. laudatus est *Josuae Ibn Schoeib;* v. *Catal.* p. 2525. Cf. quoque *Jellinek* Bet hamidr. III. p. XII. *David Loria*, de aetate lib. Sohar, Koenigsb. 1856 f. 21 v., ut alibi passim, fontes suos non indicat.

(fictitium) NECHONJA B. HA-KANA effert quoque *Abulafia* (אוצר עדן גנוז MS. nunc Oxonii II, pars 10 initio), et ipse *Narboni* ad מורה I, 62; auctorem Germanum dicit Abulafiae aequalis *Isak Kohen* [b. Jakob, cf. supra p. 101].

3) היכלות, *Templa*, quae partem sistunt chaldaicam libri זוהר, ut ad marg. Cod. nostri verbis בפ׳ פקודי רמ״ה innuitur; incip.: אמר ר׳ שמעון הא תנינן; desinit (f. 107 v.): כל של אורות טלך וארץ רפאים תפיל. נשלמו היכלות וכו׳. De origine cf. quae monui in *Catal.* sub Nachschon Gaon p. 2020. *W*[1] p. 1143 MS. Sohar in Bibl. Leydensi sine num. laudat, quod vix huc spectat, aliud vero non occurrit.

4) מדרש רות הנעלם, *Midrash Ruth occultus*, seu *mysticus*, cum emendd. et additt. gravibus ad marg. et in ipso textu; incip.: בימי שפוט השופטים רבנן פתחי מאי דכתיב ברן יחד כוכבי בוקר; finis (f. 150 v.): ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. W[3] p. 1199 n. 342 b (omissâ voce הנעלם) opus non recognovit editum sub tit. יסוד שירים, et recusum supplementi instar ad lib. זוהר (v. *Catal.* p. 543 N. 3499 et p. 2004 lin. 1; Litbl. XII, 616) [1]).

Sequuntur *Excerpta* nonnulla.

5) (f. 154) סוד הנחש ומשפטו ומעשהו, *Arcanum serpentis* cet., auctore *Anonymo*, ita pergens: וקודם שאכנס בביאורו צריך אני להודיעך עקרים גדולים שהם דורך גדול בהשגחת (sic) דבר זה. כבר הודעתיך בני כי מן הבינה ולמעלה אינו מושג תורע לשום נביא עין לא ראתה; finis (f. 158): כתיב נ״ון סמ״ך עי״ן פ״ה לפיכך אין נו״ן במזמור תהלה לדוד ואין קו״ף במזמור אליך ה׳ נפשי אשא . . . כתיב ביהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך. תם. Plurima exstant variorum auctorum Kabbal. hujusmodi »arcana", seorsim vel collecta, ut *Mosis de Leon*, ubi saepissime insertum est opus sequens (v. Cod. *Scal.* 15); id vero *W*[3] p. 1208 n. 505 (ubi desid. ומשפטו) male ad nostrum »ff. 8" pertinere putavit. Nostrum quidem inter

---

1) Occasione datâ addam observationem *B. Goldbergii.* In textu edito f. 27 legitur: אלהי של משתיזלה, Deus Moatazile!

arcana Mosis laudati nondum offendi, neque conjecturam ullam de auctore proferre audeo.

6) (f. 158 v. -- 160 v. fin.: בעיה) יח' ויתי) JOSEF בן GIKATILIA (ג'יקטיליא), *Arcanum de Bath Seba*, inscriptum, להרב המקובל ... ר' יוסף; v. ad op. 5.

Sequitur (f. 161) *Excerptum*.

7) (f. 161 v. — 162 v.) פרקי חבוט הקבר, Capitula 5 de *Percussione sepulcrali*, edita (v. *Catal.* p. 547 N. 3529); *W*[2] p. 1185 n. 200 male Cod. XXXV notat. — Sequuntur *Varia* usque ad f. 163 v.

WARN. 33.

[Cod. chart. 8⁰ seu 4⁰ min., ff. 106; charact. Hisp. majore, pinguiore, composito, exaratus in usum *Esrae Caravidae* (קאראוידה sic, cf. ad Cod. W. 13), singulis locis jam atramento fusco erosus. Folium praefixum laceratum forsan nomen possessoris exhibuit.]

ספר מה שאחר הטבע, *Metaphysica* ARISTOTELIS (*W*[2] p. 136). Desideratur praef. interpretis (quae exstat in Cod. *Mich.* 421, praeterea cum nostro omnino congruente), BARUCH IBN JAÏSH (יעיש) B. ISAK, qui librum se ex voto *Samuelis Zarfatii* [1]) ex *Latino* vertisse dicit, quia »versio ex Arabico perversio sit" (יחד עם הלשון עיניו נשתקו ותהפך לאיש אחר) [2]), seque tractatûs (libros) singulos in Capp. divisisse, quorum indicem prae-

---

[1]) Non *Isak*, ut *Carmoly*, in Isr. Annal. 1839, p. 302, qui more suo cum Nostro confundit homonymum, a Nostro fortasse descendentem, *Damascenum* Saec. XVI[i] (v. *Catal.* p. 774, et Add. ad locum), cf. *Serapeum* 1851 p. 63, et infra ad Codd. W. 39 et 44.

[2]) Eadem est notissima sententia eademque fere verborum allusio *Casirii* (I, 266) de versionibus ex Arabico Latinis.

fationi apposuit, ubi vero tract. I. »introductio" nuncupatur [1]). Conspirat versio haec cum Latinâ, editâ in Opp. Aristotelis a. 1560 vol. VIII, sed XII tantum libri exstant. Initium: כל האנשים בטבע יכספו לדעת; finis אם כן הראש הוא אחד. Fusius de opere et interprete (W[3] 430c = [1] 1128) disseram ad Cod. Mich. laudatum.

WARN. 34.

[Cod. chart. 8° maj., ff. 5 et 72. Textus lit. quadr. punct., Comm. atramento pallente charact. eodem minore, ut ejusd. auctoris opus in Cod. W. 29, f. 20 v. suppletur citatum ex Ibn Esra, charactere simillimo paullum minore, forsan *autogr.?* Fol. 5 praefixo charact. Hisp. legitur: אלו האזהרות שחבר החכם השלם כמהר״ר מנחם תמר נ״ע; f. 1 subjicitur: על משקל יתד ותנועה ויתד ושתי תנועות השיר מחולק שלש חלקים המשקל והסוגרים שוים כמשפט טובי המשוררים. Locis pluribus legitur: כאבה תמר נ״ע; f. 72 sunt carmina duo acrost. (יוסף) in laudem libri et auctoris, manu Hisp. recentiore *Josefi Tamar*. Fol. 1 aliâ manu legitur hymnus alphab. triplici, cui possessor manu Hisp. inscripsit: וידוי ללילי סליחות, *Confessio in noctes Selichot;* incip.: אשמתי אשום אשם | ולמאום רשעים ורגשם | לבי הלך שם || בגדתי כפי בוגדים וכו׳.]

תנחומות אל, *Consolationes Dei* (v. f. 6 v.). Carmen in 613 praecepta s. d. *Asharot* (**אזהרות**) cum Commentario, auctore MENACHEM TAMAR [2]), praemissâ praefatione (v. *Append.* VIII),

---

[1]) Ita in Comm. Jo. Duns Scoti ed. 1501 lib. I »Prologus" inscribitur (cf. supra p. 52, 58) et הצעה ap. Ob. *Sforno*, אור עמים initio.

[2]) Nomen *Timâr* pronunciat *Dernb.* l. c., sine dubio quia תמאר Arab. ثمار habuit, sed Noster vixit in terrâ Graecâ, et nomen saepius תמר, quam תמאר scribitur; certe vero טמאר (seu טאמר ap. *Sabbatai* s. v. ראשי בשמים, ubi מאמר vitio typogr. in ed. II) incorrectum sibi sumsit *W*[1. 3] n. 1431; *Matatjam* תמר, qui paullo post Nostrum flo-

ubi, de peste loquens, se puerum nuncupat, certe nondum 20 Annos natum, nunc vero senem. Pestis Annum lego 226 (1466), quamquam litterae כו junctae sunt, unde הר״ט vel ה״ט [id nequaquam!] (i. e. 1449 vel 1459) legit *Dernburg* (Geiger, Zeitschr. III, 277), sed literae ט pars sinistra semper superius ducitur; magisque A. 1466 quadrat cum A. 44 vel 53 (כוא הגאולה), qui in Cod. 29 indicatus videtur, ubi praeterea magister Sabbatai Kohen idem videtur, ac censor Mardochaei Comtino (Cod. W. 41, [21]). Argumentum aliud ad promovendam aetatem nuper mihi occurrit in Cod. MS. A. 1529 exarato (nunc Bodleiano), qui Nostri Comm.[os] [hactenus ignotos] in libb. *Esther*, *Ruth* et *Proverbia* continet, ubi in Comm. in Prov. (in initio et passim) Comm.[um] קב תקי in Prov. anonyme quidem citat, sed eundem certe, qui est auctoris *David Ibn Jachja* (mort[i] A. 1504, v. *Catal.* p. 864). Errant vero, qui Nostrum A. 1524 Grammaticam ראשי בשמים (citatam in Ruth 3, 2) scripsisse dicunt; primus nimirum *Bartol.* (nescio quo fonte; in Indice auctorum Codd. Vatic. ap. Assemanium Nostrum frustra quaesivi), et adhuc *Luzzatto* (Prolegg. p. 36), unde W^1 p. 764, et *De Rossi* Wörtb. p. 307 (Dizion. II, 141, 145, altero loco omissâ aetate!), ejusque Epitomator coecus *Ghirondi* (תולדות ג״י p. 236), Nostrum Saec° XVI° collocant. Addam citationem aliorum ejus scriptorum hactenus ignotorum ex initio Comm. in Ruth (ואני כתבתי בפרשי דבריו [של ראב״ע] בפירוש התורה

---

ruit (v. *Asulai* I p. 144 ed. Benj.; cf. *Conforte* f. 33 lin. 6 a fine, ex Eliâ *Misrachi*, Resp. 89, ubi tantum מתתיה?) ipse affert W^3 n. 1680b (et cf. *Schemtob* di תומאר ap. *Conforte* f. 47 v.?). Tamar, filiam Josefi התמרי in Italiâ, Saec. XVI, vid. in *Catal.* p. 520 N. 3405; attamen Elieser תמאר occurrit aetate nostrâ in Algeriâ (v. indicem subscribentium in Comm. Jonae in Abot ed. 1848). Michael »Tamar" in Indice auctorum hymnorum Litbl. IX, 576 Namar (נמר) legere jubet cl. Luzz. in epistolâ privatâ.

(ובצחות ובמאזנים); cf. quoque infra sub obs. V. — In Machsor Graeco Nostri sunt hymni שורו לאל ידידים (f. 89), et ציון הלא תרעי (f. 213)[1]. — Praefationi subjunctae sunt 10 observationes praeliminariae (הקדמות), qui refertae sunt notitiis notatu dignis, spectantibus liturgiae et poeseos hebr. historiam; quorum specimen ex observ. III (f. 4a), ubi quaestio tractatur, cur veteres, Psalmista praecipue David, carmina metrica (שירים שקולים, cf. II f. 3: שירים שקלים בעלי לחנות [الحان] תנועות) non composuerint, exhibuit *Dukes* (Litbl. IV, 340), oscitanter excerptum pejusque editum [2]). In eas adjiciam indicem brevem: Observ. I, de occupatione cum lege, citat מעשה אפוד (praef.); II. de carminibus melodicis et assonantibus (v. supra), citat החוקר בהגיון בספר השיר בפרק השלישי; i. e. *Aristot.* (cf. observ. VI); III. locum de Asharot *Sal. Ibn Gabirol* et *Eliae Kohen Tshelebi* (צלבי) [3]) legas in *Append.* IX; IV. (f. 4 v.) de causis adjiciendi omnino Comm.,

---

[1]) Debeo haec cl. *Luzzatto*, qui addit, in Diwano Bedarschi MS. ap. Almanzi plura exstare cum acrost. *Menachem b. Moses;* num hic sit idem atque Noster ??

[2]) Lin. 5 ממנו l. מעינו; בירו l. ביד; lin. 6 איך לתמוה l. ויש; lin. 7 נהיגו l. הנהיגו; lin. 8 הדברים l. הדבורים; lin. 9 בלתי l. הבלתי, post שיר adde היה, ib. עבודת l. עבודות; lin. 11 הקב״ה l. הש׳, pro ג״כ l. אם כן; lin. 14 שבזמן הזה l. ההוא; lin. 18 ואין לאמור l. ואין לאומר שיאמר et pro להיותה l. והיותה; l. 21 post בואיציאו adde הלועז; lin. 23 post אשה adde אחת; lin. 26 scribitur בואיסיו; lin. 28 pro שקולות l. הקולות; lin. 35 post חכמות l. רמות; lin. 37 ואם לא הכל ייגע לעשות l. ואם לא כן הכל ייגע לעשות; lin. 39 vox שור cur uncinis includatur nescio.

[3]) De hac pronunciatione v. *Catal.* p. 1158 sub Isak Tsch., ubi adde nostrum. Ex eo sine dubio depravatum est nomen בילבי *Bilbi* apud *Dukes*, Litbl. II, 569, et zur Kenntn. p. 141; כלבי legitur in Poëticâ MS. *Josuae Benveniste* f. 17a (ubi etiam Menachemi hymnus laudatur). Diversus videtur *Elia Kohen* pestilentiâ abreptus A. 1523 (v. *Catal.* p. 2507, ubi ad Cod. W. 28 ablegavi, quia primitus sub eo de Nostri aetate disserere in animo habui).

ubi *Maimonidis* Praef. in Comm. in Hippocr. Aphor. (cf. Cod. W. 30, [7]) compendiose reddit. Exemplum Comm. adducit *Isak b. Todros* [v. de eo *Catal.* p. 2522], qui vero male expositionem verbalem (באור המלות) omiserit: והוא ידוע לחכמים שידיעת הפשוט היא הכרחית לידיעת המורכב מפני היות הפשוט קדום למורכב קדימת שכל וקדימת זמן ג״כ. Obs. V., de difficultate expressionis, et quidem 1) grammat., ut quoad נח et נע, metrum cet., citato Ibn Esra in צחות et ipsius auctoris אגרת שיר השירים; quam ob causam licentiâ poeticâ usos fuisse auctores in primis poëmatum majorum, exceptis *Ibn Esra* et *Jehuda Levi; Sal.*** *Ibn Gabirol* vero et *Elia** *Tshelebi* deditâ operâ aliter sua composuisse putat carmina (v. locum in *Append.*); pauca, quae ipse in prosodiam commiserit, vitia, in Comm. se ipsum ostensurum; VI. obs., carmine nonnisi breviter res illustrandas esse; VII. De dissensione in computandis praeceptis 613 apud *Ibn Esra* (יסוד מורא) *Maimonidem, Nachmanidem,* cet.; VIII. (f. 6 v.): se ipsum sequi Maimonidem שבהיות דעות חכמים הפוסקים ע״ה חלוקות ב׳ סבות האחת היא המנהג במקומות האלה להתנהג בדיני תורה ע״פ פסק הרמב״ם ז״ל והשנית רבוי ספריו וקלות מציאותם מה שאין כן בספרי זולתו, »prout in naturâ ubique id quod magis necessarium est, frequentius est et pretio inferius." Se ipsum ergo argumenti non »auctorem" sed tantum interpretem esse, at ubique fontem Talmudicum, et, *quod nemo hucusque fecerit*, locos libri משנה תורה indicasse, librumque suum (המחברת הזאת, quod ipsum carmen includere videtur) תנחומות אל nuncupavisse, ubi nomen suum מנחם lateat cet. IX. (f. 7 v.) de adhibendis dictionibus Biblicis; poëtae usum quoque ἅπαξ λεγομένων permittit, etiam vocum Mishnicarum; quae vero ex neutro fonte illo hausta sunt, vituperanda esse (זחות et גנות גדולה) existimat, quamquam et hujusmodi in carminibus majoribus vix evitanda sint (v. sub V). X. Lectorem ab oscitanter prolato judicio avertit majorum exemplo, qui nec ipsi errorum erant immunes, ut avus ipsius maternus *Sacharia Kohen* in Nachmanidis Comm. in Pentat. animadvertit, in libello speciali

(תפשו להר״מבן בפרושו לתורה כמו שנראה זה בקונטרים שחבר על זה, f. 8) [1]. Carmen ipsum (editum in rituale Romaniae, cf. *Dukes*, zur Kenntn. p. 141) incipit:

מ׳שוך נ׳א ח׳סדיך מ׳רומם ב׳עברך נ׳חה מ׳מרומיך ש׳פתי ה׳כינה
ארני אשר תפתח שפתי בן אבטח וכפי לך אשטח ברנה ובתחנה
אשר שם בפי עוללים וכו׳

desinit (f. 71): תשואות וחן חן לה וכי עת לחננה. — Comm. incip.: אמר המפרש המחבר מפני שהיה הבורא ית׳ ויתע׳ שמו הוא הפועל הראשון ... ראוי לכל מתחיל בכל שמבקש ראשונה העזר מאתו ... וכן עשה זה המשורר (et sic semper tertiâ personâ). Opus alterum (Cod. W. 29) in hoc nullibi citatum offendi, ubi id evolvi; citatur *Aristotelis* Metaph.

---

[1]) Idem קנטרים, ubi auctor animadversionem Nachmanidis in Ibn Esram in pericope ויגש fusius refutavit, citatur in Nostri Comm. in Ruth in fine. Idem est sine dubio S. K. »philosophus", cujus refutationes Animadvv.^{num} Nachmanidis in Maimonidem (cf. *Catal.* p. 1955 op. 27) in Cod. *Vatic.* 249,[1] cum carmine *Abrahami Kohen* (quem male auctorem habuit *Bartol.*, et W^1 n. 136 sub Abr. Kohen Pisanum affert). In Cod. MS. apud *Schorr*, inter carmina varia auctore Sach. Kohen, occurrit, ut ille ipse mihi roganti scripsit, hymnus in 13 articulos fidei, (sine dubio idem, qui in Cod. *de Rossi* 997 auctore »Zacharia"; in indice auctorum p. 219 adde: »hymnus in"). Manu aliâ scriptum est carmen incipiens: תורת אמת אמון, quod edidit Schorr (החלוץ II, 1853 p. 162), et quod bis repetivit *Geiger* (Jüd. Dicht. p. 49, p. 28 hebr.; libellus hic nempe omnino repetitus est, haec videl. particula ex »Blüthen" cet. in Volks-Kalender 1853 p. 38, ubi p. 44 Sach.^{m} Kohen ceterum omnino ignotum dicit, et auctori Saec.^{i} XIII anonymo tribuit). Ipsum idem carmen vero est introductorium in opus laudatum in Cod. Vat. 249! Ipse Schorr (ut mihi scribit) ob diversitatem characteris tantum cohibitus erat, quominus carmen illud tribueret quoque Sachariae; dictio גביר משה בנו מימון occurrit item in lin. 2 hymni laudati (incipientis: בעקרים יקרים לבקרים ישרים). Nomen Nostri exhibet quoque inter auctores hymnorum *Zunz*, Synag. Poesie p. 324; diversus est homonymus apud Conforte f. 33 a, aequalis nimirum Eliae Misrachi, qui יצ״ו scribit.

(f. 9 v.), de Animâ (f. 10 v.), locum de Asharot Saadiae, ceterum ignotum, Josuae Ibn Schoeib v. in *Catal.* p. 2208.

WARN. 35.

[Cod. chart. 4° ff. 96; charact. Hisp. medio minime elegante, atramento pallido, sed distincte forsan non ante Saec. XVI exaratus, a vermibus valde corrosus; super finem lineamenta crassa ducta sunt].

הפלת הפילוסופים, *Destructio* (seu *Prostratio*) *Philosophorum*, auctore *GAZZALIO*, ex Arab. hebr. versum a SERACHJA LEVI B. ISAK SALADIN [1]) jubente *Don Benveniste* (בנבנשת) *b. Labi b. Salomo b. Labi* ויל, init. Saec^i XIV^i, ut jam ostendit *Zunz* (Additt. p. 322) contra *De Rossi* in Wb. p. 294 (de errore interpretis Germ. v. *Geiger*, Zeitschr. IV, 432), et ad Cod. 496, quem Saec° XIV° exaratum venditat, more suo Codices suos antiquos praedicandi (*Zunz*, zur Gesch. p. 224 et cf. ad Cod.

---

1) שלדין in Cod. nostro, correctius שלדין in Cod. W. 6 et *Paris.* a. f. 508 (Colb. 4639 ap. *W*³ p. 1), ex quo locus e praef. ap. *Dukes*, Litbl. IX, 344 (cf. citata in *Catal.* p. 1691 sub *Meir Algnadez*), et jam ap. *Carmoly*, Litbl. I, 415, ubi *Fürst* inter alios graves errores (v. praef. ad Catal. Mich. p. XIV, et *Catal.* p. 1505 sub *Josef Lorki*, et p. 1559 sub *Josua Lorki*) nomen transscribit *Salaheddin* (ac si Arabicum esset צלאח אלדין, ut e. g. Sultanus celeber in יוחסין, צלדין ap. Ibn Verga, שאלאדינו apud Italum Josef Kohen). Cognomen *Saladin* in Cataloniâ et Arragoniâ increbuisse saec. XIV° exeunte ostendit *Zunz*, Add. p. 322. Saladinus vero, Commentator Ibn Mesuae (ap. *W*³ p. 351), est notissimus medicus *Asculanus* (*Sprengel*, Gesch. der Med. ed. I p. II p. 405. 545, cf. Zacutum ap. *W*³ p. 351), cujus ס׳ הרוקחים (sic) in Cod. Vindob. CLVI non est »ignotum", sed »Compendium aromatorium" Latine editum ad calcem opp. Mesuae! In Cod. Vindob. CLVII scribitur »מנאפולי", vertitur »aus Neapel"!

W. 39). W[1] p. 362 n. 583 eundem Serachja[m] Levi, quem A. 1386 mortuum finxit, disputationi (A. 1413) adfuisse putat, quod repetit *De Rossi* (Wrtb. p. 186)! Sed confusi sunt viri homonymi. Senior notissimus non 1386, sed 1186 mortuus est; in שבט יהודה enim, loco a W. citato sub initio, תת (800) supplendum est, quod aliis quoque locis seduxit Wolfium [1]). *Deutsch* (Catal. p. 127) Carmen Sal. di Piera ad Serachjam »in Montpellier", ad S. b. I. »*ben Schealtiel* cogn. Saladin" missum dicit, confuso ergo rursus (contra monitum *Zunzii* l. c., et jam ap. *Geiger* Zeitschr. IV, 190) Interprete quoque ex Arabico *Serachja b. Isak b. Shealtiel Chen* Barcinonensi Romae Saec. XIII exeunte [2]). An vero illud במונטפליר omnino Nostrum spectet, ii dijudicent, quibus ad Cod. MS. aditus est. Noster sine dubio legatus fuit *Caesaraugustanus* unâ cum Don *Vidal b. Benveniste*, (cf. *Schlesinger* ad Albo p. VI).

Praef. interpretis incip.: אמר המעתיק הספר הזה מלשון הגרי אל לשון עברי הודות והלל לאל המכלכל מוסרות תבל. Praef. auctoris: בשם האל המרחם הרחמן וחסד השם משלם ועד עולם על יראיו ועל נביאיו ושלוחיו . נשאל מן האל הנותן לכל תכלית שלמות . . . אולם אחר [3]) הנה אנכי ראיתי כת אחת אשר ישערו. Auctor invehitur primum vehementissime in Philosophos, quos (scil. Muhammedicos) a Christianis derivare videtur, et »insanos" (משוגעים) ac »daemones" (שדים) nuncupat; refutationi praemittit 4 observationes (הקדמות), in quarum primâ notissimum occurrit illud »amicus Plato" [4]) ut Philosopho-

---

[1]) E. g. p. 194 sub Ahron b. Meschullam, cf. *Catal.* p. 1690.

[2]) De eo nuperrime hebraice disserui in collectione dissertt. אוצר נחמד (Vindob. 1857) II, 229 sq., ubi de Nostro nonnulla observavi p. 230; cf. *Catal.* p. 2585, 2590.

[3]) Corrigitur in marg. Cod. 6: אחי, sed forsan respondet formulae Arabicae فاما بعد, ita ut suppleatur אחר הודות לאל cet.; cf. supra p. 62, et vide infra.

[4]) Forsitan Noster erat fons Judaeorum seriorum, qui etiam ad hanc

rum dissensionem significet! In fine observationis quartae, (et ita f. 200) in quaestionibus de logicâ ad librum suum משקולת החכמה (القسطس Cod. Escur. 628, [3]) ablegat, quem non alium quam lib. מבחן החכמה, seu מאזני העיונים (*Averroi* a nonnullis jam Saec⁰ XIII tributum!), et cujus continuationem מאזני המעשה esse, ostendi (*Catal.* p. 1000) [1]). Sequuntur 20 quaestiones, scil. 16 metaph. et 4 phys., scil. eaedem, quae, in refutatione *Averrois* (v. supra p. 50) excerptae, tantum hucusque, innotuerunt, (unde corrigenda nonnulla ap. *Wüstenfeld*, Akademien p. 16, et *De Rossi* ad Cod. 496; cf. recensionem specialem apud *Munk* in Dict. des sciences phil., etiam contra SCHMÖLDERS, Essai cet.) Opus *Arabicum* exstat in Cod. *Vatic.* Arab. 291, et forsan *Escur.* 628 A. 1321 exarato, ubi *Casirius* (p. 184), vel scriba, titulum librorum duorum تهافت الفلاسفة من (!) مشكات الانوار confudisse et *Mosen Narboni* simul interpretem hebr. et commentatorem Arab. finxisse videtur (cf. *W*[3] p. 2; *Munk*, ap. *Beer*, Philosophie cet. p. 115, *Catal.* p. 1001). Initium op. 1 فاني رايت طايفة congruit cum nostro הנה אנכי ראיתי כת אחת, non vero finis مقصود هذا الكتاب cum hebr. חתימת הספר . ואם אמר אומר . . . . ותכחיש אותם באלו השאלות השלוש, ואולם אנחנו לא נוסיף בו ויכוח עתה; op. 2 vero, ubi Casirius ad Cod. Par. 884 ablegat, reverâ videtur opus مشكات الانوار, cujus versio hebr., in Codd. Uri 325, 392 [2]), post laudem Dei incipit שאלתני הידיד (فقد سالتني ايها الاخ),

---

rem alludunt, ut e. g. Sal. Ibn Aderet, Resp. 9 (cf. Schemtob, אמונות f. 27), vel eadem phrasi utuntur, ut *Josef Trani* ap. Asulai I, p. 62 sub טוביה הלוי; cf. *Masudi*, ap. Abr. Ibn Chisdai (Cod. 56, [8], cf. sub Cod. 41, [22]).

[1]) E quo supplere potes pauca allata a *Dukes*, אוצר נחמד II, 194, partim jam abhinc 10 annos a me prolata; cf. infra dicenda.

[2]) Titulum depravatum משכית האורות בפרדס הנוצרים e Gagnierii notitiâ ap. *W*[4] p. 746 repetit *Goldenthal*, מאזני צדק p. XIII n. 1. Idem est האורות האלהיות ap. *Aug. Ricium* (v. *Catal.* p. 2145), et e נובלות חכמה f. 29 v. ap. *Zunz*, Add. p. 325. De libris *polemicis* Gazzalii quoque

et finis: קשה מלהשיגו של בריו ושלום לך; ap. Casir. غير يسير. Utinam Escurialensis Codex ille denuo investigaretur!

Codd. hebr. sunt rarissimi; praeter nostrum utrumque et *Paris.* et *De Rossii*, vix ullus innotuit.

WARN. 36.

[Cod. membr. 4° ff. 150; op. 1 charact. Hisp. seu Maurit. medio et complicato, sed experto lectori non difficili; in parte posteriore, minore et pallidiore, Sacc[i] XV[i], ut vid.; op. 2 subjunctum est, ut vid., Saec[o] XVI-II charact. minore a Germano (in Italiâ), qui varia, partim Talmudica, notavit f. 150 v., quae lineamentis rudibus, seu potius maculis operta sunt.]

1) הפלת ההפלה, Refutatio *Gazzalii* per *AVERROEM*, interprete KALONYMOS cet., ut Cod. W. 18, sed si spectas lectiones difficiliores (ac genuinas), magis ad Cod. *Mich.* accedens; adjectis notis margg. manu Hisp. et manu scribae operis seq[is].

2) ס' הבדל וכו', auctore *AVERROE*, ut Cod. W. 15, [2].

WARN. 37.

[Cod. chart. 8° maj. ff. 78; charact. Hisp. maj. complicato, sed non indistincto].

ספר חשבון מהלכות הכוכבים, L. *Computationis cursus stellarum*, auctore ABRAHAM BAR CHIJJA Hispano (de quo vide *W.*

---

fictis e confusione versionum hebr. v. *Catal.* p. 1967-1969. Genuinum opus الرد الجميل على من غير التوراة والانجيل ap. Hagi Chalfa 1085 (I, p. 386), 5899 (III, p. 352), a Biographis Gazzalii neglectum, forsan idem est atque in Cod. *Paris.* p. 368 ap. *Wüstenfeld*, l. c. p. 19 n. 65?

n. 75, ubi [3] p. 33 de Cod. nostro; *De Rossi*, Wrtb. p. 81; quem more suo excerpit *Ghirondi* p. 28; *Zunz*, Add. [1839] p. 323, et in *Geigeri* Zeitschr. IV, 387) [1]). Jam citatur Noster a Serachja Levi, et (ut puto operis מגלת המגלה sectio III) A. 1170 a *Jakob b. Reuben*, et hinc ab ejus Epitomatore Schemtob (v. Cod. W. 28); cf. *Narboni* ad מורה II, 29. — Astronomiam in specie (חכמת התזיין, v. *Jüd. Lit.* p. 455) tractavit Noster in operibus laudandis, chronologiam praesertim, nempe »scientiam intercalationis" Ju-

---

1) Hinc finis notae 10 ap. D. *Cassel* ad *Conforte* f. 9 a, ad notam 8 pertinet. — E *Zunzio* (ut saepissime) hauserunt semiplagiatores, de Nostro tractantes, et horum porro plagiatores secundarii, ut *Goldenthal* in libello (periodico) incepto c. t. ציון 1845, qui »auctores et catalogos" fontes citat bis (p. 7 et 9), Zunzium vero semel, ubi in ejus verba, quorum sensum non assecutus est (vid. infra), animadvertit. Suam dicere potest conjecturam de patre Chijja *Daudi*, qui reverâ obiit A. 1154! Nominis *Levi* originem e confusione cum Abr. Ibn Chisdai ignorat, (v. *Reifmann*, in vitâ Serachjae [1853] p. 59, qui rursus nullum auctorem citat, ut passim in illo opusculo). Porro more suo aliunde nota Germanice recoxit *Fürst*, Litbl. 1850 p. 425, addito tantum excerpto ex *Geiger*, Mos. b. Maimon [1850] p. 69, 70 (ubi conjectura minime nova; v. *Catal.* p. 1912). Ea rursus hebr. vertit Editor lib. ס' העבר Lond. 1851, adjecto plagiato alio (v. citata in *Catal.* meo p. 673). Neque nova affert *Kirchheim*, in notâ ad Kimchii Comm. in Pentat. [1842] f. 4 a, praeter citatum מפעלות אלהים [II, 2]. — Quod Codd. attinet MSS., ubi Nostri opera latent, aliaque nonnulla, — a semiplagiatoribus plura omissa quam addita sunt. Addendus est ubique Cod. *Paris.* a. f. 449, sec. *Terquem*, Litbl. VI, 475, atque Cod. *Orat.* 160 (ut e notâ B. Goldberg animadverti), ubi idem opus atque in Cod. *Vat.* 400, [4], et *De Rossii* 1170, quod non stricte *ex Arab. versum* dici potest (monente ipso De Rossi; cf. *Jew. Lit.* p. 337 § 18 n. 48), neque propositiones de triangulis, et »de musicâ" in Cod. *Vat.* 400, [5] Nostri esse constat. In praef. ס' העבור p. XVIII Noster perperam interpres fuisse fertur quaesiti Hai Gaon »Arabici" (!), quod p. 97 diserte בלשון אשורית (i. e. Aramaice, cf. supra p. 66 in notâ) scriptum esse dicitur.

daicae, in libro העבור [1]), ubi (p. 112) annum 1124 »proximum" dicit; radicem computationis et tabularum adjectarum cyclum 258 (A. 1124 sq.) assumit; in libro nostro vero (Porta VIII), et in tabulis, quae ad eum (ut ostendemus) pertinent; cyclum 257 (A. 1105 sq.). Attamen in auctoris libro צורת הארץ (edito item), qui operis nostri veluti partem anteriorem exhibet, diserte A. 1131-2 [2]) »hic" commemoratur, isque liber in Cod. *De Rossii* 1165 finitus esse dicitur *Barcinone* [3]) 4 Sivan [i. e. 6 Maji] 1136, noster vero in epigr. (f. 72 ante Supplem. laudanda) finitus esse dicitur 22 Omer »i. e. 10 Aprilis" A. 1136 [4]); ex formulâ vero זקי״ל (in Cod. nostro וצקי״ל), nomini adjectâ, argu-

---

[1]) Hunc librum, ut ejus generis primum, venditat Editor (in titulo), scilicet propter locum praef^is^ in contrarium detortum; v. recensionem criticam (erroribus vero typogr. depravatam) *D. Casselii* in Monatschrift ed. per Z. Frankel 1852 p. 66. De Mar *Hassan* v. *Jewisch Lit.* p. 355 n. 30.

[2]) 1442 Seleucid., unde 1332 sec. *Zunz* l. c., minus exacte 1134 apud nos (*Jüd. Lit.* p. 435 n. 3 a et p. 437), 1133 ap. *Cassel* l. c. p. 64 (scil. secundum computationis discrepantiam, v. *Rapoport*, ערך מלין p. 77), qui citationem lib. צורת הארץ in ס׳ העבור p. 15 jure suspectam judicat. Quoad *Mosen Darschan*, sibi ipse contradicit *Cassel* l. c. 1855 p. 71, neglectâ ubique conjecturâ *Zunzii* de Cod. Monach. 46,7; v. *Catal.* p. 2113, 2270.

[3]) »Barchinonensis" vocatur etiam in Fortal. fidei (*W*[3] p. 31-2), et ap. Zunz l. c., qui vero, ut ostendat Nostrum in *Galliâ* degisse (cf. Cod. De Ros. 1170), auctorem affert Asarjam De Rossi; quod Goldenthal l. c. p. 8 pervertit!

[4]) Congruit subscriptio nostra verbotenus cum Codd. ap. *Luzzatto* (Kerem Chemed VII, 78), *Taur.* 66 (apud *Zunz* l. c.), et cum alio (ס׳ העבור p. vii), cujus apographum nunc est in Bibl. *Bodl.* (Cod^is^ *Paris.* 464 solum titulum dedit *Dukes*, Litbl. 1849, p. 430). Cod. noster tantum cognomen صاحب الشرطة (v. *Delitzsch*, Catal. p. 327) corrumpit צח אלבישרטה. Cod. *Oppenh.* 1665 Q. sub tit. חשבן (sic) מספר excerptum de 48 constellationibus exhibet, nescio utrum ex libro nostro, an e lib. צורת הארץ.

mentum ducit *Luzzatto*, auctorem jam tunc defunctum fuisse, quamquam subscriptionem illam etiam in Cod. suo omnino ex Cod. anteriore repetitam esse opinatur. Mihi quidem formula illa facile a scribâ aliquo recentiore addita, ac deinde a sequentibus repetita videretur; verumtamen si A. 1136 compositionem spectet, lib. noster paullo ante צורת הארץ finitus esset, quod de compositione ipsius auctoris non credam, sed fortasse de redactione anonymi cujusdam (v. infra). Ex Cod. *Monach.* 46,[7] (vide conjecturam laudatam ap. Zunz l. c.), ex viri nempe nomine, cui dedicatus est liber, certius forsitan de tempore judicari poterit.

Incipit praef.: אמר אברהם בר חייא ז״ל הספרדי אני מתחיל בשם האדון; liber dividitur in XX Portas, quarum index locuples iis praemittitur; P. I: במספר מעלות הגלגל ושברי כל מעלה וכו׳; P. XX: בחשבון מקום הזיקות היוצאות מזוהר הכוכבים; opus ipsum incip.: בבר ידעת כי הרקיע כלו נחלק לשנים עשר מזלות שהם טש״ת סא״ב מע״ק גד״ה; desinit (f. 72): ואתה מצא החשבון הזה על דרכים רבים שאין לסמוך על אחד מהן . ותתמתי את דברי בכאן ומשבח ליוצרי אשר עזרני יהי משובח לעד סלה . נשלם הספר הזה וכו׳. Sequuntur *Supplementa* fortasse a Redactore quodam libri ex »scriptis" auctoris collecta: כשחזרנו לישב את הספר הזה מצאנו בתוך כתבי המחבר זק״ל חסרון משער י״ב וזה הוא : אם אתה רוצה חבור שני המאורות ונגודם; finis f. 75: ואם יהיה רצונך לדעת שאר שמשי רקיע . . . אשר בהם היה החבור או הנגוד במהלך המתחלף על הסדר המפורש מחשבון תקנום בספר הזה בעזרת האל . תם ישמח הכותב ויגל הקורא אמן. Eadem exstant in Cod. cl. *Luzz.* (qui in epistolâ privatâ ea ad scribam, non ad redactorem referenda putat). Hujusmodi Codicem ante oculos habuit auctor fragmenti in Cod. Warn. 43, ubi f. 33 v.: אמרנו לו שהנשיא המיסד הלוחות ושם שרשם והתחלתם בה׳ מאזנים . . . שא״עפ שהוא כתב בשער ט׳ . . ., et f. 34 v.: אולם בחשבון המולדות והנגודים היוצאים מתוך הלוחות המסודרות לזה כמבואר בלשון הנפרד הכתוב בסוף הספר שהוא חסרון משער י״ב; dein: ודע כי הנשיא מיסד הלוחות תקן מקום השמש בלוח המולדות והנגודים באופן ששם שעת המולד והנגוד בעת השרש כפי היום השוה; denique f. 35: ומה שיראה הפך זה בלשון הנשיא

בחסרון סוף שער י״ב באמרו ואח״כ דע מקום החמה והוי יודע ממקומה שרך החלוף בין ימים ולילותיהם והוצא השרך ההוא מהשעות האלו וכו׳ (sic) נראה שהוא טעות וסותר המושכל ולא נמצא כן בספרים המדויקים הכתו׳ (sic) מובן כל הלשון בבאור אחר גם בסוף הלוחות כתוב בבאור ההוא ולא זכר מזה כלום; quae hîc citantur, et falsa atque cum Codd. accuratis non convenientia judicantur, ita tamen leguntur in Cod. nostro f. 74, ubi sequuntur (f. 75 v. - 78) *tabulae* inscriptae: לוח השואת הבתים למזל טלה במרחב מ״א ל׳, et sic pro seq. 5 signis שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, et לוח למצעדי המזלות במרחב מ״א ל׳ והשעות ט״ו, א, ב, et sine dubio huc spectant tabulae f. 1 v. - 3, scil. לוח תוספת חצי היום וקצורו במרחב מ״א ל׳ בכל מעלה ומעלה מגלגל המזלות, et לוח השואת הבתים pro reliquis 6 signis מאזנים — דגים. Latitudo 41′ 30⁰ respondet urbi *Girona* (v. ס׳ העבור p. 120); — in Cod. Luzz. sequuntur tabulae eclipsium A.[i] 895-901. — Desiderantur vero tabulae, magnam operis partem spectantes (cf. *Mos. Rieti*, מקדש מעט f. 101 v.), quae sub titulo לוחות הנשיא citari solent. Eae vero, quas in Codd. pluribus vidi non integras (v. quae in Add. ad *Uri* 443 dicentur; ap. *W*[2] p. 1319 n. 285 idem Cod. *bis* enumeratur), et quae radicem habent cyclum 257, et circa finem מצעדים secundum latitudinem *Montpellier* exhibent, opus nostrum quidem spectant; nam in expositione tabulae מצעדי המזלות diserte הנשיא operisque (non nominati quidem, sed certe nostri) Porta V laudatur [1]); sed expositio illa, quia etiam Additamentum *Ibn Esrae* (הוסיף אבן עזרא ז״ל ad tabul. מהלך המאורות המתחלף) exhibet, a recentiore quodam redacta est. Hujusmodi videtur etiam Codex *Orat.* 189, ubi secundum excerptum, quod (a quo nescio) ante multos Annos accepi, initio expositionis occurrit fer. I. 14. Cheschwan A. 4904, i. e. A. 1143, ubi Nostri fortasse tabulas retractaverit Ibn Esra, qui ejus »discipulus"

---

[1]) Etiam locus de *Albatani* et *Ptolemaeo* conspirat cum צורת הארץ f. 39 r. et v. ed. 1740.

fertur, significatione vocis, ut puto, impropriâ, apud Judaeos frequentissimâ.

WARN. 38.

[Cod. chart. 8⁰. ff. 172; charact. simili Italo-Germ. Saec. XV[i], minore venusto et distinctissimo (v. Specimen). Possessores (f. 1 v.) *Elia b. Michael Bashja* (בשייא) et *J. van Hill* (Lit. C)].

עץ חיים, *Arbor vitae*, opus theologico-philos. ad normam libri »Moreh" Maimonidis, auctore Karaeo AHRON B. ELIA (compos. A. 1346) [1]), quod ex Cod. Lips., collato Monach., ediderunt *Delitzsch* et *M. Steinschneider* Lips. 1841 [2]), unâ cum excerptis *Arabicis* (cf. citata in *Catal.* p. 720 et *Renan*, Averroes, p. 153, cf. *Jost*, Isr. Annalen III, 286, 296, 312, ubi editor alter omnino oblivioni traditus; conf. ejus Culturgesch. (X) 112 n. 11). Incip. (f. 1 v.) a versiculo הדריכני באמתך וגו׳, et a versibus, quorum ultimus ansam dedit fingendi tituli נוצר אמונים (Catal. Leyd., *W*[3] p. 72 cet., v. Delitzsch l. c. p. 7); dein, sine versiculo שמח לבי, a verbis אמר אהרן orditur ipsum opus, quod vero non in 114 capp. divisum est (ut ait *W* l. c. !), sed capp. 78-9 libri editi in unum contracta sunt עח, ac similiter 87-8 in unum פו, unde צה (f. 183 v.) respondet excuso 97; sequitur vero statim צח, quod vero ex צר emendatum est, et sic sequentia emendata sunt, unde ultimum, quod nunc קיא (111) signatum est, et mnemonicum in fine (cf. ed. p. 209): ומנין פרקיו קי״ה ונשלם בשנת הק״ו לפרט סימן וק״ו (sic) ינטה על ירושלים.

Lectiones Codd. nostri generatim sunt meliores, cum emen-

---

[1]) *Geiger* (חלוץ II, 158) A. 1354 scribit, confuso nempe op. nostro cum גן עדן; v. Codd. W. 14, 21.

[2]) Editionem, ab ipsis Karaeis eodem fere tempore evulgatam, nunquam meis oculis vidi.

dationibus, quas editores in notis ex conjecturâ proposuerunt, potissimum conspirantes, ut ex specimine videbis:

Praef. (f. 3 r. lin. 1) מתפארת אמתתו, et (f. 4 r. med.) אמת׳ שמשאל, lectio ergo suspecta (cf. p. 373), sed f. 142 v. infra אמונת נבואתו, ut in libro edito. — *ib.* (f. 4 a) ובטלום pro ובטלו (p. 4 lin. 18), et שגם הם האמינו, pro שהם; deinde pergit: בתורה שקרית שמסר להם חמט הנמול והמסימו באמונות שתתאמת התורה בהם והעתיקום (cf. notam p. 373). — *Cap.* 4 (f. 11 a) שמין החבור (ut conjeci p. 373), — *Cap.* 6 lin. 7 הנה המיושב; *ib.* (f. 18 v.) של ארך, ut in libro ed. p. 21 lin. 7 a fine (ita legendum p. 374). — *Cap.* 9 initio (f. 22) ונאמן, ut in ed. (cf. p. 372). — *Cap.* 11 (f. 26 v.) אלא לעמוד, ut ed. est (p. 37, 7), Hendiadys ergo seu Ellipsis. — *Cap.* 13 (f. 13 v.) הנפלאות שנעשו במצרים שהם כחדוש והנה, ubi ergo שהם ad הנפלאות referendum et supersedendum est conjecturâ p. 375. — *Cap.* 14 f. 13 a אנים שנמצא קרוב לזמן שמצא תכונה, ut ex MS. ap. *Schorr* (כרם חמד VIII, 56), sed f. 13 b שורקרק בעל התכונה, ut in libr. ed., conjecturam meam vero, quam Schorr inanem putat, confirmat Cod. W. 21 (v. supra p. 82). — *Cap.* 18 (f. 39 r.) יהודא בן קורא . . בספרו הנודע . . קרוב לכ״ט שנה כי . . . ותשע מאות ומ׳ לפרט . . . ותשע מאות ול״ח (cf. *Catal.* sub Jehuda Ibn Koreisch p. 1334, et sub Mos. Maimon. p. 1894); *ib.* lin. penult. המכוון (cf. p. 376). — *Cap.* 19 (f. 40): ויש לכל כלי פועל מיוחד לכחות חלק המתשורר (cf. p. 283 ad 48, 3). — *Cap.* 40 initio בעל חיים, ut in lib. ed., ellipsis ergo. — *Cap.* 67 (f. 66 a) לו לירישה (p. 81 lin. ult.). — *Cap.* 99 (f. 142) והכריתת הנפש, rectius in lib. ed. (p. 173 lin. penult.) והכרית מנפש. — *Cap.* 113 in fine punctum *post* ורחמן (p. 371, nota 3).

WARN. 39.

[Cod. chart. 8° maj. ff. 129; charact. Hisp. maximo distincto; f. 128 v. - 129 v. initium Fen (فن) III concisius, forsan non ex opere eodem suppletum manu minore, quâ etiam notae marginales, passim longiores adscriptae sunt, e. g. f. 90, 91 cet.].

Commentarius in Kanon AVICENNAE lib. 1. Fen II initio imperfectus, auctore *Anonymo* (desideratur omnino ap. *W*[2] p. 1430). Exstat idem Comm. initio truncatus sed plenior in Cod. *Bodl.* 595, nuper emto, ubi possessor quidam vel bibliopola auctorem inscripsit *Mos. Maimonidem* (מהר״ם)! Sed ipse Maim. citatur (הר״ם כתב פרק י״ב) in op. nostro, ut etiam opus צרי הגוף (laudatum in Cod. Bodl. f. 29 b), in quo ipso jam citatur Maimonides (v. ad Cod. *Canon.* 92 et *Mich.* 51); praeterea locus ex Hippocratis Aphorismis allatus II, 34 (f. 8, i. e. f. 103 in Cod. Bodl.) congruit cum versione insertâ Comm.° Maimonidis (v. Cod. W. 30, 7). Propter ea, aliosque locos ex Arabum operibus allatos, ut puto, ex versione hebr.[a], auctorem esse judico Saec° XIV° neutiquam superiorem, forsan Saec. XV° florentem [1]). Comm[us] noster non congruit cum Comm.° in eundem librum I[um] (recentiorem quidem) in Cod. *Mich.* 92 (= 657); nescio an cum Cod. *De Rossi* 565, [2] »Saec. XIV" (?), ubi Catalogus ne verbo quidem opus ipsum describit; ejusdem vero Cod. 1036, quem De Rossi nec lucide nec correcte delineat, minime »Saec. XIV vel init. XV" exaratus est! »Ibn Jahase" enim, quem De Rossi apud Wolf. desiderat (sed v. *W*[1] p. 1128 ex ipso Cod. Urb. 49, a De Rossi allato, quem *Assemanius* quoque Saec° XIV° adjudicat!), certe non alius est ac *Baruch Ibn Jaish b. Isak* (v. ad Cod. W. 33), cujus indoles vero (mihi nota quoque ex Comm. in סמים לב״ם; cf. ad Cod. Scal. 2, [12]) cum op. nostro non bene convenit; alios in lib. I Comm.[us] nondum vidi, ut ex iis auctorem cognoscerem.

In Cod. nostro orditur f. 3 a cap. 7; f. 66 (in Cod. Bodl. f. 170 v.) incipit: הלימוד השלישי מן האופן השני, והוא י״א פרקים. הפרק הא׳ במקרים ובראיות. כמו שראוי שיפעל פי׳ באלו הראיות יורע החולי ויעמוד

1) Cod.[em] famosum monasterii S. Dominici Bononiae, *Maimonidi* adscriptum, *spurium* pronunciavi in *Catal.* p. 1921. Hunc tamen ut eum dictis de Cod° nostro conferant, alios invito.

הכלל הראשון מן: f. 89 incipit ;כנגה בהפכו אלו הראיות הם שני תפעלות .. התלמוד השלישי; f. 124 v. capp. 8-13 quam brevissime tractantur; clausula Fen II f. 125 v.: ומהאצטומכא צרות בצואה . או להעתר הרבה ממנה . נשלם האופן השני ת״ל. Sequitur vero statim supplem., ut vid., incipiens: כלומר ואינה יוצאה כלה אך רובה ולא נעדר ממנה כמו שבארתי בשתן בלתי בעלת קולות כי יורה על רוחות עבים עשנים . הכלל מבואר יפה . ת״ל נשלם פי׳ האופן השני ... Auctoris magister, adhuc vivens (ופי׳ מורי נ״ר), ad cujus expositiones ille passim revocat, nullibi, quantum scio, suo nomine adducitur. Auctor operis continuationem sibi proposuit, nonnulla enim ad lib. III rejicit (יאחרו אל ס׳ השלישי, f. 187 Cod. Bodl.)

WARN. 40.

[Cod. chart. 8 lat. seu 4 min., e Codd. variis compositus, summatim ff. 244, charact. ubique Hisp. partim majore partim minore; Annus 1484 legitur f. 23 v. et 78, compositionem fortasse spectans? Nescio quis indicem scripserit, tractatibus nonnullis praefixum, cujus numeri folia spectare videntur].

1) Opus *medicum*, ut videtur, de medicamentis febrium et accidentium cum iis conjunctorum; inscriptionis, quae nomen auctoris indicasse videtur, initium (חבור שעשה ..) tantum servatum est; sequentia perierunt. Incip.: פרק א׳ . בקדחת יום יגעיית [leg. רגעיית] . יש מהרופאים שעשים תפוח להסיר היגון וזה תוארו רסיפי (recipe) ורדים ארומיים חרשים; cap. 2 (f. 1 v.) בקדחת יום תשריית, cap. 4 (f. 3 v.) בקדחות יום סבתה חום תלוף; f. 13 b citatur אבוקרט בפרקיו; cap. 13 (f. 14): במקרים יקרו לקדחות תתחיל לדור ברפואות הצמאון המופלג; f. 16 incipit alia manus, quae lectorem ablegat in cap. 19 ad cap. 15, et in cap. 35 ad cap. 10, quae congruunt cum ll. cc. Cap. 21 (f. 16): בכאב הראש; cap. 26 (f. 17): מי שאחזו בולימוס ובל׳ לטין בולישמוש; cap. 34 (f. 18 v.): בקדחות לבניית הנקראת קוטידיאנא; cap. 38 (f. 21): ברפואות הקדחות

20*

הרבריות; cap. 40 (f. 22 v.): ברפואות השחינים, ubi citatur *Avicenna* (המזונות אשר זכר ב״ס); cap. 41 (f. 23): ברפואת הרשמים הנשארים מן השחינים; finis (f. 23 v.): נגד מורפיאה תועיל קולוקנטידה מותכת ... ויועיל תועלת גדולה . תם ונשלם שלב״ע . יום שני כ״ד לחדש ניסן שנת תרמ״ד ליצירה.

2) Opus e *Latino* versum (exeunte A. 1483) de *febribus*, praecipue secundum *Avicennam*, qui passim tantum diserte citatur. Initium: יען כוונתינו בזה הספר הוא להסכים דבורינו וללכת בשטת אבועלי בן סינא אומר שהקדחת הוא חום נכרי תתלהב בלב ויצא ממנו במצוע הרוח והדם הנמצאים בשורקים והורידים בכל הגוף ויזיק היזק מוחש בפעולות הטבעיות הנה זה החום הוא לפעמים ברוחות .. ומכאן יתראה איך הרוח הוא נושא לקדחת איפימרא אשר כוונתי היא לחקור ממנה ראשונה. Finis (f. 78): הנה אלו הם הדברים הראוים לעשות בקדחת הזקנה בקוצר כפי צורך החולי ותכנותיה . והיתה השלמת העתקתו מלשון הלטין אל לשון הקדש בט ... (נצבתא?) ר׳ גדליה בהכנסת כלה ט״ו לחדש טבת של שנת הישר לפני דרכ״ך לפרט האלף הששי; ubi verba nonnulla erasa sunt; fortasse interpretis pater est Gedalja? Auctor Latinus facilius forsan ex sequentibus cognosci potest. — Cujusque febrium speciei adducuntur signa (אותות), prognostica (הקדמת הידיעה), et remedia; f. 24 v. incip. *divisio* (הבדל) II, cap. 1. משינוקא משינוקא פוטרידא, אינפלאמיווא הנק׳ אצלינו קדחת הדם, cap. 2 (f. 26 v.): רצוני שינוקא מעופש; *pars II* (f. 29) מן הקדחות הארומיות, 8 constat capp., cap. 1 מהקדחות הג׳ הפשוטה ובלתי פשוטה; *pars III* (f. 41) קדחות הלבניות, capp. 8 (sed 7 tantum numerantur); *pars IV* (f. 50 השלישי pro הרביעי), קדחות שחוריות capp. 6; *pars V* (f. 61) capp 6, שלישית הנפולה cet.; *divisio III* capp. 3, scil.: 1. אותות הקדחות, 2. רפואות, 3. באותות וברפואות דקת הזקנה. — ff. 78 v. et 79 vacua relicta sunt.

3) (f. 80) *De conservandâ valetudine* (שמירת הבריאות), opusculum pro Papa non nominato compositum, ut suspicor ex *Latino* versum ab *Anonymo*; capp. 96, scil. cap. 1 de aëre, cap. 96 de affectionibus animae (ההפעליות הנפשיות). Initium: למה שהיה שמירת בריאות מין האנושי מהדברים היותר משלים ויקרים הנמצאים בגוף

האנושי ראוי הוא עלינו לטרוח בשמירות בריאותנו . . . ולכן לך הפיפיור אב מעולה ארבר אשר בעבורך הסכמתי בלבי לחבר זה הספר הקטן להועילך בשמירות בריאותך; finis (f. 105): ואמנם מהמשגל הנה בזה הספר לא נעשה ממנו רושם ולא חקירה וזה מצד הסדר ששומר מעלתך . וג״כ מצד שבאלו החיים הרעים לא ימנע הענין אם שנהיה חריפים בו ואם שנשמע דברים רבים מהחריפים והוא שאם יהיה בלתי מסודר ובלתי נאות הנה הרגל הרב ממנו בפתע אחר מלוי האצטומכא יביא היזק גדול . והמסודר והנאות הנה מועיל מאד לשמירת הבריאת. Auctorem esse Bernardum de Gordon conjeceram, sed neque editus liber ejus prolixus de conservatione vitae humanae, nec MS. *Voss.* 32, necessitudinem cum op. nostro produnt. — Sequuntur f. 106-110 excerpta.

4) (f. 111) Compendium *de Urina*, ut videtur ex opusculo, cujus auctor fertur *Theophilus* [Protospatharius] (aliisque forsan) excerptum, *anonymo* Interprete [e Latino?], incipiens: אמר המחבר טאופילי מאשר יש עלינו לחלק מראות השתן יש לנו לדעת מהו השתן ואיך יולד וכמה מינים צבעיו וכמה מיני עצומו וחלקי העצם וטבעו ונחבר עוד עסוק דברים מועילים בידיעתם . אמר טאופילי השתן הוא תמצית הדם ויצחק הישראלי כתב שהשתן תמצית הדם ושאר הליחות. Sectiones singulae parvae non numerantur, sed varios titulos gerunt, ut: בשתן הגשים הבריאות cet.; finis (f. 114 v.): וכל אשר יראה בשתן כמו החול ורומיהם יורה באיזה מקום מן הגוף תהיה המחלה... אך סמוך לתחתית הכלי יורה כאב הצלעות ימיני על שמאל . תם .. Auctorem Theophilum, jam in Catal. Leyd. ed. 1716 laudatum, frustra quaesivi apud *Wolfium*. Libellus Graece, et e versionibus pluribus Latinis latine editus est, de quibus v. *Guidotii* alloquium ad lectorem in limine ed. Graecae cum ejus Versione Lat., Lugd. Bat. 1703, et de auctore Christiano incertae aetatis, ejusdem notam p. 140 [1]. Guidot. primae editionis Latinae (A. 1483) Interpretem suspicatur

---

[1]) Secundum *Freind*, Historia medic. (Lugd. Bat. 1734 p. 151) is primus est omnium, quotquot nunc supersunt, auctorum, qui ex professo de *Urinis* egerunt.

fuisse Ponticum *Virmium*, tunc viventem [1]). Hanc versionem nimis pressam »ad proelum revocavit, et dicteriis quibusdam (ut vocat) marginalibus illustravit" Greg. a Vulpe A. 1493; recusa est quoque A. 1523. Desideratur in eâ cap. 18 de sedimentis ervosis et epilogus. (De edd. recentioribus cf. quoque Catal. Bibl. Bodl. ed. 1843, III, 617 a). Harum edd. veterum nullam cum hebr. versione conferendi mihi occasio erat, praeter ed. 1703, ubi libellus constat capp. 23; ultimum de connexionibus chymatis cet.; praefatio pp. 65, 67 et mediam 69 implet; cujus loco in vers. nostrâ hebr. 3 lineae; »dixit *auctor* Theophilus cet." Ipsius libelli initium quadrat cum lib. Latino: »Urina est humor sanguinis saccatus" (*πριήθημα* תמצית), sed quae statim adjicitur definitio urinae ISAACI ISRAELI (celeberrimi auctoris Saec. X) utrum Interpretis hebraei sit an epitomatoris, cujus opus is verterit, inquirendum est.

5) (f. 114 v.) Fragm. ex libro *de Urinâ* (שר שער מדבר על מראות השתן), auctore JOSEF B. ISAK (incertae aetatis, forsan Saeci XIVi), incip.: אמר יוסף בן יצחק הרוצה להתעסק במלאכת הרפואה צריך ללמוד ותחלה עניני היסודות הד׳ עם ארבעת יסודי גוף האדם . . . הסכימו חכמי הודו . . ., usque ad initium inspectionis primae. De auctore incerto fusius disserui in *Erschii* Encykl. S. II. vol. 31 p. 32, ubi fragm. nostrum addendum.

---

1) Exstat vero libellus (ff. 10): »De urinis a voce Theophili" in Cod. *Canonic.* 116 plerumque A. 1463 exarato, incipiens [a praefat.]: »de urinarum differentia negocium"; v. Catal. a *H. O. Coxe* editum Oxon. 1852 p. 307, qui citat *Bandini*, Catal. III col. 53, ubi Codex Saec. XIII ff. 11 ita quoque incipiens, sed epilogo destitutus, incipiente: »*Christo* Deo." Guidotius Torinum »Arriani aut Socinatis daemone obsessum" pium hunc Epilogum, dedita opera imputavisse putat, eum etiam ubique [potius solo loco in praef.] Dei nomen interposuisse loco Christi (v. alloqu. in fine et p. 234). Jam oblitus est, Epilogum (qui scribae esse potest) desiderari quoque in edd. vetustis.

6) (f. 115) Opus *de Febribus* (קדחות), tempore suo grassantibus, compositum ab ABRAHAM KASLARI (קשלרי, alias רישקשלאר *des Caslar*), stylo duro, ut fere ex aliâ linguâ translatum videatur, praeterea a libellario passim mutilatum; incip.: אמר אברהם קשלרי העירני לחבור הזה מה שקרם בקיץ וסוף האביב כללו (sic) פרווגצה וקטלוניא וולינציאה ומחוז אריגון (sic) וקצת נאברי וקשטילה לא היתה קריה ועיר ששגבה (!) מקרחות וכ״ש הרמיים טובי הגוה (sic) והיו קרחות חדות המתים ממנה לא יעברו הי״א ורובם מתו בה׳ ובז׳ והיו הקדחות תמידיות ובלתי פוסקות רבות העלוף והמצוקה ונפילת הכח; et sic pergit in describendâ tempestate usque ad finem paginae, ubi: ומפני שהיו פתאומים וחדים לא ייחלו לאיש ולמלאכת רפא להמירם וכמעט שנעלמו מן הרופאים מיני הקדחות האלה ולשרבוב אותותיהם רבים ישפטום דבריים והגיגום בהנהגות קדחות דבריות והיו משתלחים (permiserunt ?) להאכילם הבשרים כתרנגולים . . . וראיתי שנהג ההנהגה ומת . . . ושאלו ממני אנשים חכמים ונבונים שאודיעם סברתי בהנהגות הקדחות האלה ושאכתוב בזה מאמר והשלמתי רצונם ויקובל תועלת כל חכם . . . Ad probandam sententiam suam praemittendam putat definitionem, causam, symptomata, et regimen febrium, pestilentiosarum in genere (מה ירצה באמרי דבר ודבר [ודברי?] . . פרק הפלגתי לחשב בקדחות האלה ואותותיה ואחשוב שאחזתי ענינים ולתועלת כללי כתבתי סברתי מאיזה מין הם ואיך תתנהגנה, יעיין במאמר הזה מי שירצה יטה דעתו לדעתי או יטה ממנה יש שיקרא דבר או דבריי כל מין מחלה . . .). Postquam febrium pestil. genera absolvit, agit (f. 120-123 v.) de febribus »hujus anni," quas strictim pestilentiosas (דבריות אמתיות) non opinatur, desinens in his verbis: שמן נרדין מא׳ ג׳ אונק ששה חצי ליטר׳ ויקפא ויערב במשיחה האבק הנזכר היטב. תם ונשלם

Auctor in urbe Bezalû in Galliae Provinciâ et Perpignani floruit Saec° XIV° (v. *Zunz* in Geigeri Zeitschr. IV, 201 [1]), quae more suo maximâ ex parte rescribit plagiator *Carmoly*, Hist. des medic. p. 102, cf. *Zunz*, zur Gesch. p. 464). Opus

---

[1]) Ex lib. מכלכל מחלה (*W*¹ n. 103) exstat locus citatus in Cod. medico ap. *Uri* 496 f. 375 b.

nostrum Annum compositionis non exhibet, quem non inepte 1349 suspicatur Carmoly l. c. (p. 257 in tabulâ chronol. hunc jam certo indicat), qui tit. ex Cod. *Paris.* 404 affert מאמר בקדחות [ה]דבריות; Cod. apud cl. *Luzzatto* [1]) inscribitur מאמר קצר לכל הקדחות הפשוטות, atque compositus dicitur mense Schebat פ״ט i. e. A. 1329 (unde hic Annus adducitur in *Jüd. Lit.* p. 446); sed Codex minime accuratus est, unde facile פ״ט ex ק״ט corruptum esse potuerit. Jam opus nostrum citatum puto in Compendio de febribus, quod versioni *Ibn Wafidii* (A. 1352) adjecit *Jehuda b. Salomo Natan* (cf. sub Cod. W. 45) in Cod. *meo* (= *Opp.* 1139 f. 106, *Bislich.* 55, = *Taur.* 154 f. 233!), nempe in port. II cap. 2: אמנם החכם ר׳ אברהם קשלארי הזהיר בכל הקדחות הפרסיות מלקיחת חלב שקדים ומכל דבר מתוק אבן לוקח תמרוהו חלב זרע קשואים והאבטיחים, ubi paullo post legitur: ור׳ אברהם הקשלרי הרכיב לזה משקה משובח נאות לפטנגים יעין במאמרו הנקרא עלה [in Cod. Opp.: לי] הרפואה (sine dubio idem ac עלה רענן in Cod. *De Rossi* 496, et *Vat.* 366,[6], compos. A. 1325). Opus de *regimine febrium humidarum simplicium* (כהנהגת הקדחות הלחות הפשוטות) 5 portis absolutum, praecipue ex Gordon et גילברט (i. e. Gerbert de Sol) compilatum mense Elul 1362, exhibetur in Cod. *Bet ha-midrash* Londin. 2302, ubi accedit tractatulus, compositus pro amico, intestinis (hoemorrhoidibus?) laboranti (de quo initio A[i] 1856[i] notulam accepi brevissimam); auctor in fronte se nominat אברהם בן השלם ר׳ דוד אבי החכם יחזקאל הקשלרי ז״ל. Eodem A. 1362, sed mense Schebat, exaratus (non compositus, ut *Carmoly* l. c.) est Nostri lib. המספיק, de quo plura legas ap. *W.*[4] p. 760, quam apud *Pasinum* ad Cod. 84 (qui librum ignotum esse contendit). Librum

---

[1]) Vid. אוצר נחמד II, p. 14 (cf. p. 101), ubi notam, A. 1846 in usum meum (cf. p. 17 in fine) scriptam, publici juris faciens, plura neglexit, quae postea emendata sunt.

hunc fere suspicatus sum (in *Catal.* p. 1120), non differre a versione hebr. libri *de diaetis particularibus*, auctore *Isak Israeli*, quem Noster ex Latino verterit. Nostri pater videtur *David* b. Abr. הקשלרי, qui *Galeni* lib. רוע מזג המתחלף ex linguâ Lat. (לשון נוצרי) vertit (in Cod. Bodl. nuper acquis.); si idem est, qui A. 1337 floruit Perpignani (v. *Zunz* z. G. p. 465, unde in זכרון יהודה pro ב״ר וארי leg. ב״ר אברהם) [1].

7) Tractatulus (in fine truncus) de *pestilentiâ* [A. 1349?] auctore ABRAHAM B. SALOMO CHEN [2]) incip.: אמר אברהם בר שלמה חן זלה״ה שוט שוטף כי יעבור על יושבי חלד מעת לעת ומפקידה לפקידה ויך שרשי המין האנושי ופריו שרף מעופף באופן נסכל אנחנו סבתו הרחוקה . ראיתי אני להעלות על לוח מה שיש לאל האיפשר לעמוד מנגד וביחוד בהקדמת השמירה שיקל מהסרת החולי בהגיע כי קודם הדבר העצה תכון מהעצה בעת הדבר וכמעט שראוי להיות אצל כל אדם בקביעות ידיעה; hinc se memoriale (تذكرة = מזכרת) breve ex *Hippocrate*, *Razi* et *Avicennâ* concinnasse ait, capp. 6, 1) [رسم] בדברים השומרים מקום הרושם זה החולי; 2) de causis proximis; 3) diaetetica sani; 4) de signis praenunciantibus pestilentiam in urbe aliquâ; 5) signa specialia hujus generis febrium; 6) modus curandi. Cap. 1 incip.: המורסא הוקראת הטאעון [طاعون] או קואים [قوايم] היא מורסא ארסיית מתילדת באמת משלשת מקומות הרחיה לאברים הראשים נקראים אמונטורש. Citatur saepius *Hippocratis* opus de epidemiâ (אפידימיא) [3]). Ultima verba cap. 6 sunt: ברפואת זה החולי וראשונה בהנהגת במזון ראוי לזונם כי פעמים רבות ירפו בלקיחת כמות מהמזון. *W*[3] p. 157 Nostri opus medicum laudat in Cod.

---

1) Cf. *Deutsch*, Catal. p. 126, et p. 125 Abr. b. *Schlemja*; cf. *Catal.* p. 2384; אוצר נחמד II, p. 234 (adde *Catal.* p. 1297 sub N. 5687), et cf. sub Cod. W. 45,[4].

2) *W*[1] p. 102 n. 157 praeter rem emendare vult *Kohen*. De nomine חן v. quae scripsi in אוצר נחמד l. c. p. 232, et in *Catal.* s. v. Sarachja b. Isak p. 2585; nonne etiam Noster fortasse est *Barcinonensis*?

3) Cf. אוצר נחמד II, 142.

Opp., quod ad Cod. 1139 F. f. 81 refero, ubi f. 81 legitur: הנהגה שעשה מיישטר (sic) אברם הרופא לצורך מהר״ר אברהם חן (חזן?) לנפח שוקיו; sed quis sit ille »maestro" (magister, seu medicus) Abraham definiri nequit, quia varii fuerunt hujus nominis medici. In his sunt e. g. modo laudatus *Kaslari*, Abraham »Judaeus" interpres ex Arabico sub rege Alfonso X (v. *Catal.* p. 697 N. 4251, et Addenda ad locum), Abraham Kabrit (כברית, *Plantavit.* ap. *W*[1] p. 137 n. 215 et n. 99, leg. קבריט?); *Abraham b. Salomo* Israelita vero, in indice auctorum, praemisso libro de simplicibus Ibn Serapionis, Lat. excuso, mihi suspectus, fortasse fictus est ex Isak b. Sal. Isr. [1]), medico famosissimo, nisi ipse sit interpres Judaeus, modo laudatus? (Alios hujus nominis viros enumeravi in *Catal.* p. 2270).

8) (f. 127) Operis *medici* particula initio trunca, incip.: השקוי הוא פשיעה נופלת מפעולת הכח המשנה אשר בכבד וימנעה מהשלים בשולה ויפסד הדם וישוב בכל הגוף בלתי מבושל . . . ומיני השקוי שלשה בשריי נודיי תופיי, haec genera *hydropis* [2]) sigillatim tractantur; sequuntur medicinae formulae; f. 130 ad partem libri priorem ablegatur: וכן יפגשו בכל אבר משתתף לכבד בחליו באצטומכא והכליים ושאר האברים במה שחקקתי בשערו מן הרפואה ואין צריך לכפול; f. 131 sectio inscribitur כאב הנשים ברחם; desinit: (f. 137) ויושם עליו הרירים ויתעבה בבשול לאט ויזהרו בו שלא ישרף בהניע אותו בלי הפסק . תם תם תם.

9) (f. 133) Tractatus imperfectus de *Febribus;* f. 136 incipit cap. 12: מקדחות אלבירטו . בהנהגת המזונות הראויה לעשות למוקדחים . דע כי בזמן הזה אנחנו נוהגים החולים בהנהגה דקה אשר בתכלית הקצה אם לא על המעט לחולשת המזגים [del.] מזגי האנשים ואפיסת כחם לסבלה , ועוד

---

[1]) Eadem, quae de nomine Israeli observat *Geiger*, אוצר נחמד II, 159, jam dixi in Erschii Encypl. S. II vol. 31 p. 82 col. 2.

[2]) Vox שקוי desideratur in terminologiâ (גדרים) *Menachem b. Abraham;* sequitur analogiam Arabici استسقاء a سقى.

סבה אחרת והיא סבלות המזון השם ודומם ומשום בחינתם ויחשבו על מיתת החולים אשר נהיגם בהנהגה ההיא הדקה אשר בתכלית הקצה ויגמלוהו רעה תחת להטיב להם (!) חשבתיו; sectionum inscriptiones atque auctores citatos (*Ibn Maseweih* et *Geraut de Sol*) notavi sequentes: f. 137: בקדחות חדם, f. 138 v.: הדברים אשר ראוי יועילו (sic) לאלו הקדחות כפי בן מאסיו (ubi enumerantur משלשלים (fortasse ex lib. الادوية المسهلة hujus auctoris, v. Cod. W. 53); f. 141 v.: בקדחות אומיטריטאו (hemitrita) החצי: f. 142; בשלישית האין (!) מזוקקת; הקדחות שלישית; f. 146 v.: הרפואות הפשוטות המריקות הלבנה; f. 149: לשחורה מהלבניית היומיית והליליית; f. 150 v.: בקדחת הרביעית; f. 153: המריקים הפשוטים בפי בן מאשאוי; f. 153 v.: בכלל כפי ץ משואי; f. 160: בקדחת הדקה; f. 162, (ubi אח״כ ראוי שיורק החולה ברפואה משלשלת וממשרת גירבט רשול) בדקת הזקנה; f. 162 v.: בקדחות המורכבות; f. 163 pag. 1 desinit verbis: ותרכיב הרפואה כפי הרכבת הקדחות, ubi alia manus clausulam תם ונשלם adscripsit, sed f. 163 v. sequitur ejusdem librarii manu קדחות המורכבות; f. 164 b קדחות אלסקואל (?) ואלדבול ואלדול.

10) (f. 165 v.) Opus *de medicamentis*, initio forsan imperf., vel ad op. 9 spectans (v. infra). MS. nostrum pluribus locis inter lineas vel ad marginem suppletum vel emendatum est, quae uncinis nos includimus; incip.: הרפואות (הפשוטות) המובילות המבשלים (המשלשלים) לראש הם אלו כשהחומר קר אגרי מושקאדא.. הדברים שיוכל אדם לקחת מהם כשירצה (לבשל ליחה לבנה מן הראש ...); medicamentorum genera sunt: פשוטים (ubi in fine hujus sectionis: הנתינה מאחד מאלו הם (!) כתובים כסדר הקדחות הכתוב בזה הספר), מורכבים (ubi פלו׳ קוני מאלמנצור) et המתקנים, inter מורכבים occurrunt postea species: שמנים, seu אליום (oleum), et משקה; inter מתקנים plenius מתקנים רוע המזג (f. 223) occurrit ליטואריו »lettuario" (Italice: lattuario) i. e. electuarium; cujusvis generis definitur »dosis" (הנתינה); morborum species ordiuntur signis (seu symptom.), ut f. 167 כאב הראש; f. 188 פירנסי״ש (leg. Phrenesis); f. 177: חולי העינים אוטולומיאה (!); f. 182 בחוליי החזה בכלל; f. 187 v.: אשמה (Asthma !) הוא קוצר תנשימה;

f. 195 v. ברוע עכול ואצטומכא; f. 209 de morbis hepatis; f. 215 v.: השקוי הוא חטא המאזר בבל הגוף נמשך לשנוי כח המעכל; f. 216 v. de טחול; f. 220: כליות; f. 227: תאות המשגל; finis f. 227 v.: תריאק פלון מוסיף בתאות המשגל . הנתינה א׳ או ב׳ דר׳ משרב ביין חם. Auctores citati sunt *Constantinus* [Afer], *Avicenna* (ב״ס), *Isak* »in quinto *Viatici*" (בה׳ מויאטיק) [1], *Jo. de St. Amando* (גואן דישנטמנדו f. 172 v.) [2], פלקיראש (f. 172, fortasse *Natan b. Joel Palquera*, seu *Falaquera*, auctor libri צרי הגוף,?), »Amic posterior" (אמיק האחרון f. 172), ut puto *Ahmed Ibn-al G'ezzar;* vidi enim in Cod. MS. medico promiscue אמיק vel אמיט (et לטך!) fil. זכריא, seu זיגאר, et מאמט vel מאמט בן ראזי, unde »Amic" seniorem censeo Muhammed *ar-Razi*, qui etiam in op. nostro (f. 174) designari videtur nomine בן זכריה, et cujus est lib. אלמנצור (f. 197); denique משאוי, i. e. *Ibn Maseweih.*

11) (f. 228) Excerpta *medica*, incip.: בכאב הראש. אמר גאלינוס כאב הראש החזק יקרה מחום ומקור אמנם כאב הראש הקורה מפני היובש .. אמר גאלינוס מפרש ראזי אם כאב מרס ..; et sic ubique fere orditur vel א״ג (i. e. אמר גאלינוס), vel ץ׳ זוהר, ut לזוהר שקרה עם מלך ישמעאל מצא אותו כאב (!) באזן .. וכתב למלך קרטובה לכאב האזן ..., vel ב״ס ... עוד כתב בתחלת ספרו שמן חרדל אם תנתן ... (בן סינא), f. 230: אורח חיים [3] אמ׳ אני חדשתי זה התחבושת לטחול; f. 231: ארבעה דברים שנסיתי פני; denique f. 231 v.: מספר זהרבי (sic) נסירת של הפיל, i. e. *Zahravi.*

12) (f. 232 v.) Compendii *medici* particula anterior, cujus Index praemissus enumerat XXVII tractatûs (מאמרים), quorum 21ᵘˢ tractat. de febribus, 27ᵘˢ de venenatis (בארסיים), scil. capp. 6,

---

1) Cf. *Catal.* p. 1124; anon. citatur a *Gerson b. Salomo* f. 27, 2.

2) v. *Jüd. Lit.* p. 445 col. 2 ex W^1 n. 819 (ubi male Saec. XVI), et Lilienth. Cod. 241, atque *Serapeum* 1851 p. 64, unde fortasse *Goldenthal*, Catal. p. 72 nomen didicit, ipsi antea ignotum, v. *Litbl.* IX, 442.

3) Auctorem esse *Mosen Narboni*, ostendi in *Catal.* p. 1974, 14.

quorum 2-5 de venen. ab animalibus, cap. 6 במי שאכל הפטריות הממיתות; tract. 1 incip. f. 234: המאמר הא׳ בששר . הפרק הששר ממנו בסמים המצמיחים הששר . סם יצמיח הששר כרשושן [lege: הראשון] מבריא חול השועל . קליפת האגוז שישרף ותשרה ביין ושמן יצמיח הששר. Medicamenta tantum brevissime notantur, ita ut jam f. 245 ordiatur tract. VI.

Warn. 41.

[Cod. chart. ingens 4⁰ ff. primitus 323, adjectis serius ff. 324-5; charact. ad Hisp. accedente Karaitico orientali partim robustiore, partim minore (v. Specimen e f. 256 et 288, ubi scriba Isak Tishbi cet. v. sub op. 19). Possessores initio sese nominant *Jehuda Gur b. Menachem* רכיצי [1]), (monogramma hic lucidius) a quo Codicem A. 1646 emit *Abishai b. Josef Zaddik* pretio 4½ argent. (כספים), denique A. 1660 a כרשולה, uxore, et *Shemarja*, filio Abishai Zaddik, pretio 4 argent. emit *Moses Jerushalmi.*]

Codex omnium Karaiticorum hujus bibliothecae princeps [2]) continet:

1) ס׳ נעימות L. *Jucunditatis* seu מחתוי [3]) (محتوى) *comprehendens*, auctore Karaeo Josef b. Abraham, certe ex Arab.

---

[1]) Vidd. dicenda sub Codd. 52 et 60.

[2]) Tractatus nonnullos ante Annos excerpsit, partimque proelo paravit cl. *Geiger*, sed e promissis nihil hucusque lucem vidit. Opera plurima vel omnia (e Cod. nostro descripta?) habuit *Triglandius*, v. locos e Catalogo ejus citatos a *Wolfio* infra sub singulis, et quae de hoc catalogo dicemus in praefatione.

[3]) Ita recte initio et in fine, non מחשוי, ut ap. Hedessi (v. infra sub [3]) et *W*[3] p. 377; cf. *Delitzsch* ad Ez Chaj. p. 321 (cf. infra). Emendatio ejus altera minus feliciter conjecta est; porta 2ª demonstrat, Deum *non* recognosci בבירור יעה בוראי »i. e. evidenter" seu sensibus. Pro ירא אל ap. *W*. leg. יר׳ אל i. e. ירחמהו אל = رحمه الله.

versus per *Anonymum*, unde nescio, an verba ונתקן בירושלים
in epigr., auctorem vel interpretem spectent. Post formu-
las scribae introductorias leguntur voces sequentes, quae
Indicem brevissimum sistunt portarum libri (quarum locum
in ipso libro indicavi; ubi inscriptiones in libro ipso amplio-
res sunt, nonnulla ex iis addidi; numerum portarum, qui
ubique desideratur, addere non ausus sum, quia is non
constare videtur, v. infra); sunt: דברי הדעת (i. e. שער בצורך
שער כי האלהים ית׳ שמו לא יודע בבירור) ידיעת הבורא, (אל דברי הדעת
ואשר יסמך בה ולא מן הקבלה וחיוב הראייה האליכה בידיעת הבורא f. 2 v.),
האפע et חידוש החבור et חבור והפרד (f. 3 v.); חידוש הגויות
חדש (v. infra), cujus loco in lib. ipso f. 4 v.: הראיה בטענה
הראשונה והוא קיום החבור וההפרדה הראיה בט׳ השנית והיא על חידוש הח׳
הראיה.. השלישית והיא כי הגוף לא יצא מהחבור וההפרד, (f. 5 v.) וההפרד
(f. 6 v.) et in טענה quartam: כי אשר לא יתערה ולא יצא מן החדש
גם הוא חדש כמוהו (f. 8), קיום המחודש (f. 9), הסיפורים (f. 10),
יודע (f. 10 v.), חי (f. 11), רונש (f. 11 v.), מצואי (f. 13),
קדמון (f. 14), שבים לנפש (f. 14 v. sunt nimirum יכול, יודע, חי),
מצואי), שער (f. 17: שער בוח, nempe לא ידמה הבראים cap. 18 com-
pendii), לא יראה (f. 18 v.), אחד (f. 20), דיבור (כי יי׳ מדבר וכי
יתחדש דבורו f. 24), חפץ (כי יש ליי׳ חפיצה f. 26 v.), עשיר (f. 29:
ומנינו זה השער משערי הצדק ותיושר למען כי הוא יתלה במשפטי המעשים,
alii enim hanc materiam sub ששרי הייחוד sumserunt, cf. in-
fra ad op. 3 et ad Cod. W. 49,[1]), משפטים (משפטי המעשים
f. 31 v.), הרע (לא יעשה f. 33), חמס (ברוע מיי׳.. משפט החמס והכזב
f. 33), יכול ברע (f. 36), לא יבחר ברע (f. 37), תמור (f. 39),
הרות (על הבטלת דברי אל עַבְדִיאַי (!) מי שיאמר כי הרוח תצא מן האדם
תשובת) עבאד (f. 41 v. infra), בכורים (f. 40 v. ותכנס בבהמה
דברי עבאד f. 42), משפטי היכולת (f. 42 v.), קיום היכולת (ib.),
בבריאת בני אדם על) שילום הדיבור (f. 43), היכולת מקדמת f. 44),
היכול האחד (כי לא יתכן היכול האחד יכול לשני יכולים f. 45 v.),
יופי מצוות (כי יתכן המצוה ממי שהוא ידוע ממנו כי יהיה f. 47 v.), הכפרן
(scil. הכפרן f. 48), ליאוט (f. 54), אלאצלח (f. 55 v.), נבואה

(יופי חיוב השליחות f. 57 v.), גמול (חיוב גמול המע f. 58 v.), מאזנים (שקול ה- f. 59, cf. Ez Chajim p. 204), התשובה (f. 60 v.), ארבעים ושלש שערים (ergo 43 portae, non 40 ut Simcha). Sequuntur statim voces: ואפֿע, גוף, וחדש, קדמון, ונמצא, דבר נעדר, והויה, מנעע, שוכן, ומחובר, ומופרד, חתיכה, quae ex initio cap. 3 petita videntur, quamquam non omnino verbotenus. — Opus ipsum, post versiculum הודיעני דרך וגו׳, incip.: זכרת ישמרך תאלהים כי כתבנו בעקרי הספר תנודע [= المعروف] ספר תמי״ז אשר יחייב אותו למצוות מן ¹) הרעת מאשר לא יחייב אותו והוא מקוצר הרבה מאר. ורע כי המתחיל לא תשיג רעתו והנלמד לא תשיג רעתו והנה חפצתי להשיב לבי בזה הספר שארחיב במלות יותר על עקרי הייחוד וקראתי שמו מחתוי במלות ישרים יקרב לאדם אל הידיעה, והכשר בעיני שאעשה שאלתך מתאוות הועלתך וכו׳ וראיתי שאתחיל בתחלה בביאור הצורך אל דברי הדעת ואשר בו מן התועלת ובהנחתו (!) מן הכאב והקצתו [= [illegible]] על חיוב הראיה, וכי הוא לא ישלם שידע אשר לא יעבור ממנו הנחתו וכו׳. Finis (f. 62 b): למען כי אין במעשיו חמס ולא עושק יתעלה זכרו מזה כי הוא אל אמונה ואין עול צדיק וישר.

Opus hoc ad antiquissima pertinet Karait. nobis servata, sed versum est sine dubio ex *Arabico* per Anonymum, unde formulae plures Arabicae occurrunt, quae vel Hebraice adjiciuntur, indicatâ vel non indicatâ linguâ (verbis בלשון ערב, בלשון ישמעאל), vel non raro ita textui inseruntur, nullo apposito signo vocis exoticae, ut a lectore, Arabici sermonis ignaro, sensus intelligi nequeat. Hujusmodi voces sunt, e. g. בל׳ ערב תאליפא ובל׳ יון ארמושיש, אשרהם אלאבואן (f. 8), (ib.), בציר, סמיע (f. 11 v.), אראדתה וכראתה (f. 18), אחואל et צפה (f. 23), באלצ׳רב ואלקתל (f. 26), כתרתי אלאקנים (f. 29), הנק׳ בלשון ישמעאל מענק (f. 30 v.), אלאצלח (f. 39 v., 54) et אנשי אלאצלח seu אצחאב אלאצלח (f. 32), אלתנטל (f. 31 v.), אסתחקאק et נפע (i. e. חיוב et הועלה cum דחיית כאב ap. Ahron b. Elia p. 107,

¹) Vertendum puto: »quae necessarie scienda sint", scil. من التبيين.

135), אלאשתבאר (f. 40, 54) et לוטף (f. 40-41, cf. ליאוט f. 34), הקצתם אל העולם הבא והוא הנק׳ בל׳ ערבי אלתשריץ אלו [אלי] אלתיאב (f. 47 v.), השירות בלשון ערב אסתפסאר (f. 51 v.), אלאסתצלאח (f. 52 v.), כח בל׳ ערב תמכינא ובל׳ ארום אִישְׁקִישׁ (f. 52 v.), תופיקא (f. 55 v.), תכפיר ואלתצליל (f. 58), cf. יכפור sensu Arab. transit. f. 3 a, נסך שרישה (f. 58 v., v. supra p. 108 n. 2), מרגיה יע׳ בעלי התקוה (f. 60), כבר מיהר בכל מאודו פיתלאפי מא פרטי (f. 60 v.); loco uno (f. 41) Arabicum תפור אלנפס ען אלאצרך באלגיר super hebr. וקיימת הנפש מן הכאב אשר יעשה לזולתו scriptum inveni. Semiarabica est vox praecipue apud Karaeos frequens יעני (v. f. 13) fere ubique abbrev. יע׳, i. e. يعنى; Arabizans, et nullibi praeterea, quantum scio, occurrens est forma ללכאב (f. 39 v.), ללתאוה (f. 30), i. e. articulus Arab. ال cum praepos. ل; etiam forma arabizans המתעל, ad instar particip. formae VIII (افتعل) f. 6, pro notissimo המעלל (f. 16 v.), seu מתעלל (f. 25 lin. ult.); denique voces nonnullae, non materias designantes, sed ad phraseologiam pertinentes, Arabice exprimuntur: ut אולם כי (f. 41), et וכבר ביינא יע׳ ביארנו (f. 16 v., 18, 24 sine hebr., de scriptione ביינא pro بيّنّا cf. Ez Chajjim p. 261 ad 89, 16 v. u). — Multa occurrunt *Graeca*, ut in omnibus fere versionibus et libr. hebr. Karait. veterioribus; unum adducam exemplum, e quo varia discenda sunt (f. 57 v.): פְּתַרְטוֹן יע׳ משחת אשר אין בו הועלה (sine dubio *Φθαρτον*), quod פטרתון scribitur in Ez Chajjim p. 163 lin. 11, ubi in notis p. 268 derivatur ab hebr. פטר [ad rationem formae עקלתון], et פטרון conjicitur p. 265 ad p. 143, 4 [1]). — Terminologia *hebraica* omnino non pauca singularia vel saltem ceterum non frequentia exhibet, ut: האלימה והשתיקה (f. 26), אפע (pro מקרה),

---

[1]) Praeterea quoque locus e Cod. nostro emendandus: ולמען כי היה ידוע . . . כי הם אם יצטוו תורה . . כי המצוות של תורה אין להם כי אם אחד משני דרכים . . . כי הידוע מהם כי ישמש . . . .; verba in fine cap. spectant Nostri verba והשליחות אם תתיפה תתחיב. De auctore v. infra.

נויות pro נטאות (quod tamen f. 18 sq., 28, occurrit), הגרמה (f. 22), התחיות (f. 8), נחרשים (f. 46), חתיכה (pro דקים Atomon, cf. 114 v., Ez Ch. 353), המסייב (f. 35), רשתן (f. 8 v., cf. מבחר הפניני cap. 21), השלה sensus vocis (f. 24 v.; de hac voce legatur cap. 19, atque huic respondens cap. 22 compendii contra doctrinam de aeternitate *verbi* f. 118), הקיץ על (f. 62, lin. ult., pro communi העיר על = نبّه على), כסלות (f. 17), נשיך feneratio (cf. Zunz, Syn. Poesie p. 399 sensu alio), ערפנות (f. 20), עינות (f. 26 oppos. τοῦ אפעים, cf. notam meam ad Maimonidis tract. de Unitate p.17, Schahristâni I, 88 ed. Haarbr., cf. Jellinek, Beitr. I, 77), יתשה (inscript.) ut عرى et שרום מן (f. 6 v.), מעש praeter מעשה (f. 22, cf. notam meam Litbl. III, 814), ואנו בזה מעשרים (f. 26 v., ut jam Abr. Ibn Esra lib. المستغنى Samuelis Nagid vertit ס׳ העשר, et hinc attributum Dei עשיר = .. לא יצטרך), מופרד forma rarior pro נפרד, פרח על (f. 27), פרחים oppos. τοῦ עקרים (f. 121), נקפאות (f. 11 v., 15 v. = جمادات, cf. Ez Chajjim p. 363, et שם קפואי ap. Hedessi 173 f. 70 a), קשיין (f. 29, cf. Zunz, Syn. Poesie p. 399), הליאות והניהול והריגול (f. 50), רחישה והשכנה et הרחישה יע׳ הנעתע (f. 6 v.), תרמיז forma hiph. (f. 28), משלשל עד לאין תכלה (f. 40 v.), יוליך אל דבר משלשל עד לאין חקר (f. 15 v., cf. Ez Ch. p. 38, = ذهب الى غير النهاية, seu مرّ بلا نهاية, quibus »progressus ad infinitum” exprimitur), מותאב et תאב (f. 30, 31, oppos. τοῦ תאוה et מתאוה ex Amos. VI, 6), מותמם (f. 8 v., 52 v.), מתמים (f. 39 v.), מותמר (f. 40 v.) cet. cet.

Magis quam forma haec externa animum lectoris ad se convertunt argumenta totam dogmaticam complectentia, atque *citationes* operum, auctorum, Sectarum potissimum Muhammed. cet., ut ex Indice sequenti subdiviso apparebit:

A) Nomina *auctorum: Abû Alî* אבו עלי (f. 7 v. 8, 55 v.: וקן בעלי הדעת), qui non alius videtur ac notissimus *G'ubbai*

(Schahristâni I, 80 Haarbr. [1]), ejusque filius *Abû Hâshim*, nomine vario modo punctato (אבן הירע בני (sic) חֶשֶׁם f. 7 v., דת הזקן אבי האשם f. 26, אבי חֲאשֶׁם et אבו חֲאשם f. 53, אַבו חֲאשֶׁם זקן בעלי הדעת f. 54 v., אבו האשם זקן בעלי החכמה f. 55 v.), quos an Noster (vel interpres?) Karaitas habuerit nescio; *Ibn al Râwendi* (f. 8 v.: אלראנדי, ut recte in Ez Ch. p. 18 [scil. ex lib. nostro] emendat *Haarbrücker* II, p. 398 [non p. 389, ut in Indice s. v.], ubi adde Ez Chajjim p. 398); אבן כלאר (אחד מחכמי בעלי הדעת f. 29).

B) *Sectae* eorumque fundatores cet.: הגוים והערלים seu אלנצארי והם הערלים (והרבנים) (f. 19, 20, 24 ubi ישו, f. 29), מנאיה (f. 22 v.) seu אלמאייה (f. 26) et המנאנים (f. 23 v.), quod corruptum est ex المانية Manichaei, junguntur אלריצאניה seu ריצאנים (f. 22 v., f. 23 v.) i. e. Secta ابن ديصان, et אלמנום (f. 22 v.) seu הכפרנים והם הנקראים מנום (f. 24); אלצפאתיה (f. 22 v., 24), כלאביה (f. 23, cf. *Dukes*, Beitr. p. 34, ubi אלאחול corr. אלאחואל, ut rectius f. 23 v.; v. quoque Ez Chajjim p. 88, et Onomast. p. 318 [2]); אלמגברה, המגבריים (f. 24, 39 v., 42, 44, 53); עבָאךְ שם איש (f. 39 v.), אלעַבְּריאֵי (sic f. 40 v. inscript.), עָבאר האיש אשר נקרם זכרו בראש השער (f. 42 v.), fortasse pro עקרי אללבאר (f. 51) leg. עבאר? [3]); הבכוריים (f. 39 v., 41 v.: ובעל הדת הזה יקרא שמו בכור); סופסטיה, סמניה (f. 41 v., 44); ניגר, נגר (f. 42 de ריוח, est نجار ?); אלגהמיה מן אלמגבריה (f. 44), אלאשערי (f. 44), אלמלחדה (f. 53), אנשי השנים, האומרים בשנים (f. 41), אנשי (העתקת) הרוח seu אנשים האומרים בהעתקת הרוח אל זולתו, i. e. Metempsych. = النسخ (v. Saadia, Emunot VI, 7 השנות

1) جبّاى ap. *Nicoll* p. 522; cf. *Steinschneider*, die fremdspr. Elemente p. 28, *Catal.* p. 1698.

2) *Delitzsch* Sectam apud Adhadeddin desiderat, sunt vero *Kilabijja* ap. Schahristâni I, 89; alia Secta كلبى inter Druzos numeratur.

3) Cf. *Delitzsch* l. c. p. 325. *Abbâd* ap. Schahristâni I, 76 = Abbâd Ibn Soleiman asz-Szaimari ib. II, 399, 420 (ut corr. Index p. 441).

וקוראים אותו העתקה); (הבבליים, quod sine mentione paginae citat *Dukes* l. c. p. 34, nondum inveni). Confirmatur ergo, quod suspicatus est *Delitzsch* in Onomastico ad Ez Ch. p. 313, ex nostro petivisse Ahronem [et antea *Hedessi?*; cf. *Jew. Lit.* p. 312] plura de *Sectis muhammedicis*; comparatis locis citatis cum iis, qui in Onomastico illo ss. vv. collecti sunt. Opus nostrum reverâ *fons est non spernendus antiquus* de doctrina Sectarum illarum passim ad supplendum Schahristânium adhibendus.

Addam formulas *generales* ad homines vel Sectas Judaicas vel Gentiles, cet. spectantes: הזקן יר׳ אל (f. 60, בענין הירושת, fortasse ipse noster?), הזקנים (f. 50 v.), בעלי הדעת, et אנשי הדעת (f. 41 v., 52: בעלי הדעת (!) ספרי החכמים של), כתבי החכמים אחר (f. 25), בכתבי החכמים שהם בעלי הדעת ובעלי הדקדוק (f. 32), בעלי הלשון (f. 29 v.), החכמים שהם חכמי היחוד (f. 13), מהתועים (בשמות) (f. 18 v., 24 v., 47 v.), הערביים (f. 56 v. proverb.?); neque desunt dictiones ignominiosae, ut: בושים חסרי הדעת et כסילים אחרים פתאים (f. 33).

C) Non paucae sunt citationes operum ab ipso auctore, ut videtur, compositorum, partim hucusque ignotorum, nimirum: 1) תמייז(ה) jam initio (v. supra et cf. *Dukes*, Beitr. p. 32), et f. 3 v. (וכבר היינו בארנו במה שדברנו בס׳ הקראוי תמייז, omnino Arab. . . . وقد كُنَّا بيّنّا فيما قلنا), f. 22 v., 28 v., 31 v.: ספר כתב התמייז f. 15; v. op. sequ. 3. — 2) כאשר בארנו זה בכתב אחואל אלפעאל, f. 13 v., ubi quidem vox אלפא על in fine lineae et initio l. sequentis tamquam in duas divisa, atque verba הוא שם ספר sine dubio vel ad interpretem hebraeum vel librarium quemdam pertinent, ut in cit. sequenti verba, uncinis a nobis inclusa. — 3) כי בארנו בספר הנודע צחה אלאסתדל אלבאל אלשהד [אלאסתדלאל באלשהד ??] עלי אלגאיב (יע׳ הוא הספר אשר תיקן זקן עדתנו יוסף בר אברהם ירחמהו האל) (f. 28). — 4) וכבר נזכר בספר שפוט השופטים הידוע אלמחיט (f. 29); fortasse huc spectat quoque (f. 45): ובארנו באשר כתבנו במקצת הספרים ממשפטי טון

אפוטיפוספטון. — 5) וביארנו פרט זה באשר כתבנו על אביגאלב תבאת אידה אללה והרחבנו והרבינו הדבור בו (f. 32 v.); quis sit ille *Abû-gâlib* Thabât [leg. תאבת *Thâbit?*], ac liber an sit specialis, nescio. — 6) משיבת נפש forsan non diu ante op. nostrum compositum (בטוב . . ואני אבאר f. 59 v., מבואר . . תמצא f. 60 v., 62, וביארנו f. 61 v.). — 7) וכבר ביארתי בספר אוצר נחמד כי התשובה תסיר ותמורה הגמול (f. 61 v., ubi omnino agitur de poenitentiâ et die expiationis). In Cod. אוצר נחמד MS. *Opp.* 255 Fol. offendi quidem (f. 83) citationem ut vid. operis nostri: ובקש זו השאלה בס׳ אלמחתוי ותמצא אותה מבוארת שם כי שמה ביארתי אותה שער שקול המאזנים בשער המאזנים (locus noster non strictim ad pertinet, sed ad portam veluti subordinatam); Cod. ille autem e variis opp. compilatus videtur (cf. *W*[4] p. 824), imo diserte auctor noster (defunctus?) citatur (f. 106 v.: אמר הזקן הגדול יוסף בן אברהם הכהן ז״ל, opus non nominatum iterum nostrum habeo). -- 8) Denique (f. 58 v.) uno tenore plura citantur: וביארנו מאלת מקום דרך ידיעת הודאי באותותיו ע״ה, ובהיות זה הכתב אשר עמנו כתב שלו וכו׳ ויתחייב להתחזק ולחפוש באשר שרבה תורתו ע״ה לאשר התמידה לעולם, ואולם נודע מן חפצו בודאי קיום התמידתו, וכי הוא לא יסגיל בה מי שהיה בזמנו, וביארנו זה בשאלה מופרדה. ולו נסך שרישה זולתו והיה הוב שנדע וודאי אותותיו וכו׳ וספרנו זה ואע״פ שהוא מתכנה מחתויא (!) לעקרי הדין ועקרי התליאה בדברי המצוות של תורה ופרט המצוות מכלל אלה, ולמען יראתנו שלא נאריך ונצא מן החפץ קצרנו מן הקצת הזכור באשר ישוב אל כללם, וכבר עשינו ספר מצוות [1]) ודברנו בהם שהוא פרט לאשר זכרנו אותו הנה כלל, ולא נצא בזה הספר מדרך ספרי העקרים ומנהגם. והדבור באותיותיו ית׳ יצטרך אל ספר מופרד. ואני כבר זכרתי מקצת זה בספר שלי הידוע משיבת נפש, והזקן יר׳ אל ביאר זה בספר הקרואי אלאסתעאנה ובזולתו, והגמול מסתחק בכל העונות של דעת ושל משמע, וכבר נודע זה וכו׳ וכבר ביארנו בשאלה מופרדה חיוב הגמול בעונות מדרך (sic) ושלמנו אותו מה שינוש בזו. ואני אקיץ הנה על ראיה אחרת להיות הקורא בזה הספר שלם לאשר (sic) מצטרך מן העקרים.

---

[1]) Cf. sub Cod. W. 52, [13].

Codicis apographum jam A. 1845 se possidere dixit *Dukes* l. c. (cf. Litbl. 1849 p. 283), excerpta tamen promissa non dedit, exceptis 4 lineis, quas exhibuit l.c. p. 34 (v. infra ad opus [3], ubi quoque de *auctore*).

2) (f. 63 v.) בראשית רבא [1]) *Bereschit Rabba*, i. e. Dissertationum theologicarum secundum Pentateuchum dispositarum fragmentum, continens pericopen Bereshit et initium Noah [2]), auctore in Cod. 5,[1] tantum inscripto JESHUA B. JEHUDA. De eo sine causâ dubitavit *Dukes* (Beitr. p. 29); exstant enim loci citati (nomine auctoris et libri) ab Ahron b. Elia, Ez Chajjim ed. Lips., scil. p. 18 infra (hîc f. 64 v.: אבל עשוי משני הקדמות האחת הדעת בבירור כי מה שלא יצא מדבר חדש חוב שיהיה חדש כמוהו, והשנית הדעת כי הגוף לא יגאל מדבר חדש, יולד משתי אלה ההקדמות הדעת בחידושו. אם אמ׳ כי מן תנאי הדעת אשר הוא קני בראיית תומת בטילתו וכו׳, non verbotenus ap. Ahronem) et p. 99 (נאמר על גלויו . . . במראות העין, verbotenus hîc f. 80 v.); tertium locum (p. 32) brevissimum non quaesivi. E citatis illis liber innotuisse videtur Simchae s. v. Cod^em^ 5 omnino neglexit *Dukes*, e quo, ut videtur, nomen, sed depravatum *Josua* (יהושע), exhibent *Sabbatai* ap. *W*[1] n. 788, et *De Rossi*, Wrtb. p. 155 (qui supplendus est e *W*[3] p. 622, ubi Cod. noster quoque laudatur), ut ipse *Dukes* l. c.! De Jeshuâ recens disseruerunt *Delitzsch* ad Ez Chajjim p. 315 et III, et *Munk*, Aboulw. p. 6; locos, ubi »Jeshua" citatur ab Ibn Esrâ [3]) in Comm. in Pentat., collegit *Geiger* in lib.

---

1) רבה in Cod. W. 5, ut ap. *Ahron b. Elia*, Ez Ch. p. 32 (locus suppl. in Indice p. 315).

2) Ultima verba sunt (f. 100): ארבר בום ברוך קצור בעורת שרי. עד כאן מצאתי מספר בראשית רבא.

3) Qui discipulus Nostri fictus est, v. supra p. 125; *Delitzsch* ad Ez Ch. p. 314 ad *Hedessi* alph. 167 provocat, ubi reverâ etiam in Cod. W. 17 nomen Abr. b. Esra legitur; at Hedessi^um^, qui A. 1148

Melo Chofn. p. 76 [1]); de hymnis cf. *Zunz*, Gott. Vortr. p. 425. Attamen materies inquisitionis minime exhausta est. Pauci enim ducenda sunt quae de doctoribus antiquis traduntur a Karaeis recentibus. *Simcha* (f. 29 v.) quatuor laudat nominis Jesh. auctores, scil.: 1) J. ben *Jehuda*, 2) J. ben *Ali*, 3) J. b. *Ahron*, 4) המלמד הגדול [= المُعَلِّم الكبير], praeter Ahron Abu 'l-Farag'. Apud Mardochai (p. 116, e Mos. Baschiatshi quidem) J. ben Ali (בן רב עלי) errore ita vocari asserit, sed non probat Munk (l. c. p. 11), Delitzsch l. c. p. 315 id cognomen (Kunje) Arab. Ibn Ali dicit; quod quidem, ut puto, vel ad patrem Jehuda, vel ad ipsum Jeshuam (Arab. *Isa*) spectare potest (cf. supra p. 85 et cf. Jos. Abr. בן עלאן ap. Mard. p. 116). Ab *Hedessi* (Alphab. 285 in fine) J. b. *Abraham* (?) [2]), et J. b. Ahron הנודע אחרוני discipuli [Josefi] הרואה (cf. supra p. 11) laudantur (posterior supplendus ap. Mardochai p. 139). *Elia b. Abraham* (v. App. V e Cod. W. 25) J. המלמד (errore bis n. 36, 37 ap. Josef Bagi) et J. הרב הגדול et J. b. Ahron הנודע אחרוני laudat (hinc *W*³ p. 621-2, neglecto numero auctorum). In epistola *Salomonis Nasi* (v. ad Cod. W. 52,¹³ f. 101 v.) semel legitur *Jeshua b. Jaakub* (יעקוב)!

Hinc definitio auctoris operum singulorum Jeshuae inscriptorum speciali indiget inquisitione, adhibitis ipsis Ka-

---

scripsit, I. E^m jam laudari sane mirandum; mihi locus *interpolatus* videtur. *Ghirondi*^{um} non miror, scriptorem minime criticum, qui (Jerusalem III, 46) I. E. discipulum Jefeti dicit, quam fictionem jam improbavit *Rapoport*, vita Saadiae n. 31.

1) Vid. I. E. in Daniel. 7, 13 (*W*¹ p. 700) et in צחות f. 179 ed. 1546.

2) Sic quoque in Cod. W. 17. Quae de J. b. Abr. ante 12 annos scripsi in *Jüd. Lit.* p. 413 n. 21, apud Hedessi l. c. non leguntur, fontem alium nunc frustra quaesivi (cf. *Salomo b. Ahron*, אפריון I, 40). Jam *Wolfius* in notâ ad Mardoch. p. 139 de nomine Abr. dubitat.

raeorum veterum scriptis; atque cautius de *aetate* auctoris — ducibus solis versionibus (forsan ab interprete auctis) et locis citatis ab auctoribus parum criticis Karaeis recentibus, — judicandum est. Quae cum ita sint, problema et pensum hoc jam catalogi fines egreditur. Attamen nonnulla ad solvenda illa, juvantibus Codd. nostris, exhibebimus. *Elia Bashiatshi* (חג השבועות cap. 6 f. 42, [4] ed. II) Jeshuam, non nominato patre, Levi[o] (b. Jefet) recentiorem dicit, quod non abs re dicit de auctore op. עריות (infra [16]), qui Jefet[i] e Levi[i] (de quo cf. supra p. 87) sententias adducit, nisi ea ab interprete addita dicas. In op. nostro quoque Jefet [1]) laudatur, et in op. dubio Cod. W. 26,[1] (v. supra p. 110). Jefet quidem, secundum *Munk* (p. 12), explicationes Biblicas affert *anonymas*, quas Ibn Esra diserte sub nomine Jeshuae affert, unde Munk Jeshuam A. 930-50 collocat; quamquam alibi (p. 4, ut jam Geiger, v. citata *Jew. Lit.* p. 327 n. 49, cf. p. 325 n. 33) Karaeos supponit auctores grammaticos et exegeticos antiquiores, e quibus ipse Jeshua sua repetere potuerit. Imo quaeritur, an non Jeshua citatus apud Ibn Esra locis illis sit *Jeshua b. Ahron* [2]), quem antiquiorem dicit ipse Munk (p. 10), quam-

---

[1]) Is enim est sine dubio Scheich (הזקן) *Abû Alî al-Bassri*, de quo ab alio relata referre videtur Noster (f. 95 v. - 96): שאלה: א״א התאמר כי מצות שבת קדמותה אם לא. נ״ל [גאמר לו] כבר ספר על הזקן אבו עלי אלבצרי ירח׳ אל הדיבור בו והסמיך על אמ׳ ית׳ שמו פה ויברך אלהים את יום השביעי . . וידוע כי הקדושה בזמן אין לה מע׳ בלשון הקודש אלא קדוש והוא תנוית דלך אלאומאן מן המעשים האסורים הלא תראה אל אמ׳ ית׳ וקדשתם את יום השבת . . . וזו הראיה מושחת מן אופנים ומהם . . . ראיה אחרת לו וכו׳ אל כבר נתקיים כי הקב״ה אמ׳ זכור את יום השבת ע״י משה ע״ה וזה צווי בזכרון . . . E *Levio* (Cod. W. 22 f. 37 sequ.) nihil tale excerpsi.

[2]) Cf. supra p. 15. *Abûlfarag'ium* Hierosolymitanum fidem seu Sectam mutasse videri dixi (*Jew. Lit.* p. 120) ex hoc loco apud *Mos. Ibn Esra* (MS. Uri f. 128 v.),: ומן מקאבלה אלאצׂדאד או מי ישום

quam nullâ auctoritate, nisi sic dictâ traditione allatâ a *Mose Bashiatshi* [1]), quam ipse Munk paullo post (p. 11), jure quidem, nihili ducit. Jam revertamur ad opus nostrum.

Orditur MS. a phrasibus, ut puto, scribae (בשם נשרץ ... האלתי חרות ספר בראשית רבא . בשמך רחמנא .), cujus quoque videntur versiculi Biblici הורני ה׳ דרך חוקך וגו׳ ...; initium ergo יתברך ויתרומם, nempe praefatiunculae, occasionem componendi libri ejusque indolem generalem breviter indicantis, quam integram legas in *Append.* X; restant tamen nonnulla a nobis supplenda de hoc opere, jam ob antiquitatem digno ut edatur. Forma *homiliarum* (cf. supra pp. 7, 25) etiam hîc adhibita est; initium nempe ipsius operis est: פרשת בראשית . המזמור ברכי נפשי ... הפרק [2]) אנכי עשיתי ארץ ... שאלה אם אמ׳

אלם או חרש או פקח או עור קולה פקח עלי אלאפתין וגעלה בינהמא או יתנאולהמא מעא, ראית הדא אלאסתבראג פי תאליף אלשיך אבי אלפרג אלמקדסי רח׳ אללה אלכארגי ען מרהבנא. Re jam iterum perpensâ, verba ... אלכארגי simpliciter indicare puto »qui non pertinet ad Sectam nostram." De ipsâ re cf. Ibn Esra in Exod. 4, 11, qui eadem dicit.

[1]) Hic ipse quidem (ap. Mard. p. 107, ubi finis citationis diserte indicatur, et 110) auctorem citat *Jefet b.* צעיר, quem hinc auctorem citare videtur *Triglandius* (p. 35, 95, 108 ed. I, locus postremus desid. ap. *W*[1] n. 1130; cf. infra ad op. [13]). At in fine seriei (p. 117, ubi sequitur repetitio brevis, cf. *Simcha* f. 21, et Litbl. XI, 742-3) ipse laudatur Jefet, imo ejus discipuli (v. sub Cod. 52, [13]), atque Mos. Bash. fontes suos in Aegypto (seu Kahirae) apud (ליד ?, *W.* vertit »ope") Samuel b. Salomo Nasi se invenisse dicit, descriptos »ante circiter 300 Annos"; Mos. Bash. A. 1572 jam defunctus erat, quibuscum confer quae de aetate Jefet[i] exhibebimus sub Cod. 52, [5]. Ex opusculo העתקות התורה MS. locos citat *Pinsker* Litbl. XII, 740 (cf. *Jew. Lit.* p. 312). Vid. omnino infra ad Cod. 52, [13].

[2]) Cf. supra p. 129 n. 2. Hujusmodi Textus biblici non modo initio pericop. Noah (f. 98) indicantur, sed etiam in limine sectionum exegeticarum (f. 91 v., 96). Textuum variorum introductoriorum optio datur (sive-sive): פתיחתו (הפתיחה) לעשה אורים ... או ... או ...

אומר נוכל שנדע חידוש העולם בדבר הנביא ע״ה בראשית ברא אלהים . אמרנו לא . אם אמ׳ ולמה זה . אמרנו כי השליח [الرسول] לא יתכן שנדע היותו שליח אלא באות ולא יתכן שנדע באות כי הוא שליח אלא אחרי הדעת אותו ית׳ ש׳ וכי הוא לא יעשה הרע ולא יצדיק הכחבן (sic) . . . (cf. Ez Chajjim (p. 6, 36). Sequitur quaestio de creatione (חידוש העולם), ubi 5 argumenta (ראיה, cujus loco etiam מורה e. g. f. 67 v., 71 v.) exhibentur, et sic quaestiones connexae, et dubia seu objectiones (פונה) ad f. 79 v. usque, ubi sub inscriptione שער בפתרון הענין »Porta explicationis rei" (seu argumenti) sine exordii formulâ statim incipit expositio, ut ita dicam, exegetica, quamquam etiam haec quaestionibus et digressionibus (passim פרק seu שער inscriptis, ut f. 88 v., 89, 90) dogmaticis non caret, — more Commentatorum ab Ibn Esrâ vituperatorum [cf. *Jüd. Lit.* § 17]; — quibus explicatio verbalis et grammaticalis valde inferior est, attamen digna ut attendatur. Jam sub ipso initio; (אמר בראשית זו הגדה ראשונה ועל זה החל בה . ומועיל דברים מהם לשרשר על המחדש ית׳ ש׳), ubi de litera ב vocis בראשית disserit, legitur: תאמ׳ כי הוא כלי והוא צֶרֶף [leg. טרף = ظرف]; cf. *Ibn Esra* ad locum, cujus textum vulgo depravatum, jam restitutum a Josef Caspi (v. Ersch S. II vol. 31 p. 68), non bene explicant supercommentatores plurimi; etiam explicationem ב = עם exhibet Noster. Ad יקוו המים quaestiones *physicae* tractantur (f. 81 v. - 83 v.), ad יהי המאורות thema differentiae Karaitarum famosum de novilunio cet., (f. 84-93 v.).

Citantur: Scheich (הזקן) *Abû Alî al-Bassri* (= Jefet, v. supra), *Abû Jakob* (85 v., 90 v., v. infra ad op. [4]), הפיתומי (88, 90, 90 v., i. e. *Saadia*), tabulae *Maamûni* et *Ptolemaei* (sic תטלמנוס — תקוים מאמון f. 89 v., 90; leg. בטלמיאוס), Sectae ברהמיה, דהריה (f. 70), בדריה (f. 90 v., paullo post male אלבדר pro אלברד = البدر de luna), הרבנים (f. 90), et sine dubio Rabbaniti sunt auctores, quorum dicta de Enoch horribilia et haeretica, eos ipsos exsecrandos censet (f. 97 v.:

שאלה א״א בארו הדבור בתנך. נ״ל [= נאמר לו] כי יסופר על מקצת אחינו בו דברים יסתמר שערת הבשר (!) מהם ולא יעביר ממני לספר אותם ואף לקשור אותם. ולא ידעתי הגרמת הקריא לומר בו מפנו כי גלוי הכתוב לא יגוש אותו .... ועל הקושר אשר יאמ׳ בגללו הוא לאין פוגה כופר בעקר, וחוב להבדל ממנו ולקללו (!) ולשאול הקב״ה למנע אותנו מידי חטא). Praeterea בעלי הלשון (יועילו במלת גוף זולת זה המ[עה]) (f. 72), בעלי התושיה הקוסמים [1]), (f. 81, 84, ubi solem ipsum non calidum esse sentiunt), חכמי הרשת (f. 65 v.); locus de *Mutekellimin* citatus in lib. *Jew. Lit.* p. 310, est (f. 68): חו הראיה עמי היא גלויה, ואם היתה [كانت] לא תלך על עקרי המדברים והם אלמתכלמין מפני כי יאמרו כי הוא ישתבח חייב שישיג המושגים (cf. f. 76: ומה התשובה על דרך המדברים והם אלמתכלמין. נ״ל התשובה עליו כי השחור ישאר האפעים הנמצאים בהניה ומחל להמציא אותם בזולת ההניה).

Liber hebraicus sine dubio ex *Arabico* versus est ab *Anonymo*, qui innumeras retinuit voces Arabicas, in primis terminos technicos logicos, grammat. et philos., quibus scatet totus liber, ut e. g. אלשבארה (f. 77), אסתקראר הלשון (f. 78), אלתואצ׳ע ואלאצ׳טלאח (sic) (f. 78), צמיר אלאצדק (f. 99 v.), משמע הדבור והוא אלפחוי (ib.), אלט׳ן (passim אלט׳אן, v. sub op. 16) cet. cet. Rarius voci hebraicae addidit Arabicam, ut: מתארח והוא מותרייז בל׳ ישמעאל (f. 74); imo sententias integras Arabicas non vertit, e. g. f. 78 totam lineam, f. 82 lineas duas, f. 86 lineas tres (ubi voces hebr. nonnullae insuper adscriptae sunt ab eodem librario); hebraice et arabice (ובלשון ישמעאל) occurrit sententia f. 77. — A quibus discernendi sunt loci, ubi ipse auctor linguâ Arabicâ usus est ad explicandum hebraicum textum Biblicum, ut (f. 80): ברא כמו קרא והחפץ בו החידוש ופתרונה בלשון ישמעאל כַּלַק והעקר בה בלשון ישמעאל אלתקדיר, והוא הקצב והתכונה, וכבר תעשה [= تعمل] המלה בלשון הקודש על החידוש ועל תיקון הדבר שנ׳ ויד (sic) ברא וגם תועיל האכילה וכו׳. —

[1]) Ut vid. *Astrologi*; cf. *Jew. Lit.* p. 296, unde corrigendus vid. *Delitzsch* p. 251 ad 31, 2 v. u.

Praeterea voces nonnullae Arabicae prorsus ad modum hebraicarum construuntur et declinantur, ut של מחילת (f. 67), מחילות (f. 68), נתמחל (f. 77), ab Arab. على محالة (v. Ez Chajjim p. 166 l. 15, 268; Litbl. III, 225, 680, adde Lokman ed. Rödiger p. 19), כחל (f. 67, 70 v.), ואנחנו כהלים של (sic) מיני התעמור (f. 72 v., cf. Ez Chajjim p. 264, Litbl. III, 225). Quod terminologiam hebr. attinet, etiam in hoc, ut in praeced.° opere nonnulla occurrunt singularia, ut אפע (f. 75), נאל (f. 64, v. supra), הואות (f. 64), חיותות (f. 68 lin. 1), חתיכה-ות (f. 74 v., cf. f. 65 v.), עינות sensu »color" utitur (חידוש העינות בשער הזקן f. 65), קפאון (f. 70 v.), יתום cet. pro ישלם (ut in Ez Chaj. praecipue in citationibus nonnullis). Notatu dignum est ירח בן יומו (f. 93) de luna. *Graeca* me legisse non memini, unde concludere licet, opus a Karaeo orientali versum esse.

2B) (f. 101 v. - 102 r.) exstat Fragmentum operis antiqui mihi ignoti, incipientis: בשום אלא מודיעים אנחנו לכלל אחינו כי נכספים אנו אליהם ומתקוששים (!) לראות פניהם .... ובהתעסקם בחכמת הדעת אשר היא יסוד כל חכמה ועקר כל בינה .... ולפיכך החלונו אנחנו לכתוב אליהם אגרת ולדרוש שלומם; vocem החלונו quidam in margine emendavit הֵחַלנו, sed leg. est החלונו, scil. forma hujusmodi scriptis peculiaris, de quâ v. quae citavi in Litbl. III, 709.

3) (f. 103 v.) מחכימת פתי, *Sapientem faciens simplicem*, in cujus fine (f. 132 v.) legitur: נשלם ס׳ מחכימת פתי מדברי הזקן המלמד הגדול ומה שהוסיף על דברי הזקן המלמד הגדול רב״ טוביה, ubi auctor nuncupatione generali [1]) »senis [Scheich] magister magnus" indicatur, opus vero »ex eis dictis" [composi-

---

[1]) Cf. de Jefet *Delitzsch* p. 314, de Jeshuâ *Dukes* p. 29, Abû Jakob in sequ. op. 4, neque ullus celebriorum doctorum hoc titulo caret; idem de aliis hujusmodi titulis, ut המלמד, et ipsum המאור observabimus infra.

tum ?] ea includere, quae addidit TOBIA, qui forsitan simul interpres ex Arabico fuerit?? Subscriptionem hanc omnino neglexit *W*[3] p. 1202 n. 355 b (»videtur esse foetus Karaei cujusdam"), quanquam initium exhibet *Indicis*, eam excipientis, in 33 capp. (הסימן ל״ג, non »CXXXIII", agglutinatâ, ut puto, lit. initiali C pro »cap."). Ex ipso jam illo Indice vero constat, opus nostrum compendium esse operis 1[i] Cod[is] nostri. Sine nomine auctoris nostrum citatur ab *Ahron b. Elia* (Ez Chaj. p. 99 [cf. p. 321]; locus legitur in Cod. nostro f. 110 v.: העקר הראשון הוא כי כבר נתקיים כי יתכן שנדע מה שלא נרגיש אותו תרגיש מה שלא נדע אותו). Apud *Hedessi* (ll. cc. supra p. 49, cf. *Mardochai* p. 139), qui opera antiqua sine nominibus auctorum laudat, legitur: נעימות אלמחטרי [1]) מאירת עינים [2]) מחכימת פתי; titulum המחקר ap. Ahron b. Elia (p. 321) non exhibet Cod. noster. Librum נעימות שנקרא ס׳ זכרון הדתות, e consensu ap. Hedessi (alphab. 258) Jefeto tribuit *Mardochai* (p. 139, cf. *W*[1] p. 622), a quo accuratius citandum erat: (גם ב)זכרון הדתות הנודע ספר נעימות, ubi זכרון הדתות (cf. פרק בזכרון הדתות.... f. 189 op. nostri) est forsan nonnisi nuncupatio ab argumento sumta (cf. *Delitzsch* p. III), quae cum opere nostro optime quadrat (v. infra); auctor vero Jefet, laudatus in alphab. 257, minime certe huc referendus est. At opus MS. non rursus perlustrare potui, ut locos ab Hedessi citatos in eo forte invenirem, quibus non modo dubium hoc solveretur, sed alia quoque de auctore operum ab Hed. ibi citatorum, quae *Simcha* caute anonyma recenset [3]). *Delitzsch* vero (p. 315) haec opera sub nomine Je-

---

1) אלמוחטרי cum matre lectionis ap. *Mardochai* p. 139, et *Simcha* s. v. נעימות, sed v. supra p. 165.

2) Cf. Ez Chajjim p. 96, 319. De opere מאור עינים cf. supra p. 121 n. 1; מאירת עינים est titulus quoque libri ipsius Simchae, q. v. f. 17.

3) שער הצדק quidem omnino non librum, sed caput ab argumento

fet ab Hedessi laudari asserit, non excepto תמי״ן (de quo infra)! Auctorem libri נעימות JOSEFUM B. ABRAHAM [KOHEN] cogn. הרואה (v. sub ⁵) circa A. 920 collocat *Zunz*, Additt. p. 325. De hoc, ejusque fere aequali homonymo, Josef הרואה b. Jakob (v. sub ⁵), magnâ laborabant confusione Bibliographi, neque omnia dubia jam soluta sunt. *W*¹⁻³ n. 855 Nostrum confundit cum Josef Tishbi b. Jehuda Saec. XVI (v. Cod. W. 52, ¹⁵); W³ p. 425 n. 970 Josefum Saec. XI ejusque »praeceptorem" Jeshuam dicit, postquam l. c. ¹ p. 700 rectius Jeshuam discipulum dixerat Josefi [scil. Nostri, v. Wolf. ad Mardochai p. 26, ubi המאור הגדול, et Delitzsch p. 315 infra]; W¹ p. 564 n. 970 Nostrum, qui leges de incestibus mutavit, et cujus scripta [1]) habuit del Medigo, confundit cum auctore ס׳ מצוות גדול ap. Mardochai p. 115-6: »filio Karkasani." Quo modo *Delitzsch* p. 313 identitatem auctoris מאור et ס׳ מצוות ap. Mardochai dubium dicere potuerit, non assequor, de lib. מאור ibid. omnino sermo non est! Noster המאור הגדול nuncupatur jam a Sal. Nasi in Cod. W. 52, ¹³ et ab Ahron b. Elia, Ez Ch. p. 163, ut constat e collato loco libⁱ נעימות supra p. 168 n. 1, hinc collabitur omnino distinctio ap. Delitzsch p. 313, et parum abest, quin Nostrum intelligam locis pluribus dubiis; imo quaeritur annon jam Karaei ipsi auctores confuderint. Attamen *De Rossi*, Wrtb. p. 276, Nostro Saec. XI° lib.ᵘᵐ מצות tribuit! Rectius *Simcha* (f. 24 v.) Nostri מצות et [משיבת נפש in lib. נעימות citatos af-

---

nuncupatum censeo; cf. בשער הצדק והיושר op. 1 f. 32, et בפרקי הצדקות והיושר in fine c. 21 f. 117 v., ubi diserte ותחלת אלה הפרקים הוא פרק שיודע כי הוא עשיר, prout f. 29 inscriptio שער כי י״ ... עשיר והוא עקר בצדיק, v. supra p. 166, cf. omnino *Catal.* p. 2168.

[1]) Apud *Geiger*, Melo Chofn. p. 25, 75 potius ספרי (libri) legendum videtur, ut loco ab eo citato, cf. *Wolfii* Access. p. 34.

fert, sub מוסרים et צדוק הדין nullum indicat fontem [1]). Quaeritur denique num Noster non sit idem atque Josef b. שאלכרים (??) *Ibn Zadakah* Kohen, auctor Exordiorum Arab. in Pentat. in Cod. *Krim.* 8, quod ante decennium suspicatus sum (v. Sabbatblatt 1846 p. 75).

Quod opera in Cod. nostro attinet, ס׳ נעימות e Cat. *Trigland.* p. 24 laudat Wolf. ad Mard. p. 139 (non vero in Biblioth. [3] p. 377); nostrum integrum sibi descripsit *Dukes*, ejusque excerpta pollicitus est (v. Beitr. p. 32, Litbl. X, 283, ubi comparat cap. *Josefi Ibn Zaddik* de Deo »divite" [2])); attamen compendium nostrum non recognovit in Cod. *Uri* 129 [a scribâ non absoluto], e quo excerpta exhibuit [3]). Codex uterque incip.: יתברך שם אלהינו אלהי ישראל האחד הקדמון; desinit noster (f. 132 v.): זולתו מאשר ביארנו הדבר בו במקומות רבים. והאלהים יורנו הדרך הטובה . . . כי הוא מאיר שרים ויתכים כל פתי בארחותיו . . . יגונו באברתו ככתוב באברתו יסך לך תם. Si capp. 33 compendii comparantur cum capp. (43 ?) operis majoris, numeri (qui in ipso libro neglecti sunt) passim conveniunt, ut 14 de unitate Dei; mihique persuasum est, compendium nostrum esse ipsum librum supra laudatum, תכמ״ן, quod ex appositis

---

1) Quae de Nostro observet *Schlesinger*, ad J. Albo p. 641, mihi non annotavi, librum nunc ad manus non habeo.

2) Cf. *Catal.* p. 1543 (*Jew. Lit.* p. 295, 313 n. 26); adde ישר[אל] בן מנצורי ap. Mardochai p. 117 (male »Issachar" ap. Wolf.) Litbl. XII, 742 et v. infra sub op. 4.

3) Litbl. XI, 350 verbotenus in Cod. nostro cap. 1 f. 104, sed in Litbl. p. 351 lin. 5 verba הנשאל et השואל transponenda; lin. penult. post יתי׳ שמו omissum est propter homoioteleuton: באשר יקצוף ואולם נעבור זולתו תחשוב כי העבודה פונה אליו יתי׳ שמו; verba מן הרבנים non exstant in Cod. nostro, sed אשר יאמר. Litbl. XI, p. 509 (cap. 14) ut in Cod. nostro f. 111, (v. ll. cc. in notâ 2), sed lin. 3 pro יצטרך legitur היה מוצרך, lin. 8 מחודש הוא הבורא, lin. 10 של הבטלת, lin. antepenult. האומרים ב׳ אלוהות, lin. ult. ועל ידו יע׳ השמים.

locis duobus sufficienter probatum erit. Fol. 3 v. in hoc libro se de ..... כלום ומצוי egisse dicit, de quibus reverâ agit in cap. 2: כגבולים f. 104 v. Fol. 22 v. legitur: וקצרנו אלה השרים בס׳ ת׳ וביארנו אותם בזה הספר והרחבנו דברינו, cf. cap. 21, f. 117 v.: .... וקצרתי הנה הדתות שאשיב עליהם והם כמו הערלים; reverâ de Sectis cet. pauca inveni in compendio, earumque nomina vix apparent, ut e. g. אלמגבריא et אֶל מתְּלֶרא (sic, leg. אלמלחדה, ut f. 53) cap. 27 f. 124, ubi etiam nomen viri e Sectâ אלמגבריא laudatur אלעַטוּיי (sic! leg. Athia, nisi forte ex עבאר corruptum est?). Neque titulum alîus libri Nostri citatum me legisse memini, quamquam generatim ad »locum alium" (זולת זה המקום) ablegat (f. 131 v., 132), neque auctoris alîus nomen, praeter *Benjamin*, in excerpto laudato secundo; sed quaeritur, num ille locus, in libro majore desideratus, non Addit.[um] sit Tobiae? Etiam alium hujusmodi locum notatu dignum hîc addam (in fine cap. 1, f. 104 v., ubi de necessitate terminologiae technicae loquitur): וכן תמצא בתנאי הרקדוקיין מה שלא תמצא אותו על אנשי הלשון וכן לבעלי מצוות מה שאין לבעלי הקריאה ואנשי תנאי המקרא והסופרים ובעלי המסורת ולכן תמצא בדבור המדברים לשון מעליא [1]) מה שלא יבין אותו המדברים בלשון צחות למען כי הם יקראו מקצת הניענועים [حركات ?] בדבור השפה שא ומקצתם הקים ומקצתם השח [رفع ?]. — Quod denique *stylum* versionis attinet, nulla fere exstant *Arabica*, multa *Graeca*, attamen rudus est, arabizans, ut in opp. praecedentibus, v. c.: באשר אנחנו שבילו (f. 124 v.) [2]).

---

1) Cf. op. 1 f. 55: ואין לאלם כלי דבור, ולבור שידבר פיוט בלשון מעליא, ולערל שידבר בלשון הקודש, ולנער בשפה מעליא, ולנגר שיכתוב, השור שינקד הספרים; cf. *Jeschua* f. 159 v. (*Jew. Lit.* p. 334 infra).

2) بما نحن بسبيله, v. notam meam ad Ez Chaj. p. 375; cf. במה שאנחנו בדרכו ap. Maimonid. Comm. in Rosch hasch. III, 8; בספרו אשר אין אנחנו בדרכו ap. Joch. Allem. שער החשק f. 44, ההיקש אשר אנחנו בדרכו Cod. W. 52 f. 34 v. et cf. sub op. 16.

4) (f. 133 v.) שאלות, *quaestiones*, »quas quaesivit ABû JAKOB magister magnus e sapientibus mundi, e sapientibus Israelis et sapientibus gentium;" Cod. *Odessensis* (Litbl. XII, 742) pro »quaestiones" ponit »liber," pergitque »et sunt quaestiones 13," quocum noster non bene quadrat. Incip. nimirum: וכן שאל מה הדבר המגרים לאלהי ישראל להיות צדיק .. ולא יפול . . . הורה ואמר כי ב׳ דברים המגרימים (unde corr. *W*[3] p. 514); quaest. 2 incip. (f. 134): שאלה אחרת שאל לכל חכמי העולם אמר מה הוא הדבר שהוא מגרים . . . להיות עליו אלה ד׳ דברים חי לנפשו . . . תשובה הורה ואמר . . .; f. 135 v., ubi in marg. numerus 5 (ה) appositus est, legitur in mediâ lineâ: ודע כי יש שואלים מה הפרק [الفرق] בין הניחום ובין התשובה . שים דעתך . . . דע כי הניחום, et sic f. 136 (ubi ו ad marg.): ואם ישאל איש ויאמר לא עשה יי׳ ית׳ ש׳ לבני אדם אלא בעבור העולם הזה; clausula f. 137: וכל דבר שיגיד לנו הוא אמת וקים יתעלה שמו. Sequuntur quaestiones brevissime expeditae, non numeratae, 21, veluti catechismum exhibentes articulorum praecipuorum fidei; 1: שאלה אם יאמר מה הראיה כי נפשך וכל הגופים הם חדשים . תשובה יאמר לו כי הם לא יסורו מהיות בהם נשנע; ultima (f. 138 v.): שאלה אם יאמר איך תהיה התשובה תשובה ויאמר לו יתנחם על המעשים; finis: וכן כתוב ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך: — נגמר השאלות, תהילה לנורא עלילות; qu. 17 de locis Biblicis sibi contradictoriis agit. Cod. *Triglandii* e Catal. p. 24 affert *W*[1] n. 1108, nostrum [3] n. 1073 b, identitatem non animadvertens. Auctor indicis hebr. Lat. in limine Cod.is nostri ex uno hoc opere duo finxit: »Lib. R. Jacobi Doctoris," et »Lib. Quaest. et Resp."! cf. quoque *Simcha* f. 26. Quis sit *Abû* Jakob ille, non facile indagabitur, quia cognomen illud ad varios referri potest auctores nominis *Josef* vel *Isak*; ut *Jos. Ibn Bakhtewi* (Jefet ap. *Munk*, Aboulw. p. 61, unde Geiger l. c. supra p. 25), *Isak b. Bahlûl* (male *Berlûl*, ברלול ap. *W*[3] n. 1176 e, נהלול ap. *Simcha* f. 21 v., v. *Jew. Lit.* p. 313 n. 26, cf. *Hedessi*, Alph. 174, 191, 236). Auctorem nostrum jam diu (Sabbatblatt 1846 p. 75, Jüd.

Lit. p. 406. cf. Fremdshr. Elem. p. 2) combinavi cum celeberrimo JOSEF B. JAKOB KIRKISANI, qui etiam הרואה »videns" nuncupatur [1]), eumque sub nomine Abû Jakûb البصير (forsan »coecus") citari a Jefet juniore suspicatus sum (ut postea etiam *Munk*, Aboulwalid p. 10). *Pinsker* (Litbl. XII, 742) combinationem illam (cujus sit, non dicitur) dubiam seponit, obstante nimirum stylo et vocabulis graecis »multis" (?). Postrema pauca video, e. g. f. 133 v.: והם יהיו אפעים ובלשון יון קורין אות בְּרוֹאֶשׁ; sed quid valent stylus hebr. et verba Graeca operis nostri versi, de auctore, qui certe *Arabice* scripsit, si combinatio mea non est erronea?! Opus Abû-Jakob[i] citatum apud Karaeos veteres (v. Pseudojefet supra p. 8, et Jeshua in Cod. nostro supra p. 177) non est nostrum. Abû Jakûb, auctorem libri »אלמנצורי", citatum a Josef Ibn Zaddik (השלם הקטן p. 43, 46, 70), Karaeum suspicatus sum (v. supra p. 182 sub init. n. 2), ac locus p. 43 (v. var. lect. partim meliorem p. xx) legitur in מחכימת פתי (v. supra), et locus p. 46 »בעת שוכר שאינו צריך" reverâ exstat in lib. נעימות in cap. de Deo divite f. 30; de retributione brutorum p. 70 locus specialis non citatur, de eâ vero omnes fere agunt Dogmatici, ut lib. נעימות et compendium in cap. 27 (תמור), ubi f. 125: ואין לא׳ שימנע ולא יעצור זה בלבו למען הרופי והלעג אשר ילעגו אנשים ויאמרו כי יי׳ ית׳ יש׳ יקיים הפרעושי׳ ויתן להם תמור (cf. Ez Chaj. p. 135 cet.); etiam in op. nostro (f. 138) quaest. 14 eam affirmat.

---

[1]) De hoc auctore, circa A. 930 florente (*Jew. Lit.* p. 313 lin. 1), parum exacte agunt *W.* n. 969 (in vol. I קרקאש) = [1] n. 887 Jos. חכם (!), partim sub 970 (v. supra sub op. [3]), *De Rossi*, Wörtb. p. 159, ubi confunditur *Josef b. Moses* (v. supra p. 124), et rursus p. 162! Delitzsch l. c. p. 313 (ubi leg. *Hedessi* § 258, et finis articuli corr., v. supra sub [3]) et p. III; cff. quoque nonnulla apud *Munk*, in Jostii Isr. Annal. 1841 p. 76, 93; *Geiger*, Zeitschr. V, 267, 276; vid. Melo Chofn. p. 74. *Dukes*, Beitr. p. 28 locos ap. Simcha non omnes collegit.

5) (f. 139 v.) הלכות שחיטה של ר׳ יהודה האבל, *Regulae mactandi* JEHUDAE lugentis seu HEDESSI; incip.: טוב ברכת השחיטה; est reverâ excerptum e lib. אשכל הכפר [1]), scil. Alphab. 13 lit. ט seq.; *W*[1] p. 408 e Catal. Leyd. tit. male שחיטה ובדיקה retrovertit et sic post autopsiam repetit [3] p. 292!

6) (f. 142) אגרת, *Epistola*, quam misit MENACHEM [B. MICHAEL B. JOSEF] Karaeus לעקלס הגר אצל ר׳ סעדיה הרבן [Saec. X?] de regulis mactandi. Orditur a carmine, cujus initium acrost. (מ׳שאלך מלאנו); v. lineas primas ap. *Dukes*, Litbl. VIII, 345, cujus pauca de libello verba omnia perversa sunt; eum in א״צ laudatum, et inscriptionem fabulosam ibidem agnosci contendit! Est *Mardochaeus* (p. 130 ed. Wolf, f. 13 ed. Wien), qui libellum sibi omnino ignotum dicit! Cod.[em] *Triglandii* (e Catal. p. 24) laudat *W*. l. c., et in Biblioth. [1] n. 1425, atque nostrum paginâ unâ constare male dicit [3] p. 684; acrostichon is quoque neglexit; *Geiger* jam A. 1844 (v. Zeitschr. V, 269) ex apographo Cod. nostri editionem pollicitus est. Idem (p. 268) nomen M. b. Jos. b. Michael male invertit (*Catal.* p. 2168); in verbis finalibus ab eo editis leg. להתגאו׳ כאנשי תגאו׳, ergo הגאות; ultima verba sunt (f. 144 v.): תלכה באורחותיו. ברוך יי׳ לא״ץ. Tractatulus (quem Geiger, l. c. p. 277, et Dukes carminis comm.[um] dicunt) sic incipit (f. 142 v.): שתה שית לבך והבן כי הנני מחל לפרש השאלות אשר שאלנוהו (sic) בתחלה. שאלנוהו איך פצה פיו לומר. Si Noster est auctor Hymni ציון תקונן (*Landshuth*, Amude ha-Aboda p. 76), Jehudam Levi imitari non potuit, nimirum si inscriptio nostra ad Saadiam Gaon referenda est.

---

1) Cod. W. 17 supra p. 49, ubi adde, in lib. edito desiderari quoque locos alios, ut f. 25 lit. ש Alph. 45, f. 26 Alphab. 48 ad lit. ש, f. 115, Alphab. 311 inde a lit. Jod (ita corrig. ap. *Dukes*, Litbl. IX, 510), Alph. 312, atque f. 132 litt. כלמן Alphab. 358, quos locos in MS. non quaesivi.

7) (f. 145) אגרת, *Epistola* responsoria JOSEF B. SABBATAI ad *Manassen b. David* de retributione (תמור, in specie brutorum) et de incestu, paginam implens unam. Inscriptio parum accurata ap. *W*³ n. 970 d (e. g. ששלח pro ששגר); libellus incip. הגיע אלי אני יוסף בכ״ר שבתי נ״ע; desinit: כצאת השמש בגבורתו אמן יוסף ב״ר שבתי . תם ונשלם. Auctorem Saec. XVI vixisse puto (cf. *Simcha* f. 21 v. lin. 6 a fine).

8) (f. 145 v.) הלכות שחיטה, *Regulae mactandi* [rabbinicae], non metricae sed assonantibus quaternariis, acrost. JECHIEL B. ALEXANDRI HA-KOHEN חזק, incip.:

ישרים חקי אל אשרי לומדיהם
בית זביחה הורנו ובמשפטיהם
יודעי דיניהם והלכותיהם
יביאו בני ישראל את זבחיהם

finis (f. 146): ואכלת ושבעת. Exstant quoque in Cod. *Opp.* 684 Q. (Saec. XVI), omissae in Catal. edito; cf. *Catal.* meum p. 1271 sub N. 5647.

Sequitur statim בריקות דרבנן, *Inspectio* secundum Rabbinos, incip.: תחלה יפתח הטבח את חצר הכבד; clausula (f. 146 v.): הילכך היא טרפה . נשלמו הלכות טרפות דרך בריקתן ודרך הוראתן ... ובדרך קצרה פירשנו וכתבנו אותם ללמוד להם בדרך ישרה ... וחפץ י״י בידו יצליח. Sequuntur *quaestiones;* prima: שאלה למה אין מברכין בבדיקה; clausula: נשלם סדר (!) דרך בריקת הריאה כיצר יבריק הטבח ... אבל יש קושיות רבות כמים כסו (!) לים ואני פלפלתי והבנתי ביניהם דרך קצרה ... ואש׳ כ׳ת׳ב׳.

9) (f. 147-148) ערוגת החכמה ופרדס המזימה, *Areola sapientiae et Paradisus cogitationis;* est libellus editus auctore, in Cod. non nominato, ABRAHAM IBN ESRA (v. *Catal.* p. 685), cum variis nonnullis lectionibus; Cod. nostrum neglexit *W*³ p. 50.

10) (f. 148 v.) Expositio loci *Proverb.* I, 6, seu vocum מליצה, משל et חידה, sine inscriptione, incipit: אמר שלמה המלך ע״ה להבין משל ומליצה ... והוא ע״ה חבר ספר הנקרא ספר משלי בשלשת חלקי הדבר

אשר הלשון נחלק להם והם מליצה ומשל וחידה ויחדו בשם משלי לפי שרב דברי הספר על דרך משל . המליצה היא מדרך פעולות הלשון; finis (f. 149 v.) וקצרתי מלהביא דמיון כל אחד ואחד ומשלו ראה זה מצאתי הפרש בין המליצה והמשל והחידה וסמכתי על שכתוב בחלק הראשון בספר מורה הנבוכים הוא הראש הוא השליט הוא המשביר. Auctor *anonymus* ergo Rabbanita, ut puto, recens, certe Saec. XIII° non superior; nihilominus nostrum opus ס׳ הנקרא הפרש שבין מליצה משל וחידה auctore ABRAHAM IBN ESRA (!) citat *Benjamin Espinosa* (Cod. MS. *Reggio* 20 f. 2 v.; cf. de hoc auctore Asulaium I p. 14 ed. Wilna), forsan propter praecedens opus?! Exstat etiam in Cod. *Laurent.* Cf. infra op. [12].

11) (f. 150) תפלת הרב רבי׳ משה זצ״ל, *Precatio* R. MOSIS [MAIMONIDIS], incip.: תפלה לסגולת אישים, למבחר אנשים, לחכמי חרשים, לנבתי לחשים, לחופשי טמונים, למפענחי צפונים׳ לדורשי יש אין לפניו אין, אשר לא תשורנו עין, והבורא הכל יסוד היסודות, וסוד הסודות, שמו עצמו, ועצמו שמו. Est potius contemplatio philosophica, in precationis formulâ desinens, (ib. ואשעה בחקיך תמיד . ברוך אתה יי׳ שומע תפלה אמן), hoc auctore digna, cui etiam inscribitur in Cod. *Paris.* 285 (*Carmoly*, עקטאן p. 4 n. 5), et qui alia hujus generis composuit (v. *Catal.* p. 1868, cf. p. 2442, 2462). Nostra alio loco edetur.

12) (f. 150 v.) מאמר קצר על מופת האחדות, *Sermo* [مقالة], seu tractatus, *brevis de demonstratione unitatis* [Dei], auctore *Anonymo* forsitan eodem atque op. 10? Incip.: הבורא זה פיר׳ יתי׳ ויתב׳ אשר לא קדם לו העדר ואיננו באפשרות; finis (ib.): שלילת כל החסר. . . כל מה שכתי׳ בא עליו המופת במאמ׳ הנכבד ספר מורה הנבוכים כי הוא מורה צדק . . . כי אני כתבתי האמת בלא כתיבת מופת מבואר אבל רמזתי קצתם כי סמכתי על אותו הספר הנותן אמרי שפר עד כאן דבריו ויופי אמריו ובוטח ביי׳ אשריו.

13) (f. 151) Fragm. observationis in *Mosis* [*Maimonidis*] verba in limine lib. מדע (i. e. *Manus fortis*); incip.: מה שאמר ר׳ משה זצ״ל בתחלת ספר המדע שהוא ית׳ ממציא כל הנמצא . . . הוא סובל ב׳ פירושים הא׳ נגלה והב׳ נסתר. Citantur *Aristotelis* Metaphysica

et de Animâ lib. 3us; ultima verba (לצייר החמס בלתי מחמס) excipiuntur a titulis 14 librorum operis laudati (מדע...שופטים) cum clausulâ תם תם!

F. 151 v. leguntur analecta varia, ut גמטריות (in his literae initiales versiculi Genes. 49, 10 componuntur: לא יש מום רע כ ישו ישתחקו עצמותיו), voces memoriales grammat., chronol., etymologia 5 vocum, in regulis mactandi occurrentium.

14) (f. 152) Varia, auctore ABRAHAM HA-MISRACHI (Orientalis) B. SABBATAI (ut indicatur acrost. f. 152 et f. 153 v.), quae cum aliis praecedentibus prorsus omisit auctor Indicis in limine, et hinc fortasse *Wolfius;* auctor Noster, praeterea mihi ignotus, recens videtur, neque e modo quo citat *Maimonidem* (ראיתי בדברי רבי' משה במסכת אבות), neque ex argumentis mihi certe constat, utrum Karaeus sit an forte Rabbanita. — Libelli sunt:

a) הוראה, *Eucharistia*, i. e. hymnus (13 beit) acrost. (incip.: אברוך אלהי כל תהלה).

b) *Allegoria* admodum brevis de homine in medio mundo, per apologum illustrata de rege, qui thesaurum, tribus arcis impositum, celavit cet.; incip.: זה המשל כמה ימים עלה בלבי לכתבו ולא כתבתיו עד שהכריחני מניע שכלי ואמרתי אכתבנו ובלב כל וכן ראיתי בספר אביטוב, desinens (ib.): חכם לב יראה ואולי יועילנו בסופו שהעולם כארגז ובו מנשל מזה ומזה. Lib. אביטוב mihi ignotus est.

c) משל, *Allegoria* de mysterio missionis animae (על סוד שליחות הנפש היקרה כבודה בת מלך); incip. (f. 152 v.): נאום שומע אמרי אל ויודע דעת . נרעה נרדפה לדעת; argumentum minime lucide, stylo, quem hodierni »musiv" vocant, allusionibus ad personas Biblicas persequitur; epilogus (f. 153 v.) incip.: אמר אברהם המחבר מאד תרתי בלבי; desinit (f. 154): התחלתה היא נפש הגלגל . ברוך יי' לעולם או"א.

15) (f. 154) חשבון מספר ר' מרדכי הארוך, *Computatio* e libro

MARDOCHAI HA-ARUCH (*Longi*); incip.: שס״ה יום של חמה אם תחלקם ל״ב חלקים כל חלק שלה ל׳י׳ת׳ק׳ם׳; in fine f. 154 v. exstat custos ובתקופת; Codex ergo plura olim exhibuit ex opere, ut videtur, astronomico, seu chronologico, auctore prorsus ignoto, nisi idem fuerit atque poëta antiquus Mard. b. Sabbatai הארוך (v. *Catal.* p. 1674, *Zunz*, Synag. Poesie p. 296)??

16) (f. 155 v.) ס׳ העריות, Lib. de *Incestibus* (ut vocatur in epigr. f. 256 v., cujus lineas primas tantum exhibet *W*[3] p. 530 n. 1120, quas repetivit *Dukes*, Beitr. p. 29) [1]), auctore JESHUÂ B. JEHUDA, interprete, ex Arabico ut vid., JAKOB B. SIMON [2]); si nempe verba initii: רע ישכילך האלהים כי שאל יעקב ... להשיב את דברי (v. *W*. et Dukes ll. cc., uterque ex altero emendandus et supplendus), ita intelligenda sunt, ut sit שאל idem atque בקש et להשיב cum accus. rei = להעתיק, seu להפוך, (cf. *Jew. Lit.* p. 321), ut Lat. »*vertere.*" Wolf. quidem l. c. ex verbis illis patere dicit, tractatum hunc *oppositum* esse (ac si legeretur להשיב על) tractatui Jeshuae, imo (ut Catal. Leyd.) addit: »In eo vero tum ipse lib. R. Jeshuae tum opposita illi R. Jacobi argumenta leguntur." Postremum nonnisi de tractatulo sequente (neque id stricte) dicere potuit, quem *W*[3] p. 1220 perperam »responsionem" dicit »Jeshuae dissentientis, utpote contra quem scripserat R. Jacob." Potius formula a *W*. truncata ... האלהים יאריך ימיו ad Jakobum revertitur, quem ergo spectant quoque verba כי העתיקו מלשון ערבית, et

[1]) Pergit: ותשלם המלאכה ועל ידו המסכה הנסוכה; desinit: ולא בכללו ולא בקצתו (f. 257)!, quod utrum sit interpretis an scribae, nescio. Cf. וישבתו משנות ap. El. Bashiatshi, Introd. in שבת f. 23,[4] ed. II.

[2]) Auctor praeterea ignotus, minime *Rabbanita* in Nostrum animadvertens (v. infra), quem cum *Jacob b. Salomo* in Cod. Vat. 254,[1] praeter rem combinare vult *W*[1] p. 618 n. 1120, cf. n. 1113, 1122.

qui ipse auctor hujus prologi videtur, quamquam tertiâ personâ utitur, prout Cod. *Trigland.* (Catal. p. 24 ap. *W*[1] p. 618) omnino ei tribuitur. In eo indoles libri ita describitur: וזה הספר תקנו על דרך שאלות מסתפקות [1]), והתשובה עליהן ואינו על דרך כסדרן (!) כדרך הפותרים ירחמם אל . אבל זה הספר הוא בנוי על עיקר אחר [אחד?] והתשובה תלויה על שאלות מסתפקות שאל אותם בעריות וזכר הראיות מי שאמר בהם . ואשר ילך אחריהם והגדת מה שאמרו אנשים מן החכמים ירחמם אל בזה הדבר ולהשיב עליהם והגדת מה שאמרו הרבנים בחמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן ... ומה הפצו במניין הנשים האסורות עם כלל מה שנקדם ושם הדבור בלשון, והתיקונים שהם מן התורה יע׳רע כי ; verba sequentia: קִיטַשְׁנְפוּנִימָטָא של תורה, קִיטַשְׁינְבִיבְזְמָטָא החלוף בעריות נתרבה ונתרחב רוחב הרבה ... ולא יעבור מהיות הדבור בזה מגי׳ פנים, jam ipsius operis initium esse puto (v. infra et sub op. 17). Neque hîc neque alibi innuitur, hoc opusculum esse partem libri majoris, ut conjecit *Delitzsch* p. 315, quia in serie doctorum ap. *Mardochai* (p. 116 sub Jeshuâ b. Ali, et hinc *W*[1] p. 700 ac *De Rossi*, Wörtb. p. 155; et cf. Litbl. XII, 742) ס׳ הישר de *omnibus* praeceptis tractare dicitur. Contra *Elia Bashiatshi* (sect. עריות in fine cap. 5, f. 86,[4] ed. II, cf. in fine introd. f. 82,[4]) et Simcha f. 24 (quem oscitanter citat Dukes p. 29) diserte librum עריות nuncupant ס׳ הישר, quamquam postremus f. 25 פירוש ארוך על דיני העריות מס׳ הישר Jakobi recenset reverâ non diversum. Nescio utrum ס׳ הישר in sect. עריות ap. Ahron b. Elia citatum putet De Rossi (l. c., qui de »duobus" aliis loquitur, postquam tres laudavit!), ubi lib. עריות citari vides supra p. 83-4 [2]), prout locus in Cod. Warn. 21 f. 92 v. (Litbl. IV, 718) est idem, qui e lib. עריות citatur in Ez Chajjim p. 85, et ita legitur in Cod. nostro f. 166 v.; e lib. עריות

---

[1]) I. e. *dubiis* = מסופקות (v. p. 192 n. 2) הקשות ap. Sal. Nasi.

[2]) Etiam in sect. de novil. cap. 11 (cf. supra p. 82) occurrit: והר׳ רבי ישועה אמר בס׳ העריות ... e lib. nostro.

sua in compendium se redegisse fatetur *Hedessi* (Alph. 337 f. 124,[1] et 338 f. 124,[4]), prout postea Ahron b. Elia eum potissimum secutus est (v. supra p. 12); בספרו בתשובת השאלות הקשות בשריית una cum *Comm. in Pentat.* (cf. supra p. 15) citatur a *Salom. Nasi* (Cod. W. 32 f. 106, ubi בפתרון פרשת כי תצא, cf. f. 104 ישושה בן יהודה בפתרון זה הפסוק מפתרון התורה שלו; et vid. quae sub illo Cod. e f. 101 v. notabuntur) [1]). Denique locus e lib. הישר *arab.* et hebr. ap. *Mos. Bashiatshi* (v. supra p. 15) initium libri nostri spectat [2]), quem etiam certe Jeh. Poki (ap. *W*[3] p. 294) sub tit. הישר laudat. Quae itaque de versione vel recensione lib. nostri pravâ dicit postremus (*W*[3] p. 622, ubi vox השתקה ambigua est, ut نقل), forsan propter ipsum locum ex Ahron b. Elia, citatum ab Eliâ Bashiatshi (supra p. 83-4, non e libro עץ חיים, ut subjungit Delitzsch p. 316), ad versionem nostram refero; quamquam Interpres operum Jeshuae *Tobia* laudatur (verba quidem כפי מה שידוע זה בספרו בספר (?) יהי מאורות, ap. El. Bash. in אגרת גיד הנשה, non bene intelligo).

Dispositio et constructio op. nostri ingentis, digni ut edatur, non facile perspiciuntur, deficientibus vel non scripturâ distinctis inscriptionibus; attamen nonnulla ea spectantia quam brevissime notabimus. Omnia, de quibus ad f. 180 v. usque disseritur, *Introductio* dici possunt,

---

1) Cf. quoque supra p. 125.

2) Verba ejus sunt: ואמר החכם רבי׳ ישועה בן יהודה באופני הקדמת ספרו הישר שבענין תשובות השאלות המסופקות ח״ל (ערבי : ותאניה מא יגב כונה מטלקא לארתעאע דליל אלתחתם ענה ולחצול אלאתפאק איצׄא עלי דלך) והשנית מה שיתחייב היותו מותר להסתלקות ראיית האסור בו ולתועלת ההסכם נמי על זה. Cum versione illâ (ubi תועלת sensu a הועיל derivato, v. p. 169) confer nostram: והב׳ מהם הוא אשר יחייב להיות מותר למען נשיאות ראיית האסור ממנו יע׳ כי אין ראיה על אסורו ויהיה מותר ולמען כי הכל שוים על זה, יע׳ כי נמצאו דברי הכל בשוה על כי הוא מותר.

cujus thema princeps Karaeis tritum est, et quod ab iis vocatur: »*institutio linguarum*.," seu principia Hermeneutices, a naturâ linguae (quam nempe artificiosam seu conventionalem habent) petita (וכאשר נשלם עד הנה הדבור בתקון הלשונות נשוב אחר זה אל באור מה שאנו צריכין אליו ממה שאמרנו כי אלו הדברים הקדמות להם ומקילים אותם . ונתחיל בזכירת הראיות אשר נסמכו אליהם אנשים בהיות האיש והאשה בשריות כמו גוף אחד ואדם אחד, ומה הוציאו מזה מן האסורים ונבאר האמת מן הבטל והקרוב מן הרחוק בעזרת אלהינו f. 180 v.-181) [1]). Ejus *capita* non numerata, sed פרק [= فصل] inscripta, sunt: f. 157 v.: בזכר כלל מן דרכי התקונים (f. 164: אני אזכיר באלו הדרכים כלל מקוצר של דעת ואשר ישיג בהם יכליל לך חפצך בעזרת האלהים); f. 173: באמתת האמת והעובר ומה הוא החוב עמם וכל שהוא תולה בהלז (!); f. 175 v.: בביאור התקון השב אל דברי הנביאים ומשפטו ומה הוא החוב עלינו בשמעו ... וכל מה שהוא תלוי בזה; f. 180: de דבור המועיל (cf. supra p. 169 de hac voce). Subordinatae sunt *quaestiones* (שאלה) dogmaticae de fundamentis religionis et philosophiae, a themate libri remotissimae, attamen non sine ullâ cum eo necessitudine. Jam ipsum initium supra excerptum trichotomiam (ג׳ פנים) vetitorum constituit, repetitam ab Eliâ Bashiatshi (in cap. 5 f. 85,[3], cf. sub Cod. W. 52,[13]), cujus genus 1 ea continet, quae evidentia (גלוי הראיה) sunt, tribus canonibus, scil. הכתוב [الكتاب], ההקש [القياس], et הקיבוץ [الجماعة] [2]). — Ipsius libri ma-

---

[1]) De manifestatione seu revelatione prophetiae per linguam (מבטא) agit *Ahron b. Elia* in cap. 3 sect. V regul. mact. (v. Litbl. I, 466 et cf. Introd. Litbl. XI, 350). Introductioni nostrae respondet cap. 2 ap. Eliam Bash. inscriptum בשמות התורה, i. e. de vocibus technicis Legis, cf. Nostrum f. 157 v. דע כי החפץ בזה הספר יושלם בבאור דרך תקון תנאי התורה לבד ... אבל כי כאשר יהיה הדבור בנוי על ב׳ החלקים יחד יע׳ של דעת ושל משמע יהיה גלוי יותר וברור פניתי אל זה הדרך, et f. 95 v. המלה נעתקה מלשון אל התורה, cum Bash. de Sabbat c. 3.

[2]) Cf. Litbl. I, 534 (ubi Delitzsch tit. fictum *Arajot eruwim* ap. *Ko-*

teries comprehenditur illustratione seu critico examine VI *argumentorum* sive deductionum (ראיה, cf. מורה f. 200), quae incipiunt: I, f. 181, II, f. 185 v., III, f. 194, IV, f. 210 v., V, f. 211, VI, f. 219. Sequitur sectio, ubi sententiae aliorum auctorum examinantur, et quidem primum ignotorum »nonnullorum" (f. 220: שער מקצת החכמים. אמרנו כי דבר הכתוב ערות אשה ובתה כבר בא תחתיו אסור ד׳ נפשות). Paullo post in capite separato (פרק בספור דברי ענן ירחמ׳ אל אמר אחר פתרונו לשרוות וכבר כלה מפתרון ערות אשה ובתה לא תגלה, אחר, ואסיר ליה לזכר למנסב וכו׳) locum ex Anan in 16 §§ divisum exhibet (f. 221 v.-223 v.), de quibus in capite alio (פרק יש בו הדבור ..., ubi paragraphos פרק nuncupat) disserit; f. 234 observat, se in describendo textu Anani in eum non inquisivisse, nunc vero errorem scribae detegere. Deinde de aliis magistris, quod theoriam רכוב attinet, breviter, ut dicit, disputat, scil. f. 235 v. caput (פרק בספור אשר זכר אותו אלקרקסאני יר׳ אל בפתרון השרוות) dedicat [Josefo] Kirkisani, ex cujus opere [lib. Praeceptorum?] citat portam VIII^am^ (שער הח׳ מזה המאמר, cf. Hedessi alph. 338 f. 124,[4]), IX (f. 239: מן המאמרה est forma femin. ad instar مقالة), XI (f. 238 v.), XII (f. 240 v.), XX (f. 241), I scil. nomine *Benjaminis* (f. 242 ubi: ועל זה דרך מי ירע ולא נפל בידי אמריהם מן בעלי המאמרות מן חכמי הקראים, et f. 242 v. פתרון בנימין ירחמ׳ אל לשריות על תומתו). Sequitur (f. 242 v.) sermo Abû 's-Sari [1]), qui 5 viis [interpretandi] utitur: 1. הכתוב, 2. ההפך, 3. העלה, 4. ההקשה, 6. השם. Locus videtur ex introductione petitus (f. 243 v.: ואלה הדרכים זכרתים בהקדמת הדבור עד שנבנה הדבור עליהם; cf. f. 244 v. וגם זכר אחר כן בפתרונו השרוות אשר ינהג מנהג אשר זכר אותו פה). Sequitur (f. 244 v.) Jefet »ben Alî." Ceterorum sententias speciatim non exa-

---

segarten emendat). Cf. *Hedessi* § 167; *Jew. Lit.* p. 311 n. 9, p. 330 n. 5, *Catal.* p. 2167; et v. infra sub op. sequ.

[1]) I. e. *Sahl b. Mazliach* v. sub Cod. *W.* 72.

minandas putat, quia a praecedentibus non satis differant (f. 249), LEVI[um] (המלמד הלוי, cf. infra ואשמור ממנו ירחמ׳ אל כי היה יספר בער אביו; vox ואשמור est Arabismus quidam, vel ואשמע legendum ?) plura tamen ex ריכובים vetitis secundum *Sahl b. Mazliach* et *al-Kirkisani* rejecisse accepit. Agmen claudunt sententiae *Rabbanitarum* [1]) (f. 249 v.: הדבור באשר אמרו אותו הרבנין. פרק יש בו אשר זכר אותו על הלכת (sic) בחמש עשרה נשים), et quidem cap.[is] primi textus petitus est e libro, quem vocat הלכות (cf. f. 253, 254 [אלה] בעל ההלכות), seu הלכות ראו (f. 255, v. *Jew. Lit.* p. 274), cujus textum, ut in quolibet hujusmodi librorum esse soleat, nullo modo distinctum, in commata se divisisse ait (וכבר ימנע לגזור על חפצם במקצת אשר כתבו אותו אם לא יעמוד על אשר נזכר בהמון הדבורים אשר להם וכל שכן וכבר לא יכיר (!) הכתיבה בכמו אלו ההלכות ואשר ינהג מנהגם [يجرى مجريها] השאלה מן התשובה ולא הקושיא מן ההבדלה ולא ההעתקה מן הדבור במענ׳ אל מענ׳ אחר, ולא יתבאר זה אלא ליודעי קריאת זה המין וכבר הבדלתי אשר זכר אותו בעל הלכות ראו פרקים הכרתי (!) קצתם מן קצתם ושמתי ביניהם סימנים להשיא השבוש ... קריאת אלה המקומות (!) לא נטה). Textus ille est idem fere ad amussim, qui legitur in lib. edito s. t. הלכות גדולות f. 55,[3] (ubi tamen nonnulla differunt, ut: והדר אמר פרושא in Cod. nostro f. 250 lin. ultimâ; כד ליתה post כלתו f. 250 v., quo loco lib. editus col. [4] lin. 27 וכלתו רחל וכו׳). Textum excipit caput discussionis (פרק יש בו ביאור חפץ הרבנים באשר ספרנוהו), ubi auctorem affert *Anonymum*, qui *Compendium Talmudis utriusque* scripsit (וכבר ראיתי למקצת חכמי הרבנים מי קצר שני התלמודים של ארץ ישראל ושל שנער באור העלה בהן באשר אמר על דרך השאלה אחר זכר שש עריות כי הן חמורות הכא כרת והכא כרת הכא ממזר והכא ממזר מאי חמורות שאין יכולות לאחים שלא לעבירה [בעבירה], cf.

---

[1]) *Triglandius* (et hinc *Wolfius*, Notitia p. 96) scribendi compendium ב״ה male בית הלל solvit; argumentis a priore prolatis, jam per se levibus, obstat verbum הרבנין in Cod. nostro.

f. 254: מי קצר שני התלמודים; quis sit liber ille nescio, locus non exstat in שאלתות Achai Gaon, peric. אחרי § 95-7, neque in הלכות גדולות f. 56, [3]), et בעל הלכות גדולות (f. 254 v., differt ab edito f. 53, v. omnino *Catal.* s. v. Simon Kahira p. 2622). Affertur tandem locus e SAADIÂ [Gaon], qui cum notâ brevi ex apographo meo, sed vitiis typogr. depravatus, editus est in periodico מגד ירחים fascic. III Lemberg, 1856 p. 174 (cf. *Catal.* p. 2163). Citationem hanc quam »verbalem" dicit, statim excipit clausula: ומן הק׳ אשאל להכליל הלבבות אליו אל יראתו . . . ויקים דברו הטוב אשר הבטיח . . . ממלכות שד׳, ברוך יי׳ לעולם אמן ואמן. — Praeterea laudantur *Sahl b. Mazliach*, *al-Kirkisani* et *Jefet* ben Alî f. 191, הזקן ר׳ יוסף אל ירחי׳ (המלמד) f. 205, 217 v., אנשי הפלילות מן זולת אחינו f. 208.

Quod versionis *Hebraismum* attinet, multa *Graece* exprimuntur; nonnulla *Arabica*, non ubique correcta, remanserunt, ut מעי (f. 178), כיפיה אלאסתדלאל (f. 191), ubi male אל separate scriptum est in lineolâ sequente (cf. f. 221), צאתה שיאשרא ושרידתא (f. 208), אסתתנא (ib.), תעליל (passim), מואצעה אלשרעיא[ה] (f. 208 v.), אלקרינה (f. 215), ואחלנא אלקולפוה [אלקול פיה] (f. 231 v.), אלתאויל (f. 246), אלמואצלה (f. 249), והשנה אלאסתדראן[ך] (f. 253), etiam sententia integra (f. 217), imo 5 lineae (f. 190). Exemplum terminologiae comparativae occurrit e. g. f. 156 v.: הדבור הסבור אשר הוא קווי טואיפַנְטֵיכוֹמֵטַן (articulus τὸ cet. semper agglutinatur), et paullo post אלטן [الظن] והוא הקווי. Jam vero ipse auctor passim ad linguam Arabicam provocare videtur, ut: ותקנו אנשי הלשון הישמעאלי מלת שי שהוא בלשון הקדש כלום (f. 168 v.); corruptionis exemplum f. 173 in fine: אם יהיה קריאה אינה ממין ההגדה. . . בלשון ישמעאל יאמר [יא זיד, يا زيد] ובמקומו בלשון הקדש הוי ציון . . . ולשון הקודש אין בה יאבלתי [יא פלוני, يا فلان?] לכן נעשה במקום יא הוי; de metonymiâ agit f. 174 v.: בדבור הישמעאלים אמירת האיש שאל המדינה והקיריה והדירה סל אלקריה ואלדאר שנקיש על זה שאל הספר והפנקס ויהיה החפץ שאל הכותב אותו. — Denique hebraica nonnulla occur-

runt, digna ut attendantur, ut יוימת מחשבת האותיות (f. 160), a rad. ergo יום, השרול (f. 184 v.), ומקל וחומר (f. 176), forma הביאונו (f. 238), phrasis באשר אנתנו בשבילו (f. 190 r., v., 199, cf. supra p. 183 n. 2) cet.

17) (f. 258) tractatulus inscriptus שתה נשיב תשוב[ו]ת העקר אשר השיב ר׳ ישועה המלמר נ״ע בחומר השריות, etiam in Cod. W. 22 f. 337 v., et sine tract. praeced. in Cod. W. 52 f. 42, ubi תשובת (pro תשובות), et השריות (in nostro השרות), et זה העקר. De auctore et argumento opinionem meam nonnisi dubitanter ex indole opusculi derivem. Inscriptio nostra in aliis Codd. ipsum est initium, sic pergens (ut noster): רע כי הבינה היא עקר גרול ולולי היא לא יאושר הארם; desinit op. (f. 261): אשר ינגש האסור היא על דרך התרה, וכאשר זכרנו אשר בו די, והמבקש יבין וישכיל. Disseritur primum de nominibus בעל רעת et נבון; partes τοῦ רעת dicuntur שכל חכמה תושיה בינה, Graece: נוֹשְׁרִיאָנִיאה רוֹקְשא פַּרְשִׁיאָה [καὶ] קְאֵישְׁטִישִׁיש; apud sapientes (חכמי השכל) occurrere: רעת העברה קוי הגברה הרגשה, aliaque technica (תחבולות), ut apud sapientes Israeliticos 13 *modos*, qui R. *Ismaelis* nomine exstant in lib. תורת כהנים (cf. Cod. W. 59,[5]); etiam sapientibus *Graecis* esse 12 modos legum, vocatos אֱרַגְשִׁיאַש קֵיאֵיפְּפֵירִיזמַש, scilicet 6 et 6 cet., (cf. *Hedessi*, Alphab. 338), se vero brevitati studere, quia de שריות in specie disserendum sit. Hucusque *exordium* mihi videtur esse *interpretis* seu *epitomatoris*. Incipit opusculum ipsum (f. 258 v.) a verbis רע כי לא יעבור מע׳ לא יצא מהיות הרבור על ג׳ פנים בזה, et hinc inde eadem brevissime percurrit, quae in opere praecedente fusius examinantur, partim iisdem verbis; f. 259 med. respondet initio dissertationis specialis; enumerantur nimirum 6 argumenta »levia" doctorum antiquorum, quibus plura vetita deduxerunt (מצאנו מקצת הראשונים שסמכו ברברים נקלים ואסרו נשים לא תאסרנה ואלה ראיותיהם), et sequitur (f. 260) refutatio, quam potissimum ex *Jeshuâ* petit auctor (וכבר השיב רבינו ישועה הרב הזקן נ״ע על ראיותם הראשנות), sed

etiam hujus argumentum semel parvi ducit (והדבור בצרת האם יע׳ שהיא אשת בעל האם כבר אסרה רבינו ישועה הזקן נ״ע לעלה אינה חזקה בעיני . . . ואני לא ראיתי זכרון אסור הצרות מן התורה . . . אבל מה שאמר ז״ל ועזרו נכון הוא ומקובל). Videtur ergo opusculum nostrum tractatus unus seu appendiculus esse operis alîus, quod quidem praecedens esse *potest*, ita ut interpres veluti recapitulationem, ut ita dicam, cum monitis nonnullis suis ei adjecerit; sed hanc sententiam nonnisi hypothesin, ut ajunt, haberi velim, donec argumenta gravia, nunc mihi ignota, prolata fuerint; forsitan citatio ap. Hedessi l. l. aliquid in hac quaestione facit. Editum est c. t. אגרת התשובה.

18) (f. 261 v.) ס׳ דינים, L. *Constitutionum*, auctore (in ipso libro sese nominante) BENJAMIN B. MOSE, qui ab aliis נהאונדי (male האונדי cet.) *Nehawendi* nuncupatur. Incip.: שופטים בארבע מרות; desinit (f. 276): יכול להוציאה מבעלה, et epilogus שלום רב, ut in Codd. W. 22,[2] et 25,[3] et in lib. edito s. t. משאת בנימין (ut jam del Medigo, sed v. sub [19]), quem speciatim non contuli, sed Cod. nostrum minus exactum video, e. g. f. 265 v., ubi nomen auctoris et *Anani* desiderantur, et in epilogo, ubi ap. *Dukes*, Beitr. p. 27 לא יכולתי בספר, leg. בם!; desid. enim לרמה (etiam ap. *Geiger*, Zeitschr. V, 276). Opus hebraice scriptum videtur; auctorem, cujus discipuli jam laudantur a Salmon (v. op. seq.), ut ipse a Saadiâ, Saec. IX collocant Bibliographi; cf. *W*[1-3] n. 403 [ap. W[1] p. 252 affertur *Sabb.* sub שו״ת n. 39, ubi forsan pro והוא leg. ועמו, ne confusio supponatur vix credibilis operum] = [1] n. 433: »Briani," e Catal. *Trigland.* p. 24; = [3] n. 389 c (addendus Elia b. Abr. in Cod. W. 25,[8]); cf. *De Rossi*, Wörtb. p. 122 (qui Codd.[es] Lugdunenses silentio praeterit!); *Munk*, ap. Jost, Israel. Annal. 1841 p. 76 (ad notam p. 77 cf. Litbl. VII, 163 n. 1); *Dukes*, Beitr. p. 26 [1]),

---

[1]) Ejus excerpta incorrecta tantum more suo recoxit *Fürst*, in Sabbatbl. 1846 p. 86, si excipis quod אבן אלראונדי in Ez Chaj. p. 18

Geiger, Zeitschr. V, 272, 276 (cf. Litbl. des Israeliten, 1846, p. 150).

19) (f. 277 v.) זה ספר לשלמון בן ירוחם. »Hic liber est SALMON'is B. JEROCHAM" seu *Jerûcham*, qui in epilogi acrosticho סלמון בן ירוח[י]ם sese nominat; in acrost. Comm. in Psalmos, quem reverâ Nostri esse censet *Pinsker* (Litbl. XII, 741) [1], nomen scribitur רוחים, prout in ipso lib. Arabico occurrit קאל סלמון בן רוחים; est ergo forma deminut. رُحَيْم. In inscriptione et subscript. Comm. in Threnos (l. c.) סלמון בן ירוחם asso-nat cum ינחם. Mihi persuasum est, nomen auctoris et patris (quae inversa sunt ap. *De Rossi*, Wrtb. p. 144) hebraica biblica esse [2]). שלמון (seu סלמון) [3]) est שלמה (cf. Ibn Esra in Exod. IV, 18; שלמה forsitan sese nominavit in compositione [חבר, seu חבור, ut Dukes p. 27, male דבור in Litbl. VII, 22], quâcum forsan combinanda est versio et expositio precationum in cod. *Krim.* 7); attamen שלמה ap. *Mardochaeum* p. 115 leg. שלמון, ut (nomine Jefeti) ap. Tri-

---

huc refert (de quo v. supra p. 170), et Nostri *Comm. in Pentat.* (»Perusch hatora") laudari dicit ab Hedessio [§ 47], ubi Noster »sapientes Graecos in Persiâ" citet cet.!! Potius verba וחכמי היונים במלכותנו ad Hedessium pertinent, et sapientes *Christianos* designant, et verba כשבאר בתורתו (sic enim legitur in libro, non תורתו ut ap. Dukes) sane nihil aliud designant, quam »ut exposuit [scil. *Deus*] in Lege suâ." Haec est, ut puto, notitia, quae »höchst instructiv" praedicatur in notâ ap. *Gugenheimer*, Litbl. XII, 527 (citatio Schahristanii e vers. Haarbr. est p. 257; cf. *Jew. Lit.* p. 313 n. 28 et supra p. 75).

[1]) A. 883 destructionis est 951 Chr., quo S. adhuc vivere *potuerit.* Si vox »später" l. c. accurata est, Annus fuerit 887 (= 955); cf. supra p. 7 et Codd. *Krim.* 12, 14.

[2]) De nominibus hujus aetatis biblicis cf. *Zunz*, Namen p. 38, ubi exempla plura a Karaeis petita sunt.

[3]) *Salmun* nom. Arab. A. Heg. 685 occurrit ap. *Casirium* II, 113; cujus orthogr. Arab. vero desideratur.

gland. p. 108, = 247 ed. Wolf. [1]); ירוחם est scriptio plena nom. ירֹחם (forsitan alludens quoque ad יְרֻחם, de orphano in Hos. 14, 4, et de poenitente, Prov. 28, 13), quam Judaei nunc vulgo *Jerucham* pronunciant (cf. *Catal.* p. 1384). Arabice vocatur *Selum* (Soleim?) *b. Rahim* (Roheim?) in notâ margin. Cod. *Poc.* 284 (Cusari) f. 35 [2]). Simillimum occurrit nomen سلامة بن رحمون (*Selmana* ap. Abulfarag'.) medici Judaei (Karaei?) in Aegypto Saec. XII (v. *Wüstenfeld*, Gesch. der arab. Aerzte § 148, unde plagiator et inventor *Carmoly*, Hist. des med. p. 44; cf. *W*[4] n. 16 b et *Nicoll* p. 135, XIV, 25). *Geiger* (Beiträge p. 46) Nostrum combinat cum אבן סאקויה, refutato a Saadiâ, cujus כתאב אלרד עלי מתחמל חיום contra opusculum nostrum scriptum esse non praeter rem conjicit (cf. *Catal.* p. 2167).—Cf. *W*[1.3] n. 2027, qui in [1] Cod. *Trigland.* (e Catal. p. 24), et in [3] Cod. nostrum affert. Specimen hebr. 3 lineis ap. Trigl. p. 96 et excerpt. Lat. p. 120 (237, 257 ed. *W.*), non 109 (ut De Rossi). E Cod. nostro apographum possident *Geiger* (Zeitschr. V, 277, 313), qui editionem integram molitus est, et *Dukes* (Beitr. p. 27, 100, נחל קדומים p. 59), e cujus apogr. editionem aggressus est *Kirchheim* (Litbl. VII, 23, ubi introd. a lit. Jod incip. ימיני ופקעים, et duo Alphabeta p. 163 et 211) [3]).

---

1) Hinc male *W*[1] p. 1083 auctorem fabulae de *Saadiâ* [qui obiit A. 941-2] ac Nostri discipulo (v. [3] p. 1067) nominat Jefet[um] »Hallevi;" est Jefet junior, et ipse locus exstat ap. Mardoch.; cf. supra p. 176 n. 1.

2) ראית קול פי כתאב סלום (?) בן רחים והו הר״א: קאל אנא לא נגד מן אלאמם מן יטרף אלסבת אלא והם אלמקרון (אלמקרין ?) באלתוריה פאבדו יום אלסבת מן בני אסראיל ואמא סאיר אלאמם אלד״ין לא יעדפון אלתוריה מתֹל אלהנד ואלפרס וגירהם פלים עגדהם אלא איאם אלשהר מעדודה מרסלה ולא יערפון איאם גמעה הר״א קיל ען אלפיומי.

3) Notae adjectae a Fürstio (qui etiam textum punctis vocalibus instruxit), ubi nova exhibent, cautissime examinandae sunt, ut p. 163 n. 6 de Salmone antistite in *Aegypto* (cf. *Catal.* p. 2163, cf.

Textus igitur hujus editionis inceptae partim constat emendationibus oriundis ex conjecturis Kirchheimii et Fürstii, generatim vero sequitur apographum minus accuratum Codicis nostri, in cujus epigr. (f.288) scriba ISAK TISHBI b. Jehuda T. b. Elia T. (cf. ad Cod. W. 32, [15]) se textum ex apographo scribae Rabbanitae secundum conjecturam restituisse dicit [1]). Titulus מלחמות ה׳ ap. *Simcha* (ut recte Dukes p. 27, male »Mardochai" ap. eundem, נחל l. c.) suspectus est *Fürstio* (p.17), ac reverâ ego etiam nescio quâ auctoritate titulus משאת בנימין (supra p. 198) nitatur. Ultima verba Cod. nostri sunt (p. 288): מ׳לך ביופיו תחזינה עינך (ברוך יי׳ לאו״א). Praeter doctores Talmudicos (cap. 15 f. 285), et passim nominatum *Saadiam* (סעדיה הפיומי, contra quem carmen hoc unâ cum opere *Arabico* [בני רומה, Litbl. VII, 166] scripsit), laudantur Karaei discipuli *Anan*[is] et *Benjamin*[is] *b. Moses* (f. 281 v.), librique ס׳ הרזים (v. *Jew. Lit.* p. 301), et שם בן נח (cf. *Catal.* p. 2240 et W[1] n. 2240), ubi כי באלו השמות המפורשים מביניסים אהבת אנשים בלב נשים (cap. 15 f. 285 v.), אותיות ר׳ עקיבה et שיעור קומה, quem postremum mire describit. Opus certe quod bene edatur dignum est.

20) (f. 288 v.) דבר מפורש בקבלה ע״י דוד המלך ע״ה שנ׳ . . . בתחתיות ארץ שאלו תלמידיו של ר׳ אליעזר הגדול נ״ע (!) כיצר **חיבוט הקבר**, אמר להם בזמן . . .; finis (ib.): אל תקרא חצורע אלא מוצוא רע . תם חבוט הקבר יחיינו (sic). Est ergo libelli hujus tituli recensio brevis, quam cum edito rarissimo (v. *Catal.* N. 3587) comparare non potui.

2158), p. 166 n. 11 מלל בביטויו in ipso legitur Codice! ib. p. 17 מחליפים est مختلفه = מתנגדים apud Chasidim recentiores.

1) Subscriptio haec quoque ap. *Dukes* p. 28 mendis scatet; in lin. 1 רבן אל scripsit, sed vox של (sic) deleta est, et punctis super voces רבן המעתיק inversio indicatur; ergo lege: היה המעתיק רבן; lin. 3 לכל leg. לכן; l. 5 ככת, leg. ככת׳, i. e. ככתוב cet.

21) (f. 289 v.) השגות, *Animadversiones* SABBATAI KOHEN B. MALKIEL [paullo post A. 1460] in Comm. *Mardochai Comtino* in Pentat., »quae venerunt in manus ejusdem" (אשר הגיעו בידי, v. *W*[3] p. 1007); est specimen operis majoris, (vix continuati, v. sub [22]), quod auctor in fine introduct. brevis rhetoricae (f. 290) מלחמות אדוני החכם, *Bella domini mei sapientis*, se nuncupasse dicit, quia *Ibn Esra*[m] defendit. In eâ (incip. למה שראינו דברי החכם ר׳ אברהם בן עזרא בפירושו בתורה הולכים על נכון והוציא לאור תעלומה והסיר כל היודעים ממחשך, ויאור להם בספרו זה תנקרא ספר הישר כי ישר דבר אדוני החכם וכל מעשהו באמונה) auctores nonnullos contra Ibn Esra[m] disceptasse ait, et Commentatores nonnullos eum non intellexisse contendit (אף כי קצת מהמפרשים הבאים אחריו, לא הבינו דבריו, ולא ראו אור אמירי אמיריו, בהיר הוא בשחקים, כאור החמה שבעתים, כי האנשים ההם אשר באו לפתוח שערי ספרו הכו בסנורים, במארה הם נארים, ולכן ימן המקרה אשר המה קרוהו, כי יקרה לו (sic) כמקרה המקרה הבלתי קיים בנושא, ואף אדוני אשא), quod in primis de Mardochai intelligendum est; librum autem se secundum partes Pentateuchi divisisse (ויהיו חלקי מאמרינו לפי חלקי התורה). Animadversio prima incipit (f. 290): ואמר החכם ר׳ מרדכי כומטיינו דבר זה לשונו אמ׳ ויש להפלא מדבריו שמלת ראשית עד כי זה הוא יותר ראוי בזה עד כאן לשונו . א״ש [אמר שבתי] יש להפלא מזה החכם איך עלה במחשבתו שמחשבת החכם כמחשבותיו; desinit libellus (f. 295 v.): וכן על הסדר לפי מה שזכר החכם; clausula est: תמו ההשגות אשר השיג . . . והגיעו בידיו. Citantur: *Mosis* [Maimonidis] צווי (f. 289 v.), seu צוואה (f. 296 v.), i. e. epistola ad filium Abraham (v. *Catal.* p. 1899), et quidem (f. 290, 296) כי הוא היה כאברהם אבינו בדורו: ubi in editâ male ברוח; porro *Levii* [b. Gerson] מלחמות (f. 293, 294 v.), *Mosis Narboni* Comm. in מורה (f. 293 v., cf. Vidal. f. 317 v.), Ibn Esra[e] *recensio prima* (העתקה ראשונה passim, cf. sub op. seq, et ad Cod. *Scal.* 13, [1]). Particula tota, quae integra repetitur in opere sequente (unde textus passim emendandus; cf. infra), et primos versiculos Pentat. spectat, praecipue in

philosophicis rebus versatur. Catal. Leyd. et *Trigland.* p. 24 (ap. *W*[1] n. 1025) auctori Nostro male tribuunt librum de incestu (ut puto op. praecedens [16]), neque recte *W*[3] 1924 p. 1007 eum Karaeum esse suspicatur; certe vero is est auctor Comm[i] in ס׳ השם Ibn Esra[e] (qui forsan citatur f. 295 v. ... מבואר בלשוננו בס׳ השם באמרו ובעבור זה נקרא הגלגל; f. 322 inf. quidem legitur בלשונו), sub titulo ארץ הערות in Biblioth. Aguilarii (hinc *Sabb.* et *W*[1. 3], qui [1]p. 1024 MS. *Opp.* laudat non exstans, forsan Nostri confundens שברי לוחות cum alio?). Quae de לוחות אבן et refutatione שברי לוחות addit Sabb., ambigua sunt; forsitan etiam de hoc libro controversia inter Nostrum et Comtinum (qui Comm. scripsit [1])) orta est? Postremus (p. 296 v.) Nostrum »ex insulis remotis" dicit, qui uxorem ducturus erat (עד שקם אחד מביניהם שמו שבתי כהן ורצה להתגדל בהם ועלה על לבו שבזה יהללוהו המון חביריו ויגדילוהו כי יחבר ספר משיב על הטעות שחברתי בספרי הנזכר בקצת מאמרי החכ׳ הראב״ע ז״ל ולפי מה שספרו לי קצת אנשים מיודעי מחשבותיו שנתשוחד בזה להוציא שם לקחת אשה כי איננו מן המקום הזה רק בא מארץ מרחקים האיים הרחוקים אשר לא שמעו את שמע השם ולא ראו את כבודו); unde parum abest, quin eundem habuerim Sabb. Kohen Cretensem, qui *b. Michael* nominatur, A. 1489 (v. Codd. Vat. 229, 257 ap. *Zunz*, Additt. p. 320; cf. *Catal.* p. 1954 N.[6393]), atque magistrum Menachemi Tamar (supra p. 121); Sabbatai quidam statim post Mardochai [Comt.] magister Karaeorum laudatur (in Cod. W. 30 f. 200, v. supra p. 126, ubi pro 47 leg. 41). — Aliud Nostri opusculum v. sub Cod. W. 45.

22) (f. 296 v.) Libellus sine inscriptione, continens refutationem MARDOCHAI COMTINO, (qui hîc scribitur *Comtiano*) [2])

---

[1]) *Del Medigo* (vel Samuel Ashkenasi, cf. *W*[1] p. 795 nota *g*, et hinc, ut puto, *Firkowitsch* in praemonito ad אגרת הצום cet.) Comtinum »omnia" Ibn Esrae libros commentario illustrasse dicit — hyperbolice! v. ipsius Mard. verba sub op. seq.

[2]) De aetate et operibus hujus auctoris insignis alibi agam. No-

B. ELIESER [paullo post A. 1460? cf. supra p. 124-5] [1]), incip.: אמר מרדכי ... כומטיינו (sic) י״ע״מ״ש״. אחרי השלימי הספר שחברתי בפירוש התורה אשר לא ישקל כסף מחירו, desinit (f. 323 v.): ולהראות שהוא כן. הנה עד פה הגיע (sic) אלינו מה שכתב והראינו לכל קורא הזיותיו ומעתה לא אוסיף לענות לו אם יוסיף לטעון כי בזה די לו להבין כל מעיין שדבריו אין, אע״פ שספרו לי אנשים כי חדל לעשות מעתה. אבל אף אם לא יחדל לא אפנה בדבריו, והשבח לאל לו התהלה והיכולת. Auctor in praefatione, dignâ ut edatur, narrat, multos e plebe (המון העם) ipsum vituperasse (מתלחשים), quia in Comment. suo in legem passim cum sapientibus veterioribus disceptaverat. Est, ait, genus vulgi et stultorum, qui veteres coecorum instar admirentur, omnesque cogunt ad jurandum in magistrorum verba, ita ut cesset deliberatio et disquisitio scientifica (כי זה מדרגת ההמון והפתאים אשר לא זרח עליהם אור השכל ומיסרים יסודם על כי לבם של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כמלא מחט סדקית ... יצאו אנשים בני בליעל וידיחו את אנשי משפחתם להאמין באמונתם כי לא נשארה חקירה וטענה אחרי הבינה רק נסתמו החקירות והקושיות ... ואין אחר מעשה הראשונים שארית רק כל המושכלות תמו נכרתו תמו מן בלהות השכל שכל והידיעה רעה התרועעה והבינה איננה וההיקש מוקש והטענה שטנה והמופת ילפת והראיה עריה וההקדמות דוממות והתולדה אבדה ... כי הסכלות מושל ויטע אשל אפריון עשה לו כי ההמון התלוננו בצלו .... וקרא זה אל זה לא נשאל ולא ננסה כי אין בודקין מן המזבח ולמעלה וכל זה היה בדבר איש אל אחיו ... פה אל פה במראה ולא בכתיבות). Primum

---

men *Comtinus* ex acrost. probat *De Rossi* ad Cod. 314,[4]; reverâ *Abischai* כומטינו Lexidion Natani Hamathi post lib. II[um]. Canonis adjecit, in Cod. ap. Uri 411, quem emit A. 1448 a *Michaele b. Jehuda Kohen.* Scriptio כומטינו, vel כומטייאנו (ap. del Medigo), et pronunciatio *Kumtiano* (ap. *Geiger*, Melo Chofn. p. 54), improbandae videntur, ut taceam de קומטינו ap. *Ghirondi* p. 260, qui ex textu Italico ap. De Rossi verba transscribit neglectis fontibus hebr.! cf. infra ad Cod. 56,[17], et notam praeced. p. 203.

[1]) MS. *Opp.* laudatum a *W*[3] p. 718 n. 1488 (hinc *De Rossi* Wrtb. p. 86) non exstat.

vero, qui hujusmodi observationes sermone propagatas literis mandaverit, fuisse *SabbataiKohen* (v. locum sub op.praeced.), de auctoritate Ibn Esra^e^ ad Maimonidem provocantem, ac si hic omnem in Ibn Esram animadversionem vituperaret. Nemini, respondet Noster, Ibn Esra^e^ sapientia cujusvis generis ignota est, quae ex ipsis ejus patet scriptis, *partim* ab ipso explanatis, fatendum tamen errare eum potuisse: (חכם גדול בכל חכמה גם בדקדוק ובמקרא ידו רמה וייף בגדלו בארך דליותיו עלה שמים ויט שם אהלו מנה עפר יעקב בחכמת המספר ומדד בשעלו מים בחכמת המדות ושמים בזרת תקן בחכמת התכונה ובחכמת הערכים אין לו ערך ובחכמת המשפט הכין למשפט כסאו והביט בחכמת המבטים וספר המתנות לו למנות גם חכמת הכדורים לו סדורים וחכמת המשקולת עליו עלות ומלאכת המבטא על פיו עטה ובחכמת הטבע אכל ושבע גם בחכמת האלהות גדל מאד ועם מלאכי עליון יעמוד ובפשטי הפסוקים לא היה כמהו (sic) והשם בשם ידעהו שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו יודע חקי האלהים ותורותיו ודיניהם ומשפטם לפי מה שהתבארו בששת הסדרים, סדר זרעים לו זרוע ובסדר מועד התועד ודיני סדר נשים לו נגשים ובסדר נזיקים הלכות יקים ובסדר קדשים חכם חרשים ובסדר טהרות פוקח עינים עורות. הלא איש הוא ומי כמהו בישראל צח ואדום דגול מרבבה לפניו תרוץ דאבה. וכבר בארנו קצת מספריו להיותם דקי העיון צריכים להתבוננות רב ומי יחלק בזה רק עקש ופתלתול ואין צריך לעדות מעיד כי חבוריו וספריו הן הן עדיו המפני זה לא יתכן לשגות בששגגה וכו׳). Exempla porro affert eorum, qui in sententias superiorum animadverterunt et ab iis dissenserunt, v. c. Moses [Maimonides] ab Elieser הגדול (כי ירושה היא הדרת מעלת ר״א הגדול באומתנו) et ipso prophetâ Ezechiele et Jonatane b. Elieser; Rabbinos (רבותינו ע״ה) dixisse Danielem in computo suo erravisse [1]), ipse Ibn Esra טעק על ר׳ אלעזר הקליר והרכיבו על פיל ואותו לארץ הפיל, et *Mosen Narboni* animadvertisse in Maimonidem. In scriptis Talmudicis innumera dicit occurrere exempla אחרונים con-

[1]) V. Talmud Megilla f. 12, cf. *David Gans*, צמח דוד praef. et ad A. 364 (sic), unde *Jew. Lit.* p. 262 infra, loco improprio.

tra ראשונים, in פסקים, תוספות et גליונות [1]). E gentibus affert *Aristotelem*, qui Platoni magistro contradixit [2]); *Themistius* (תמסטיוס) contendit, Aristotelem passim antiquiorum verba non intellexisse, idem de Themistio, commentatore celeberrimo, quoad verba Aristotelis, dixit *Averroes*. Imo in rebus mathematicis *Ptolemaeo* contradictum est a posterioribus, ut a *Gábir b. Aflah al-Ashbilî* (גאבר בן אפלח אלאשבילי) in fine tract. V. Almagesti sui [3]) cet. Quae reverâ ut probarentur minime opus fuisset, si ab hominibus ea non negata fuissent, prout *Aristoteles* existentiam motûs probavit, a stultis negatam. Dicit ergo: ואע פ שדברי הסכלים לא מעלים ולא מורידים רק קודם שיכירום האנשים וישימו דבריהם במאזני החקירה ילקחו בקבלה ויאמנו להיות רואיהם חושבים שהם דברי חשובים ולכן ראוי לכל איש חכם בראות דבריהם לפרסם קלונם לא להתכבד בו רק שישמרו האנשים שלא ילכדו בשחיתותם וכו׳. Paucos esse locos, (sic pergit) de quibus stultus adversarius prolixe egit (וקול כסיל ברוב דברים), se vero ipsius stultitiam et ignorantiam semel ostensurum esse, verbis ejus sigillatim praemissis. Incipit refutatio a loco אמר על מלת ראשית (f. 298) verbis: העברים הביטו לראות הקדמות הכסיל הזה. Adversario Noster nullibi parce objicit sive rei ignorantiam sive judicii perversitatem et confusionem, ac vocis libertate utens eum perstringit. Levi[i] librum מלחמות sibi antea non obvium fuisse contendit, nunc ex eo ipso opinionem suam deducit (f. 299). Alibi (f. 311 v.) se ad opinionem allusisse ait *Avicennae* in lib. אלשפא, cu-

---

[1]) Cf. locum similem *Abrahami Maimuni* in *Catal.* p. 1865; cf. *David Gans*, נחמד ונעים praef. f. 8.

[2]) Cf. locum e *Masudi* allatum ab Abr. Ibn Chisdai, מאזני צדק, praef. p. 2; cf. supra p. 145 n. 4.

[3]) Cf. *Catal.* p. 2295; *Comptes rendus* XVII p. 76. Comm[ii] in Almagest. pars exstat Latine in Cod. Colleg. Corp. Christi Oxon. 233, [6]. Hebr. eum vertit *Jakob b. Machir* cet.

jus locum non verbotenus adducit [1]). Provocat passim ad *Aristotelem*, ut f. 313: בס׳ ההויה וההפסד, f. 316 v. (et f. 322 v.): בס׳ השמע. F. 317, ubi de loco topico (Psalm. 103) sermo est, de inscriptionibus Psalmorum nonnisi a traditione argumentum ducendum esse dicit, quia nomen iis inscriptum de eo a Nonnullis interpretatur, cui Psalmus dedicatus fuerit. In refutatione postremâ locum ex Ibn Esrae העתקה ראשונה sibi objectum omnino *spurium* seu *fictum* esse contendit: הלשון הזה וכרוסה לו אינו לשון החכם אבן עזרא ז״ל רק נמצאו אנשים חסירי הידיעה כזה הפתי ונראה להם שהם מבינים דברי א״ע ז״ל ועלה על רוחם לחדש לשונות אשר בדו מלבם וליחסם אל החכ׳ א״ע בספרם שאלו היה בחיים שישאלו ממנו ככה ישיבם (!) ולא נרחקתי כזה הלשון לאמר ככה רק בעבור שככה הוא האמת גם לא מצאתיו אני בהעתקות שלנו לא בעבור שאנו לואים לפרשו לפי דעתנו וכו׳.

23) (f. 324-5) *Regulae mactationis* anonymae, sed auctore ISRAEL MAARABI, ut in Cod. W. 60 f. 31.

WARN. 42.

[Cod. bombyc. 8⁰ maj., seu 4⁰ min., ff. 227; charact. medio fere crasso Hispan. pulchro et distinctissimo, ut vid. Saec. XV. Cod. in fine mancus, et in medio passim, ut f. 49, 57, 94, 141-2, lacunosus est; ff. 143-74 imperfecte suppleta sunt manu minus venustâ forsan German. seu Karait.]

ביאור לר׳ לוי בן גרשום להגיון בן רשד, *Commentarius* [potius notae seu animadvv.] LEVI[i] B. GERSON in *Logicam Averrois*, quae inscriptio generalis, obvia in hoc Cod., 4 libros logic. comprehendit, quos sigillatim recensebimus.

---

[1]) Locus excerptus videtur e *Samuel Ibn Tibbon*, יקוו המים p. 115; cf. *Catal.* s. v. Todros Todrosi p. 2682.

1) *Introductio* (מבוא) in Cod. nostro orditur ab Introductione Averrois sic: הקדמת בן רשד הכונה במאמר הזה ביאור מה שכללו ספר פורפוריאוס במבוא אל חכמת הדבר לפי שכבר נמשך המנהג שיפתחו ספרי הדבר בו . דברי פורפוריאוס . אמר שההקדמה בידיעת מהו הסוג . . . ג״כ מועיל בהרכבת הגדרים ובחלוקה ובמופת . ביאור בן רשד ואמנם אמר זה לפי שהגדרים יחוברו מסוגים והבדלים . . . הם אלו הנשואים החמשה . הקדמת החכם האלהי ר׳ לוי ב״ג ז״ל . (¹ אמר לוי בן גרשום אחר התהלה לאל ראיתי בזה הספר לבאר קצורי בן רשד (² בספרי ההגיון לארסטו לפי קצורי גם אזכור המקומות אשר דעתי בו זולת דעת ארסטו בזאת המלאכה לפי מה שהבין ממנו אבן רשד מדבריו (³ וגם במקומות מה אחקור על מה שלא דבר בו ארסטו לפי מה שזכר מדבריו אבן רשד (⁴ וראוי לדבר בו בזאת המלאכה . והיה זה אשר הביאני אל זה הביאור לבד וזה כי מה שנאמר באלו הספרים איננו צריך אל הביאור לפי דעתי [ובהיות הענין כן היה הבאור ממני בזה הספר על הכונה השנית והחבור על הכונה הראשונה] (⁵ . (f. 1 v.) ואנחנו מתחילים זה הביאור בס׳ המבוא אשר חברו פורפוריאוס עם החבור [הביאור] אשר עשה בו בן רשד ויהיה מנהגנו[מנהגי] בו כפי מנהגינו בספרי אריסטו לפי [מנהגי] מה שקדם . אמר שההקדמה בידישה מהו הסוג וכו׳. Textus Averrois, cujus verba initialia cum signo וכו׳ ubique Commentario Lev[ii] praemittuntur, est *expositio* (media) e versione *Jakob[i] Anatoli* (vulgo Antoli). Verba ultima sunt: לכל המלאכות החמש . תם באור וכו׳, ut versio Latina Mantini: »cunctis illis 5 artibus, et sic finit" cet. — *Moses Narboni* Comm. Levi[i] «in hunc librum" sibi in manus non venisse dicit, in

---

[1]) Hic incipit Cod. *Scal.* 12, ut Mich. 71; ad posteriorem nonnulla specialia addam, in primis de libris sequentibus.

[2]) [3]) [4]) Verba haec non leguntur in Codd. laudatis, sed in versione lat. editâ *Mantini:* »declarare compendium ipsius Averrois," et »ut testatur Averroes ex verbis ejus."

[5]) Verba haec, in Cod. nostro ad marginem addita, exstant in Codd. laudatis, sed desiderantur ap. Mantinum, cujus Cod. ergo cum nostro convenit. Hinc corr. quae minus accurata scripsi in *Catal.* p. 1614.

Comm. suo MS. in Compend. Averrois (*Catal.* p. 1976). Eum vero adhibuit *Moses Rieti.*

2) (f. 20 v.) פירוש ס׳ המאמרות, *Comm. in lib. Categoriarum;* praecedit quoque particula ex introd. Averrois, cujus prima verba, הכוונה במאמרות, inscriptionis formâ exarata sunt. Jam accedunt in hoc libro observationes in Averroem auctore MANOACH שואלי (quae vox quomodo pronuncianda sit nescio), omissae in inscriptione (cf. infra), et prorsus neglectae in Catal. Leyd. et *W*[1] p. 729 (ubi pro n. 47 leg. 48) et [3] p. 650; auctor, hactenus ignotus, addendus ap. *Renan.* Incipiunt illae, ut puto, f. 25 in fine particulae 14[ae] שער (tractatûs) II[i], ubi legitur: אמר מנות שואלי ומה שאמר בפרק הרביעי משער הראשון ויחלק גם הגזון והוי מסודר תחת הגזון . פי׳ והסבה באשר אמר שכאשר יהיו הסוגים מתחלפים ולא יהיה קצתם מסודר תחת קצת הנה וכו׳. Sequuntur notae ejus in omnes 14 particulas ad f. 29 v., ubi החלק השני מן השער השני (i. e. מאמר הכמה Averrois et Levi[i]), f. 32 in fine cap. 2[i], rursus מנוח שואלי inseritur, et sic in fine omnium cap.[um] 6 partium tractatûs II[i]. Haec capita, in Codd. aliis non indicata, forsan a Manoach oriunda sunt. Fol. 58 post lacunam incipit השער הג׳ המאמר במקבילות, i. e. tract. III f. 26 ed. Lat.[ae]. Finis notarum Manoach f. 64: מצד הפכיות האיכיות אשר אליהם תהיה התנועה כמו שמבאר והולך. In iis citatur (f. 43 v. ad tract. II part. 4 cap. 4): הרב המורה ז״ל בפרק נ״ב et (f. 59 ad tract. III): אבונצר אל פראבי בס׳ מן החלק הראשון המאמרות; vox יתרונות explicatur: המדות הטובות כי כן יקראו בלשון ערב פצלאת [فضلات] כלומר יתרונות (f. 41 v).

3) (f. 65): ס׳ המליצה הנקרא בלשונם פריארמנייש (!) עם ביאור החכם האלהי ר״ל ב״ג ובאור ר׳ מנוח שואלי, lib. de *Interpretatione*, seu *περὶ ἑρμηνείας*, cum (!) Comm. LEVI[i] B. GERSON et MANOACH שואלי. Textûs Averrois etiam hîc nonnisi verba pauca, plura tamen quam in Codd. aliis et ap. Mantinum, leguntur; etiam finis Levi[i] f. 101 non differt ab iis et a vers. Latinâ; sed

f. 101 v. adduntur *omissa in recensione primâ:* מה שהוא חסר בנוסחא הראשונה של ר׳ לוי: וזה והאומר יורה אמנם ע״ד הסכמה וכו׳ ולא אמר לוי זה הניחו על צד שהוא מבואר בנפשו; finis (f. 108 v.): יאמר באדם שהוא לא סוס. Eadem leguntur in Cod. Scal. 12 suo loco f. 34, sed eadem fere quoque in Cod. nostro f. 70 v.!

Observatt. Manoach incipiunt f. 65 v.: אחר שכוונתו לברר השם והמלה מן הראוי לו להקדים ביאור התיבות כי התיבות הוא סוג כולל לשם ולמלה ולכן נלקחה בגדריהן ואשר אמר ואמנם הדבור בצד הוראת הענינים; finis f. 101 v.: כמו שינשא החיות על כל האדם באמרנו כל אדם חי ודע זה.

4) (f. 112 v.) ספר ההיקש, L. *de Syllogismo*, Comm. LEVI[i] tantum, incip. a verbis (Averrois): אמר ראוי שנתחיל תחלה תספר בדבר אשר בעבורו הדרישה בס׳ הזה ובתועלת שהגיע מן הדבר הדרוש בעבורו עד אחר זה בדברים שמדרגתם מזה הספר; conveniunt cum »*Expositione*" ap. Mantinum, quam hebr. quoque vertit *Jakob Anatoli* (in Codd., quos inspexi, ille tamen liber non exstat). Comm. Levi[i] incip. a praemonito, ubi is indolem Comm.[ii] in hunc librum indicat: אמר לוי בן גרשום כבר הקדמנו בבאורנו לספרי ההגיון שעיקר הכוונה היתה ממנו בזה הביאור לזכר המקומות שדעתנו בהם זולת דעת אריסטו לפי מה שהבין ממנו בן רשד כי אין אצלנו באלו הספרים מדברי אריסטו אלא מה שהבין ממנו בן רשד ולפי שהחלק הראשון מזה הספר הוא רב הספקות מאד כמו שיראה מדברינו והיה בקצת המקומות בו מן העומק בדברי בן רשד הנה יהיה סדורנו בזה הביאור שנבאר תחלה דבר דבר מדברי בן רשד ועוד נטען על דבריו במקומות שנמצא דבריו בלתי צודקים אם לא ביארנו קודם המכוון בדבריו לפי קצורנו. ומהנה נתחיל ונאמר כי אמרו ראוי שנתחיל תחלת ירצה שכל דבר יעשה לתכלית מה כמו שעשיית הכתלים וכו׳. Liber non ad finem suppletus est (v. supra). In Codd. integerrimis accedit Appendiculi instar Comm.[us] in 2 tractatulos, ut videtur, e quaestionibus Averrois petitos (non confundendos cum appendiculo Jakobi Anatoli), de quibus hîc non agam. Ipsius libri subscriptio data est mense Adar 83 (1323), unde partim suppl. et corr. *De Rossi*

ad Cod. 805,[3] (e quo *Delitzsch* ad Cod. XIL c), *Zunz*, Additt. p. 325.

5) (f. 179-227) הגיון, *Logica*, opus in fine mutilum (forsitan ultimum tantum folium deëst), auctore SCHEMARJA [B. ELIA, Parnas Cretensis e Negroponte]; nomen patris quidem non exprimitur, et spatium inter verba prima: אמר שמריה בן, ac sequentia החכם זצ"ל, forsitan propter vocem הגיון insuper scriptam, vacuum relictum est; sed de auctore illo (cir. A. 1324-46 florente) non dubitandum est. Etiam in Cod. *Mich.* 37 (פי' הקדיש, cf. Cod. *Monach.* 210,[7]) auctor tantum שמריה בן החכם איש רומי הפילוסוף nominatur, et sic in epistolâ nuper e Cod. Almanzi[i] editâ in אוצר נחמד II, 90, legitur שמריה בן החכם, ubi Geiger nomen patris excidisse putat. Collatâ etiam epistolâ illâ [1]) cum Introductione operis nostri (quam invenies unâ cum operis initio in *Append.* XI), ubi id in usum *Commt.[ii] sui in Legem et Proph. et Hagiogr.* se composuisse dicit, nullum restat dubium de identitate auctoris nostri, ap. *W*[1. 3] n. 2199, cum Cretensi, auctore Grammaticae ap. *W* n. 2200; forsitan non alius est ap. *W* n. 2162?

Operis nostri (cujus Cod.[em] alium ignoro) dispositio genuina videtur et peculiaris, nisi a *Graeco* petita sit auctore mihi ignoto. Omnia fere ejus aetatis opera logicalia Aristotelis organon, potissimum secundum Averroem, sequuntur; etiam Petri Hispani parva logica ab Hebraeis aliquoties versa est; nostra Logica cum neutrâ necessitudinem prodit. Inde a f. 212 v. de falsis Syllogismis (שילוגישמוש) — de sophisticis ergo elenchis — agit.

---

1) Cf. speciatim p. 90 lin. ult. מה שהעתקתי מספרי החכמה בקצרה או בארוכה, et p. 91 lin. 9 a fine: על פשטו ההגיוני ואמתת חכמת המבטא ודקדוקה; cf. p. 93 lin. 2, p. 94 lin. 2, et Ahron b. Elia, Litbl. I, 244, XI, 350 et infra Cod. W. 90,[2], atque p. 91 lin. antepen. שהעתקתי מספרי הפילוסופים, p. 92 l. ult. בלשון יונים.

Peculiaris est quoque tum *terminologia* hebraica, ut videtur, e Graeco et Lat. versa vel deprompta, tum etiam stylus. — Verbum definitur (f. 175 v.): גבול הפועל הוא קול מורה הוראה רצונית עם זמן אשר אין חלק ממנו מופרד לבדו מורה דבר מוגבל וישר; (cf. Cod. W. 52, [14]); definitionem sequitur defensio partium, quae lineolis a se invicem separantur. En exempla nonnulla, quae librum evolvens mihi notavi: ואני קורא תשומה המאמר כל נושא הוא הספוריי כי הוא משים דבר יהי אמת או שקר (f. 180). — גבוה ממוצע והמוצע תחתיו ולפיכך נקרא בשם לוע׳ פרידיגבלי שפירושו והקבוץ נקרא שורש בתורת פעול ר״ל משרש — (f. 185). בלשוננו רב אמור (!) והזקן נקרא שורש בתורת פועל ומשריש הוא הנקרא סינוש בשם לוע׳ (ib.). — ואני קראתיה שפלת עמד (!) כי הוא פתרון שובשטנציאה (f. 190). — Formula ברברא צלרנט דריאי [Barbara celarent Darii] (f. 201). — מאמרים קתיגורייקיים אפותיטיקיים (f. 224). — אֶלֶנְקִי et אלנקוש (f. 225) est ἔλεγχος! cet.

WARN. 43.

[Cod. chart. 4⁰ min. ff. 1 et 42, charact. med. complicato Hisp. minime distincto pallido. Fol. 1 non numerato et f. 41 v. possessor sese inscripsit *Jehuda b. Serachja* cogn. *Bongoa* (בונגואה) *Astruc* [1]), et f. 41 v. *J. van Hill* Lit. T. T. T.].

1) Opus astronomicum, chronologicum et astrologicum, auctore, jam primis verbis (אמר עמנואל בן יעקב הרור אתם ראו זה מצאתי היה כשגגה), et in medio passim nominato, IMMANUEL B. JAKOB, qui opus suum celebre כנפי נשרים [seu in recensione aliâ שש כנפים] citat [2]), nostrumque A. 1365 in urbe Tarrascon

---

[1]) De nomine Bongoa = Jehuda v. *Zunz*, ap. Geiger, Zeitschr. IV, 202, cf. zur Gesch. p. 461.

[2]) Etiam *Karaei* id ducem sumserunt; v. *Bashiatshi*, de novil. c. 19 in fine et Jos. Tiskbi in Cod. W. 53, [15]; Comm.[um] scripsit *Elia* שושבי [תשבי?] b. *Jehuda*, cf. infra sub Cod. W. 54.

(טרשקן f. 9 v.) degens, ibi composuisse videtur. Est sine dubio opus ערך החלוף, *Mensura diversitatis*, [scil. dierum et noctium], ad quod jam revocat in libro altero (*W*4 p. 941, et Registrum meum ad Catal. Michael ed. 1848 p. 347; *Jew. Lit.* p. 188); idemque sine inscriptione A. 1852 detexi in Cod. olim ap. *Reggio* [nunc 44]; ac forsan idem latet in aliis Codd., de quibus, ut de nostro ejusque auctore, in describendo Cod. *Reg.* fusius agam; finem enim cum fine nostri Cod.is nondum deditâ operâ conferre potui. Noster f. 27 v. et f. 28 r. adhuc de eclipsibus solis agit, ubi desinit in mediâ paginâ: לפי תקונה עם לוח הגאפל (?) כן הוא בספר הז (הח׳ ?) המדויק לפאת המרחב וכן סוף הלקות... והתנהג בדקדוק זה עד שתדע פתילות ראש הלקות וסופו ממשוה היום (sic) .. בדרך הקודם בלקות הירח. *W*3 p. 876 nihil de Cod. nostro, praeter volumen, tradit.

2) (f. 28 v.) Fragmentum astrologicum anonymum (forsitan ejusdem auctoris??) incip.: וממה שיצטרך ידיעתו בחכמה זו הוא שהבדל גדול שבין אמרנו ערך מספר קטן אל הגבול ובין אמרנו ערך מספר גבול אל הקטן; sequuntur *figurae*; postea (f. 29) agitur de טבע המזלות et טבעי המשרתים, ubi finis (f. 29 v.): לשני המאורות אריה בית לשמש וסרטן ללבנה; sequuntur sententiae breves nonnullae.

3) (f. 30) Tractatulus inscriptus manu recentiore: חלוף הימים והלילות לאפ״ד נר׳, *Differentia dierum et noctium*, auctore PROPHIAT DURAN, qui, si formula נר׳ non e Cod. archetypo repetita est, eo tempore vixit, ita ut Cod. noster initio Saec. XV exaratus sit. Incipit: גדר היום הוא זמן היות השמש על הארץ וגדר הלילה הוא השמש תחתיה א״כ גדר היום והלילה מקובצים הוא עת סבוב הגלגל היומי; f. 31: בלוחות למהלכי הכוכבים; f. 31 v. citatur *Almagestum*; f. 33 v. de tabulis תנשיא sermo est (v. excerpta supra p. 150), et f. 35 legitur: כתב הח׳ ר׳ לוי בן גרשום פ׳ ס״ב דבור ט׳ כי מצא התקון ב׳כ׳ דלי ד׳מעלות ב׳ דקים; desinit f. 35: ולו הונח תחלה תיקן הלוח מראש סרטן היה פעם להוסיף ופעם לגרוע. Nescio an sit caput libri חשב האפד, qui exstat quoque in Cod. *Reggio* 45.

4) (f. 35 v.) משפט, *Judicium* astrologicum, seu constellatio A. 115 (1345), cujus haec est subscriptio (f. 38 v.): זה המשפט משנת קט״ו עשאו החכם השלם הרב התוכן מאשתרי ביאולש נ״ע וזה לקחתי מפנקס שיש בבית ההר׳ ר׳ יוסף גרס (גרט?) יצ״ו; auctor »maestro BIOLAS" (VIOLAS?) est forsitan *Leo de Bagnolas*, i. e. LEVI B. GERSON? (cf. *Catal.* pp. 1607, 2118). Incip.: המשפט לאלהים הוא ונחנו מה נמשלנו נדמינו לבהמה ואין נגיד תעלומה ידענו כי כן ואף גם זאת ולא לבאר ספקות ולהגיד רזות אך לעיין בדברי ההוברים אם יש בכלל דבריהם שמורים (sic) נתכנו בהם בידנו החלושה לענות ולהבין ולהורות ולזולת זה אין לנו עסק בנסתרות . ונאמר בעבור שהם אמרו שיש להתבונן במעמד הכוכבים במולד ובנגוד שלפני הרום השמש בטלה שלפי דעתם תולדת השנה וקורותיה תהינה על פיהם אחר הרצון האלהי . לעיין ג״כ בתמונת אלו הבתים תוקנו לשער הזה לפני הרום השמש בטלה קט״ו לנו שנ״ה להם ומפני שמקרוב והוא במולד תשרי שעבר היתה קרירות שמש גדול למראה ולפי דבריהם .... Finis (f. 38 v.): אך אנו אין משענו אלא הש״י והלכי דרכים והשלוחים והמשרתים יקריבנו הש׳ ית׳ לשרתו ולעבדו אמן אמן . תם.

5) (f. 39 et 41 v.) Initium *tabularum* (manu recentiore), quarum ultima *Constantinopolin* spectat.

WARN. 44.

[Cod. chart. 8° maj. ff. 42, charact. minore complicato Hisp., qui nonnisi summâ cum difficultate legi potest et abbreviaturis est refertus ac male compactus. Possessor *van Hill* Lit. G. G. G.].

Sciagraphia textûs *Ethices ARISTOTELIS* seu expositionis [*AVERROIS*?]. — F. 1 legitur: מאמר ח׳; f. 2 v. est finis libri; f. 3 v. Index lib. (seu tract.) VII; ff. 5 et 6 sunt alba. — f. 7 incip.: הפרק הז׳ מהמעתיק הכלל הג׳ ידבר; f. 10 v. incip.: המאמר השביעי אחר שדבר במאמרים הקודמים במעלות המדו׳ ובמעלות השכליו׳ בא לדבר בע״ספ [בעל ספר?] שהם בצד מתמעלות ואינם מעלות מכל וכל ויחלק לב׳ בללים כלל א׳ . . . (פרק א׳ חלק א׳) התחיל ואמר את״ז וכו׳ יר׳ [ירצה] שראוי לעשות בכאן התחלה אחרת כלו׳ שבכאן יתחיל ענין אחר מחולף לנאמר למעלה

והלשון (?) יאמר התחלה אחרת יר׳ ענין אחר יען (?) כי אצל וכו׳ (sic) אמ׳ ממת ראוי (sic) שנברות ואמ׳ שהוא מג״ דבר׳ והם רשעה אוה (?) באשות וימצאו באלו הג׳ מיני חלא׳ בנפש באופן שימצאו ג׳ מיני חלא׳ בגוף והם אלו א׳ רוע מזג מתחלף שבעתה [שבעבורה ?] לא יפסד מזג האבר או הגוף רצו׳ המזג הטבעי וזה הוא כמו קדחת מי שלא יהא חזק מאד. — מאמר עשירי exstat, et ut vid., desinit f. 36 v. Ultima particula textûs (f. 42): יתחיל אמנם אם האושר הוא (i. e. cap. 7 ed. lat.: »si vero felicitas est"); finis: טענה ד׳ למה יהיה האשר הוא מספיק בעצמו אבל לא תמצא פעולה אחרת מספקת בעצמה זולת העיון[שהוא] מספיק בעצמו א״כ פעולת העיון הוא האשר השלם, תגרו׳ מבו׳ . . ואשר וכו׳ ירצה שהדבר שבו יאמר לפי האמת שהוא מספיק בעצמו הוא פעולת העיון וביארה בא׳ אמנם הרב׳ . . יר׳ (sic); desinit ergo voce ירצה mediâ paginâ!

Haec sunt, quae, non sine oculorum detrimento, ex Codice molesto elicui, ut e collatione cum Codd. aliis auctor aliquando detegatur, ac forsitan novi quid de versionibus hujus libri hebraicis eruatur (cf. quae disserui in Erschii Encykl. s. vv. Josef Caspi et Jos. b. Schemtob vol. 31 p. 69 et 92) [1]). Exstat hujusmodi sciagraphia, forsan eadem, in Cod. *Mich.* 195, quo continetur versio *Samuelis b. Jehuda* »Paraphraseos" Averrois, quam ex hebr. (illâ) Latine edidit Jak. Mantinus. Index prolixus in versione Latinâ Meiri Alguades (e. g. in Cod. *Canonic.* 8: לוח ס׳ המדות) [2]) in libr. (מאמר) I, 38 חלקים enumerat. Ubi *Wolfius* Cod. nostrum meminerit nescio.

---

[1]) Quis sit discipulus R. *Baruch*[1] [b. Isak Ibn Jaish?], Commentator A. 1485 in Cod. Paris. 342, sec. Catal. MSS. pravissimum, et *W*[3] n. 430 c, nescio. Cf. Cod. *De Rossii* 283 A. 1474, et infra Cod. W. 48.

[2]) Ad ejusmodi indicem *fictam* puto inscriptionem (ut passim inscrip.es Codd.um Vat.): ס׳ החקירה על הצלחת האדם in Cod. *Vatic.* 352, [1] (ubi sequitur versio Meiri) et hinc ap. *W*[2] p. 1304 n. 226. Initium enim ap. *Assem.* יחקור מהצלחת האדם וטובו העליון הנקרא אושר וההפרש חלק אותי בפירושו, sine dubio emendandum: והמפרש, ergo Commentator [Jos. b. Schemtob] librum divisit cet.! Hinc subvertitur combinatio hujus libri fictitii cum ס׳ החקירה, auctore tabularum astron. anon.

WARN. 45.

[Cod. chart. 4° ff. 183, e duobus jam diu compactus: I) charact. Hisp. ad quadratum accedente, majore, minus elegante, sed quam maxime distincto, ut videtur Saec.i XVi, II) charact. Hisp. maximo. Fol. praefixo non numerato et f. ult. pluries legitur nomen (possessoris): *Eli Ibn al-Zâïg* (אלצייג), semel etiam סהיד. Fol. praefixo verba ספר הכוונות שלי אני יצחק סארוק (הארן?) deleta sunt; infra legitur *J. van Hill* Lit. C. C.; f. 181 legitur nota A. 1596: שנת השנ״ו יום ג׳ שהוא ט׳ לאלול התחלנו ללמוד הספר כב׳ (sic) לב״ר בכו׳ (באל ?) חדש].

1) [פירוש כוונות הפילוסופים], *Commentarius* in lib. *Intentiones* (proposita) Philosophorum GAZZALII, auctore MOSE NARBONI (cf. Cod. W. 6 supra p. 15), jam primis verbis nominato (אמר החכם הפילוסוף משה הנרבני אחר ההודאה; ultima verba sunt f. 179 v.: ויושגו לשלמים . ופה נשלם מה שכוונו . . . למען חסרו אמן). Operis ad historiam philosophiae Arabicae et Judaicae utilissimi, vel integri, vel ejus partium, Codd. non minus quam 30 mihi notavi, qui a Catalogorum auctoribus sub variis titulis recensentur, et quorum 7 in Catal. MSS. Bodl. descripturus sum, ubi fusius de iis agam (cf. interim *Catal.* p. 1970 [cf. p. 2411, de Cod. *Paris.* 348] et p. 1967 de ויכוח בן משה יהודי ex op. nostro ficto; cf. supra p. 146, et v. supra p. 46). Hîc unum addam locum in *Wolfii* Bibl. ad novem locos notatos in *Catal.* p. 1967, ubi de auctore Nostro non recognito agitur, nempe *W*³ 1297 b, ubi sub ישעיה *Jesaia* laudat »Comm. in Physicam Abu Chamed, qui in Aristotelicam Physicam commentatus est" in Cod. *Orat.* [93, cf. Litbl. XI, 459,

---

apud *De Rossium*, Annal. Saec. XV p. 113, qui est *Mardochai Finzi* (v. *Jew. Lit.* p. 360 n. 70); postremus A. 1460 in urbe *Viadana* exaravit lib. חי׳ בן יקטן.

supra p. 46]. Idem [3] p. 802 (ut [3] p. 1 de Cod. W. 6) male putat ipsum libri esse textum, sunt vero tantum loci, ut mos est, Comm.is inserti; in aliis Codd. nonnullis textus Gazzalii integer descriptus est e versione hebr., quam Narbonio quoque per errorem tribuunt Bibliographi et Catalogorum auctores nonnulli (*Sabbatai*, *Wöldike* ap. *W*[1] p. 923 [1]), *Assemanius* ad Cod. 260, *Pasinus* ad Cod. 135, ne loquar de *Lilienthal* ad Cod. 120). Interpretem *Jehuda b. Salomo Natan* nominant *De Rossi* ad Cod. 143,[7], et Wörtb. s. v. Nathan, *Delitzsch* p. 291 ad 24,[1] (de confusione ap. *Goldenthal* ad Gazzal. p. XIX et XXII n. 52, et de emendatione minus accuratâ ap. *Geiger*, Melo Chofn. p. 63, v. *Catal.* p. 1001, et cf. supra p. 146); sed versio haec, quae in Codd. nonnullis integra una cum Comm. nostro exarata est (unde forsitan textûs loci in posteriore ad eam passim accommodati fuerint?) certe primitus a Nostro non adhibita est. Comm.us enim noster ab auctore in operibus aliis inde ab A. 1342 compositis laudatur (v. *Catal.* p. 1970); Jehuda b. Salomo vero opus ابو صلت vertit A. 1352 (v. supra p. 160), ut videtur juvenis adhuc; A. 1353 scripsit nonnulla in Cod. *Taur.* 80 (ubi etiam versio exstat Gazzalii), si recte suspicatus sum (*Jew. Lit.* p. 368 n. 55) נתן pro כתן ap. Pasinum legendum esse; atque A. 1359 vertit Arnoldi de Villa nova, de vinis (Cod. *Hamb.* 123). Ipse Jehuda in praef. lib. nostri, quem jussu דודו Natan b. Schelemja [cf. supra p. 161 n. 1] vertit, de alio Interprete loquitur, qui ejus partem transtulit, sed *in exsilio Gallico* cum versione suâ aliam terram petivit cet. At ex hoc loco, quem hactenus e solo Cod. Mich. 330 excerpsi, nonnisi collato

1) Nomen אלצף (v. supra p. 19 n. 1) legitur in praef. etiam in Cod. *Bislich.* 56; אלטפאל [אלטפיל] in Cod. *Mich.* 331; אלצאיג in Cod. nostro.

alio, conclusiones chronologicas deducere audeo. Neque versiones interpretum variorum libri nostri satis critice perquisitae sunt, ut quaestio ad finem perduci queat. Textus Comm.[ii] nostri potissimum versionem *Isak Albalag* sequi mihi videtur [1]).

2) (f. 182) Tractatulus, seu fragmentum, continens *versiculum memorialem* in 4 formas Syllogismi (ad rationem notissimi *Barbara celarent*) cum expositione, utrumque auctore SABBATAI KOHEN B. MALKIEL (cf. supra p. 202). En exordii argumentum, ubi se exemplo gentium impulsum dicit, et versiculus (sed omissis punctis vocal.) atque expositionis initium et finis; unde corr. *W*[3] p. 1007, qui versuum auctorem se nescire dicit.

אמר שבתי .... למה שראינו שההקשים המולידים בשלש התמונות הטבעיות ר"ל שמחשבת האדם תפול עליהם בטבע לא כן התמונה הרביעית כי תצטרך למלאכה .... ראינו לשום בהם סימנים מצד תנועות הלשון מושמות בחרוז .... וכבר נהגו זה המנהג אנשים מזולת אומתנו והם אשר העירונו על זה . וכן שמנו במלות החרוז אותיות מורות על מה שבידינו מההקדמות אם הם שמורות הכמות או בלתי שמורות הכמות ... והנה נביא רמז והפי' עליו ואומר.

לדעת ההקש תיגע כי חין ערכו
כגשם עת שמש לאש בו הום דרכו
גדרתי גדר טוב ישבת ריב ימיש איש
קל מוחו מי שלא יגיה אור חשכו

הפירוש רע כי תנועת אַה תורה על הקדמה או תולדה מחייבת כוללת בשלישית ישוב אל חין ערכו (f. 182 v.); finis (f. 183 v.): ובכאן נשלם מה שראינו לבארו מזה . ואלהים ישימנו מכלל ... הפתח כולל ומחייב, הסגול כולל שולל, החירק חלקי ומחייב, החולם חלקי אך שולל.

1) V. supra p. 17, ubi ex Kabbalistis laudatis *Todros* obiit A. 1283, cf. *Catal.* p. 2677.

WARN. 46.

[Cod. chart. 4° ff. 121; charact. majore robusto peculiari (v. Specimen e f. 2). Possessores sese nominant in limine et calce *Moses mi-Zûrûdî* (מצורודי) et *Josef Maroli*].

[פירוש], *Comment.* in *Psalmos*, auctore Karaeo AHRON B. JOSEF; inde ab 1 incip.: אחרי אשר נשמת האדם נקראת צלם ad Ps. 71 (f. 121 v.); desin. verbis והממלכה אשר לא יעברוך; cf. sub Cod. W. 4 supra p. 9 [1]).

WARN. 47.

[Cod. membr. 8° ff. 214; charact. Ital. Saec. XIV-XV; glossae marginales partim eâdem manu, partim recentiore Hisp. Margines jam humiditate et mucore corrupti sunt. In fine legitur pactus venditionis mense Kislew A. . . . ק, forsan קף (exeunte A. 1419), subscriptus a 3 testibus: . . . (?) b. Mardochai, . . . (?), Schalom b. Menachem et Abraham b. Jakob; venditor videtur medicus *Elia b. Josef.* Inscriptus est *J. van Hill* Lit. R. R.].

Incipit sine inscriptione generali: המאמר הראשון מספר אקלידים בשרשים ויודע (sic) ג״כ במאמר **היסודות**. הנקודה היא דבר שאין לה חלק והקו הוא אורך אין רוחב לו. — F. 204: המ׳ הי״ד אשר יאות באקלידס אשר מספר אפסקליאוס כי אפסלידס אשר היה מאנשי סיראס ותרחאס. Epigr.: נשלם המאמר החמש עשרה . . . מספר תמונותיו חמשה תמונות. והעתקתיו מלשון הגרי אל לשון עברי אני משה בר׳ שמואל בר׳ יהודה בן תבון ז״ל מרמון ספרד ונשלמה העתקתינו (sic) והתהלה לאל אשר אין זולתו (cf. *W*[3] p. 820). Est ergo lib. *Elementorum EUCLIDIS*, cum libb. XIV. XV ex *HYPSICLE* suppletis, ex Arab. hebr. versus a MOSE Ibn TIBBON. In Codd.

---

1) Cf. Jefet ap. *Bargés*, p. 65.

nonnullis (ut *Taur.* 8, exarato A. 1523, cf. *W*[4] p. 774) Annus exprimitur 1270, 17 Elul. Interpretem Nostrum efferunt Codd. plures, ut qui olim ap. Gedalja (f. 42 v. ed. Amst., *W*[1] p. 900) et David Gans, Cod. olim Amst. (ap. *Sabb.*) nunc in *Mus. Brit.*, *Paris.* a. f. 433, *Mich.* 6 cet.; nonnulli sunt *anonymi*, alii interpretem nominant *Jakob b. Machir*, Tibbonidem quoque (mort. circ. A. 1308); cujus praef. legitur e. g. in Codd. *Vindob* CLXXIII, Uri 431 cet. Sed in ipsâ versione minimum observavi discrimen (cf. *Catal.* p. 2002). Inseruntur observationes *Thabiti* (תאבת), qui lectiones Graecas adducit; unde constat interpretem esse (jam in Catal. Leyd. laudatum) Arabem *Ishak b. Honein*, cujus versionem Thabit b. Corra emendavit (cf. *Nicoll* p. 258, 260, 261, *Wenrich*, de auctor. Graecorum cet. p. 177; *Wüstenfeld*, Gesch. der arab. Aerzte p. 30, apud posteriores utrosque versio hebr. ejusque testimonium prorsus desideratur). Utrum libri, qui tribuuntur Hypsicli e versione *Cosiae* b. *Luca* versi sint (cf. *Wenrich* p. 178), nonnisi collatis Codd. Arabicis effici potest. Codex hebraeus ab iis, qui historiam matheseos apud Arabes illustrare velint, non negligendus est.

Warn. 48.

[Cod. chart. 4[0] min. ff. 102; charact. Hisp. maj. complicato, lectori experto satis distincto, sed humiditate cet. in marginibus praecipue valde affecto; initio et fine caret, et ut videtur, male compactus est, custos enim f. 42 non congruit cum f. 43. F. 1 inscriptus *J. van Hill* Lit. D.].

F. 43 legitur litt. major. המאמר השלישי מן ניקומאכיא, ita f. 85 v.: המאמר החמישי, f. 102 v.: המאמר השישי, cujus vero 5 tantum lineae adhuc supersunt: אמר ואחר שאמרנו שהוא ראוי שנבחר הממוצע והוא אשר אין תוספת בו ולא חסרון והיה הממוצע הוא . . . ולא חסרון וכו׳ הפירוש

אחר שהשלים החקירה מהמעלות המדותיות רצה לחקור במעלות השכליות ועל דרך ההצעה זכר כתתו ושנית יחקור ממה שכון ואמר זה הוא הראוי שנאמר בזה מדרך יושר בסברא ואחר יאריך במה שראוי שיאמר ושלישי׳ ימשך, et custos בזה. Est ergo *Commentarius* in *ARISTOTELIS* Nicomachicam *Ethicam*, cujus textus verbo [אריסטו] אמר inseritur (desideratur tamen Cod. ap. *W.* 7, 1·3 n. 356), et congruit omnino cum ed. 1550: »Cum itaque jam dixerimus quod oportet ut eligamus medium: et est in quo nec est additio, neque deminutio"; sed Comm. cum *Averrois* Latine edito, ut vides, non convenit. Nec locum eundem contuli Comm.[ii], qui in Cod. *Opp.* 1177 Q. *Thomae d'Aquino* inscribitur, sed cum libro Latino parum conspirat.

WARN. 49.

[Cod. chart. 8⁰ ff. 113; charact. medio pingui Hisp. Karait., ut videtur, vetusto (v. Specimen e f. 38), atramento fulvo. Possessores erant *Moses Maroli* (p. ult., cf. supra p. 1 n. 1) et *J. van Hill* Lit. T. T.].

1) [הלכות שחיטה], *Regulae mactandi*, auctore Karaeo AHRON B. ELIA initio destitutae, sed f. 35 v. manus recentior atramento viridi annotavit: נשלמו אלו הלכות שחיטה שחבר ר׳ אהרן בכ״ר אליהו נ״ע שהיה דר בקוסדינא מלכות יון האל ישפילנה בעגלין ובזמן קריב וכו׳. Capp. in Cod. nostro non numerantur, ultimum de nervo ischiatico (גיד הנשה) agit, cujus finis (f. 35 v.) והאמת צריך שיחתוך מעקר הכף ואסור לאכול הבשול אשר נמצא בגיד הנשה [בו גיד] עד הנה מצאתי. דרכך ה׳ הודיעני ... Voces uncinis inclusae accuratius leguntur in ס׳ המצות Cod. W. 21 f. 127, ubi initium (f. 106), ut in tract. nostro separato *Lips.* (v. Catal. et Litbl. I, 244) et Uri 129 (v. *Dukes* Litbl. XI, 350): ברוך השם אשר הורנו נפלאות. Tractatûs [XXII[i]] de mactando numerantur capp. 18 in ס׳ מצות apud Schupartum (Litbl. I, 635), annectuntur vero ubique constitutiones de partibus

animalium prohibitis [1]), scil. cap. 19 (in Cod. W. 21) de sanguine (אסור הדם) cet., quos Schupartus forsitan omiserit? [2]) In Cod. Lips., cujus sciagraphiam Germanice exhibuit *Delitzsch* (Litbl. I, 241, 273, 433, 454, 465, 488, ubi male continuatio promittitur), tractatus noster dividitur (v. p. 246) in V portas, capp. 7 + 4 + 1 + 3 + 7, ergo = 22, quibus additis prologo et cap.e introd.o, 24 numerat Del.; in Cod. W. 21 reverâ cap. penult. 23 numeratur. »Imperfectum" eum dixi supra p. 82, quia desideratur cap. promissum de גדי בחלב אמו (v. *Del.* p. 467; jam Levi in Cod. W. 22 f. 140 de eo post גיד הנשה agit); hinc fortasse scriba Cod. nostri se nullum praeterea invenisse dicit. Tractatum nostrum primum monographiae instar (post A. 1346) [3]) elaboratum, ac dein libro praeceptorum (ante 1354) insertum esse, suspicatur *Del.* (p. 489, cf. p. 243, 635), qui ipse observat, in eo jam promitti עריות [4]) et טהרה. Potius ergo tractatûs plures simul componere sibi proposuit auctor, qui librum מצות non ad finem perduxit (v. sup. p. 12). — In Cod. nostro f. 30 v. (de חלב) est lacuna; ff. 36, 37 alba sunt.

---

1) Rabbanitae materias illas (שחיטה טריפות cet.), seu de cibis prohibitis in genere, sub tit. אסור והיתר tractare solent; cf. *Zunz*, zur Gesch., p. 161. Nec verba ודיני חלב וגיד הנשה ap. *Dukes* l. c., neque ulla inscriptio hebr. in ipso occurrit Cod.e Uri 129, qui praeterea male compactus est, ita ut op.is nostri particula post seq. הלכות שחיטה של רבנים exstet.

2) Supra p. 83 minus accurate XXV *capp.* ap. Schupartum numerari dixi, pro *tractatûs;* capp. 12 et 24 ap. Danzium ad tract. de uxoribus [i. e. XIX post עריות] spectant, ut nunc video, cum Litbl. I, 635 mihi commodius conferendi occasio sit.

3) Conjectura de ס' היחוד citato in עץ חיים p. 32 (cf. Onomast. p. 314, et notam meam p. 377; vid. supra p. 167 et 180, et cf. *Catal.* p. 2167) nihili est.

4) Cf. supra p. 83 lin. 1.

2) (f. 57 v.) פירוש ישעיה, *Comment. in Jesaiam*, auctore Karaeo Ahron b. Josef, desinens in cap. 60 v. 20 (f. 118 v.): לא יבא עוד שמשך כמנהג (sic) השמש והירח; ex Codd. ergo nostris tribus (4 et 30) supplendus est liber ad init. cap. 59 tantum editus secundum expll.[a] Krim. et Constantinop.!

Warn. 50.

[Cod. bomb. 4⁰ ff. 92; ad f. 32 et ff. 36-57 charact. minore venustissimo Hisp., caetera manu aliâ Hisp. Possessor non nominatus A. 1650 f. 1 (non numerato) scripsit: יום ח׳ טבת שנת הת׳ ועשר קניתי ספר אחד משו׳ מבין (sic) מכתיבה האשכנזית ומצאתי בתוכו כל התשובות האלו הנחתמות כאן בשם הריב״ש זלה״ה שם הם חתומות בשם הרב משה חאליגואה זלה״ה אשר היה בזמן הריב״ש ז״ל חוץ מסי׳ ט׳. Eâdem manu in limine: שו״ת מהרי״בש זלה״ה שלא נמצאו בדפוס; ad marg. n. 1 adscriptum: מר׳ משה גאליגואה, et dein מהנז׳ et sic ad marg. f. 20 sq. Fol. 89 adjecit *Indices* (מפתחות מתשובות הריב״ש זלה״ה שלא נדפסו), ubi argumenta fuse indicantur, adjectis pagg.[is], non vero *locis* in limine singulorum laudatis, ut 1. קלעא איוב, 2. ברצלונה, 3. צרויה cet.]

1) שאלות ותשובות, *Quaesita et Responsa*, auctore potissimum Isak b. Sheshet (fl. exeunte Saec. XIV), quorum numerus annotatur 93, et quae inedita dicuntur (cf. *W*[3] p. 619, Asulai I p. 110 ed. Wilna, *Catal.* p. 1155) [1]). Nomen auctoris sub plurimis Respp. legitur, unde nomen *Mosis Chaligawa*, quod e Cod. alio ad marg. Cod. nostri annotavit possessor, non auctorem designare potuerit, quamquam subscriptionem hanc non aliter explicare possum [2]). N. 11 f. 12 in-

---

[1]) Nomen familiae פרופיט ap. *Gedalja Ibn Jahja* etiam in ed. Ven., nonnisi e corrupto nomine ברפת explicare possum.

[2]) Mos. b. *Chalawa* e Resp. Is. b. Scheschet 395 citat *Carmoly*, Rev.

scribitur: פריש ממלכות צרפת לחכמיה . תשובה ז של גזירת הרמ״ה שגזר בצרפת שלא יורה שום אדם הוראה בלתי רשות הר״ר אושיא נר׳ ועשה הדבר נגד הר׳ יוחנן בן הרב מתתיה זלה״ה ככתוב למעלה בתשובת רס״ח עד רע״ג תבקשנו משם וכתב לחכמי פריש של זה זאת ההלצה נוסף על הפסק הכתוב למעלה כנזכר; numeri רס״ח cet. super locum erasum scripta sunt, sine dubio collatis Respp. editis (quae mihi non ad manus sunt). הלצה illa incip.: ארזי הלבנן הרמים השומרים לנס עמים, ibique (f. 12 v.) auctor se ipsum octogenarium dicit cet. (אנכי היום בן שמנים ראיתי לפנים בני עליה בקטלוניה . . . ובבחרותי נגדלתי מברצלונה בבית מדרשו של הרשב״א ז״ל עם הרב בנו ז״ל . . . ואחריו ראיתי המאורות הגדולים הרב ר׳ פרץ הכהן ז״ל והר״ן ז״ל מאירים כהלל בן שחר . . . ועל תשובתם כתבתי דברים להם ולא נסמכתי (sic) עמהם וקבלו דברי הן אני נתישבתי העירה טרטושה : et f. 13, מאהבה לא חשבתי חטר גאוה זה שלשים וחמש שנה לא רדפתי אחר השררה. Sub n. 12 (f. 13 v.), n. 16 (f. 22 v.) et aliis (f. 33 cet.) Responsa aliorum doctorum inseruntur, ut (f. 35) CHISDAI CRESCAS aliorumque de lite matrimoniali, de quâ agit Resp. Nostri editum n. 127.

2) (f. 59-87) *Responsa* 5 auctore (secundum Indicem) JOSEF KOLON (Saec. XV); primum, incip.: כמלך ביתי בעד אשנבי נשקפתי, et de sponso juvenili, qui epilepticus supponitur, agens, magnâ ex parte est paraeneticum. N. 2 (f. 73) directum est ad: ארי במסתרים רזי תורה ורזי סופרים יתהלך למישרים ר׳ יהודה ראש המרברי״; incip.: אריה שאג מי לא יראג משלח ספרים המהררים.

---

or. I, 325, cujus loco Chaloma (חלומה) legitur in Litbl. I, 415; cf. *Catal.* p. 777 (et 2386), ubi adde *Lilienthal* sub Cod. 70, qui *Calais* (!) scribit et Ruth addit (i. e. apocryph. editum in Sohar?); cf. Mos. »Chalana" (sic) auctorem אשכל הכופר ap. Buxt. (corr. *W*[1] n. 1553); cf. ין הלאנה (Iehuda) ap. Gedalja f. 63 v. infra (corrupt. f. 50 ed. Amst.) et Jomtob חאלינואה ap. *Conforte* f. 46 a, in Indice f. 56,[3]: חלינואה, et cf. infra sub Cod. W. 83.

WARN. 51.

[Cod. chart. 4° ff. 84; charact. medio Hisp. venusto, simili charact. Cod.is Pocock. 280, nisi memoria me fallit. Initia et inscriptiones litt. quadr.; loci plures, sed ad f. 15 usque tantum signati sunt].

[חיזוק אמונה, *Munimentum fidei*] auctore Karaeo ISAK B. ABRAHAM TROKI (A. 1595); operis antichristiani famosi, in quovis fere Codice mutati, atque e Codice a Rabbanitâ mutilato editi, MS. magis genuinum (v. *Catal.* p. 1074) [1]), de quo nihil speciatim notavit W^3 p. 536. Consentiunt ejus lectiones potissimum cum iis, quae e Cod. alio exhibet W^4 p. 648, et quae ad Codd. *Opp.* exhibebo. Incip.: אמר העבר הקטן הצעיר שבחבורה; desinit (f. 84) subscriptione partis II: תבעשה שפתי תהלות ... ה׳ אחד ושמו אחד. — I, cap. 4 (f. 13) scriba vocem מחמוט (quae legitur in Codd. 2 *Opp.* et ap. W^4 p. 661) efferre non ausus est, et spatium reliquit; Cod. ergo in *Turciâ* exaratus est. — F. 2 v. infra קול מחרף מגדף ומגנה rectius quam מגדף ומשנה ap. *W* p. 649. I cap. 44 f. 82 v.: ת״נ שנה עד היום הזה שהוא שנת שנ״ג לפרט האלף הששי, ומיום הגאולה ... (cf. *W* p. 699, in Cod. *Opp.* 1169 Q, qui e Cod. A.i 1605i descriptus est A.o 1617, legitur שעז, cujus loco in Cod. *Opp.* 371 O. exstat ש״ג!); loco respondente cap. 42 f. 61 tantum: וקצתם אומרים שנולד ק״א (sic) שנה קודם החרבן א״כ ישאר מצליבתו עד החרבן ל״ה שנים שהם חמשה שבועים ועכ״פ אין שום אחד מאלו מהמספרים מסכים עם הכתוב הכלל, מצורף לזה כי הם מפרשים (cf. W^4 p. 698)!! nulla vero computatio illius temporis. I, 33 f. 51 v.: תשובת מהר״ר ליבמן זצ״ל, quod desideratur in utroque Cod. Opp.

---

1) Addendus Cod. *Saraval.* LIX. *Carmina* ex Bibl. Univers. Lips. laudata in Allgem. Zeit. des Judenth. 1838 p. 32 mihi quam maxime suspecta sunt. — Liber a bibliopolâ e solo textu edito, A. 1857 recusus est!

WARN. 52.

[Cod. ingens partim chart.[us], partim bomb.[us], 4⁰ ff. 316; proprie e tribus aut pluribus Codd.[bus] compactus: I) f. 1-127 charact. Karaitico medio (f. 68-80 paullo minore) ad Hisp. accedente, minus elegante, sed distinctissimo (v. Specimen), exaratus, ut videtur in proprios usus a scribâ parum erudito AHRON B. MOSES A. 1549-50 (שי), dies et menses Cheschwan-Schebat correcti sunt (f. 31, 99). — II) f. 128-184 charact. Hisp. vario, ut videtur, *autogr.* (v. Specimen). — III) f. 185-316 charact. med. ad Hisp. accedente distinctissimo. — In fronte legitur: קניתי זה הספר ממציאות כרי׳ אליה פצי אני גור אריה בר מנחם רכיצי »emi librum hunc ex hereditate (? cf. sub Cod. W. 30 p. 123) *Eliae Pozzi*, ego *Gur Arjeh b. Menachem Rachizi* (?)", cujus nomen *Jehuda* cet. hebr. legitur quoque (non facile quidem) in *sigillo* hebr. (etiam f. 37), et in sigillo altero simul hebr. et *Arab.* (quod exstat quoque f. 81), ubi nomen videtur بن مناحم (?) . . . ارسلان; *Arslân* enim est versio turcica nominis גור seu אריה (etiam in Cod. 2 [supra p. 5] pro Jehuda potius Arjeh supplendum videtur). Cf. quoque supra sub Cod. 26 p. 107, Cod. 30 p. 125 Jos. רכצי, [ap. *Simcha* f. 21 v. רביצי] et p. 127 גור רכיצי, nominis רכיצי (رخيصى ?) originem et sensum nescio. Fol. 2 v. legitur ליוסף שכם לירושה, nescio an שכם sit nomen *Josefi* vel »portio" hereditatis. In fine Cod.[is] legitur: *J. van Hill* Lit. H. — Fol. 1 legitur Hymnus incip.: (sic) יבורך אל עליון אשר אין לו שניון, acrost. *Jehuda*].

1) ס׳ המור, Lib. *Myrrhae*, auctore Karaeo *anonymo*, non »antiquo", ut vult *Simcha* s. v., citatur enim Maimonides (כמו שכת׳ הרמב״ם ז״ל בס׳ המד״ע f. 8 v.). Initium (ut ap. *W*[s] p. 1200 n. 350 b): תחלת דברי פינו וראשית מבטא שפתינו חייבין אנו להודות למי שאמר והיה העולם; post introductionem, quae de necessitate cognitionis Dei speculativae agit, portis, non

numeratis quidem, 13 (ut Simcha), de mundi creatione, de attributis Dei חי, חכם, מצוי, cet. agitur, stylo jam polito; porta ultima de prophetiâ desinit (f. 10): וקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל אשר צוה את אבותינו להודיע לבניהם ברוך ה׳ לא״א תם ונש׳ ...

2) (f. 10 v.) Inscriptio: ובעזר האל אחל לכתוב שאלות ותשובות, *Quaesita et Responsa*, quae cum op. praecedente connexa videntur; incip. nempe praemonitum: הילכך כבר בארנו קצות אמתת יחודו ית״ש, וכבר בארנו מתחלת חוינו [leg. חוּיֵנוּ] שהמציא את העולם מלא דבר, והלא מצאנו אומר בעל הזמרה בדבר יי׳ שמים נעשו וכו׳. Opusculum ipsum incip. ונאמר שאלה ראשונה, היש פרק בין מחשבה לדבור אם לא. Finis (f. 12 v.): ומה הוא גבול המועיל, תשובה הקול שהוא מגלה חפץ מחדש וממציאו תמו השאלות ותשובותיהן וכו׳ (v. sup. p. 169 et 193).

3) (f. 13) זה הפרק הוא צדוק הדין דין הבורא יתעלה והסרת העמל והחמס ועול ושקר שמו: וכיב ועשק וכל דבר רע. אנחנו נדע בתחלת הדעת כי כל איש אשר הוא עשיר ואין לו תאוה דבר. Caput hoc de *justificatione judicii* quoque ad opus aliquod pertinere videtur, quo ablegatur e.g. f. 13: ואשר אמר ולא תתאוה בית רעיך ביארתי למעלה כי הוא חפץ לא תאוה; finis introd. et initium ipsius tractatuli (similis opp. 1, 2) videtur f. 16 infra et f. 16 v.: ומהשם נשאל שיעזרנו לעשות, ויצונו ויפתח לנו לכל (sic) החדרים שערי חכמה .... ותושיה בחסדו ככתוב הורינו ה׳ דרך .... נשאר מעשרה דברים אשר דברתי בתחלת הספר הזה דבר אחד אשר הוא חוב על כל ישראל בגולה שנהיה מיחלים לתשועת השם, נבאר בו דברים באחרית הספר הזה כי ראיתי שאכתיב הנה שאלות קשות והתשובות עליהם וגם גבולות. ונכתיב תחלה הגבולות של דברים גבול החוב הוא היכול הטוב אשר יתחייב עשהו אשור ... Hae *definitiones* ad cognoscendam terminologiam theologicam utilissimae sunt; peculiaris est vox גושם. F. 20 v. incipiunt *quaestiones*; שאלה יאמר הלא הייתם מלפנים על דרך תאמרו כי הייתה אמת ונכוחה ואחר כך נוסף דעתכם ועזבתם אותה לזולתה אשר היא טובה ממנה; f. 22 laudantur חכמי היתים; f. 24 v.: ואם יפנה אל שיעור קומה או אל אשר הוא מקום ית׳ וכו׳ וכן אם יפנה אל השנים החושך והאור, או אל שלשה אב ובן ורוח, או אל הכוכבים אשר הם שבעה כוכבי לכת וי״ב

מלות חלוקם מן הפלסים ומסכמות יהיה כסיל כופר בעקר וחייב להיות כנזכם[1]; f. 28 de רת אלברהמי (Braminis) sermo est; f. 30 necessitatem speculationis probat e religionis diversis, ut *Christianorum* et *Muhammedanorum*: כי נכל שנאמר לו כי הרבה בשלם יהיו מן החכמים ויתקנו חכמות וספרים וכתבו אותם ויניחום בשלם יתכן כאשר נמצא אותם שנאמין כי הם מן השם כמו שתראה רתי ש״ו הנוצרי ואונגילה שלהם, וכמו רת מחמד נביא הישמעאלים וספר שלו כי הוא מתוקן (sic) ותמו יזוד[,] שתה (!) אם לא נתעסק בדעתנו שנעמיד עליהם כי הם שקר וכזב חוב עלינו שנקבל גם דבריהם... In fine 10 promissiones Dei enumerat (cf. supra), 6[a] est resurrectio; העשירי הוא יתר מכל אלה שאחר שנמות נקום ונלך בגן עדן בנעימים .... ככתו׳ והמשכילים יזהירו .... הט לבי אל עדותיך . תם . ברוך ח״לאו״א . *Arabica* pauca occurrunt, ut אלטבי עין (sic!) בלשון ערבי (f. 23 v.) i. e. الطبيعيين, scil. מחטבע oppos. τοῦ מתוקן; — זאת (!) זה לוטט מה פתרונו המלה בלשון ערבי כי לא יצוה (!) בלשון הקודש בטוב אלא הוא ממין מעט כמו לאט לי לנער לאבשלום ואני אומר כי זאת המלה כמו אשר תאמר בלשון אדום ובלשון יון קופשש ובלשון הקודש קְיְוּפְשֵׁיש (f. 28 v., paullo post לאוט). — *Simcha* opus צרוק הדין tribuit *Josef*[o] *Roeh Kohen*, nescio quâ auctoritate, neque nostrum opus etiam tantae antiquitatis esse puto; ex Arabico non versum esse videtur.

4) (f. 51 v.) Tractatulus, seu responsum philosophicum, et quidem a) *physicum*, ita inscriptum: אשא רעה למרחוק, ובעטי על ספר אחוק, משפט וחוק, אשר שמו החכמים דורשי האמת באמרם שאלת החכם חצי תשובה. Incip.: התשובה דבקה ואני כאשר נשאלתי השיבותי לשאלה כי השאלה היתה אם היסודות הם מורכבות מחמר וצורה או לא, ואם האיכיות הם בהם צורות או יש להם צורות אחרות, וביארתי איך הם מורכבים מחמר וצורה ואיך האיכיות הם מקרים בהם וצורותיהם אינם האיכיות ובגלל הדברים נתגלגלו הקדמות צריכות לעיין (sic) חכרנו ... ועכשיו ראיתי עוד אתה

---

1) Cf. Elia Bashiatshi in artic. fidei X cap. 1 (f. 51, 4): ולא יהיה מן הנכנסים לג״ע ויקרא אפיקורוס כופר בעקר והוא נבמדרגה פחותה מן הבי״ח.

הדורש להבין פשר דבר . . . וראינו שאתה כותב כמה דברים, ראשונה כתבת המבטים, ואי זה חצי אהבה שלימה ואי זה חצי אהבה . . . וזה המאמר לא ידעתי אנא מצאת אותו ומה ענין המבטים לאיכיות וכו׳; f. 32 v. legitur: ועמהם גלינוס וסיעה רבה מהאחרונים והמסכן בעל רוח קן (sic) וחביריו בחכמי אומתינו סברו שהחום מצואי באש בסבת תנועת הגלגל וכו׳ וכל זה טעות ושקר וכזב אל לו (!) ראש ולא רגל, ubi sine dubio legendum רוח חן (v. hujus libri cap. 7). Paullo post legitur: ומפני שאיני יודע מי השואל כי כמה שאלות באו אלי וכמה דברים כתבו מן הספרים ורצו באורם, מהם מההגיון ומהם מהטבעיות ושולחים המאמרים מקוטעים וחסרים וגם אינם מסודרים שאלותיהם על סדר נכון להיות התשובה דבקה לשאלה אל זה אני מיעץ לך שאתה דורש החכמה . . . להיות לך זה סלם לעלות אל המעלה העליונה . . . דע הדברים וסדרם כסדרם . . . ומיד יסלק ממך הספק, ככה יעשו הדורשים למצוא האמת והמה הנקראים חכמים ועליהם אמרו שאלת החכם חצי תשובה כי בתוך הקדמותיו ובכלל דבריו כללה התשובה . . . . ואיני תמיה כי למודכם אינו מסודר והספרים שבידכם סתומים וחתומים ומבולבלים באו לבאר, והם לבער . . . . כי עצה היא לך זה. Sequentia nullam produnt necessitudinem cum praecedentibus; est potius responsum aliud seu, ut ita dicam, replicatio (forsan contra auctorem laudatum?), argumento quidem *logico*, incip. (f. 33 infra): יידיע להוא כי בהגיע כתב ארוננו י״ל בידינו קראנו אותו וחרדנו חרדה גדולה עליו על השנויים הנמצאים בו כי טען אלינו על עיינים שלא אמרנום יגנה אותנו ולא חששנו על הגנות וכו׳; f. 34 ex illius viri responso laudantur הפילוסוף בספר המליצה, et *Averroes* (בן רשד); f. 34 v.: כפי מה שקבלתי הזאת אלחנן בנהר [בכ״הר ?] אליה הפלוסוף הוא השריני [העירני] אל המלאכה הזאת ואם היא בידינו מעוטה, גם אחרי כן התרתי ספקות מן פלוסופי היוונים אשר הם היו שורש החכמה הזאת (cf. infra sub op. 14). Clausula (f. 36) הנה זה מה שראינו לדבר . . . ואם יש עוד חקירה זולת מה שדברנו יורנו ארוננו. Sequuntur exempla syllogismi; ultima verba sunt: א״כ השלשלה אינה מתחלק (sic) לחצאים שום.

5) (f. 37) הלכות שחיטה, *Regulae mactandi*, auctore Karaeo ISRAEL HA-MAARABI ha-Dajjan (Judice) b. Samuel (sec. Cod. *Uri* 129); in urbe Kahirâ compositae A. 1306, secundum

titulum libri editi (v. *Catal.* p. 1168), non 1302, ut *Geiger*, Zeitschr. III, 442,[2], ubi certe *Samuel* Dajjan auctor ס' מצות גדול, vel non filius Nostri, vel non A. 1435-59 scripsit [1]); Noster enim certe jam A. 1354 defunctus citatur (v. supra p. 82; cf. quoque p. 12 et v. Cod. 14,[4]). Si A. ille 1306 falsus est, Noster potius antiquior fuerit. Citatur enim a *Jefet* juniore, quem *Munk* (Annal. III, 93) ideo Saec.° XIV°, nunc vero (Not. p. 8, cf. p. 9: מרי ורב', unde forsan discipulus dicitur?) Saec.° XIII° vixisse dicit [2]). Nostri (ut Je-

[1]) Anonymus quidam A. 1562 ס' המצות magistri sui (אסתאדי) *Samuelis* in compendium redegit, quem Samuelem auctorem lib. מקרמאת esse conjicit *Munk* (ap. Jost, Isr. Ann. III, 87); hujus Samuelis plenum nomen est: Samuel medicus *b. Moses b. Josua* al-*Magrebi* al-aszal (אלאצל). Hic est sine dubio Samuel מעלים medicus b. Moses, post Ahronem b. Elia laudatus ap. *Simcha* f. 21 v.; — מעלים nimirum scriptio plena vel corrupta videtur vocis, apud Karaeos frequentis, مُعَلِّم »magister" (hebr. מלמד); vid. supra p. 174, et Muallim Fadhel ap. Munk l. c. p. 87 (cf. *Jüd. Lit.* p. 429 n. 42 a), et cf. Ahron מעלים infra sub Cod. W. 52,[15] C; huc refero nomen proselytae Halebensis Saec.[i] XVII[i] Mos. »Maalem" (ap. *W*[3] n. 1463 b, *Zunz*, zur Gesch. p. 532); jam uxor Ibn Altaras[i] ob eruditionem אלמעלמה nuncupabatur (Abr. b. David f. 46 v. ed. Amst.). — Neque diversus videtur Samuel medicus laudatus supra p. 12. Quis vero sit antiquus *Samuel Kohen* in Cod. Krim. 5 nescio.

[2]) *Fürst*, Litbl. VIII, 645 A.[um] 1240 repetit e *Simcha* f. 21, 26 (cf. citata supra p. 176); *Pinsker*, Litbl. XII, 740 Jefetum A. 1268 scripsisse dicit, locos afferens, ubi exstat A.[us] 1075 exsilii (i. e. 1143 Chr.!), et A. 1020 seu 482 Heg.[ae]! v. supra p. 7 n. 1. — Karaei reverà exsilium seu templi 2[i] destr.[em] A. mundi 3828 (i. e. Chr. 68), secundum Talmud et Seder Olam computant; diserte ועשרים ושמנה legitur ap. El. Bash. ס' נשים cap. 12 f. 97, non ותתח', ut *Creizenach*, ציון I, 130! Cf. Kaleb in fine cap. 3 שמטה f. 5, ubi 4000 minus עק'ב = 3828, et תתכח ap. *Simcha* f. 20 v.

hudae Hedessi) nomen adjectum est a Josef Bagi ad seriem doctorum Eliae b. Abraham (v. *Append.* V e Cod. 25).

Opusculum non ex Arab. versum videtur, quamquam fieri potest, ut ex opere majore Arabico excerptum sit. *W*^{3} p. 1219 n. 679 initium exhibet usque ad verba (in edito et Codd. aliis omissa): וחבור זה השחיטה של החכם ר׳ ישראל המערבי הדיין זחצ״ל אנס, ubi auctorem legere potuerit in Cod. nostro! Introductiuncula rhetorica typis exscripta (et hinc vox ועתה) desideratur in omnibus 4 Codd. mihi notis (W. 41,^{22}, 60,^{3}); sunt praeterea variantes lectiones nonnullae. Finis (f. 41 v.) est, ut in Codd. aliis: התנאים שכתבנו בהלכות שחיטה זאת ואשרי הנזהר ... החומרה (ושלום על כל ישראל כלם); verba uncinis inclusa formula scribae videntur, cujus loco ברוך נותן ליעף ... in Codd. W. 41 et 60.

6) (f. 42) Tract. incip. ... עתה נשב תשובת זה העקר, de quo v. sub 41,^{17} p. 197.

7) (f. 47 v.): אלו הם **עשרה עקרי האמונה**, לעדת ישראל למנה, *Decem* radices (*articuli*) *fidei* Karaiticae (cf. *Jüd. Lit.* §. 14); incipit: העקר הא׳ שכל זה העולם מחודש נברא מהאין; finis (f. 48): לפני בא יום ה׳ ... האל יביאנו בימינו אמן.

8) (f. 48 v.) **אגרת**, *Epistola*, i. e. dissertatio brevior (secunda) de *regulis mactandi*, auctore KALEB AFENDOPOLO A. 1497 (v. infra). Titulus nullus inscriptus est (auctor indicis hebr. in limine Cod.^{is} שחיטות notavit, *W*^{3} p. 642 אגרת על השחיטה sibi ex argumento excogitavit, ut *Simcha*: הלכות שחיטה). Orditur a carmine (acrost. אני כלב) incipiente: אמוני אלהים לדר בנגוהים למולו כמהים ברוח חן וחדוה. Initium: אמר כלב אפנדופולו בן אליהו הבינות [l. הבינותי] יתמיד האל שלומכם, ut *W* l. c., pergens: ואנחנו כבר בארנו העניין [1] באגרת המספקת

---

[1]) Vid. *Simcha* s. v. et Cod. nostrum f. 63 v., ubi החכמה הרבנית [الربانيّة = الالاهيّة] אסרת ... ארבעה דברים ממנו, הדם וחבור גדי בחלב

אשר חוברה לקצת סגולות אחינו ובפרט למי שאני מחויב להפיק רצונו הוא יעקב בן יהודה נ״ע וכבר כללנו בה דברים רבים הם חוץ מענין השחיטה כפי רצון השואל יחייהו האלהים וכונתם [l. וכונתכם] לדעת הדרך האמתית והפסק הראוי הנפסק ממי שראוי לסמוך עליו כפי הפשט . . . ראיתי להשלים רצונכם באגרת שנית קצרה כפי כונתכם . . . וזה החלי : החכמה הרשתה לנו אכול החי. Cap. 10 et ultimum desinit (post ablegationem excerptam in notâ nostrâ (p. 231) clausulâ . . . והאל המפיק הרצון ובכאן נשלם מה שכוונו לשמור ולעשות, quam excipit subscriptio (לבאר מענין מלאכת השחיטה . . . ואולי תאות לכונת חברינו . . . עד נשכן בהר יי׳ יתע׳ אמן נצח סלה תם), ubi opusculum finitum dicitur in vico קרמייא (sic) [1]) trans mare juxta *Constantinop.* feriâ VI. 4. mensis Tammus A. 1497 (ברנ״ה); auctor paullo post diem obiit [2]). — F. 59 animal a *Rabbanitâ* mactatum prohibitum dicitur, quia ii legem secundam agnoscunt, festa Dei profanant (מחללים מועדי יי׳) falsâ computatione cet., prae-

---

אמו, ובכלל כל עקר עם פרחו מכל חי, והחלב ממין הבהמה הביתיית וגיד הנשה מן בהמה וחיה וכבר בארנו דיניהם באגרת המספקת בענין זה ושם ישיינו דיניהם כראוי.

[1]) קרמרייא legitur in Cod. nostro op. 15 ff. 151 v., 153, 162, 167, 170, 176; f. 173 v. legitur: יום ה׳ הלכו קצת בחורים עם הממונים במר״גז של המלך מחמט הישן ואחרים בְּקֶטֶרנא אֱלִימַני ואחרים ואחרים מכפר קרמרייא.

[2]) Vid. *Catal.* p. 1571, ubi sequentia addenda sunt: Opus גן המלך citatur v. c. in supplem. ad אדרת אליה sub שמטה ויובל cap. 3, f. 4 ed II, ubi cap. 2 sq. occurrit Annus נזר. Opus מכלל יופי Odessae vidit *O. Schorr* (ut mihi scripsit A. 1855). De סליחות v. *Zunz*, G. V. p. 425. — A. 1490 emit Averrois Metaphysicam (Cod. Vat. 336, cf. *Zunz*, zur Gesch. p. 213), A. 1496 lib. astronom.[um] אבו עלי בן אלחסן [i. e. ابن هيثم ?] pretio 70 לבנים (Cod. *Orat.* 183, ut didici e notitiâ *B. Goldberg*). Hinc parum abest quin Nostrum conjiciam scribam Cod.[is] *Vat.* 346 (Gazzalii כוונות e vers. Isak Albalag) A. אזמר״ה לאל״הי בעודי (i. e. 1488 vel 1493), ubi Assemanius nomen »Abraham fil. Afendopolo" effert. Cf. quoque supra p. 84 Cod. 22 et p. 49, ubi leg. מפרוטו, et adde *Simcha* f. 21 v., unde *Zunz* G. V. p. 425 corrigatur.

ferendam vero censet mactationem Karaei ignorantis Rabbanitae, theoriae Karaiticae peritissimi (cf. supra p. 126 et sub 41, 2).

9) (f. 64 v.) אגרת, *Epistola*, seu Responsum (תשובה), eodem auctore KALEB AFENDOPOLO, qui a Karaeis nonnullis urbis *Caffa* (קפא) per נבולטא *b. Simcha* interrogatus est, num vinum turcice dictum *Arraki* [1]) (היין הנסך הנקרא בלשון הגר ארקי', cf. f. 66: הארקי והוא המשקה הבא מבשול המים עם שמרי היין הנקרא בלשון יון אילי ובלשון ישמעאל מאייא והוא המין האחד מן הארקי, או הבא משמרי היין על פי דרך האלנביק ר"ל כבשן האש בדרך שמוציאים מי יורדים חולתם, המין השני ממנו) reverâ prohibitum sit, quemadmodum majoribus jam usitatum erat. Responsum incipit ab exordio rhetorico (שמש אלי רודפי צדק, מחזיקי בדק); dein de vetito יין נסך in genere ejusque speciebus brevissime disserit. Id primitus ad idololatriam refert (יין המנוסך לע"ז . . . שמקריבים הגוים בקרבנותיהם . . בהיכלות שם מעמידים הע"ז הצלמי'), sed in versic. Deuter. 32, 38 ad sacrificia Ismaelitarum (Muhammedanorum) et vinum sacrificii *Christianorum* alludere contendit: אשר חלב זבחמו . . והוא רמז אל אומת ישמעאל שהם מקריבים את קרבנותיהם ואוכלים את חלבם, ואינו ממנהג דתם לשורפם כמו שעשים היום ששוחטים קרבנות ואוכלים אותם, ואמר אחרי כן ישתו יין נסיכם, והוא רמז אל אומת דת ישו הנוצרי חולתם שמנהג דתם הוא לשרוף קרבנם ועולותם ושיסכו בהם יין, והו רמז ישתו יין נסיכם ששותים יין קרבנותיהם והם נשרפים . . וכל זה ממנהג דת "יש'מ' ער היום הזה. Auctor in fine (f. 66 v.) ad *Eliae Bashiatshi* אדרת אליה cap. 2 partis I »מסדר עגין התפלה" [2]) revocat, ipse tamen de nonnullis licitis monet: וכל המחמיר תבא עליו ברכה [3]); additque exhortationem cum clausulâ: האל ישמרנו מהמדרגה הזאת . . . וטהרתם מכל טומאתיכם אמן.

---

1) *W*3 p. 642 hoc omittit, unde argumentum nimis generale dicit »de vino Christianorum." De confusione ap. *Delitzsch*, vid. *Catal.* p. 1572.

2) I. e. עגין עבודה זרה f. 51,4 ed. II, quae in Russiâ edita est. An mutilata sit, nescio; ed. I mihi non obvia est.

3) Cf. *Ahron b. Elia*, Reg. mact. V, 6, Litbl. I, 467.

30

10) (f. 68) Tractatus inscriptus אכא"בא, i. e. »dixit KALEB AFENDOPOLO" cet. (in Indice hebr. Cod.[is] פירוש על הפרקים notatur). In fine (f. 80): ובכאן נשלמה ההצעה הכוללת תהלה לאל וכו׳; est Introductio generalis operis, de quo dictum est sub Cod. W. 30,[5] p. 127 (ap. *W*[3] p. 643, cf. supra p. 128), ubi melius ea exarata est.

11) (f. 81) כליל יופי וזה ספר חכמת דקדוק לה"ק הנקרא, *Perfectus pulchritudine*, Grammatica hebr. brevis, auctore Karaeo AHRON B. JOSEF, edita quidem Constant. A. 1581, cujus tamen nonnisi unum mihi notum est expl. Parisiense, de quo cf. *R. Simon* (Bibl. crit. II, 201, cf. quoque *W*[1.3] n. 183, *Jew. Lit.* p. 122, *Catal.* p. 1820, cf. p. 2488,[4])[1]). Cod. alter est W. 25,[7]. Libelli editio nova, ut spero, prodibit, unde hîc tantum addam, initium שפת קודש ap. *W*[3] p. 74, esse carminis praemissi (ubi titulus in fine); opus ipsum incipit: ואלה חקי הגיוניה, פעל קל; finis est (f. 94 v.): וכיוצא בהם רבים ובין תבין. Laus Nostro tributa a R. Simon majore ex parte *Jonae Ibn Gannach* competit.

12) (f. 95-99) סדר תקון הקראים, ut in Cod. W. 60,[1].

13) (f. 99 v.) אגרת, *Epistola*, quam misit Karaeus SALOMO [HA-NASI, ut in Codd. W. 5,[2] et 14,[2], qui correctius exarati sunt][2]) Constantinopolin ad *Ahron*[em] *b. Jehuda*, cujus nomen excidit initio Cod. nostri. Exordium rhetoricum incipit: מודיעים אנחנו לך אהובנו וחשובנו הזקן והנבון [אהרן בן יהודה] קוסדיני (del.: ישמור אֱלהים נפשך) ישמור אלהינו נפשך ויזריח שמשך ... ואם היית מעת הלכת עמנו (!) מאתנו ולא שגרת לנו אגרת ... ומצאנו תלויה לדרוש ולשאול אותנו לראות דבריך בתשובת שתי השאלות אשר השבות לבחון משפטיך ... הנה אנחנו

---

[1]) Forsitan e citato a Nostro *Mose Kohen* [Gikatilia] nomen hoc inter Karaeos petitum est a *Simcha* f. 20 v.?

[2]) *W*[1.3] 1940 et [3] 1967b idem opus non agnovit; loci vicissim corrigendi sunt, v. infra.

שמנו פנינו אל שתי השאלות ואל התשובות. Una tantum quaestio in epistolâ nostrâ tractata est (f. 100) היכשר לאיש לשאת אשת אחי אשת אחי אשתו. Ahron eam per progressum (מצעד) [1]) prohibitam dixit, Noster licitam ostendit, capitibus singulis verba Ahronis refutans, quem amicum dilectum, sapientiae sectatorem cet., dicit. Primum observat, apud Rabbanitas mulierem hanc non prohibitam esse, Karaitas in duas abiisse diversas sectas: 1. בעלי התרכיב [2]), 2. sapientes *Josef ha-Roeh* et *Jeshua b. Jehuda* (f. 100 v., v. infra). Horum viam se secutum esse contendit Ahron; Noster vero metaphorâ utens, sententiam suam claudit (f. 111): אף כי תאמר מימיו דלית והנה לא תשיג הכלי לחזות מראות זוהר המים שלו בזאת השאלה, וכי ממעינו שתית ורחוק תהיה בינו ובין מעיינו (ultima verba sunt: ולא התאחרה זאת התשובה עד עתה כי אם לפי רוב העסק שלנו באלו הימים ולצורכים הרבה ושלומך יגדל ולא יחדל אמן נ״ס). Auctoris subscriptum nomen plenum (omissis praedicatis variis ad nomina singula adjectis, quae etiam in Cod. 14 non leguntur, et omisso הנשיא, quod ad unumquodque apponitur) est: *Salomo b. David b. Chisdai b. Chiskia b. Salomo b. David* [3]) *b. Boas b. Jehosafat b.* (יאשיה) *Josia b. Saul*

---

[1]) Vid. f. 100 v. cet., postea nomen actionis צעידה vulgaris evasit.

[2]) Est vox Arabica (v. *Munk*, Notice p. 8), quam postea hebr. verterunt רכוב, sensu vocis הרכבה.

[3]) *David b. Boas* citatur in Comm. Pseudo-Jefet supra p. 8; idem videtur D. הנשיא, laudatus ab *Eliâ b. Abraham* (v. *Append.* V) et e *Jehudâ Poki* ap. *W*[3] n. 512 c (cf. p. 294 infra), recte combinatus a *W*[4] cum eo, qui laudatur in epigr. אוצר נחמד MS. *Opp.* 255 Fol. (*W*[4] p. 824), ubi e. g. f. 62 locus *Arab.* ut vid. e Comm.[o] in Pentat., quem laudat *Simcha* f. 25 v. Cf. *Hedessi*, Alph. 256 בן בועז cum 241 הנשיא inter Jefet et filium; cf. quoque Litbl. XI, 742 lin. 1 cum Mardochai p. 115 et Litbl. XI, 302 (interpolatio lib.[i] מאזנים citata quoque a Jos. Bagi, v. *Append.* VII). הנשיא sine nomine, supra p. 110 et in אוצר נחמד passim, incertus est. Cf. period. המגיד p. 187!!

b. Anan. In hac et sequente genealogiâ ad regem David adscendente (omnino omissâ in Cod. 14) desiderantur nomina inter Cafna et Abba Mar (nempe b. Huna cet. b. Huna Mar) et b. שבניה [שכניה] post Shemaja (cf. *Zunz*, G. V. p. 139, *Geiger*, Zeitschr. II, 108), collatâ genealogiâ principum (נשיא), quam ex opere viatoris A. 1640 [1]) refert Mardochai (p. 46), at potissimum e Seder Olam confictam esse detexit *Zunz* [2]), unde de illis oleum et operam non perdemus. Si nominibus, inde ab Anan laudatis, auctoritas aliqua tribuenda esset, Noster 10us ex ejus posteris, et Jeshua, natus A. 1640, fuisset 22^{mus}! Anan med. Saec. VIII floruit (non VII, ut Mardochai et Simcha contendunt) [3]), unde Noster circa A. 1150-1200 vixerit; generationes vero plus minusve 40 annorum computandae essent! [4]). Nec bene quadrat combinatio princi-

---

[1]) *Carmoly*, Itiner. p. 503, melius egisset, si combinationem cum *Samuel b. David* (non »Jemsel," v. *Catal.* p. 2418) non rejecisset; ambigua enim sunt verba תמול אצלו, quae neque a *Wolfio* p. 42 presse redduntur, neque a *Carm.* (at fidem in vertendo non exspectes a *Carm.*, qui textûs integros ex hebraico versos venditat, quos e *Latino* cet. vertit, vel vertendos curavit! v. *Catal.* p. 2695 sub 2). — Quod aeram Graecam attinet (*Carm.* p. 533), observetur Annus 310 apud Karaeos (cf. Kaleb de Taarich.).

[2]) Indicationes breves ejus prosecutus est *Geiger* l. c. — Parvi ergo ducendae sunt quoque aliae illarum inventionum recensiones (A. 1680), quas pluris facere videtur *Pinsker*, l. c. p. 139 seq., v. infra.

[3]) Chalifa אבו געפר Al-Mansur nominatur a Jefet juniore, Litbl. XII, 740. זעשר ap. Mard. sine dubio געפר vel זעפר scriptum erat, ז pro ج, contra *Jost*, Gesch. VI, 358, cf. Zeitschr. d. d. m. Gesellsch. VIII, 348. געשר legitur in fragm. *Tischendorfiano*.

[4]) Generationem generatim circiter 30-40 Annos numerat *Rapoport*, et hinc ejus plagiator Carmoly; v. Kerem Chemed VI, 117. *Geigero* l. c. p. 108 inde ab Anan historica videtur provincia, quamquam numerum exiguum generationum observavit.

pum et doctorum in serie traditionis dubiae originis [1]), ubi Salomo Nasi [Nostri abavus] discipulus dicitur Josefi Kirkisani, Chisdai (Nostri avus), discipulus Levi[i] b. Jefet, magister Jefeti junioris, cujus discipulus fertur Boas (Nostri filius) [2]). — *Ahron*, cui epistola nostra missa est (non ipse Noster, ut *W*[3] p. 1017, v. p. 1036), in Codd. nonnullis (ut W. 5) nuncupatur בעל הדרשות (cf. Ahron b. Elia Cod. 14 f. 83 v., seu supra p. 83 [ubi בעל ספר], Elia Bash. עריות cap. 3 f. 84,[1] ed. II; Jeh. Poki f. 65); attamen *Simcha* neque hunc auctorem, neque opus דרשות laudat, et sub nostro (f. 22 v.) vocem בעריות addit. Noster vero passim ad opus suum speciale, ut vid. amplum, *de incestibus* revocat (והנה אנחנו התקנו ובררנו כל הדברים אל רשת משפטי העריות בספר אשר הכינתו בענין העריות f. 101 v.; בספר אשר הכינתו f. 103 v.; ואלה הדברים צריכים לחקור ולחפור ולראיות רבות והנה עתה (?) זכרנוה והתרנו אסורים ופתחנו סגורים בספר אשר התקנו .... בעריות f. 104; ואנחנו בספר אשר הכינתו בעריות דברנו כל אלו ... הדברים f. 104 v.). Etiam de mactatione »Salomo Nasi" citatur ab Ahron b. Elia (cf. Litbl. XI, 350), et forsan ex eo ab Eliâ Bash. (שחיטה c. 5 f. 62,[3] ed. II). Quid sit opus *Arabicum* in Cod. *Krim.* 4 nescimus; volumen ff. 68

---

1) V. supra sub 41,[2] p. 176 n. 1.

2) Ap. *Mardochai* p. 116 Salomonis collega laudatur *Ahron Abu'lfarag'*, qui solus in recensione paullo diversâ, Litbl. XII, 742, ubi collega Chisdai[i] פורקאן אלפרג, ut e MS. Mos. Bashiatshi emendat *Munk*, Not. p. 11. Catena simplex ap. *Simcha* f. 21 (et recensio a *Pinsker* Litbl. XII, 742-3 brevior dicta) e recapitulatione (ut ita dicam) ap. Mos. Bashiatshi oriunda videtur. — Mira est analogia inter »catenam traditionis" Karaei, A. 1572, et Rabbanitae Gedaljae, A. 1579 scribentis! Fortasse ipsa nuncupatio שלשלת הקבלה [pro העתקה ap. *Mard.* p. 117 et Litbl. XII, 740] operis Jefeti ap. Simcha s. v. nonnisi ex opere Rabbanitico orta est?

non quadrat cum opusculo nostro, ut videtur, ex Arabico verso.

Quod auctores a Nostro citatos attinet, nullum vidi, praeter laudatos, diserte nominatum (f. 100 v. ad Jeshuam addit מכל אשר לפניו ומכל אשר אחריו). *Josef* quidem semel (f. 103) nuncupatur המאור הגדול; citatio אמר בעריות שלו (f. 106 v.) forsan non opus speciale, sed tractatum lib. מצות (v. supra p. 181) spectat. Locos de *Jeshuā* jam notavimus p. 192 [ubi lin. 5 leg. 52]; addemus hîc classicum locum de demonstrationibus, quarum omnes sub nomine generali היקש intelligi dicit, et quarum 9 enumerat (f. 101 v.): הקש על הקש, על הרמיון ויקרא הקש הערך, והשני הקש מקל וחומר, והשלישי הקש מעלה כתובה, והדרך הרביעי הקש על עלה מוצאה, הכתוב דרך חמישי, והנודע מדת השליח ע״ה והוא אשר התחברו עליו כל ישראל והוא ששית, והדרך השביעי אל [lacuna] [1]) והוא הדרך הראוי לאסור והוא שיקרא דרך הגברה, והשמיני הנודע מכח הדבור והוא יקרא אלפחוי [2]), ודרך ט והוא מדרך דעת כי האסור על חברו גם הוא אסור עליו. Quae addidit Ahron דרך ההפך ודרך מתוך קריאת שם, Noster supervacanea censet, atque observat: והנה הבין ישועה בן יעקוב [3]) כי אינה דרך ראיה תבוא אל דעת כמו שהבינו בעלי חכמת הדעת, se vero fusius haec tractasse in lib. cet. Haec paraphrastice reddit *Elia Bashiatshi* (עריות, c. 5, f. 85, [2,3] ed. II), qui vias (seu genera) 8 esse, nonam (הגברה) additam dicit a Jeshuâ, qui vero [scil. initio עריות Cod. W. 41, [16,17], v. su-

---

[1]) Vox omissa *Arabica* in Cod. 5 f. 36 legitur אל גֿת גֿתה אר, in Cod. 14 f. 235 v.: אל גת האר בערבי והוא הדרך האסור על חברך גם הוא אסרר עליו ויקרא דרך ההגברה; legendum puto אלאגתהאר i. e. الاجتهار »praevalentia," cui respondet הגברה; cf. Jeh. *Poki* f. 12 v.-14, 15 v.

[2]) الفَحْوَى *scopus* seu *vis* verborum; cf. citata ap. *Delitzsch* ad Ez Ch. p. 315; adde *Jeshuam*, בראשית רבא (Cod. W. 41 f. 99 v.): משמע הדבור והוא אלפחוי, unde *Elia Bash.* (e quo Poki f. 14) משמע כח הדבור.

[3]) In Cod. 5 legitur בן ר׳ יהודה, in Cod. 14 tantum נ״ע; cf. supra p. 174.

pra p. 193 et 197] omnes novem comprehendit [בלל leg. כלל] tribus. Apud Triglandium p. 139 (273 ed. Wolf.) 2 ultimae VII et VIII numerantur, unde Delitzsch (p. 315) male 8 a Nostro laudari dicit (cf. quoque supra p, 12 et p. 130).

14) (f. 112) ס׳ **ההגיון** על דרך שאלות ותשובות, Lib. *Logices*, formâ quaestionum et responsorum [ita in epigr.], auctore Eliâ Philosopho divino, ut vocatur statim in introductiunculâ: אמר ר׳ אליה הפלוסוף האלהי תחלת דברי וראשית מאמרי לתת השבח ... ואחר השבח והתהלה אומר שאני מכוון שאכלול במאמר הזה מבואות מיושרות יכנסו בהם בני אדם אשר יחפצו לעלות במעלות החכמה אל עליותיה ... ואכוון במאמר הזה בכללו, שאתן בו גדרי הדברים ואל החלוק (sic) פעם במבדילים ובסגולות, ופעם במקרים כדי שיהיו בו לחכם זכירה ולמתלמד הערה. ומהשם ית׳ אשאל העזר. Initium ipsius op.is: מה היא מלאכת ההגיון. היא חכמה תדריך שכל האדם להשיג המושכלות נקיות מן החטא. באי זה דרך תדריך .... Logicen primum ostendit necessariam esse pluribus hominibus, quâ neglectâ in primis veteres nonnulli »peccaverant" (חטאו). Ejus fundatorem (אשר יסד) dicit *Aristotelem* (f. 113), quem propter מעלת שכלו nuncupaverunt «divinum" (ובעל השכל הקדוש בטבע יכול להשיג מאליו מה שישיגו אחרים ע״י למוד). De voce הגיון haec profert (ib.): מהיכן העתיק אריסטו׳ שם ההגיון. אריסטו העתיק המלאכה הזאת (!) שם ההגיון ממה שהתפרסם באומות לקרוא המבטאים הנשלמים בתנועת הפה הגיון, וכן יקראו הציורים שבנפש הגיון ודבור פנימי ... ע״כ נקראת בשם תכליתה מלאכת ההגיון כאשר תקרא המלאכה אשר תתן הבריאות לגוף האדם מלאכת הרפואה; f. 114 jam de *Syllogismo* (הקש) sermo est. Sequuntur pauca de דבור, ejusque fundamentis (יסודות), seu tribus partibus orationis שם פעל מלה; *verbum* definitur (f. 114 v.): הפעל הוא תיבה מורה לבדה בבנינה על עניין וזמן נשלם לעניינה (quibus cf. sub 42,5 p. 212); nomen dividitur (f. 115) 1. מצד הגזרה, 2. מצד הקריאה, 3. [leg. ההוראה?] מצד ההודאה, et quidem sub 3 in תמים et הערדי, et מוסר, postremum definitur שם מחובר משם תמים וממלת סלוק כמלת אין ואל ולא והוא מורה על מה שיורה

סוג מין מבריל סגולה agit: מכלילים de 5 F. 115 v. עליו שם ההעדר. ומקרא; inde a f. 117 de sententiis (גזרה) et syllogismis (finis f. 127 v.: ותוליד הנמשך ותאמר אבל אינו זוג א״כ הוא נפרד). Percurrit ergo libellus argumenta Organi Aristotelis (inclusâ Porphyrii Isagoge) ad lib. de Syllog. usque, sed exclusis Categoriis.

Codd. alii sunt: *De Rossi* 772,[3] et *Oral.* (ap. *W*[3] p. 94, ubi etiam de Cod. nostro); forsan olim Colb. 4499 (ap. *W*[3] n. 246 p. 96) nunc a. f. 245,[9] sub nomine *Elia Jehudi* (*del Medigo?* Cf. *Catal.* p. 944); excerpta in Cod. *Mich.* 82 (Registr. p. 520). Auctorem *Elia*[m] *Bashiatshi* suspicatus est Wolf. (cf. *De Rossi*, Wrtb. p. 106 cet., *Catal.* l. c.); mihi neque is, neque omnino Karaeus, auctor videtur. »Elia Philosophus" Constantinopolitanus Saec. XVI laudatur a *Conforte* (f. 42, cf. 48 v.), mihi ceterum ignotus; varii auctores Rabbanitici nomine Elia in Graeciâ seu Turciâ floruerunt Saec.° XV° et XVI°, sed solâ homonymiâ ductus, conjecturas proferre nolim.

15) (f. 128) Anecdota praecipue Chronologiam et astronomiam spectantia, ut puto, autographa Karaei JOSEFI TISHBI [1]) quae, quantum fieri potest, sigillatim recensituri sumus.

A.) *Notae* et animadvv. (seu *Commentarius* inchoatus?) in tractatum de novilunio cet., nempe, si recte conjicio, libri praeceptorum *Ahron*[is] *b. Eliae* (supra p. 82), quem nunc non ad manus habeo. Auctor quidem ubique fere החכם seu זה החכם breviter nominatur, sed jam initio: ומלת מרכבת ביארו החכם בספר עץ חיים; f. 133 v. (cap. 9) legitur: יש לספק מה שטען רבי׳ אהרן ז״ל לחכמי הרבנים; f. 136 v. (cap. 11): ועם זה הפירוש הותר התימה שתמה החכ׳ הר׳ אליה בשיצי נ״ע בספרו על

[1]) Eum frustra quaeras ap. *W.* et *de Rossi. Simcha* (f. 25 v.) Nostri Comm. in tabulas Eliae Bash. laudat, nescio quo fonte; cf. infra *D.*; de familiâ v. sub Cod. W. 54.

ר׳ אהרן בעל זה החכם בפרק י״ו (cf. El. Bash. l. c. f. 10,[3], ubi עץ חיים) et v. infra sub C. — Incip. sine ullâ inscriptione (relicto spatio): אמרו יען אשר נוצר ממסגר מרובע ירצה מורכב מארבע יסודות; et paullo post: ואמר נסוגים בעבור החרון; *carmen* ergo introductorium explicatur, in Cod. 21 non exstans. Sequitur (f. 128 v.): פרק א׳ מלת ולמועדים הכתוב בפסוק והיו לאותות וכו׳ נגזר מועד; neque verba haec in Cod. 21 in cap. 1° invenire potuit Doct. de Jong. Fol. 131 et seq. ad c. 8 *figurae* adjiciuntur sphaerarum; f. 131 v. observat, figuram in Codd. nonnullis pravam esse; f. 138 v.: יצריך רדך אחרת כמו שעשה רמז״ל והחכם שלנו כ״ר אליאו בשייצי (sic) ז״ל; f. 140 (ad יום תרועה) legitur: והלכתי אצל ר׳ יוסף בן הגברת ושם היה ר׳ רמתי ורצו ר׳ רמתי ור׳ יוסף וקדשו יום ה׳ למה שאמר החו׳ כ״ר אליאו בשייצי נ״ע כאומרו החכם בשור היום גדול; Annus non indicatur, cf. infra sub C. — ff. 141-3 sunt alba.

B) (f. 144 v. charact. minore): בראותי כל אנשי דורנו הקודמי׳ האחרונים נשענים בקידוש החודש לפ׳ . . . ראיתי לבאר הסבות המחייבות רוב השעות ומשוטם במאמר א״ע, laudantur Elia Bash. et ר׳ אהרן בעל המצוות; in fine (f. 145): דברי הכ״ר משה מחלי יצ״ו, auctor ergo rerum est MOSES MACHALI (vel Mahalli? v. infra sub C). Sequitur animadversio de מולד A. 1525, quae repetita est ad marg. f. 148 v. — F. 145 v. et 146 r. alba sunt. — F. 146 v. et 147 v. legitur (charact. min. et chartâ diversâ): משל מציאות אמתי לשבתי ולחמה יום ב׳ לדקברי הרמ״ע (sic) בתחלתו שהם אתקפ״ה לנתרים לילידת ישו; et insuper הרנו הם אתקצו, et אתקפד minus אשם = קמד! paullo post de A. שמא ad שף et שסר sermo est! ubi error lateat definire nequeo. — F. 147 v. pagina alba.

C) (f. 148-79) Memoriale, seu, ut ita dicam, *Annales observationum* de noviluniis nonnullis (ab auctore unâ cum »senibus doctis" institutis, seu pronunciatis), inde ab A. 1522 (תשרי הרפג) usque ad A. 1580 (תשרי השמא), partim figuris de situ astrorum illustratarum, sine dubio ex autographo JOSEF[i] TISHBI, qui passim nomen suum plenum subscribit

(ut f. 150 v. et in mediâ notâ f. 162: ואני יוסף תשבי), vel abbreviaturâ ד״י (i. e. דברי יוסף) etiam ד״ית (f. 163 v.), finem his imponens formulâ: ויהיה לזכרון, vel ולמזכרת כתבתי זה הפלא לאשר ישנו פה עמנו עומד וגו׳. Passim ad החכם refert, i. e. Ahron b. Elia in op.[e] sub A. laudato, vel aliis opp. (cf. f. 148 v. שאמר רבנו אהרן ז״ל, et f. 150: בקדוש החודש בפרק י״ב, atque eodem loco: כי כן אמר החכם ר׳א׳ב׳ע׳ת׳ והיתי מעיין במצות הנו׳ ובחוץ מצאתי כתוב לשון הכ״ר משה מחלי הנו׳, cf. f. 160: .. לפי דעת בעל כתר תורה אמנם בס׳ מצות, et f. 166: בעל כתר תורה ראש הפוסקים אשר אנחנו מתנהגים על פיו). Imo diserte ad notas suas revocat jam sub A. 1524 (f. 148: לפי מה שכתבתי בקדוש החדש). — Praeter utilitates, quas astronomi forsan ex observationibus illis, — religiose (utroque vocis sensu), *astrolabio* passim adhibito (כלי האצטרלב e. g. f. 152 v., 156 v. et v. infra), institutis, — percipere possunt, nonnulla eae exhibent, quae historiam doctorum et doctrinae Karaeorum spectant. Passim nimirum auctor aequales laudat antistites cet., ut *fratrem* non nominatum (אחי מנהיג הדור f. 177 A. 1577; cf. Cod. W. 54); מנהיג הקהל nuncupatur quoque (f. 159 v. A. 1563) *Jehuda* בשני b. Moses מחלי (v. f. 150 A. 1549, f. 151, 161, 166, 167 A. 1569, ubi de lite et anathemate!); pater Moses מחלי Nostri magister videtur (רבי .... יצ״ו צוה לי f. 150 v. A. 1549; cf. f. 151); inscriptio in fronte f. 148 v.: מקרי הזמן של הכ״ר משה מחלי זלה״ה [ubi ad marg. repetitur nota e f. 145] serius sine dubio adscripta est [1]). Laudantur praeterea: רמתי in urbe אקרמן (f. 148 A. 1524, cf. supra sub A), ut videtur, idem atque רמתי הזקן (f. 151 r. et v. A. 1549-50); forsan *Samuel Ramati b. Salomo*, qui ante משה מחלי occurrit ap. Simcha (f. 21 v.), ubi paullo ante sermo est de Sam. R. fratre Kalebi b. Elia; antiquior est Sam. R. »filius filiae filiae" Ahronis b. Elia (v. Elia Bash.

---

[1]) Sacharja מחלי v. supra Cod. 4 p. 9, ap. *Simcha* f. 21 v.

אגרת גיר הנשה); quare parum abest, quin רמתי cognomen esse censeam, seu comitem nominis Samuel [1])', ut Tishbi nominis Elia? *Abraham*um *Jerushalmi*um Noster vivum laudat (אמרתי ל... יצ"ו f. 152 A. 1552; cf. f. 154 A. 1555, ubi nulla est eulogia), ejusque mortui *tabulas* (לוחות ... זלה"ה f. 155 v. A. 1558); quod opus frustra quaeras ap. *Simcha.* Viros laudat, qui cum eo lunam observabant, *Polizoto* (פוליזוטו) *b. Samuel*, *Ahron* משלום (?), ubi vox sequens מושה ita emendata est, ut legi nequeat; ipsum משלום forsitan est מעלים = مُعلّم (cf. supra p. 230). Deinde laudat *Esra*m *Damascenum* (f. 164 A. 1566), alios, qui Damasco revertentes, nonnulla retulerunt, ר' אלירם (sic) et fratrem ejus *Kaleb* (f. 162 A. 1564). Etiam feminae testes adducuntur, ut מ' [מרת] סרונ׳ילה (f. 149), et, ut puto, גוניטא (f. 148), et Ismaelitae. In Aegypto laudatur *Elia* בשייא [= פשא?] *b. Moses* (f. 162, 164, A. 1564-5), ejusque filius anonymus (cf. Cod. *Krim.* 19?). — Noster praeterea ad *scripta* passim respicit, inter Karaeos propagata, scripta volo *Ahronis b. Elia* et *Eliae Bash.*, et ad scripta Rabbinica, ut passim *Immanuelis* [*b. Jakob*] שש כנפים seu לוחות (f. 148 seq., cf. supra Cod. 43 p. 212), *Ibn Esrae*, et quidem lib. ראשית חכמה (f. 149 v.), כלי הנחושת (ס' seu פי', f. 154, 163 v., 166, 168, cf. supra de Astrolabio), etiam *Maimonidis* ז"ל (f. 157 v. 166 v.). — Nonnulla denique ad topographiam pertinentia, notatu digna sunt; ut de vico קרמרייא (v. supra p. 232), cf. f. 172: בעברם על הים ללכת לבתי הריינים cet. Hae Chartae sine dubio in manus venerunt filii sororis [2]) *Mosis Mi-zorudi*, v. infra sub 17.

---

[1]) Ita Samuel di Medina in tit. הרמתי nuncupatur, quare erraverunt Catall. Leyd. et Oxon., v. *Catal.* p. 2451.

[2]) Nostrum nuncupat מסרפי, in op. 17 f. 216 v., et ita מסרפיץ ap. Del

D) (f. 179 v.): בידיעת הארבע תקופות של השנה לפי לוחות בעל האדרת; haec particula edita est in אדרת אליה ed. II ante tabulas, sed omissis nonnullis inter homoioteleuta. Cod. noster post verba תהיה התקופה אחר המולד pergit; ואם תרצה לעשות דרך אחרת הימים והשעות והראשונים והשניות שבידיך אם התקופה קודם המולד תגרעם מעת המולד (ואם הוא אחר המולד); tabula, A.um 1550 spectans, Cod.i nostro nondum adjecta erat.

16) (f. 180, charact. min. pravissimo, autogr.) אגרת החלוקה בענין מחרת השבת בין חכמי-הקבלה ז"ל ובין חכמי מקרא ז"ל, *Epistola dissensionis* de מחרת השבת (Levit. 23, 11) inter Rabbanitas et Karaeos, auctore Karaeo *Anonymo* (Saec. XVI), qui primum opusculum aggressus est (f. 180, 181), quod denuo, sed sine inscriptione, incipit (f. 182-4) ac passim rursus emendavit. Incip. (f. 180 et 182): דע שבעלי המקרא יש להם לקחת שתי הקדמות; desinit (f. 184 v.): וכן אמר החכם ר' אליה בשיצי נ"ע. Hinc corrige et supple *W*³ p. 1186 n. 220.

17) (f. 185) ס' מצות משה, Lib. c. t. *Praeceptum Mosis* de consecratione novilunii cet., auctore Karaeo MOSE MI-ZORUDI B. JEHUDA MAROLI, qui librum inde a novil. Cheshwan ad 10 Kislew A. 363 (ergo exeunte A. 1602) composuit (f. 189 infra). Orditur a carmine partim acrost. (quod prorsus neglexit W³ p. 739 n. 1602), incip. (f. 185 v.):

מ'צוה לתורה אור לאות משמרת   עד נאמן ירח לשם תפארת

ultimum (20) beit:

מה זה שמי משה וזה זכרי לדור   דורות בחבור זה יקר צנתרת

sequuntur (f. 186) 5 alia:

1: מ'קרא קדש   מדי חדש   באר היטיב   הואל משה

5: משה עבדו   יליץ חסדו   חבר ספר   מצות משה

Medigo, unde *mütterlichen* Oheime vertendum erat *Geigero*, Melo Chofn. p. 27; ita enim e Jeh. Ibn *Koreish* sensum vocis (Amos 6, 11) petiverunt Karaei; v. quae scripsi in Litbl. III, 680, ubi adde Jeh. Poki f. 32, 69, cui etiam מסרפת est oppos. דודה ־ιοῦ. Attamen Ahron b. Elia supra p. 83 Jehudam דודי vocat, pro משרפי in Ez Chajjim p. 66.

Introductio rhetorica (f. 186) orditur a nomine, quod hîc et in fine (f. 189) distincte מצורדי scribitur (cf. quoque autogr. in Codd. W. 1, 19, 25, 46), unde Catal. Leyd. »Matzoroudi" pronunciat, non מצורדי, ut *W*. l. c. scribit, at quod non e Cod. nostro, sed ex aliis fontibus hausit, et *Mizzordi* pronunciavit (unde *De Rossi*, Wörtb. p. 231 cet.). Initium: הן אמת חפצתי הנה נא הואלתי אחת שאלתי (unde corr. *W*. l. c.); argumentum libri ejusque tituli rationem reddit triplicem (f. 189), ubi pergit: והנה ספר זה יצא ראשונה, מביאור המצות בקדש החדש, attamen ob praecedentia vocem מצות potius num. singul. sumendam puto, non praecepta vertendam, ut Catal. Leyd., *W*., cet., qui argumentum ne verbo quidem memorant. Opus dividitur in 20 »portas," quae rursus vario modo subdividuntur, unde Index seu conspectus valde desideratur. P. I inscribitur: בטוב טעם הכרח החבור הלז. Argumentum est de differentiâ consecrationis novil.[i] et hanc ob causam de discrimine calendarii inter Rabbanitas et Karaeos ac posteriorum sectas, unde 7 דתות laudantur in operibus *Levi*[i], *Ahron*[is] (b. Elia), et in אדרת אליה [*Eliae Bashiatshi*] (f. 190); imprimis de הקרבה (oppos. *τοῦ* דעת הברור), de quâ plurima afferuntur a duobus postremis, unde eorum placita primum examinat, ut dicit init. portae III, ubi observat, *Jeshuae* librum praeceptorum non exstare (לא נמצא אצלנו). P. II (f. 193): בידיעת דעת הברור בקדוש החדש על פי האמת. P. III (f. 200 v.): בזכרון ההקרבות שהזכיר הרב רבינו אהרן בע״ח [בעל עץ חיים]. P. IV (f. 210) de הקרבות laudatis ab *Elia Bashiatshi*, ubi refutat observationes docti cujusdam aequalis (א׳ מן היודעים בזמננו, cf. f. 225 v. האיש הנבוך) in Eliae refutationem animadv.[um] Mardochai Comtino in Ahron b. Elia. P. V (f. 225 v.): בזכרון סברת הח׳ ר׳ אהרן ב״ה [בעל המבחר] בעניני ההקרבות בספרו בפ׳ בא אל פרעה. P. VI sententia *Josef* הרואה e sapientibus primis: מה שיוצא ממאמריו קצת מן ההקרבות בביאורו בענין ראיית הירח ומצוות

האביב כתוב ז״ל : אמר יהי מאורות הוא דבור למלאכים ואם היה כן . . . תשובה, אמר הזק יוסף בן אברהם כי דבורו ויאמר . . . אין הוא עם המלאכים לבד . . . P. VII (f. 232) de *Levi ha-Levi*, cujus libri [praecept.] sectio ita citatur: בשער כאשר יסתר הירח ממנו מה אשר יחייב עלינו מן העבודה. De sententiâ loquens ab Eliâ Bash. in cap. 16 nomine Levi allatâ, nescit Noster utrum Elia ita conjecerit, àn verbotenus ea legerit (f. 235). P. VIII de *Jehuda* האבל in lib. אשכול הכופר cap. 187 lit. ת, cujus textum, difficultatis causâ, totum commentatur (f. 238 v.). P. IX (f. 244 v.): בזכרון סבות חכם א׳ מחכמי הקראים שהזכיר דעות הראשונים ז״ל; incip.: אבל ראשי חדשים הקראים מקדשים בראיית הלבנה; est ergo libellus anon. ad calc. תיקון הקראים (v. *W*[4] p. 1080 lin. 2, et v. ad Cod. W. 60, [2]). P. X (f. 247): sententia Karaei NATAN B. JEHUDA, incipit: אני נתן בן יהודה נשאלתי שאלה זאת מן אלופי הקראים אשר הם יושבים בעיר אדום כי מאין לנו מן התורה שני ימים כסוי הירח השיבותי שהם מן ספר בראשית שנאמר יהי מאורות, sed libelli nonnisi fragmenta repetuntur. In P. XI (f. 248) et seq. materies historice tractatur, unde in P. XV de דעת הברור et הקרבות in exilio; inde a P. XVI de re ipsâ agit, praxin spectans. Finis (f. 316 v.): ויש לסמוך בשיבושים שהזכירו הראבע״ת והרא״ב והבן . עד הנה נשלם מה שכוונתי לבכר בענין קדוש החדש . . . את עמו בשלום (ut *W*[3] l. c.).

Citantur passim observationes fratris sororis (v. f. 216 v.), *Josef*[i] *Tishbi* (e. g. בזכרון המעשות שעברו בזמנו f. 207, נסיונות שמזכיר f. 216 v., 280 v., 304 v.), qui hanc scientiam coluit (ששמש בחכמה זו f. 280 v.); ubi sine dubio ad opus praeced. [15] C. refertur, ad quod etiam locus f. 209 v.: והכ״ר יוסף תשבי כתב שדעת רבינו אהרן בעור היום גדול שבאר בכתר תורה . . . pertinere videtur.

WARN. 53.

[Cod. chart. 8⁰ ff. 150; charact. non ubique prorsus aequali, potissimum minore et pingui Hisp., ut puto Saec. XV. Fol. 1[i] fragmentum parvum tantum servatum est, ubi inscriptus *J. van Hill* (Lit.?) etiam in fine Codex imperfectus et passim corrosus est].

Codicis pars major continet:

Jo. Mesuae (*Jahja Ibn Maseweih*) opera medica, quae sigillatim recensebimus:

1) *Fragm.* f. 1 v. legitur יואנים litt. majoribus; opus (initio destitutum) idem est, quod Latine in operibus (ed. 1581 ad manus habui) primum exstat c. t. de *Medicamentorum purgantium* usu cet., et quidem librorum II prior, qui *Canones* universales continet. Jam f. 2 v. השער השני respondet theorem. II de lotione f. 16,[2] ed. Lat. Finis hujus partis (f. 20 v.): כי אמנם זה השפזמו הוא מיובש אשר אם יתחזק עם ההנהגה מלחלחת ובהוסיפה על המאכל והשינה והדומה להם respondet, quamquam non verbotenus, Latino (f. 26,[2]): »*Convulsionem* vero ab evacuatione immodica lethalem scripsit Hippocrates, quae a siccitate omnino est. Quam si confirmata est insanabilem diximus. Si non est confirmata, curetur ratione victus humectante, et auctiore tum cibo, tum somno, et similibus;" et sic passim vel Lat. versio Sylvii paraphrastica seu amplificata, vel hebr. compendiosa [1]). Auctor Arabs secundum *Wüstenfeld* (§ 125 p. 63) est Mesue *junior*, quem (A. 1015 mort.) laudat solus ac ceterum valde suspectus, Leo Africanus; eum vero auctorem esse operum editorum constat e citatis

---

[1]) Compendium Latinum exstat in Cod. *Canonic.* 195 Saec. XV. (v. *Coxe*, Catal. p. 571).

in iis auctoribus usque ad aequalem Ibn ol-Gezzar. Opera haec vero nonnisi Lat. et hebr. servata sunt, ubi auctor nominatur: »fil. Hamech [Ahmed] fil. Hely [علي, cf. supra p. 85] fil. Abdela Regis Damasci" (hebraice ap. *Deutsch* p. 154: ן׳ אמק ן׳ אלי אל דלי מלך דמשק, v. infra) [1]). Etiam Mesuae senioris (ob. A. 857) opera tantum 2 Arabice servata laudat *Wüst.* (p. 59 n. 23); alterum, in Cod. Escur. 888,[7], utrum juniori sit tribuendum, nescimus; alterum نوادر الطبية (ut scribitur in Cod. Leyd.) dedicatum discipulo *Honein* (v. Casir. I p. 316), a Jehuda Ibn Balam (v. *Catal.* p. 2159) כתאב אלפצול בן מאסויה citatur, et sub tit. *Jo. Damasceni* [2]) Aphorismi editum est. Codd. hebraei, qui in unaquâque fere Bibliothecâ majore servati Jo. Mesuae (corrupto variis modis nomine a Catalogorum auctoribus) inscribuntur (v. *W.* n. 802 et [4] n. 818 b, de Cod. nostro perpauca [3] p. 351), potissimum eadem continent opera nostra (certe huc spectant Codd. nonnulli ap. *Wüst.* sub Mesue seniore op. 13, 30); pauci sunt vero, qui partem nostram primam exhibent. Exstat e versione SAMUEL[is] B.

---

[1]) In Cod. *Oppenh.* 1139 Fol. inter סגולות inde a f. 72, cap. 44, citatur: אמר מסואל בן אחמט בן עלי בן עבד מלך דמשק; num ergo .. b. Ali b. *Abd* [*al?*] *Melik* Damascenus?

[2]) Cf. Zeitschr. d. d. m. Gesellsch. V, 90 [cf. *Catal.* s. v. Serapion p. 2593], ubi non ei tribuendum fuisset Antidotarium (infra 3), quod in Cod. Bisl. opus tertium dicitur, quamquam in hoc libro medicum recentiorem citatum me vidisse non memini, unde res mihi adhuc dubia videtur (cf. *W*[1] p. 468, *De Rossi* ad Cod. 347 et sub *Mesue* p. 131). — Libri *Aphorismorum* ed.[nem] 1489 rarissimam ante oculos habeo, atque ed.[em] 1579, quae potius *compendium*, quoad latinitatem recognitum, dici potest (cf. ad Cod. *Scal.* 2,[3]). Aph.[i] in ed. 1489 non numerantur, verba »ad filium" in titulo non leguntur; cf. finem, ubi legitur: »Et quia librum G[*aleni*] Gloriosissimi transtulisti, cujus titulum ei placuit vocari *Megategni* ...! quia te hujusmodi primum translatorem inveni."

JAKOB in Cod. olim *Bislich.* 7 (ap. Geig. Ztschr. III, 283), *Monach.* 48,[4], *Pariss.* nonnullis (v. *Carmoly*, Hist. des medec. p. 93, qui interpretem hebr. medicum Caroli II, regis Neapol., dicit, quod vereor ne more suo finxerit?), atque certe etiam in Cod. *Vindob.* CXXXVII p. 153 catalogi, cujus alter auctor illiteratus hoc loco, ut saepe, eruditionem ostendit, quam accuratius examinatam e plagiatis et simul rebus inventis conflatam videmus. Librum v. c. inscriptum: מהעצה והטבעים והתנאים של רפואות משלשלות והמורכבות, ubi tiro quisque opus *de medicinis* (ut ajunt) *solutivis* (الادوية المسهلة) imo tituli verba ed.[is] Lat.[ae] recognoscere potest, — versionem esse ille contendit »ignotam" libri نوادر الطب auctoris mortui A. 857, qui liber sit »das vornehmste Werk" cet. Hoc enim opus primum invenit apud Wüst. § 59, a quo cetera mutuatus est. Versio hebr. in urbe קופיאה (ברפואה in Catal. laudato, *Capua* sec. *Carm.*) facta dicitur ex הלועזי, quod *Latina* videtur lingua, quâ versus est liber »in urbe מצרים;" forsan Interpres Latinus est *CONSTANTINUS AFRICANUS*, qui »Memphita" nuncupatur? (Cf sub Cod. *Scal.* 2,[5]). Codicem Latinum Saec. XIV exhibet Colleg. *Mar. Magdal.* Oxon. n. 142 (p. 68 ap. *Coxe*).

2) (f. 20 v.) החלק השני מהרפואות הפשוטות, P. II de *medicamentis simplicibus*, incip.: בארנו עד הנה הכוונות והדרכים מהישרת הרפואות העושות שלשול במאמר כללי; finis (f. 74): ואמנם הלבן יניע בחוזק ובקושי עם מקרי הפחד ... הנתינה מהשחור היא מן ו׳ קיראטי עד ב׳ (sic) דר׳ או עד א׳ אאוריו׳, et clausula: ספר יואנים נשלם. — Ad marg. infer. f. 21 adscriptus Index in §§ 48, ultim. אריסטולוגיאה, sed in numeris appositis ab ipso scribâ אריסט׳ est 49, et אלבורוס 52, et sic in Indice marg. f. 74; in lib. Lat. Aristolochia est cap. XXVII, Helleborus c. XXX. Versio hebr. propius ad versionem Latinam *veterem* accedit, sed ipsa hebraica non prorsus congruit cum eâ, quam vidi in Codd. duobus, scil. *Uri* 422 (f. 7), et ap. bibliopolam

Netter (A. 1854) n. 30; num vero interpres sit alius, vel versio eadem recognita sit, e speciminibus paucis a me excerptis definire non ausim.

In Cod. nostro f. 74 v. mensurae (מיני המשקל) aliâ manu notatae sunt, quarum prima scrupul. = עשרים גרעני חטה.

3) (f. 75) אחל לכתוב זה ספר מסואי ואנטוטריאו (sic) המרקחות והריקוחים, i. e. *Antidotarium*, quod in operibus Latinis (f. 91) dicitur: »*Grabadin* [1]) i. e. compendii secretorum medicamentorum liber *primus*, quo medicamenta composita" cet. Sequitur nimirum in opp. Latt. (f. 22): »Liber II, quo propria remedia ad singularum partium corporis morbos docentur;" quae inscriptio magis sectioni 1ae respondet; sectio III hujus libri etiam Latine integra non est. Libri IIi versionem hebraeam, neque ipsam, neque ipsius mentionem umquam vidi, nisi ea exstet in Cod. olim *Franequer.* XV, ubi agitur »de morbis a capite usque ad cor" secundum Catal. p. 86 [2]); fieri etiam potest, ut sectionem IIam spectet versio *Todros b. Moses* (ap. *Wüstenf.* p. 23, ubi adde Cod. *Medic.* 530)? — Cod. noster, ut alii a me inspecti, nonnisi lib.um Ium exhibet. Init.: כתבנו בספרים אחרים ביאורנו מהדברים אשר נסינו קצת דברים בזכירה הגוה אשר מקבוצם הסכמנו כלל אשר אנחנו קוראים קְרַבַּדִין והוא קצור סודות אשר הבאנו למסור בו כראוי הרפואות המנוסות .... ונשים רוחב זו הפעולה שני כללים ... §§ non numerantur; f. 95 est חולקה ה׳ ממיני לואק. Finis f. 136: כי הכלי אשר תצניעהו בו במקום הצריך וכל אשר הוא יותר ישן הוא יותר טוב

---

1) Vid. quae de hac voce (اقرابذين) scripsi in Zeitschr. cet. l. c. (p. 248 n. 2).

2) Ut Codicem hunc, nunc *Leovardiensem*, in usus meos converterem, ad cl. *Juynbollium* mense Martio 1857 scripsi, qui mihi respondit, sibi significatum esse, usum Codd. MSS. nonnisi in Bibliothecâ Leov. praesentibus permissum esse; sibi autem itineris eo faciendi copiam tunc non datam esse.

[לזה אנחנו מחזיקים חן לשרב (!) כל הטובות אשר שחר לעמלים והקים המחשכים לאור והטורח למנוחה בנל״כ ואע״י], ubi verba uncinis inclusa scribae videntur, qui epigr. omisit. De aliâ fortasse versione sub Cod. *Bisl.* 1 in Catal. Codd.um Bodl. disseram.

Foll. 136 v. et 137 variâ manu varia notata sunt.

4) (f. 137 v.) קבוצי ספרי גאלינוס, *Collectanea* (seu Compendia?) *librorum* *GALENI*; incip.: הדברים אשר בהם נשלמה הוית האדם שלשה וכלם חמים והם הדם והרוח והקרי ר״ל שכבת זרע ואלו הג׳ מינים בבחורים ששורם רב; finis paragraphi: והמרה השחורה דומה לכרשינין והליחה למי הצאבון. Sequitur (f. 158): השתן ששה גוונים הלבן והשחור והכרשיני הארגמוני והכרכומי והאתרוגי, ומזה כשתראה השתן אדום עכור הגובר על בעליו הדם שאדממותו תורה על החום. In margine inferiore cujusvis paginae est *figura* vasis (צורת הכלי) cum inscriptione variâ; f. 140 v. tractantur טבעים 5, nimirum: 1. הנערים, 2. הבחורים, 3. הזקנים, 4. הישישים, 5. הנשים; f. 142 de urinâ animalium, camel. cet., porro מי הדבש cet.; finis (f. 149): ואין בם חמימות תשנה השתן הנתנוהו בעבור זה; clausula: נשלם המקובץ מספר גאלינו במיני השתן ת״ל. Est ergo lib. *de Urinis* (laudatus a *W*[3] p. 551, neglectus p. 167 sub Galenianis), qui diversus videtur a »capitulis" excerptis (ff. 2) in Cod. *Vindob.* CXXXIV sub [4] (p. 148, v. notata in *Catal.* p. 1581); noster diserte ad »Collect." refertur, quorum interpres Arabs *HONEIN*, et hebraeus KALONYMOS, innotuerunt e Codd. aliis, cf. Cod. *Scalig.* 2, [16]. —

Fol. 149 v. *Excerpta* seu miscellanea.

5) (f. 150) שערי השתן, *Portae de Urinâ* »quae sunt 13": השער הא׳ בראותך השתן בכלי זכוכות לבנה ויהיה הכלי עגול מלמטה עד שלא נוכל להושיבו על הארץ ויהיה רחב מלמטה וצר מלמעלה כעין שלפוחית ותצוה לחולה ליקח השתן בבקר וימון [ויטמון] הכלי בבגד נקי כדי שלא יפול בו עפרורית; f. 150 v. incipit porta V. Sunt libelli ejusdem argumenti item 13 portae, ut in Codd. *Vindob.* duobus (Catal. p. 172 n. 169), ubi initium a Drc. Saenger A. 1854 accepi: השער הא׳ כראותו (?) בכלי זכוכית מראהו אדום ועב ורע כי חליו

השרה על קצת מקנין שלמות המעלות שהיה מתואר בהם אהרן קדוש ה׳ בעיון ובמעשה, אשר הם בעצמם קדושה רבה, הב׳ על סדר עבודת כהן גדול ביום הכפורים, הג׳ על מה שראוי לכל אדם להתקן עצמו קודם הכנסו אל יום המקודש ההוא במה שראוי להתרחק ממנו ולהתקרב אל מה שהוא שלמות לו, והג׳ החלקים האלו ממה שיכללם המעלה והצניעות להולכים בם, ועל כן קראתי אותו בשם הזה הצנע לכת כי בזה יתקדש האדם לעמוד במקום קודש. Sectio II primum simpliciter, dein allegorice argumentum tractat; sequuntur (f. 39 v.) appendicis instar observationes nonnullae de פרוכת, in primis templi secundi, ubi citat (f. 40 v.): מצאתי כתוב בספר הקצר ליוסף ן גוריון הכהן ע״ה de Herode et templo II. Finis (f. 41): וכבר זכרו החז׳ ז״ל על מעלת הבנין ההוא ואמרו מי שלא ראה ... ראשון לציון ... מבשר אתן אמן. — Paginae sequentes sunt albae.

3) (f. 43) מאמר יעלת חן, Tractatus: *Capra gratiae*, cujus initium excerpsi in *Append.* XIII. Fol. 44 vocem חן et אהבים eundem exhibere numerum (58) observat auctor; f. 46 de praestantiâ Judaeorum per מעלות שכליות et קדושה, et inde a f. 46 de מעשרות agit; f. 49 de עשר תעשר 7 דקדוקים exponit; 1. cur עשר תעשר, non עשר tantum, cujus 7 טעמים exhibet cet., e quibus indolem opusculi homileticam et allegoricam cognoscas. Finis: אבל בתוספת היתרון והדי ואל שדי יאמר לצרותנו די, גם לנו גם לכל זרע ישראל עמו נפוצים בארצות מפוזרים בגלות בבושת פנים ובעת צר ... ויגאלנו במהרה בימינו אמן.

4) (f. 62) מאמר והאדם ידע, Tractatus: *Et homo cognovit*, cujus introd.^em historicam legas in *Append.* XIV. Finis (f. 69): ולענין הזה נתכוין אונקלוס ע״ה בתרגומו — על כן ישבו גבר ... וזה שיעור מה שיראה ממנו סבה על עוצם התשוקה. ובו נשלם המאמר. Sequuntur ff. 2 alba.

5) (f. 72): בראותי מעלת תהלות גדולות שפעת יפעת ידיעת ספר הלז שמח לבי ועלז ... כי ברא מוכי אבא ובכן קמתי ונזדרזתי והשתדלתי להראותו לבני עמי ... ונשאתי משלי; sequitur carmen 19 versibus constans acrost.: א[ני] שם טוב בר אברהם שמסולו זול, ergo filii auctoris, SCHEMTOB, incip.:

אֹליכם חכמים שלמים תמימים זקנים לימים אבשר בשורות
et distichon.

Sequitur opus majus מלל אברהם, *Locutus est* (seu *excerpsit*) *Abraham* (sic), cujus introd. prolixa (ad f. 78) incip.: אמר אברהם המכונה שמסולו ... דבר ידוע ומפורסם הוא יאמינהו [יאמתהו ?] הנסיון ויסכים עליו השכל והוא כי עם היות שהאדם כתנֵי (sic) על הדברים. Primum de differentiâ inter cogitationes hominis et Dei agit (f. 73 v.); priores aliis hominibus utiles evadere contendit communicatas vel sermone vel scripturâ; posteriores praefert, fretus, ut putat, verbis Salomonis ויותר מהמה בני הזהר (Koh. 12, 12)! Porro de cogitationum veritate seu falsitate agit (f. 74), ubi citat verba *Aristotelis* [Metaph., v. supra p. 126 l. 2]: האמת קל מצד וקשה מצד (f. 74 v.); atque de inquisitionibus subtilioribus, ubi a הריסה cavendum est. Denique de libello praesente loquitur, excerpto e majore deperdito (f. 79): ומאלה הדרושים וממה שירמה להם אקטוף מלילת בידי אכתוב אותם על ספר בדיו וע״כ קראתי שם המאמר הקטון הזה מלל אברהם כי בו אשים קנצי למלין וזה מראגה לבי דואג בקרבי ואנחתי ושאגתי כל היום כי אזכרה ימים מקדם ימי נעורי חברתי בם מאמר קראתי שמו מגיד משרים חלקתי אותו לג׳ שערים וכל שער לחלקים וכל חלק לפרקים ויהי הספר ההוא גדול בדרושים רבים ונכבדים זאת אות הברית אשר הרימותי בו. Tempore exilii Hispan., narrat, se in provincia יוהרן (sic, est *Oran*, vulgo והראן), ad oram regni Tlemsân (טלמסאן), nobili cuidam (איש יקר מעלה ונבון מגדולי המשפחה והיחס) Lusitano, Don *Josefo Gualiti* (גואליטי), librum מגיד משרים tradidisse בפקדון עד בואי אליו שמה (!) עם אשתי ובני. Hunc vero Galilaeam superiorem petivisse, seque non amplius eum vidisse, libri tamen recuperandi spem (ut addit) nihilominus se non abjecisse; ומה שירמה על קצת דרושי הספר ההוא עלו הדרושים האלה בלבי ואשום אותם זכרון בספר ומדי דבריהם [דברי בהם ?] אגילה ואשמחה. Ad argumenta singularum dissertationum transiens, a Deo omnia incipienda dicit, ut fecit Maimonides in lib. משנה תורה, hinc se primum argumenta ponere existentiae primae causae, dein se

acturum esse de iis, qui ab eo derivata sunt (נשתלשל), scil. de »formis separatis" cet., קצת מעשה בראשית, de שכר טבע, providentiâ speciali cet.', aliisque חדושים תורים. Auctori (ut denique ait), incumbit, ut libri argumenta indicet et dividat, quod e Bibliis et Talmud probat (utinam ipse potius simplicem operis indicem praemisisset!). En capitum nonnullorum argumenta: c. 1 et seq. (f. 78) de existentiâ Dei cet.; de מרכבה cet.; in c. 12 cum Maimonide quintam essentiam assumit, contra Nissim בעל הדרשות, et de sublunariis agit; c. 15 de miraculis in Aegypto cet.; c. 17 de בריאה et עשיה; c. 20 de fontibus cognitionis humanae; c. 22 (f. 119 v.) de providentiâ; c. 24 (f. 125 v.) de relatione inter virtutes (מעלות) intellectuales et ethicas (מדתיות); c. 27 (f. 132) de animâ; c. 29 de homine microcosmo; c. 31 (f. 141) de modis cognitionis; c. 32 de anthropomorphismis in Bibliis S.; c. 33 de revelatione; c. 34 (f. 145 v.) de lege scriptâ et orali; c. 36 et ultimum de lege et homine; finis (f. 153): אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו . יזכנו הש"ות לאור באור פני מלך חיים אמן.

Sequitur (f. 153 v.) appendicis instar caput separatum (עוד אבאר ואחבר לזה פרק אחד נפרד בפני עצמו ... פרק נפרד . . בביאור קצת משלמיות התורה וסגולותיה ...), in 5 Portas divisum, ubi primum de virtutibus Legis agit, dein (f. 157 ... הצעה על התרת הספק) de quaestione: *num Rabbini Legem oralem invenerint* [1]), ubi 5 theses tractat: 1) Legem non imperfectam esse, quamquam non omnia speciatim (פרטיות) exhibeat, et 2) si nonnulla pro tempore (לרגעים et להוראת שעה) mutentur. 3) Investigatur, unde Rabbini causam (מקום, proprie locum) petiverint rerum ab iis novatarum, additarum vel omissarum. 4) Quae sit אזהרה contra hujusmodi mutationes, et quo modo Rabbini res mutaverint. 5) Quae sint praecepta מדברי סופרים,

---

[1]) Ob hocce argumentum forsitan opus in manus *Karaeorum* venit, quos quidem diserte in tractatulo nominari non memini.

ubi de singulis speciatim disserit; ultimum est נר חנוכה. Finis (f. 178 v.): כל זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים. — Dissertatio haec digna est quae edatur.

6) (f. 179) מראות אלהים, *Visiones Dei*, i. e. de visionibus Jesaiae, Ezechielis et Zachariae (quae dicuntur מעשה מרכבה) [1], expositio philosophica, auctore medico CHANOCH ALCONSTANTIN[o] [2]) B. SALOMO e familiâ *Chanochi* (Saec. XIV). Incipit a tristicho (חנוך בעלות, ubi in fine titulus indicatur), cujus auctor in Codd. nonnullis dicitur »ben David", unde *Bartol.* auctorem alterum Chanoch b. David finxit. Praef. incip.: אמר חנוך ממשפחת החנכי לא עליכם כל עברי. Introd. incip.: אמר המחבר רצוני למסור לחכם ומבין מדעתו; opus ipsum: במרכבה הא׳ והיא השגת ישעיה; finis (f. 204): שני צנתרות זהב . ועד כאן הגיע מה שרציתי לבארו בזה המאמר וה׳ יראנו נפלאות מתורתו אמן; et clausula: נשלם ספר... הרופא מאישטרו חנוך ז״ל; agmen claudunt 6 beit., init.: בני אלים להשיג צור תמהים; finis: הכי קרא שמו מראות אלהים; unde non assequor, cur *W*[3] p. 264 Cod. nostrum »a fine

---

[1]) *Ghirondi*, p. 108, male בראשית substituit, et Nostrum Kabbalistam habere videtur, quem sine dubio *Abravanel* (in Josuam 10, ubi leg. חנוך וסרסה) inter philosophos parum orthodoxos numerat! Forsitan Noster, vel pater Salomo, est ר׳ מוסטין ap. Mos. *Rieti* f. 107?? vel leg. מוסקין (v. supra p. 121)?

[2]) Nomen קוסטנטינו (קוסטנטין in inscript. Cod.is nostri) »Constantinopolitanus" vertitur ap. *W*[3] p. 264 [n. 635, cf. [1] p. 382], atque inventori *Carmoly* ansam dedit, ut patrem et filium Constantinopoli viventes fingat (Isr. Annal. I, 155, ubi Cod. Paris. A. 1488 a Karaeo *Kaleb* descriptus dicitur, diversus ergo a Cod. *Orat.* 34, de quo *Idem*, Hist. des med. p. 122, ubi Noster ipse medicus non dicitur); occurrit vero jam inde a Saec. XII in Hispaniâ et Hierosolymis (exempla alibi colligam). Jehuda [auctor lib. ערוגת הבושם?] «sapiens CPolitanus (?) e familiâ Henocheâ" laudatur a discipulo graeco (v. *De Rossi* Cod. 312, cf. *Zunz*, Z. G. p. 222 et ad Cod. *Scal.* 2,7; v. quoque Ch. Sporta supra p. 126).

mutilum" dixerit. De opere fusius disseram sub Cod. *Opp.* 1172 Q., ubi praef. est decurtata, forsan a *Menachem b. Jakob.*

7) (f. 205) Observatio, incip.: אמר ר׳ יצחק לא היה צריך להתחיל [1]), ubi laudatur ראים (*Elia Misrachi*), a duplici manu exarata, quarum prima eandem totam repetiit f. 231. — F. 206 album.

8) (f. 207 v. - 272v.) Fragmentum lib.ⁱ מאזני צדק, *Bilances justae*, ex Arabico *GAZZALII* hebrᵉ. versi ab ABRAHAM IBN CHISDAI (Saec. XIII), scil. ad medium cap. 5 (p. 40 edit. Lips. 1839, cf. citata in *Catal.* p. 674). Attamen duplex exhibet Cod. noster supplementum non spernendum. Alterum est carmen praefationi praemissum (11 beit) incip.: ספר שעריו שערי שמים, quod integrum sed sine ullâ observatione e Cod. nostro edidit *Dukes* (Litbl. IX, 362 n. 27). Est sine dubio *dedicatio* versionis ad *Pinchas* quemdam, cujus domicilium forsitan nominatur בית ששים [2]), et quem eundem conjicio atque P. *ha-Levi* (cf. *Zunz* Z. G. p. 474, *Deutsch*, Litbl. VII, 565; *Catal.* p. 126). Alterum est nomen צאעד בן צאעד f. 208, ubi in lib. (e tribus Codd.) edito (p. 2) est lacuna, quam inserendo המשתיק cet., supplere vult Goldenthal. Est Arabs celeber (de quo cf. citata in lib. *Jew. Lit.* p. 355 n. 29, cf. supra p. 38), auctor operis biographici. Locus tamen noster de Aristotele num exstet in Cod. Arab. Leyd. 754 ap. Dozy II, p. 146, non inquisivi. In Catalogo Leydensi »Çaid ben Çaid" auctor operis fingitur; cujus

---

[1]) Locus est notissimus Talmudicus, a quo incipit Comm. Rashi in Pentat.; Catal. Leyd. »R. ISAK, de computo legis" recenset! quod apud *Wolfium* frustra quaesivi.

[2]) Cf. Jehuda השששי, de quo *Jew. Lit.* p. 356 n. 46. — Metaphorae, quibus *versio* significatur, sunt partim eaedem ac supra p. 37; cf. quoque *Jew. Lit.* p. 345 n. 1 a.

Commentatorem eum deinde exsculpsit *Sabbatai*, quem solum *W*[1] p. 3-4 adiit, Catal.[i] Leyd.[is] de auctore et interprete dicta negligens. Pro מסעודי (cf. supra p. 145 n. 4) in Cod. nostro legitur משיחי!

9) (f. 223 v. - 224) *Precatio* tempore pestilentiae cum יהי רצון, sed margines truncatae sunt; legitur in eâ: אשר עשית את השמים ואת הארץ, יגדור מעלינו זאת הפרץ, אשר עשית נסים ונפלאות במצרים, ישלח לנו ארוכה ומרפא [לעי?]נים.

10) (f. 225 - 226 v.) Excerptum videtur e Comment. seu *Midrash* in Pentat.: אברהם ראה את המלכיות בעסוקן הה״ד ויהי השמש לבא ויאמר אברהם אל מיכאל השר הגדול אדוני הודיעני איפה הם עתידים להיות בזקנה באחרית הימים. In lib. הישר ad Genes. 15, 12 haec non leguntur.

11) (f. 227 - 230) Tractatus anon. sine inscriptione, incip.: עתה אבאר הפעלים שנמצאו מגזרת תשמות ולא ימצא להם [1]) צרוף כמו הפעלים האחרים וכן רז״ל יגזרו מהשם כדמות פעל כמו בואו והפיסו; est vero libellus de *Verbis denominativis* [אלאפעאל אלמשתקה מן אלאסמא], quem auctor JEHUDA IBN BALAM Toletanus (Saec. XI) adjecit libello de particulis (v. *Catal.* p. 1292). Interpres hebr. ignotus est. Articulus primus est און; finis: תפף מתופפות על לבבהן מן תוף וחליל והוא פיעל מבנין פועל, sine epigr. Libellum me suadente A. 1854 descripsit amic. *G. Polak* Amstelodamensis, qui ejusdem editionem nonnisi collato Cod. Paris. aggrediendum esse ducit, ejus vero conferendi occasionem nondum habuit.

12) (f. 231) Fragmentum idem ac supra 7.

13) (f. 233) מעשה של ירושלמי שהעתיק ר׳ אברהם מיוון בלה״ק (sic), *Historia Hierosolymitana*, »quam vertit (vel descripsit) ABRAHAM MAIMON [sic legendum] linguâ hebraicâ;" ut puto e libello edito descripta, sed non absoluta. Auctorem (vel interpretem??) fabulae insulsae temere a Bibliographis

---

1) Male עם e Cod. *Paris.* ap. *Dukes*, Litbl. VII, 664.

(*Wagenseil*, *W* n. 78, ubi Cod. noster omissus, *De Rossi* ad Cod. 194, *Delitzsch* cet.) cum filio Maimonidis combinari monui in *Catal.* p. 700 (v. quoque *Rapoport*, ערך מלין p. 251). *J. S. Reggio* (ap. *Liebermann*, Kalender 1855 p. 7) eorum errores auxit, ubi nova et inaudita proferre putavit. Utinam doctus, nunc beatus, vir bibliographiam criticam, cujus cultores paullo antea comtemptu tractavit, provinciam a se alienam putavisset!

14) (f. 235-40) מלות ההגיון, *Voces logicales*, i. e. terminologia logices (edita), auctore MOSE MAIMONIDE Arabice, interprete hebr. MOSE IBN TIBBON (v. *Catal.* p. 1891, 2006); capp. 1-9 tantum; ff. 240, 241 alba sunt.

15) (f. 243-4), item capp. 4-7 (aliâ manu).

16) (f. 245-50) item capp. 10-14 (aliâ manu).

17) (f. 251): אתחיל לכתוב הפירוש שעשה מהח׳ מרדכי כומטינו על המילות (sic) שעשה הרמב״ם ז״ל, *Comment.* MARDOCHAI COMTINO [1]) »in voces, quas fecit *Moses Maimonides*," i. e. in opus praecedens; vox מילות hîc plene (initio ipsius Commii מלות) scripta est, hinc Catal. Leyd. »de circumcisione" (!) vertit, *W*3 p. 718 n. 1488 incorrecte של המלות הגיון scribit. Cod. noster incipit a praef. [v. initium ap. *W*3 l. c. ... אמר מרדכי ... לפי שמעלת, sed male ששאה pro עשאה ap. *W*.], seu dedicatione ad *Isak Zarfati* [2]), ipse Comm. nonnisi ad me-

---

[1]) V. supra 41, 22 p. 203.

[2]) Auctoris hujus nominis nonnulla exstare in Cod.e, e quo epistolam (sine mentione aliorum) edidit *Jellinck*, auctorem ergo unum eundemque esse, meque rectius aetatem definivisse (Kerem Chemed IX, 49; cf. *Conforte* 37 a?), mihi dixit *B. Goldberg*. Cod. *De Rossi*i 556 exaratus est ab Abba-Mari *Chalfan* [non »Chelpan" ut scribit De Rossi h. l. et ad Cod. 561] Gallo [Zarfati]; si Cod., ut vult De Rossi, sub finem Saec. XVi exaratus sit, scriba *pater* fuerit Nissimi (fl. A. 1545), et *Eliae* (*Menachem*) *Chalfan*, qui floruit A. 1524-51, et qui filium habuit, dictum quoque *Abba Mari*. Quae de hac familiâ

dium cap. 8 (f. 265, non optime quidem) exscriptus est, ut Cod. *Oppenh.* 1026 Q. (ap. *W*³ n. 1471 b sub auctore alio, v. *Catal.* p. 1658 n. 6222); alii Codd. sunt *De Rossi*ⁱ 556, et *Mich.* 81 (olim *Heidenh.* 58 vel *Dubno* 34, 4° ?), de quo fusius suo loco disseram. Laudatur jam a *Sabb.* (פ 96); nihilominus *Ghirondi* (p. 260) לשון עמוקות שבהר״מבם e lib. nostro fingit, quem De Rossi satis distincte significavit!

18) (f. 267) צרור הכסף, *Fasciculus argenti*, i. e. compendium logices, auctore, seu potius compilatore, JOSEF IBN CASPI (ineunte Saec. XIV); incip. a praefatiunculâ (ut ap. W³ p. 407): אמר אבן כספי כאשר ראיתי קוצר; Isagoge (Porphyrii) desinit (f. 267 v.): כמו שהשלמנו בשחרות לאדם והוא הדין בשחרות לזפת וזה לפי שאינו דבר עצמי, ובזה נשלם המכוון; f. 273 absolutus est lib. מאמרות, et incip. lib. מליצה, ubi f. 282, 283 est lacuna; f. 284 incipit lib. היקש; f. 274 citatur בן רשד בקצור. Lectiones sunt paucae correctiores. De auctore fusius disserui s. v. in Erschii Encykl. S. II vol. 31 p. 58-73 (cf. *Catal.* p. 1448), ubi de op. nostro p. 71; p. 58 omnes, qui de hoc auctore scripserunt, honeste enumeravi et ad singula citavi; exemplum meum non imitati sunt nonnulli, qui hinc inde excerpta pauca in lucem protulerunt (ut e. g. in collectione אוצר נחמד II, Wien 1857, p. 102).

19) (f. 285-6) Fragmentum *Logices* (forsan *AVERROIS?*), scil. ex Isagoge (מבוא), desinens: ועל כמה צדדים יאמר הסוג והמין . המאמר בהבדל אמר ואולם ההבדל, et custos יאמר.

[Cod.em WARN. 57 v. inter Codd. *Syriacos*.]

---

incorrecte prolata sunt a *L. A. Frankl*, zur Gesch. der Juden in Wien p. 20, et Inschriften p. XI (ubi cf. n. 34 et forsan n. 280?) et a *Hock*, Gal.-Ed. p. 71, alio loco corrigam; cf. interim *Catal.* pp. 1575, 2478 (v. corr. p. 2766 infra).

WARN. 58.

[Cod. chart. 8⁰ min. ff. 113 (forsan ff. 96-113 ad initium ponenda sunt); charact. Hisp. minoribus complicatis et pessimis, quae nonnisi summâ cum industriâ legi seu potius devinari possunt].

Expositio *Metaphysicae* *ARISTOTELIS*, ex quâ ob Cod.is conditionem nonnisi sequentia specimina, sumta ex initio tract. (seu lib.) V, VI et IX, e f. 49, 50 v. et 87 excerpere potui: המאמר הה׳ כבר ביארנו במאמרים העוברים שזה הספר יחלק בכלל בב׳ חלקים . אמר החקירה באופן ידיעת זאת החכמה . . . הב׳ החקירה בדברים בעצמם אשר ראוי בם בחקירה וכבר דובר בו . . . בח׳ הא׳ ולפי שהשמות המורים בענינים אשר יחקר בם בזאת החכמה אינם מורים ענין אחד בכל הדברים אבל הם נאמרים בהתיחסות המאמר הו׳ אחר — ;(ס׳ המופת [1]) paullo post citatur ;לזה בי׳ במר׳ שבאר שההיות ב׳ מינים אשר במקרה ואשר בעצם וכבר נעזב המאמר בהיות אשר המ׳ הט׳ אחר שדבר בנמצא ובחלוקותיו — .במקרה בא לדבר בהיות אשר בעצם השנים שהם ([2] י׳ מאמ׳ (sic) ובכח והפעל יהיה האחד.

WARN. 59.

[Cod. chart. 12⁰ ff. 150; proprie e duobus Codd.bus compactus: I, f. 1-109 charact. major. Hisp. satis distincto; II, charact. maj. et pinguiore Hisp. jam valde pallido, qui tamen legi potest; uterque Saec.⁰ XVI⁰ antiquior videtur.]

---

[1]) Differt ergo a Comm.⁰ Averrois in lib. VI (addito nimirum lib.⁰ α) Latine edito.

[2]) In Cod. W. 18 (v. supra p. 52) lib. IX f. 162 incipit: אמר ארסטוטאליס כבר נאמר אשר אליו ייוחסו שאר המאמרות אשר לנמצא כאשר נאמר בעצם . . . . הפירוש למה שהיה הנמצא במה שהוא נמצא מתחלק בעצמות אל הכח והפעל והיתה זאת המלאכה היא.

1) אגרת [ה]תשובה להר״י ז״ל, *Epistola de Poenitentiâ*, auctore JONÂ GERONDI, (ob. A. 1263) incip. (v. *W*[3] p. 372): אחרי ה׳ אלהיכם, desinens (f. 24 v.): גם יכירו לבניהן להביט באגרת התשובה אשר חברנו . . . כי בהם יזכו לחיי העולם הבא . נשלם אגרת . . . F. 18 v. incipit: הדרש השלישי והוא אזהרת הנשים. Lib. editum (de quo v. *Catal.* p. 1422 [cf. p. 1954 n. 159] coll. p. 2587 infra) ad manus non habui. MS. nostrum ad op. seq. pertinet.

2) (f. 25) Libellus *anon.*, qui in fine (f. 26) dicitur ס׳ האזהרה, *Lib. admonitionis*, inscriptus: [1]) דרך ישרה שיבור לו האדם ליראת שמים, et statim pergens: לקנות לו אחד או שנים או שלשה לדבר עמהם תמיד בדברי יראת שמים . . . וכרו זה את זה לקרוא בכל שבוע בחול או בשבת אגרת התשובה וישאלו איש לרשו מה הם הדברים מן התלמידים ילמדו כל אחד מהם אגרת האגרת ההיא; f. 25 v. iterum התשובה בחבורה בביתי בשבת קודם המנחה; finis: ושור רומן והשיחה והשיחה שנאמר למען . . ולומר (sic) ולמען ייטב לך . נשלם ס׳ האזהרה. Forsitan auctor est idem atque op.[is] seq.[tis]?

3) (f. 26 v.): אלו הם הנדרים שאני שלמה בן הקדוש ר׳ יצחק בן צדוק זצה״ל (sic) נודר על עצמי כל זמן שאהיה בריא ובלא אונס שלא אוכל בכל יום עד שאלמוד דף אחת מתלמוד או מאחד מחבירי; sunt ergo *Vota* ethica seu praecepta, quae sibi ipsi imposuit SALOMO B. ISAK B. ZADOK (ceterum ignotus, Saec. XV?); v. c. pro omni peccato aureum (זהב) unum vel 2 vovit לצדקה; piscem sibi vetat הקרוי בלשון לעז ברבוטה ובלשון ערבי שולי (f. 27); — etiam ושאקום בכל לילה ולילה לשבח לבורא ולהתחנן ולהודות לפניו בלילות שהן ראוין להודות ובלילות האחרות לומר שירות ותושבחות. Ex omnibus 10 aureis (זהובים) [scil. quos lucratus est], vovit פשוט, et sic pro omni expenso luxurioso.

F. 28 v. וזה נוסח הצואה שצויתי אני שלמה הנזכר, i. e. ejusdem auctoris *Testamentum*, seu ethica filiis praecepta [2]), quos

---

[1]) Hinc *W*[3] p. 1181 n. 140 b sub tit. דרך ישרה libellum recenset, sed ff. 9, scil. unâ cum op. seq., cujus auctor eum latuit!

[2]) Cf. de hujusmodi scriptorum genere *Jüd. Lit.* p. 399.

e. g. jubet, librum semper in subsellio (ספסל) paratum habere, ut 4 lineas ad minimum legant, antequam edant; f. 29 citat *Maimonidem* (רבינו משה ז״ל בפרק רביעי מהלכות דעות); f. 29 v. commendat lectionem epistolarum *Nachmanidis*, quae finem (ותהיה יראת השם על פניהם לבלתי יחטאו כי יראת יי׳ לחיים) statim excipiunt; scil.

A) (f. 30 v.) האגרת ששלח רמב״ן ז״ל מארץ ישראל לברצילונה »*Epistola* missa a MOSE B. NACHMAN e terrâ Israel Barcinonem," incipiens: שמע בני מוסר, desinens (f. 31 v.): תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע ... ויתן לך משאלות לבך ויתן מעדנים לנפשך. Est edita s. t. אגרת המוסר (v. *Catal.* p. 1952).

B) (f. 31 v.) זאת האגרת ששלח הרב הנזכר בהיותו בא״י לקאשטילייא בהיות בנו עומד לפני המלך, *Epistola* ab eodem missa e terrâ Israel ad Castiliam »cum filius ipsius staret ante regem" (i. e. minister regis esset?), incip.: כאשר ייסר איש את בנו, finis (f. 33 v.): וכחפץ אביך זה ילדך משה בר נחמן ז״ל . תם ונשלם. Haec inedita est, forsan eadem quam, filio Salomoni missam, laudat Carmoly, et cujus Cod.em MS. se ipse possidere ait (v. *Catal.* p. 1951).

4) (f. 34) ס׳ בן סירא, Liber *Ben Sira*, seu Pseudo-SIRACIDES, incip.: כתיב ששה גדולות; finis (f. 74 r.) ולפיכך לא נתחייבה לו מיתה לו ולכל זרעו . נשלם ס׳ בן סירא. Librum editum in bibliothecâ Leyd. omnino non ad manus habui, unde nunc de Cod. nostro (ap. W^3 p. 157) non satis accurate agere possum. Recentes libelli edit.es eum inversum atque non integrum [1]) exhibere ostendi in *Catal.* (p. 204 N. 1365, cf. p. 606 N. 3870 n. 17). Cod. noster incipit, ut particula, quae in ed. Ven. »alphab. alterum" inscribitur (f. 16), quamque cum Euangelio infantiae atque Christologiâ Korani analogiam aliquam prodere observavi (Ersch, Encykl. S. II vol. 28 p. 475 ad

---

[1]) Forsitan ex exemplari imperf. et male compacto ed. Constant. 1519 (quae ubi exstet, nescio)?

vol. 27 p. 376). Ea in 3 partes subdividi potest: *a*) prima scil. est Historia (sit venia verbo) infantiae (f. 16-18 ed. Ven.), quam potissimum repetivit *Bartoloccius* (I, 684), atque eum eo Cod.em nostrum convenire intellexi ex iis, quae mecum communicavit doct. de Jong; *b*) sequitur ipsum alphabetum, ab auctore supposito in dialogo cum magistro prolatum (f. 18-20 ed. Ven.); *c*) tertia est sapientia Ben Sirae (f. 20-30), seu colloquium infantis (7 annos nati, v. f. 21 v. lin. 1 de analogiâ cum Joash) cum *Nebucadnezaro*, qui ei 22 quaestiones proposuit (f. 21 v., Cod. nostri f. 52). Hae quaestiones in lib. edito non numerantur; ultima de aquilâ (f. 29 v., incip. אמר לו מפני מה הנשר מגיע קרוב לרקיע, finis, ac simul totius libelli: ברוך שחלק מחכמתו ליראיו וגילה סתומות ועמוקות) desideratur in Cod. nostro, cujus finis respondet verbis lib. editi (f. 29 v.): גזרתי לעולם לא ישעום טעם מות לא הוא ולא זרעו, ubi sermo est de ave מלחם (quam vocem de *Phoenice* recte interpretatus est interpres Germanicus [1]). Agitur nimirum in quaest. 21 de iis, qui nunquam mortui sunt, ubi in libro edito (f. 28 v.) nominantur: Henoch, Serah bat Asher, Bitja, Hiram cet., in Cod. nostro vero (f. 71) Henoch, *Elia*, *Messias* (משיח), Serah, Bitja cet.; de Messiâ exponitur his verbis [2])
משיח למה לפי שהיה בדור של רשעים אבותם מלכי בית דוד עובדי ע״ז ומאס
בהם ובחר בשם קדשו לעובדו בכל לבו ונתן לבו לבקש רחמים בעד כל ישראל
ולהתענות בעדם שנאמר והוא מחולל מפשעינו . וכשישראל חוט [חוטאים] אין
הוא מבקש עליהם רחמים שנאמר ובחבורתו נרפא לנו [v. Jes. 53, 5] ולפי׳
[= ולפיכך] קראו [?] הב״ה [= הקדוש ברוך הוא] כהן (?) להושיע את
ישראל בעת קבוץ גליות ולשמוח עם ישראל בתחיית המתים. Haec verba

1) Originem vocis *Arabicam* esse suspicor, sed Lexica consulenda non ad manus habeo.

2) Verba Codicis Doct. *de Jong*, summâ cum curâ mihi descripsit, tum ipsius *textûs*, tum etiam *emendationum*, quae in Cod. ipso occurrunt; non omnia tamen solvere potui, sed sensus non dubius est.

non facile a Judaeo scripta sunt, quamquam in tract. talmud. apocrypho Derech Erez, quem spectat locus noster [1]), Henoch, Elias et Messias laudantur. Verba vero, quae e Cod. suo 1090 excerpit *De Rossi* (Catal. III p. 58), jam *Christianismum* magis olent, unde mihi suspectissima sunt, atque analogiam cum dictis »in tract. Talmud. Synhedrin" [locum puto esse f. 98 v.], ab eo adductam, parvi duco. Atque universe de eo Cod. parum accurata protulit auctor doctissimus, at in Codd.[bus] suis describendis nonnisi cautissime audiendus; Cod.[em] suum nimirum, Saec. XIV[o] exaratum, prorsus ineditum et Bibliographis ignotum venditat! Est scilicet destitutus initio, quo forsitan omnia, ut in libro edito, vel saltem particula nostra olim legebatur. Ben Sira in eo *Salomo* nominatur (pro *Josua?*), idque nomen »plane novum et inauditum" antiquitatem saltem non prodit. Scribae (?) nomen, »Jeh. b. Mos. de *Lublatzo*," forsitan de *Lublino* (לובלינו pro לובלצו) legendum est. De aliis 12 quaestionibus, in Cod. illo ad calcem adjectis, reverâ nihil aliunde mihi notum est. Quod titulum »Historiarum" attinet, observo, in libello edito Veronae 1648 c. t. ליקוטי המעשים הנמצאים בבן סירה (sic) ודברי הימים של משה וכו׳, nihil e Ben Sira offendi! [2]) Sed jam satis de libro spurio, et sine dubio saepe retractato, cujus tamen historia critica ad fata libellorum hebr. universe illustranda aliquid confert.

5) (f. 75): פירוש שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם הא׳ מקל וחמר שמצינו שהתורה דנה ק״ו כמו שכתוב ואביה ירוק; finem (f. 78: תלך

---

[1]) Vid. *Zunz*, Gott. Vortr. p. 105. Notatu dignum est, *Nachmanidem* (disput. p. 48 ed. Wagens.) de hoc loco jam disputasse cum Paulo Exjudaeo, cujus verba cum Cod. nostro magis quadrant quam cum Cod. *De Rossi*. De hujusmodi interpolatione librorum hebr. cf. citata in *Catal.* p. 2057.

[2]) Est libellus in *Catal.* N. 3875, v. Addenda ad locum.

כמו אש לא תכוה) excipit statim: א״ר אלעזר (sic) בנו של ר׳ יוסי הגלילי בשלשים ושתים מדות התורה נדרשת; brevem enumerationem sequitur expositio (cui haec verba praemittuntur: מכאן אמרו כל מקום שאתה מוצא דבריו של ר״א ... עשה אזנך), incipiens: מריבוי כיצד הריבוי ג׳ לשתות את אף גם את לרבות כיצד וה׳ פקד את שרה; finis (f. 88 v.): או אתה מחליף לב קמי בגמ׳ נמצא כשרים (i. e. n. 29). Quis nostram *expositionem* 13 modorum (qui in Talmude ad R. ISMAEL referuntur), et 32 modorum ELIESER[is] B. JOSE GALILAELI, scripserit, non notatur; forsan ex opere aliquo methodologico excerpta est (v. de his et de edd. omnino citata in *Catal.* p. 1160 et 960; cf. supra sub 41, [17]).

6) פתרון חלומות, *Interpretatio somniorum*, auctore [suppositio] HAI GAON (ob. A. 1037), incip. ut liber editus (de quo v. *Catal.* p. 1029, cf. *Jew. Lit.* p. 372); portae in Indice praemisso numerantur 45, sed in lib. ipso numeri 25 et 26 neglecti sunt, quare inde ultima numeratur 48 (f. 106 v.-107a): שער הבאר א״ר יוחנן הרואה באר בחלום .. או יטיבו בפני ג׳ וכתב ר׳ האיי ז״ל שאין אדם מתענה תענית חלום בשבת וכו׳. Forsitan haec sententia genuina ansam dedit, ut libellus Hai[o] inscriberetur? Sequitur (f. 107): אלו הם הימים בחדש לדעת אם החלום טוב אם לא; finis (f. 108): שתראה שלום . וסיומו של ספר זה שלום .. לרחוק ולקרוב; denique statim הטבת חלום (punctis instructa), quam spectant שלוש הפוכות, et שלש פדויות et שלוש שלומות; finis (f. 109): כי כבר רצה אלהים את מעשיך. Cod.[em] laudat *W*[3] p. 227.

7) (f. 110) כתר מלכות, *Corona regni*, hymnus notissimus SALOMONIS IBN GABIROL (Saec. XI) sexcenties editus (v. *Catal.* p. 2330, ubi de errore ap. *W*[2] p. 1318 n. 279, cf. [3] p. 1030, et de ed. 1519 in Bibl. Leyd.).

8) (f. 128) ס׳ טעם שמות הרבנים, Lib. (!) *rationis nominum Rabbinorum;* est notitia incipiens: למה היה קורין שמותן, מהם קורין רבן ומהם שקורין רבי ... מצינו מקבלה מאבותינו שגדול מרב ר׳

290, מגדל 408, Isaaci nativ. 52, Jakob. 57, in Aegypt. 130, cet.; a voce ultimâ תבנה sententia nova incipere debuit. Num juvenis *Gur Arje Jehuda* fuerit Codicis possessor nescio.

[WARN. 61 v. inter Codd. *Armen.*]

WARN. 62.

[Cod. membr. 12° ff. 54; charact. majore Hisp. venustissimo forsan Saec. XV atramento jam evanescente, nunc tamen adhuc legi potest. Pag.ae 1 albae possessores sese inscripserunt *Daniel Gagin* (גאגין), et (atram. recentiore) *Salomo Gagin.*]

1) מפתח חלקי המורה וכל פרקיו ועניניו וזה החלקים; finis (f. 29): פרק ארבעה וחמשים ידבר בו על החכמה ולכמה ענינים נחלקת והוא סוף הספר (המקום יורנו בדרכיו וינחנו בארך צדקה ויאיר עינינו במאור תורתו אמן . נשלמה הפתיחה אשר חבר אתה (sic) לבאר בה עניני הספר הזה שמואל בן יהורה בן תבון ז"ל בילאו). *Clavis* seu *Index* argumentorum lib. *Moreh* (*Mosis Maimonidis*), qui in subscriptione (a me uncinis inclusâ) certe falso tribuitur SAMUELI IBN TIBBON (W1 p. 860, 2 p. 1099); potius est recensio magis genuina Indicis JEHUDAE CHARISI, editi quidem curâ *Serachjae Levi* incolae Voghera [1]). Capp. in Cod. nostro numerantur 177, scil. 75 in parte I, capp. 26-7 editis in unum contractis, ut in versione Charisii (v. p. 3 ed. Lond. . cf. *Catal.* p. 1895 et 2545 infra). Recensio nostra generatim paullo prolixior est, e. g. in fine I cap. 7 legitur: ואע"פ שלא נזכר בזה הפרק אך הוא אומר שנלמד ממה שזכר מה שלא זכר; in c. 30 [31] מנעי האדם ממצוא החכמה 4 in specie enumerantur; plurima verbotenus con-

---

1) Eum esse propinquum Josefi Kohen A. 1554 viventem, suspicatus sum in *Catal.* p. 2591, 3.

spirant cum editis; I c. 14 legitur שתוף ארם pro עץ cet. Nactus sum modo (mense Octobr. 1857) Cod.[em] antiquum membr., ubi inscriptio est: הקדמה שהקדים בן חריזי, et in subscriptione verba exstant: הפתיחה אשר חברה ... בן שלמה חריזי, I c. 7 conspirat cum Cod. nostro, I, c. 14 legitur עץ.

2) (f. 29 v.) *Index* Biblicus in eundem librum, incip.: בראשית ברא ב׳ פ״ל, להט החרב בפתיחה, נעשה ארם ראש׳ פ״א, finis (f. 54): ויהיו מלעיבים במלאכי ב׳ מ״ב. כלו הפסוקים אשר הביא הרב מורה צדק בספרו מורה הנבוכים ונודע מקומ׳ למען ירוץ קורא בו. תם ת״ל בילאו. Est ergo edito Indici minus locuples.

WARN. 63.

[Cod. membr. (partim chart.) 12° ff. 172; charact. minor. Karait., simili Italo-Germ.° hujus aetatis (v. Specimen e f. 115). Scriba ELKANA GALIMIDI Cod.[em] descripsit, ut vid., A. 1497 [1]), ex alio incorrecto, in gratiam *Josefi Bagi b. Moses* e stirpe sacerdotali (cf. supra 30,[3] p. 124) secundum epigr.: נשלם פרוש ספרי הראשונים שהם יהושע שופטים שמואל ומלכים באור של הר׳ אהרן ... ע״י אלקנה גלימידי שנת בא יבא ברנ״ה חודש תמוז וכתבם בעבורי מהעתק בלתי מוגה ולכן ימצא במקומות הלשון מקוצץ בנושא ובנשוא והשם יזכני בלמודו ובהבנתו עם כל יוצא חלצי בשמי יוסף בגי בן לאדוני הזקן ר׳ משה בגי מגזע כהונה. וקבל הנזכר דמי כתיבתו חמשים כסף מטבע נמשך [2]) וזה חלקי מכל עמלי. Possessor erat *Elia* (אליאו) *Jerushalmi b. Baruch Jer.* (יצ״ו) *b. Salomo Jer. b. Abraham* הזקן. Locos significavit *Warnerus.*]

---

[1]) Cf. ברנ״ה apud Kaleb in *Catal.* p. 1571.

[2]) Quid sit נמשך mihi non constat. כסף apud Karaeos in Krimaeâ *Asperum* significare observat *Zunz*, Z. G. p. 546, cf. p. 212 l. 3, ubi leg. Jeh. »b. Salomo;" est Cod. *Mich.* 414, ubi etiam legitur ל״ה כספים מטבע קירים.

פרוש, *Comment.* in Proph. prior., auctore Karaeo AHRON B. JOSEF; v. supra p. 9 (de tit. מבחר ישרים, jam ap. Sabbatai, v. *W*³ p. 74, ubi Cod. noster addendus). Desinit (ut editus): ורומה לו ארח כנשים; locum ex initio exhibet *W*⁴ p. 1113-5.

WARN. 64.

[Cod. chart. 12° ff. 2 albis + 74; charact. med. Hisp. elegante, experto lectori distincto; forsan Saec. XVI exaratus (v. sub op. 4). In fine legitur N. 1293 et *J. van Hill* Lit. U. U. U. In Catal. Leyd. ed. 1674 recensetur p. 289 sub Warn. 62; quo casu in ed. 1714 (et forsan hinc ap. Wolfium in vol. III, qui in vol. I sub auctoribus verba Catal.ⁱ vet.ⁱˢ repetit) prorsus omissus fuerit nescio. In f. albo 1 legitur litt. Hisp. קניתיהו בשני גרוש׳ וחצי i. e. »emi eum 2 *grossis* et dimidio" (cf. *Zunz*, Z. G., p. 563).]

Collectio opusculorum antichristianorum, quam *W*² p. 1313 n. 273 male הכלמה inscribi conjecit; ea enim inscriptio nullibi in ipso Cod. occurrit, sed a Catal. Leyd. ad opus 1um ficta est (conjecturâ seu potius rerum confusione, deinde ab aliis auctâ, v. *Catal.* p. 1530, 2115), ubi inscriptio genuina manu, ut suspicor, christianâ paginâ adversâ repetita est, scil.:

1) .... ביאור אגרת החכם אינפורפיט להחכם הר״ר יוסף, *Comment.* in *Epistolam* En-Porphet, auctore JOSEF B. SCHEMTOB [Saec. XV], in fine (f. 26) post verba ultima edis IIae (עמו תחלתו) sic pergens: כמים לים מכסים והוצאת מרשת הרשעים הסכלות [del.?] לחטאים בנפשותם באופן יהיה שם ה׳ אחד וכמו שאמר .. העם ההולכים ... נגה עליהם. תושלב״ע. Inserta est ipsa *Epistola* famosa satyrica auctore PROPHIAT [1]) DURAN (A. 1391). Editiones vero, etiam

---

[1]) De nominis pronunciatione incertâ v. *Catal.* p. 2113.

secunda [mihi sola ad manus] a *Geigero*, adhibito Cod.[e] MS.[to] curata, quod Comm.[um] imprimis attinet, e Cod. nostro non paullo suppleri et emendari possunt; ut taceam de loco, mutilato in ed. II, ubi Josef de eodem lib.[i] הכלימה auctore diserte loquitur, qui locus bibliographos vexavit (v. *Catal.* p. 2116). Jam ipsa duo priora verba Introductionis כבר התפרסם (השתדלות) desiderantur in lib. edito [1]); specimina alia nonnulla exhibui in *Catal.* passim; at codex collationem diligentiorem meretur, quamquam neque is mendis caret passim obviis, ut e. g. f. 2 v. שחלק גדול מן הכל invertendum est. Fol. 13 r. tota fere pagina desideratur in ed., f. 15 v., loco, ubi etiam nonnulla e loco suo (ubi Geig. lacunam indicat) translata sunt in f. 16, nempe inde a ואמרו טבעיות ad הוא הולך, ubi Cod. valde discrepat, cet.

2) (f. 27) **כתב**, *Epistola*, (quondam) Maestro ASTRUC **רמוך**, seu (ut subscriptus est) Francisco ריש גורני [2]), edita cum praecedente (*Catal.* p. 757, cf. p. 2704).

3) (f. 28) **כתב**, *Epistola*, praecedenti respondens EN-SALOMONIS BONFED (v. *Catal.* p. 2287).

4) (f. 30) **ויכוח**, *Disputatio* MOSIS NACHMANIDIS cum »Fra (פרי) Paolo" (A. 1263); de quâ fusius disserui in *Catal.* p. 1956, ubi inter alia observavi, in Cod. nostro (f. 36 v.), ut in ed. Const. (f. 9), inde a Maimonide »400" Annos elapsos dici. Idem legitur in Cod. *Saraval* XXVI, quem e Seminario Vratisl. in manibus habeo, ut editionem inde criticam parem. Codex noster (ut ed. 1681 minus integra) incipit sic: אמר הרב ז״ל ויכוח היהודים; lacunas (praecipue inter homoioteleuta) in utroque Codice observavi, e se invicem supplendo.

---

1) Forsitan in Cod. prototypo spatium vacuum relictum est a scribâ (ut in edd. nonnullis antiquissimis, ubi initialia exornanda erant); ita quoque vox prima בראשי desideratur in lib. edito משקל (*Scal* 13, [5]).

2) קורני in lib. edito et MSS. aliis.

5) (f. 40 v.) כתב, *Epistola* JOSUAE LORKI (i. e. Hieronymi de Sta, Fide, init. Saec. XV) ad *Salmon Levi*, nuper edita, de quâ v. *Catal.* p. 1560, ubi (A. 1854) observavi, hanc epistolam in Codice nostro (cf. Cod. *Scal.* 10, [5]), ut videtur, lapsu scribae, imperfectam et cum sequente junctam esse; verba ultima enim (f. 44 v.) cum epistolâ editâ (p. 46) congruunt: מאותם שיתחייב; quae sequuntur, pertinent ad opus sequens. Verba arabica ex initio lib. *Arist.* de coelo et mundo (ed. p. 45) supplenda sunt sec. Cod. f. 44 sic: ואנמא בנווא הרא אלעדד מן אלטביעא פי טמסתא (sic?) כתשבה (בתשבה?) שדעא לבאוב הדאן אלעדד אלזמנא אנפסנא תטעים אלאלה אלואחד אלראל קאל עאלי (!) עץ צפת אלמכל זקן ע״כ. Verba partim corrupta (ut quoque in lib. edito) accurate descripsi, sed emendare non ausim.

6) (f. 44 v.) *Responsum* PAULI BURGENSIS (olim SALMON LEVI), ad quod certe pertinent verba, quae voces מאותם שיתחייב excipiunt, scil.: ביאת המשיח אפשרי ואין חברתו (sic) מן המושכלות הראשונות שמא תאמר החקירה הזאת אמנם היא ראויה כאדם [l. באדם] המתחזק במשיח משתדל להושיע את ישראל מקיים הדת אבל באדם הפך זה ר״ל שובר ישר׳ הוכיח התורה מה צורך לחקירה זה (sic) עם פרסום ההפך.. Vox sequens תשובה litt. majoribus scripta est, sed responsum non verbis דברים אלו incipere, jam e verbis mox sequentibus לסבה הנז׳ constat; verbum תשובה hoc loco, ut postea, locum epistolae specialem potius spectat. Ejusdem tamen conditionis est Cod. Bodl. (nunc *Poc.* 280 B); qui vero ex eo Responsum nostrum descripserunt, rem non assecuti sunt, et epistolam a voce תשובה incipere putaverunt; ita ea nuper edita est in Collectione אוצר נחמד II p. 5 a *Geigero*, qui Cod.[em] (fontem suum) non diserte significat (nisi fuerit ipsum apogr., quod habuit Elieser Aschkenasi e Cod.

---

1) Cod. laudatus a *Geiger* l. citando p. 5 est Saraval XXXVIII. Quae p. 4 infra observat, citatis 3 auctoribus, v. ap. *W.* et in *Catal.* meo (ei viso) p. 1869, 1901.

Bodl.?), et judicium de epistolâ pronunciat, quam ergo integram supponit. Cod.em Bodl.um et nostrum A. 1855 pro *Wienero* contuli (v. citata in *Catal.* p. 2087).

7) (f. 45 v.): כתב ששלח דון שלמה הלוי בשרתו במדינת אלונדריש אל הרב הגדול החכם דון מאיר אלודיאס (sic) ז״ל והא׳ (והג׳?) שהזהיר את עצמו מיין נסיכם והיה מצטער לנסיפתי (sic) על זה כלתה נפשו תכספה לשונו לדבר צחות, *Epistola*, quam misit Don SALOMO LEVI, cum adhuc esset in urbe .... (?) [1]) ad *Meirum Alwadis* [Alguadez], rhetorica ac faceta, occasione festi Purim scripta, insertis versibus nonnullis. Initium: כאשר התש אותי אלהים, finis (f. 48 r.) גם במעלליו יתנכר . שלמה לבית הלוי. Errores Bibliographorum de hac epistolâ jam emendavi in *Catal.* p. 1530 (cf. p. 1691-2, et sub Paulo p. 2087, unde partim corrige quae nomine *J. S. Reggio* de lib. »Scrutinium" cet. refert *Geiger* l. c. p. 6). Epistola forsan mox edetur,

8) (f. 49 r.) Tractatulus incipiens: מאויבי תחכמני, desinens (f. 74): יזכני האל וכל ישראל ... על כל ברכה ותהלה ונאמר אמן, quo decem dogmata principalia Christianorum capp. X philosophice potissimum refutantur ab auctore CHISDAI [CRESCAS], cujus opusculum Hispanice scriptum hebraice vertit et annotationibus (incip. אמר יוסף) auxit JOSEF B. SHEMTOB, qui id se absolvisse dicit (f. 74) in urbe *Alcala di Henarez* (אלקלעה די פֿינאריש, *Fenarez*, i. e. Compluti) decade ultimâ mensis Ab A. 1451. Interpres alio loco id sub titulo (?) מאמר הנכבד,

---

[1]) אלונדריש est forsitan idem atque לונדריץ (*Londres*, ?) v. citata in lib. *Jew. Lit.* p. 328, in specie de Jakob b. Jehuda Chassan A. 1286 (cf. Benjakob ll. cc. in *Catal.* p. 1446 lin. 2 cum *Zunz*, *Z.* G. p. 95, 162). Elia b. Menachem מלונדריש legitur in notâ manûs recentioris in Cod. MS. *Opp.* 654 Oct., in Cod. *Uri* 365 f. 87 (lib. est מנחת יהודה, in Exod. 21, 32) tantum legitur בתשובת רבי׳ מנחם מלודרש; cf. *Zunz* l. c. p. 98 lin. 2: aus *London*, et lin. 8 a fine Sal. *Chateau Landon*, ap. *Dukes* (Jew. Chron. 1849 p. 295 ר״ש מאנגלטירא atque Mos. מלונדריש).

Tractatus separatus (?), citat, sec. *Munk*, cui Codex non innotuit (v. quae de opusculo, inter opuscula ejus generis eximio, disserui in *Catal.* p. 1529). Postquam A. 1855 libellum descripsi, ut eum occasione datâ edam, modo (mense Sept. 1857) Vratislaviae eundem detexi in Cod. *Saraval* (laudato supra p. 275), cujus inscriptionem בטול עקרי הנוצרים argumentum non titulum esse puto. Cod. uterque variis locis non paucis laborat erroribus et omissionibus, praecipue inter homoioteleuta; nunc vero puto me textum daturum esse, qui satis intelligi possit.

SECTIO II.

[*Codd.*[ea] *Warn.*, *in Catal.*° *ed.*° *Anno* 1674 *et* 1716 *variis locis recensiti.*]

Warn. 65.

[Catal. A. 1716 p. 410 n. 42 Cod. 645].

[Cod. chart. 4°. e *collectaneis*, ut vid., constans autographis (except. ultim.), cujus folia turbata a me in meliorem ordinem sunt disposita. Pars Codicis rubricâ ita inducta est, ut legi fere nequeat, quare f. 1um novo atramento restitui].

A) Inscriptio: זה ספר כלל (sic) מכל הכתוב הקדוש לפרשו בפרטיו ל .. לאיש ?] שלא יָדעו ולא קראו כדי שיזכיר כל דבריו כאלו ידעם היטב אף כי לא ראם]. Sunt Excerpta e *Bibliis* (Genes.-Esra) numero 505, litt. magnis punctatis, in fine: סכום כל הנפלאות הן תק״ה עם שתים שחסרו בספר ואלה שמות חוץ ממראות יחזקאל. Auctor videtur Alfonsus Zamorensis, v. infra D. [1]).

B) *Genesis* sine punctis, manu expertâ Hisp. exarata cum *Versione Latinâ* interlineariâ et Annott. in margine utrâque.

C) ס׳ קינות ירמיהו, Elegiae Jeremiae (*Threni*), liber bis inceptus, punctis instructus, secundâ vice cum *Versione Latinâ* interlin. sine notis.

D) Volumen amplum: ס׳ ישעיה, *Jesaias*, ut supra cum notis; in fine: סימן יתק״ק ישעיה תרי עשר קהלת קינות כי בסוף אלה הארבעה ספרים יש מלות רעות וחזרים העברים הפסוק הקודם לו, quae nota etiam *Hispanice* vertitur, ut sequens quoque: נשלם זה הספר ביום

---

[1]) W4 p. 93 ipse Cod.em non inspexisse videtur.

ששי כ״ח יום לחדש אגושטו שנת אלף וחמש מאות וארבעים וחמשה למנין ישושתו בבתא אלכלא (!) די אינאריש על ידי אלפונשו די סאמורה כשהיה חולה בשנת תפ״שר אנדריש אבות, i. e. absolutus est liber feriâ VI 28 Augusti A. 1545 salutis in urbe »Alcala di Enares" [ita Hisp.] per ALFONSUM ZAMORENSEM, dum erat aegrotus Anno »del vetori Andres Avad" (sic Hisp.). Exjudaeus notissimus, cujus auxilio usi sunt editores Polygl. Complut., Alfonsus (de quo v. et e Cod. nostro supple *Catal.*um p. 733) A. 1525 exaravit Jesaiam in Cod. *Paris.* 474, et cum Versione Hispanicâ, A. 1530 in Cod. *Escur.* (v. *De Castro* p. 86-90), ubi alia quoque Latina cet. anonyma forsitan ab eo descripta, vel versa sunt. Sed de auctoritate Versionum nonnisi magno apparatu specialique inquisitione judicium pronunciari potest.

In eodem volumine exstant miscellanea, in his sequentia (punctis vocal. instructa): אלו הן חסרוני תלמידי הרשום שאנג׳ז הקורא בשאלאמנקה : א׳ שלא ידע לדבר הלשון כמו הלעז במהירות כמו עברי. . . (?)׳ ב׳ שלא ידע לכתוב אורטוגראפיאה בעל פה ולא צורת האותיות ואינו יודע התרגום ונכסהו בהקדמת ישעיה בתרגום שעשיתי׳ ג׳ שלא ידע לקרוא בלא נקודות׳ ד׳ שלא ידע דרכי לשון פירוש ודקדוק׳ ה׳ שאינו יודע הכתוב וכ״ד ספרים ומאורעותיה׳ ו׳ שאינו יודע הדברים הקדמונים ואיזו מצוה ואיזו אינו מצוה ויש רבים אחרים מאלה, (quibus apposita sunt nonnulla Hisp. »nel año del 1535"). Nomen »lectoris" illius Salamanticae, seu professoris, ut videtur, hebr., cujus vitia ipse denunciat magister Alfonsus, videtur esse *Sanchez* (cf. de nomine שאנג׳ *Catal.* p 2519).

E) *Epistolae* hebr. punctatae ad instar lingg. occidentalium a sinistrâ ad dextram scriptae, scil :

1) אגרת ששלח המורה סורנוסה (postea סורנוצה) שופט ומישר בישיבת אלכלא די אינריש לאב הקדוש אשר במדינת רומי . . . אדונינו פאולו השלישי, *Epistola*, quam misit Doctor SORNOZA, judex, et director acad. Alcala di Enarez ad Papam *Paulum* III, cujus praesidium et protectio quaeritur contra sacerdotem Toletanum Don *Juan Tavera* (גואן טבירה)· et *Quiroga*m (קירוגה), qui judicis Alcalensis munere donatus est. Data est (f. 7) 31 Martii 1544, subscri-

ptus est ALFONSUS, qui se fere septuagenarium dicit: נכתבה ונשלמה ... ע״י אלפונשו די סאמורה מלמד לשון יהודית בזאת הישיבה לכל הרוצים ללמדה והרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי ליום טוב עד היום. Epistolam se punctis instruxisse ait, ut ab omnibus intelligeretur (A. 1492): ... כי אני נשארתי לבדי מכל חכמי ספרד מן גרוש מלכות קאשטיליה.

2) »Para el cardinal de *Santa balvina*," ejusdem argumenti, data feriâ III, 1 Aprilis, ubi ALFONSUS se כותב ומליץ nuncupat, quod de versione hebr. interpretor.

F) הקדמת מלאכת התרגום שכתבתי למדינת שאלאמאנקה, *Introductio* [chaldaica] *in opus Targum;* incip.: תרגומא דנביאיא מפרש עם מליצותא דלישנא ... ובתרגומא הדא דנביאיא דתרגום יהונתן בר עוזיאל אישתכחות. Auctor hujus praefatiunculae est sine dubio ALFONSUS, qui huc spectare videtur supra sub D, et qui Targum etiam Latine vertit. Fol. verso legitur: יום ג׳ כ״ח לחדש היברירו התחלתי מלאכת שאלמנקה שנת ל״ב ומספר שטות הדלת הם ל״א בכל דלת ודלת, i. e. fer. III, 28 Februarii incepi opus Salamancae A. 32 [1532] cet.

G) (foll. 3) inscriptio: שאלות המורה פאבריסיי שנתן לו חכם יהודי צרפתי שחברם והוא נתנם לי אחר שקבלם ממנו, »*Quaestiones* magistri Fabricii, quas ei dedit sapiens *Judaeus Gallus*, qui eas composuit, atque is [Fabr.] eas mihi dedit cet.;" unde f. 3 est שאלות הצרפתי »Quaest. Galli." Exordium incip.: חשבתי ירחי קדם על משכבי בלילות; quaestiones ipsae incip.:

אשאל מנם שאלות	למה זה עת גאולות	
נעלמה מעין כל חי	ומדוע בן יוחאי	
נתנבא במערה	ולמה הנערה	
לא יבוא לה דם נדות	ולמה העדות ...	
וראוי לו שיתמיד	תמיד בעבודת האל	Finis:
כי הוא לנפשו גואל	ויפדהו מצרותיו	
ויזכה לחזותיו	בנועם בוראו הזיו שכינותיו.	

Occurrit quaestio ולמה בני ישראל הם עזים ורכי לב, et: למה מלך פורטוגאל ירפא החזירים, i.e. cur rex Lusitanus curat *scrofulas* [1]).

---

[1]) De voce חזירים v. lib. גדרים ed. Berlin. f. 31, et *Catal.* p. 1974. — De

---

WARN. 66

[Catal. p. 490 n. 1976 Cod. 1098].

[Cod. bombyc. 4°. ff. 49, charact. elegante Hisp. non ubique aequali, ut vid. Saec. XVI.]

1) *Commentarius* in locos obscuriores tabularum astronomicarum [libri *Sex alae Immanuelis b. Jakob*], auctore Isak b. Jechiel Aschkenasi (A. 1558, cf. *Catal.* p. 2425 n. 7031), nominato in fronte introductiunculae: אמר יצחק בלא״א יחיאל אשכנזי יצ״ו למה שראיתי להחכם בעל הכנפים יפרוש כנפיו לעלות השמימה לרעת המולדות והנגודים השווים והאמתיים והקדריות הירחיים והשמשיים ואמר שהוא באר דרך קל וקצר האמת שלגביה מילתא זוטרתא היא ואני · בשר ולא ארע לכן אמרתי לבאר דבריו ביותר אריכות למען ירוץ הקורא בו ... אשר תראה בכנף הב׳ שהוא לא כתב רק לתקן החשבון ולא ביאר איך ומה ובאיזה דרך וכן ג״כ בענין הדקים והמעלות לא חש לבארם ולהביא משל להם וכאלה רבים; optima tamen sua se ex ipso libro petivisse fatetur (... גנבתי דברי המחבר); Init. Com.[ii]: הכנף הא׳ כשתרצה לרעת החבור או הנגוד השוה ומקום המאורות השוה וחק חמה וחק לבנה וחק תנין דע לך מקודם מספר המחזורים של לבנה השלמים שעברו ... אם תרצה לדעת החבור של תשרי שנת השי״ת. Accedunt *tabulae*. Finis (f. 4): וראה שהטור הרשום יהיה י׳ אצבעות ה׳ דקים חמן חצי הלקות א׳ ו׳ נמצא שכל הלקות ב׳ י״ב כזה. תם. Sequitur *figura*.

2) (f. 5) Libellus astronomico-chronologicus, ad classem pertinens, quae עברונות de *Intercalatione* nuncupari solet (cf. *Jew. Lit.* 182, 262 et Cod. *Scal.* 19). Init.: בפרק כלל גרול כתוב אמר ר׳ יושע ... כל היורע לחשב בתקופות ... לכן אמרתי לזכות את הרבים לכתוב על ספר בדרך קצרה כל הדברים הנוגעים בחשבון המולדות

---

curâ scroful. per manum regis impositam cf. *Macaulay*, The history of England V, chap. XIV p. 143 ed. Tauchnitz 1855; cf. *Montesquieu*, Lettres persannes, T. I l. 24.

ותקופות והקביעות וסדור הפרשיות ולציין ציונים למען ירוץ כל הקורא בו; ea, inquit, e libris sapientum non facile eruuntur, quia ipsi גדולי עולם de nonnullis non consentiunt, ולכן לא אכתוב כ״א הכללים ולא תבקש ממני [אתה המעיין [additur שאודיעך סבת כל דבר ודבר. ומתחלה אכתוב דרך לדעת המולדות ואח״כ התקופות והקביעיות ואח״כ סדור הפרשיות וקביעות המועדים אחת לאחת למצוא חשבון ב״ה. F. 5 v. incipit tabula noviluniorum, cujus explicationis hoc est initium: רע כי חדשה של לבנה הוא כ״ט; f. 7 exemplum A. 1529 sumitur, quo ergo opusculum compositum videtur; 5 cycli quoque 19 annorum (f. 11) spectant מחזור רע״ח i. e. A. 1504-22. F. 9 v. legitur: כלל גדול אמר ר׳ סעדיה גאון זצ״ל בתקופות והוא טוב לאותן אנשים שכותבין תקופות לשנים בכמו בחדש (sic) יארע לך כל תקופה ותקופה יען שהיה רואה שהיו יגעים וטורחים ...; f. 11 b exstat tabula sic dicta *manûs;* f. 13 v. incipiunt 14 Portae pericoparum et festorum; f. 21: סימנים לפרשיות: פקיד ופסח וכו׳ ... משכן שני ומצורעים, אחרי מות וקדושים נודעים ... ראשית צדיקים ראשית מנוחה לך ואראה חיתו ותולדותיו: .f. 21 v; אברם וראה לשרה יצחק. Quae f. 22 de A. 1570 leguntur, serius adjecta videntur.

3) (f. 25 v.) *Arithmetica* (מלאכת המספר in Codd. aliis), auctore medii aevi ISAK B. MOSES *עלי* (?) Hispano e civitate אוריאולה, seu אוריולאה (Oriola?) [1], Arragoniae, cujus introductio brevis (quam e Cod. *Mich.* 459 exhibui in registro p. 370), ita incipit: אמר המחבר בראותי אריכות דברי (ita quoque Cod. *Uri* 448). Ipsius opusculi initium (f. 26 v.): מלאכת המספר היא חכמה [מלאכה] תורה למנות הרבה אחדים והבדליהם וסגולתיהם ובנקלה יקימו בזכירה. Finis (f. 46): וכל מי שיהיה בקי באלה ההתחלות יוכל לעיין בקלות בכל ספר אוקלידס וכן בכל חכמה שתקנה התחלותיה ממלאכת המספר. וכבר הארכנו בכל מה שצריך לכונותנו.

4) (f. 46) Notata, Arithmeticam »secundum Arabes" spectantia, ut דרך היחס לישמעאלים, דרך ההכאה לישמעאלים cet.

---

[1]) Desideratur ap. *Zunz*, Zeitschr. p. 154.

WARN. 67.

[Catal. p. 410 n. 20 Cod. 1158].

Codicis ff. 5 tantum ad manum dextram sententias nonnullas e Bibliis et Rabbinis, manu Germ. recentiore; ad manum sinistram annotationes nonnullas Latinas exhibent; ceterum liber est vacuus.

WARN. 68.

[Catal. p. 459 n. 1229 Cod. 1166].

[Cod. chart. 4⁰. min. ff. 42, charact. Hisp. majore non elegante, satis distincto. *Figurae* non ubique adjectae sunt; f. 42 v. nomen suum sexies inscripsit *Tam Ibn Jachja*, sunt vero hujus nom. duo viri (*Catal.* p. 2665); f. 1 nomen auctoris male אלבוכיר].

פירוש אלפרגני (f. 1), *Commentarius* in *Al-Ferganium* (vulgo *Alfragani*), auctore ISAK ABU'L-CHEIR (אבואלכיר) Hispano, [seu exule Hisp.], cujus introd., incipiens: אמר יצחק . . . אחר אשר ראיתי מעלת הספר הנקרא אלפרגאני, non ad finem scripta, sed spatium 2 linearum relictum est. In eâ laudat theoriam astrorum «errantium" (הנבוכים) peculiarem *Levi' b. Gerson.* Ipsum opus incip. השער הא׳ בשנות הערבים . לפי שעקר התכונה הוא לידע שיעורי מהלכי הכוכבים לימים ושנים . . . . ולפי שזה המחבר היה ערבי התחיל לבאר איכות מנינם . אמר ויהיה השנה על האמת שנ״ד וחומש יום ושתות . . .; cf. ed. 8. Par. 1546 e vers. Lat. *Jo. Hispalensis* (*Catal.* p. 981): »Fiunt dies anni certissime 354 et quinta et sexta pars" cet. Ad Port. X (f. 14 v.) notatur: אין בו ביאור שהוא שמות העיירות. Finis Portae XXIX et totius operis (f. 38 v.): ואנשים פחות מזה וכל זה מצד חילוף ההבטה . תם; ff. 39 seq. *figurae* exstant nonnullae. — Exstitit olim Cod. in bibl. *Opp.*, unde *W*³ p. 536 n. 1138 b initium, cum Cod. nostro conveniens, sed nomine corrupto: אבואלברי *Abualbari*, exhi-

bet [1]). Cod. nostrum tantum e Catal. Leyd. vet. laudat W¹ p. 194, unde loco utroque librum ab Isako *versum* dicit. Reverâ Elementorum Ferganii nonnisi loci exstant ii, quos Isak Comm.rio illustrat; utrum vero eos e versione *Jakobi Anatoli* (Saec. XIII) petiverit (ubi tamen liber in XXXII Portas divisus est, et sub initio nomen mensis תשרי explicatur), an ipse verterit (e vers. Latinâ laudatâ?), inquirere non potui. Sane idem Isak b. Samuel Abu'l-cheir opera astrolog. *Ali Ibn Rag'al* et »*Albubater*" [Abu-bekr] e Latino vertit (de quibus aliunde disseram). Eum vix eundem habeam atque Is. ברבי Samuel, cujus תקופות edita sunt (*Catal.* N. 5419).

WARN. 69.

[Catal. p. 442 n. 794 Cod. 1189].

[Cod. chart. 4⁰. ff. 316; charact. Hisp. non venusto, sed eruditis satis distincto. Finitus est 26⁰ m. Ab A. זכר״ה ל״י אל״הי לט״ובה (ut vid. זכרה = 1472) in usum juvenis medici *Mardochai* fil. senis medici *Salomo* [qui perperam auctor dicitur a *W*¹ n. 1502] ab exule *Eliâ Dalal* in ..... Siciliae [add. ad *Zunz*, Z. G. p. 508, 521], cujus verba sunt: נכתב תשלם הספ״ר הז״ה ... אני העלוב מוכה מורדף מוגלה ממקומו החתום מטה לבחור הנכבר בכל מעמד ומושב הוא ניהוא החכם והנבון הרופא כ״ר מרדכי יצ״ו בן השב והישיש הרופא כ״ר שלמה יצ״ו ... אליהו דלאל הכותב פה בדימיניש [2]) אשר באיסקליאה . לא יוזק הכותב וגם הקורא עד שיעלה חמור בסולם שחלם יעקב אבינו ע״ה [3]) אאנ״ס].

---

[1]) Cod. ille, cum aliis nonnullis, Saec. elapso e collectione *Opp.* remotus est, antequam Catalogi editi sunt. Cir. A. 1845 Cod.em vidi in manibus H. Edelmann, a quo postea didici, eum a biblioth. Bodl. acquisitum esse (quod hinc retuli in diss. *Jüd. Lit.* p. 438 n. 44), ubi eum vero frustra quaesivi, neque scio, ubi nunc sit.

[2]) Forsitan *Demino*, seu *Demona* (*Val di*)?

[3]) De hac phrasi v. *Zunz*, Z. G. p. 207 (neglectum in Litbl. VII,

Liber initio destitutus; *Commentarius* est *in nonum Almansoris*, auctore Latino *GERARDO DE SOLA* [1]), cujus prooemium et cap.is 1i pars desideratur; f. 17 v. incipit cap. 2: פרק שני בחולי הנקראת וירטיגו ואשקוטומיאה ובלשוננו סבוב הראש; numeri capp. (morbos spectantium) postea desiderantur; finis: ואם אלה הדברים לא יספיקו יעיין בפרק הפלג אין עוד מזה הספר ת״ל, ut ed. Lat. 1505 (per Bon. Locatellum) p. 88: »et si haec non sufficiant, recurramus ad dicta de paralysi," quae verba sunt ipsius textûs Almansoris (i. e. libri ad Almansorem auctore *Razi*, v. sub Cod. *Scal.* 11). Differt Versio hebr. in Cod. *meo* (maxime imperfecto), ubi e. g. in cap. ultimo citatur יוחנן מדמשק הרופא (*Joh. Damascenus*), isque locus ab Interprete hebraeo additus videtur, qui vero in neutro Cod. nominatus est. Versionem LEONIS JOSEF (A. 1394) »cum Additamentis המעתיק" (quod *interpres* vel *scriba* verti potest) recenset Pasinus sub Cod. Taur. 56 [2]). Nescio an forte Cod. olim *Bislichis* (ap. Geig., Zeitschr. III, 286 n. 36), ubi »medicina Almansoris" (!) hebr. per *Abraham Abigdor b. Meshullam* (de quo cf. *Catal.* p. 2264), Comm.um Gerardi contineat. — In versione nostrâ »*circa rubricam*" redditur סביב הפתיחה, »*notabene*" vertitur הבן (in Cod. meo ר״ש, i. e. רק שמור?), et ubique ובלשונם כן ריציפי (recipe). En specimen (f. 312) e cap. C de dolore exter. (f. 88 ed. Lat.: »circa rubr. nota quod qu. dolor cet." ad »apate medicamine curandus est"): הפרק בכאבי הקצוות הבן כי דברו החכמים בכאב הגב ודעתם לדבר מהכאב אשר הוא באברים החיצוניים המגע מרוע מזג עם חומר חם או קר או מפרוק חבור או מרות או יהיה החומר חד . אמנם פה דבר ראזי מכאב חיצוני

44; cf. X, 311); cf. Serapeum 1846 p. 40; cf. quoque *Dukes*, Rabb. Blumenl. n. 618.

1) Vid. de eo *Henschel*, Janus 1852 p. 393, ubi p. 394 de libro nostro ac fonte medicinae Arabicae.

2) Cf. W^4 p. 785 n. 310 et n. 1354 d, 1492 c! = W^3 p. 657 n. 1355 c, ubi Comm. anon. ex Arab. (!) in Cod. *Orat.* [144? Cf. *Carmoly*, Hist. des med. p. 106].

האברים . כאשר הכאב פה הניח הרפואה ואמר כאשר יקרה הכאב בידים והרגלים אז תחקור העלול אם הוכה באבן או באגרוף בתחלת הענין או אם נשפך עליו דבר חם או אם ישן על האבר שינה ארוכה או אם קרה לו סבה אחרת מחוץ ואם לא יקרה מסבה מחוץ אז תעיין אל המקום הנכאב אם הוא חזק האורם משאר חלקי הגוף אם לא . ואם יהיה כל הגוף חזק האורם עם רפו׳ המורסא החמה ראוי הוא שתרפא .

II. Pluribus locis insertae sunt *quaestiones* (incip. וראוי לשואל לשאול), quarum Index (f. 314) 56 numerat (יעלו בזה הלוח השאלות הנופלות במאמרי הספר הזה . בפתיחת הספר ב׳ שאלות הא׳ אם כאשר יכאב . הב׳ אם הכאב הקורה בצד ימין). Earum auctor videtur ipse scriba Elia Dalal, cujus nomen אליה in limine plurimarum legitur, cujusque eruditio constat e notâ insertâ textui (f. 45 v. ad כמו שיעשה זה לבעלת הצד), scil.: אליה הספר הזה אשר אני מעתיק ממנו כתוב כן ונראה שהוא טעות וראוי להיות כמו שעשה זה בפרינישין ואם הוא כן פירושו כי בבעלת הצד ... וכ״ב אב״ס [אבן סינא] ספר ג׳ אופן א׳ מאמר ג׳ (in textu Lat. tamen cap. 5 f. 22 col. 4 legitur sicut in *pleuresi*). Forsitan Nostri est nomen אליה in Cod. *Bislichis* 2? (cf. S. Sachs, הפליט p. 31). In quaestionibus illis citatur (f. 228 ad c. 69 de dolore epatis ap. Gerardum) מדברי עלי בב׳ מס׳ המלאכה בפ׳ הכבד, i. e. *Ali* [*Ibn Rodhwan*] in artem [parvam Galeni] (cf. Cod. *Scal.* 2, [14]) et יתבאר בס״א מס׳ השמים (f. 232).

Praeterea in *margine* libri nonnulla annotantur characteribus minoribus, ut f. 43 v. (ad quaest.): עם היות שהחכם המחבר דבר מזאת השאלה למעלה בהתחלת הפ׳ לא נמנע מלדבר בה עוד בסופו יען לא דבר ממנה החכם המחבר רק מעט ולקחתי מה שאמר והוספתי עליו יותר ובפנים אחרים למען יוכל המעיין להתווכח בה עם מקבלו וכו׳. Haec quoque ejusdem auctoris quaestionum videntur. —

Addam citationes in Gerardi textû nonnullas, ad quas alibi revocabo: גונסי (f. 108 v.), i. e. »Giannisio" Johannitius (*Honein?*); בסינונימאש כתב ראזי ׳ך ראשר בנ׳ מספר הכליאת (ib.); (f. 112, cf. sub Cod. *Scal.* 2, [2]); דברי ׳ך ראשד בספר הנפרד ובט׳ מס׳ מה שאחר (f. 229).

WARN. 70.

[Catal. p. 409 n. 6 Cod. 1198].

[Cod. membr. 4°. ff. 289; charact. Hisp. quadrato vetusto punctis instructo. Fol. 1 nomen *Chajjim Kohen* ben .... tantum legi potest; in fine charact. Hisp. quadr. possessor *Abraham* quidam, מקנת כספי אני אברהם א׳כ״יר׳ קן׳, fortasse קן est Annus 150 (1390)?].

[נביאים] *Prophetae* priores et posteriores; f. 140 incipit Jesaias (*W*[2] p. 314 e Catal. tantum).

WARN. 71.

[Catal. p. 409 n. 9 Cod. 1197].

[Cod. membr. subtil. 12 lat. ff. 514; charact. Hisp. quadr. parvo venusto punctis instructo; Masora per totum Cod.[em] literis minor. quadratis, ut fieri solet, *figuris;* forsan init. Saec.[i] XV[i]. F. 512 v. legitur nomen possessoris *Moses b. Salomo* עתיבי נ״ע, cetera erasa sunt. Foliis 513-4 מפתח הפטרות manu Hisp. recentiore adscriptus est. Judaeos Amstelod. aliquando pro hoc Cod. 1400 florenos obtulisse, refert Catal. Leyd. vet. (ap. *W*[2] p. 314, cf. [4] p. 93), nescio quo fonte].

[תנ״ך] *Biblia* cum *Masorâ* magnâ et parvâ.

WARN. 72.

[Catal. p. 410 n. 19 Cod. 1129].

[Cod. chart. 4° miscell. partim *autogr.*].

A) [פירוש פרקי אבוקרט], *Commentarius* in *Aphorismos* *Hippocratis*, auctore [nato A. 1388, cf. sub Cod. *Scal.* 10] Mose b. Isak de Rieti (מאריגט׳ initio, postea אריאיטי), cum ipsis Apho-

rismis. Fuerunt 7 plagulae ff. 8 (seu ff. 56), sed plag.ae IVae tantum 2 ff. servata sunt; nostrum hujus operis exemplum recens finem capis (seu חלק) VIIi non exhibet. Praeter Cod. *de Rossi* etiam Cod. Biblioth. publ. Amst. n. 40 (ubi Carmoly auctorem homonymum a Nostro diversum citatum esse dicit) forsitan opus nostrum exhibere suspicatus sum (*Catal.* p. 1986). Ejus initium et finem mihi descripsit *G. Polak;* textus est idem, Comm. reverâ Nostrum citat, cui quoque tribuitur observatio finalis pessime Lat. versa ap. Gaiotium (*Catal.* p. 1041). Noster in praef. brevissimâ (incip.: ראיתי אני משה) Comm.um *Galeni* prolixiorem ejusque Versionem corruptam esse dicit (שבוש לשון העתקתו אשר אתנו). Hinc se Comm. breviorem *Maimonidis* sumsisse (שמתי .... לפני) [1], et ei nonnulla adjecisse e Galeno, ac paucissima, quae ipse apposuit (חדוש מה מלשוני הלא מצער הוא). Ad postrema certe ea pertinent, quae verbis אמר משה מאריאיט introducuntur. Comm. in I, 1 incip.: נשים פתח דברינו דברי תורה תאמר כי יראה כאלו נמשך אבוקרט אל מה שהסכימו קצת חכמינו שחיי הראשונים שהאריכו ימים האורך ההוא המופלג היה דרך פלא. Praeter Galenum et Maimonidem citantur א״ר בקולייט (I, 1, cf. Cod. *Monach.* 28), i. e. *Averroes* in كليات, *Aristot.* Metaph. (בס׳ מה שאחר הטבע, ib.), ס׳ המאורות *Ibn Esrae* (II, 13). Passim Biblia et Rabbinos spectat, ut initio modo laudato, II, 24, ubi fusius de periodis (הקפי החולאים), seu diebus criticis agens, a Kohelet 3, 1 incipit.

Quod ipsos *Aphorismos* attinet, Versio nostra hebraica generatim eadem est, atque edita A. 1647 a *Gaiotio* [2]). Inter-

---

1) Cf. supra p. 133, ubi per brachylogiam praef.em in Cod. Arab. omnino desiderari dixi; exstat in eo major pars, cujus apographum mihi benigne suppeditavit Rev. Dr. Bandinel, ibique reverâ legitur للنيرزى (sic). אלגיריזי citatur quoque in Ibn Esrae ס׳ המולדות Ms., in vers. Lat. ed. a Dryandero sub domo 4: »*Anirizi*". Articulum *Nairizi* in Indice ap. *Nicoll* p. 705 omnino non intelligo, sub Hebatallâh (p. 588) nihil de hoc nomine occurrit!

2) Vid. *Catal.* p. 1041, ubi me latuerunt verba Gaiotii ad Lecto-

pres mihi dubius est. *Maimonidem* aliam secutum esse versionem, diserte observat Noster ad I, 2 (אמנם הר״ם נמשך כפי העתקת לשון אפוקר״ט אשר היתה לו).

B) Plagula (ff. 4) N. »20" notata (cf. Cod. W. 76) continet dissertationem de genealogiâ Abrahami, et de nom. יהודים vel עברים manu Hisp. pulchrâ exaratam, quam subscripsit auctor ABRAHAM e familiâ HA-JACHINI, sine dubio auctor notus Constantinop.us A. 1655 (*Catal.* N. 4240, ubi adde op. nostrum). Init.: ב״ה, שר המאורות חיו פניו כאבוקה גדולה מרוב חכמה ... עתה באתי בחן חן למעלתו הרמה כי גמל חסד עם היהודי העי בעבור תחנתי ומילא ארוני שאלתו בשמחה ובטוב לבב והצמיח לו פרנסה לנפשו ... ארוני שאל לי הד״ל צעיר בחכמה ע״י התורגמן עברו הוא אחי אשר כנפשי כה״ר שאול יצ״ו על וכעת די השרה עד ; finis: אודות אברהם אבינו ע״ה כיצד סדר יחוסו מן התורה נתראה פנים אל פנים עם ארוני תספר (!) בלשון הקודש מה שיש די בדברים אלה הגדולים אשר רבים נמוחו (sic) בחקירתם. »Princeps" hic, qui auctorem per interpretem (Turgeman) *Saulum* de materiâ interrogavit cet., est, ut puto, *L. Warnerus*; Saulum vero nonnulla non bene intellexisse observat auctor.

C) Epistola (ff. 2) EJUSDEM אברהם המכונה ליב ין משפחת היכיני (unde confirmatur quoque pronunciatio Jachini), sine dubio ad eundem (*Warnerum*), incip.: השר הגדול נורא בחכמתו, ubi legitur: זה ימים נכספה וגם כלתה נפשי להתעלץ באהבים ולשמוח בחכמתך הרמה שר החכמות וטרדות הזמן מונעים הטוב שהכל יכספוהו [1]) והכל יפה בעתו עת היא מזומנת לטובה עד אשר אבוא אל ארוני בפתחי שעריך וארמנות גדולתך. Argumentum est

---

rem: »nos MS. Rabbinicum antiquissimum e *Plantavitiana* in Gallia Bibliotheca nacti, in quo tamen nec titulum legere erat, nec finem; rursus autem alio MS. in Italia potiti, eoque elegantiori, ac minime mutilo; utriusque in unum coacti copiam cunctis Doctiorum Idiomatum cultoribus faciendam putavimus." Plantavit. duplex exempl. cum scholiis *Galeni* habuit (v. W.[1] p. 137). A nostrâ diversa est versio *Natani* in Cod. *Scal.* 2,[8]. — Quid de *Abrahami* כברית Comm.io (*Plantav.* n. 80) sentiendum sit, nescio.

[1]) Alludit ad locum classicum in initio Ethices Aristotelis.

petitio pro Judaeo paupere, *Jedidja* מליריאה (de Leyria? cf. sub E) Smyrnensi; scriptor a principe rogat, ut mercatori ואגנר scribat, ut hic intercessores (סרסורים) suos Judaeos jubeat, ut dictum pauperem servi instar (משרת) adoptent vel capiant, addens: הלא אחי ורעי החכם המרומם זרע ברוכים אלופי לראש כמה״ר יצחק ברון נ״ר ומשרתך איש יקר רוח ותבונה תורגמנא דמרי כהר׳ שאול יצ״ו יעידון יגידון לפני רוממות מעלתך כי אהבת עולם אהבתיך.

D) Epistola (ff. 2) EJUSDEM, litt. quadratis, incip.: גבור כארי גבורי קציני, ubi occurrit locus: זכרתי אהבתו בחדש אדר זמן שאנו ב״י מתוקים מדבש ... Scriptor gratias agit pro patrocinio erga Judaeum Smyrnensem (v. C). Hic quidem patrono (Warnero) scripsisse dicitur, se lucri vel emolumenti portionem cedere scriptori, qui vero affirmat, eum solummodo id fecisse, ut conditionem suam confirmet (לחזק עיני), quia omnes sciunt, quam gratus sit scriptor apud dominum.

E) »*Compromisso*" (ut vocatur pag. adversâ folii) inter *Michael Naamias* (נעמיאש) [1], tutorem orphanorum *Isaki Ibn Jakar* (יקר), eorum matrem *Rachel*, cogn. פיליפא. נוניש *Felipa Nuñes* (ut subscripta est), ac tutricem (אפטרופוסית), orphanum *David Ibn Jakar* atque *Samuelem Maestre* (מאישטרי), nomine uxoris ejus *Simchae* filiae *Mardochai Ibn Jakar* (fratris Isaki laudati), qui judices instituerunt legatum (»illustriss. excell. Ambassador") ר׳ פֿראנדיס (Ferrandes?) et *Jakobum Ibn* נחמיאש et *Iomtob Ibn Jaish*. Datur fer. III. 14. Menachem 5377, 17 Augusti 1617. Subscriptus est *Jedidja* רי ליריא, sine dubio idem atque laudatus sub C. D.

F) *Epistola* (fol. uno) charact. crasso, minus elegante (v. Specimen) exarata; subscripta a SIMCHA ASHKENASI, incip.: חיים ארוכים ושנת ברוכים לאה״ו, et sine dubio directa ad *Warnerum*, cui, post indicatam salutem, de libro aliquo describendo, ut vid. Karaitico, sequentia refert: באתי להודיע לאדוני שאני שומר על המשמור

---

[1]) Hic et Jakob laudandus add. ap. *Zunz*, zur Gesch. p. 431.

לכתוב ולהשלים בע״ה הספר הידושה (!) לבוא בבקר ולילך בערב סמוך לחשיכה אבל יש הרבה לכתוב כי כל הענין מה שיש חילוקם עם הרבנים וכמעט צריך לכתוב כל הספר אבל אני אעשה כפי ע״ד [עניות דעתי] בכל מה דאפשר לגמור על הצד היותר טוב בדקדוק טוב ויפה שיהיה נחמד למראה ויתן מכ״ת עיני (!) עלי כרב על עברו . שוב חדושים אין בכאן. Nova tantum tradit, dominos Sign. *Becker* (בֶּעְקֶר), Sign. *Capitan* et בַּאנַא יָאטִי ad prandium invitatos fuisse cet. Cf. quoque sub 73 N.

G) (ff. 9 mediis oblongis, charact. Hisp. complicato recente) opus *Turcicum* cum tit. (et praef.) Arab., quem charact. Arab. transscribo: مختصر فى بيان مقالات اهل العالم والمذاهب المختلفة لطوايف الامم, auctore *MUHAMMED EMIN B. SSADR ED-DIN AS-SHIRWÂNI* محمد امين بن صدر الدين الشروانى A. H. 1024 (1615) in urbe Haleb (Aleppo) in gratiam *Muhammed Pasha*. Praef. indicem et finem v. in *Append.* XV. De Cod. altero *Paris.* quaesivi in Zeitschr. der d. m. Gesellsch. IX, 841; sed huc usque frustra.

H) Notitiae, seu Index locorum, sive in libris *Karaiticis* sive in Talmud et Midrash, partim secundum locos Bibliorum in iis expositos. Scriba (seu collector) est sine dubio SIMCHA laudatus, qui res in gratiam *Warneri* excerpserit.

WARN. 73.

[Catal. p. 409 n. 10 Cod. 1099].

[Cod. miscell. 4°, cujus fasciculi omnes, »N. 18" signati, exarati sunt charact. Hisp. partim pulchriore, forsan manu ABR. JACHINI, partim minus pulchro, ut vid. SIMCHAE ASHKENASI. Passim spatium relictum notis Latinis WARNERI expletum est.]

Excerpta ex auctoribus Karaeis, partim e Codd. ipsius Bibliothecae.

A) (ff. 78) inscriptio: ליקוטים מן ר׳ אליה קראי, et Lat. »Annott. in *Ahronis* Comm. legis;" sunt revera Excerpta ex ELIA TISH-

BI, scil. e Cod. W. 54, v. supra p. 253.

B) (ff. 87) Excerpta ex AHRON B. JOSEF in Pentat. (jam primus locus ויהי ערב in Cod. W. 2 f. 3 v. significatus est), adjectis ubique parallelis e Rabbanitâ notissimo SALOMONE ISAKI (*Rashi*).

C) (ff. 120) e Comm. in Pentat. auctoris *Anonymi* mihi ignoti (qui neque Jakob b. Reuben est, neque Ahron b. Josef, neque Ahron b. Elia); citat Ibn Esram. Initium: ויאמר אלהים הנה נתתי כי מדרך טבע שיקדם המזון מן הנזון. Accedunt loci paralleli e SALOMONE ISAKI.

D) (Fasciculus a manu sinistrâ ad dextram scriptus) e [Pseudo] JEFET in Proph. minor. (cf. Cod. W. 12) in Hos. 1; plura ipsius WARNERI manu adscripta sunt.

E) Ex AHRON B. JOSEF in Jesaiam.

F) Ex EODEM in Psalmos.

G) E lib. העשר JAKOBI B. REUBEN.

H) Ex אשכול הכופר JEHUDAE HEDESSI.

I) E ס׳ המצוות AHRONIS B. ELIA.

K) Ex אדרת אליה ELIAE BASHIATSHI.

L) (pagg. 372 a sinistrâ ad dextram) initia locorum Pentateuchi, quibus excerpta e Comm.^ii^ inserenda erant; in paucis, quae exstant, jam citatur ר׳ אהרן ז״ל.

M) (pagg. 486) item in Exodum e [Pseudo] JEPHET.

N) (ff. 18) inscribitur: Descriptum e libro Karaei »SAHL KOHEN B. MAZLIACH KOHEN" (הוא נעתק מן ספר ר׳ סהל הכהן בכ״ר מצליח הכהן קראי), cujus nomen exprimitur in exordio rhetorico (seu carmine), incip.: ס׳רעפי יעצוני לסתר נאומך, ה׳ן רוח מבינת אל תעני להכלימך, ל׳בלתי התהלך בן אנשי מקומך, אני אשיבך מלין ואת רעיך, הוי סתרי [= סותרי] דבריהם ולא ידעו בושת, האומרים יש תורה בפה עם חמשת; hujus finis est (f. 2 v.): ואל תשב בחדר עם נערי ועולי, להתהלל נגד פתיי קהלי תם וכו׳ (sic). Opusculum ipsum incipit: אני [1] מבית המקדש

[1]) I. e. بيت المقدس, *Hiërosolyma.*

באתי להזהיר את בני עמי, ומי ימהר יחיש לדבר זה חוץ מבני מקרא יצ״ו ההוגים בתורת ה׳, ואתה למה חרה לך בבואי ללמוד וללמד לשבת עם אדירי ויקירי וחכמי קהלי ולהשיב פתויי עם ה׳ מן המאכלות אשר התירו להם הראשונים במאכל הגנים והקלו בעיניהם טומאה וטהרה ושכיבת יולדת. Finis (f. 15): . . . ועתה אחינו ותהיה מן המצליחים ולא מן הנכשלים אמן. Loci uncinis inclusi, in Cod. W. 75 excerpti sunt.

Opusculi nostri polemici (contra Rabbanitas) et paraenetici (ad Karaeos), digni ut edatur, duo apographa possidet cl. *Geiger*, de quibus sequentia mecum communicavit (in epistolâ mense Decembr. 1854). Titulus est אגרת ר׳ סהל, vel תוכחת מגולה, vel **אגרת התוכחת**, *Epistola exhortationis* [hunc adopto, quia etiam ap. *Simcha* f. 22 v. occurrit]. Orditur utrumque apographum a particulâ prosaicâ; in altero in fine exordii legitur תם הפיוט, in altero sequitur carmen acrost. (מקצת החרדים חזק), incip.: מספרי חכמיך אשר חרמו, desinens: וכסא נכון כסאך מעולם אתה בילא״ו, quod in Cod. altero post 3 Alphabeta *Jefeto* tribuitur [1]). Sequitur in utroque apographo particula incip. עד כתבת אלי באגרותיך ad בנחת עונתו. Dein, ut Cod. noster, אני מב״הם; post finem nostrum vero locus brevis: אחינו האהובים ad שבת אחים גם יחד.

Pauca de auctore nostro cogn.° *Abu Sari* (cf. supra p. 194), olim inter suos celebri, hactenus innotuerunt (v. *Mardochai*, p. 139; $W^{1\cdot 3}$ n. 1745; cf. *Simcha* s. v. משנה תורה; *Munk*, Notice sur Aboulw. p. 5) [2]) [cf. Litbl. XI, 443], suppl. e *Jüd. Lit.* § 14 n. 38, scil. *Hedessi*, Alphab. 167, 173; cf. 4 [משבילי הכהן, ad rem cf. *Jüd. Lit.* § 14 n. 10] 62, 168 [Litbl. VII, 20 leg. f. 64 col. 4; cf. supra p. 193 n. 2], 169, 178, 201, 241, 257. Vixisse videtur Saec X° med., et si verba »Saadia ma-

---

[1]) »Das in den ersten Abschrift dem Jefeth nach drei Alfabethen zuertheilt ist."

[2]) De praedicatis המלמד הגדול et הזקן non specialibus v. supra pp. 174, 230.

gister tuus", passim repetita, stricte sumenda sunt, epistola nostra ad discipulum Saadiae (mort. A. 941-2) missa fuerit. Locum invenies in *Append.* XVI notatu dignissimum, ubi citantur auctores varii; in his ceterum ignotus *Abu at-Tajjib* (טייב) cogn. אלנבלי (leg. אלנבלי?) atque (!?) בן עלי בן כיסן et אבועלי חוסן אל בצרי, sine dubio *Jefet*, qui ergo Nostri aequalis fuit, neque ei praemittendus, neque postponendus (ut vult Munk l. c.). Cum loco epistolae nostrae (f. 5): החריבו ביתי פעמים, ישרפו בתי שתים, והרגו בני אריה הבבלי, ומדי ופרס שילי, ויון ומקדון פלילי, וישמעאל ואדום אילי cf. locum cit. supra p. 33.

F. 18 incepta est epistola scribae (sine dubio SIMCHA[E] ASHKENASI), ut vid., ad *Warnerum*, cujus verba sunt: אחר דרישה ופרישה באתי להשתחוות אפים ארצה נגד אדוני מורי (!) ולהודיע על דבר הספר של קראים אשר אני כותב היום כי הוא נחכר [leg. נכבר!] מן הספר הראשון הגדול אשר כתבנו וצריך להעתיק כולו אבל לא ידעתי מה לעשות כח אין בי להעתיק במהרה מחמת כאב הראש ובשביל זה הייתי רוצה לילך אל הכפר להתרוות . . . הלא ידעתי אם אהיה בכפר אצל אדוני מורי שיהיה לי עסק יותר גדול כמו היום ומה בכך אפשר שיהיה לי טוב לגופי חידושים אינן בכאן רק אומרו (sic) בוודאי; hucusque.

WARN. 74.

[Catal. p. 409 n. 15 Cod. 1126].

L. *WARNERI* excerpta et annott. inscripta: »*De fide Karaeorum et primariis inter eos et Rabbinos Controversiis cet.*," edita a *Wolfio* in Bibl. hebr. IV p. 1086. De loco primo hebr. v. supra p. 129.

WARN. 75.

[Catal. p. 409 n. 13 Cod. 1127].

[Fasciculus, cujus pagg. vel ff. ad 100 usque numerata sunt.]

Excerpta e plurimis auctoribus Karaeis notis, quorum no-

mina notata sunt. Primus locus est e JEFET, eumque spectare videtur inscriptio (seu index argumenti) in limine: »Modi explicandi scripturam" cet., quam ad totum Cod.em refert Catal. Leydensis; exstant vero plures hujusmodi inscriptiones. Nonnulla e Sahal excerpta sunt, ut p. 53 e Cod. W. 73. P. 62 legitur locus de doctis Karaeis excerptus e Mos. Bagi (Cod. 30), non ex Elia b. Abraham (v. supra p. 105). Pluribus locis occurrit CHISKIJJA CHAKI (חזקיה חַכִי ?), ut videtur, scriptor contra Karaeos, cf. יחזקיה e Cod. 74 ap. *W*4 p. 1089.

WARN. 76.

[Catal. p. 409 n. 12 Cod. 1128].

[Cod. miscell. hic est num. »20", quem *W*4 p. 1096 in Catalogo nusquam commemoratum esse contendit. Cf. Cod. 72 B.]

A) Excerpta e Karaeo AHRON B. JOSEF in Josuam et *Jud.*, edita a *Wolfio*, Bibl. hebr. IV p. 1096.

B)* Excerpta Comm. in *Jobum*. Auctor, a me non diligenter quaesitus, certe Maimonide recentior est (הרב ז״ל בספרו הידוע spectat sine dubio More Nebuchim). Incip. איש היה בארץ עץ איוב
שמ פי׳ החכם ר׳ אברהם ז״ל בשם אומר כי איוב היה מבני נחור .

C) Exc. in *Proverbia*, ubi de 18, 22 multis disseritur: פי׳ זה הפסוק י״ל שהוא משל על החמר הזך והנקי שהוא במזג היותר טוב; ad 26, 4 citantur יהודה המדקדק, i. e. Chajjug, et ר׳ דוד ז״ל, i. e. Kimchi.

D) Exc. in *Psalmos* (certe non Ahron b. Josef), ubi citantur אברהם ז״ל, i. e. Ibn Esra, et ad IV, 8 ר׳ דוד קמחי ז״ל.

E) *WARNERI* ipsius potissimum excerpta ex auctoribus variis in *Pentat. Megillot* et *Prophet.* cum Vers. ipsius latinâ.

WARN. 77.

[Catal. p. 409 n. 14 Cod. 1113].

Notata varia, potissimum *Mishnam* spectantia, cujus editionis punctatae 4 ff. 4° compacta sunt. Quae *Islamum* spectant, (v. Catal. Leyd. vet.) paucissima vidi, praeter voces nonnullas arabice scriptas.

WARN. 78.

[Catal. p. 409 n. 8 Cod. 387].

Cod. ingens in fol., continens *L. WARNERI Exercitationes* in Pentat., adhibitis Commentariis, in primis Karaeorum.

WARN. 79.

[Catal. p. 410 n. 16 Cod. 382].

Cod. (in fol.) continens:

A) *WARNERI* Adversaria, et quidem: 1) Excerpta ex auctoribus Rabb. in *Esram*, in his nonnulla (ut ex Abravanel) manu Judaicâ expertâ (*Jachini?*), et 2) Notitiae Latinae in locos Biblicos varios sine ullo ordine.

B) Excerpta e JEHUDA HEDESSI: אשכול הכופר.

C) Excerpta e Talmud variisque auctoribus hebr. sine ordine cum observationibus brevibus latinis.

SECTIO III.

[*Codd. recentiore tempore comparati, nunc Hebraicis adjecti*].

N. 80.

[Olim *Golii* 107 a].

[Cod. membr. 4⁰ min. ff. 338 (et f. 1 in fine, ubi versus varii), charact. Italo-Germ. major. omnino aequali et pulchro, finitus a SHEMARJA (formulâ עמ״י יז״י) B. ABRAHAM JECHIEL (ז״ל נבתו״יא) fer. Iª mensis XI (Adar) die 23. A. 1482 (הר״כן בחס״ר כס״א), qui mercedem se accepisse dicit a viro, cujus jussu Cod.^em scripsit (nomen vero bis erasum est, ut fieri solet mutato possessore). Inter possessorum nomina in limine, quorum plura deleta sunt, legi possunt: *Isak* (יז״י ישר״ץ) *b. Immanuel* מניאטו (vel כניאנו?) לי״א, *David b. Menachem* ראר׳לי (cf. *Catal.* p. 2435 sub N. 7054) Pisanus, et *Matatja b. Chajjim Zarfati.* Cod. A. 1601 ab inquisitore revisus, sed nihil deletum est].

[פירוש] *Comment.* in Pentat. auctore SALOMONE ISAKI (vulgo *Rashi*, ob. A. 1105, v. *Catal.* p. 2340), saepe editus, cujus tamen Codd. antiqui, ut noster (addendus ap. *W.* et *Zunz*, Zeitschr. p. 352), lectiones exhibere solent magis genuinas. De quibus tamen nonnisi post diligentem disquisitionem sententiam proferre licet.

N. 81.

[Antea 1298].

[Cod. membr. 12⁰ ff. 175; charact. quadr. medio venusto, punctis instructo, sed ob antiquitatem jam pallido. In fine pos-

sessor inscriptus *J. J. Schultens*, atque sigillum cum inscript.: »ex Bibl. *Nicol. Jos. Foucault* Comitis Consistoriani." In lim. legitur: »*Jacobo du poirier* Curonensi Ambaesiano Doctori Medico Don. D. Avenione Raupor . . ." (cetera legere non potui) et hebr. . . . נתן למ׳ דו פורייר ממני משה, ergo donum *Mosis* cujusdam].

Pentateuchi fragmentum.

N. 82 a, b.

[Voll. II membr. 12⁰ ff. 139 + 177; charact. majore quadr. crasso et robusto; vol. I finitum novil.⁰ Kislew 361 (decurrente A. 1600) Francofurti a JAKOB B. SALOMO mactatore (שוחט)].

תהלים *Psalmi*.

N. 83.

[Cod. membr. 4⁰ ff. 11, charact. quadr. recentiore]:

Titulus: מגלת אחשורוש, *Volumen Ahasveri.* In limine legitur nota (»note") Gallica (versa ex hebr.), data *à la Haye* 30 April 1822, ubi familia argentarii (Banquier) *Boas* Versionem e Cochin accepisse dicitur, »*il y a une trentaine d'années.*" Inscriptio specialis hebr. (f. 1) est: אגרת מהמלך אחשורוש ששלח המן הרשע בכל מדינות הודו וכוש בשם המלך נעתק מביבלי״א הנכתבת בלשון יון מהשבעים זקנים בימי תלמי המלך ונכללו הפרשיות הללו בתוך ספרי אפוקריפ״א פי׳ ספרי הנסתרים וכו׳, i. e. epistola regis Ahasveri, quam misit Haman cet. versa e Bibliis *graecis* cet.; comprehenduntur capp. illa libris *Apocryphis* cet. Versio haec *Additamentorum in Esther* non ubique est pressa, incip.: אלה דברי המלך הגדול ארטצארצים (הוא אחשורוש) הוא המלך המולך מהודו ועד כוש צוה ומצוה לשרי ממאה ועשרים ושבע; finis

והמשומדין בשתי וערב ואמר הח׳ ר׳ מאיר בונא פעם אחת כתב גלח אחד על כתפו שם של ארבע אותיות ואומר הרב הנזכר שמא הגלח לא כיון למינות כי הוא גוי ואינו מבין לטוב לכך פוקר וכופר כי הגויים אשר עובדין ע״ז אינם מכירים אלא מנהג אבותיהם בידיהם והם גדלו אותם והדריכם באמונות ע״ז לכך אסור למחוק שם שכתב הגוי אך יניחנו וימחק מאליו אבל מין שכתב ודאי לשם מינות כתב (f. 137 v.).

N. 85.

[Cod. membr. 8⁰ lat. ff. 40, charact. Hisp. medio distincto vetere (forsitan Saec. XIV[i]); inde a f. 37 manu Hisp. non ita antiquâ sed vetere suppletum. Initium fere deletum juvantibus excerptis meis ex aliis Codd. legere potui].

Fol. 1 r. legitur: מאמר פילוסופי מדבר מכל כחות הבעלי חיים ולא נודע שם מחברו »Opus philos. de omnibus viribus animalium auctore ignoto." Est vero *Summa* seu *Compendium* lib. *Aristotelis de Animâ*, auctore Arab. *Averroe*, hebr. versum. In Cod. olim Uffenb. 85, nunc *Hamb.* 261 (f. 154), quem A. 1847 inspexi, et in Cod. *Canon.* 63 (f. 93), nunc in Bodl., inscribitur כללי ס׳ הנפש, ut quoque leg. in catal. olim *Bisl.* ap. *Geiger*, Zeitschr. III, 283 n. 9; idem opus videtur »Summa" in Cod. *De Rossii* 423, [2], estque idem ס׳ הנפש in Cod. *Vindob.* n. 126 p. 140 ap. *Deutsch* (qui more suo opera, interpretes et Codd. nonnullos confuse enumerat), ut mihi constat ex excerptis a Doct. Saenger acceptis. A. 1854 vidi Cod.[em] bibliopolae *Netter* 17, [5], inscriptum ס׳ הנפש קיצור א״ר, i. e. »*Compendium*," ubi interpres hebr., non nominatus in omnibus aliis Codd., (ne in Vindob. quidem!) in fine nominatur Moses Ibn Tibbon, mihi adhuc non omnino certus; is enim in eundem lib. de Animâ vertit *Comm.* [*medium*] A. 1261 (v. *Catal.* p. 1999 sub e) [1]). Etiam

---

[1]) Neuter Latine editus est. Comm. *med.* Arab. lit. hebr. exstat

Cod. *De Rossi* 208 »Compendium" exhibet interprete eodem [1]). קיצור inscribitur quoque in Codd. nonnullis Supercomm. (seu notae) *Levii b. Gerson* (compos. mense Tebet A. 5084), qui librum valde incorrectum (ספר מוטעה מאד) se exhibuisse dicit; ejus vero textus conspirat cum versione nostrâ, quae ergo eo antiquior est.

Cod. noster incipit: הכוונה בכאן שנביא דברי המפרשים בחכמת הנפש; in fine non absolutus est; v. quae sub Cod. Canon. laudato suo loco disseram.

N. 86.

[Cod. chart. 4° ff. 153. Auctor subscriptus in fine «Haag fer. IV. 19 Nisan 555 (1775)" Cod.em hunc et 87-89 charact. quidem Germ. recente vel ipse pure, ut ajunt, descripsit vel describere fecit].

1) Auctor hujus et seq. Cod.is, Naftali seu Hirz Ulmann Moguntinus in urbe Hagae Comitum, varias philosophiae disciplinas tractavit secundum systema *J. C. Wolfii* hebraice. Volumen unum tantum editum est (v. sub Cod. seq.); quae ceterum exstant (partim eadem) in Codd. variis *Mich.*, enumerantur in registro Catal. ed. A 1848 p. 326. Qui haec opera argumenti causâ non digna censent quae attendantur, peculiarem saltem ibi invenient *stylum* et *terminologiam* (quamquam haec magnâ ex parte ex ipsâ vernaculâ Germ. vel Latinâ adoptata est). Noster Wolfium hebraicâ induit togâ, prout veteres *Aristotelem* et *Averroem*, et recens *N. Kroch-*

---

in Cod. Par. 317 (*Munk* et *Renan* p. 62); quis sit Comm. in Cod. *Escur.* 646, [3] nescio; magnus Latine editus initio destitutus videtur.

[1]) An huc spectet lib. de Animâ hebr. in Cod. *Paris.* 368, [2] (ap. *Wüstenfeld*, sub Averroe p. 107 op. 28 seorsim), ut alii Codd. non optime in Catall. recensiti, nescio.

mal — *Hegelium!* — Cod. noster, si priora ff. 153 spectas, inscriptione caret; si Kantii utar terminologiâ, est »critica rationis empyricae", tractans psychologiam, »pathologiam" animae, aestheticam cet. capp. 231; cap. 1 in Indice: תנועות הנפשיות, ultimum est continuatio de »Erscheinungen."

2) (f. 136-53) EJUSDEM סלע המחלקות, *Petra divisionum*, de differentiâ inter Theologos (תורניים) et Philosophos, 2 partes.

N. 87.

Voll. V, auctore Cod.is praeced.is, ubi:

1) (ff. 149) החכמה השניה מחכמת מה שאחר הטבע והיא חכמת העולם, Scientia secunda Metaphysices, seu *Scientia mundi*, §261-450, epigr. fer. VI. 28. Ijjar 1779. — Pars, quae praecedere debuit, est חכמת השרשים, eaque edita est A. 1781 (v. *Catal.* p. 1044, ubi adde epigr. prim. 14 Tammus 1776).

2) (ff. 253) החכמה השלישית ... והיא חכמת הנפש, Scientia III Metaph., seu *Scientia animae*, § 451-711, in fine תם ח' הנפש הבנויה על המחישות, i. e. sensualis (a حسّ), seu empyrica. — »*Chochmat ha-Nefesch*" P. I. circ. A. 1750 (!) scriptum esse fertur in *Catal.* des livres orient. Fr. Muller, Amst. 1857 p. 73 n. 1233.

3) (ff. 186) ח' הנפש ח"ב והיא חכמת הנפש העיונית, *Scientia animae* II, seu *speculativa*, § 712-775, ubi f. 51 notatur, a § 776 incipere partem Iam theologiae; f. 52-186 est veluti appendix: מופתים עמוקים שהנפש האנושית עצם פשוט »Argumenta subtilia, animam humanam esse substantiam simplicem." Epigr. fer. VI. 19 Menachem (Ab) 1784.

4) Cujus ff. 28 prima desidd., incipit medio § 793, clausula f. 160 (nunc 132): תם חלק ראשון מחכמת האלהות, i. e. P. I *Theologiae*, quae a § 776 incipere debuit (cf. sub 3).

5) (ff. 172 cum Indice) חכמת האלהות, *Theologiae* P. II de

Deo agente (seu activitate Dei) in mundo, § 951-1070, ad f. 108 usque. Appendix (»סניף, Anhang") de omniscientiâ et libero arbitrio, cet., §§ 79; desinit f. 170. Epigr. fer. I. 13. Sivan 1782 (תקמ״ב).

N. 88.

מאמר הייחוד מיוסד כפי סדר הלמוד השכלי הנהוג בחכמות ההנדסיות . . . נכתב בשנת ויהי״ת להם למ״ו״פ״ת״ וי״רש, *Tractatus de Unitate* secundum methodum mathematicorum Ejusdem (ff. 96); epigr. fer. V. 28. Tammus 1785.

N. 89.

מהלך השכל תקרא . . . חכמת הגיון או חכמת המופת »*Logica*" e Log. *J. C. Wolfii* hebr. versa, adjectâ (f. 87 seq.) parte II, expositiones exhibente; epigr. (f. 181) fer. I. 25. Adar II. 1786. Sequitur (f. 182-192) Appendix (סניף): סדר הלימוד »Methodologia" matheseos.

N. 90.

[Cod. chart. 4° duplex, cujus paginae non omnes literis impletae sunt Germ. recentibus (Saec. XVIII), vix in particulâ utrâque discrepantibus].

1) f. 1 r. inscriptum **ס׳ ידיעת ה׳ אלהים** אלכסנדר בלא״א מהר״ר שמואל זצ״ל, *L. cognitionis Dei*, auctore Alexander b. Samuel Gallo (צרפתי), cujus acrost. in carmine seu aenigmate introd.is (f. 1 v.): חידה במשקל שש תנועות. Porro: ספר ידיעת ה׳ אלהים חבור קטן הכמות . . . שנת ע״ת רצון לאלף הששי, i. e. A. 1710.

Opus capp. 6 de existentiâ Dei, immortalitate, cet. exhibere debuit, sed pagg. 91 (manu vetere numeratae) ad med. cap. 4 tantum exscriptae sunt. Incipit ab »utilitate libri" (מתועלת הספר), ejusque oratio facilis est quodammodo.

2) (f. 101): מלאכת המבטא נקראת אצל העברים בשם דקדוק, *Grammatica* (cf. supra Cod. 42, 5), sed haec quoque ad p. 123 (ubi tabula) tantum continuata, Ejusdem auctoris, qui sine dubio idem est atque *Süsskind* Alexander b. Samuel סנטרפאר [... torfer?] Metensis, cujus carmen, scriptum fer. IV. 20 Kislew 464 (1703), legitur in Chagigâ ed. Hottinger (*Catal.* N. 1623 et sub 7059 p. 2454), atque Alex. fil. judicis Sam. cet., qui auctor est Gramm. hebr. cum append. de accent. Germanicâ, c. t. דרך הקודש, ed. 1717 (sic, v. Corrig. ad *Catal.* N. 4399), quam cum MS. nostro conferre non potui.

3) (seorsim paginatum): ס' צרי היהודים שחבר ר' זלמן צבי (!) מאוף הויף (!) אופא, Latine in marg.: »*Theriaca Jud.* hebr., Germ. scripta a Salman Zebi [i. e Salomo Offenhausen, A. 1615, v. *Catal.* p. 2377] et edita a Wülfero [scil. secundâ vice], jam in purum hebr. versa a R. Alexander Zarpati" (sic!) i. e. auctore opp. 1. 2. Initium, seu potius tituli continuatio est: בו מראים אנחנו עם בני ישראל, sed 7 pagg. tantum exscriptae sunt.

N. 91.

H. A. Hamakeri [ob. A. 1835] Scholia Latina in Jeremiam, autogr. Desinunt in medio fere Capite XXXI.

N. 92.

[Cod. chart. 4°, voll. 2 ingentibus; cf. Catal. *Hamakeri* p. 111 n. 17, ubi tantum: »Dict. Schroederi !"].

Vol.is 1i tit.: *Prophetae minores Commentario* philolog.-exegetico illustrati a V. Cl. *N. G.* SCHROEDER, LL. OO. et Ant. Jud. in Acad. Groning. Prof. celeberr. [ob. A. 1796]. Scripsit ... [nomen erasum est] philol. stud."

N. 93.

[Cod. chart. 4° ff. 165; charact. Hisp. medio satis distincto, vetere (Saec. XV?); sub initio nonnulla evanescentia partim renovata sunt, voces et loci nonnulli omnino desiderantur. Hic et seq. Cod. A. 1854 a bibliopolâ *Mose Hecht* Maroccano, emti sunt].

1) מאירת עינים, *Illuminans oculos*, supercomm. mysticus potissimum, in *Mosis Nachmanidis* Comm.um in Pentat., auctore (Saec. XIII-XIV) ISAK B. SAMUEL vulgo »EX Acco" (רמן עכו, i. e. Ptolemaide), de quo, et partim de op. nostro inedito, sed ut edatur dignissimo, fusius disserui in *Catal.* p. 2523 sub *Schemtob Ibn Gaon*, quia hic a Nostro saepissime citatur, ut alii plures auctores et opp., quorum indicem locupletem exhibebo in Catal. MSS. Bodl. Codd. omnino sunt rari; qui exstant, et mihi innotuerunt sunt: *Opp.* 988 Q. (et pars s. t. שערי צדק *Opp.* 1067 Q., v. *Catal.* p. 1467, cf. supra p. 91; לקט שושנים in Cod. 1026 Q. nondum inquisivi, sed id non huc spectare comperi), *Mich.* 388, 389 (et fragm. n. 748), *Monach.* 16, et, ut suspicor, 325 (ubi Lilienthal auctorem nominat »*Abraham b. Jekuda Sengil*" (!)

Hierosol. 1583); opus nostrum recognovi in Cod. *Hunt.* 411 (ap. *W*² p. 1599 n. 529 et *Uri* 138); Cod.^{em}, olim ap. J. S. Reggio, nunc possidet *O. Schorr;* alius membr. prostat ap. bibliopolam *E. Aschkenasi;* ex imperf. denique Cod. ap. *B. Beer* recens locos varios excerpsit *Jellinek* in opusculis variis.

Cod. noster post versiculos introductorios (בשם חי שאמר . . .) incipit: בראשית אמר הרמ״בן ז״ל . . התורה בלשון הזה סתם . . . אחז״ל בפסוק ואהיה אצלו אמון מכאן שקדמה התורה; desinit Comm. (f. 151) והמשכיל יתקן הענין לפי שכלו הרי למדנו שגם הנגלה עצמו רוחני . . . והכל אמת וי״י אלהים אמת ידריכנו תמיד בדרך אמת ויקיים בנו . . . כי גמל עלי ברוך י״י לעו׳ א״וא . תם ונשלם שלב״ע. — Sequuntur f. 151 v. - 152 r. ליקוטין מס׳ **הזהר**, Collectanea e lib. *Sohar.* — Porro f. 152 incip.: בראשית ברא בסתר הב׳ כתר עליון . . שאלתי למרד״כי; sunt nimirum *supplementa* seu loci supra omissi (unde f. 5 v. legitur: שאלתי למרד״כי וכו׳ באחרית הספר) ad pericop. וישב usque (f. 162 v.: למעלה בסדר וישב מפי רשנ״ר, 10 lineae).

2) Inserta est (f. 160 et seq.) *Epistola* polemica Jakobi b. Sheshet (Saec. XIII, cf. *Jew. Lit.* p. 114, *Catal.* p. 1964, 2491, et *Ersch*, Encycl. s. v. Gerondi (mox edendâ), quam mihi descripsi et occasione datâ publici juris faciam.

3) (f. 163) **סדר מערכת הספירות** est fragm. lib. **מערכת האלהות**, *Ordo divinitatis*, qui vulgo tribuitur *Perez b. Isak* (v. *Catal.* p. 2091), nullo fere jure.

N. 94.

[Cod. chart. et passim membr. 4°. ff. 458, charact. Hisp. maximo, robusto, inscriptiones et constitutiones (Arab.) atramento rubro. Locis nonnullis suppletus est a scribâ frontispicii, Samuel Zarfati b. Israel Jakob. In fine *Abraham Ibn Dana* (ראנה) observat, ritum hunc esse Judaeorum (in urbe) Fās genuinorum (תושבים) ante adventum exulum (מגורשים), scil. Hispaniae. Emtus est A. 1854, ut Cod. praec.]

Titulus (recens): ס׳ מחזור למנהג התושבים כאן פאס יע״א שנהגו ותקנו אבותינו מידי יום ביומו ומידי יום בשבתו מועדים לשמחה שלש רגלים וג״כ ימי הדין ימים נוראים . . כמו שנהגו ושתקנו בכאן מתא פאס יע״א. *Machsor* seu Cyclus precum secundum ritum urbis *Fâs*, Judaeorum nimirum hujus urbis genuinorum. Incip. ab אלהי נשמה, desinit proprie f. 451 תחנה לעצירת גשמים, ubi vero sequuntur supplementa ff. 7 ad festum Pentec., scil. אזהרות, partim Isak b. Reuben, partim Sal. Ibn Gabirol, cum Comm. brevi ad marg.em. — Praeter festa proprie sic dicta comprehendit quoque jejunia et semifesta ut סליחות, קנות cet. Constitutiones linguâ *Arab.* notatae sunt, ut alibi linguâ vernaculâ indicari solent. Hujus ritûs Cod. alius mihi non innotuit. Inter תחנות pro feriâ II et V (f. 38-45), קנות pro 9 Ab (f. 160-200), precibus novennii (f. 228 et seq.) et die expiat. (e. g. f. 367), הושענות (f. 399 seq.), et pro jejunio deficiente pluviâ (f. 450 seq.), varia occurrere, quae alibi non inveniuntur, didici a cl. *Zunz*, qui Codicem in usum operis sui (laudandi sub Cod. *Scal.* 4) perquisivit, et de eo, ut spero, aliquando plura nos docebit.

CODICES SCALIGERIANI.

SCAL. 1.

[Cod. membr. formâ maximâ »ingens volumen," ut merito eum designat Catal. vetus, ff. 291, columnis 3; charact. Germ. maximo venusto antiquo (v. Specimen), librorum initialia sunt majora partim ornamentis inchoatis; at inde a lib. Chronicorum jam vetustatis vestigia frequentiora apparent in locis putrefactis et decisis. Aetatem 300 annorum et amplius aestimavit Catal. [A. 1674 editus] ap. *W*[1] p. 1066 (cf.[3] p. 1044 ap. *Zunz*, Zeitschr. p. 351). Folii ultimi pars inferior tantum servata est, ubi legitur: סליק פרוש דברי הימים . אני מנחם בר יעקב כתבתי . . הפרושים לה . . . [בר יעקב erasum est]. Scriba MENACHEM B. JAKOB est forsitan idem, qui A. 1270 exaravit Cod.em *De Rossii* 1240? Cod. noster itaque addendus esset ap. *Zunz*, Z. G. p. 208].

[פירוש רש"י] *Commentarius* SALOMONIS ISAKI, vulgo *Raschi* et (praeter rem!) *Jarchi* (ob. A. 1105, v. *Catal.* p. 2340) in Biblia omnia, inclusis ergo libris, vel particulis, quorum Comm. non ei ipsi adjudicant Bibliographi (v. *Catal.* p. 2351, cf. p. 2341). Ordo librorum non ubique est vulgaris. *Jeremias* Jesaiam praecedit; f. 163 incip. Ezechiel, deinde 12 Proph. min., f. 198 Psalmi, *Proverbia* desinunt f. 231 r., fol. versum est album (ut quoque in fine Pentat. f. 96 v.); f. 232 Megillot nimirum *Esther*, *Ruth*, *Threni*, *Koheleth*, *Canticum* (si ordo fuisset liturgicus, a Cantico ordiendum, et lib. Esther ultimus

scribendus fuisset); f. 248 *Job*, f. 259 v. *Esra*, f. 267 *Daniel.* — Initium Esrae et Chronicorum cum Bibl. Rabb. ed. 1526 comparans, nullam offendi variantem lectionem notatu dignam. Attamen Cod. tam vetustus specialem meretur investigationem; notum enim est, editiones hujus commentatoris celeberrimi textum exhibere parum genuinum [1]).

Scal. 2.

[Cod. membr. formâ maximâ ff. 220 (praeter ff. nonnulla chart. supplem.) columnis binis; charact. eodem Hispan.-maurit. antiquo magno et satis distincto; initia et inscriptiones partim rubrae, sed jam ab initio passim a scribâ omnino non expletae sunt, ita ut jam in ipso op. 1° (v. sub eo) desiderentur numeri. — Fol. 219 v. - 220 v. varia notata sunt manu Hisp. mediâ, quae potissimum jam legi nequit; in his f. 220 de eclipsibus solis A. 1365 (אלף שסה, vox אלף postea omissa est, menses Hispanice nominantur: יינֿיר, יוליו, אגשתו, מאיו) ad A. 1384 usque, et de eclips. lunae A. 1364 (לקות הלבנה בשנת שסד היתה בחודש שטיימרו), unde Cod.[is] vetustas efficitur].

Codex insignis medicus ad literaturam *Arabico-hebraeam* magni momenti, cujus Index brevis ap. *W*[3] p. 1216-8 [2]) mendis laborat non levibus, ut sub singulis videbis. In eo tamen describendo nobis temperandum, nam si fines Catalogo positi id permitterent, de hoc Codice solo libellum facile conscribere possemus; quare multa, de auctoribus et operibus a nobis notata, Bibliothecae Hebraeo-Arabicae, jam diu praeparatae, servamus.

---

[1]) An *Mulder* (Lettervr. 1844 p. 165 n. 1) verba, quae tradidit, ex autopsiâ Cod.[is] scripserit, nescio.

[2]) Schedam, ut putat *W.*, manu *Scaligeri* scriptam (?) Codici olim insertam, e quâ etiam Catalogus editus sua petiverit, frustra quaesivi.

1) **Liber medicus sine inscriptione, unde non definitur in Catal. Lugd. et a *W*[3] n. 38 (uterque neglectus a *Wüstenfeld*, Gesch. d. arab. Aerzte p. 91 § 159); est vero lib. Arab. תיסיר (التيسير) [1]), auctore, in fronte nominato, Abd-al-Malik Ibn Zohr (ob. A. 1162, v. citata in *Catal.* p. 2772) e versione hebr. *Anonymi*, hactenus ignotâ. Idem liber A. 1490 et passim editus, Latine versus dicitur »de hebraico a magistro *Paravicio* (seu *Pathavino*, in editione 1514, e quâ infra locos citabo), ipsi sibi vulgarizante magistro *Jacobo* hebreo cet." Verborum postremorum sensus mihi non constat (v. *Catal.* p. 1213 sub Jakob Hebr.); Jacob ille vero non videtur auctor versionis nostrae, quae a Latinâ non leviter differt. Desideratur prorsus (sed forsitan in Cod. nostro tantum?) »prohemium" Latinum, ubi auctor lib. suum citat *de Decoratione*, scil. de causis mali et corrupti odoris [2]). Initium hebr. est: אמר עבד המלך בן זוהר שבח לאל שכל מה שמשיגים אותו ההרגשות מעידים לו באחדות ויכולת. ואחר פתיחת השבח לבורא ית׳ אני משתדל לקיים מצות המלך המפאר [המפואר] בביאור מיני רפואות סבות (sic) החלאים שיהיה טפולם קל ראויים לעוברי השם הנקיים נקלים בתכלית הקצור לא על דרך המוסכם למתענגים שב״א [מב״א ?] שאבח ימיהם וטובכם (sic) בחיי העולם הזה. ואתחיל בזה מה ששומר הבריאות בג״ה [בגחר האל]. הסכימו כל הרופאים שרפיון בני מעים מסייע**

---

1) Fol. 17 col. 2: והאיל חכרתי אלו האברים אני מתחיל בע״ה בבטן התחתון וכל מה שיש בו מן האברים. נשלם הספר הראשון מספר אלתייסיר בפי (!) אלמדאורה ואלתרביר (sic) ...; ubi sequitur Index capp. tract. 1[i] lib. II[i] (v. quoque locos citandos). Tit. plenus est التيسير فى المداوات والتدبير, quem neque Hebraeus, nec Latinus reddit. Librum *hunc* ipsum ex voto *Averrois* scriptum esse, discimus e fine lib.[i] כליאת hebr. MS. (*Opp.* 1134 F.), in vers. Lat.[a] editâ mutilato. Hinc suppl. *Wüstenfeld* p. 105 (unde *Renan* p. 12?). De libro Arabico loquuntur Haji Khalfa, ed. Flüg. II, p. 488 n. ٣٨١٩, aliique.

2) Unde vix dubito, quin hic idem sit liber (ap. *Wüstenf.* p. 91 § 159 op. 9) atque »*lib. Ornamenti*" (ap. *Wüst.* op. 6).

על התמדת הבריאות בג״ה . ומן הנקל שבכל הדברים שיעשה בזה הוא שתמרות מן התמר אלהינדי משקל ר׳ זוזים במה שגוברים עליו מהמים החמים ותשרה בו מן ראונד [רייאוברברו ad marg.] חדש מרוצץ משקל שלשה רבעי זוז ותניחנו כ״ר שעות ואחר כך תסכנו ותערב בו אוק׳ אחת ממשקה קליפת אתרוגין . יזכרו הרופאים שהשותה חצי זוז מן אלתריאק אלפרוק הגדול קודם שיאכל במים פושרים פעם אחת בעשרת ימים בימות הגשמים יתנצל בג״ה מחרוד הקדחות העפושיות ומן הכפיה ומן אלקלנג ותתמיד בו הבריאות בכל האברים ואמרו שהוא מעמיד השיבה. F. 2 v. legitur: אמר עבד המלך כבר זכרתי בהתמדת סבות הבריאות ודחית סבות החלאים מה שתהיה הרכבתו נקלה והטפלותו מעטת ויהיה מצוי ברב המקומות . בע״ה אתחיל בזכרון חליי הראש הנמצאים על הרוב . שער ראשון בחליי הראש, הגרב . הקרחת . חולי השועל . הנחש . הגבחת . בקוע השער . אלסעפה . והשאת . הפסד תכונת השער . הסובין . הכנים . אלצואב .; quibuscum cf. f. 3 col. 1 ed. Latinae (ubi opus dividitur in II libros, quorum 1^or^ continet XVI tractatûs, posterior vero 7 tractt. qui rursus in capita subdividuntur): »Tract. I qui est de aegritudinibus et est continens capp. 12;” sed capp.^um^ indicem seu argumentum Latinus non exhibet, quod ubique fit ab Hebraeo initio tractatuum, qui postea פרק nuncupantur; est itaque פרק שני (f. 2 v.) tract. II Lat. f. 3 v. At tractatuum et capp.^um^ numeri a librario raro expleti sunt, ut e. g. פרק חמישי f. 21 (est libri II tract. II f. 29 ed. Lat.); f. 22 col. 1: שער בחלאים הכוללים האברים פרק ראשון בעצמות יציאת מזגם . והשבירה ..., i. e. lib. II tract. VI (f. 30 v.); f. 22 v. col. 2: פרק שני בחליי הבשר בגוף כלו est tract. VII (f. 32). Accedit quoque f. 26 liber *de Febribus*, (qui in ed. Lat. f. 36 III^us^ numeratur) [1], sic incipiens: שער הקדחות: אמר עבד אלמלך בן זוהר וממה שמתילד בגוף הם הקדחות וזה השם המנהג לקרותו בו כל חום היוצא מן המנהג הטבעי בבריאות והוא העושה החולי והקדחות יש מהם חליים (sic) ויש מהם מה שהוא בלחות הגוף ומהם מה שהוא ברוח ואמרי רוח אני ר״ל העצם הרק שיהיה בלב. Fol. 28 col. 2

---

[1]) Ap. *Wüstenfeld* op. 7 seorsim; v. initium et finem in *Catal.* p. 2773 infra.

פרק במגפות האויר est tract. III (f. 38 v. Lat.); f. 29 col. [2]: כרי
להריק תשאר מן הליחה המחלה תעשה זה אם יכריחך אליו דבר ועל המישט
תהא צריך לזה . ואחר שהשלמתי מה שרציתי לבארו אני פוסק המאמר לפי
שהשלמתיו ובשם אני בוטח . נשלם ספר אלתסיר (sic) ברפואותיו
ובהנהגת׳ (sic) שבח לאל ית׳ לעד; cf. Lat. f. 40 r.: Desisto in quiete confidens in Dominum. Completus est liber cet." Pergit Hebraeus: (del.?) זה החלק מן הרפואה למי שלא למד ההקש
מלאכת הרפואות ההקשי׳ ולא העיון המלאכותי כולל הרפואות במשקים ומרקחות
וחכך מה שמתילד בגוף מן החליים . משקה מועיל הבריאים ושומר בריאותם ...
וזהו אהליליג הירוק .. [ad marg. legitur: ספר אלתיסיר כמו שר המשקים, v. infra op. [20]]. Latinus: »Incipit *Antidotarium* Abumeronis [Abû-Merwan] Avençoar compositum. Haec est particula antidotarii Abum. Avenç. libri *Theyçir* conveniens illis qui non didicerunt scientiam medicinae demonstrativam: et qui in practicâ medicinae minime sunt instructi; et colliguntur in hoc loco universaliter cet." Desinit Lat. f. 42 v. in commate »Sirupus" verbis: »Et confert cum adjutorio Dei. Et sufficit ad praesens cum laude Dei." Sequitur quidem »tractatus rabi Moysi[s]" cet. [fragm. de diaetet., v. *Catal.* p. 1924], sed clausula (f. 43): »Explicit lib. Abynmeron cet.", quam excipit Registrum in lib. Theisir! Hebraeus desinit (f. 30 v.): לקרחת אחת מן הליחות . הנה
זכרתי בתכלית הקצור הקרחות שיהיו מעפוש הליחות ואם לא תרצה לייגע
עצמך בקריאת מה שבספר תייסיר וכי לך במה שיש בזה החלק יועיל לך ואם
תרצא לקרו׳ ס׳ תייסיר יותר משובח ואמנם דברי שבחלק זה וספר תייסיר
כלם קצרים ואמנם לא יעמוד על כל שראוי לעמוד עליו ואין ראוי לעמוד עליו
אלא בקריאת הספרים המיוחדים המפורסמים שחברם בסיוע השם שר חכמת
הרפואות בלי דופי גאלינוס . נשלם החלק הכולל לאבן זוהר. Verba החלק הכולל respondere videntur titulo الجامع, sub quo liber Arabicus idem [1]) in Cod. ap. *Uri* 628 post lib. تيسير exaratus est. Jam tota columna ultima a Latino differt; verba

---

[1]) Ap. *Wüstenfeld* l. c. op. 2.

lin. 2: וילקח ממנו בכל יום מה' זוזים עד שמנה respondent lineae 5 commatis »Electuarium" f. 42 col. [2]: »omni manu an iiij usque ad VI aur."; Hebraeus pergit: כל שזכרתי בזה החלק הוא על דרך קרוב מכל דקוק [l. דקדוק] בענינים לפי שזה החלק מועיל לפי [l. למי] שלא יתכן קריאת ספר התייסיר כלו ומופת קדחת צפרויאה הוא שיש לחולה צמאון ... Textum Arab. conferre non potui. Exemplum loci in vers. Lat. corrupti ex hebr. restituendi videbis in *Append.* XVII.

2) (f. 31-2): שנוי שמות הנקרא צינונימאש, *Synonyma* (quae vox exotica lusu verborum hebraice redditur: *Variatio nominum*), i. e. nomenclatura medica [1]) alphabetica, sed ad mediam lit. Lamed tantum exstans (unde folia nonnulla alba addita sunt). Initium est: אכליל אלמלך כלומר נזר המלך לטין מלולוט לעז לבמנט; sequitur אקימון הוא אנים; vox אפסנתין prima litt. quadratis exarata est, unde ab eà libellum incipere dicit *W*[3] p. 1217, qui e Schedâ laudatâ (supra p. 311 n. 2) verba (quasi titulum!) excerpit: *Eldil* [l. Eklil] [2]) *el-Melik* versum ex Arabico in Hebraicum; cujus loco »*Corona regis*" in Catal. utroque, unde falso combinatur a *W*[2] p. 1318 n. 279 cum opere Sal. Ibn Gabirol (v. citata supra p. 269 op. 7). Est reverâ Index, ad lib. II *Canonis* A*VICENNAE* pertinens, et huic libro praemissus in ed. hebr., et quidem e versione NATAN HAMATI (A. 1279-83, v. *Catal.* p. 2039); idemque titulus noster (sed צינונימש sine א) legitur in Cod. *Uri* 419. De recensionibus variis hujus Indicis, ad terminologiam medicam comparativam utilissimi, fusius agam in describendo Cod.[e] *Opp.* 1137 Fol.

---

[1]) Sic etiam libri *Razi*[i] (in Opusc. ed. 1511 p. 259: »Sinonyma," v. quoque sub W. 69 in fine p. 287) et *Serapionis* (ad calc. Practicae ed. 1497 f. 86,[4]: »Synonima") inscribuntur.

[2]) In *Canone* edito male אכליל אלמלאך pro اكليل الملك; cf. *Ibn Zarzah*, מקור חיים f. 6,[3]: ובערבי קורין לעטרה אכל"יל.

3) (f. 37-61) Opus initio destitutum (etiam ad f. 45, ubi finis tract. VII[i] et initium VIII[i] desideratur, charta alba inserta est), quod male auctori *Razi*[o] et Commentatori »Mosi" tribuunt Scheda laudata (ap. *W*[3] p. 1217) et Catal. Leyd. Est reverâ liber Mos. MAIMONIDIS Arabice compositus, a NATAN HAMATI (cir. 1279-85) hebr. versus, sub nomine פרקי משה (*Aphorismi Mosis*) famosus, de quo edito hebr. et Lat. [1]) fusius egi in *Catal.* p. 1926-31 (v. in specie de Cod. nostro p. 1927 infra, et p. 1930 infra), et rursus agam in describendis Codd.[ibus] Bibl.[ae] Bodl.[ae] ibid. laudatis. Cod. noster incip.: פרק אלו השלשה כלים והם העצב והמיתר והקשור; sequuntur circ. 56 aphorismi tractatûs (מאמר) I[i], cujus omnino 70 numerantur in fine; desiderantur itaque tantum circiter 14 cum praefatione; tract. II[i] 30 numerantur, inde a III[o] partim numerus non indicatus est; indicati sunt tractatûs IX[i] aph. 132, XI[i] 30, XII[i] 48, XIII[i] 38, XIV[i] 12, XV[i] 25, XVI[i] 36, XVII[i] 42, XVIII[i] 17. XXI[i] 94 (ubi post numerum indicatum sequuntur 9 lineae: אמר אבוכר [אבובכר] הצורך ראוי שנוסיף בחק גאלינוס לסם אחרי דברו ...), XXII[i] 57.

4) (f. 61 v. - 77 v.) Inscriptum est opus a manu aliâ ביאור ארג'יוסא, *Comment. Arg'uzae*, quod neglexit Catal. Leyd.,

---

[1]) Ed.[is] 1489 (*Hain*, Repert. n. 10524), quam tunc nondum adhibere potui, mihi nunc obvia sunt duo exempll., alterum e bibliopolio *A. Asher* (Catalogue de livres rares, LVIII, Berlin 1857 p. 132 n. 2027), quod Museum Brit. emit, alterum e bibliop. *Lemperz* (Biblioth. medica, Catal. n. LII, Bonn. 1857 p. 11 n. 398) a me acquisitum; pluraque ex eâ supplebo ad l. l. Catal.[i] in Addendis. Versionem hanc ex Arabico factam esse puto. Est editione hebr.[a] integrior non modo in fine, sed etiam in medio passim; exstat *praefatio*, omnino omissa in ed.[e] 1579, reverâ inique mutilatâ et *interpolatâ*, ita ut in eâ liber passim vix recognosci potest! (cf. supra p. 248 de Aphor. Jo. Damasceni); Hippocratis libellus (v. infra sub op. 9) omnino omissus est in ed. 1579.

imo *W* l. c. titulum חכמות המיוחסות profert, qui diu me vexavit. Est nimirum *AVERROIS Comm.* in Canticum *AVICENNAE*, quod a metro رجز dicitur ارجوزة [1]) interprete hactenus ignoto, sed in fine Cod.[is] nostri laudato, MOSE IBN TIBBON A. 1260 (v. *Catal.* p. 2000). Incipit prooemium (ex Arabico decurtatum, ut quoque in versione Latinâ): אמר השופט הנכבד אבו אלוליד בן רשד אחר ההודאה לאל הנותן חיי הנפשות ... נתתי לבי לפרש ספר חרוזות המיוחסות לבן צינא ברפואות, »dedi operam ad commentandum *librum Richimatum* [! i. e. »gereimt" Germanice], qui intitulatur *Berchine* [postea »vel Ziem"] partium Medicinae" in Vers. Lat.[a] (T. IX opp. Averr. cum Arist.) non optimâ; in Cod. *De Rossi* 1169 verba »dictum ארגוזה" ad vocem »librum" spectantia leguntur; locus Arabicus (in Cod. Warn. 551, Catal. n. 721): فانّه ذُكِرت بالمجلس العالى مجلس ... ابى الربيع ... الارجوزة المنسوبة لابن سينا فى الطب'. Conjecturae, quas praeterea De Rossi de hac voce et de interprete addit, nullo nituntur fundamento (ex hoc tamen fonte sua petivit nugator *Deutsch*, v. *Catal.* l. c.). — Initium ipsius Comm.[ii]: זכרון חלוקת הרפואה: אמר בן סיני (sic) הרפואה שמירת בריאות והסרת חולי

---

1) Nicoll p. 684 (ubi pro DCXV leg. DCXLV) et *Wüstenfeld* p. 72 sub Avicenna, op. 9 et 37 (ubi leg. B. 645 [ut sub op. 43 quoque] atque interpres hebr. alius *Salomo* [infra op. 20] non Samuel) et p. 106 sub Averroe op. 2 et 4, ex uno duo faciunt opera. De voce ארגוזה male versâ ab auctoribus variis v. *Jüd. Lit.* § 20 n. 11 (Angl. p. 171, 346); cf. supra p. 10 n. 1. — Carmen sine Comm. vertit quoque *Chajjim Israel* (Saec. XIV ?), v. אוצר נחמד II, 14 n. 4. Forsitan Raym. Martini tit.[um] Arab.[um] ex hebraico fonte petivit, unde concidit argumentatio ap. *Renan*, Averroes p. 172 de versione Latinâ antiquiore eâ, quae jussu *Armengaud*[ii] A. 1284 facta est. Versionis editae errorum exemplum occurrit initio P. II, ubi והאחד נעשה בידים vertitur »naturaliter"!

cipit sic: בשרשי הרפואה והוא ס״ב פרקים . כתתנו להעמיד הדרך אשר הוציאו בה הקדמונים כחות הסמים הנפרדים ואחר נעמיד הדרך אשר הוציאו הקדמונים הסמים המורכבים . למה שהיה גוף האדם בלתי מתמיד . .; f. 83 (c. 45) de mutatione nominum medicam.um, citantur *Dioscorides* et *Galenus*, et occurrit locus notatu dignus: וג״כ למה שמצאנו למשיח הדמשקי מרבב הבומרים והיה הבומרים כבר מצאו שב מועילה היא ומיצה מן הקרחות הישנות . . . ולזה ראה ראזי לקבץ מאמריהם ולחקור מה שאמרוהו כל אחד מהם ולמה שהיה האפריקי [1] חוק הקיצור קבץ מאמרי הכל ותארו בם חושב שהוא יפעל אותם הקיבוצים כלם ועירב תאר צורותו אשר יתארוהו הקודמים בתאר הצורה אשר תארוהו החדשים והיתה הסבה בזה מה שחשב הדמשקי כשהיה (sic) קודם בזמן על אלו כלם והיה ראשון למה שידעו תארו בפעולות הקרחות הישנות והליליות. — F. 84 v.: המאמר השלישי והוא קסח פרקים . פרק ראשון . אמר עלי גופותינו מורכבים מעצמים מתמידי ההתך וההגרה; continet tract. IIIus praecepta diaetetica et medica; cap. 107 de עצמות הראש, cap. 108 est admonitio generalis. — Fol. 89: המאמר הרביעי והוא הראשון מרפואות החליים החיצונים והוא ס״ו פרקים . פרק ראשון . אמר עלי קצת החליים יש להם שם יובנו בו כמו המורסא והקרחות; f. 92 v.: פרק ס״ו השורק ומי שירוץ מרוצתו מהדברים המקורים וכשיהיו המדיני יתילד מדם עב; finis: אלו השורקים נחשים (sic) לא יתרפאו אלא ביציאתם או בדקירת המקום וכשיחודש מזה דבר בגיד הנשה תחבשהו בשאור וחמאה עד שיתרפא. Utrum aliqua sit necessitudo inter lib. nostrum et fragm.a *Aphorismorum*" [فصول ?] Arab. in Cod. *Escur*. 888, 10 (ap. *Wüst*. op. 4) nescio, cum Casirius, ut saepe, parum de eo tradat.

6) פרקי ראזי, *Aphorismi RAZI*[1], auctoris Arab. (ob. A. 932 vel 923 v. sub eo citata in *Catal*. p. 2154, et cf. ad Cod. Scal. 11). *Razi*i opus »*De secretis in medicinâ*, qui lib.

---

1) Inquirendum est, utrum *Africanus* hic sit *Constantinus* (qui flor. Saec. XI), et, si ita est, utrum locus ab *interprete* hebr. adjectus sit; משיח Damascenus videtur *Mesue* (v. supra p. 248), quare משוה emendem.

Aphorism. appellatur" Latine editum est, e. g. A. 1489 cum Aph.[is] Maimonidis (cf. supra op. 3 p. 316), et in opusc. ed. 1511 f. 239 v. Si credis Catalogo Codd.[um] *Vindob.* (p. 154, v. *Goldenth.* p. 84), opus hebr. nostrum compendium (»Auszug") fuerit Aphorismorum Latine editorum; cave vero credas, sententiam hanc ex autopsiâ oriundam esse! Fons videtur, ut passim in hoc catalogo, *Wüstenfeld* (p. 43 op. 7), qui Cod. nostrum sub libro الفصول فى الطب seu المرشد [1]) laudat, ut etiam Aphorismos latine editos. Postremos potius idem habeo opus, quod s. t. سر الصناعة occurrit in Cod. Escur. (ap. *Wüstenf.* p. 44 op. 14), quamquam ibi V tantum capp. exstant, vel tot numerantur. Editi in VI sermones dividuntur, atque in iis passim alia auctoris opera citantur. Aphorismi Razi[i] laudantur a Maimonide in praef. ad Aph. ipsius [2]). Operis nostri Codex Vindob. tantum 82 Aphorismos exhibet (unde in fine: קצת פרק ראזי), noster (ap. *W*[3] p. 3 et 1217) 119 (nescio an omnes). Initium (ut in Cod. Vindob.): פרק א׳ כאב הראש החם הנקרא בערבי צרע כאשר יזיק בו שמן ורדים והחומץ הנה האות על אידים גסים ימנע הגרתם הדברים הקרים ויעצרו האידים ויתחזק הכאב השור יעשן בעשן קממילא בתחלה ואח״כ ימשח בשמן ורדים וחומץ ומה שיצטרך . פרק ב׳ כאשר ימשך כאב; n. 49 incip.: אמר גאלינו; n. 115: אלחצבה והוא אלפלקן בלעז, n. 119 (f. 94): השקוי הבשרי, desinit: ואלו החליים והמקרים ידועים לא יצטרך המחבר לבאר סברתו מפני שהם מבוארים וכבר קראתים בשמותם. — Sequuntur 4 Aphor.[i] breves inscripti: פצול לסאידנא אלכרים (i. e. Arab. »Aph.[i] Domini nostri nobilis", i. e. *Mohammedis?*), quorum 4[us] est: הרג הידוע ברג משה...

---

1) Lib[rum] المرشد scripsit quoque *at-Tamîmî* (v. quae scripsi in Repert. »Oesterr. Blätter 1815 n. 14 p. 109 [ubi notae 31 p. 112 finis spectat ad Ibn Rodhwan]; add. *Hille*, Ali b. Isa p. 42), forsitan ex altero fictus אבו מרשד ap. *W*[3] n. 16 b? cf. op. seq.

2) Vid. Repert. »Oesterr. Blätter" l. c.

ויליד האיד ביחוד. Interpres, vel epitomator, hebraeus in neutro Cod.[e] nominatur.

7) (f. 94, b) ספר הפסקות שחברו מחמד בן זכריא אלראזי בדרך ספר הפסקות לאבוקראט והשלים בו חסרונו להזכיר בו כלל מלאכת חכמת הרפואות בדרך פסקות להיותו מבא ודרך ללומדים דרך מלאכת הרפואה וחברו על כ״ח שערים ובכל שער ושער פסקות מסוימות . השער הא׳ על פסקי היסודות ... הכ״א על פסקי השתן . . . כ״ח על פסקי הדברים הכללים במלאכת הרפואה. — שער א׳ בפסקי היסודות . היסודות הם דברים נפרדים אשר יתחבר מהם דבר ויהיה בחבורם הגופים המורכבים. »*Liber sententiarum* seu *Aphorismorum*, quem *MUHAMMED B. ZAKARIA AR-RAZI* composuit ad instar libri Aph.[rum] Hippocratis," unde vocis הפסקות sensus dubius non est. Aphor.[i] singuli non numerantur; ultimus (f. 99): אע״פ שמלאכת הרפואה מסודות בשיעור הצריך כאשר זכרתי אין מן החכמה לעזוב להועיל במה שיוכל שיועיל (leg. ?שנעל שנועל) בו כמו שאין מן החכמה לעזוב לרכוב על החמור כאשר לא נמצא סוס . נשלם ס׳ הפסקות. *W*[3] p. 5 (cf. p. 1217) opus nostrum »tract*atu* VII" [scil. Cod.[is]] legi dicit, non »septem tracta*tibus*" constare, ut vult *De Rossi*, qui in Cod. suo 512 [1]) tantum XXVI (pro XXVIII in nostro) numerat. *Interpres* hebr. in neutro laudatur. Opus hoc ergo (ap. *Wüst*. n. 33) cum Aphorismis combinandum esse videtur. Utrum necessitudo sit aliqua inter id vel praecedens cum *Quaestionibus* (اسؤلة) in Codice *Warn*. 958 (Catal. n. 787, ap. *Wüst*. op. 17) nescio.

8) (f. 99) ספר הפרקים לאבקרט בפי׳ גאלינוס והעתקת חנן בן יצחק הישראלי מלשון הגרי ללשון עברי, Lib. *Aphorismorum HIPPOCRATIS* in [cum] [2]) *Comment.*[o] *GALENI*, et versio [facta a] *Chanan b. Isak Israelita* (!) ex Arabico Hebraice" (!). Inscriptio haec (omnino neglecta a *Wolfio*), perversa,

---

[1]) Scriptus est in urbe *Nicosiâ* (v. citata supra p. 259 n. 2) A. 1440.
[2]) Cf. Inscript. Arab. e Codd. Escur. ap. *Wenrich*, p. 99: كتاب يحوي فصول بقراط تفسير جالينوس ونقل . . .

paullo emendatior legitur in Cod. *Taur.* 54 [1]), (ubi Pasinus correctiora conjicit). Dubium non admittit subscriptio (ap. *W*[3] p. 87 et p. 1217, vox מספר prima, punctis instructa, delenda), ubi interpres e Graeco Arabicus vocatur חנין, ut in medio libro ubique, ac sine falso ישראלי [2]), i. e. *HONEIN B. ISHAK* (attamen desideratur ap. W[3] p. 268, sub 7) interpres vero; hebr. NATAN HAMATI se »versionem absolvisse dicit 22 Adar A. 1283 (גם) [3]). Honein' Versionis Arab. VI capp. litt. hebr. exstant in Cod. *Vat.* 426, Versio nostra occurrit in Cod. *Taur.* 54, in Codd. nonnullis *Paris.* [4]); forsitan in Cod. *Monach.* 270,[2] (ubi Lilienthal neque Comm. neque interpretem nominat) atque (fragm.) in Cod. *Vat.* 368, ubi inscriptio videtur recens, etiam verba: הספר הזה נקרא יקר (?) [5]) במיני הרפואות ונקרא אפוריסמי משמע טעם mihi suspecta sunt. Ex dictis supplendi sunt *Wenrich* (l. c. et p. 250 sub Galeno), et *Wüstenf.* (l. c. in notâ).

Codex noster Honeini Prologum, qui exstat Arabice (*Ca-*

---

1) *W*[4] p. 775 n. 215, e Catal. MS. male *Isak Israeli* (v. *Catal.* p. 1047, 1115, 1121) interpretem hebr. efficit, ablegans ad [1] p. 667 (cf. p. 273), ubi *Bartol.*[ius] Cod.[es] *Vat.* confudisse videtur. Isaki opus de Urinâ una cum *Galeno* Arab. litt. hebr. exstat in Cod. *Vat.* 369, Aphor. Hipp.[is] in Cod. 568 (v. infra).

2) Ap. *Gayangos* (Revista Española de ambos mundos 1854 T. II, Julio, p. 491) Honein Judaeus in Hispaniam missus dicitur! Exempla alia confusionis vocum ישראלי cum ישמעאלי, et »Israelita" cum »Ismaelita", v. in *Catal.*[o] p. 2259.

3) *W*[3] p. 1217: »Annum exstricare frustra conatus sum"; eum jam recte ex conjecturâ effecit *Zunz* l. c. in *Catal.* p. 2037.

4) Vid. *W*[3] p. 86; *Carmoly*, Hist. des medecins p. 84; *Wüstenf.* § 69, vers. n. 1 (ubi Aphor. a Prognost. [op. in Cod. nostro seq.] non accurate discernuntur, et *Galeni* Comm. omnino omittitur), et *Catalogum* Paris. editum sub 358-63, 395-6, forsitan 507, 2. Utinam Catalogus novus tam diu promissus tandem lucem videat.

5) Cf. tit.[um] نوادر الطبية *Mesuae* supra p. 248??

interprete *Tanchum b. Moses* sub Cod. 750 laudavit (cf. *Catal.* p. 2265) [1]). Operis nostri majoris (IIIbus tractt. constantis) interpretem eundem (NATAN) atque op.is praeced.is esse suspicatur W^3 p. 87, 1217, (cf. op. seq.), quod verisimile, at non certum est [2]). Interpres Arabs *Honein* etiam huic libro observationes passim (e. g. f. 136, incip.: הנה יחשב בזה המאמר שהוא בלתי מסכים למה שקדם ממאמרו) interspersit (ut jam observat *W.* ll. cc.). Conferendus esset Cod. Arab. *Uri* 530. Versio nostra incipit sic: אמר אבוקראט . אני רואה שמן היותר טוב שבענינים שיעשה הרופא הקדמה לעין . אמר גאלינוס הנה אבוקראט אמנם יעשה זאת המלה ר״ל הקדמת העין במקום הקדמת הידיעה מזה שהוא המשיך זאת הכונה במאמרו וזה שהוא אם התחיל והודיע וקדם ובישר החולים ואמנם עשה זאת ההקדמה בספרו זה ואע״פ שאין ממנה שיעשה זה ברוב לסבת רבים מן הרופאים בעלי התחבולה כמו אלה אשר מספרם רב בזמננו זה אשר יקראו עצמם בעלי התחבולה ויחשבו שפעולת הרופא אמנם הוא שמירת הבריאות על הבריאים וחזרתם עלידם כאשר נבאר. Finis Hippocr.is (f. 150 v.): אמר אבוקראט ואין ראוי שתפלא אל (sic) שם חולי מן החליים לא יזכר בזה הספר וזה שכל החליים אשר יחמרו (sic) באורך הזמן שהקדמנו הנה

---

1) Forsitan est libellus c. t. »Pronostica inventa in suo sepulchro" cet., qui exstat f. 157-8 ad calc. Aphorism. Maimonidis cet., ed. 1489 (cf. supra p. 316) et a Bibliographis omitti solet? Ei respondet פירוש הספר החתום הנמצא בקבר אבוקראט, omissum ab *Uri* sub Cod. 496 f. 328 r. Cf. كتب الاحداث ap. *Wenr.* p. 103, العلامات ib. p. 105, تقدمة القول ib. p. 109. Haec nonnisi magno apparatu perquirenda sunt.

2) Unde corr. *Wüstenf.* p. 28 infra (v. supra p. 323 n. 4) et suppl., ut saepe, *Wenrich* pp. 98 et 250, cf. p. 255 de Galeni lib. prognost. (praenot.) interprete *Isa b. Jahja.* Postremus, ad cujus nomen Wenr. in Indice (p. XXXIII, ubi adde p. 111 lin. 1) »b. Ibrahim" addit (nescio quo fonte) est sine dubio idem atque *Abu Sahl* I. b. *J. Almasihi* (p. XXVIII, 303, cf. *Nicoll* p. 587 col. 2, *Wüstf.* § 118, ubi adde Cod.em Ups. 353 ap. *Tornberg* et versiones omnes); v. *Casirium* I, 134, ubi diserte Christianus dicitur (p. 136 nomen ter inversum Jahja b. Isa!).

הגבלנום והנה יודעו באלו המופתים בעצמם אם תתנהג בהם ותכיר בהם . . .
אמר גאלינוס הנני רואה שהוא כתב זה המאמר באחרית ספרו. Finis Ga-
leni (f. 151): והנה הורה על העת אשר יבא בחראנם ואמר בקצתם שגבול
זה היום העשרים ובקצתם היום הארבעים ובקצתם היום הששים.

10) ספר לאבוקראט **באוירים ובזמנים והמימות והארצות** גם זה
יולד לי נתן המאתי המעתיק הספר הזה לאוהב הנאמן, Lib. *HIPPOCRATIS de aëre* [*περὶ ἀέρων..*], *temporibus*, *aquis et terris*, interprete hebr. NATAN HAMATI in gratiam amici cujusdam. *W*[3] p. 87 et 1218 hunc et tit.um hebr. reticet. Occurrit versio Arab. *HONEINI* in Cod. *Escur.* 852,[5] [1]); tractatuum numerum non indicat *Casirius.* Honeinum e tribus duos tantum vertisse referunt auctores Arabes (ap. *Casir.* I, 256, *Wenr.* p. 101); versio hebr. *tres* exhibere dicitur tractt. (»dissertationes" ap. *W*, l. c.). Initium est: אמר אבוקראט ראוי למי שירצה לדעת הרפואה שיבין תחלה זמני השנה
ומה שיתחדש בה קצתם אינם דומים לקצתם אבל ביניהם התחלפות רב וגם
יתחלפו הזמנים בעצמם כי השנים השומרים זמנם ומזגיהם הנה תחלואים אשר
יקרו בהם יהיו דומים להם בלתי חולקים להם. Fol. 152 v. legitur זהו
אחרית המאמר. Finis tract. III (f. 153 r.): ויש להם אומנות במלאכות
ובחמימות הדקים והם במלחמה ובקרב בעלי רוע (sic) וגבורה והצמחים אשר יצמחו
בארץ ההיא קרובים לטבעם והנה הטבעים והצורות הם מנגדים מאד ומתחלפים
קצתם מקצת וזהו אשר זכרנו וכשנרצה לדבר בשאר הטבעים תבין בזה כי אז
תדע להקיש ולהבין בזה.

---

1) *Casirius* (I, 290) nullum exhibet tit.um Arab.; sub Hippocr. (p. 236) tit.um كتاب الماء والهواء attulit, quare nescio, unde *Wenrich* p. 101 tit.um alterum الاهوية والمياه والبلدان (sic) petiverit. — Versio nostra hebr. suppl. ap. *eundem* l. c. et ap. *Wüstenf.* p. 28 infra, nempe si versio hebr. ex Honeini versione facta est. — *Wenr.* p. 266 sub Comm.io *Galeni* tit.um الهواء والماء والمساكن ex Ibn Abi Oseibia profert. Is a *Salomone*, filio Natanis nostri, A. 1299 hebr. s. t., ס' המימות והאוירים versus, et inde Latine a *Mose Alatino* editus (v. *Catal.* p. 1768) III tractt.us continet; cf. quoque citationes e Maimonidis Aphoris. in period. Oesterr. Blätter 1845 p. 91.

11) (f. 154 r.): ספר המבוא למלאכת הרפואות חברו חנין בן יצחק על דרך השאלה ותשובות המשנה, Lib. c. t. *Introductio in artem medicam*, auctore *HONEIN B. ISHAK*, formâ quaesitotum et responsorum. Incipit: אמר השואל אל כמה חלקים, atque sectiones rursus inscribuntur, scil. f. 159: ספר לחנן, et f. 161: המאמר בשתן; finis (f. 162 v.): א״ש השתן אנה יורה כי העלה בכל הגוף ... א״ע אם ,.. על חבורה בכליות או בכיס או במעברי שתן או בגיד מן הזכרים או בקיבה מן האשה (א״ש et א״ע est אמר שואל et אמר עונה ubique initio commatum). Interpres in nullo Codicum (quorum numerus ad minimum 12), qui mihi innotuerunt, laudatur, excepto uno ap. *Luzzatto* (אוצר נחמד II, 14), ubi MOSES IBN TIBBON nominatur, atque ipse Honein interpres esse fertur »*e Galeno*", ita nimirum vocem מגאלי supplendam esse puto [1]). Reverâ liber non e Galeno versus est, sed ab Honeino compositus. Versio Latina sub nomine *Johannitii* edita inscribitur: »Liber graece *Isagoge* appellatus ad *Thegni* Galeni" [2]). E versione Latinâ, quae formam ἐρωτηματικὴν non servavit, alia facta est ab Anonymo versio hebr. (cum Comm.), quae nomine »Joannitii" [3]), voce טגני et formâ dignoscitur, atque passim cum nostrâ in uno eodemque Cod.e occurrit. Idem opus etiam formâ *tabularum* (تقويم) exstat Arabice et Latine; hebr. nondum mihi occurrit. Haec sunt, quae non sine labore e variis Codd.bus erui (ut jam breviter in *Catal.* p. 1046 significavi), ex iisque multi bibliogr.rum errores corrigendi sunt, ne dicam de auctore Catal.

---

1) שאילות לרפואה מגאליאנוס הרופא occurrunt in Cod. nunc *Hamb.* 124 (ff. 2), incip.: כמה הם הדברים הטבעיים; finis: ויעבור הכח הנפשיי.

2) Cf. infra sub op. 14. Laudatur a *Wenrich* p. 268, cf. p. 271 de operibus (?) Galeni in formam dialogi redactis.

3) ס׳ המובא [l. המבוא] הנקרא יואניציאו citatur in praef. *Serachjae b. Isak* ab lib. קטאגנים (de quo v. אוצר נחמד II, 245).

Vindob. (p. 152-3) [1]) altero, qui antea in period. *Oesterr. Blätter* 1846 sub Cod. 64 nomen »*Gonzini*" expressit et verba [e Comm.o!] exhibuit (in Catal. omissa!): והמחבר הספר הזה שמו גואציני (sic!) היה חכם ופילוסוף וחברו בשביל ספר אחד ושמו טגני שעשה גאליגוס ולפי שהיה קשה וקצר להבין בא גואציניא וחבר זה להיות מבוא ופתח לס׳ טיגני וכו׳. Cf. W[3] p. 269 (ubi in fine Cod.is *Hamb.* mihi A. 1847 inspecti, non המדע sed המבוא leg.) et p. 1218, et [4] p. 823, *De Rossi* ad Cod. 1281,[3], *Wüstenf.* p. 28 sub 1 et 2 cet., de quibus alibi fusius agam. Hoc loco dubium tantum proferam, ut a doctis viribus solvatur. *Wenrich* (l. c. p. 259, et hinc *Zenker* ad Honeini Categ. p. 23) librum Galeni a Honeino versum enumerat كتاب المدخل الى المنطق; nonne pro منطق legendum est الطب? — Introd.em e versione *Kalonymi* laudat W[3] p. 269, 969, in Cod. MS. (cf. *Catal.* p. 1578); idem, ut videtur, est Cod. Bibl. Franequer. (v. hujus biblioth.ae Catal. p. 82 n. II), quae nunc Leovardiae servatur; unde nihil mihi compertum esse jam observavi (supra p. 250 n. 2).

12) (f. 163 v.) סמים לביים לאבן סינא, *Medicamenta cordialia*, auctore (Arabico) *AVICENNA* [2]), interprete hebr. *Anonymo*. Incipit sic: אמר הזקן הנכבר אבו אל (sic) עלי אבן סיני המשוכח ברא חללות השמאלי מחללי הלב אוצר לרוח ומקור להולידו וברא רוח נושא לכחות הנפשיות יובל בו אל האברים הרוח החיונית וברא התחלות הראשון מן הכחות הנפשיות מיוחדות ברוח והשפעה שינית באמצעות האברים הגופיים וברא הרוח מדקות הלחות והנוזל שבהם כמו שברא הגוף מעובי הלחות ועפריותם וייחס הרוח אל זכות הלחות כיחס הגוף אל הליחות וכמו שהליחות אמנם יתעצמו מהם האברים להמזגה שביניהם ויובילם אל צורה אחת ממזג יוכן בו הנמזג לקבל

---

[1]) Scribae Cod. 136 (p. 153) nomen non est משופשום sed [e] בישופשום (i. e. *Bischofsheim*), ut a Dr. *Saenger* didici.

[2]) Ita recte *W*[3] p. 1218, male *Razi*um nominat p. 3.

העצים אשר לא יוכנו מן הפשוטים כן הזל [1]) מן הליחות אמנם יתעצם מהם הרוח להמזג בין ארבעת מיניו יוביל אל צורה אחת מזג יוכן בו הרוח לקבל הכחות הנפשיות אשר לא יוכן מפשוטין אבל התחלתם מן השפע האלהי המוציא אותו מן הכח אל הפעל אם ישלם הכנתו להשלמתו מבלי אפשי; finis introd.[ls]: אך הספור לא יסבול זאת הסברה ויבטלה. Opusculum ipsum incip.: פרק ראשון . אין החיות ואין דבר מן השלמיות והטובות מיוחד בכל דבר ודבר אלא מן האמת הראשון ית׳. Cap. 10 de venis agit, ubi termini technici notatu digni occurrunt: המזקזק, המתיך, הממרק cet. Cap. 13 medicamenta continet secundum alphab. Arab., incip. ab אבריריאס, lit.[am] ת excipiunt גמל רפה (چ), דלת רפה (ذ); sub צדי והטית tantum notatur: לא נמצא להם דבר; sub עין רפה (غ) nonnisi vox גריקן occurrit. In c. 14 de תריאק אלפאריק sermo est, et in hoc cap. imperfectum desinit opus (f. 166 v.) verbis: תחלת גדולה וישמור עליו בריאותו ויבטח מפגעי העפושים הדבריים. Versio haec facta videtur ex textu Arabico, qui occurrit e. g. in Cod. Warn. 958 (725 Catal.) c. t. مقالة مشتملة على احكام الادوية القلبية [2]), ubi initium ad amussim conveniens: فصل ان الله تعالى خلق التجويف الايسر من تجويفى القلب خزانة للروح ومعدنًا لتولّده وخلق الروح مظنة للقوى النفسانية (ut quoque Vers. Lat. Arnoldi de Villanova edita [e. g. A. 1587 et 1608 in ed. Canonis II p. 334] incipit: »Creavit Deus ex concavitatibus cordis" cet.), et sic cap. 1: فصل ليست الحيوة ولا شئ من الكمالات منجولاتها من لدن

---

[1]) Pro הנחל? (v. p. 329 lin. antepenult.) cf. de hac voce *Oesterr. Blätt.* l. c. p. 454, ubi adde נחלים היורדים מהראש ap. Maimonid, Aphorism. c. 3 f. 9 d.

[2]) *Wüstenf.* p. 71 Cod.[em] hunc »compendium" dicit Cod.[um] *Escur.* 855,[2], 870,[3]; sed ap. *Casirium* nihil specialius indicatur, excepto titulo »de *viribus* cordis" cet., qui occurrit quoque in vers. Latinâ. Versiones hebraicas omnino omisit Wüst.

... الحق الاوّل والغيض الاوّل بل القوايل; et finis Cap. 13 articulus غاريقون (v. infra); continet vero 16 capitula. Versio in Cod. *Vindob.* e Latinâ facta inscripta est הרפואות הלביות sec. Catal. p. 158, in glossâ margin.: Latine »de viribus cordis", ap. *Goldenthal* p. 85, qui ad instar initii inscriptionem cap.is 1i exhibet! desideratur ergo Introd.? Ea tantum duas sectiones, capp.bus 10 et 3, complectitur, verba ultima בכח המתך שבו respondent verbis textûs: من القوة المسهلة للخلط الكدر مع التلطيف. — Exstant quoque Comm.ii hebr. in hunc librum in Codd. *Bislich.* 15 et 16, posterior, auctore *Baruch Ibn Jaish* (cf. supra p. 154), tantum sectionem I (capp. 10) explicat, in cap. 8 capitulum de variantibus inserit, ubi *Latinam* versionem laudat, initio possessor quidam annotavit »lib. IV. Avicennae, pars III libri IV."

13) (f. 167): תשובה שהשיב אבו אלוליד בן רשד על תרעומת השלשל יאריך השם שלומכם ויוציא אתכם מאלו התרעומות. עמדתי על התרעומות אשר זכרתם היא תרעומת השלשול והוא בלי ספק מליחות יוצאות מן המזג הטבעי והם מן המרה השחורה או מעורבת עמה; finis: אבל אם לא יהיה ההיזק אלא מעט כן מה שישאל וזאת היא העצה הנכונה על זה. והשם יהיה בעזרך. נשלמה התשובה ת״ל. Est ergo *Responsum* seu *Consilium* medicum (desideratum ap. *Wüstenf.* et *Renan*, p. 58, quamquam jam memoratur a *W*3 p. 16 et 1218), diversum ab opere *de medicam.*is *laxativis*, quod MS. servatum est hebr.e et Latine [1]).

---

[1]) *Renan* p. 172, supplendus e dictis a *Carmoly*, Hist. des med. p. 77 (si huic auctori omnino fides habenda est), de Cod. *Paris.* 367; fragm. exstat in Cod. *Vat.* 368, 11. A tract. »*de Simplicibus*" edito, qui est lib. V operis كليات, differt opus פשוטים in Cod. *Bislichis* 34, quod diversum quoque videtur a Comm. seu expositione in opus de simplic. *Galeni*, quamquam hujusmodi opera valde dubia

13*) [1]) (f. 167) מאמר בתריאק, *Tractatus de Theriaco*, Auctore Arabico *AVERROE*, interprete hebraico *Anonymo*, cujus initium est sequens: אמר הרופא מחמד בן רשד אחר שהודיתי לאל שאל אותי מי שנתחייבתי לכברו ולשמוע בקולו שאבאר לו ע״ד מופת הרפואה מה שאמרו הרופאים במקום אשר יעשה הסם הנקרא אלטריאק (sic) ומה שביארו מפעולותיו . ואומר הדבר אשר העיר רוח הקדמונים בתחלה לחבר אלטריאק הוא לרפאת שתויי סמי המות ואוכליהם ר״ל מן הסמים אשר בחיות והצמחים כי כאשר נודע על השלמות בנסיון מיני הסמים ופעלתם בגוף האדם ונודע ג״כ התרופות הראויות המיוחדות בבריאות לרפאת מכל סם וסם ממיני אלו הסמים והיה מתחדש אצלינו פעמים רבות שלא היינו יודעים ולא מכירים מן הסם הנכנס בגוף האדם ואם יודע אצלינו לא נמצאה הרפואה הראויה לו והמיוחדת לו ולפיכך ראו הבאים אחרי הקדמונים שהם ירכיבו סם אחד מרוב הרפואות המיוחדות בתועלת כל אחד ממיני הסמים שנתחבר מזה תרופה אחת תועיל מאלו הסמים ושוה יהיה אם הסם ההוא נעלם או ידוע וכן אם נמצאו התרופות המיוחדות לו או לא נמצאו. Finis (f. 169 r.): וגם כן יהיה מה שילושו בו אלתריאק טוב והכלי שיושם בו והמדינה והמקום אשר יעשו בו . וכבר נשלמה תשובת שאלתם ששאלו מאתי והוא דבר מספיק לפי הזמן . תהלה לאל אשר נתן הכח בידי להשלים אותה. Etiam in Cod. *Monach.* 28, [3] (addendo ap. *Wüst.* p. 106 op. 3) interpres hebr. ab Lilienthalio non nominatur [2]). Cur *Renan* p. 58 MS. Latinum meminerit, cum versio Lat. passim edita sit (cf. eundem p. 305 et *Wüstenf.* l. c.), non assequor; versionem hebr. omnino omisit.

14) (f. 170) Opus, cui manus recens inscripsit: ספר מלאכה קטנה לגאלינו עם ביאור עלי נקרא אלטגני, »*Ars parva* [3]) *GALENI*

---

sunt; (cf. Cod. Escur. 879 ap. *Renan* p. 58 sub 9 et 12 cum *Wüstenf.* p. 106 sub 8; ap. *Wenrich* p. 269-71 unum tantum op. e Cod. illo.

[1]) Opus utrumque sub uno recensui numero, quia a W[3] p. 1218 (cf. p. 16) factum est, ne numeri sequentes mutentur.

[2]) Idem sub 2 מן ההקזות (*de venae sectione*) auctorem finxit *Mabrus*, ut puto, ex Ibn Roshd (מב״ר), quamquam opus hujus tit.[i] non aliunde innotuit.

[3]) W[3] p. 167, 1218 male »*opus* parvum" vertit.

cum *Comm.*[io] *ALI*[1] [*IBN RODHWAN*], nuncupata: *Altegni.*" Hujus tituli rationem reddit Commentator in praemonito: אמר עלי בן רצואן כונתנו שנחבר דבר מפרש מה שהוא סתום מדברי גאלינו בספרו הנקרא מלאכה קטנה . ונאמר כי גאלינו קרא הס׳ הזה מלאכה קטנה להורות בזה השם על שזה הספר כולל דרכי מלאכת הרפואות כולם וזה שהוא ביאר למוד מלאכת הרפואות כלם בספריו אשר חברם בזה וקבץ בזה הספר כללים ממה שהשלים אותו בבאור בספרים ההם והיה מה שבזה [שאר correctum] הספר מעט בהקש אל מה שיכללו עליו הספרים ההם כלם כי הקטן מכל דבר [שבו .correct] דומה בצורה בגדול השלם ומה שבזה הספר הקשו אל מה שבספרים ההם הקש הנער אל האיש השלם .... וקרות גאלינו ספר תחבולות הרפואה המלאכה הגדולה . . ונביא תחלה מלותיו להראות שדברנו מסכים ובלתי יוצא . Liber Galeni noster est ergo is qui טאגני (*τεχνή*) »Mikrotechne" seu »Mikrotegni" nuncupatur et arab.[e] c. t. كتاب الصناعة [الصغير ?] ab *HONEIN* versus est (v. *Wenrich* p. 241, 242 et supra sub 11 p. 328), discernendus a lib. *Megatechne* (supra p. 248 n. 2), qui hîc hebr. תחבולות הרפואה dicitur, et non alius videtur atque حيلة البروء [البر], libris XIV constans [1]). Commentatoris Arabis plenum nomen legitur

---

[1]) Vid. Cod. *De Rossi*[i] 1276,[10]; *Deutsch*, Catal. p. 151 n. 16; cf. *Wenrich* p. 244 (*Sprenger*, De orig. med. arab. p. 19 vertere vult: *Fabrica creaturae;* cf. *Wenr.* p. 267; sub Cod. *Paris.* 429,[2] lib. »fabrica mundi" Rogerii recensetur in Catal.[0]). Hujus libri *Compend.* (non »Comm.", ut scribit *Wenr.* p. 269) composuit *Maimonides* (v. *Catal.* p. 1919), quare nunc ad hunc librum refero citationes in postremi Aphor.[is] e lib. תחבולה (v. *Oesterr. Blätter* 1845 p. 92 n. 32), qui in ed. Lat. A. 1489 nominatur *»ingenii,"* in ed. A. 1579 *»methodi."* Idemque videtur תחבולות הבריאות (v. אוצר נחמד II, 142; cf. *Kirchheim* in Frankelii Monatschr. 1856 p. 354; editor lib.[i] חמדה גנוזה p. XXIX reverâ conjecturam meam, ad citata partim *a me* collecta A. 1851 raptim notatam, nunc me prorsus inscio publici juris fecit!); idem titulus (תחבולת; in Codd. nonnullis מתתלת!) occurrit in praef. Maimonidis ad Comm. in Aphor. Hippocratis, ubi in apogr. textûs Arab.

quoque in Cod. Arab. *Escur.* 878, cujus initium et finis (ap. *Casir.* I, 298: على اكمل قصدنا ان نصع كلاما et ما يكون ان شاء الله) cum hebr.° convenit. Versionem Latinam, sub nomine *Haly Eben Rodan* seu *Rodoam* editam [1]), non contuli. Interpres hebr. neque in Cod. nostro, neque in aliis Codd. mihi notis, significatus est; si credimus *Carmoly*, nominatur SAMUEL IBN TIBBON, et quidem A. 1199, in Cod. *Paris.* 398, sub quo Catal. editus (ut *W*[2] p. 167, cf. p. 1218) nomen invertit *Jehuda b. Samuel* (cf. *Catal.* p. 2483). Reverâ opus nostrum jam citatur in libris hebr. inde a Saec. XIII° [2]), ut vid. e versione hebr.; quae etiam prorsus omissa est a *Wüstenf.* et *Wenrich* [3]).

Opus nostrum ipsum incipit sic: אמר גאלינוס כל הלמודים אשר ילכו על סדר הדרכים בהם על שלשה מינים . אמר עלי הלמוד הוא פועל המלמד בתלמיד והדרך והנתיב והאורח שמות נרדפים הוראת כל אחד מהם היא בעצמות הוראת האחר והראשונים ירצו בזה הדבור אשר יביא בנפש התלמיד מה שיאמר לו המלמד מעניני הדברים אשר כיון ללמדו. In fine

---

(laudato supra p. 289) legitur حيلة البران; citatur quoque in fine lib.[i] רוע מזג מתחלף Galeni, e Latino versi a *David Kaslari* (MS. nunc in Bodl.).

[1]) A. 1496 et 1501 (*Wenr.* p. 268) et 1523 in Articella Hieronymi de Saliis (v. Catal. Bibl. Bodl. II, 111 a).

[2]) Ad locos citatos in *Catal.* p. 2483 adde *Gesron b. Salomo* f. 16,[1] (seu 19 r. ed. Heidenh.), ubi ונתן עליו בס׳ מלאכה קטנה טעם ברבר sine dubio leg. עלי (cf. supra p. 79). עלי בב׳ מהטגני citatur a *Baruch Ibn Jaish* in Comm. ad סמים הלבים (cf. supra sub op. 12); et v. *Elia Dalal* in Cod. Warn. 69, supra p. 287; עלי בבי׳ מלאכה קטנה ap. *Gabriel* ad Arnoldi Tabulam super Canon. vita brevis (Cod. *Uri* 422 f. 170).

[3]) Nescio quid sit סודות הרפואה *Ali*[i] *Ibn Rodhwan* in Cod. *Monach.* 228, [4] (»eine Erklärung des *Galenus* mit Beifügung mancher Charlatanerien" ap. Lilienthal!), nisi fuerit excerptum ita inscriptum e libro aliquo, forsitan nostro.

Galenus Catalogum operum suorum suppeditat, ubi Ali vix notitiam notatu dignam adjicit, exceptis forsan titulis nonnullis et numeris capp.um [1]). Ad librum *de pulsu* generalem [2]) observat, eum a Galeno non compositum esse, qui 87 Annos mortuus est. Sub fine occurrit: ואחר עשיתי מאמר (sic) ספרתי בהם כחות הסמים הנפרדים וכבר זכרנום למעלה ושבעה עשר מאמר ספרתו בהם הרכבת הסמים . א״ע [אמר עלי] שבעה מאמרים יקראו קאטגנים [3]) ועשרה יקראו המאימר [l. המיאמר] [4]) בהם הסמנים המורכבים כפר האברים הכואבים. Finis totius operis est (f. 191 v. col. 2): א״ג ואמנם שאר הספרים והפרושים אשר חברתים אין צורך לי לזכרם דבר מהם בזה המקום כי מדעתי שאמנם כלם במאמר אחד או בשני מאמרים ואשים חתימת הספר לגאלינו בזכרון ספריו, א״ע כבר עשה גאלינו בב׳ מאמרים קראם פהרסת ספרי גאלינו כלומ׳ מזכרת ספרי גאלינו והספרים אשר זכרם בזה המקום והספרים אשר זכר במזכרת ספריו מהם שיצאו אל הערבי והוא רובם ומה שיביא אליו הצורך בלמוד מלאכת הרפואות ומהם מה שלא ראיתיו עד היום בספרו (sic) אשר פרש בו מה שאמרו ארסחנים בדפק ובספרו בחתוך אבוקראט ושני הספרים האלה לא יצטרך אליהם עם מה שבארו בספרו ברפואת החתוך ועם מה שבארו בספרו בדפק וכן עוד לא נצטרך עם הדרכים אשר זכרם בחמשה המאמרים הראשונים מן הסמנים הנפרדים לכל מה שחברו מי שבא אחריו מן הסמנים אשר חשבו שהם הוציאום וכן לא נצטרך עם ספרו וספרו בתחבולת הרפואה לספרו בקדחת שהוא זכרון הקדחות בשני הספרים האלה ועל זה הדרך צריך שתבין בו כתב [כתבי ?] גאלינו ותעשה בהם ותלמד מלאכת הרפואו׳ על השלם שיהיה ברצון השם . נשלם ס׳ מל׳ קט׳ מאמרי גאלי׳ בפי׳ עלי.

15) (f. 192 v.): ספר בחראן [1]) לגאלינוס העתקת החכם הגדול רון

---

[1]) De Catalogo *Honeini* (forsitan huic libro adjecto?) cet. v. *Wenrich* p. 271.

[2]) Idem videtur atque רפק הגדול (*Megapuls.* in vers. Lat. Aphor. *Maimonidis*), cf. *Oesterr. Blätter* l. c. p. 92 n. 22.

[3]) Vid. supra p. 328 n. 3.

[4]) *Miermir* legitur in Aphor. Maimonidis ed. 1489.

[5]) *W*[3] p. 167 et 1218 male בוכרן scribit, p. 141 n. 371 b male nomen בתירק.

בוניראק שלמה מברצלונה, Lib. *Bohran* auctore *GALENO* e versione sapientis magni Don BONIRAC SALOMO Barcinonensis (praeterea ignoti). Interpres Arabs *HONEIN* nominatur in ipso initio (v. infra). Is vero duos de crisi vertit libros Galeni, alterum de *diebus criticis* (v. *Wenr.* p. 244), alterum *de morborum crisibus* (*Wenr.* p. 247); uterque exstat in collectione (קיבוצי) Honeini, quam vel totam vel maximâ ex parte vertit *Kalonymos* [1]). Opus nostrum sine dubio est de morborum crisibus, ut patet quoque collatis excerptis e Cod. *Escur.* 793 (ap. Casir. I, 241, ubi initium: انى لست اقصد فى كتابى), cum initio hebr.: אמר חנין אמר גאלינוס רע אין כונתי בספרי לבאר על איזה ענין נופל שם אלבחראן אם על השנוי אשר יהיה בחליים פתאם או על נטיית החולי לבד על ענין יותר טוב ר״ל ההצלה או על הסער והמתחולל הקודם לרטיה או לשנוי או על כל הכלית שלם יהיה לחולה הן טוב הן רע או על התכלית אשר לו על דרך ההצלה מהחולי אלא אם כן בא בכלל דברי, רק כונתי בספרי זה להודיע איך יודע כל הענינים האלה טרם בואם ולפני היותם ולהפליג בביאור בהם בכל מה שאפשר לנו מהידיעה . אמר והדרך הישר והנאות אל הקדמת ידיעתם הוא; finis lib. II sine dubio est f. 201 v.: .. אמר אמנם הקדחת הקיימת אבל עתה [אני] מפסיק המאמר הזה במקום הזה [ברצון הנוזר והמקיים . ית׳ וית׳ עלוי רב אמן]; verba ultima a nobis uncinis inclusa ab Hebraeo forsitan addita sunt. Sequentia: אמר גאלינוס כונתי בספר הזה כאשר אמרתי כבר שאודיעך הסימנים והאותות אשר יורך על כל שנוי sunt initium lib. III (cf. Casir. l. c.), cujus finis est (f. 205 v.): להקיש בכלל לכל הבועות . ואחר שהצעתי זה ראיתי לפסוק מאמרי זה במקום הזה ואם אתה תצרף ותחבר הענינים האלה אשר אמרתי אל מאמר אבוקראט . . . אני אכתוב לך עוד מאמר רביעי אחתום בו ספרי זה ואוחיל שאגיע בו אל מה שצריך אליו אך בעלי השכל וההבנה יספיק לך (!) שלשה אלו המאמרים ואינם צריכים אל מאמר רביעי [בעזרת האל ית׳ וית׳]. Nominis בחראן ratio

[1]) Cod. *De-Rossii* 1276, 9, *Paris.* 315, 3 (Colb. 2803 ap. *W*1 p. 167, ubi adde *ad Glaukonem* in eodem Cod. sub 2), *Deutsch*, Catal. p. 141 n. 14 et 15, v. sub op. seq. et cf. *Oesterr. Blätter* l. c. n. 13.

redditur in hoc libro (f. 201, [4]): והבחראן שם סריאני ופירושו משפט ולא הניח שם הבחראן על ענין זה רופא אבל אדם בעתהו והבהילהו מה שראהו וקראו משפט. Interpres hebr. passim observationes interspersit (incip. אמר המעתיק), quae potissimum voces vel definitiones spectant; v. c. f. 193: נקרא בלשון ערבי נפת אמר המעתיק ובלשוננו להי״ק לא מצאתי לו עד היום שם מיוחד לכן קראתיו אני רוק שעול, deinde vero voce קצף genus designat; ad speciem זברי addit, ex Arab. زبد. — Versionem nostram prorsus omittunt *Wenrich* ll. cc., et *Wüstenf.* p. 28 (ubi etiam opera non bene distinguuntur).

16) (f. 206) ספר גאלינוס בחקנא ובקולג׳ [l. ובקלנג׳] העתקת חנין בן יצחק, Lib. *GALENI de Clysteriis et de colicâ* e Versione *HONEINI*, interprete hebr. KALONYMOS B. KALONYMOS, qui opus absolvit die 10 mensis Nisan A. 68 (1308), aetatis A. 22° peracto. Initium: אמר גאלינוס יחויב על מי שירצה שישפוט במלאכת הידים מידיעת הרפואה הבקיאות וההרגל בידיעת החקנא; finis (f. 207): תאר בשול הארז בדרך אחרת תקח מבשול הארז ד׳ חלקים ... וכבר ראיתי במה שיש בו די וקצרתי מזה כדי שיקל לשמרו ויגדל תועלתו וידחו הפגעים מב״א ולהרים המכשול מדרך הישרים בלבותם בגוחר הצור אשר הצליחנו ישת׳ ויתע׳. נשלמה העתקת מאמר בחקנא ובקולנג לגאלינו בעשירי לירח ניסן ס״ח לפרט והעתקתיו אני קלונימוס ב״ר קלונימוס בשתים ועשרים ליום הולדת אותי. Liber e versione nostrâ (et quidem e Cod. nostro unico) Latine versus et editus a *Raphelengio* A. 1591 (v. W[3] p. 167, 1178; *Catal.* p. 1591, unde suppl. *Wüstenf.* p. 29); ad Collectanea Honeini non pertinere videtur.

17) (f. 208) ספר גאלינוס בהקזה, Liber *GALENI de Phlebotomiâ* 3[bus] portis (seu tractt.), quem KALONYMOS B. KALONYMOS e Cod.[e] pravissimo Arab.[o] (deficiente alio) hebr. vertit in urbe *Arles* die 41 Sefirae [i. e. 26 Ijjar] A. 5068 (1308), sec. epigr.: נשלם ס׳ גאלינוס בעשית ההקזה ותהלה לאל ית׳ ואני קלונימוס ב״ר קלונימוס השיבותיו מערבי לעברי מספר מוטשה ומשובש תכלית השבוש על כן אחלה פני מחייניו שלא יאשימוני רק על רתיחתי [1])

[1]) I. e. zelus, a rad. רתח, fervere.

להציא באומתו מאמר מושה ואמנם הכריחתני מעלת מולידו וחסרונו לספרים . תשלמה העתקתו בעיר ארלדי במ״א לשמר בשנת ה׳ אלפים וס״ח ליצירה. W3 p. 167 (cf. p. 1218) male תכלית השמוש legit et hunc titulum finxit (*Catal.* p. 1681) atque A.um versionis non indicavit. Interpres Arabs non nominatur; sunt quidem varii auctores, qui hunc librum verterunt. *HONEINI* versio exstat in Cod. Mediceo 235 [1]), ex eâque hebr.a facta videtur (cf. op. praeced.). Initium est: שער הראשון שתחלת מה שיתכן שיעין (sic) בו מי שיקין לחקור על ההקזה ידיעת (!) תכונת הגוף אשר יצטרך אל ההקזה ..... הראשון שאנו נמצא רבים עיני גופם ענין יצטרך בו אל ההקזה אלא שזה העלול בלתי סובל לה אם לסבת שניו אם לסבת העת ההוא משותות [l. מעתות] השנה ואם בסבת טבע הארץ ואם בסבת פגע בפי האצטומכא אשר כבר יקראוה רבים ע״ד ההשאלה אצטומ׳ וכמו כן שאקראה בספרי זה פואק להיותו נדרש ממני אל הקצור. Finis (f. 211): ואחר שהעקיצה תתפשט אחר זה אל כל המקום המקיף בזה המרכז .

18) (f. 211): ספר הנהגות החדות [2]) העתק מערב, Lib. *de Regimine* [*morborum*] *acutorum* ex Arabico versus, III tractt. constans. Auctor est *HIPPOCRATES*, et versio hebr. finita 12 Tishri A. 43 (i.e. 24 Sept. 1282) Romae a NATAN HAMATI, sec. subscript.em (non in tit.°, ut ap. *W*3 p. 1218, cf. p. 87, qui annum prorsus neglexit): נשלם ס׳ הנהגת החליים החדיים לאבוקרט המעלה . והעתקתיו אני נתן המאתי ברומי (sic) רבתי עם שנת מ״ג לפרט בי״ב תשרי בו. Interpres Arabs non nominatur, atque de eo, variante textû Bibliogr.rum Arab., non certus est *Wenrich* [3]). Versionem

---

1) Vid. *Wenrich* p.246 (unde corr. *Oesterr. Blätter* l. c. p. 91 n. 20), *Wüstenf.* p. 29; neuter vers.em hebr.am laudat.

2) Ita legendum pro החדוש ap. *Nissim*, Concio VI f. 30,2 ed. Prag., idemque titulus est operis *Bernardi de Gordon* in Cod. *Opp.* 1136 F.

3) *Wenrich* p. 101 [cf. supra sub op. 10], cf. p. 97, et p. 256 de Comm. *Galeni* (פי׳ לחליים חדיים ap. *Maimon.*, Aphor. V, 44 MS.). Versio hebr. desideratur ap. Wenrich et ap. *Wüstenf.* p. 28 sub »Uebers." ad 1, ubi »de regimine" tantum, supple: »in morbis (vel febribus)

in Cod. Escur. 852,[4] diserte *HONEINI* esse dicit Casirius (I, 290), initium vero et finem non exhibet. Hebr. incip.: אמר אבקרט אמנם המקרים אשר יקרו לחולים בכל אחד מחלייהם הנה אשר מצאו אותם אנשי המחשבה המיוחסת אל אנשי אפסדרם (sic) במה שכבר כתבו מהם והנה יוכל לעשות זה וימצא בו תועלת מי שאינו רופא ג״כ אם יבין אחד מהחולי׳ במה שיחוסו במה שימצאם מהעלות . אמר אבקרט ואמנם הדברים אשר יצטרך הרופא שידעם. Finis (f. 213 r. col. 1.): ופעמים אפשר עשיית המרחץ באלו ג״כ והפחות שאפשר לו לעשותו הוא מי שהנהיג עצמו במשקים לבד וגם אפשר לעשותו באלו ג״כ.

19) (f. 213 v. - 215 v.) *Collectanea* Therapeutica, quae quidam in limine latine »Practica" inscripsit. *W*[3] p. 1218 quidem notavit: »xix ἀκέφαλος, qui in calce (!) itidem ex *Arabico* Hebr.[e] dicitur conversus"; sed locus est f. 215 v. col. 1: זאת הנסחא מועתקת מלשון ערב ללשון הקדש והיא טובה מאד לדחות כל ארס וכל סם ממית ... רציפי ארינגורוס ...; solum ergo hoc antidotum ex Arabico versum dicitur, quod casu nimirum exstat in calce columnae; in columnâ seq. leguntur alia, scil. להעדר יכולת היד והרגל, et לאידרופיקוס מנוסה (Hydropico), incip. קח תבן שעורים, desinens: עד תום היין ויצליח וירפא בגו׳ הצור, mediâ in columnâ sine ullâ subscriptione. Neque tota particula speciem exhibet operis, ullo modo scientifice dispositi, sed ad marginem commatum brevium (circ. 140) index adscriptus est, ut saepissime occurrit in hujusmodi collectaneis. Ac non modo sunt medicamentorum praescripta (s. d. »Recipe"), sed etiam variae, in medicorum usus paratae, observationes. Initium est (index לכוית אש): האנס היא הגלאן שרופה ושחוקה טובה מאד לכוית אש וכן אורבלה כתושה ימשחו הכויה במיצה ויחבשו העשב עליה. Sequuntur: משיחה בחונה לכל נגע, — להעביר אוכלת העינים, cet., in fine

---

acutis." — Nescio, utrum Wenrich p. 97 phrasin ترجمة .... بثلاث recte verterit: »quorum tria vertit;" cf. modos loquendi ap. *Casirium* I, 236 cum p. 255.

col.[ae] (sub מושך הנקרא טראני) legitur: סוף דבר המלאכה גדולה וקשה מאד וצריכה חכם וחושב . נסחת החכם ר׳ שמואל אבן תבון מן המושך המרכב.. ; utrum e libro quodam SAMUELIS IBN TIBBON haec *musci* compositio petita sit, an ex ore ejus, nescio. Fol. 214 v. col. 2 occurrit: למנוע ההריון, ad impediendam praegnationem [1]); f. 215 col. 1 penultimum est: להולת הדם מן האמה תתכושת ארזילא לושה בחומץ סביב השרה כשהסבה מחמת מכה.

20) (f. 216) זה הספר חבר ר׳ שלמה ספרדי הרופא מבדרש וקראו שר המשקים משקים טובים הרבה איש איש ממלאכתו אשר המה עשים והרופא הבקי יבחר מן הדברים האלה לפי מזג החולה מכל אחד ואחד ולא יטרח לבקש כל ספריו בכל פעם ופעם אשר רוצה לעשות אשרוב , ואני פלוני אלמוני התשררתי והעתקתי זה הספר וקראתי שמו שר המשקים לרב תרבה תעלתו (sic) ולמעט המעט. Inscriptio haec sibi ipsi contradicit; in fine enim descriptor (interpres ??) [2]) »Peloni Almoni", i. e. Anonymus, se libro nomen *Princeps potorum* dedisse dicit, in initio vero (qui reverâ desideratur in Cod. *Canon.* 26 f. 174) id traditur de ipso auctore SALOMO[NE] SEFARDI (i. e. Hispano) [3]) Biterrensi (Bedarshi). Clausula Cod. nostri.. חברו החכם, ubi vox una erasa est, desideratur quoque in Cod. laudato. Salomo is non alius videtur atque SAL. B. JOSEF IBN AJJUB Granadâ oriundus, qui Biterri (1259-65)

---

1) Occurrunt hujusmodi praecepta immoralia in omnibus scriptis medicis medii aevi, quamquam eorum praxis passim diserte prohibita esse dicitur. Auctor quidam Hebraeus (interpres, nisi fallor, nam multa mea excerpta nunc percurrere nequeo) ad hujusmodi praescriptum observat, se id ob operis integritatem tantum scripsisse.

2) *W*[3] p. 1218: »ex versione Anonymi Hispani," [3] p. 1066 n. 2021 (sub alio Salomone): »Ex *Arabico* (!!) Hebr. conv. ab Anon. Hisp." Vox העתקתי nullâ additâ linguâ, potius »descripsi" vertenda videtur.

3) »*Hispalensis*" in Catal. Leyd.!

non modo opera varia ex Arabico vertit, sed etiam opus de Haemorrhoidibus ipse composuit [1]).

Opus nostrum praecepta continet ad praeparanda genera Syrupi, Electariorum, suffitionis (עשן) cet. contra morbos varios sine systemate, ut ajunt, perceptibili. Commata in fine numerantur 210, sed inscriptiones ad marg. Cod.[is] nostri circ. 150-60 tantum numeravi. Initium: נגר יומית ונגר פלאברין: לקוח שורש שומר וארשיל גימניש אנדויה שורש מלוי ...; sequitur: נגר ארדופישיש קר, et לחוק הכבר הקר, et משיחה למשות הבטן הנפוח מן המים הרעים, morbi ultimi sunt: לשמרו מרביעית et נגר מים הרעים הוא אגנוס. Finis (f. 219 v.): ותמזוג המשקה הזה כאשר תתן [לנצרך לשתות] עם תמצית החלב פושר בזה הספר תמצא (2) בין משקים וכבוסים ומשיחות [וההקטרות] ותחבושות ומרקחות [והבשמים תמצא בכאן כתוב באר היטב] מאתים ועשרה . נשלם שר המשקים [תהלה לגחר ומקים] et חברו החכם הרופא.

Scal. 3.

[Cod. membr. fol. latiore, 2 voll. ff. 371 et 310; charact. Hisp. majore distinctissimo. Eum e Cod. pravo exaravit Jechiel b. Jekutiel b. Benjamin ha-Rofe [3]) in gratiam *Menachem*[i] *b.*

---

[1]) De eo alibi fusius agam; vid. interim citata supra p. 29. *Geiger*, Zeitschr. V, 100 (cf. p. 114, adde מנחת קנאות p. 75, 80) ab eo non distinxit *Salomonem Lunelensem* Montepessulano, qui certe est diversus. Perversa de interprete et opere verso (ارجوزة cum Comm., cf. supra p. 317) profert more suo *Deutsch*, Catal. p. 159. Neque recte ego olim (ap. Frankel, Zeitschr. III, 274) opus nostrum cum *Ali*[i] *Ibn Rodhwanis* Comm.° in *Philagrium* combinavi, antequam opus ipse videram.

[2]) Verba haec desunt in Cod. *Canon.* (e quo uncinis inclusa adjeci, quae in nostro desiderantur). In eo etiam f. 27 . . תם שר המשק adhuc legi potest, cetera jam evanuerunt.

[3]) Est sine dubio ipse auctor Romanus notus, ut scripsi in *Catal.* p. 1277, cf. p. 2767, ubi errores ap. W[4] p. 443 cet. correxi.

Benjamin b. Menachem; finivit volumina 12 Shebat et 25 Adar I[i] 5049 (1289). Scribae nomen simplex legitur II f. 174 in fine נשים; plenae subscriptionis fere ejusdem, in calce utriusque voluminis, verba notatu digna sunt: אני יחיאל ביר׳ יקותיאל ביר׳ בנימן (sic) הרופא נבתו״א כתבתי זה ספר ירושלמי מסדר זרעים ומסדר מועד [מסדר נשים ומסדר ישועות] לר׳ מנחם ביר׳ בנימין ביר׳ מנחם והעתקתיו מספר משובש ומוטעה הרבה עד מאד ומה שיכולתי להבין ולהשכיל הגהתי בו כפי עניות דעתי ויודע אני שלא הגעתי לתכלית השבושים והטעיות אשר מצאתי בהעתק ההוא ואפי׳ לחצים לפיכך הקורא בספר הזה וימצא בו שיבושים וטעיות ידינני לזכות ואל יתלה כולם עלי. והשם [ואלהים] ברחמיו יסלח זדוניי (sic) וינקיני משגיאותיי כמה שנ׳ שגיאות ... הרחמן יזכה ר׳ מנחם ... להגות בו הוא וזרעו.. תשלם בי״ב ימים לחדש שבט של שנת חמשת אלפים וארבע׳ים [del.] ותשעה וארבעים לבריאות עולם [תשלם בכ״ה ימים לחודש אדר הראשון של שנת חמשת אלפים ותשעה וארבעים לבריאת עולם]. In vol. I sequuntur 3 Beit. — In fine legitur: »Ex Biblioth. *Jo. Huralti Boistallerij*. Emi a *bombergo* coronatis xij."] [1]).

---

[1]) En exemplum, dignum quod attendatur, quanti momenti sit passim nomen cognoscere possessorum. E verbis his discimus, Cod.[em] nostrum unicum esse fontem supremum omnium edd.[um] Talmudis Hieros.; e Venetâ ed.[e] Bombergi nimirum Cracoviensis et sequentes omnes fluxerunt. Ea tamen minime attendit *Frankel*, qui hunc Cod. nostrum solum evolvendum sibi elegit (Monatschrift 1857 mens. Oct. p. 398; quae ibi de totâ collectione profert, in praef. nostrâ refutabimus), ac dicta verbis absolvit: »Es scheint (!) ein grosser Gewinn sich nicht aus ihm zu ergeben." At causam convenientiae Codicis cum edito non detexit, neque cum eo a me vivâ voce communicatam, Vratislaviae dum essem in conventu sociëtatis Orient. in fine mens. Septemb., l. l. tradidit, (sed forsitan verbo obiter prolato fidem vel auctoritatem non tribuit). — Nostra hujus Cod. descriptio jam proelo parata erat, cum librum periodicum laudatum ad me perferebatur. Perpauca vero ex ejus verbis nostrae descriptioni addenda sunt. Folia nonnulla male compacta esse observat, vocem subscriptionis alteram וארבעים (virgulâ notatam) delendam esse non monet. Correctiones adesse tradit marginales scribae (ut in omnibus fere Codd. a librario religioso exaratis!) et

תלמוד ירושלמי *Talmud Hierosol.*, et quidem 4 ordines, non omnino integri, prout editi sunt apud *Bombergum* (v. supra) sine dubio *ex ipso Cod.e nostro*; in toto cap. 1 nullam vidi discrepantiam.

SCAL. 4.

[Cod. membr. fol. ff. 313; charact. Germ.-Gall. magno et robusto, sed pulcherrimo, punctis vocal. instructo, exaratus a JEHUDA B. MOSES in gratiam *Mardochai*i *b. Israel* A. 1390, אני כתבתי הסליחות לר׳ מרדכי בן הנ״ר׳ ישראל שנת ק״ן (sic) לפרט. יהודה בר׳ משה הסופר חזק ואמץ; corrigendus Annus 1347 (ק״ז) ap. W^3 p. 1208 n. 513, A. 1346 (ק״ו) ap. *Zunz*, Z. G. p. 209].

Preces poenitentiales [סליחות] 1), incipientes f. 10: לך ה׳ הצדקה, praecedente *Indice* duplice, primo quidem cum ipso libro omnino non conveniente. In eo nimirum sunt classes: פתיחות num. 1: ה׳ אלהי צבאות, 9 סלח נא; תחנונים 10 תפלה תקח, 26 תחלי; שלמוניות 57 את ה׳ בהמצאו; 56 אנשי אמונה אבדו, 27 סליחות; תודה אנקת 90, ארון כתקח 68 לערב ר״ה; deinde: תחרח רוגז 64, אורח צדקה; אסיר אורחי 106 עקדות; אל נא תיסר 105, אמנת מאז 91 לצום גדליה; מעבר, 113 אחר היה אברהם; ל״כ 114 אנא חטא העם, 128 אני הוא; השואל; לברית מילה 129 אל תפר בריתך, 136 אזמרה לא׳ סלעי, ubi desinit f. 2. — Index alter non absolutus incipit f. 3 inscriptionibus charact. min., scil. פתיחות n. 1, ut in ipso Cod., ante 87 inscriptio שלישיות, in classe עקדות pro ק״ו legitur ק״ז jamque 114 (אמנם אנחנו) differt; ל״כ nonnisi a 121 אנא הואל incipit; 158 (י׳ בטבת) אום קראוה; תענית אסתר 165 ארם בקום עלי. — Precatio אגידה וארברה עצמו מספר in libro (f. 283 v.) קפ״א ut praeced.

---

seriores, ubi passim antichristiana expleta sunt; nisi memoria me fallit, ea loca primitus exarata, sed *erasa* erant.

1) Vid. *Jewish Literature* p. 339 seq. in primis de monographiâ cl. *Zunzii*: die Synagogale Poesie cet. Berlin 1856.

numeratur, in Indice omnino desideratur, ubi את ה׳ אלהי הרוחות est קפ״ב, in ipso libro קפ״ג, et sic pergit discrepantia; sed in libro duae preces (שעה נאסר et אפפוני מצוקות) קצ״א numerantur, in Indice ק״צ et קצ״א, ita ut sequentia rursus conveniant. — ליו״ן בתמוז 188 יוצר לך אתאנו; ad 188 תפקידים מבקש׳ char. min. adscriptum est לצום גדליה. Rubricae פזמונים tantum 257-9 enumerantur. In ipso libro (f. 279) במוצאי מנוחה קדמנוך signatur א׳, et pergitur ad ל״ר (הורית דרך תשובה f. 310); ל״ה (f. 311) est תא שמע, quod תחנון nuncupatur. — Post Indices f. 6 v.-9 r. nonnulla char. min. pallido addita sunt; f. 9 v. enumerantur inscriptione: והא לך הסמנים הסדר (sic) מהרב ר׳ מאיר זצ״ל . ליום הכפורים. — Auctores vel acrosticha non indicantur.

Codex ad ejus generis praestantissimos pertinet, tum ob antiquitatem, tum ob numerum hymnorum, in quibus 88 ineditos esse didici ab auctore Libri eximii de poesi synagogali *Zunz*, qui excerpta et notitias de eo a doct. *Derenburg* ante Annos accepit, eisque jam usus est in eo libro, cujus *continuationem* magis specialem summo desiderio exspectamus.

SCAL. 5.

[Cod. membr. fol. ff. 490; charact. Germ.-Gall. maj. valde robusto, certe Saec.° XV° antiquiore. In limine enim legitur: יעקב בר אליה מטרירא (?) חתן החר׳ מרדכי בן מהר׳ משה הלוי המכונה ר׳ מוילין וקניתי היום ר״ח אדר קס״ד בעד י״ו זהובים, ego *Jakob b. Elia* e Trier (? lit. ר secunda non distincta est), gener Mardochai, filii Mosis Levi cognominati Mülin [1]), emi hodie die novilunii Adar 164 (1404) 16 aureis (cf. *Dernburg* l. citando sub 3). In fine: »Ex biblioth. *Jo. Huralti Boistallerij*. Emi

[1]) Literae יו apud Judaeos Germ. antiquos, diphthongum *ü* designant; Moses Levi idem videtur atque pater *Jakobi Levi* (supra Cod. W. 84), et filius Mardochai idem atque *Gumprecht* (Litbl. IX, 399).

a *Bombergo* 8 v. 1563". Exstant adhuc schedulae, ubi Dukes Cod.em evolvit. Scriba vel illiteratus erat, vel Cod.em oscitanter exaravit].

1) *Lexicon* hebr. [quod sub tit. מחברת innotuit] auctore MENACHEM IBN SARUK (Saec. X med.) [1]). Initium f. 1: אחל לחקות לשון למודים ולהורות שפת יתר מבחר כל מבטא, finis (f. 61 v. art. תותח): שלת הוא ת׳ ... על איש הת״ו לאכלה הש׳, ויתן אלקים מתת אלקים, et sine ullâ distinctione pergitur (op. 2), quare Catal. Leyd. opus nostrum omnino omisit (v. *W*[3] p. 695, *Dukes*, Litbl. IV, 227). Totum opus a Filipowski (nomine societatis singularis ab eo creatae) editum est Londini 1854) [2]) e Cod. Hamb. (ordine nimirum alphab. communi), adhibitis, ut dicitur, quoque aliis, etiam Cod. nostro non accurate exarato. Codicum tamen genuinorum studium et collationem ne nunc quidem supervacanea et inutilia esse puto.

2) *Animadversiones* (quae sub tit. השגות innotuerunt) in opus praecedens auctore DUNASH B. [IBN?] LABRAT (seu *Librat*, post A. 939) [3]). Incipit opus, ut diximus, a priore non distinctum, ab Exordio rhythmico (דעה לבי חכמה ודעת) [4]), cujus ipsa stropha 2a nondum formâ carminis exscripta est. Ejus circ. tertiam partem e Cod. nostro edidit *Dukes* (Litbl. IV, 227); ejusque finis est (f. 64): תמה השירה מבוארה, במבטא נגבלה

---

[1]) Vid. *Catal.* p. 1738, ubi ad med. pag. cf. *Geiger*, Mos. b. Maimon p. 42; ad p. 1739 infra adde p. 2314.

[2]) *Catal.* p. 1740 et *Dukes* in *Allg. Zeit. d. Jud.* 1858 n. 6 p. 75. Exempl. nunc ad manus non habeo.

[3]) *Catal.* p. 897 et Addenda ad loc.; hîc tantum observem, tit.um Arab. . . . ردّة ap. *Delitzsch* cet. petitum esse ex Abûlw. (ap. *Gesenius*, Wörterb. Vorr.). Ap. *W*[3] p. 9211 n. 528 pro Cod. VI leg. V.

[4]) Acrost. neque a scribâ significatur, neque a *Dukes* l. c., est רונש ut in hymnis (*Catal.* p. 898, ubi adde *Dukes*, Ehrens. p. 49).

מתוארה, ושר ברקתי ברוב במליך הנשרים (sic) וסירותים (sic) עלי במאה ועשרים. Fol. 64 incipit Introd. rhetor. שלום שלום, quam e Cod. nostro exhibuit *Dernburg* [1]). Sequuntur canones: לדעת כי האותיות השנים ועשרים. Finis f. 83 r. ופדויי ה׳ ישובון ... ושמחת עולם על ראשם (f. 83 v. et 84 r. alba sunt). — Excerpta minora e Cod. nostro exhibuit *Dukes* in notis ad Saadiae expositionem vocum hapax legg. — Codd. alii sunt *Opp.* 1372 Q, *Paris.* 481, *De Rossii* 132. — Opus nuper item Londini editum ad manus non habeo.

3) (f. 85 v.) ערוך, *Lexicon* talmudicum, auctore Natan b. Jechiel (A. 1101), quod quidem passim editum est, cujus tamen MSS.[a] fere omnia nonnulla exhibent inedita, vel lectiones meliores. De nostro (ap. *W*[3] p. 851) bene disseruit *Dernburg* (in Geigeri Zeitschr. IV, 123). Carmen vero finale (de quo agit Dernb. l. c. III, 280) jam editum est in ED. PR. [2]).

Scal. 6.

[Cod. membr. fol. ff. 412; charact. Hisp. majore venustissimo (Saec. XV?) initialibus quadratis ornatis et coloratis, sed inde a f. 406 inscriptiones non expletae sunt. Fol. 413 catalogus MSS.[orum] nonnullorum manu Hisp. recentiore exscriptus est; in his occurrunt: כונות בלשון ערב [3]), סדר מועד להרמבם ערבי, ספר העקרים דפוס, כתאב אלהראיה בל׳ ערב [i. e. sine dubio חובות

---

1) Ap. *Geiger*, Zeitschr. III, 278, ubi lin. 5 בקהל leg. במקהל, p. 279 l. 9 in Cod. חטאתה ראשונים (sic), lin. 13 תשובת l. תשובב [potius תשוב].

2) Vid. *Catal.* p. 2041, ubi de mense addendus *Luzzatto* ap. *Rapoport*, Erech Millin p. 83-4, cf. p. 75 et Ker. Chem. VI, 18.

3) *Gazzalii* مقاصد (cf. supra p. 16). Librum hunc sibi arrogavit Saïd b. Daûd al-Adeni; vid. *Jew. Lit.* p. 297 n. 8, ubi autogr. laudatum est Cod. *Tischendorf* a nemine antea recognitum; v. *Hebr. Bibliogr.* 1858 N. 1 p. 18.

4) Hujus libri (auctore *Abr. b. Daûd*) Cod. Arab. nullus notus est.

מקאתל [Averrois], כליאת, (4 ס׳ אמונה רמה בל׳ ערב, [הלבבות (cf. Hagi Chalfa s. v.), פי׳ לראשון מ׳ן סינא i. e. Comm. in lib. I Canonis].

1) מורה הנבוכים, *Doctor perplexorum* ex Arabico Mosis Maimonidis hebr. per Samuel Ibn Tibbon cum varr. lectionibus duplici manu annotatis. *W*[3] p. 784 Cod.[em] nimis breviter absolvit. Versio datur mense Tebet 965 (cf. *Catal.* p. 1894 infra).

In fine (f. 370) est nota brevis de voce Arab. קטב (incip. והרב המעתיק פירש קטב התורה אשר זכר); f. 370 v. distichon (קרוב מאד האל לכל קורא) in figuris exscriptum est.

2) (f. 371 v. - 406) מלות מהמאמר הנכבד לחכם הגדול המעתיק ז״ל (sic), est *Expositio vocum* Samuelis Ibn Tibbon edita c. t. ביאור מן המלות הזרות (v. *Catal.* p. 2491).

3) (f. 409 v.) *Anonymi expositio* loci celebris in Introd. op.[is] 1: סבות הסתירה או ההפך, quae praemisso textu incip.: פירוש מחקר ארסטו והקשו אשר הקיש בשכלו נקרא ספר ומה שאדם מבין הספרים ומקבץ הדברים המפוזרים וכתבם על הסדר נקרא חבור. הסתירה פירוש הוא תחת היפך; exempla afferuntur Syllogismorum variorum; finis (f. 412): אפשר להמצא שני דברים בענין אחד שיהיה האחד מהות והאחר סגלה או מקרה.

Fol. 413: Notitiae miscellaneae.

Scal. 7.

[Cod. chart. et membr. fol. ff. 187 (in fine imperf.); charact. Hisp. vetere maj. robusto non elegante; ff. prima jam putredine affecta sunt. Cod.[em] vendidit A. 1415 *Isak Doyen* (?דוין) [1]) *de Lunel* (דלוניל) viro »maestro *Crescas* קריישטו" pretio 2 חפשים [2]).]

---

[1]) Cf. *Salomo* דוין ap. Stern ad Parchon p. xvi, quod male *Don* vertit *Deutsch*, Catal. p. 183 (ubi non pauca falsa); cf. *Catal.* p. 2384.

[2]) Nomen hoc in dissert. *Zunzii* (Z. G. p. 559 seq.) non invenio. Sensus est: »*liberi*", quod a voce *libra* vix derivandum puto.

ילקוט, *Jalkût* (*Pera*), Collectio e »Midrashim et Aggadot" secundum locos Biblicos disposita, auctore MACHIR B. ABBA-MARI B. MACHIR B. TODROS B. MACHIR. B. JOSEF B. ABBA-MARI, ut nomen plenum exprimitur in praef., unde vulgo ילקוט המכירי *Jalkût ha-Machiri* nuncupatur, ut discernatur a libro homonymo celebre *Simonis Darshan* (de quo v. *Catal.* p. 2600). De auctore Nostro, incertae aetatis, sed certe Saec.° XV antiquiore (quod ipsa Cod.is nostri aetas ostendit), nulla praeter nomen innotuerunt (v. $W^{1.3}$ n. 1419; *Asulai* II f. 31 ed. Wilna; de combinatione cum auctore maxime suspecto ap. *De Rossi*, Wb., unde *Ghirondi* p. 262, v. *Catal.* p. 1639).

Operis praef. [1]) eadem est in Cod. nostro atque in Cod. *Opp.* 173 F, sed ubi in nostro libri Biblici nominantur: *Psalmi, Jobus, Proverb.* [in hunc lib. vidit Asulai] *Jerem.* [omisso Jesaia !] *Ezech.*, 12 *Proph.*, in Cod. Opp. laudantur »*Propheti*, Psalmi, Job, Prov." Psalmi exstant in Cod. *Opp.*, (olim Gerbrandi Ansloo), etiam in Cod. olim Amst. (v. *Sabb.* ap. W^{1} p. 760), qui forsitan idem est in Catal. Sal. *Dubno* n. 4 in fol., ubi liber Biblicus non nominatur. In Cod. nostro ne *Jesaias* quidem integer exstat, textus ultimus est: ידע ארום (63, [2]); initium: חזון ישעיה בן אמוץ: בראשית רבה עשרה לשונות נקראת נבואה. — *Fontes* in praef. laudantur: לקטתי אותו מן המדרש מן המשנה ומן הגמרא ירושלמי ותוספתא ספרי וספרא; librum ipsum cursim evolvens, sequentia annotavi: תנחומא, מדרש קהלת, ויקרא רבה, ילמדנו [2]), במדבר סיני רבה, רבתי (f. 6), אלה שמות (רבה), מדרש תלים, שיר השירים vel addito הגדת (f. 13 v.) seu מדרש (e. g. f. 133), אבות דר׳ נתן, משלי (f. 52) vel מדרש מ׳ (f. 187 v.), מדרש פרקי דר׳ אליעזר

---

[1]) Initium: אמר המלקט חכמים שהיו לפנינו, ut ap. W^{3} p. 683 (ubi n. corr. 1419); sed pro בדוריו leg. בדורנו et pro ממים leg. עתים.

[2]) F. 9 בפסוק אוי לי כי נדמתי; cf. f. 4 v.: מעשה באנטונינוס שבא לקסרין בפסוק כל הגוים כאין, et sic passim בפסוק ablegationis forma est, ut in Jalkût Simonis, cf. f. 164: למעלה בפסוק וילבש צדקה.

תוספתא, מסכת סופרים, בפסיקתא דר' כהנא (f. 39), מדרש, סדר עולם, רות, סדר אליה זוטא (f. 177 v.), אלה הדברים רבה, איכה רבתי, דסוטה, quae sine dubio adhuc suppleri possunt. Ubi ex eodem libro pergit excerptum, significatur שו׳, seu שו׳ שם. Loci e Talmûd nomine tractatûs, passim addito capitis initio vel numero, passim solo capitis nomine (פרק חלק) citari solent. — Est ergo opus literaturae haggadicae studiosis, vel ejus editoribus criticis (si omnino exsistant!) valde commendandum.

SCAL. 8.

[Cod. membr. 4⁰ ff. 58; charact. med. quadrato (*Christiani ?*) punctis voc. instructo, sed pro Kamez et Segol tantum Patach et Zere occurrit; ־ָיו in fine vocis cum Schewâ sub ו scribitur, Sigla tetragram. est ,’, , initia versuum sunt rubra, ornamenta sunt aurea cet.].

[תהלים] *Psalmi*, adjectis in margine *versione* vocum et glossis Latinis ad Ps. 47 usque; cf. *W*[4] p. 93 ([2] p. 314).

SCAL. 9.

[Cod. chart. 8⁰ lat. ff. 97 hebr.ᵉ numeratis; charact. Hisp. medio non elegante atque pallido, sed distincto, ut puto Saec. XV; figurae mathem. desid. f. 69, 70. F. 1 possessorem se inscripsit *Mardochai b. Asher ha-Levi* שלי״ט; et legitur: »Ex Biblioth. *Jo. Huraultii Boistallerii.* Posterior f. praefixo inscripsit: »Liber iste est Commentum R. *Levi* de signis coelestibus, scriptum [! potius compositum] abhinc ducentis quadraginta annis", et: »Habui ab heredibus R. *Zalman* DD. Hebraei dum essem Venetiis legatus regius A. 1562"].

Inscriptio non accuratissima est: ביאור ס׳ האותות העליונות קצור בן רשד, *Comm.*ᵘˢ *libri Meteorum* [in] *Compendium*

AVERROIS. Sunt potius Animadversiones LEVI[i] B. GERSON in hunc librum, et quidem in Averrois, ut puto, Expositionem mediam, a *Mos. Tibbon* hebr.[e] versam, ab auctore in compend. passim redactam [1]). Averrois Comm. magnus passim ab auctore citatur. Opus in epigr. finitum dicitur (etiam in Cod. vetere alio) mense Tebet A. 82 (שמנים ושנים), i. e. exeunte A. 1321 vel init. 1322; quo modo *W*[3] p. 651 (cf. [1] p. 19) A. 5092 (1332) effecerit, non assequor! (cf. *Catal.* p. 1610 infra). Initium est: בעבור שדבר בהתחלות הראשנות המשותפות לכל הדברים הטבעיים. Levi[i] animadversio incipit f. 2 v. ירמוז בזה לפי דעתי, ubi desideratur (ut alibi passim) significatio א״ל i. e. אמר לוי. Praeterea excerpta mea ex hoc Cod.[e] conveniunt cum Cod.[e] A. 1422 exarato, nunc Bodl., sub quo plura dicam. F. 4a laudatur בעל תכונה חדשה (cf. citata supra pp. 82, 153). Finis ipsius libri est: שיהיה העיון בו אחר המחצבים ולפני ב״ח.

SCAL. 10.

[Cod. e tribus compactus 8⁰ lat., summatim ff. 147; I (ad f. 110) chart. paucis ff. membr., charact. Germ.-Ital. min. (Saec. XV), II. chart. charact. pinguiore, III. pergam. Fol. praefixo legitur monogr. charact. Hisp. possessoris, ut puto משה ב׳ לטיף *Moses Ibn Lathif.*].

1) Opus *Italicum* sine titulo, quod minus exacte »ethicum" designavit Catal. Leyd. (unde *W*[3] p. 815, *Dukes* Ehrens. p. 50, zur Spruchk. p. 85); est potius philosoph.-theologicum populare et allegoricum, tripartitum, cujus forsitan nonnisi media pars exstat. Auctor se nominat משה די גאייו די ריאיטי: MOSES DI GAGGIO DI RIETI (Gaggio nimirum est

---

[1]) Cf. supra p. 208; de libro Samuelis Tibbon p. 36.

Isak)[1]), estque sine dubio idem atque auctor »divinae comoediae" hebr.ae (natus A. 1388, ut probavi in *Catal.* p. 1985), quod operis utriusque indoles confirmat, atque locus in initio, ubi se praeter consuetudinem in »alia linguâ" scripsisse ait. Nostrum, quod ignotum dici potest, paullo fusius delineabo, sed in transcribendis locis nonnullis Italicâ utar orthographiâ hodiernâ, hebraicae scriptionis (ac simul operis) specimen videbis in *Append.* XVIII.

Exordium seu laus Dei incip. (לאודאנו אין פרימא קון אינפיניטי): *Lodano* [Lodiamo?] *in prima con infinite grazie lo nome* (לנומי) *dell' alto* (די לאלטו) *Dio, che a noi tra l'attri nostri maggiori compagni* (קונפאני) *alcuna parte minima di sapere ha data. E* (*più*, פיו) *descrivere per autorità* (אוטוריטא sic) *d'altrui alcuna cosa compresa* (קונפריסא) *per noi* (נואי) *della sua infinita gloria. Sopplicamo coll umillissima* etc. Initio ipsius operis (*Append.* XVIII) legitur: »*Per tanti e si stretti domandi ... mi è .. necessario questa volta uscire alquanto del costume usato e dir queste mie parole in altra idioma cioè lingua che la nostra.* De libri argumento et divisione haec profert: »*E intendiamo nel presente lavoro fare* TRE LIBRETTI *in un volume* (גולומי) *nel quale* PRIMO *libro si contenga per ordine alcuna cosa di filosophia naturale cioè lasciando le cose molto speculative e profonde e pigliam le piu domestiche. Nel* SECONDO *libro alcuna cosa dei fatti di Dio e come l'anima nostra si deve* [dee, סידי] *disponere a servirlo sempre e l'ordine della vita dell'. anima divota. Nel* TERZO *libro l'historia del testamento vecchio*[2]) *cioè la Bibbia con alcuna altra ragione ed* (איד) *utilitá e come sono state le traslazioni*[3]) *del popolo nostro fin quì. In questo* PRIMO *libro per lo più seguitaremo l'ordine delle opinioni d'*ARISTOTELE *e specialmente in quel che disse*

[1]) Vid. quae scripsi in אוצר נחמד II, 236; cf. *Maggio* pro Meir (*Ersch* Encykl. S. II vol. 28 p. 60 n. 49, cf. Samuel b. מייו in nomenclatura Pajtanim Litbl. XX, 616??).

[2]) »Testamentum vetus" apud Judaeos nonnisi lectoribus Christianis respondentes occurrere solet.

[3]) Vult *traditionem* (העתקה)?

di [f. 1 v.] *quanto è sotto lo cercolo della luna che in questo li detti suoi son li piu authentichi ed approbati, secondo dice quel*[*lo*] *che e il sole della vita nostra* [1]). *E prima che comminciamo per ordine li detti d'*ARISTOTELE *facciamo un* PROLOGO [2]) *nel quale poniamo tutti li corpi e l'altre essenzie universali delle quali e composto e fatto il mondo etc. E comminciamo nell' ordine di questi della terra perché è la piu vedente* (לאפייו וידינטי !) *a noi, e seguitamo da grado in grado per fin che giugnamo* (יתיימו, l. *vegn.?*) *alla piu nobile essenzia che sia nel mondo ultimo nell' ordine comminciato dalla parte di quaggiù* (קווא גייו). *La terra è il piu grosso e vile corpo* etc. Argumenta ad marg. notantur: עפר, מרכו, מים, אויר, אש, יסודות cet.; f. 4 v. citatur: »*Aristotele nel principio della physica*," postea Meteorologia; f. 18: »*Seguita Aristot. la vila schiera* (בילא סקיירא) *e commincia à trattare delle cose vegetative ... e fà questo un libro per se loquale si chiama* ס׳ הצמחים. F. 20 v. occurrit: »אקלים« [اقليم clima]; fol. 24: *Tratta poi Aristot .... lo libro degli animali* (רילא נימאלי). F. 29 e 33 de elephante (אלימפאנטו) sermo est. Fol. 37 incipit sectio de homine [3]), f. 46 ad marg. notatur המאמר בשינה ויקיצה (cf. supra p. 72 et omnino ad libri dispositionem). F. 47 v. est »*fine di questo primo libro.*"

Lib. II (f. 48) incip. a loco citato ex Aristotelis Metaph. et lib. de animâ de difficultate argumenti et periculo: »*E tememo assai dell' ignoranza dell' anima nostra ... a rispetto di si alti impresé.* Paullo post (f. 48 v.) *Aristotelem* (אר״ם) alloquitur: *Se tu messi cagione* (קאשני) *di si gran danno ... dicendo queste mie parole tra me stesso un' ombra* (אומרא) *m'apparisce in persona d'Adam* (אר״ם), *dicea* (ריציאה) *io vedi in me due principal nature, credea mi fosse lecita* (לציטא) *la prattica dell' una come era l'altra; rispose io pratticare per conoscere e per sapere si* (סי), *ma amare perche? Rispose allora con l'occhj vergognosi oimè* (אויימו) *che io credetti rittirarmi a posta mia .... Angel che governi la natura* cet. *O* אריה *o* צדק *sotto li quali disse il magis*[tro?] (F. 49) *O ... studiente che leggi nel mio*

---

1) In margine רבי׳ משה, i. e. *Moses Maimonides.*

2) In marg. הקדמה.

3) Notae signantur: »*Nota bene.*"

libro ... O onorevole magistro che nasciesti in Cordoba [1]) *e ministrasti tanta virtú nel Kairo vestito in figura umana ma un angelo di Dio per illustrare la fede. Da te ho inteso* (נטיסו!) *che la vita vera contemplativa nella quale diventa* (ריוינטא) *l'anima nostra felice e beata.* — F. 49 v.: *Una volta vedendo la santa Scrittura partita a piu libri angusciosamente desiderava sapere in qual libro consiste piu stretto sapere e piu divozione in Dio. Volendo l'angelo di Dio dichiararmi che la salvazione dell' anima nostro cousiste in tutto insieme mi nostrò una visione in sogno. Io vidi un serenissimo dificato* [= edifizio] *nella piu alta parte del mondo* cet. Templum nimirum vidit, cujus 613 fenestrae 613 praecepta judaica significant cet.; manus ei denique ostendit inscriptionem כתר תורה. Sequitur (f. 51) visionis interpretatio. Inter f. 53 et 57 v. est lacuna; f. 58 incip.: »*Per quel che si vede e trova per ragione di tutte le case che Dio ha creato sotto lo cercolo della luna, cioé composte di questi quattro elementi non c'é cosa dotata di ragione e discrezione se non l'uomo.* F. 61 v.: *Di tutti quali è anche alcune parti del viver civile diremo assai pienamente nel* TERZO LIBRO quando diremo *degli affetti e utili* [num. plur.] *delle storie della Bibbia se piace a Dio.*" F. 62 sermo est de ברכות תפלה סוכה לולב טלית תפלין ערבה. Opus denique abruptum est (f. 63) verbis: *E questo tutto è ragionevole perché dovemo* (ריוויכו) *sempre dare laudi a Dio con tutto lo spirito ... e di tanti beni* אי פיציאי *officj* (?) *dati a noi i piu della salute dell anima al fine.*

Hujus operis alius Codex non innotuit, sed ipsa nostra pars digna est quae fideliter transscripta [2]) litteris latinis edatur, non tantum in literaturae Judaicae, sed potius Italicae studiosorum gratiam et usum.

2) (f. 71) אבן בוחן, *Lapis lydius*, auctore KALONYMOS B. KALONYMOS, qui opus finivit mense Tebet A. mundi (vox העולם, ejecta in subscriptione editâ, exstat f. 110) 83, i.e. exeun-

---

[1]) Est *Maimonides*, cf. auctoris מקדש מעט f. 3.

[2]) Nisi jam transscripta in Bibliothecâ aliquâ Italiae lateat? Transscriptionis subsidium aliquod etiam in speciminibus nostris, minus fideliter transscriptis, nos suppeditasse putamus.

te A. 1322. Cod.^em non inquisivit W² p. 971 (cf. *Catal.* p. 1579).

3) (f. 111) Libellus elegans auctore *Anonymo*, quo, ut videtur, beneficentia sive publica sive privata in gratiam *Siman-tob Aknin* expostulatur. Orditur a phrasibus generalibus: ס״ להי מי מקרושים הנגשים בחצר גנת המדע אליכם אישים אקרא; rem ipsam spectant verba (f. 112 v.): להקים מהיקום אשר ברגליכם רגלי פעמי האיש הלזה מבני טובי עירו מבן עם משכילים זה שמו סימן טוב עקנין אשר ביתו היתה פתוחה לכל עובר מפתבגו נתן ומיין משתיו נפש צמאה רוה לסוס ולרוכבו הבין שעורה כסמן (sic) וחטה שורה והיום עני ילדי יום כסו אור סימן טובו ומטה ירו בהתעסקו במלאכת הסחורה תשבר תשבה והוסיפו פשע על חטאתיו (sic) והלשינוהו בתתו התו בנשך ובתרבית ואבד העושר ההוא תצל כאוד מוצל ועוד נשאר חייב לשלש מאות פרחים ונתן ערבות לאשתו (sic) בעד חובו לבעלי חובו עד עת שובו׳ בתוך זמן ששה חדשים מי לא יירא לתקופת הזמנים ועל ראשו לא יעלה מורא . מי הירא יעשה זאת ויתצל יפרש כנפיו בפעלת הצדקה שלום עד אין קץ למרבה המשרה . נכתב פחשת ויצא״ה אשת״ו עמ״ו....; utrum annus fortasse in fine indicatus sit nescio.

4) (f. 112): ישׁ״ו [1]) פורפיט לבחור שנשתמד (sic) לשון משי׳, »Sermo maestro Prophet [seu PROPHIAT DURAN] ad juvenem baptizatum", est eadem *Epistola* atque in Cod. W. 64, ⁴, sed non absoluta (f. 114 v.); cf. *W*¹ p. 992.

5) (f. 115) טפס כתב שלחו ר׳ יהושע לורקי למאש׳ פאבולו אחר שהמיר וגם הוא המיר באחרונה, *Epistola* JOSUAE LORKI maestro *Paulo* missa, eadem atque in Cod. W. 64, ⁵ (et edita) sed e paullo diversâ recensione: טענה 7ª in Cod. W. hîc numeratur 8ª, et 8 in Cod. W. est hîc f. 118: ואחר שגמרתי בטענות המיוחדות בשני הכללים אדבר מעט בספקות אחרות אשר בזה אדרוש [l. הדרוש] ואומר אשר אין דעתי להעלות אלה הענינים על נצטוינו וכו׳; finis (f. 118 v.) ספר רק מפה לאזן אם יגזור ה׳ בזה . [ ] וכאשר גזר הזמן להשכינני (sic recte) בירכתי ארץ ולא אוכל לכתוב בכל יום לכן אחלה פניך שתשיבני תשבותך באהבה על עניני כתבי זה. Ubi uncinas interposui,

---

[1]) Ad marg. Latine legitur »Electo *Schan Tamand*" !!

desideratur locus in epist. editâ (quam Leydae ad manus non habui) a verbis ויש הנה דרישה אחרת (p. 45 l. 8 a fine) ad ואליך נשאתי את עיני (p. 46 lin. 7 a fine, cf. supra p. 276), ac desideratur finis ed. inde a גם אם באולי (cf. quoque *Catal.* p. 1560).

Ff. 119-27 alba sunt.

6) (f. 128-47) Fragmentum libri seu Collectaneorum de *Medicamentis simplicibus* eorumque applicatione, alphab. ordine, scil. a lit.ae ל n. 9 (ליטרגירוס), ad ש n. 7 (שנקרדנו). Lit. ל constat artic.is 14, מ 22, 1 est (f. 130): מושק חם ויבש בשנית הוא לחלות אחר באפושטימש חיה אחת שהיא במדינת אינדיאה במדברות וכו'.

SCAL. 11.

[Cod. chart. 4º ff. 60; charact. Germ.-Ital. distinctiss.º (Saec. XV). »*Ex Biblioth. Jo. Hurault ii boistallerii.*" In libri tegumento legitur: »Lib. medicinae R. Isaac" !].

Inscriptio: מאמר שבעה ועשרים העתקת שם טוב ביר' יצחק זלה"ה בכחות המזונות והסמים ותקונם וכו', tract. XXVIIus e versione SHEMTOB B. ISAK: de viribus [1]) alimentorum et aromatum eorumque constitutione cet.", auctorem Arab. et opus non significat. *W*[3] p. 1137 (unde *Dukes*, Litbl. VI, 148) opus nostrum partem esse opinatur lib. *ad Almansorem* auctore *Razi*º [2]); est reverâ

[1]) Catal. Leyd. ed. 1674 sub n. 12, et ed. 1716 sub 11 *Isak Israeli* ס' המסערים recensent. Cod.em illum in biblioth. frustra quaesivi! Noster in Catal. antiq. est reverâ n. 11, qui in ed. 1716 omnino omissus est! (cf. W[1] p. 666, [3] p. 1137, ut leg. in *Catal.* p. 1120).

[2]) Cf. supra p. 286. Opus exstat in Cod. Upsal. 51 ap. *Tornberg* p. 241, ut mihi constat ex initio, conveniente cum Uri 592. Ejusque partes sunt libri Latine editi »de simplicibus ad Almansorem" qui est lib. III, et »de Febribus" (ap. *Wüstenfeld* p. 42 op. 36) est lib. X.

tract. XXVII libri التصريف auctore *ABU 'L KASIM AZ-ZAHRAWI* (ob. A. 1106, v. citata sub eo in *Catal.* p. 2744), quem s. t. ספר השמוש, *Lib. Practicae*, ex Arab. vertit Shemtob ille Tortosensis, circ. A. 1254-64 [1]). Tract. noster in limine bipartitus dicitur (v. locum ap. *W*[3] p. 1137) [2]), sed pars altera de medicamentis (הסמים) est reverâ tract. XXVIII[us] latine editus (passim »XXVII" numeratus), et forsan ex hebraicâ nostrâ versione versus, ubi accuratius legitur: medicinas multas *simplices* (v. *Catal.* p. 2746). Tract. noster, ut in Cod. *Uri* 415, in 11 portas dividitur, scil. 1 (זרעים cet. in Cod. Uri), 2 במימות, 3 בירקות הרטובין, 6 בבשרים, 7 בחלבים, 8 בשפות, 9 בביצים, 10 ברגים, 11 והגותים [והשרות] בכחות הבגדים. Initium: המאמר בחטה ואע״פ שהיא מתחלפת חלוף רב מאופנים תחלק בסוגה לשני חלקים אל החטה הכברה, finis: ופעלת הגן הירוק והשחור קרובה אל פעלתו.

SCAL. 12.

[Cod. chart. 8° lat. [3]) ff. 53; charact. Germ.-Ital. minore (Saec. XV). Fol. 1 legitur: »Liber *D. Grimani* Com.[tis] S. Isaaci", et »Ex Biblioth. *Jo. Huraultii Boistallerij*", cujus nomen etiam est in folio praefixo.]

פירוש מבוא מאמרות מליצה חברו החכם הגדול לוי בן׳ גרשום הנקרא מאישטרו ליאון רבניולש זצ״ל, *Comm.* [potius *Animadversiones*] LEVI[1] B. GERSON, cogn. *Leon de Bañolas*, in libros *Isagogen* [*PORPHYRII*], *Categorias* (f. 13) et *de Interpretatione* (f. 32);

---

[1]) Vid. interim *Catal.* p. 2549, 2746. In Cod. *Uri* 496 f. 376 v. caput 28 tract. 26 (27?) excerptum ex versione aliâ inscribitur מספר הצירוף (!) לזהראבי.

[2]) Pro עליהם leg. אליהם, pro (sic) וכבר זכרתי בזה in Cod. ap. *Uri* 415 legitur: והנה חברתי בזה.

[3]) *W*[3] p. 650 »fol. in membr."!

scil. in Exposit. *AVERROIS* (v. sub Cod. W. 42 p. 208), non in Aristot., ut ait W[3] p. 650!

SCAL. 13.

[Cod. chart. 4⁰ min., nunc summatim ff. 129, e variis compactus: I) (qui recompactus) charact. Germ.-Ital. min. distinctissimo, maximà ex parte A. 1467-8 exaratus a DANIEL B. SALOMO (de quo v. infra) et opus 8 eàdem chartâ sed charact. Ital., ut vid., Saec. XVI; II) charact. Germ. minore duplice forsan Saec. XVI. III) charact. Germ. maj. et amplo distinctissimo vix antiquo. IV) membr. charact. Germ. min. forsan Saec. XV. V) chart. partim membr. charact. Hisp. majore distinctissimo].

1) (f. 1 v.) פירוש דניאל לחכם הנפלא אבן עזרא, *Comment. in Danielem*, auctore [ABRAHAM] IBN ESRA (mrt. A. 1067). Auctor hic terras peragrans plures libros vel ipse bis composuit sive retractavit, vel id a discipulis cet. factum est. Inter Comm.[os] S.[ae] S.[ae] huc pertinent et nobis servati sunt Comm.[ii] in partes Pentateuchi, in Canticum [1]), Esther et Daniel. Noster est ineditus brevior, qui exstat quoque partim in Cod. *Opp.* 254 F. f. 324 ad marg. et in Cod. *Bislichio* 62,[21], e quo *S. Sachs* (הפליט p. 40) praefatiunculam exhibet, cujus initium, melius exaratum in Cod. nostro (e quo jam *W*[3] p. 48) et Opp., est: מימי הנחל הנובע הקרובים אל המעיין זכים. Hanc excipit introductio chronologica, cujus init.: אין כל מלך מולך, finis: ופירוש אחר אזכרנו בפסוק בינותי בספרים. Sequitur: חלום נבוכדנצר רובי המפרשים השתבשו. Finis (f. 8): ומלת

---

[1]) Comm.[um] ineditum triplicem (cf. *Catal.* p. 681 n. 13) detexi quoque nuper in Biblioth. Reg. Berolin.; Cod.[is] prototypum scripsit *Menachem b. Jakob* [frater Abigdor Kara?]

הימין כמו הימים, וכמוהו ולא יאמין בחיין, בגוין. ובורא שלום יקרב קץ ... בעתה אחישנה [1]).

Finem excipit subscriptio, assonans in commatibus, scribae DANIEL B. SALOMO, incipiens a voce ברו״ך, quam A.um 228 (1468) designare, ipse notat ad marg. Is Cod.cem exaravit פה בפורצי בברחי מפני הנגף ... ביום שמיני אלול .. בשנת רכ״ח תבא הגואל ...; quae urbs (Italiae?) sit פורצי definire non ausim. Danièlis sunt *Notulae marginales* litt. minoribus, quas passim significat adpictâ figurâ manûs, *e. g.* ad verba ובני פריצי עמך הם חברי התלוי (f. 7) notat: נ״ל שהם האפושטולי (cf. *Dukes*, Beitr. p. 99). Ille passim ad nomen suum addit יש״ל (v. infra ad f. 46 v.), ut in notis ad Ibn Esra in Pentat. (A. 1430-70) in Cod. *Luzzatto* [2]). Haec abbreviatura videtur eulogia [3]).

2) (f. 8 v.) הלכות אבלות מסמ״ק, Regulae de luctu e *Libro Praeceptorum parvo* [auctore ISAK CORBEIL A. 1277], sed tantum 2 lineae, inceptae, additis circ. 10 lineis: בענין חנוכה, *ut* vid., eâdem manu sed atramento pallidiore (ut infra op. 4); praeterea charta est alba. Haec ab auctore Indicis in Cod.is tegumento nuncupantur: »Excerptum Rimah"!

---

1) In Comm.o majore citantur hoc loco *Jefet b. Ali* et הגאון (cf. *Catal.* p. 2197 infra; ubi adde *Nachmanidem* in fine שער הגמול).

2) Kèr. Chem. III, 174, IV, 132. *Zunz* ad Benjamin p. 266 a Nostro discernit homonymum aequalem in Cod. De Rossi 402 (de auctore relationis fortasse *Mos. Ashkenasi* Cretensi v. *Catal.* N. 6433), forsitan quia is A. 1473 adhuc scripsit, et propter Mardochai b. Daniel (v. *Catal.* p. 2484). E Cod. nostro ergo (cf. notas cum Cod. *De Rossi* 402, [10], *Zunz*, Z. G. 90) identitas confirmatur (cf. *Carmoly*, Hist. p. 133, qui more suo Zunzium non nominat, nonnulla neglexit, vel falsa profert). De Daniel b. Salomo A. 1422 v. ap. *Carm.* l. c. p. 128.

3) Addenda ap. *Zunz*, Z. G. p. 455. Forsitan יחידו עליון לנצח, vel simile quid.

3) (f. 13): מספר **שבלי הלקט** בהלכות שמחות, e lib. *Spicae Oblivionis* e Regulis de gaudiis [i. e. de luctu, per euphoniam], auctore Zidkijja b. Abraham e familiâ Anaw (Saec. XIII, v. *Catal.* p. 2763). Pertinent excerpta haec (quae W[3] p. 961 ff. 3 constare dicit) ad opus ineditum (v. *Catal.* p. 2770), et continuantur f. 47 (quod scriba utroque loco notavit). In margine numeri additi sunt inde a 199. Haec § est: דין כ״ג מש״ה. בזמן קדמון היו מברין האבל על מטות כפויות, desinit: ונסח · ברכת אבלים כתב בעל שבולי הלקט ככתוב במחזורים שלנו אות באות; § 200 est דין כ״ח; § 208 desinit f. 44 a, § 209 est דין קס״ח ומה שאנו עשים שני ימים ר״ח, § 210 est opus Gikatiliae infra f. 44 !, § 211 (f. 47) משיה מהלכות שמחות est דין מ״ח שאינן מי שמתה אשתו, § 212 דין נ״ב, § 213 דין נ״ג, finis f. 47 v.: יודעין שאין לו מת . צורנו אלהי שמים . חיינו מיומים, et carmen acrost. (v. period. ציון I, 97).

4) (f. 14 v., 15 r. et v.) *Tabula chronologica* in Annos 217 [1446 et seq.], cujus expositio incipit: זה **העבור** עשאו ר׳ נחשון גאון לדורות. »*Intercalationis* tabula secundum cyclum 13 cyclorum, qui tribuitur Nachshon[i] Gaon" (Saec. IX, v. *Catal.* p. 2019).

5) (f. 16): **ס׳ הנפש** ונקרא ג״כ ס׳ **המשקל**, Lib. *Animae* seu *Trutinae*, auctore famoso Mose de Leon (A. 1290, v. *Catal.* p. 1854, in specie de tit.° ap. W[1] p. 898, [3] p. 817). Incipit: אמר משה . . . בראותי (cf. supra p. 275 n. 1). Sectio סדר תחה״מ (f. 29) non numeratur seorsim; desinit ודי למשכיל, ut lib. II libri אבקת רוכל (v. *Catal.* p. 1855). In marg. inferiore f. 16 observat scriba Daniel יע״ל, auctorem praeterea composuisse: lib. פרדס in legem 4 methodis, רמון de rationibus praeceptorum, אור זרוע de homine בצלם אלהים בסוד דוגמא עליונה [1]), et פי׳ קהלת ע״ד הנסתר, ubi exposuit de סוד הנשמה

---

[1]) Id reverâ est argumentum partis 4[ae] lib.[i] anon. in Cod. *Uri* 318; cf. *Catal.* p. 2416 n. 4 sub 3.

ועגן היבום; quae potissimum sine dubio e locis operis 5 et 6 (v. infra) petivit. — Idem scriba ad f. 21 de Salamandro notat: פי' אריסטו בס' בעלי חיים שהיא נולדת בתנור. Ad f. 24 v. ablegat ad D. Kimchium in 1 Sam. 25, 29. Ad f. 28 observat, auctorem oscitanter (אגב רהטא לא רק) versiculum Deut. 6, 25 male citasse, quem miratur a nemine veterum interpretum de resurrectione expositum esse, Rashi et Nachmanidem nihil observasse, Ibn Esra et L. b. G. eum aliter interpretatos esse, imo Maimonidem in tract. de resurr. et Comm. פרק חלק diserte contendisse, resurrectionem in Pentat. non expressam esse.

6) (f. 30 v.) Expositiones mysticae de *arcanis* [סודות] *praeceptorum* variorum, auctore sine dubio eodem MOSE DE LEON, unde scriba eas quoque ad opus praeced. pertinere putavit (f. 44 v. scripsit: ... ספר המשקל נשלם . תהלה), quocum etiam in aliis Codd. occurrunt, et nonnullae (inter alias multas et quidem sordide) editae sunt (v. *Catal.* p. 1853, ubi *Jellinekii* similem sententiam de editis refutavi). Particulas enumerans, editarum locum indicabo, collationem specialem et emendationem locorum a *Jellinek* ex edito excerptorum et passim e conjecturà male emendatorum alibi suppeditabo.

a) Inscriptione: השער הזה יש בו חלק היסורות [1]) קיום האמונה על חלק ציצית ותפלין בסודם ותכונתם על רמז מועט בלי אריכות והרמז מובן למשכיל למצוא חפץ עליו ולא אאריך בדברים אלא ארמוז ברמזים והמשכילים יזהירו . . . לעולם ועד . סוד ציצית הענין הזה צוה; est ed. § 7 part. 1, ad ולא מורידין.

b) (f. 31 v.) סוד התפלין . התפלין הם ארבעה est ed. § 8.

c) (f. 32): מה ששאלת על ענין ויקח לו יעקב מקל לבנה . . תרע לך כי סוד; est § 76 in Indice sed ineditus; cf. *Catal.* p. 1468 et 1470 (ubi 75 err. typ.).

---

[1]) Rectius יסור in Codd. aliis, v. *Catal.* p. 1469.

F. 32 v. est comma: עין הבארות אשר חפר אברהם, finis (f. 33 r.): וישר למוצאי דעת.

d) (f. 33 r.): סוד ענין שבת וי״ט . תדע לך כי בהכנסך, est § 12 ed., et particula מוער in ed. omissa, 6 lineis tantum constans, cujus finis: ותוכל לעמוד על תוכן האמתי בע״ה [1].

e) (f. 35): בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו, finis (f. 36): ודי למבין i. e. § 16 part. 1 ed.

f) (f. 36): סכה ענינה יש לנו לפרש ברמז, finis (f. 36 v.): פשר דבר, i. e. § 17 part. 1.

g) (f. 36 v.): לולב ואתרוג וסודם . כבר ידעת, finis (f. 38): ואתם הדבקים . . . היום, i. e. § 17 (f. 1 M col. 4) particula hujus argum[i] 1[a].

h) (f. 38): המילה ענינה וסודה ברמז דבר, finis (f. 38 v.): עליו הרוח, i. e. § 18 ed., exstat quoque locus כי הגוים שהם ערלים.

i) (f. 38 v.): שעטנז וכלאים סודם וענינם . הואיל והתעוררנו בסוד המילה, fin. (f. 39 v.) והכל נכון אל המבינים, i. e. § 19 ed., ubi f. 1 N col. 1 infra שטן נ״ז et הכותים leg. ש et והגוים (v. statim observandum).

j) (f. 39 v.): היבום והחליצה סודם וענינם . הדברים האלה, fin. (f. 41) עליו הרוח, i. e. § 20 ed., ubi f. 2 N. col. 1 med.: ש . . . ועין הכותים והרשעים leg. בענין הגוים הרשעים שרוחם ונשמתם.

k) (f. 41 v.): בשר בחלב שנאמר בתורה ג׳ פעמים, fin. מתקון העולם והבן זה, i. e. ed. § 21, ubi vero agglutinatur § seq.!

l) (ib.): (sic) ויוקים ואנשי כחבה (1 Chron. 4, 22-3), fin. (f. 44 v.): ואלו השתי סבות ממיתות לאדם . . ודי לך ברמזים אלו ולריושבים לפני ה׳ נתנו ללכת בדרך היושר כפי הראוי אמן (cf. ed. f. 2 O infra); et subscr. . . . ס׳ המשקל נשלם (v. supra). Eadem ergo omnia edita (excepto *c*.) exstant in Cod. *Monach.* 55, descripto a *Delitzsch* (Serapeum 1840 p. 195, unde in Litbl. III, 646).

---

1) In lib. edito ענין שבועות 3 lineis inter § 15 et 16 in Indice omissum est.

supra 24, [3] p. 91). *W*[1] p. 703 (e Catal. Leyd.) lib. nostrum jungit cum praeced.[e]; potius sub Anon. ([2] p. 1362 n. 404, ubi Cod. *Vat.*) enumerandus erat. Initium convenit cum particulâ in lib. רזיאל f. 35 (cf. *Catal.* p. 640 sub 4), et finis cum loco ib. f. 36, sed utrumque sigillatim conferendum est.

11) (f. 67) ס׳ מראה האופנים, *Adspectus circulorum* [i. e. Tract.[us] de *Sphaerâ Jo.*[IS] *DE SACROBOSCO* versio hebr.], auctore SALOMO B. ABRAHAM ABIGDOR (A. 1399) v. fusam disput. in *Catal.* p. 2253 et 2264 [1]). Initium Cod. nostri truncatum, verba תקופות ומזלות הבט וכו׳ cum versiculo זה הספר חכמת חופר in edito et Codd.[bus] aliis exstant in fine praef.[is] (v. *Catal.* p. 2255), quam praecedit quoque hîc divisio libri. Carmen in fine portae II exstat f. 45, porta IV f. 80 seq., finis (f. 82): פרוסה היא בסוף האקלים הה׳ והוא תחת מזל בתולה גם פלורינצה בה׳ ובולוניה בתחלת וי״ו, quae verba in lib. edito non legi. *W*[1] p. 1032 Cod.[em] tantum e Catal. laudat.

12) (f. 83) sine inscriptione *Expositiones* homileticae, ethicae breves, stylo elegante et philos. *Anonymi* (certe non Saec.° XIV° antiquiore) in textûs libri *Proverb.* Salomonis, qui loci potissimum vario modo explicantur (modi alii formulâ ביאור אחר לזה המאמר). Initium (in 2, [1]): בני אם תקח אמרי ומצותי תצפין אתך בהיות החכם המתואר ([2] שלם שלמות עצמו אזי רודף שלמות זולתו להשלים מאשר כך חייבה מערכת החכמה הנצחית להיות השלם שוקד להשלים משלמותו לזולתו ולכן אמר בני אם תקח אמרי הנעימים הדרושים באופני החכמה והחקירה המיושבת ומצותיי (sic) האצילות מעמקי התושיות הנצחיות הצפון אתך כאוצר נחמד להשכיל להטיב ולהבין אולם בראש הספר

---

[1]) Vers. *Hisp.* lit. hebr. in Cod. *Orat.* 168 exstare, didici e notis B. Goldberg mss.

[2]) I. e. *laudatus*, sensu vocis Latinae, ut saepissime ap. Jehuda b. Moses Romano, e. g. in particulâ Thomae d'Aquina, editâ sub nom. Sal. Ibn Gabirol (v. *Catal.* p. 2319).

ביאר ותיאר על היות משלי ספרו הנכבד דרושים וחקורים בהתחברות מוסר ביאר אחר לזה המאמר : בני אם תקח . . . מוסכם ; f. 83 v.: חכמה ובינה הוא בין החכמים על היות בעולם השכל עשר מדרגות סבה אחר סבה עד המסבב באין סבה לו, finis exp.is 4ae: וילמדנו להועיל ולהשכיל אמן; textûs alii et modorum numeri sunt: in 2, 12 bis, 3, 1 bis, v. 9 semel, v. 19 bis, v. 27 bis, v. 29 semel (desinit f. 91 v. ואלהים יכפר בעד אמן). Sequitur (f. 92 v. charact. partim diverso) sermo החי יתן אל לבו איכות המצטרף באופן המציאה, textus est בינו נא זאת (Deut. 32, 30) cet. non absolutus, ut vid., f. 92 v. med.

13) (f. 93) Liber de *fundamentis Kabbalae* sine inscript. [in lim. aliâ manu: אמר שם טוב !], incip. השער הראשון . בסברת המקובלים, finis f. 129: של חסרו והעצמותיו, auctor (nominatus f. 128) est JOSEF IBN WAKKÂR (Saec. XIV); opus insigne, dignum quod edatur, hactenus fere ignotum, in Cod. nostro melius exaratum est quam in Cod. *Uri* 384, e quo id speciatim delineavi in *Erschii* Encykl. s. v. (S. II vol. 28 p. 100, cf. *Catal.* p. 1539). Capp. non numerantur, sectio tantum alphab. portae II inscripta פרק שני (f. 103 v.), et (f. 121 v.) פרק שלישי בזכרון השמות, non vero capp. subordinata. Sententiae punctis distinctae sunt. Sunt tamen etiam lectiones pravae, ut f. 93 v.: וזאת הסבה . . האי, pro ושזאת הסברה cet. Neque opus hoc ipse inspexit *W* (1 p. 526 n. 877).

SCAL. 14.

[Cod. chart. 8⁰ lat. min. ff. 146; charact. Hisp. maj. venustissimo Saec. XV-XVI, sed atramentum jam passim a charta solvitur. Fol. praefixo legitur: »Hic liber prius concisus et lacere (? lacer) restitutus et huic formae redditus est a me *Johanne Huraultio Boistallerio* regio apud Venetos legato. Venetiis A. 1561." Atque sub Indice Lat. (verso ex hebr. f. 1,

v. infra sub op. 6) legitur: »Habui ab haeredibus cujusdam Doctoris Judaei Rabbi *Zalmani* pretio 3 aur." F. 3 r. legitur: שלי מרדכי בר א[שר] הלוי שלי״ט, nomen (subsecatum) *Mardochai b. Asher ha-Levi* constat e Cod. Scal. 9].

1) ראשית חכמה, *Initium Sapientiae*, opus astrologicum, auctore ABRAHAM IBN ESRA, inc. (post formulam בשם הנותן ליעף כח ועצמה, אחל לכתוב ר׳ ח׳, quam, ut scribae, omisit *W*[3] p. 50): ראשית חכמה יראת ה׳ כי היא; finis (manû minore suppl.): תיהוג הגורלות חפך תמולות כמו שהזכיר בטלמיוס בס׳ הפרי תמו הי׳ שערים ת״ל. Convenit universe cum vers. Lat. Petri Aponensis, editâ A. 1507 sub nomine corrupto *Avenare* [1]).

2) (f. 63): ס׳ המאורות, Lib. *Luminum* (de *Luminaribus* in vers. Lat.) EJUSDEM. Incip. a versiculo (omisso quoque a *W* l. c.) certe genuino (v. Catal. Michael p. 318 e Cod. 175); opusculum ipsum incip.: מפיל אני תפלתי, finis (f. 71v.): אע״פ שהעקר הוא השמש גם אלה שניהם יוסיפו ויגרעו וכן תעשה שנה בשנה. תם ס׳ המ׳ ת״ל. Convenit cum versione Petri; minus pressa est »Abbreviatio lib.[i] de lum." edita (*Catal.* p. 688 op. 79).

3) (f. 72) ס׳ העולם ומחברות המשרתים, *L. de Mundo et de conjunctione planetarum*, in aliis Codd. בעניני מחברות, vel א מחברות cet. EJUSDEM auctoris (A. 1148). Is lib. s. t. de *revolutionibus* sive de *Mundo* Latine versus est. A. 1281 ab *Henrico Bates* [2]). Init. אם מצאת ספר אבו מעשר במחברות [3]) המשרתים לא תאבה לו ולא תשמע; finis (f. 86): ועל זה הדרך תדין

---

[1]) Quae de hac et opp. hebr. (X vel XI praeter recensiones duplices) scripsi in *Catal.* p. 688 (cf. p. 1680 sub 8) ex inquisitione accuratiore, collatis Codd.[bus] pluribus, partim emendabo in Add. ad locum; fusius de omnibus disseram in Catal. Codd.[um] MS. bibl. Bodl.

[2]) *Catal.* p. 1038; adde *De Castro* I, 645, et cf. Henr. de *Mali* ap. *W*[3] p. 51?

[3]) ומחברות המשרתים לו לא ap. *W*[3] p. 50 errore, במחברות non distincte legitur; vox לו forsitan e correctione sequentis לא orta est.

בשאר הבתים ולשלם הסתכל על המביטים [sic!] כי עליהם כל המשפטים, נשלם ספר משפטי העולם ובו נשלמו הדינין כלם, והודות לשם המבין כל נעלם, במרחשון שנת תתקט לעולם.

4) (f. 86) ספר קצר במבחרים לאבו מעשר, *Lib. brevis* (Compend.) *de Electionibus*, auctore *ABŪ MA'ASHER* (Djaafar) astrologo celebre Arabe (obiisse fertur A. 885), de quo alibi fusius agam 1). W³ p. 5 n. 16c. auctorem novum finxit אבו מסר! (cf. ¹ p. 5) et (³ p. 50) interpretem *Abraham*um *Ibn Esra!* Interpres hebr. reverâ in Cod. nostro non nominatur. Ubi doct. *Dernburg* (ap. Geiger, Zeitschr. III, 277) auctorem מעשר ליאון legerit, ita ut auctorem Jehuda Messer Leon finxerit, non assequor. Opus nostrum idem est forsan, atque كتاب الاختيارات على منازل القمر ap. *Casirium* I, 352. Initium est: אמר אבו מעשר הדברים אשר צריך שתקדם ידיעתם אל המבחרים הם ידיעת מקומות הכוכבים הנבוכים השבעה וזה עם לוחות או אלמנך ומבט הלבנה לזולתה מן הכוכבים והתחברה עמהם ומתי תהיה הולכת בדרך ורחוקת המבט ומתי תהיה ג״כ הולכת בדרך השרפה, ואחרי ידיעת זה הנה בזה הספר שהוא ס׳ המבחרים יתברר מה שראוי לעשות יום יום ומה שראוי שירוחק בו לפי מבט הלבנה לשארי הכוכבים ומחברתה והפרדה מהם או לראש תנין או זנבו ועל פיו יוכל אדם להשתמש בבחירת העתים לעשות מעשיו. והנה המבט על ארבעה דרכים והם מבט שלישית ורביעית. Finis (f. 90): כשהריח יוצא ותחת נצוצי השמש נבחר לעיין בעניני החבוש [l. החפוש] ולגלות הדברים הנסתרים והסודות ולהוצאת הקמה ולהוציא הפקדון.

---

1) W⁵ n. 8 confundit Abû Nassar al-Farabi, cf. *Ersch*, Encykl. S. II vol. 31 p. 71 n. 70, ubi leg. *W¹* p. 541. — Versio *hebr.* lib. de conjunct. et revolut. ap. *Bartol.* (W¹ p. 4 et hinc *De Rossi*, Diz. degli aut. Arab. p. 23) mihi suspectissima; forsitan ex initio op.is 3 ficta est; cf. quoque infra sub op. 5. — Nostri est opus ap. *Nicoll* p. 270, non Djafari as-Ssadiq (ut *Wüstenfeld* § 24 op. 4). Idem quoque videtur »*Gaphar*" in libro »Novem judices" 4 Ven. 1509 (de quo cf. notam in Catal. bibliopolii A. Asher et Co., qui modo typis exprimitur, p. 101 seq.,

5) (f. 90 v.) ספר הפרי, Lib. *Fructus* (*καρπος* [1])) PTOLOMAEI, qui nuncupatur מאה דבורים, *Centiloquium*, cum *Comm.* (פירוש) *ABû GÁAFAR* (*DJAFAR*) *AHMED* (אחומד, l. אחמד) *B. JUSSUF B. IBRâHîM* (אברהים). Interpres hebraeus, neque in Cod. nostro (ap. W[1] p. 6 n. 13 et p. 969, [3] p. 920), neque in aliis nonnullis nominatur [2]); at in epigr. Codd. *Opp.* 834 O. et *Uri* 367 KALONYMOS B. KALONYMOS versionem ex Arab. se absolvisse dicit 20 Elul 74 (1314). Inscriptio Cod.[is] *Vat.* 382,[4] (ap. Assem.) פירוש של ס' הפרי mihi suspecta est; Commentario enim insertus est liber ipse, cujus interpres Arabs vero, quantum scio, nondum innotuit (v. *Wenrich* p. 232). De Commentatore Arabico jam abhinc 12 A. dubia et contradictiones e bibliographorum notitiis collegi (vid. Frankelii Zeitschr. l. c.), quae novis nunc instructus subsidiis omnino tollere nequeo, quare quaestionem breviter retractabo. *Wenrich* p. 236 duos hujus libri Commentatores nominat, alterum »Abû Dschafar b. Joseph b. Ibrâhîm" (sic) tantum e vers. hebr., alterum »*Abûlabbâs* Ahmed b. Joseph b. *Alkomad*" e Dschemaluddin (!) et Casirio I, 390. Interpres alter vero fictus est! In textu Arab. ap. Casir. (i. e. in Compend. Zuzenii) tantum »Ahmed b. Jussuf" legitur, Cas. vero hunc conjicit cum Ahmed ابن الكمّاد, quem »b. Jussuf" atque incertae patriae et aetatis, infra V[tae] Egirae Saec. natum dicit. Hic vero Ahmed *b. Alî b. Ishâk et-Temîmî* Tunetanus vel Hussein et Hispanus, mortuus A. H. 858 (= 1454) dicitur

---

1) Cf. ܦܐܪܐ ap. Bar-Hebr., ثمرة Arab. (*Wenrich*, De auct. Graec. p. 231).

2) Ne in Cod. *Vat.* 382 quidem, e quo *Wenrich* p. 236 nomen (jam corruptum confusione cum scribâ Cod.[is] *Opp.*) *Jacob . . . Antoli* effert. Assemanus conjecturam tantum *Wolfii* [3] p. 286 repetit sine causâ; v. quae scripsi in Frankelii Zeitschr. 1846 p. 200, 274.

ap. Hagi Chalfa (*Nicoll* p. 279). Neque id liquet. Recte enim observavit Nicoll (l. c.), eundem esse ابن الجماد ap. Casirium I, 393, ubi vero (quod penitus neglexit Nic.) auctor est Arabs al-Kifti (ob. A. 1249), vel abbreviator (vix recentior, Zuzeni! [1]), quare Ahmed b. Jussuf ap. al-Kifti eundem esse censeo qui Abû G'aafar (cujus nomen Ahmed prorsus omisit Wenrich). »Ahmed b. Jussuf b. Ibrahim" auctor est operum mathematicorum in Cod. Uri 941 (sec. *Nicoll*, p. 602), atque ita nominatur auctor lib. Ohûd al-Jûnânîah in Cod. Paris. 921 (ap. *Herbelot* III, 691 b ed. Germ. 1789). Certe diversus est a Muhammed b. Mûsa (quem cum eo combinare vult *Assemanius* sub Cod. 382, [4]), cf. *Flügel*, Alkindi p. 15, ubi is in libro *Husn al-ukbâ* testimonium Abû Kâmil Sugâ b. Aslam [2]) de Muh. b. Mûsa b. Shakir affert. Sed remotis his dubiis aliud mihi ortum est e libro edito, attamen neque a *Wüstenfeld* (p. 82) neque a *Wenrich* (l. c.) laudato. Comm. nimirum noster editus est A. 1493 e versione Latinâ (quae in fine A H. 530 ponitur) [3]) sub nomine *Alî heben Rodan*, i. e. *ALÎ IBN RODHWAN* (v. supra p. 333), unâ cum ejusdem Comm. in Quadripartitum! [4]) Posterior Comm. triplex sine dubio est

---

[1]) Aliud habemus tum de antiquiore, quâ vixerit, aetate, tum novum etiam de Tuneto patriâ ejus, testimonium in opere אורח סלולה auctore Ibn Alchadib (Saec. XIV), si recte אלכמר legi (*Jüd. Lit.* §. 21 p. 440 n. 61 a; cf. Angl. p. 359, ubi ابن الجماد e Casirio citavi, antequam locum ap. Nicoll cognovi).

[2]) De eo v. *Casirium* I, 411, *Herbelot* II, 88 sub Kamel fil-Gebr, et cf. *Jüd. Lit.* p. 438 et *Catal.* p. 981 sub M. Finzi.

[3]) Interpres est forsitan *Plato Tiburtinus*, qui eodem Anno sine dubio vertit lib. Almansoris, vid. quae scripsi in period. *Serapeum* 1858 N. 3 et N. 6 pp. 34 et 96.

[4]) Interpres est *Aegidius de Tebaldis*. Suppl. *Wenrich* p. 235; cf. *Wüstenf.* p. 82. In Catal. libr. Bibl. Bodl. II, 238 b sub Haly uterque Comm. addendus, cf. III, 208 b infra.

Alîi, ut constat e Codd. Arabicis (in his Cod. *Esc.* 908 litt. hebr.) [1]). Utrum hanc ob causam fortasse etiam Comm. noster per errorem ei inscriptus fuerit, inquirendum est. Testimonium Cod.[ii] *De Rossi*[i] 1171, ubi Commentator »Ali" vocatur, nihili est; is enim »ex christianorum libris" (ut vid. ex ipsâ versione Latinâ laudatâ) versus est ab *Elia b. Jakob*, qui etiam ex hujusmodi fontibus vertit Introd.[em] *Abû'l Maashar* (in Cod. *Orat.* 192, ut vidi in notitiis B. Goldberg), — quam latine verterat Exjudaeus Jo. Hispalensis (*Catal.* p. 1403, [9]), atque Epistolam magistri *Andreae* (Cod. *Bet ha-Midrash Londin.* 192). Wenrich quidem (p. 365) ex Ibn Abî Oseibia opus تعاليق فوائد مدخل فرفوريوس affert, omnino desideratum ap. Wüstenf. p. 82, ubi forsitan duo intelligenda esse opera suspicatus eram (ap. Frankel l. c. p. 199), quae dubia iis nunc solvenda relinquo, quibus MS. Ibn Abî Oseibiae ad manus est. Neque de *Alio* hactenus certa inveni, cui tribuitur Cod. *Uri* 401, ubi citatur Averroes et Levi Gersonides, atque initio lib. Categor. verba occurrunt: אני תקרא עכשיו מאישטרו מטאל! — Locus in fine operis nostri, ubi de rebus A. 392 (in ed. lat. 92) in Aegypto gestis sermo est, mire etiam cum tempore et patriâ Ibn Rodhwani conspirat!

De versionis hebr.[ae] conditione, quae ab exordio Commentatoris (אמר אבו גֿעפר יאריך) incipit, in describendo Cod. *Opp.* fusius disseram.

6) (f. 125 v.): אתחיל לכתוב בע״ה מה שחבר בעל התאקואים (sic!) בתחלת האלמנק. In Indice hebr. opus significatur: י׳ פרקים שחם (sic) בהתחלת לוחות יוחנן הלבני, unde in Ind. latino: »Capita X cet. magistri *Tacuini* cet. composita per JOCHANAN HALIPHNI," unde *W*[3] n. 811 f. הליפני transscribit! Mihi jam

---

1) In fine legitur: Et inveni loca ....., quae ipsa fuit Annis 4 perfectis 986 10 mensibus 15 die Januarii cet.

diu persuasum erat, הלבני esse versionem nominis *JOH. DE BIANCHINO* seu *BLANCHINO* Bononiensis ex viciniâ Ferrarae (Saec. XV med.) [1]).

Initium operis nostri v. in *Append.* XIX. — Nomina Zodiaci hebraice exhibentur, additis latinis (בלשונם אריאיש טאברוש ג'ימינו קאנסר, etiam סאג'יטאריוס cum virgulâ). Fol. 141 v.: הכלל השני בתרופה המשלשלת אמר אבוקרט הרופא הבלתי יודע בתכונה הוא עור כי אם יתן תרופה משלשלת מלמטה בהיות הלבנה במזלות המעלות גרה כמו שהוא בטלה ובשור וגדי הנה יקיא החולה התרופה. Finis (f. 143 r.-v.): ראוי עוד לדעת כי אצל ההמון החרשים הנבחרים לזרוע ולנטוע הם חמשה בלבד מרסו אבריל מאיו שיטינברי אוקטוברי . ובכאן נשלם זה המאמר והתהלה לאל יתברך . — Utrum nexus sit inter hoc opusculum et tabulas sequentes, nescio.

---

1) De *Jo. Blanchino* (proprie *Bianchini*) Bononiensi Ferrarae paucissima 6 lineis tradit Liber modo a *Poggendorfio* editus c. t. »Biogr.-liter. Handwörterb. zur Gesch. d. exact. Wissensch." Leipz. 1858, I, p. 185, ubi nullus liber, neque editus neque MS., nominatur. Plura nonnulla leguntur ap. *Jöcher* ed. 1750 I, p. 1074. Tabulae astron., Friderico III inscriptae, editae sunt *Venetiis* 1526 (v. Catal. bibliop. *Ramazotto* VI Bonon. 1858 p. 17) cum Add. L. Gaurici (sec. Jöcher), in cujus Operibus ed. 1575 T. I p. 172 seq. tantum «Tabulas Ethereorum motuum" inveni. *Canones* et *tabulae* [insertae nimirum?], praemissâ epistolâ ad Fridericum, exstant in Cod. *Canonic.* misc. 454 (p. 775 Catal. a Coxe A. 1854 editi), ubi in fine legitur: »A. 1458 die 17 Januarii per manus mei Galieri Loen de Turuhout etc. oro ut ita me finire permittat tabulas" cet. Exstant, teste Mazzuchellio (allato a Coxe) impress. Venet. 1495 et alibi. Ed. *Basil.* 1553 occurrit in Catal. impr. libr. in bibl. Bodl. ed. 1843 p. 275. Mihi ipsi ed.em nullam inspiciendi occasio hactenus data est. Ap. *Poggendorf* l. c. Bianchinus A. 1458 tabulas Alphonsinas desiderio Frid. IIIi exposuisse fertur. Nos (*Jew. Lit.* p. 189) tabulas forsitan hebr. versas esse diximus a MARDOCHAI FINZI (»1440-6", sed leg. 1460, v. supra p. 216 in notâ), qui, ut videtur, Bianchini tabulas commemorat (*Jew. Lit.* l. c. e Cod. *Mich.* 525, ubi paullo ante tabulas *Finzi*i occurrit A. 225).

7) (f. 143 v.): לוח מחנות הלבנה למעלות אזור המזלות נעשה בשנת אלף ת״סו, *Tabula* mansionum lunae, cet. A. 1466. Incip.: הראשון אלנטח והוא קרן טלה, שוה, תלך לדרך, תקח תרופות; finis (f. 144 v.): ב״ח אלבואטם, שוה, תקנה ותזרע ותרפא ותשא אשה והוא בטלה מעלות ו׳ דקים ל״ב שניים מג. תם ת״ל.

8) (f. 145-146) *Tabula subscripta*: לוח לדעת שליט המולד, i. e. ad cognoscendum regentem seu dominum; f. 145 varias exhibet series, ad manum sinistram א הפנים, ad dextram ב גבולים, deinde ג שלישית ביום ובלילה, ד הכבוד, ה הבתים, porro הכחות et המזלות; f. 145 v. in 12 signa Zodiaci, et f. 146 r. in 7 planetas.

SCAL. 15.

[Cod. membr. 8 min. sed lat. ff. 166, proprie e III[bus] Cod.[bus] compactus: I) f. 1-104, II) f. 105-39, III) f. 140-66, charact. triplici Germ., primo robusto, altero tenui et *gothico*, ultimo minore; notitiae singulae variis manibus, partim ipsorum librar. scriptae sunt. Possessor quidam particulas diversas ad marg. continue numeravit inde a f. 17 v., ubi (charactere textûs divergente) א׳ apposuit, f. 40 י״ב, f. 76 כ״ד ad ל״ו usque pergens, quibus respondet *Index* f. 97 v.; f. 16 *verso* ad f. 97 v. adscripti sunt numeri א׳ ad פ״ג, qui folium spectant. — *W*² p. 1430 n. 661 Cod. hunc (olim 16) e Catal. tantum laudat].

1) שמות העשבים, *Nomina herbarum* cum vers. Germ. (*litera* alphabeti quaevis prima rubra est) incip.: אפטריות ב״א [בלשון אשכנז] ווילדא זילבא חם בראשון ויבש בשני, ultimus art. lit. א est ארקנטיללא germ. קאצן צאגל; finis (f. 17 v.) ראוינא כל גומיו נקרא כן וכשכותבים כך בל״א דור אז הוא אותו גומ׳ הבא מן הטגרו חזק.

2) (f. 18) notitia: שער: אירדופוקוס לויקא פלומציאה היא התקופה הקרה.

3) (f. 19): וידבר אסף על ד׳ רוחות המנהגות הגוף מלבד רוח החיים, et f. 22 a וידבר אסף על תחלת בריאת האדם cet., est excerptum e

libro ASAF B. BARACHIA, quem *spurium* esse alibi probavi (v. *Catal.* p. 2301, *Jew. Lit.* p. 367 n. 34, et cf. infra sub op. 11). — Sequuntur (f. 22 v. - 23 r.) notata de Clysteriis cet.; f. 23 v. et f. 24 alba sunt.

4) (f. 25) *Varia medica*, primum de medicamentis: אשקמתיא משלשלת מרה הכרכומית בכח והלקיחה ממנו שליש דר׳; f. 25 v.: שער בשקוי, f. 26 v.: שער ברפק ad f. 30 v. et sic aliae »portae" de aliis rebus, ut f. 31 בהקזה; finis (f. 32 v.) ומרבה התאוה לתשמיש ומתוך השתן לכל יועיל זאת ההקזה. — Sequuntur excerpta, in his: פילולי מהר׳ אליעזר בטוך «Piluli R. ELIESER in טוך" [1]).

5) (f. 34) libellus de *Urinâ*, incip. יישאליך׳ ירוק שחור אדום לבן כרכום. ירוק הוא קר מן המוח מורה על חולי נכפה, postea ubique שתן diserte exprimitur. Finis jam vid. f. 36 v.: כרכום ועליו קצף הוא ירקון וחולי מן הראה והכבד וימות מהרה, quamquam pergitur: הרופא צריך לידע ט׳ עניני׳ ממראות השתן הא׳ מראות יישאליך׳ . . . ט׳ הענן לבן או שחור או אדום ויקבל השתן קודם היו (?) ויצטרך הרופא לידע של מי הוא השתן, ubi particula nova sine puncto abrupta videtur.

6) (f. 37) de *praescriptis:* שער בריצפטא אחל בתחבושיות לחמם ולקרר, sunt decocta (משקה) et Syrupi (שירופא) ad f. 39.

7) (f. 40) videtur Index in lib. *de Gradibus* (v. infra op. 14) initio destitutus; f. 41 v. מעלה השניה וכחותם, qualitates (ut dicunt) nonnisi abbreviaturâ indicantur, ut ק״י (קר ויבש), ח״י cet.; inde a f. 43 v. de medicamentis simpl. alphab.e agitur: אפסנטין חם בא׳ ויבש בג׳ ולה ב׳ כחות קשות; sequitur Agarik cet.; finis (artic. תוטייא): מעט חות׳ דיוש (sic) וי״א אבן פימרא כפי וטוב.

8) (f. 52) de *medicamentis solutivis* (cf. supra p. 249); init. להודיע מן הרפואות המשלשלות בפני עצמם והמשלשלים בחבור שהם ג׳ או ד׳ ועוד יותר; paullo post citatur *Galenus;* f. 53 v. articuli sunt:

---

[1]) *Jew. Lit.* p. 200 (369 n. 71) male ab eo laudari dixi Physicam; § 17 n. 23 (p. 331, ubi leg. *Zunz* Z. G. p. 92) nimirum de Chiskijja et Tosafot in Pentat. (in Levit. 12, 2) sermo est.

הקולרא, et הפלגמא et המלקנויא [1]). Fol. 58: שתה אודייעך באיזה עץ תשלשל ותחסר ליחות הגוברת באדם ובאיזה מקום . דע שמשמונה דברים צריך אתה לשכור את החולה כשתחפוץ לשלשלו, א׳ הזמן, ב׳ הקומפלעקש ... ז׳ אם איש או אשה, ח׳ אם טבע הארץ חמה או יבשה; f. 62 v. occurrit קלישטיר (*Clystier*) cum *figurâ;* f. 65 v. sub ריאגריידי citatur *Hippocrates*, et occurrit: ושולחים אותו בארצנו ואותם חתיכות (scammonium) קורין אישקמניא; f. 66 citatur *Alexandros* החכם; f. 68: הנה פרשתי לך השלשולים במשיכ׳ (sic) ובגבורות שתה אודיע הרפואות המשלשלות בהפרשת הליחות; f. 73 v.: (!) שקורין בל׳ יון איפליפסיקוס, et אמרו הפילוסופים. Forsitan ex dictis auctor aliquando efficietur. — Fol. 74 incipit porta de venae sectione (שער הקזת הורידים), incip. בתוך הברכים יש ב׳ ורידים, cujus finem non invenio indicatum f. 75 v., ubi exstant medicamenta varia (manu minore) passim ע״א (i. e. עץ אחר), vel שוד אחרת.

9) (f. 76) Medic. *astrologica* secundum zodiacum, incip. תאומים מי שמזלו כך הוא רוח [aër] ומולדו יום ד׳ או ה׳ או ו׳ ויהיה בינוני ועניו ושחקן ומראה (!) לעינים בקטנותו וכשיגדל ירבו לו חלאים; finis (f. 79): יהיה לו בחיקו וטוב שבימיו ב׳ג׳ו׳ז׳ לכל דבר וימי חייו ע׳ שנים סליק י״ב מזלות שבח לבורא ימים ולילות.

Sequuntur *specifica* nonnulla, ut להפיל ולמפלת ולהתעבר (cf. supra p. 340 n. 1) cet.; f. 80 v. לעצור דם נחיריים כפי גליינוס.

10) (f. 83) Fragmentum operis de rebus naturalibus formâ erotematicâ, seu *dialogi* inter נכד [2]) et דוד, quod in Indice Cod.is sub 31 שער דודי inscribitur, apud *Lilienthal* Cod. 41, 2 דודי ונכדי (!), in Cod. *Opp.* 1139 F f. 93: ס׳ השאילות (אשר שאל חכם אל דודו שהיה חכם גדול וכן אמר) Lib. *Quaestionum* cet., sed in Cod. hoc (ut forsitan in *Monach.* quoque) incip. opus a verbis דודי ונר הודי ידעתי כי בך עצה (atque universe compendiosius est); Cod. noster incip.: שער הראשון

[1]) Vid. de hac voce lib. meum: *Die fremdsprachl. Elemente*, p. 15.
[2]) I. e. *neveu*, cf. *Catal.* p. 1393 op. 5 et p. 2176.

על האלנות והעשבים איתיאל ואכל (1 אני ברכיה לחינני [לחצני] רעיתי לשנס מותני להעתיק אלה הדברים בלשון עברית, כי מצאתים במכתב הגוים אשר העתיקום מלשון ערבית, והם דברים טובים נעלמים מבוארים לשכלים (sic), ולא זפתו [l. שופתם ?] עין סכלים, ובראותי חכמה מפואר׳ בכלי מכוער, ופנינים לפני חזירים (2, טהרתים מיד בני נכרים, לכותבם בלשון אשר נעלה על כל לשון [?...] הזאת נמו בין שני חכמים נכר ודוד לצרף מליצתם כמ׳ שנ׳ ואיש יחד פני רעהו [Prov. 27, 17] והמשכילים יבינו. דודי ונר הודי. BERACHJA noster, qui libellum se vertisse dicit e scripturâ (מכתבי scriptis?) *gentium*, qui eum verterunt *ex Arabico*, certe est B. B. NITRONAI auctor lib. Fabulae vulpium, qui non ante Saec. XIII floruisse videtur [3]). Cod. noster et Opp. II Portas exhibent, non sine lacunâ; P. I de *plantis* agit, P. II (f. 84: שער שני (על הבהמות והעופות וכבר ידעת כי חום הקרב טוחן המאכל) de *animalibus*, sed ff. duo post f. 84 subsecata sunt; in Cod. Opp. pergitur de *homine*. Huc spectare videtur libellus de *lapidibus* (v. *Catal.* p. 2176).

Ff. 85 v. et 86 r. sunt *Excerpta*, quae in Indice § 32 nuncupantur: רפואות הקדחות בשמות.

11) (f. 88 v.) *Miscellanea medica*, primum de morbis internis nonnullis; incip.: . אמר החכם על המים הרעים הנקים בבטן מרוע הטחול אשכילך תחלת תולדות׳ בזמן שיתחברו למשול בגוף הדם עם מרה השחורה; in fine folii occurrit: ואלה שמותם בל׳ יון אסקיטים סמפניטים אפחרקא, f. 89: בל׳ יון קולירא et דיאריאה, f. 89 v.: יונים קורים אותו ביאסמוס ובל׳ רומי נקרא פתרח; f. 91: על כאב הכליות; ubi in fine

[1]) Verba haec non distincte scripta, sed certe e Prov. 30, 1 petita, vel *nomina* sunt confabulantium (cf. poëtam *Itiel* ap. *Zunz* Syn. Poesie p. 289), vel auctor ad Prov. 30, 2 alludit.

[2]) Cf. citata in *Catal.* p. 2322 infra sub Sal. Ibn Gabirol. — Ad metaphoram de versione cf. *Jew. Lit.* p. 345.

[3]) Vid. *Catal.* p. 2175-7, ubi Cod. Coronel p. 2177 est nunc ap. *W. Black*, Londini. *Dukes* (אוצר נחמד II, 102) Crespiam (A. 1242) eundem esse atque Ber.am supponit, neglecto homonymo b. Isak!

f. 92 r. verba ultima (sine puncto) sunt: ול אלה התרופות השביע אסף את תלמידיו לבלתי קח (!) כסף ומחיר כ״א לרפאות בנקל כי מן הראש ועד עקב הודיע הרפוא׳; de ASAF vid. supra op. 3. — Fol. 92 v. occurrunt varia, nomina morborum et medic.um cum notis *Germanicis*.

Fol. 97 v. adscriptus est Index 36 §§; cetera alba sunt ad f. 103 v. et 104, ubi rursus excerpta occurrunt.

12) (f. 105 v.) De *Urinâ* aliisque symptomatibus, incip. שתן שהוא אדום ועב מר לבעליו הרבה מאד דם (sic) ומנשים בקושי מכובר הדם וכבידות וחמימות גדול בכל גופו וכאב לב ושוקים וגידיו דופקים . . ; f. 106 v.: חמשה ענינים יש בשתן ען המות מראהו לבן . ועתה אבאר לך באיזה מקום בגוף . finis particulae (f. 107): המה יבש הכבד העיקר מקום הארבע יסודות; Sequitur: de *pulsu* (שער הדפק), tantum 5 lineae: אם רק והולך בנחת זו השחורה שהיא ad הגיד אשר דופק מהרה יבישה וקרה כעפר . סליק. Sequitur *de Urinâ* (forsitan recensio emendata libelli modo scripti?) שער השתן אל׳מ׳ד׳ך׳ שתן אשר אדום ועב מאד תדע כי לבעליו דם לרוב ומנשים בקושי; finis (f. *108* v. *)*: כמו כן היסודות מתרוצצים בגוף שתן אשר ענו מפחד וצריך ליחל. Sequitur statim: (sic) לאבן קח עשב שקורין פְּלִיטְבֵּירְלִינְק יְפִיפְלָא, aliaque symptomatologica et therapeutica, ut (f. 109): לנסות החולה אם יחיה, ירוק החולה בכלי אשר בו מים חמים אם יצף ימות. Fol. 112 שער האזן et שער העין, f. 114 לריח הפה cet. Sunt nonnulla, ut dicunt, *sympathetica*, e. g. f. 114, ubi verba ad אילן הולינדרא [arb. sambuceam] dicenda: »Ich dich בישא (sic) dies Hoches ich mich busse" cet. non bene intelligo; f. 121 v. למכשף, i. e. contra fascinatorem seu magum; f. 121 v. et 122 nonnulla mulieres spectantia, etiam figurae *amuleti* (f. 122 v., 124). F. 131 לתקן בנדיך לכל מכה (i. e. *Bandage*); in fine (f. 139 לוורינדן) scriba se non ultra invenisse dicit (לא מצאתי יותר).

13) (f. 127-30 fasciculus in 12° aliâ manu) *Unguenta* et *Emplastra*: אלה שערי המשיחות והאיספלנית סדורים זה אחר זה איש

וכלול: finis (לפצע) est: על מכתו . משיחה ירוקה לסוך סביב הפצעים אותם יחד במשיחה וחבוש של המכה.

14) (f. 140) Lib. anonymus ubique, sed in aliis Codd. [1]) inscriptus: ס' המעלות, Lib. *de Gradibus* [plantarum]; est versio non pressa libri Latine editi auctore *CONSTANTINO AFRICANO* (in ejus opp. I, 342). Initium praef. כמה מעלות טבות חפשו ומצאו האבות; paullo post legitur גליאנוס החכם החסיד והזקנים, ubi in Cod. *Opp.* והחסידים, in Cod. meo vox nulla. Opus ipsum incip. (f. 140 v.) ורשש, finis (f. 160 art. תפשיא i. e. Tapsia) ולא תנתן לברה. — Cf. quoque supra op. 7 et op. seq.

15) (f. 160) Liber de variis generibus medicamentorum, cui scriba Cod.is *Hamb.* 123 male e verbis primis (השלמת הטבע והמזג והטבע ט' ענינים) titulum finxit ס' השלמת הטבע. In Cod. *Opp.* 1135 F (f. 29 v.) praecedunt verba: אמר החכם. Classis I המושכים incip. f. 162 v.: המושכים אלה הם אשר ימשכו יתכן להיות חמימות והכנסה לעבור מהר לרקותם בחלוקי הגוף; f. 166 sunt המולידים; folii seq.tis (ultimi?) tantum fragmentum servatum est. Cod. *Hamb.* pergit ad ultimam classem המורשנים [2]). Cod. *Opp.* (ubi 47 vel 48 numerantur) desinit: תמו המרכבים. תשלם ס' המעלות, libellus ergo ad praeced. lib. de Gradibus refertur. Reverâ similis est liber *Ibn Wafid* („Albenguefit") de virtut., medic. e versione Latinâ *Gerardi Cremonensis* editus unâ cum opp. Constantini Africani [3]).

---

1) Ad enumeratos in *Catal.* p. 2267 addendus Cod. meus (valde evanescens f. 85), et, ut videtur, *Sorb.* ap. W^3 p. 1216 n. 660 sub רפואות.

2) W^3 p. 269 Cod.em a fine mutilum dicit, sed id non opus nostrum spectat, quod excipitur a Prognosticâ (supra p. 325), verum Aphorismorum Maim. nonnisi initium exstat.

3) Cf. *Wüstenfeld* l. c. p. 83, ubi interpres Latinus non nominatur.

SCAL. 16.

[Cod. chart. 8⁰ plus 200 pagg. manu duplice].

Enchiridion, i. e. *Lexicon* breve *hebraeo-Rabbinicum*; lit. א incipit ab ipsâ literâ sic: »Praeter officia quibus eam fungi, ex Gramm. Chald. sive Syriacâ discimus, saepe initio" cet. Inde a lit. ג articuli magis elaborati charact. majoribus ad manum rectam, addenda (eâdem manu) ad sinistram scripta sunt. Ad voces hebraicas (veteres) notatur: »hebr. est." Articulum ultimum תתורא sequitur clausula: »Explicit *Enchiridion*."

[Codd. Scal. 17 et 18 v. inter Codd. Aethiopicos et Syriacos].

SCAL. 19.

[Cod. chart. 12⁰ ff. 88; charact. Germ. minore, nitido, satis distincto, *figuris* et *rotulis mobilibus* partim coloratis; finitus feriâ II, 18 Adar 317 (1557) in urbe *Worms* ab ELIA B. MOSE TRAUTLEIN (טרויטלן ז״ל הכותב בעצב נפש השם יוציאנו מטיט ורפש). Subscriptio ap. W^3 p. 1195 n. 311 non accurate descripta est: tit. in Cod. male scribitur העברנ״י (sic), post ביום adde ב׳, pro בוואריישא (quod *Parisiis* interpretari vult!) leg. בוורמיישא ק״ק בנל״ך ואע״י].

עברונות, *de Intercalatione* (cf. supra p. 282). Fol. 17 legitur סליק מא״זני צדק, et 66 v. legitur phrasis [1]) עד עתה כתבתי ופרשתי לך לחשוב המולד ולבחנו ולשקלו במאזני צדק; hinc titulum מאזני צדק finxit Catal. Leyd. (unde *Sabbatai* ap. W^2 p. 1323 n. 311,

---

[1]) Vid. *Catal.* pp. 1000 et 1855.

[3] p. 1195, ubi p. 1209 n. 525 sub עבריות afferendus erat). Incip. (f. 1 v.): שנת ש״ו שנת חמשת אלפים ושלש מאות ושבעה עשר לב״ע. Initium ipsissimum f. 2 v. est: צוה הקב״ה לחשוב תקופות ומולדות ומזלות, ut in pluribus hujusmodi libellis (e. g. Cod. Unger., nunc Hamb., ap. *W*[3] p. 1209); f. 11 v.: ועתה הנה אנכי ואאלפך בענין אחר; f. 17: עוד יש משקל אחר לחלקי המולד ושמעתי מפי מהר״ר יחיאל מגונצפורג זלה״ה שמת.. (?) צפת תובב שתפול חלקי המולד תשעה תשעה (i. e. *Jechiel Günzburg*ensis mortuus Zafati); f. 26 פי׳ עגול דר׳ נחשון, Cyclus R. NACHSHON (supra p. 359) cum rotulâ; f. 28 פי׳ על לוח הזהב; f. 31 חדוש יסוד ר׳ סעדיה; f. 68 Calendarium sanctorum Christ.; f. 87 כשתרצה לידע ירידת גשמים.

SCAL. 20.

[Cod. membr. 12⁰ lat. ff. 67; charact. Hisp. magno venustissimo, exaratus (f. 66 v.) a CHISDAI B. JESHUA A. contract. 1604 (אתנ״ר), i. e. 1292-3; hanc Cod.is antiquitatem non indicat *W*[4] p. 93!].

ס׳ ויקרא, Lib. *Leviticus* cum *Masorâ* in marg. superiore et inferiore.

CODD. *ARABICI* DUO LITT. HEBR. EXARATI [1]).

Cod. 18 [Catal. Leyd. A. 1716 p. 410].

[Cod. chart. fol. pagg. 343, charact. oriental. majore, ad sinistram inclinante, pingui, in cujus fine sequentia, characteribus complicatissimis exarata, tantum divinari possunt: כמלת דלאלה אלחאירין אלתמאמה למופת הזמן נר העולם הרם ז"ל, אלחמד ללה וחסן שנה (?) וכאן אלפראג׳ מנה יום [אל]חד [2]) כ̄אמס(ה ?) יום אלול שפנא ללה כ̄ירה אלחמד ללה עלי ד̄לך סרמד̄א, וכתבה לנפסה אלעבד אלראגי [לרחמה אללה] וגפראנה .... ג׳עלה אללה גפראן כתבה יוסף בר גבאי .... Nomen scribae minime eruditi Munkio (seu Neuburgero) videtur esse Josef bar Gabbai. De literis גאי ipse non dubitavi, lit. vero secunda a ב differre mihi annotaveram; nomen tamen גגאי, ut legi possit, ex nullo loco mihi hucusque innotuit, גבאי contra frequens est. *Annus* deinde literis quadratis indicatur: ג׳ילי מ׳אר ב׳ת צ׳ין הינה מלכ׳ך יבו׳א ל׳ך צדי׳ק ונו׳שע הו׳א׳ לפרט האלף הששי באופרן [3]) (?); si utraque vox, punctis notata, in censum venit, Annus est 5031 (1271), sed forsitan literae nonnullae significatae huc tantum pertinent, ita ut Cod. paullo antiquior evaderet; eum

---

[1]) Codd. seqq. cursim inspexi, ne descriptionem sine omni autopsiâ traderem; operam vero et oleum perdere nolui in perquirendis iis, qui diu in manibus cl. *Munk* fuerunt, ac nunc rursus sunt; quare eum rogavi, ut nonnulla dubia, res externas spectantia, tolleret, et quae de internâ Codicum conditione notatu digna sint, mecum communicaret. Mihi respondit vir doctissimus — proh dolor jam oculis captus — in epistolâ datâ 8 April. 1857, e quâ ea petita sunt, quae ipsius nomine tradam. Subscriptionem se antea non bene inspexisse deplorat. *Neuburgerus*, quem vidi Vindobonae mense Octobri A. 1857, epistolae a Munkio dictatae scriptorem se fuisse, eâ opportunitate mihi tradidit.

[2]) Lacunam (ob chartam laceratam) e conjecturâ explevit Munk.

[3]) במפראן? Vox ob atramenti maculam legi nequit.

ineunte milles.o VI° (1240 seq.) exaratum esse, etiam Munk opinatur, idemque exspectationem Messiae eo tempore cum textu chronostici combinat. Satis constat, Cod.em ad hujus operis vetustissimos pertinere [1])].

דלאלה אלחאירין, *Directio* [2]) *perplexorum*, opus celeberrimum Mosis Maimonidis (incipiens a disticho: הוי כל תושה בשרי תורה), cujus partem I jam edidit *Munk* [3]), adhibito, non sine fructu, Cod.e utroque Leydensi. Is de indole Cod. nostri non secus judicat. Errores in eo occurrentes in genere non plures esse dicit, quam ii qui in optimis observari solent Codd., et de quibus sermo est in praef. operis editi. Scriba vero versionem Tibbonis hebr.am (passim ad marg. notatam) adhibuisse, ex eâque textum passim emendâsse vel vocem aliquam addidisse videtur, unde lectiones Codici nostro peculiares ortae sunt. Aliis vero locis cum versione Charisii conspirat. Verbi causâ in epistolâ ad »Josef Ibn Aknin" [4]) legitur כמלאך pro במלאך (v. vers. Gallicam p. 4 not. 2), et in introd. pro מתאכּם (ib. p. 13 n. 2) in solis Codd. duobus Leyd. מתאכּר; in cap. 71 (ib. p. 342 n. 2) שלם pro אלם; lectio denique majoris momenti in

---

[1]) Cf. *Catal.* p. 1893, ubi adde partem ap. *Munk* (*Geiger*, Zeitschr. I, 131).

[2]) De tit. v. *Catal.* l. c., ubi adde quae de scriptione דליל observavi ap. *Ersch* s. v. Josef Ibn Aknin vol. 31 p. 58 col. 2, n. 99; cf. lib. טעם זקנים p. 77, ubi pro בשם הצורה leg. בשם המורה.

[3]) Exstat libellus (»Prospectus") datus Londini 26 Martii 1855, quo ad opera Maimonidis a *W. H. Black* et *H. Edelmann* edenda invitatur, ne excepto quidem libro Arabico nostro; ubi occurrunt verba, quae impudentiam in literis tantum hebraicis non singularem produnt: »The Arabic text ... strange to say has never yet been published."

[4]) Ita nomen scribitur in epistolâ Munkii; an identitatem auctorum, ab eo antea negatam, tandem agnoscit?

editione receptâ (ib. p. 262 n. 2) ex solâ pendet auctoritate Cod. nostri et versionis Charisii.

Cod. 221 [Catal. Leyd. A. 1716 p. 410].

[Cod. chart. fol. ff. 419; charact. Hisp. antiquo, non venusto sed distincto. »Ex biblioth. *Jo. Huraultii Boistallerii*, emptus 4 coron."].

דלאלה אלחאירין, ut Cod. praeced., sed initio destitutus, incip.: כנת יא איהא אלתלמיד, desinens in medio cap. 53 partis III, ac forsitan 2 ff. tantum carens. — De ejus indole minus bene judicat Munk. Is plures exhibet formas linguae Arabicae *vulgaris*, quam alii Codd., v. c. in eo semper duo Waw (וו) scribuntur pro וֹ, וו pro וּ, א pro הָ et contra passim ה pro א, ut הוה pro הוא, praeterea quoque negligentiam prodit scribae.

APPENDICES.

I.

(Cod. W. 5 f. 55).

ואולם סבת התעוררות אל הסברה הזאת היתה בעבור שנעתקו ממנהגם הקדום ותנהגו ע״פ דעת אוסרי השחיטה בגלות לגמרי ובאמצעות זה מאורך גלותנו [1] ונתערבו זרע הקדש בעמי הארצות והורגלו במנהגם תימוסיהם וללשונותיהם כי שם בלל שפתם ונטו אל שמוש לשון הערבים במתק לשונם באומרם איש לחבירו כשירצה ללכת בעיר מישא הנקראת היום בלשונם מכ״ה ששם בית חגיגתם על דבר נביאם האיש מחמד נמצי (sic) פי אל חג׳ נטלע פי אלחג׳ ר״ל נלך בחג נעלה בחג וכל איש ואיש מהם שיעלה ויתראה לשם ויבקר ציון קברו (!) במנחת זבח קרבן ותפלה יכונה בשם חג׳ וכשישובו לארצותם לגויהם השיירא אומרים גא׳ אלחג׳ג׳ ר״ל׳ באו החוגגים ואולם בלכתם לא יאמר ראחה אלחג׳ג׳ ר״ל׳ הלכה החגיגה אלא ראחת פיאלחג׳ג׳ הלכו בחגיגה וזה ארדבה מעיר לעזור לנו שהחגיגה זביחה ולא הליכה . שאין כוונת אמרם חג׳ וחג׳ג׳ הליכה או תנועה כאשר סברו קצתם עד שנעזר הח׳ רבי׳ סעדיה הלוי בן המלמד הגדול הר׳ יפת הלוי ממשמע הלשונות הללו וכתב והקרוב עמי על אשר יראה לי דבר מי אמר כי החפץ בה החגיגה מן מדינותיהם כי ב״א ישתמשו בלשונם לומר נלך ונחוג עלה וחוג אל הקדש ואם היה כן לפי דעתו היה לו לומר נחוג וחוג אל הקדש בלתי מלה מורה להליכה שהיא זולת פעולת החגיגה ואיננו כן שסברו חלילה וחס כי אין ואפי׳ א׳ מחכמי ישמעאל שיסבור לומר שטעם חג וחג׳ג׳ היא הליכת מה ואפי׳ להולך בעיר מישא לבד בסתמא אלא כל חכמיהם בכלל סברו

---

1) Fol 55 v.

שהחגיגה היא פעולה נעשית לשם זה בזבח קרבן מנחה ותפלה ועל שם הפעולה בנוהגק שחייבו עצמן בו חגה וזה בזמן משיין קבוע להם בסוף שנתם הירחיית בשנים עשר חדש בעשרה בו וע״כ קראו שם החדש ההוא אלחג׳ה ר״ל החגה על שם הפעולה המבדיל [1] כשם שנקראו המועדים החגים על שם החגיגה הנעשית בהם . הלא תראה כי מי שלא נתן תפלה ולא זבח קרבן לא יכונה חג׳ ואפי׳ שעלה לו מקצת הארץ וגם ממשמעות הספור והלשון יודע בחינת דרושיו שאלולי כן היה ראוי שיאמר נחוג אל הק״ש בסתם בלתי התחברות מלה זולתה שמורה לענין הליכה בבא [בכת?] הדבור להורות בעצם כי חג וחגיגה הן פעולה נעשית אחרי הליכתם לשמה באמרם נלך ונחוג.

II.

(Cod. 8 f. 1 v.).

אשאל לקורא בספר הזה להורות על מה שהאיר עיניו ממנו בלי לחייב למי אשר טרח עצמו בו לקמט (sic) נפשו בעזבו טרחו וטלטול זמנו שהוא בו לאסוף ולקבץ ספרי המבארים לעסוק בהם לאגור טעמיהם ולקצר דרך הרוחב להקריב הרוחק להיות טעמו כלל קצור לכל יצטרך בעבותו [?בערותו .l] אל פירושי הרחובים וגלוי בוראו כי נתעסק׳ בם שתי שנים בקבוצם ומחייתו צרה וידו קצרה מאד ושמא נתרשל בו מקוצר רוחו כי מי הוא אע״פ מתלמידי (sic) תלמידי תושיה רק להאיר עיניו בו להיות לו מסעד וקראו ספר העושר לפי שקורא בו · מתעשר ממנו ושואל להורות לו בלי לחייבו בכף חובה אם נתרשל עליו שבח הבשרי חלש ומי השיב בו וידע טעותו מודה אני בו לתקנו להחשב לו צדקה מאת יוצרו כי שמא הסועדים טעו והלכתי אחר שבילם או לא התבוננתי כי לא דקדקתי בטוב ולא באתי אל בינתם כי מי ישיג במעלתם כי נתעלה מדרגתם מלספר . ואני מבקש אני מיוצרי להגיה רגזי לנחמני בארץ גרותי ולהצילני מארבעת שפטיו הרעים ולהאיר עיני בדקדוקי מצותיו ולשמור ולעשות וליחד לבבי ליראה שמו ככתו׳ סוף דבר הכל נשמע וגו׳ ומפיים אני למעתיק בלי להחסיר בתחלת פרקיו מחרזיו או להאחיר ולהקדים בהם כי על (sic) אופן השמו הנה לפיכך יאיר עיניך ויגלם בתורתו ויפתח לך אוזן בלי למרות ככתוב י״י אלהים פתח לו אוזן וגו׳.

---

1) Pro להבדיל??

III.

Cod. 11 (*Catal.* p. 31 n. 1).

הכלל העולה בפוליטיקאש שר״ל הנהגת המדינות אומ׳ שכ״ השררות אינם שוות בהתמדה ואין ראוי שישוערו כל ההנהגות הפרטיות בם בשווי ההמשכה הזמנית וזה כי יש הנהגות ומנהיגים משוערים לשנה וזולתם לחיי איש אחד ובהמשכת בניו שהם שופטים נצחיים בהמשכה . וזה כי עם היות רוב הדברים הטבעיים יורו ויאמרו שאי אפשר להיות דבר נצחי בזה המציאות, האמנם הרוצה ששררתו יהיה נצחי בו ובבניו אחריו ראוי לו שישתדל בכל עת ששררתו והנהגתו תהיה טבעית, וזה שנמנע הוא להיות איש מה מנהיג ושר טבעי אם לעולם ירצה הנהיג מונהגיו (sic) בהפעלות או ברצון, האמנם השר והמנהיג שהוא מנהיג בצדק לא יאות לו לסדר ולצוות דבר בזולת טעם נכון ובזולת הנימוס וזה כי כמו שאמר הפילוסוף כי כמו שהוא עבר [1] בטבע מי שהוא חזק הגוף ובכחות הגופניות ויגרע לו ויחסר השכל, ככה מי שהוא מורגל במעלות ובמדות בטבע הוא אדון מפאת הנהגה וחכמה שהוא ענין היושר בכל הדברים שיעשה, ובהיות הענין כן אתה האדון אם גדולת מעלתך בקש ממני באהבה שאנכי אחבר לך ספר במוסר ובהנהגת המלכים אשר באמצעות אותו המוסר וההנהגה כפי שכל ודת תוכל בטבע הנהיג מלכותך הנה האדון יראה כי זאת הבקשה לא באתה מפאת אנשים האמנם באת מפאת האלוה עצמו וזה כי נראה שהאלוה שהוא יכול על כל אשר במלבושו (sic) יש זה הנוסח כתו׳ (sic) אדון האדונים ומלך המלכים הוא השגיח בפרט על ביתך הקדוש כאשר הטה בחרותך הנקיה וזכה ותערות נכבדת שתרדף דרכי אבותיך שאתה בא מהם, אשר גם לעולם היתה בשלמות קנאת הדת והפרישות אשר מפאת קנאת הדת לעולם חשק ונכסף לשמור הסדורים הצדיקים לא בהפעלות או ברצון, האמנם כפי הדת והשכל, ובהיות כן הנה לבקשתך המשובחת ונאותית אשר אנכי מקבל לצואה, וגם שלזה ייטב טוב הגוי והטוב הכללי שהוא יותר טוב אלהי מהטוב הפרטי אי זה טוב שיהיה אישיי, לכן הנני נטיתי ותערתי חצני בזולת התנצלות ב״ה להתחיל ברצון טוב זאת הפעולה כפי מה שמעלתך יבקש ואסדרנו בפרקים אלו . הפרק הראשון.

---

1) Ad marg.: וש״ה [זה שאמר הכתוב] עבר משכיל ימשול כבן מביש.

IV.

Cod. 25,[8] f. 108 v. (Catal. p. 105).

מנואם הנואם ביד עבדו ישעיה הנביא ירום ונשא, והגבר באיש אשר נסה, ונוסר נמסה, דגל יהודה האבן נזר מתנוססה, הוקם על ופעל ועשה, נחרשת (בארשת ?) שפה מנוס נשלמה נפלאה מכסה, שפרה אמרה ונפשו חוסה, באהבים מתעלסה, תמוכה בלי תמוכה ומנוסה׳ יקר הודו ארץ ושמים כסה, אין ערוך אליך אגידה וארברה עצמו מספר . אנכי שוקד תמיד שמוע שועת שלות חדות אהבת קרבת אלהים לך לטוב, ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום, וכן חדותי עד מאד שמוע נואך הלום ומדוע לא הלחדת (sic) לנפשך בשתי שורות הודיעני נא את שלומך ובקש לשחר את שלומינו, וכבר נזדמנתי הלום ואומר להשמיעך את שלומי ולקנות לי כן וכן (sic) ותתן לפלוני והוא יריצם אלי, והעת היתה נרגזת ונחפזת ולא נמצאו לי מלות יפות לגדל במשוד ראשך וכבודך, גדל (sic) לכבוד אצילים ושרים, אדירים וגבורים, נאזרים נהדרים מזכירים מזהירים, מנהירים מאירים, שני מאורות הגדולים, האלופים המשכילים, המה רבותי ויתר החכמים מאתי פלוני קטן התלמידים ונבזה וחדל אישים המשתחוה אל הדרתכם, ואתחנן מלפני כבודכם, לקבול ולשור ולהציץ אל שאלותי אלה אשר המה נשלחות אלי יקרתכם, למען להיטיב לצעיר קלון תלמדיכם (sic), כחשקת לבבתי (!) ויעבור עליו מה, בהבין בין מה ובין מה, ויתקים הנואם הורוני ואני אחריש . . . כי בעת היותי שם מאד יאבתי להתאחר ולדבר לפני [1] מחזיקי ברק האמת ואכן נפאמתי [נפעמתי .l] מפני האנשים שהיו מבהילים אותי לצאת ולא נמצא מרגוע לרוחתי, ויען זאת (!) אשמורות עיני לא סדרתי, ולכן חשתי ולא התמהתי (sic) לכתוב בדלתות שורותי אלה עסקי דתי להזכיר אלי אלופי להורות משכיות לוחתי, ומשביע אני לכבודם ביוצר רוחי ונשמתי לתת את שאלתי, ולהשיב נפשי בבקשתי, כאב לבנו ורב לתלמידו להסיר פוגתי, ואם אדמה ולא אשוב והיה י״י לי לדיין.

רעו מורי אמרו בני מקרא, מאירי עורים בתורה, כי מעת שנחרבה הבירה ושבתי מבין ישראל נזר ועטרה נחלקו הדעות בינה וברה, והיינו מגששים כעורים קירה [2] . . . ומאז ועד היום הזה קמו בישראל כשיעור ארבעה עשר דתות ואין היום בזמננו כי אם

---

1) F. 109 v.

2) Cf. *Ahron b. Elia*, עץ חיים p. 4, cf. notam p. 243.

ארבעה דתות, דת רבנים וודת קראים, ודת תפליסיים, ודת מישוי, והעשרה ספו תמו מן בלהות ולא ערבנו (?) עתיק לסדר טוב ארבעה הדתות כי אם לדת הקראים לבדם. אמרו בני מקרא כי כנוי שם קראים אחרים קראום מפני כי לא יאמינו בתורה וחדשה הקרואה תורת שבעל פה ...

V.

Cod. W. 25,⁸ f. 112 v. (et 30 f. 190 v.).

[Ad Codd. laudatos supra p. 104 n. 1 adde Cod. *Krim.* 20 c, ac duo fragmenta, in quibus nuper quoque locum nostrum inveni, in Cod. *Tischendorf.* 5, cujus scriba *Samuel Rofe* (cf. supra p. 230) a *Jellinek* (ap. Frankel, Monatschr. II, 246, et hinc ap. Tischendorf, Anecdota sacra p. 46) male auctor dicitur. De cod. illo plura dicam in continuatâ dissert., quam incepi in *Hebr. Bibl.* N. 1 p. 18. Hoc loco varias lectiones nonnullas, ex eo Codice sumtas, literâ T. significabo. Doctores enumeratos ordine nominum alphabetico disposui, adjecto numero superscripto in Cod. 30, et loco ubi a Wolfio, in T. III e Cod. 75 nominantur; numeri 51, 52, 53 non occurrunt ap. *Elia*, 43-45 ejecti sunt in Cod. T.; qui numero carent, omissi sunt a Josef Bagi. Epitheta non omisi; ad notas uberiores apponendas jam defuerunt locus et tempus].

ובעז שהיד [סהיד T. = شهيد] בנו כי הייבום נעתק מן האחים אל הקרובים הלא ברוב דתינו יעידו נביאנו עלינו ע״כ אמרנו כי הם חכמינו ואלופינו א״עפב [אפ׳עפ׳י T.] מלמדנו אלה מתנה אלהים הם ספר בפני עצמו סדורים. הנה אגיד במקצות [במקצתם T.] אשר ראיתי בספריהם [ספריהם T.] אבו נסי נ״ע ...

אבו נסי 2

אברהם [בן יוסף ...] 28 (v. sub יוסף), *W*. 88 b. [ap. *W*⁴ n. 88 b., e Cod. Taur. 94, est homonymus diversus].

אהרן בן ישועה 30, *W* 184 b.

[אליא היתום 51] [cf. א״צ f. 21 v., ante Elia b. Abraham].

אלישע המלמד 41, *W* 305 c.

בנימין בן משה הואנרי 4 (האונרי, desideratur locus ap. *W* 389 c

et 403, cf. supra p. 189) lectionem meliorem התהדי exhibet T.

[בנימין ante שאול additur in T.].

בעז המשכיל 9 (בעז המשכיל הגדול T.] *W* 373 b. (בעז).

בעז הנשיא 11 (המשכיל T.) *W* 373 c.

דוד בן חסין 40 *W* 492 b. [Idem vid. atque *Abu Soleiman* David b. Hassin seu Hossein, laudatus a Levi b. Jefet, v. *Jew. Lit.* p. 117, 168].

[בן מצליח הכהן] דוד 18, *W* 506 b. (v. sub יחזקאל).

דוד הנשיא 10 inter utrumque בעז, [vid. supra p. 235, ubi in fine n. 3, cum folium jam compositum esset, brevissime tantum libellum tunc prodientem המגיד citare potui, ubi Moses Isserles genealogiam Karaiticam citare fingitur!]

(T. הקמצי) דניאל בן משה קומסי 5. *W* 534 [vid. supra p. 15].

חיים בן סהל 49. *W* 617 b.

חנניה 23. [Idem videtur חנניא הלוי *W* 643 c (seu חנניה, ut loco utroque T.), qui post n. 48 (יפת) legitur, et forsan *hinc* omissus a Jos. Bagi. Cujus filius sit mihi non constat, v. sub ישעיה].

[חסאן v. sub משיח].

טוביה הבקי 39. *W* 653 b [ubi confusus videtur Tobia b. Elieser Rabbanita, v. *Catal.* p. 2674. De Tobia [b. Moses] Karaeo cogn. השבר v. *W*1·4 n. 653, *De Rossi*, Wörterb. p. 250; cf. supra p. 180, 183].

יאשיה כליל התורה [יושיה T.] 12. *W* 671 b. [Ap. *Hedessi* § 258, ap. Mardochai p. 139, בעליל התורה err. scribae? Noster et יחזקיהו dicuntur שני האחים המשכילים והנשיאים; cf. supra p. 235 infra?]

ידידיה הנשיא 14.

יהודה המשכיל (ante 49, omissus a Jos. Bagi). *W* 762 b.

[יהודה ההדסי 53]. [Num concludere licet, Hedessium serius vel eodem tempore vixisse atque Elia? cf. sub יפת].

יהודה בן עלן הטברני 31. *W* 764 d. [בן ירוחם T.! cf. *Jüd. Lit.* § 16 l. c. supra p. 85, cf. p. 121 et p. 181 n. 2].

יהודה בן קוריש 35. *W* 773 b. [Est revera notissimus Rabbanita Ibn *Korcisch*, cujus nominis pronunciatio hîc confirmatur, ut jam scripsi *Jüd. Lit.* § 16 p. 415 n. 39].

יהושפט המשכיל 8. *W* 795 b.

יוסף בן אברהם הזקן 26. [יוסף הרואה בן אברהם הכהן T.; v. supra p. 181, cf. p. 240 n. 1].

יוסף בן נח [נוח .T] בעל ס' הנצנים 29. *W* 933 b [librum omittit, quem laudavit [1] n. 964 p. 561 sub Jos. Kirkisani [ut emendandum est] e Mordochai, i. e. ex *Hedessi* § 258, ubi forsitan ובעל ס' הניצנים legendum?? א"צ s. v.]

יחזקיאל 17. *W* 984 g. [In op. nostro legitur: וסהל בן מצליח הכהן הידוע [הירע .T!] המשכיל הגדול. ובנו מצליח. ועזריה המשכיל. וצדוק המשכיל. ומצליח הכהן. ושני בניו יחזקאל ודוד; hinc יחזקאל et דוד essent filii מצליח; ap. Jos. Bagi vero verba הידוע ad הכהן (propter homoioteleuton?) omissa sunt, ita ut illi duo essent filii סהל].

יחזקיהו מפתח הבינה [T. רבנו titulatur] 13. (v. supra sub יאשיה).

יכין הנשיא [T. וכין!] 15.

יפת הלוי בן לוי [T. addit: המלמד הגדול] 19.

יפת בן המשכיל [T. משכיל] 48. [Ne hunc quidem notat *W*. Num hic est Jefet junior?? cf supra p. 230. et cf. hîc sub יהודה ההדסי].

יצחק בן בהלול [T. בצלאל!] 7. *W* 1176 c (v. supra p. 184).

ישועה המלמד 36 et 37 (!) (etiam T. unum tantum exhibet). *W*[3] p. 622 sine num. (v. supra p. 174).

ישועה הרב הגדול 44.

ישועה בן אהרן הנודע אהרוני 38. *W*[3] p. 622.

ישעיה [בן סעיד הלוי] 21. [verba sunt: ושלשת (sic) בניו ישעיה ושריה וחנניא. Nonne מישאל primitus scriptum erat??]

ישר בן חסד 46. *W* 1305 b.

[ישראל המערבי 53, v. supra p. 225].

מיכאל השני 43.

מצליח [בן סהל] }
מצליח הכהן } v. supra sub יחזקאל.

משולם [T. המשכיל] 24. *W* 1672 b: »Meschullam שתן fil. Nisan!" [v. sub נתן].

משולם בן משה השובר 42. *W* ibid.

בן משיח שעשה ספר הדתות 32: ואת המשיח, unde *W* 1672 b.: ר׳ משיח [ובן משיח legendum est quoque ap. *Ibn Ezra*, Introd in Pent., pro וכן, non משוי ut emendare vult *Dukes*, Beitr. p. 31. Nomen est חסאן, vid. *Schlesinger* ad Jos. Albo p. 641, *Catal.* p. 2169].

ובני ניסן כליל הרשה 26. [leg. ובנו scil. *τοῦ* נתן?? ap. Jos. Bagi ואת בּנִי!]

אבו נסי, v. אבו.

נסי בן נח [T. נוח] 33. [Vid. supra p. 125. Ejus פי׳ עשרת הדברים possidet cl. *Geiger*. Eundem esse atque אחא, auctorem lib. ביתן המשכילים, cujus praefatio servata est, contendit *Pinsker*, Orient. XII (1851) p. 740].

נתן בן ניסן 28. [Cf. sub משולם et ניסן].

סהל בן מצליח הכהן הידוע המשכיל הגדול 16. *W* 1745. [Vid. supra p. 293 sub N. et hic sub יחזקאל].

סעיר הלוי בנו [של יפת] 20. [Rectius אבו סעיד? Vid. supra p. 85, cf. p. 14].

עובדיה המשכיל 3. *W* 1763 c.

עזריה המשכיל. *W* 1769 b male: עזרא (cf. supra sub מצליח).

עזריה 22. *W* 1775 d.: בן סעיר, quod minime certum (v. supra sub ישעיה).

ענן (T. המשכיל) ראש הגולה 1. [Ap. Eliam est tertius, scil. post אבו נסי et שובריה!].

צדוק המשכיל *W* 1873 b (v. supra sub יחזקאל).

צדקה בן חלבון (post חנניה).

קהת השובר 50. *W* 1880 b.

שאול המשכיל 7. *W* 1918 c. T. addit: בן הנשיא הגדול רבנו ענן ע״ה.

שילה בן צדוק 47. *W* 1934 c.

שלמון בן ירוחם 34.

שמריה השבר 42. *W* 2199 c.

VI.

Cod. 25 f. 115 (Catal. p. 106).

ס׳ העשר . אבק מ̇לך יון ורב . קצין ומושל על עם רב ׃ היה דברו . עם עבדו נירו . אחר אשר המליכוהו אדום עליהם בימים ההם . ויואל להגיד אליו . חוסן זו קצת מפעליו . ובאר לו על ספר . נועם אמרי שפר ובהגיון שפה ברורה . נתיב [כתוב ?] על אבן יקרה . לדעת דרך המקצב . ואופן המחצב . כפי ענין אשר הם . כחותיהם . ושומריהם (?) . ושנוי צבע מראיהם . וכפי אשר גברה יד חכמתו . הכין מפעלתו . להתנהג בדין ובשורה . על דרך ישרה . ויקצר את דבריו . לאשר יבואו אחריו . למען ייטב בעיניהם . ולא יכבד עליהם וכסה סודו מעבדיו . בלתי לאחד מידידיו . אשר הודיע מעבדיו . ועל כי דברי חכמה וקדושה (!) הם . העלימה מפניהם . גם כי אין דרך לשום [יין adde] עתיקים . בתוך כלים רקים . כי המלאים יחזיקו . והרקים יריקו . ואחר שעלו דברי קודש לכל שואל . נתמעטה קדושת האל . ואת רוב עמי הארץ יודעים את אשר נעשה . כבר יצא הדבר מדין ועצה . ועוד כי הם לא יאמינו כל הענינים . אשר ברוב האבנים . ולא ידמו גודל ערכם ונפלאותם . האנשים האלה בנפשותם . ואני אמרתי על כן . כי לא יתכן . להודיע אליהם . הדברים כאשר הם . ולא יעלה על לב איש . כי ראמות וגביש . ושאר מיני האחרות (!) . אשר בימים ובנהרות . וברוב מקומות אחרים . אשר אינם נזכרים . לאמר להשמיאל [l. להשמאיל] ולהימין . אשר לא ימין [l. יאמין] להיות בהם כחות ונפלאות . כפי מכתב המראות . ואיך לא יאמינו . ולשמע אזן לא יאזינו . להיות נתיב ערכם על כל נתיבים . והמה בכתובים . אשר על החשן היו ארבעה טורים . במאמר האל סדורים . ובמשבצות זהב כל אחת נרתקת , אודם ופטדה וברקת . והטור השני נוסד באל עילום . נפך ספיר ויהלום . והטור השלישה הנדמה . לשם שבו ואחלמה . והטור הרביעי במשבצות זהב מצופה . תרשיש שהם וישפה . ואם לא גדל ערכם . מדוע גבה דרכם . להיות מפותחים פתוחי חותם . כי לא בעינם נפלאותם . אשר גבהו על מעלת גבוהים . מאת אלהי האלהים . ועוד דברי האמת נראים . בכתבי קודש הנביאים . אשר נבאו עם גולה ונדח . ושמתי כדכוד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח . ועיר מלוכה במכתב היא מפוארת . על רצפת בהט ושש ודר וסוחרת . ויש אחת אשר שגבה ברוב גדלה . אבן הראשה תשואות חן חן לה . ואני איש עני נכה רוח . אשר במערשי יגונים אנוח . יעקב בן ראובן זצ״ל אשר ברק נדודים הניעני . ושרש פרודים הפרידני . וגחלי תשוקות צרפוני . וגחלי [l. ונחלי] מצוקות שטפוני . ובהיותי בגלות ילדותי העירני רוחי . לשוך

שיחי . נפשי עלי שרגת . ואין ידי משגת . אשר כפי רשיתי . עשיתי ולא כפי רצתי . והעתקתי את הספר הזה . כפי המחזה . וספר העשר קראתיו . כי בשמו כן ראיתיו . והמבינים יבינו מהלכיו . והמשכילים ישכילו דעת דרכיו . אשר בשלשלת שכל לולאות פעליו אחוזות . ואיש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת . ואלה עמית: להבין אותם א׳ אדמנט . ב׳ ניאינה . ג׳ ישפה . . . . . ס״ו שורופגי . אלף אדמנט . מה יקר מאד זכרה . ומה נחמד תארה עד איו (sic) אשא מוצאיה . עת מצאוה בארץ הינדיאה . האחרונה נמצאה ומשם הובאה . ויאמרו כי מקרישטל נולדת ומימי טל נלכדת . ויש אליה זוהר . כעצם השמים לטוהר . . . ובארץ ערב נמצאת אחרת . אשר לא נשברת . אך איננה הגונה כראשונה לא מזוהר מראה ולא טוהר תארה . . . . ויש אחרת הנקראת מגנטי והיא גם היא מושכת הברזל מכל מיני מתכת. —

VII.

(Cod. 30, f. 192, 6).

ולכן כבודו וכבוד ר׳ אברהם [א״ע] נ״ע ומר מרדכי והקפוצטו ושרביט הזהב חולתם מהסון הריבתין שמכנים אותנו פעם צדוקים וביתוסים ופעם מכחישים ופתלתולים איננו כ״א עלילות דברים . . . . זה לא נעלם מא״כ הרב הגדול והמופלא, וממר מרדכי היוני [1]) אשר יצא שמו עד למרחק וא״עפ שנעלם מהאחרים הסובבים חוץ מהעגולה . וזה שעשוהו לא עשוהו כ״א מצד לחלוק כבוד לפרסום . . . ותכלית אחרת כמו שנמשך זה מהשלמים לעשותו כר׳ משה ב״מ [2]) נ״ע שאמר הנרבוני ואין זה אלא כבנין התומה והוא דרך ששי . וכמו שעשה ג״כ הפלוסוף [3]) שחבר כוונת הפילוס׳ וסתר מה שבא מן הטעות בספרו האחר הנקרא הפלת הפיל׳ . והנה לך עדים נאמנים על מה שאמרתי דברי הרב מרדכי בעצמו שאמר על הקהלה הקראית שהיה באדריאנופולי זה לשונו : ראיתי אנשים חכמים ונבונים אבות על בנים רודפי צדק מבקשי התורה משיבי מלחמה שערה חוקרים ודורשים הראיות והפרושים ומאריך

---

[1]) Est idem atque Comtino.
[2]) I. e. b. Maimon.
[3]) Scil. *Gazzali*.

במעלתם מאד ואמר בפרטות מעלת החכם כר׳ יוסף רכצי [1] תלמידו וכל זה בפרושו ביסוד מורא בהתחלתו. ועוד לך ערים אחרים ... הנה דבריו בס׳ [2] מאזנים שזכר שמות הרבה משמות חכמינו ז״ל המפורסמי׳ והעלה אותם במעלת (sic) העליונה זה לשונו : ואלה העמודים אשר בית [3] החכמה נכון עליהם חכמים האחרונים ישלם ה׳ פעלם ותהי משכורתם שלמה מעם ה׳ כי עשו חסד עם עמו ותהלות כל אלה עד לאין חקר לשמו ונגד זקניו כבוד המאור סהל בן מצליח נ״ע ויפת הלוי נ״ע ובנימין האוונדי נ״ע ודניאל בן משה נ״ע ובן יפת הלוי נ״ע ודוד הנשיא נ״ע ע״כל.

VIII.

Cod. 30 f. 216, collato Cod. 52 f. 72 v. (Catal. p. 129).

[Textum e Cod. utroque constitui].

וכותבי זכרונות בישראל אומרים שישו הנוצרי בן מרים היה תלמידו של יהושע בן פרחיה. והיה בימי ינאי המלך הכהן אשר נזכיר אע״פ שכותבי זכרונות אומות העולם אומרי׳ שישו׳ הנוצרי נולד בימי הורודוס ובימי ארקילס בנו נתלה. ומחלוקת גדולה ביניהם שההפרש בין שניהם ק׳׳ שנה ויותר [4] ואומרי׳ הגוים כי כשי״כ

---

[1]) Est forsan idem atque Jos. b. Moses «Revitzi" (ut scribit De Rossi), cujus jussu Liber precum editus est A. 1528-29?

[2]) Vid. supra p. 235 n. 3. [3]) Fol. 93 r.

[4]) De tempore Jesu a chronologiâ Christianorum communi differunt Judaei tum Rabbanitae, tum Karaitae (cf. quae citavi in Litbl. IV, 446 et *Jüd. Lit.* p. 392). Discrepantia 121 Annorum dicitur ap. *Simon Duran* (l. c.), 130 A. ap. *Kaleb* (ה׳ שמיטה in fine cap. 3), 150 A. ap. *Ibn Verga* (p. 77 ed. Han.), 200 A. ap. *Nachmanidem* (Disput. f. 3 v.). Cf. quoque *Abraham b. David*, הקבלה f. 2 v. ed. Mant. [in ed. Amst. f. 34 locus omnino omissus est, in exempl. meo ed. Mant. possessor quondam *J. S. Graziano* in margine addidit: הכי כתב הרב ר׳ אברהם פריצול מאויניון בפ״ג [בפ״א ?] דאבות במידות ר׳ יהושע בן פרחיה וניתאי הארבלי וכו׳ (sic), sed neque Comm. Farissolii in Abot mihi innotuit, neque cap. 3 libri ejus מגן אברהם huc spectat], *Sacut* f. 16 v.,

שנים למנין השטרות נולד ולאחר ל״ג שנים נתלה והוא נולד בשנת ל״ח למלכות אגוסטוס מלך רומי בימי הורודוס ונתלה בימי בנו והוא שקר כי טעתם זו היא כדי לומר שלא עמד הבית ומלכות ישראל אחר שתלוהו אלא מעט . והאמת הוא מה שכתבו היהודי׳ כי יהושע בן פרחיה ברח למצרים בימי ינאי המלך הוא אלכסנדרוס ועמו ברח ישו הנצרי תלמידו וכשנת ארבע לינאי המלך נולד והיא היתה שנת ר״ס״ג לבנין הבית והוא (f. 216 v.) שנת נ״א למלכות בני חשמונאי אשר נזכיר ובשנת ר״צ״ט לבנין הבית נתפש והוא בן ל״ושנה בשנת שלש למלכות בן ינאי המלך הוא ארסטבולוס הכהן . ולדעת אוהבי האמת ישו׳ הנוצרי חכם גדול היה איש צדיק ותסיד ירא אלהים [1] ולא הורה שום חק ומשפט זולת תורת האלהים הכתובה כל שכן שיגזור הפך או סותר ממה שכתב משה ע״ה בתורה אמנם אחרי שמֵת בִּתְלִיָת קמו חביריו ותלמידיו והיו מתקוטטים עם כל האנשים שהיו שונאים אותו מחכמתו ובעד שלא היה שומע לדבריהם כי אם מה שכתוב בתורה עד שנשלחו אנשים מהם ואמרו שהם שלוחים מישו׳ וקבעו להם חקים והורו להם משפטים לא שמם הוא בלבו ולא עלו במחשבתו והרסו פנות התורה ונטו אחריהם עם רב כאשר אתה רואה היום . ובזה בטלו המחלוקות בין עם ה׳ ובין תלמידי ישו׳ כי האנשים שנשלחו מעם ה׳ אמרו לתלמידי ישו׳ ולכל מי שנתחבר עמהם שירחקו מהיהודים ריחוק רב ושלא יתחברו עמהם . ואסרו להם מאכלם ומשקם כמו שכתוב כל זה בספורי ישו׳ הנצרי ולא הצרכנו בספור זה המעט אלא להודיע שהתורה שיש להם היום למאמיני ישו׳ לא נתנה הוא ולא מסר להם דבר הפכי ולא סותר לתורה שבכתב אלא כל זה עשו אותם האנשים שקבעו החקים ההם שהיו מישראל והראשונים מהם שקבעו הארבע גליונות האחד הוא אבא שאול הנקרא פּוֹלוּש . והשני שמעון הוא הנודע פּטרוּש . ור׳ מתי הוא הנודע מַתְּאִיוּשׁ . יוחנן הרביעי הנקרא יוֹאֶנִישׁ . וזולת אלו שמונה אחרים הם הנקראי׳ י״ב אפושטולוש ר״ל שלוחים מישו׳ . ולהיות שהוסיפו על מה

D. Gans in P. II (cf. *Rapoport* in Buschii Jahrb. III, 256); eruditio exhibita in lib. כור מצרף האמונות cap. 49 seq. deprompta est, ut alibi, ab Asarja De Rossi (cf. de eo *Geiger* in Deutsch. Volkskalender III, 56 n. 18). — Sententiae de natali A. Christi colliguntur ab auctoribus laudatis a *Wolfio* I, p. 53 in notâ, mihi vero nunc non obviis. Inter recentes Judaeos de eo disputaverunt *W. D. Block* in lib. Das wahre Geburtsjahr Christi cet. Berlin 1843; cf. quoque *Slonimski* (contra Nesselmann) in Litbl. V, 699. — De Aerâ contractuum v. supra p. 230, 236.

2) *W*[4] p. 1086.

שכתוב בתורת משה וגרעו ממנה יאמר עליהם שהם יצאו מכלל ישראל כ״ש שהפכו דברי׳ רבים מן התורה ולכן (ולא) נקראו שהם חדשו דת הפך דת משה ואע״פ שהקודמי׳ מהם יצאו מן הכלל הנה הם אלה יותר רעים . כי קימו נביא שלא היה . ואמרו שהיה בן אלוה ואלהים הולידו בהכנסו בבטן מרים אמו שזה כלו שקר וכזב ולכן נקראו הראשונים מינים אפיקורוסי׳ שמלת אפיקורוס היא ארמית (!) ענינה מי שמפקר ומבזה את התורה או לומדיה ולכן קראו בזה השם כל שאינו מאמין בעקרי התורה ויסודי הדת ומי שמבזה החכמים או אי זה תלמיד חכם שיהיה או רבו . ואמנם יסודי הדת ועקרי התורה הם עשרה ויתבארו במקום אחר אם יעזור האל . ומלת מין נופל על מחברי ספרים חיצונים שהם חוץ מדת התורה הכתובה וקראו אלו האחרונים שהאמינו בישו׳ משומדים : ונשוב etc.

IX.

(Cod. W. 34).

a) (f. 1 v.): אמר מנחם תמר המחבר זה המאמר מפתן בתן (?) למדרך כפות רגלי מתאבקים בספר רגלי תלמידי החכמים בן האיש משה ענו מאד לקץ הימין לגורלו יעמוד . כאשר הייתי בימי חרפי, בסוד אלהי היה חשקי וכספי, לשקוד על דלתות החכמים הואלתי מסחר זהבי וכספי , . . . כי התעו אותי אלהים מבית אלהים (l. אלהין ?) כי אלהים בכל מקום הוא מדת הדין, הוא הדבר הכולל אשר היה בשנת הרכו (sic) ליצירה, לא תקום פעמים צרה, אשר כבה נר התורה, בהפיצו התלמידים והמלמדים, רבים ונכבדים, בארבע רוחות השמים, . . . העירני רוחי רוח התיה, וירדתי הים באניה, להציל משאל תחתיה, והיתי נע ונד, כקוץ מונד, עד אשר השם ברחמיו עזרני, בצל ידו החביאני, ואל בית אבי שלם השיבני, עוד ישבתי באהלים, בחברת הנבונים והמשכילים, ועוד שמשתי תלמידי חכמים, להושע ב״יי תשועת עולמים, עד אשר יצאתי מימי העלומים, ובאתי בימים, בימי הבחורים, ואני כבן עשרים, ועודני בפתי החכמים משכים לבקרים, דברתי עם לבי ורעיוני, טוב לעשות לארני, ובהיותי משתעשע בתורת שעשועים, שמח בחלקי כי טוב ונעים, והנה עוד קול המונעים, נשמעו מכל עבר דבריהם רעים, עוד החלו המגפות, זו אחר זו תכופות, עד כי נלאו הגופות, והיו הנפשות עיפות, מאימות מות, מפני זלעפות, עברו בלבי משכיות, ורכבתי באניות, ושוטטתי בארצות נכריות, פשטתי בגדים חמודים, ולבשתי בגד עדים, ושבעתי נרודים, בהיות עתי עת דודים, ועם זה הזכירוני רעיוני

ההלכה, כל תורה שאין עמה מלאכה, . . . ובראותי כי נרדה ממני תושיה, עסקתי בפרקמטיא, ערניא חמניא, אך לא מפני זו היתה עבודתי נכריה, כי בחמלת י״י עלי, עם כל פעלי, שויתי תורתי לנגדי תמיד, ועשתנותי על במותי העיון היתי מעמיד, עשיתי תורתי קבע ומלאכתי עראי, דרך ההזדמן והאקראי, ומצות והגית בו קיימתי . . . . לא עבר יום אשר לא פתחתי בו ספר . . , זה היה דרכי מאז ועד הנה בימי הזקנה, טעמי לא שנה, באהבת התורה הנאמנה ואשר מאהבתה והחשק בהגיתה, נשאני לבבי, אף רוחי בקרבי, ואם הוא לב נשבר ונדכה, והרוח דומה לגוף המוכה, לחבר בדרך שיר כל המצוות . . . שבתי אני ואראה, והיתי למעשה ידי משתאה, כי לא נאה, היות בו הכונה, קשת ההבנה . . . לכן התעוררתי והסכמתי הסכמה, אחרי ראותי את כל דברי השירה הזאת עד תומה, לבאר אותה בלשון ארוכה ורחבה, למען ירוץ קורא בה, וטרם זה ראיתי להקדים הקדמות . . . וזה החלי בעזרת י״י צורי וגואלי . הקדמה הראשונה .

b) (f. 3 v.) : אמר בשגיון לדוד ז״ל ונכון בעיני שהוא על טעם פיוט תחלתו שגיון כמו שכותבים סופרי ספרד הפיוטים וכותבים למעלה בתחלת טור הפיוט טעם פיוט ידוע . . . אשר ע״כ נתעוררו חכמי תורתנו שקדמונו בזמן ובמעלה וחברו לנו כן מצות התורה בשירים שקולים מהם ר׳ שלמה בן גבירול ז״ל שכללן בפיוט שמתחיל שמור לבי מענה וזה היה חכם גדול כמו שהעיד עליו החכם ר׳אב״ע במקומות רבים וכמו שנראה מחבוריו מעשה ידיו ואחריו חברן ג״כ החכם ר׳ אליה הכהן צלבי נ״ע במחברת תחלתה אברך לאל נורא וגם זה חכם גדול היה כפי מה שספר ממנו . אלה שתי המחברות לבדיהן ראינו על המצוות בשיר שקולי אע״פ שהרמ״בן [שהרמב״ם .l] כתב שחוברו עליהן שירות רבות לא הגיעו לידינו רק אלו והנה נשאני לבי גם אני הדל . . .

c) (f. 5 v.) : אמנם כל הנמצא במחברת שמור לבי שנוי ויציאה מדרכי השיר. הוא מהמין השני הנז׳ כי החכם ההוא המחבר ז״ל לא השגיח רק בשמירת הכונה והחרוז וקצת מהמשקל כפי האפשר לרגל המלאכה אשר לפניו וזה לקוצר הלשון, ולא כדברי האומרים שהוא טעות שנפל במעתיק הראשון כי המקרה אינו מאדיי, כ״ש שיש שם טעיות שאין להם תקנה בשום פנים ואי אפשר לי אלא שאומר שממין זה ג״כ הם השנוים הנמצאים באזהרות האחרונות של ר׳ אליהו צל׳ כי חכם גדול היה גם הוא וחבר מחברות שירות יקרות שראינו קצתן, אבל מפני היות זאת השירה ארכה ורחבה עם צורך שמירת הכונה לא חשש להשגיח בתנועות כמו שהזכרתי, אם כן לא היה דבר זה כ״א עובר גם עלי . . .

X.

(Cod. 41,[2] f. 63 v., Catal. p. 176).

יתברך ויתרומם שם אלהי ישראל אשר עשה נפלאות לבדו והוא נורא עלילה . מרומם על כל ברכה ותהלה . לו הגדולה והגבורה . תרמה לו הממלכה . אין למציאותו ראש . ואין לו אחרית וסוף . יורע כל נעלם . והוא עשיר על כל רבר . תתחייב לו העבודה . ואין אלהים זולתו עשה העולם על דרך החסר והחכמה לא על דרך הצורך כי הוא ית ש׳ לא יצטרך על כן נאמר ב׳ה׳ לעדי עד ולנצח נצחים סלה. — שאלתם יחזק ה׳ בחכמה לבבכם אודות לכתוב לכם שאלות בתורה תהיה על דרך הראיה וקרוב מזה . חכרתם כי הצריכה (1 אל זה חזקה בעבור כי זה התיקון לא ימצא בדברי החכמים ז״ל נעניתי על שאלתכם עם מה שאני בו מרוב העסקים ודלת הגוף . ונתתי בלבי שאתקן אלה השאלות בפרשיות התורה . ואמלל בכל פרשה מן פרשיות התורה הקצב אשר יפנה לי מן השאלות על דרך הראייה ואשר יהיה עמם מזולתם . ואזכיר הפתרון אשר הצריכה אליו יתירה . ואפחות הנשאר ולא אוכל שאמלל בכל מה שבא מן השאלות מקוצר העת עלי . וכי זה חפץ השואלים ולא נמצא חכם הקיר (sic!) על זה כולו . ואשר יהיה מאמרי החכמים אזכיר אותו . ומה שיהיה מן תוספה או מקרה יקרה בתוך הדבור אני אזכור אותי אליו (sic) כאשר יעבור ביצרי (sic) כה הוא העת . וגם לא אדרוך דרך נרחב . ולא אזכיר דרכי החכמים כלם וחלופיהם אבל אתקצר (!) על דרך התיכונה אשר היא על הראיה והאון (sic) ואשליך זולתו בעבור אשר יבוא הדבור בזה זריז . ולא אמלל בהם אלא על דרך רמיזה אם יקרה במקצתם שהיא צריך להרחיב בו ואין ממנו מדחה ארחיב בו מעט . ואני אעזר בו ית״ש׳ על זה . ואשאל ממנו העצמה (sic) מן השגגה והעוות אשר לא יוכל העבר המצווה להנצל ממנו.

XI.

(Cod. W. 42,[5] f. 179; Catal. p. 211).

הגיון
אמר שמריה בן החכם זצל (sic) כצרך הפה לאדם בקבלת התועלת מן המאכלין והמשקין כן צרך לו אל החכמה המבטאית וההגיונית בקבלת התועלת מן

1) = הצורך.

החכמות והתבונות כי כמו שאי אפשר לאדם לקבל תועלת מן המאכלים והמשקין בלתי הפה כי דרך פתחו יכנסו ויבואו תוך גופו כן אי אפשר לו לקבל תועלת מן החכמות והתבונות בלתי החכמה המבטאית וההגיונית כי דרך פתחן יכנסו ויבאו תוך לבו מבלעדיהן כל החכמה ותבונה חוצה לו . על כן היתה ידיעתן קודמת לידיעת כל חכמה ותבונה בטבע ובמעלה כי היודע אתהן והחכם בהן יבין וידע כל מחשב אשר יחשוב ואשר יעלה בלבו אם הוא מחשב מדויק או מוטעה . גם ידע כל ספר אשר יביא לידו ולא יעלם ממנו רצון מוליד הספר ההוא וכונתו . וידע ג״כ אם דברי הספר כנים או אם טעה מוליד הספר ההוא במחשבותיו ודבריו . ויבחין האמת מן השקר . ומפני שזהו עיין החכמות האלה ראיתי שאי אפשר לקוראים את ספרינו להבין ולהשכיל דברינו מבלעדי ידיעת החכמות האלה כי בהן ובכחם פירשנו כל כתבי הקודש תורה נביאים וכתובים בגרותיהן חפשנו כל מסתריהם ועמקותיהם המכוסים לעיני קוראיהם . לכן אמרתי בלבי לכתוב על הספר את הצריך לדעת כל הקוראים את ספרי ופירושי כי בפקחי את עיניהם בהן יראו ויבינו את דברי הנביאים וספריהם המקודשים וידעו כונתם ורצונם בדבריהם . ויראה שכל קראיהם (sic) את מעלתם ואת אמתתם ואת חכמת אמריהם . ואחרי הקדמתי זאת אומר יסוד המבטא וראשיתו היא ההברה וההברה ממנה קול וממנה לא קול וההברה הקולית היא המצטיירת בכלים טבעיים ויוצאת מפי החי והם שפתים ושנים ולשון ומלקוחים (!) גרון וריאה . בריאה מצטיירים אותיות ע״ח בגרון ה״א במלקוחים גיכק . . .

XII.

Cod. W. 54 f. 1. (Catal. p. 253).

מי עלה שמים וירד לאסוף במכמני התעודה . . . מי מקדושים אשר רוח אלהים בלבו . . . מי האיש החכם . . . (8 lineae) הנה היא העומד לנס עמים . . . מורינו ורבנו אהרן הרופא בן החי׳ הכ״ר יוסף נב״ע בעל ספר מבחר הזה, אשר מחזה שדי יחזה . . . ואני בהיותי שוקד ללמד את התלמידים יחיים האל בדרכי הפשט, על התחלות הפרשיות בכל שבת ושבת לחבורו זה לפי המנהג אשר אצלנו נמשך ופשט, עלה על לבי בזו השנה היא שנת השל״ט ליצירה, [f. 1 v.] להעלות על ספר פרושי כל ההתחלות של הפרשיות אשר יצאו משפטם לאורה, ואשר נמצאים לי מקורם ולקבצם יחד, להיות המשכן אחד, וכוונת דבריו אבאר ולזה בשם **פאר** אכנהו, כי גם ראשי תבות פ׳א׳ר׳ פירוש אליאו רבנו הוא, וזה כדי

להיותם מוכנים ולא ילאו בכל פעם, להטריד עצמם התלמידים למצוא טעם, וגם לי יהיה למזכרת, ולבאים אחרי למשמרת .... ועוד כי לא הרים איש את ידו לכתוב על ספר על סדר הפרשיות ביאור מיוחד על חבורו זה אם מעט ואם הרבה עד היום ... ואם בקצת המקומות בשעת העיון לצורך השעה אפשר שנכתבו פירושים עליו אין מזה דופי, ולזה לא אחשוך פי, ואדבר מעט קט באופן שמה שאפשר יהיה לו עזר מדבריו, אשר ביאר הוא במקומות אחרים מספרו זה או בשאר חבוריו אם בפירוש הנביאים ובכתובים ובפיוטיו ובחרוזיו או בדקדוק שחבר ממה שנמצא אצלנו מהם קצתם, כי אינם נמצאים אתנו שלמים אבל הם חסרים באחריתם, או יהיה לו עזר ממקומות אחרים מהמפרשים אשר קדמוהו והוא כוון לסמוך עליהם, כמובן אחרי העיון לכל שותה מימיהם, וזה המעט די לנו כעת הזאת ואפשר שיהיה הערה למבינים, לדעת דרכי הרב בספרו זה ושאר חבוריו מכמה פנים, כי במקומות ידבר ברמז ובלשון סתר כי כן דרכו, ובמקומות פסוק (sic) ולא יובן הפסוק ולא יודע ערכו, ובמקומות יקדים המאוחר ויאחיר המוקדם, וילאו להבינו וירפו ידם, ובמקומות יפרש המלה או הפסוק ההוא וילך לפנים, ועוד יחזור בו לפרשו ולפעמים יפרשהו בפנים שתים, וכל אלו והדומים להם יש להם טעם וכוונה, לכל דורש ומבקש למצוא דברו חפץ בחכמה ובתבונה, ואם נעלם כוונתו בקצתם ולא נדע טעמם מקוצר עיוננו, נחשוב החסרון על עצמינו ואין להאשימנו, כי הזמן מספיק אם לנו ואם לבאים אחרינו, להאיר עיני שכלנו השפע האלהי למצוא מכוונו, ומפני שפרושנו (f. 2 r.) בהתחלות לבד לא נתעוררנו לפרש החקדמה, כי במעט התבוננות אמריה קרובים למבין ולאשר לא' (לו l.) חכמה. והשם למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. נאם הצעיר בכל בית אבי אליאו רבנו בכה״ר יאודה תשב״י ז״ל. ומעתה אחל לפרש במה שיערתי בכל מאמר ומהאל העזר ...

XIII.

Cod. W. 56,[3] f. 43 (Catal. p. 256).

אמר להיות המצוה הזאת מצות המעשר היא כמדרגת אילת אהבים ויעלת חן אשר דדיה ירוו כהנים לוים וישראלים בשיעור מה ... אמנם היא מצוה מיוחדת בין שאר מצות התורה כלילת יופי רבת השרשים גדולת הענפים כוללת בכל מיני נטישות ממיני האילנות ומיני הזרעים גדולים גם קטנים מפרשת ארבעה מעשרות ... מלבד תרומה חלה ובכורים שולחת יד גם במיני הבעלי חיים מדברים ובלתי מדברים בלתי

נוהגת בחוצה לארץ כיתר הרבה משאר המצות חברות, ואנחנו בגלותנו אלה (sic) פה בני החורים ובני עשו יירשום מעל אדמת אל נכר ובארץ אשר לא לנו לגור בה באנו והננו שתה סמוכים לחג האסיף זמן שהמצוה נוהגת בה ואחריתה שמחה תוגה לרוב הצרות אשר הקיפונו . . . אמרתי אני בלבי אשמחה ואעלצה במצוה הזאת . . . ואף כי נרצה להתבונן בהלכותיה פרטיה ודקדוקיה לא אוכל לצאת ולבא אם לעומקה ואם לחסרון הספרים אשר טפחתי ורביתי איבי כילם . השיבני רוחי הוחילי לאלקים . . . ועם כל טרדות הזמן שמתי מגמתי אליה לפי שאהבת האמת גדולה היא מאד וכבודה קודמת לכל הדברים ונושאת חן בעיני כל רואיה וע״כ קראתי שם המאמר הזה **יעלת חן** ובהמשך המאמר בו נרשום איך ראוי שתקרא המצוה הזאת בשם הזה ועליה רמז שלמה ע״ה באמרו אילת אהבים ויעלת חן דדיה . . .

XIV.

(Cod. W. 56,[4] f. 62 (Catal. p. 256).

אמר אברהם המכונה שמסולו ספרדי ממלכות פורטוגאל כאשר זכרתי ימים מקדם כשכון קהלות ישראל בארץ ספרד בטח בדד רוֹע התרועעה ארץ ויבאו הרועִים ויגרשום בזכרי ישתומם לבי ויהי היום בהיותי פה עיר ניפאנטו נהפכו צירי עלי על ב״ת א״שר סר״ח והטלטל (sic) ומר צרח משעיר משא דומה הומה . ברוב כח צושה קול שועת בת עמי ממעמקים מארץ מרחקים על אודות נדוד גרושיהם מבית תענוגיהם שנת בימים ה'ר'ב'י'ם' ההם ויאנחו בני ישראל, ויהי אחרי כן כשש שנים גירוש פורטוגאל וגירוש נבארא שנת נ'ז'ר' וינזרו מקדשי בני ישראל נזורו אחור ומאז היתה לגוי ועד הזמן הזה מארצם יצאו נדדו הלכו הלוך ונסוע אל ארץ תוגרמה בזמן אשר קרא ה׳ רשה על הארץ ויתנכלו אותם להריק כספם משקם על קצפם ועל חמתם כפלים בכל חטאתם היא שנת ה'ח'ר'ס' (sic) אשר נתחדשה עליהם גזרת תוספת החרג׳ [خرج] והמס ימס יבש כחרס כחם כי כלתה פרוטה מכיסם מצד הוצאת טלטולם יורדי הים מה ראו על ככה נבוכים הם בארץ לא להם תשו במדבר בתוך עם לא שמעו לשונם, ומה הגיע אליהם ועדיין לא שלו (sic) מצאתם מארץ מולדתם, ולא שקטו מאימות מות וצרת הים, ולא נחו מעִנוי הדרכים וקוצר ימיהם ורוגז החרג׳ בא עליהם ותקצר נפש העם ויהי מדי בואם אכל״ו ואנ״ו איש לדרכו פנו, ויבאו האנשים מבלי נשים, ונשים מבלי אנשים, ועם כל עניים ועמלם חוסר וכפן גלמוד אתם, ועם היות שאנחתם משברת כחותם, ובזכרם חרבן ביתם, אנושה מכתם, בהמצא כל א׳

לבדו היה משתדל למצוא עזר כנגדו מכל אשר יבחרו לוקחים חלקם וזרם בער אשר יאספו העדרים אנשים ונשים עדר בעדר נקבה תסובב גבר, מבלי שמירת יחוס וערך קצתם על קצתם במשפחתם ובעירם, ואם הוא כהיתר וכשורה (f. 62 v.) כאשר ענו אותם כן פרץ וכן רבה חשק הליקוחים בטהרה איש לאהלו ישראל נער וזקן גם בחור גם בתולה ישובו להם לאהליהם, ישליו (sic) אהלים עד יום אשר איננו כי לקח אותו אלהים, אמרתי הן עתה עת דודים לחקור ולדעת מה זה ועל מה זה כי דבר תורה הוא זה שמנו (שָׂמָנוּ) אלהים מוטבעים על תשוקת ההויה ובבחירה במצות פריה ורביה, לא נכחש מציאותנו התחלתנו וטבענו בעון טבעי חוללנו, ובחטא בחירי אמנו יחמתנו (?), והחכמים ז״ל עם גודל צניעותם ומעלת קדושתם לא מנעו עצמם מלהרבות הדבור במקומות אשר נתחייבו תמשכו ענינם אגב ארחם ולהיות הסכה בזה ידיעתם מן הראוי ובפרט אצל האדם הטבעי הסכמתי היות נושא המאמר הקצר הזה **והאדם ידע** כאשר נבאר אותו.

XV.

Cod. W. 72 G, (Catal. p. 292).

مؤلف هذه الرسالة العبد الجانى (1 محمد امين بن صدر الدين الشروانى فى تأريخ سنة اربع وعشرين والف بمحروسة حلب عمّرت بكل مُسرّة وطرب برسم نُزانة الصدر الاعظم والدستور الاكرم محمد پاشا [פַּאשַׁא] يسره الله ما يتمنّاه ويشاء . — بسم الله . . . الحمد لله الذى جعلنا من الفرقه الناجيه . . . وبعد فهذا مختصر فى بيان مقالات اهل العالم والمذاهب المختلفه لطوائف الامم اوردتها على سبيل الاجمال مجتنبًا عن التطويل والاملال امرنى به من لا يسعنى الا موافقته لانّه احاط بى نعمهْ وملاطفته وهو اصدق الوزراء دينًا واحقّهم يقينًا ... اعنى الوزير الاعظم والدستور الافخم الذى عمّ احسانه وفشا محمد پاشا ... وكتبته على مقدمة وعشرة ابواب وخاتمة ۞ مقدمة . واعلم انّى امرت من ذلك الجناب المستطاب ان اُورِدَ

---

[1]) In Cod. מח׳ abbreviatum.

مـا أُورِدَه فـى هـذا الكتاب بلسان التركى ليعمّ فـائـدته وتكثر عائدته والا فلـذلـك الجناب العالى المحفوف بصنوف الفضايل والمعالى حُظّ اوفى فـى جميع الالسنة كما انّ لـه يـدًا طولى فى استعمال السيوف والاسنّة فها انـا افيض فى المقصود مستعينًا من الملك المعسود [l. المسعود] وبعد . . . .

Sunt X Portae, ubi *Sectarum* partes (فـرَق) non ubique scriptione discernuntur; turcicam vero linguam non intelligo; in conspectu sequente primam et ultimam partem laudaturus sum ac numerum addam, quem e nominibus obviis constitui.

Bab, *Secta*,	numerus partium,	prima,	ultima.
I. معتزلة	18 (?)	الواصلية	الصالحية
II. الخوارجى (sic)	23	المُحَكّمَة	الحارثية
III. الشيعة seu روافض	33	الزيدية	الرونديه
IV. الملاحدة	7	الباطنية	السبعية
V. الكرامية	?	(nominantur :	شوريـة, هيصمية, طرايقية, cet. تونية)
VI. المشبّهة	6	الحكمية	الحشوية
VII. المرجية	5	اليونسية	التومنية
VIII. البخارية	3	البرغوثية	المستدركة
IX. الجبرية	2	الجهمية	الضرارية
X. الصوفية (فى ملاحدة)	7	المباحية	الحليلية

Conclusio (الخاتمة) est فـرَق الناجيه, ubi in medio occurrit الحانفية cet.

Opusculi finis Turc. et clausula Arab. est: بو مقولة كمسنهلر اولور . انّما اسكو بثى وحزنى الى الله ولا نستعين الا اياه ✿

XVI.

(Cod. 73 N f. 10, (Catal. p. 294).

ואתה עתה הטוב טוב עתה [l. אתה] מן סעדיה ראש הישיבה הרוב רב עם בעלי מקרא אם נלחום נלחם עמהם והלא חכמיהם ותלמידיהם היו מבקשים ממנו לצאת אליהם ולשבת עמהם במלחמות ה׳ ולערוך עמם משפטיהם לדעת איזה דרך הטוב מדרכיהם ואומרים משפט׳ נבחרה לנו נדעה בינינו (sic) מה טוב בדבריהם ולא רצה ומנה (sic) נפשו לבלתי צאת אליהם ובא חדר בחדר להחבא, וגם לא היה מביא אליו כי אם אשר הוא חפץ, ולא יכלו בני מקרא להקבץ עמו בשבת מפני הנר. ובן משיח הקציר נפשו מבינידם והביא אותו חדר בחדר עד שצעק ואמר מה לי ולך מעלי. והספרים אשר כתב לא הוציאם בחייו מתחת ידו על בני מקרא ואחד מהם נפל ביד בן משיח והשיב עליו בחייו, וכן שלמון בן ירוחם השיב עליו בלשון הקדש על אשר כתב אשא משלי ואמר, ואחרי מותו נפלו ספריו ביד בני מקרא יצ״ו בכל מקום ומקום וישיבו עליהן תשובות בדברים נכוחים כמסמרים נטועים בספרים הרבה כמו ששה אבֿו אֿל טיֿיב הנודע אלנבלי [l.? אלגבלי] וגם בן עלי בן כיסֿון (!) וכן בן משיח ובן ירוחם הנודע בן רוחים [1] ואבו עלי חוסן [l. *Hossein*] אלבצרֿי חולתם וגם אני כתבתי תשובה לדבריו כאחד מהם ואם תבקש להתבונן היטב בספריהם עד אשר תמצא אמונת [l. ?אמתת] הדבר ותדע כי האמת אתם. ואם היית בעיניך יתר מן רבך סעדיה ונוספה חכמתך מן חכמתו וחפצת אתה ואשר כמוך (sic) השיאך לבך להשפט עם בני מקרא בתורה רבה צבאך וצאה, ובוא אל קהלותיהם באהבה ובחבה ויראה ושאל ודרוש כי הדרך הזאת טובה מאשר היו עשים הראשונים מלפנים ממנו בבואם אל השליטים לרגל לאחיהם ולהענישם כסף וזהב ומנדים ומקללים בשנאה ובאיבה שנאמר ודברי שנאה סבבוני . . . לולי שאתם מחללים את השבת בהעלות הנר בבית הכנסת היינו באים אליכם ומחפשים בתורה גם אנחנו גם אתם, ואני יודע כי לא עשיתם זה אלא נתתם הנר עליכם בשבת כמבצר וחומה למען לא יבואו בני מקרא בשבת ויגלו לעיני הכל מה שהוא נסתר . .

---

[1]) »Ben Jerucham, cogn. Ben Ruheim,” unde confirmantur scripta supra p. 200.

XVII.

Cod. Scal. 2,[1] f. 7 col. 2 (Catal. p. 315).

ואני זוכר שהייתי מתעסק לפני אבי במעשה הרפואות וקראוני ללכת אחריו [?לאחיו .l]
של (sic) עלי בן תמים שלטון אשבילי ומצאתיו (1 והוא חושב שהיות כבר
תפשו ושאין יכול לדבר . . . ושיתנעע תנועה מקומית ולא היה כרופק שלו מה שמורה
על בטל׳ תנועה אלא על רוע מזג חם או ליחה חמה באסטו׳ והשקיתיו מי ורדים עם
מעט צנדל ומצטק שחוקים והקל חליו מעט ונשאר לו מעט מאותו הרמיון . והיה אבי
נתעלם ממנו ענינו והתמדתי אני הישיבה וההליכה אצלו וראיתי חליו פעם מקל פעם
מתחזק ועלה בדעתי שסבת החולי אינו [אלא ?] מדבר שנעשה לו מבחוץ . ונשארתי חוקר
על זאת הסבה שמבחוץ ולא ידעתי אי זה דבר היה עד שבקשתי מים לשתות והשקוני
בכלי שהיה החולה שותה בו וטעמתי במים טעם נכרי ומאסתי נפשי והיה מעט
בישום וריח מזוהם והוא קרוב להתעלם ולא כבשתי את עצמי מלצעוק איך יתרפא
ואתם משקים אותו סם המות . ובקש ממני אחד מעבדיו לשתוק . ולא מנעני כל זה
מהאמת שראיתי שאם אשתוק יהיה בגידה גדולה . ונתגלה שמה שהיו משקין אותו היה
בשר יבש אחד שנתעפש ויבשוהו ושחקוהו והיו עושין אותו בצרור ומשימים בכלי
ואם יעין הרופא ידע שהוא בשר עבה נתעפש ונתיבש . . . . והיו מתעסקין ברפואתו
כל מי שהיה בזמנו ולא נתרפא עד שהסירו אחיו מאשביליה ובלי ספק נסתלק
ממני אותו מעשה הרע שעושין לו בשביל שסרה תקותם לממונו . . . .

XVIII.

(Cod. Sc. 10 f. 1).

פיר טאנטי אי כי סטריטי דומאנדי אי דולצי פריגי פאטי פיר קי סאסי (2 אניסטאמינטי
דירי איראשוניולי (sic) דומאנדארי אמי (3 משה די גאייו די ריאיטי מי

[1]) Tract. IX cap. 9 med., f. 10 v. col. 1: qui vocatus fui ad eundem ad *fratrem debentem* (!) in dum sibi lie (sic) [leg.: fratrem Alii Bentamimi dominum Sibiliae] et inveni eum cet. cet. in vase ipso cum quo *frater bētamin* bibere consueverat." [2]) sassi = si sa. [3]) a me.

אי סוטו (?) ניציסאריאו קויסטא וולטא אושירי אלקוואנטו דיל קושטומו אוסאטו אי דיר קוויסטי מיאי פארולי אין אלטרא אידיאומא צואי לינגוא קי לא נוסטרא פידאנדומי נוגו (sic) איסירי קויסטו גרגוני [1] אירורי איסינדו סטאטו פיר אונלטרו ריספיטו ניציסאריאו פיר קי [2] לאוראציאוני דילאנימא אדיאו דיציינדוסי אין קואל לינגוא סיאה אי אודיטא דא ריאו פור קי [3] נון סימוטי לאסוסטאנציאה אי קויסטו אי סיקונדו דיקונו טוטי נוסטרי דוטורי . אי אינטינדימו ניל פריסינטי לאוורו פארי טרי ליבריטי אין און גולומי ניל קואלי פרימו ליברו סיקונטינגא פיר אורדיני אלקונא קוסא די פילוסופיא נאטוראלי צואי לסאנדרו ליקוסי מולטו ספיקולאטייו אי פרופונדי אי פילייאם לי פייו דומיסטיקי . ניל סיקונדו ליברו אלקונא קוסא די לי פאטי די דיאו אי קומו (sic) לאנימא נוסטרא סידי דיספונירי אסירוירלו סימפרי אילורדיני די לאויטא די לאנימא דיוטא . ניל טירצו ליברו ליסטוריאי דילטיסטאמינטו ויקיו ציאוי לאביביאה קון אלקונא אלטרא ראשוני איד אוטיליטא אי קומו סונו סטאטי לי טראסלאטאציאוני דיל פופולו נוסטרו פין קוי . אין קויסטו פרימו ליברו פיר לופייו (sic) סיקויטארימו לורדיני אי לאופיניאוני דאריסטוטולו אי ספציאל מינטי [4] אין קויל קי דיסי די קואנטו אי סוטו לוציירקולו די לאלונא קי אין קויסטו לידיטי סואי סון ליפייו אוטינטיקי איד אפרובאטי סיקונדו דיצי קויל קי אי איל סולי דילא וויטא נוסטרא.

XIX.

Cod. Scal. 14,[6] f. 125 v.

אולם ארוני הנה בקשת ממני שאבאר לך ענין האלמנק וכרי להפיק רצונך שמתי כל השתדלות בזה המעשה וחברתי מאמר אחד וחלקתי אותו לפרקים וכללים אשר יצא מהם פרי לא מעט כי אם גדול אשר יראה זה למי שיש לו מבוא במעון התכונה בסבה ובמסובב, ויכלול ויבאר שנים עשר אותות השמים בחוש ובשכל עם הז׳ ככבים בטבעיהם ובמזגם וכמו כן יכלול על שנויי האויר עם בחירת הימים וכמו כן ינתן בזה השער משפט מהפעולות הנמשכות ממבט הירח אל שאר הככבים ומהככבים קצתם. לקצת (f. 126 r.) וכמו כן יהיה תועלת בזה המאמר לרופאים בנתינת התרופות המשלשלות ובעשיית ההקזה וכמו כן יתבאר בכאן עת נטיעת האילנות והכרמים . הנה זה המאמר יהיו לו ט׳ פרקים וג׳ כללים . הפרק האחד בביאור שם

---

1) giargone. 2) perché. 3) purche. 4) est vox una »specialmente.”

האלמנק ובלשונם אפימירידיש ויתבאר בו אזור המזלות ובלשונם זודיאקו, הפרק השני בביאור המזלות המתנועעים והקימים והמשותפים . . . הפרק הט׳ במשפטי המבחרים נמבטי הלבנה אל הכבבים הנבוכים. הכלל הא׳ יבחר [l. יבאר?] הימים הנבחרים להקזה. הכלל הב׳ ידבר בעת הנתינה התרופה המשלשלת במזלות ובמבטים. הכלל הג׳ בנטיעת האילנות והכרמים ובעת הנכון לזריעה.

הפרק הא׳ בביאור שם אפימירידיש ואלמנק. הם שמות נרדפים יורו על ענין אחד כי כל אחד מהם יורה על מה שיורה עליו (!) (1 אמרנו זמני כלומר כי הוא יתמיד שנה אחת או שנים או שלשה שנים או זולת זה וראוי לדעת שנית אצל השפעת השנים מהאזור הנקרא גלגל המזלות, כי האזור ובלשונם זודיאקוש הוא מהלך השמים בגלגל הנוטה עושה שנוי באלה השפלים כפי מה שספר ארסטו בספר ההויה וההפסד אמנם כפי המחבר אשר חבר כלי הכדור הגופני הזודיאקו הוא עגול ב״ח בעבור הבעלי חיים הנרשמים בו.

---

[1]) Hic sine dubio lacuna est, vel textus corruptus.

INDICES.

I. INDEX AUCTORUM.

[Asteriscus *Karaeos*, litera S Codd. *Scal.* significat].

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

II. INDEX TITULORUM ET ANONYMORUM.

[Asteriscus Karaei, obolus Anonymi Opus designat. Articulus ה omissus est].

III. INDEX SCRIBARUM.

[Asteriscus *Karaeos* designat].

---

[1]) Conf. poëtam homonymum ap. *Zunz*, Gott. Vortr. p. 425, Relig. Poesie p. 311; Shemarja b. Jehuda A. 1354 exaravit Cod. *Opp.* 255 fol.; cf. א״צ f. 22 r. supra (ubi Jerushalmi) cum f. 21 v.; שלומית filia Shemarjae et proles Abrahami b. Sh. occurrunt in Cod. *Mich.* 414; Isak b. Sh. ejusque filius Sh. ap. א״צ f. 21 v. — Jeh. b. Sh. המקובל citatur a suspectissimo *Botarel* (f. 85 v.); exstitit antiquus Jeh. *Kohen* b. Sh. (v. Kerem Chemed IX, 39).

[2]) Ad notata supra p. 123 adde *Elieser* Zaddik ap. א״צ f. 21 v.

[3]) מפרווטו ap. *Zunz* l. c. p. 425, qui eum minus exacte Saec. XVI collocat; cf. ר׳ שבתי הזקן מפרווטו ap. א״צ f. 21 v.

IV. INDEX POSSESSORUM.

[Asteriscus *Karaeos* designat.]

---

1) Cf. Orient XII, 294.

2) צהלון legendum esse suspicor; exstitit hujus nominis auctor Saec. XVI, v. *Catal.* p. 711.

3) Forsitan idem atque unus Karaeorum sequentium. Cf. Elia אפידא seu אפירא Bagi, auctorem libb. הלכות שחיטה et מכתב אליה ap. א״צ f. 21 v. et s. v.

4) Is est *Jehuda* auctor Hymni. — Ad observata de nomine supra p. 226 cf. Jos. b. Mos. »Revitzi" (?), cujus jussu A. 1528-9 lib. precat. editus est, ap. De Rossi, Annal. Saec. XVI (*Catal.* N. 2595).

5) De eo conff. dicta cl. Juynboll in notâ ad Praef. p. XII et seqq.

---

[1]) Legatus Regius Venet. A. 1561 (Cod. 14), 1562(9), 1563(5). De familiâ *Hurault* (sic) in *Boistallié* v. dissert. *Strambergii* in Erschii Encykl. S. II vol. XII p. 145, et speciatim de *Johanne*, legato Constant. et Venet., v. *Chiverny* (Phil. Hurault Comte de), Les Mémoires d'état etc. la genealogie de la maison des Huraults etc. 4, Paris 1636 [e bibliopolio A. Asher et Co., Catal. LXI p. 33 n. 384] p. 52, ubi mortuus dicitur A. 1582 »allant Ambassadeur en Engleterre."

[2]) Cf. supra p. 242 n. 1.

CONSPECTUS NUMERORUM
IN DUOBUS CATALOGIS.

Codd. Warn.

Cat. ed. 1674.	ed. 1716 (et 1858).	Cat. ed. 1674.	ed. 1716 (et 1858).	Cat. ed. 1674.	ed. 1716 (et 1858).
1	8	23	32	43	21
2	3	24	35	44	22
3	2	25	36	45	25
4	1	26	51	46	26
5	6	27	46	47	45
6	15	28	50	48	42
7	13	29	30	49	38
8	14	30	54	50	39
9	11	31	55	51	47
10	10	32	37	52	31
11	5	[33	57]	53	48
12	4	34	59	54	49
13	7	35	62	55	0
14	9	[36	61]	56	44
15	23			57	43
16	29	Append. p. 286.		58	53
17	27	37	12	59	40
18	28	38	18	60	56
19	33	39	16	61	58
20	34	40	17	62	64
21	41	41	19	63	60
22	24	42	20	64	65

CODD. WARN.

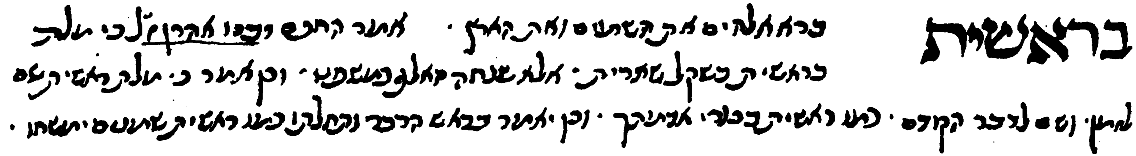
ed. 1716.	ed. 1674.	ed. 1716.	ed. 1674.	ed. 1716.	ed. 1674.
1	4	23	15	45	47
2	3	24	22	46	27
3	2	25	45	47	51
4	12	26	46	48	53
5	11	27	17	49	54
6	5	28	18	50	28
7	13	29	16	51	26
8	1	30	29	52	55
9	14	31	52	53	58
10	10	32	23	54	30
11	9	33	19	55	31
12	37	34	20	56	60
13	7	35	24	[57	33 Syr.]
14	8	36	25	58	61
15	6	37	32	59	34
16	34	38	49	60	63
17	40	39	50	[61	36 Arm.]
18	38	40	59	62	35
19	41	41	21	63	64
20	24	42	48	64	62
21	23	43	57		
22	44	44	56		

CODD. SCALIG.

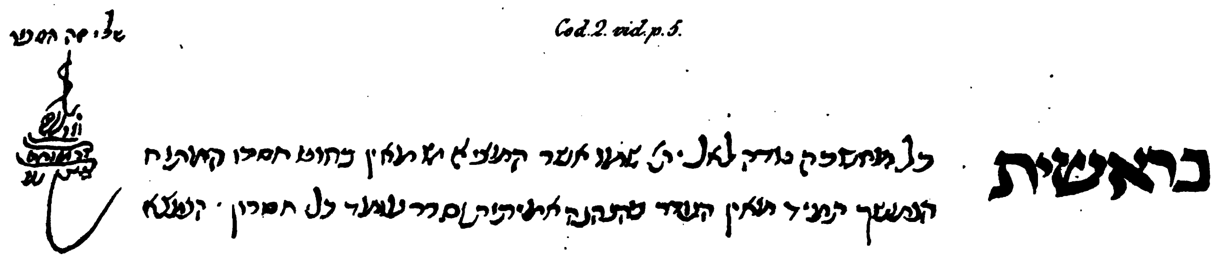
Catal. ed. 1674 p. 276.	Catal. ed. 1716 p. 404 (et 1858 p. 310).
1-9	1-9
11	? (v. praef. p. XIX).
12	11 [deperditus].
13	14
14	12
15	10
16	15
17	16
[18	17 } non hebr.
19	18] } non hebr.
20	20
21	19
22 seq.	21 seq. non hebr.

Warn.

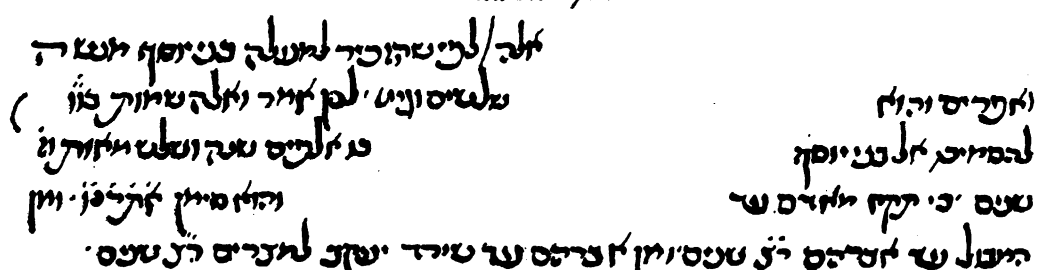
Cod. 1. vid. p. 1.

Cod. 2. vid. p. 5.

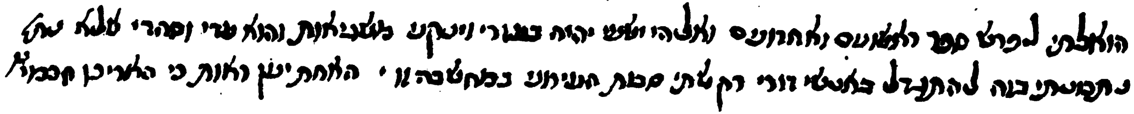
Cod. 3. vid. p. 6.

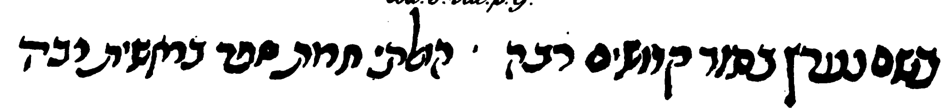
Lith. v. T. Hooiberg, Leyden.

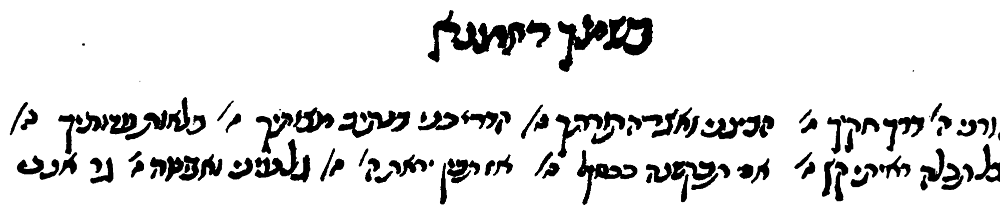
Warn.

Cod. 4. vid. p. 9.

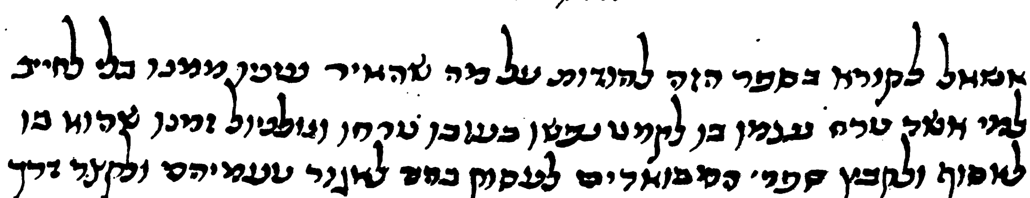

Cod. 5. vid. p. 9.

Cod. 8. vid. p. 24.

Lith. v. T. Hooiberg, Leiden.

Warn.

Cod. 12. vid. p. 32.

יום ד"א דתקופת טבת שנה כבר נ' חדשים ולא אלהדר ימים · לתקופות כמו יקנו תקופות ג'
אחרון דברי שבחות נ"ל · ותקיחק זה שאחר מימים ימימה · ד"ל זה המעשה שהיה
לפני יקחו · נעשה מתוך אחרים · זה דבר הסופר · ואמ' כי נעשה שתחרבו מתוך אחרים

Cod. 14. vid. p. 30.

אחר מה שזכרנו עורר׳ אמנם פרטיהם אפשר שיבא
השני בהם · ילבש האחד עור החברון כשיצא במלחמה וקומו
מי גדר מכריחי כריחהו׳ ואחר שהכללים שמרים אים
ערכים כח תולדת כי המשך עמידהם שמר כפי הכונה

Cod. 16. vid. p. 47.

בראשית

כל ענין · ואחרית כל הענין · נורא לא יה שמן · אשר המציא ומאפס
עולמו · אשר המציא זאת המציאות · כלי נגינה ולאונה · סדר
העולם בכללו · הנורא הוא מפעלו · כאשר הפליא מפעליו · כפי שראה בחכמתו · ומגלגל יוק"

Lith. v. T'Hooiberg, Leijden.

Warn.

Cod. 17. vid. p. 48.

את מלחמות ה׳ עם המחליפים בכמה דברים ומאנו לאורות הדקדוק ופירוש ושרשי דרך ודקדוק ואתחיל
מראש עפסת הכ״ג כי משם התחלת מבוקש המחבר׳ ומהשם יתב׳ עזרו אמת העזר כי הוא העוזר
האמתי ית׳ אל

Cod. 10. vid. p. 53.

בני אלחי בני אבות ברורים ראו ספר כדי מלים יקרים״
אמריו הן בכור שכל צרופים כאילו הם בהר סיני אמורים״

אשי׳ כל מחשבה נודה לאל ית׳ שמו אשר המציא יש מאין בחוט חסדו המתוח
לעד תמיד מאין היש הדר בהנהגה אמתית וסדר עומד בלי חסרון וכאשר

Cod. 21. vid. p. 80.

לבשר מורה לתלמידים הקדוש אברהם עבדו בני יעקב בחיריו״
ואולם אין אני יל׳ בזה המעלה מכלל אומות העולם כבר נתבארה מעלה בספר עץ ה
החיים אשר בארנו שם עקרי האמונה ושם ביארנו שהתורה אמר נתנה על ידי

Codicum Hebraïcorum Specimina.

Warn.

Cod. 22. vid. p. 84.

הדבור בחלוקי השעות אשר בהם עלינו תורות וזכרון וסימנים ··
תחלתו הדבור על היום ועל הלילה ·· והם אשר החל בהם הכת שלא להבדיל בין היום
ובין הלילה · והמבדיל בינהם על טעם מקצת החכמים השמש ·· ועל טעם מקצתם הכוכבים ··

Cod. 25. vid. p. 102.

דע ישכילך האלהים כי שאל יעקב בן שמעון להשיבו את דברי הזקן היקר בעל
הנשיא המשכיל בכל חכמה יהושע בן יהודה זקן עדת בני מקרא האלהים יאריך
ימיו ויוסיף על שנותיו ויחתמו אל · כי העתקתי מן לשון ערבית אל לשון עברית לשון

Cod. 26. vid. p. 107.

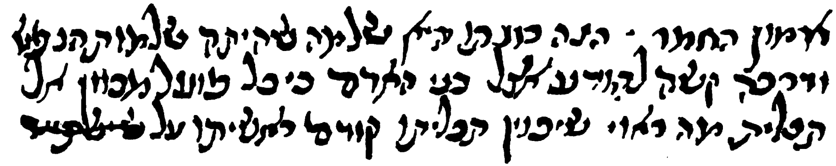
עד הנה נשלם השער הראשון מן השערים הב׳ ·
ויבוא אחריו השער הב׳ · והוא הדבור בצום לא
תעשה כל מלאכה · והוא פרקים הרבה ·
והפרק בענין המלאכה וזכרון אב
אמר החכמים בה— ·

Lith. v. T. Hooiberg, Leyden.

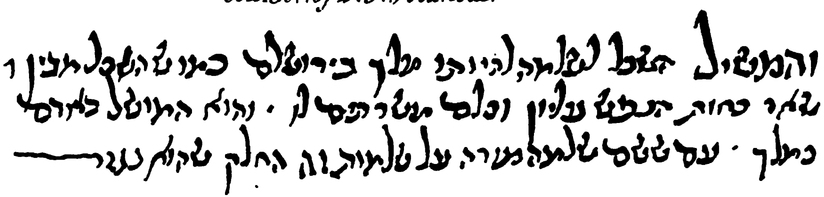
Codicum Hebraïcorum Specimina.

Warn.

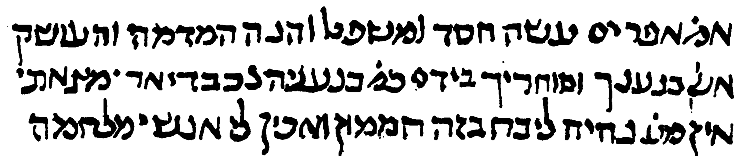
Cod. 30 (ef. 248. v.) vid. p. 123.

Cod. 30. (ef 249 r.) vid. ibid.

Cod. 31. vid. p. 134.

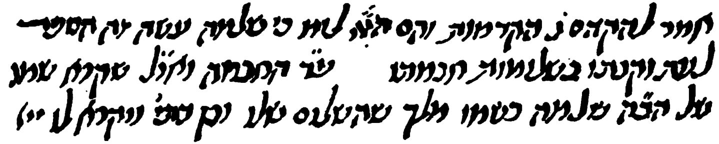

Lith. v. P. Hooiberg, Leyden.

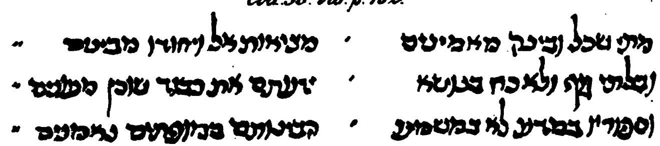
Codicum Hebraïcorum Specimina.

Warn.

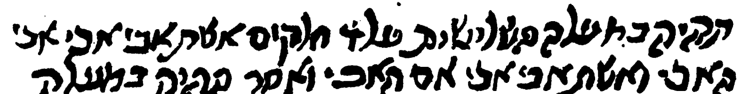
Cod. 32. vid. p. 136.

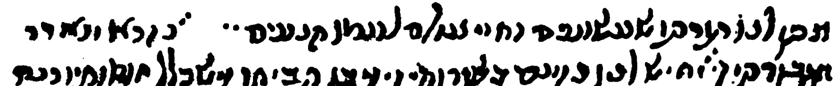
Cod. 38. vid. p. 152.

Cod. 41 (cf. 256 v.) vid. p. 165.

Cod. 41 (cf. 288) vid. ibid.

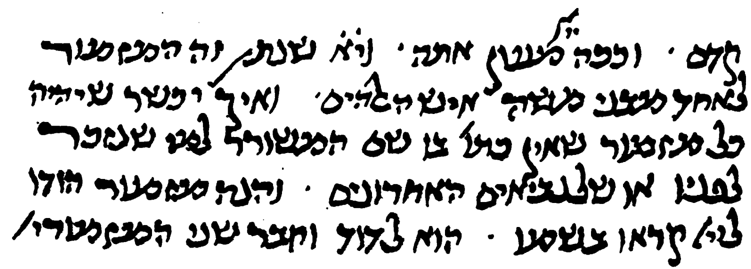

Lith. v. T. Hooiberg, Leyden.

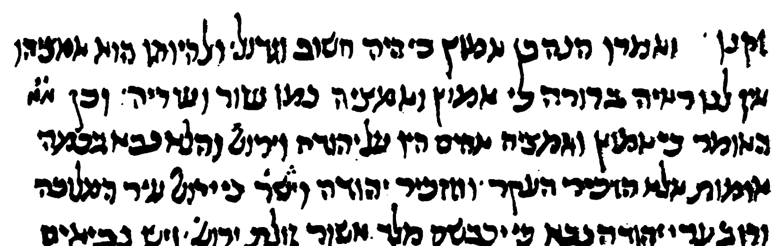
Codicum Hebraïcorum Specimina.

Warn.

Cod. 40. vid. p. 219

Cod. 40. vid. p. 221.

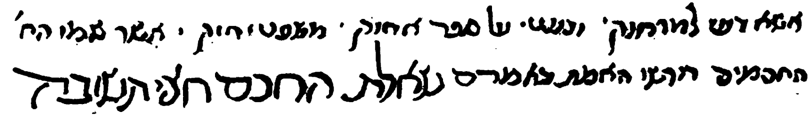

Lith. v. T Hooiberg, Leyden.

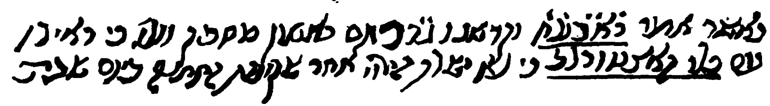
Codicum Hebraïcorum Specimina.

Warn.

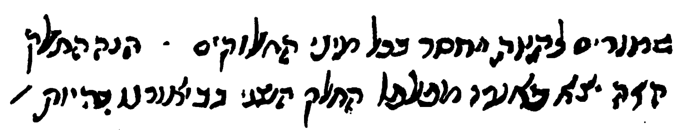
Cod. 52. (cf. 31 v.) vid. p. 226.

Cod. 52. (cf. 157 v.) vid. ibid.

Cod. 52 (cf. 306 v.) vid. ibid.

Codicum Hebraicorum Specimina.

Warn

Cod. 54. vid: p. 252.

לקמנו הקדב רבינו אהרן בעל המבחר זל נע · ממנו הכתוב
לפנים בענין
[illegible]

Cod. 60. vid. p. 270.

זה ענין תיקון הקריאים אשר תיקנו
אותו חכמי ישראל הראשונים אשר
קמו אחרי הנביאים ותיקנו זה בעבור

Cod. 63 vid. p. 273.

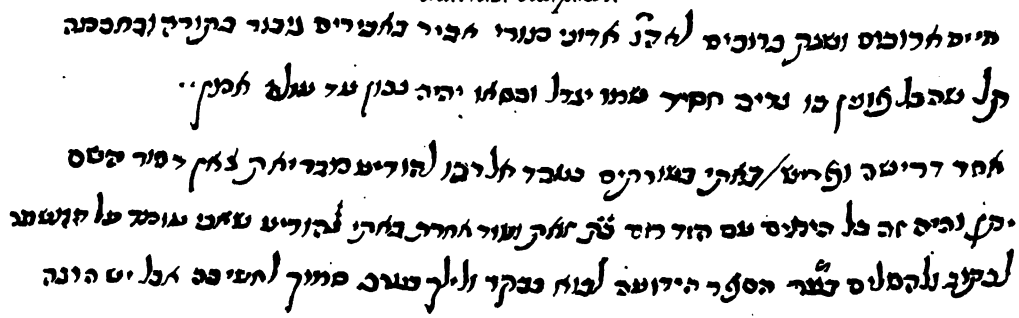
אבל זה נהר סמוך לירושלם ואולי בעבור
שהוא יוצא ומשקה הגנות נקרא כן מלשון אתה
נחי והוא נהר שילוח · והיציאה והשלוח
קרובים במענה ויצות שילכוה עם שיראה

Lith. J.H. ... [illegible]

Codicum Hebraicorum Specimina.

Warn.

Cod. 72. F. vid. p. 291.

Cod. Scal. 1 vid. p. 310.

